

Tid: kl. 08:00-12:00

Plats: Styrelserummet Hus 3

Ordförande

Robert Uitto (S)

Ledamöter

Susanné Wallner (M), Vice ordförande

Eva Hellstrand (C), 2:e vice ordförande

Martine Eng (S)

Thomas Hägg (S)

Ersättare

Övriga

Anders Byström, Förvaltningschef

Sandra Hedman

1. Information om projektansökningar Martina Lundholm 08:00

Ärendebeskrivning

Regionala utvecklingsnämnden beslutade på sitt sammanträde den 27 februari 2017, § 40, att ge Arbetsutskottet i uppdrag att besluta om medfinansiering av projekt som ska lämnas in till Tillväxtverket för beslut om stöd från första utlysningen i Europeiska regionala utvecklingsfonden 2017. Regionala utvecklingsnämnden informeras om projektet genom ett telefonmöte den 20 mars 2017 i samband med att arbetsutskottet senare på dagen har möte.

Informationen gäller två projekt:

- Ansökan om medfinansiering till projekt "0,1/0,7 till 1,0" - öka graden av företagets investeringar i forskning, innovation och utveckling INSTRUKTIONER inför mötet kommer att skickas inom kort (RUN/104/2017)
- Ansökan om medfinansiering till projektet bekämpning av skogsskador – Mellannorrland, BESK (RUN/94/2017)

Beslutsunderlag

- § 40 Regionala utvecklingsnämndens Delegation till arbetsutskottet om medfinansiering av projekt till EU:s regionala strukturfonder våren 2017

2. Information från Länstrafiken Elisabet Sjöström 08:00

3. Val av justerare och tid för justering

4. Fastställande av föredragningslistan

Ärendebeskrivning

Enligt reglemente för arbetsutskottet har preliminär föredragningslista över de ärenden som avses bli behandlade vid sammanträdet utsänts till eldamaöter och ersättare.

Förslag till beslut

Preliminär föredragningslista fastställs som slutlig föredragningslista.

5. Ansökan om medfinansiering till projekt "0,1/0,7 till 1,0" - öka graden av företagets investeringar i forskning, innovation och utveckling (RUN/104/2017)

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse om ansökan om medfinansiering till projekt "0,1/0,7 till 1,0" - öka graden av företagens investeringar i forskning, innovation och utveckling
- Underskriven ansökan
- Ansökan om medfinansiering till projekt "0,1/0,7 till 1,0" - öka graden av företagens investeringar i forskning, innovation och utveckling
- Komplettering av ansökan om medfinansiering till projekt "0,1/0,7 till 1,0" - öka graden av företagens investeringar i forskning, innovation och utveckling
- § 40 Regionala utvecklingsnämndens Delegation till arbetsutskottet om medfinansiering av projekt till EU:s regionala strukturfonder våren 2017

6. Ansökan om medfinansiering till projektet bekämpning av skogsskador – Mellannorrland, BESK (RUN/94/2017)

Ärendebeskrivning

Mittuniversitetet har den 9 februari 2017 inkommit med en ansökan om medfinansiering från EU-Strukturfond till projektet bekämpning av skogsskador – Mellannorrland, BESK.

I Jämtlands län finns drygt 10 % av Sveriges skogsinnehav. Skogs- och träindustrin utgör en viktig näring för regionen och skogen är en central naturresurs för regionen som förväntas vara en viktig komponent i omställningen till en biobaserad ekonomi. På grund av klimatförändringarna står skogsindustrin idag inför stora utmaningar med såväl ökade som nya typer av skadeangrepp från insekter. Därtill finns sedan tidigare problem med skadeangrepp från skadegörare som sork och älg.

Projektets övergripande syfte är stärka skogsbruket i regionen så att råvaruförsörjningen långsiktigt inte hotas av skadeangrepp på skog. Projektet ska bidra till ökad kunskap till nytta för skogs- och träindustrin samt nya innovativa lösningar för att förebygga skadeangrepp och inkluderar följande:

- övervakningsmetoder för granbarks- och bastborrar
- en push/pull-metodik (med avskräckande och lockande substanser) för bekämpning av angrepp
- fälttest av antibetamedel för älgskador på tall
- identifiering och test av nya skyddsmedel mot sorkangrepp
- kommersialisering av ovan nämnda skyddsmedel
- etablering av samarbetsforum för kunskapsspridning mellan akademien, näringen och berörda myndigheter.

Regionala utvecklingsnämnden beslutade på sitt sammanträde den 27 februari 2017, § 40, att ge Arbetsutskottet i uppdrag att besluta om medfinansiering av projekt som ska lämnas in till Tillväxtverket för beslut om stöd från första utlysningen i Europeiska regionala utvecklingsfonden 2017. Regionala utvecklingsnämnden informeras om projektet genom ett telefonmöte den 20 mars 2017

Förslag till beslut

Medfinansiering av projektet beviljas med 4,4 % av redovisade och godkända kostnader, dock max 500 000 kronor. Medfinansiering utgår under förutsättning att övrig finansiering ordnas enligt ansökan. Projektet prioriteras utifrån gällande Regionalt Tillväxtprogram för Jämtlands län, insatsområde Innovation och förnyelse. Denna ansökan ligger väl i linje med regionens prioritering där ”skogen som resurs” är utpekad som styrkeområde inom forskning och näringsliv. Projektet bedöms bidra till trä- och skogsindustrins utveckling.

Paragrafen förklaras omedelbart justerad.

I tjänsten

Anders Byström
Förvaltningschef

Martina Lundholm
Områdeschef Näringsliv

Expedieras till
Mittuniversitet

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse om ansökan om medfinansiering till projektet bekämpning av skogsskador
- Ansökan om medfinansiering till projekt Bekämpning av skogsskador - Mellannorrland, BESK
- §40 Regionala utvecklingsnämnden Delegation till arbetsutskottet om medfinansiering av projekt till EU_s regionala strukturfond våren 2017

7. Ansökan om medfinansiering till projekt Östersund skidstadion och Arenaby (RUN/712/2016) Martina Lundholm/Sven Winemark

Ärendebeskrivning

Inför kommande VM-tävlingar i skidskytte år 2019 ansöker Östersunds kommun om 5 250 000 kronor i medfinansiering för att utveckla skidstadion. Totalt omfattar projektet 21 mnkr. De insatser som planeras är bl.a. 13,7 mnkr i investeringar som omfattar servicebyggnad vid vallaby, utbyggnad av el och fiber, utbyggnad av belysning för TV-sändningar samt ny entré till skidstadion. Vidare innehåller projektet utvecklingsinsatser av området med kommersialisering och affärsmässig utveckling samt utveckling av träningsturism som tillsammans uppgår till 4 mnkr. Projektledning/egen personal och inköp av konsulttjänster uppgår till 3,15 mnkr samt informationsspridning och utvärdering 0,15 mnkr.

Förslag till beslut

Arbetsutskottet föreslår Regionala utvecklingsnämnden

Region Jämtland Härjedalen beviljar Östersunds kommun medfinansiering om 14,29 % av redovisade och godkända kostnader, **dock max 3 000 000 kronor**. Medlen tas från de så kallade 1:1 medlen, projektmedel.

I tjänsten

Anders Byström
Förvaltningschef

Martina Lundholm
Områdeschef Näringsliv

Expedieras till

Områdeschef Näringsliv, Kultur- och fritidsförvaltningen, Östersunds kommun

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse om medfinansiering till projekt "Östersunds skidstadion och Arenaby - Kommersialisering och affärsmässig utveckling för ökat företagande och tillväxt"
- PM Östersunds skidstadion och Arenaby
- Ansökan om medfinansiering till projekt "Östersunds skidstadion och Arenaby - Kommersialisering och affärsmässig utveckling för ökat företagande och tillväxt"

8. Ansökan om medfinansiering till projekt Benchmark Adventure Sweden – Jämtland Härjedalen (RUN/680/2016) Martina Lundholm/Sven Winemark

Ärendebeskrivning

Jämtland Härjedalen Turism vill tillsammans med turismnäringens aktörer/företag genomföra 9 benchmarking resor. Syftet är att omvärldsbevaka och lära av andra aktörer för att öka konkurrens- o attraktionskraften. Ca 100 deltagare från 60 fbg beräknas kunna delta i projektet. Turismen utvecklas i mycket snabb takt och näringen anses vara s.k. "early adopter", nya beteenden/trender anammas tidigt. Detta ställer allt högre krav på regionens företag och destinationer att leverera över förväntan för att vinna och även få behålla kunden och därigenom kunna växa. Studieresorna kommer att genomföras utifrån olika ämnesområden och till destinationer som ligger i framkant inom de definierade utvecklingsbehoven där regionens företag måste förbättra sin konkurrenskraft. Projektets kostnader uppgår totalt till 884 965 kronor varav studieresorna kostar 760 000 kr.

Förslag till beslut

Arbetsutskottet föreslår Regionala utvecklingsnämnden

Region Jämtland Härjedalen medfinansierar projektet med 40,00 % av redovisade och godkända kostnader, dock max 353 823 kronor samt under förutsättning att övrig finansiering ordnas enligt ansökan.

I tjänsten

Anders Byström
Förvaltningschef

Martina Lundholm
Områdeschef Näringsliv

Expedieras till

Sven Winemark och Martina Lundholm

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse Benchmark Adventure Sweden – Jämtland Härjedalen
- PM Benchmark Adventure 2017-03-10 korrigerad
- Korrigerad ansökan

9. Ansökan om projektmedel för projektet wereicomefrom (RUN/179/2017)

Martina Lundholm/Sven Winemark

Ärendebeskrivning

Organisationen "hungrig" har presenterat ett projektförslag att göra ett antal filmer som skall ge en bild av hur det är att bo och leva i Jämtland Härjedalen. Filmerna skall ge en positiv av hur vanliga unga människor upplever sin livssituation, vad som gör det så bra att bo och leva i Jämtland Härjedalen. Filmerna skall förmedlas i nya typer av kommunikationskanaler och kan också nyttjas av det offentliga i information kring regionen Jämtland Härjedalen. Totalkostnaden för projektet är beräknat till 760 000 kronor. Sökanden ansöker om 50 % i bidrag, dvs 380 000 kronor, resterande finansieras via sökanden.

Förslag till beslut

Arbetsutskottet föreslår Regionala utvecklingsnämnden

Medfinansiering av projektet wereicomefrom beviljas med 50 % av redovisade och godkända utgifter, dock max 380 000 kronor.

I tjänsten

Anders Byström
Förvaltningschef

Martina Lundholm
Områdeschef näringsliv

Expedieras till

Områdeschef Näringsliv, Organisationen "Hungrig"

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse om ansökan från föreningen "Hungrig" om projektmedel till projektet wereicomefrom
- PM whereicomefrom

10. Investeringsstöd Björnrike Torg AB (unä) 559069-4161 (RUN/694/2016)

Ärendebeskrivning

Björnrike Torg Ab har sökt företagsstöd till investeringar i byggnader. Företaget planerar uppföra en tvåvåningsbyggnad med en kommersiell lokal i markplan och 12 lägenheter och 96 ordinarie bäddar för kommersiellt turistiskt boende på övervåningen.

För att säkerställa att uthyrningsverksamheten ska bedrivas på ett långsiktigt sätt har

bolaget i avsiktsförklaring/förbindelse medgett att för stödet uttaga realsäkerheter i form av pantbrev får kvarstanna i Region Jämtland Härjedalens/Tillväxtverkets hand upp till 15 år räknat från datum för slutligt beslut.

Planerad investering syftar till att skapa det första steget mot en torgmiljö i den nyare delen av Björnrikes skidanläggning. Den är också viktig för att möta behovet av ökande antal gäster i Björnrike samt möta den nya gästens behov av liftnära boenden och servicefunktioner.

Förslag till beslut

Arbetsutskottet föreslår Regionala Utvecklingsnämnden

Region Jämtland Härjedalen beviljar Björnrike Torg AB (unä) 559069-4161 regionalt investeringsstöd med 25 % finansiering av planerad investering, dock maximalt 6 200 000 kronor.

I tjänsten

Anders Byström
Förvaltningschef

Martina Lundholm
Områdeschef Näringsliv

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse om investeringsstöd Björnrike Torg AB
- Borttagen på grund av Sekr.

- 11. Ansökan om företagsstöd – Klockarfjället Fritid och Rekreation AB (RUN/83/2017)** Martina Lundholm/Jan Eriksson

Ärendebeskrivning

Klockarfjället Fritid och Rekreation AB har ansökt om företagsstöd till byggnadsinvesteringar i Vemdalskalet. Planerade investeringar är två byggnader avsedda för kommersiellt turistiskt boende. Var och en av byggnaderna kommer att innehålla 5 lägenheter, vilket ger 10 lägenheter totalt. Antal nya bäddar i denna investering kommer bli minst 80 stycken.

Totala kostnaden för planerad investering är beräknad till 24 700 000 kronor. Bolaget äger sedan tidigare en fastighet i närområdet där byggnaderna på den fastigheten innehåller totalt 14 lägenheter och 120 bäddar avsedda för kommersiellt turistiskt boende. Länsstyrelsen har år 2012 beviljat regionalt investeringsstöd till den investeringen. Bolaget kommer efter aktuell investering minst ha totalt 200 kommersiella bäddar inom denna destination.

För att säkerställa att uthyrningsverksamheten ska bedrivas på ett långsiktigt sätt har bolaget i avsiktsförklaring/förbindelse medgett att för stödet uttaga realsäkerheter i form av pantbrev får kvarstanna i Region Jämtland Härjedalens/Tillväxtverkets hand upp till 15 år räknat från datum för slutligt beslut.

Investeringsens syfte är att komplettera bolagets verksamhet med ytterligare 10

lägenheter och därmed öka volymerna i uthyrningsverksamheten samt att medverka till utveckling och tillväxt av destinationen.

Förslag till beslut

Arbetsutskottet föreslår Regionala Utvecklingsnämnden

Region Jämtland Härjedalen beviljar Klockarfjället Fritid och Rekreation AB, org. nr. 556823-3570 regionalt investeringsstöd med 25 % finansiering av planerad investering, dock maximalt 6 175 000 kronor.

I tjänsten

Anders Byström
Förvaltningschef

Martina Lundholm
Områdeschef

Expedieras till

Klockarfjället Fritid och Rekreation AB, Områdeschef Näringsliv

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse om ansökan om företagsstöd – Klockarfjället Fritid och Rekreation AB

12. Ansökan om företagsstöd – Stockholms Plåtmästare AB (Org. nr. 556913-2797) (RUN/4/2017)

Martina Lundholm/Jan
Eriksson

Ärendebeskrivning

Stockholms Plåtmästare AB, ev. under namnändring, har sökt företagsstöd till byggnadsinvesteringar i turistorten Storhogna. Planerade investeringar är ytterligare fem byggnader avsedda för kommersiellt turistiskt boende. Bolaget äger sedan tidigare på angränsad fastighet en byggnad innehållande 2 lägenheter. Investeringen som nu är aktuell av fem byggnader skall innehålla 2 lägenheter vardera och plats för 8-10 bäddar per lägenhet. Bolaget kommer efter denna investering ha totalt ca 100 kommersiella bäddar i Storhogna.

Totala kostnaden för planerad investering är beräknad till 20 590 000 kronor.

För att säkerställa att uthyrningsverksamheten ska bedrivas på ett långsiktigt sätt har bolaget i avsiktsförklaring/förbindelse medgett att för stödet uttagna realsäkerheter i form av pantbrev får kvarstanna i Region Jämtland Härjedalens/Tillväxtverkets hand upp till 15 år räknat från datum för slutligt beslut. Detta medgivande gäller även för tidigare ägd fastighet innehållande 2 lägenheter.

En fortsatt utbyggnad av kommersiellt turistiskt boende i samspel med utökade attraktioner, både vinter- och sommartid, exempel aktivitetshuset M-huset, är grunden för vidare tillväxt inom destinationen.

Förslag till beslut

Arbetsutskottet föreslår Regionala Utvecklingsnämnden

Region Jämtland Härjedalen beviljar Stockholms Plåtmästare AB, org. nr. 556913-2797 regionalt investeringsstöd med 30 % finansiering av planerad investering, dock maximalt 6 147 000 kronor.

I tjänsten

Anders Byström
Förvaltningschef

Martina Lundholm
Områdeschef

Expedieras till

Stockholms Plåtmästare AB, Områdeschef Näringsliv

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse om Ansökan om företagsstöd – Stockholms Plåtmästare AB

13. Ansökan om företagsstöd – MHu/BoJ Fastighets AB (RUN/666/2016)

Martina Lundholm/Jan Eriksson

Ärendebeskrivning

MHu/BoJ Fastighets AB (Org. nr. 559074-4362) har inkommit med en ansökan om företagsstöd.

Bolaget avser att etablera verksamhet i Storhogna. MHu/BoJ Fastighets AB har sökt företagsstöd till investeringar i byggnader. Planerade investeringar är fem byggnader avsedda för kommersiellt turistiskt boende. Varje byggnad ska innehålla två lägenheter med 10 bäddar vardera. Beräknat antal bäddar vid denna investering är totalt 100 stycken.

Totala kostnaden för planerad investering är beräknad till 24 304 000 kronor. För att säkerställa att uthyrningsverksamheten ska bedrivas på ett långsiktigt sätt har bolaget i avsiktsförklaring/ förbindelse medgett att för stödet uttagna realsäkerheter i form av pantbrev får kvarstanna i Region Jämtland Härjedalens/Tillväxtverkets hand upp till 15 år räknat från datum för slutligt beslut.

Lägenheternas attraktionskraft kan bedömas hög med anledning av att fastigheternas läge erbjuder ski in/ski out avseende såväl utförsåkning som längdåkning (och vandringsled) samt närheten till det nybyggda aktivitetshuset, M-huset.

Förslag till beslut

Arbetsutskottet föreslår Regionala utvecklingsnämnden

MHu/BoJ Fastighets AB, org. nr. 559074-4362, beviljas regionalt investeringsstöd med 25 % finansiering av planerad investering, dock maximalt 6 076 000 kronor.

I tjänsten

Anders Byström
Förvaltningschef

Martina Lundholm
Områdeschef

Expedieras till
MHu/BoJ Fastighets AB, Områdeschef Näringsliv

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse om företagsstöd - MHu/Bo J Fastigheter

- 14.** Yttrande över slutbetänkandet "För Sveriges landsbygder – En sammanhållen politik för arbete, hållbar tillväxt och välfärd", SOU 2017:1 (RUN/57/2017) Martina Lundholm/Maria Kumpula

Ärendebeskrivning

NY TJÄNSTESKRIVELSE (18/3)

Region Jämtland Härjedalen har fått slutbetänkandet "För Sveriges landsbygder – en sammanhållen politik för arbete, hållbar tillväxt och välfärd", SOU 2017:1, på remiss. Remissvar ska ha kommit in till Näringsdepartementet senast den 22 mars 2017. Dock har Region Jämtland Härjedalen möte med Regionala Utvecklingsnämnden den 4 april 2017 och har därmed fått dispens att lämna in remissvaret i direkt anslutning till det mötet. Ett förslag till yttrande har upprättats.

Den 4 januari 2017 överlämnade kommittén sitt slutbetänkande till regeringen som innehöll 75 förslag till ny landsbygdspolitik inom områdena: Näringsliv och företagande, Digital kommunikation och transportinfrastruktur, Kompetensförsörjning, Kommersiell service och välfärdstjänster, Samhällsplanering och bostadsbyggande, Statens närvaro i landsbygderna, Styrning och organisering av landsbygdspolitiken, Civilsamhället utvecklar landsbygderna.

De synpunkter som är övergripande för yttrandet är att Region Jämtland Härjedalen sedan 1 januari 2015 har haft det regionala utvecklingsansvaret, vilket omfattar hela länet med stad, tätorter samt lands- och glesbygdsområden. Staten har även i lag fastställt att det regionala utvecklingsansvaret ska ligga på det politiska regionala organet. Det är därmed region/landsting som bör vara regeringens ingång och kontakt i territoriella utvecklingsfrågor, inklusive landsbygdspolitiken – så att man får en entydig företrädarroll för det regionala territoriet.

Region Jämtland Härjedalen instämmer i att det behövs en sammanhållen landsbygdspolitik där de olika förutsättningarna synliggörs och leder till olika åtgärder och förslag på förbättringar. Dock anses att själva utgångspunkten i betänkandet är felaktig när man delar upp det territoriella utvecklingsuppdraget i dels landsbygdspolitik, dels regional utvecklingspolitik. Förslagen i betänkandet cementerar landsbygden som ett särintresse istället för en integrerad del av det regionala tillväxtarbetet och skapar därmed parallella regionala agendor inom territoriet. Det skapar otydlighet i ansvar och roller och hämmar det regionala tillväxtarbetet. Såväl utgångspunkten att se landsbygden som en separat geografi

samt de förslag som följer är direkt kontraproduktiva mot betänkandets mål om en sammanhållen landsbygds politik.

En uppdelning av åtgärder baserade på kommungränser olyckliga, då kommuner i glesbygd med orter som tillväxtmotorer också har stora arealer och därmed stora utmaningar gällande deras lands- och glesbygdsområden. Kommitténs definition av vad som menas med landsbygd i dessa sammanhang leder därmed till olyckliga förslag där hela kommuner antingen pekats ut eller undantas när det gäller vissa åtgärder för att främja den regionala utvecklingen. Detta är även olyckligt i det hänseendet att de kommunala gränserna förstärks och samverkan över kommungränser i dagens globala värld är avgörande för att skapa hållbar regional utveckling.

Förslag till beslut

Arbetsutskottet föreslår regionala utvecklingsnämnden

Region Jämtland Härjedalen avger yttrande till Näringsdepartementet enligt upprättat förslag.

I tjänsten

Anders Byström
Förvaltningschef

Expedieras till
Näringsdepartementet

n.registrator@regeringskansliet.se samt n.remisser.hl@regeringskansliet.se

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse om yttrande över SOU 2017:1
- Remiss av den Parlamentariska landsbygdskommitténs slutbetänkande SOU 2017:1
- Remissmissiv: Den Parlamentariska landsbygdskommitténs slutbetänkande SOU 2017:1 för Sveriges landsbygder - en sammanhållen politik för arbete, hållbar tillväxt och välfärd
- Förslag till yttrande över slutbetänkandet "För Sveriges landsbygder – En sammanhållen politik för arbete, hållbar tillväxt och välfärd", SOU 2017:1

- 15.** Yttrande över Boverkets rapport 2016:32, En metod för bedömning av bostadsbyggnadsbehovet (Regeringskansliets dnr N2016/08167/PBB) (RUN/48/2017)

Ärendebeskrivning

Regeringen har uppdragit åt Boverket att lämna förslag till hur bedömningar av bostadsbyggnadsbehovet ska göras.

Boverket föreslår i rapport 2016:32 bland annat att bedömningar ska göras årligen

och att prognoshorisonten bör vara tio år. Vidare föreslås att den regionala indelning som bedömningarna ska göras på är de av Tillväxtanalys definierade FA-regionerna, vilka sedan summeras till nationell nivå.

Region Jämtland Härjedalen har beretts tillfälle att lämna synpunkter på Boverkets rapport. Remissvar ska ha kommit in till Näringsdepartementet senast den 14 april 2017.

Förslag till beslut

Arbetsutskottet föreslår regionala utvecklingsnämnden

Yttrande över Boverkets rapport 2016:32 lämnas till Näringsdepartementet enligt utarbetat förslag.

I tjänsten

Anders Byström
Förvaltningschef

Ruth Ericsson
Områdeschef Infrastruktur

Expedieras till
Näringsdepartementet

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse om yttrande över Boverkets rapport
- Yttrande över Boverkets rapport
- Boverkets rapport 2016:32 En metod för bedömning av bostadsbyggnadsbehovet
- Remiss av Boverkets rapport 2016:32. En metod för bedömning av bostadsbyggnadsbehovet

16. Slutlig fördelning av statsbidrag till Regionala kulturverksamheter 2017 (RUN/507/2016)

Ingrid Printz

Ärendebeskrivning

Region Jämtland Härjedalen har ansvaret att fördela vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet enligt förordningen (2010:2012). Kulturplan för Region Jämtland Härjedalen 2015-2018 är styrande för utformningen av verksamheten. Region Jämtland Härjedalen är mottagare av statsbidraget och ansvarar för att bidragsgivningen främjar en god tillgång för länets invånare till professionell teater-, dans- och musikverksamhet, museiverksamhet, biblioteksverksamhet och läs- och litteraturfrämjande verksamhet, konst- och kulturfrämjande verksamhet, regional enskild arkivverksamhet, filmkulturell verksamhet och främjande av hemslöjd.

Regionens bidrag till sju kulturområden inom kultursamverkansmodellen uppgår 2017 till 49 286 tkr. Kulturrådets beslut januari 2017 om statsbidrag till regionen inom samverkansmodellen uppgår till 29 040 tkr. Beslutet innebär en ökning av bidraget med 1 020 tkr, där 700 tkr är en förstärkning utöver pris och löneomräkning.

Ett förslag till beslut om slutlig fördelning av de statliga verksamhetsmedlen har

upprättats och utgår från prioriteringar i ansökan. I samråd med övriga norrlandslän prioriteras påbörjade interregionala samarbeten med 500 tkr bl.a. inom musik och teater. Museiverksamheten erhåller förstärkning för utveckling av Nationalmuseum Norr samt kulturarvspedagogik genom NCK. Regionens slutliga fördelning av medlen ska redovisas för Kulturrådet senast den 31 mars. Inom område scenkonst ska särskilt redovisas hur de 759 300 kr i kvalitetsförstärkande medel fördelats. Senast den 18 maj ska en kvantitativ och kvalitativ redovisning ske i enlighet med Kulturrådets riktlinjer.

Förslag till beslut

Arbetsutskottet föreslår regionala utvecklingsnämnden

Fördelning av de statliga verksamhetsmedlen till de statsbidragsberättigade kulturverksamheterna för 2017 fastställs enligt förslag.

Paragrafen förklaras omedelbart justerad.

I tjänsten

Anders Byström
Förvaltningschef

Ingrid Printz
Områdeschef Kultur

Expedieras till

Stiftelsen Jamtli, Föreningsarkivet i Jämtlands län, Riksteatern Jämtland Härjedalen

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse Slutlig fördelning av statsbidrag till regionala kulturverksamheter 2017
- Beslut gällande anslag till regional kulturverksamhet
- Finansiering av reg kulturverksamhet 2017

17. Regionala utvecklingsnämndens internkontrollplan 2017 (RUN/144/2017) Arne Nilsson

Ärendebeskrivning

För ett landsting/kommun finns lagkrav på intern kontroll (Kommunallagen). Enligt kommunallagen ska styrelsen och nämnderna se till att den interna kontrollen är tillräcklig. Ytterst handlar det om att säkerställa att verksamheten uppfyller de mål och de krav som ställs. En systematisk riskhantering är ett viktigt instrument för att säkerställa uppfyllandet av mål och förväntningar.

Enligt gällande reglemente för intern kontroll vid Region Jämtland Härjedalen ska nämnden årligen besluta om en plan för intern kontroll.

Förslag till beslut

Arbetsutskottet föreslår regionala utvecklingsnämnden

Regionala utvecklingsnämndens internkontrollplan 2017 antas.

I tjänsten

Anders Byström
Förvaltningschef

Arne Nilsson
Förvaltningscontroller

Expedieras till
Områdeschefer regional utveckling

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse regionala utvecklingsnämndens internkontrollplan 2017
- Internkontrollplan 2017 170315

18. Ombudsinstruktion inför årsmöte Jämtland Härjedalen Turism ekonomisk förening, JHT (RUN/176/2017)

MartinaLundholm/Sven
Winemark

Ärendebeskrivning

Jämtland Härjedalen Turism har kallat till årsstämma den 30 mars 2017, kl. 10.15, plats är Café Slalom på Jamtli. Ombudet för Region Jämtland Härjedalen ska ta ställning till stämmans punkter, där bland annat fastställande av resultat och balansräkning samt disposition av föreningens vinst eller förlust enligt fastställd balansräkning, punkterna 10 och 11 i dagordningen, ingår.

Ombud för Region Jämtland Härjedalen är Ove Isaksson () och David Bell (MP). Ombudersättare är Mattias Vernberg (C) och Anton Hammar (S).

Förslag till beslut

1. Region Jämtland Härjedalen ger regionens ombud i uppdrag att vid årsstämman
 - a.Rösta för att tillstyrka framlagda resultat och balansräkning (punkt 10).
 - b.Rösta för att tillstyrka förslag till hur föreningens vinst (56 411 kr) balanseras i ny räkning (punkt 11).
 - c.Rösta för att tillstyrka ansvarsfrihet för styrelse och verkställande direktör (punkt 12).
 - d.För punkt 13 - Fastställande av medlems- & service-avgift för nästkommande år, föreslå att beslut om kommande års serviceavgift ska tas årligen och inte med en automatisk uppräknings med 2,5 % årligen med påbörjan 2018 som styrelsen har föreslagit.

I tjänsten

Anders Byström
Förvaltningschef

Martina Lundholm
Områdeschef Näringsliv

Expedieras till
Områdeschef Näringsliv, Ombuden

Beslutsunderlag

- Förslag till ombudsinstruktion för årsmöte Jämtland Härjedalen Turism ekonomisk förening, JHT.
- Kallelse till JHTs årsstämma 30 mars 2017
- Årsredovisning för Jämtland Härjedalen Turism EK för

19. Ombudsinstruktion inför Norrtåg ekonomisk förening 2017 årsstämma (RUN/139/2017)

Ruth Eriksson

Ärendebeskrivning

Instruktioner till ombud vid Intresseföreningen Norrtåg ek för årsmöte den 22 mars 2017.

Intresseföreningen Norrtåg ek för arbetar för att utveckla persontågstrafiken i den fem norrländska länen (Gävleborg, Jämtland, Västernorrland, Västerbotten och Norrbotten).

Robert Uitto utsågs vid Regionala utvecklingsnämndens sammanträde den 16 december 2015 till ombud för Region Jämtland Härjedalen i Intresseföreningen Norrtågs ek för årsmöte. Eva Hellstrand utsågs vid regionala utvecklingsnämndens sammanträde den 4 oktober 2016 till ombudersättare.

Förslag till beslut

Region Jämtland Härjedalens ombud vid årsstämma för Intresseföreningen Norrtåg ek för den 22 mars 2017 bemyndigas att rösta för att styrelsen i bolaget beviljas ansvarsfrihet samt för på årsstämma i övrigt framlagda förslag.

I tjänsten

Anders Byström
Förvaltningschef

Ruth Eriksson
Områdeschef

Infrastruktur och kommunikationer

Expedieras till

Robert Uitto (S) och Eva Hellstrand (C)

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse inför årsstämma Norrtåg
- Inbjudan till Årsstämma 2017 Intresseföreningen Norrtåg ek för
- Välkommen till Årsstämma och samtal om framtidens järnväg!

20. Ombudsinstruktion inför AB Transitios årsmöte 2017 (RUN/534/2016)

Ruth Eriksson

Ärendebeskrivning

Instruktioner till ombud vid AB Transitios årsstämma 15 juni 2017.

AB Transitio anskaffar, hyr ut och förvaltar tåg till regionaltågtrafik i landet.

Ann-Marie Johansson utsågs vid Regionfullmäktiges sammanträde den 26 november 2015 till ombud för Region Jämtland Härjedalen i AB Transitio årsstämma. Eva Hellstrand utsågs vid Regionfullmäktige 26 november 2016 till ombudersättare.

Förslag till beslut

Arbetsutskottet föreslår regionala utvecklingsnämnden

Region Jämtland Härjedalens ombud vid årsstämman för AB Transitio bemyndigas att rösta för att styrelsen i bolaget beviljas ansvarsfrihet samt för på årsstämman i övrigt framlagda förslag.

I tjänsten

Anders Byström
Förvaltningschef

Ruth Eriksson
Områdeschef Infrastruktur och

kommunikationer

Expedieras till
Ombuden

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse om ombudsinstruktion

21. Ombudsinstruktion inför årsmöte Vattenbrukscentrum Norr AB (RUN/197/2017)

Martina Lundholm/Sven
Winemark

Ärendebeskrivning

Vattenbrukscentrum Norr AB har kallat till årsstämma den 4 april 2017. Ombudet för Region Jämtland Härjedalen ska ta ställning till stämmans punkter, där bland annat fastställande av resultat och balansräkning samt disposition av föreningens vinst eller förlust enligt fastställd balansräkning, § 8 a och b samt ansvarsfrihet åt styrelsens ledamöter och verkställande direktör, § 8 c finns med på dagordningen.

Region Jämtland Härjedalens ombud för Vattenbrukscentrum Norr AB är Catarina Espmark (M) och ombudersättare är Mireya Melander (L).

Ännu har ingen formell kallelse inför årsstämman inkommit annat än preliminär resultat- och balansrapport samt en verksamhetsrapport

Förslag till beslut

Arbetsutskottet föreslår Regionala utvecklingsnämnden

1. Region Jämtland Härjedalen ger regionens ombud i uppdrag att vid årsstämman
 - a) Rösta för att tillstyrka framlagda resultat och balansräkning (§ 8 a).
 - b) Rösta för att tillstyrka förslag till hur föreningens vinst (95 095 kr) balanseras i ny räkning (§ 8 b).

c) Rösta för att tillstyrka ansvarsfrihet för styrelse och verkställande direktör under förutsättning att revisorerna så rekommenderar i sin revisionsrapport (§ 8 c).

2. Beslutspunkt 1 gäller under förutsättning att preliminära underlag överensstämmer med de som skickas i formell kallelse.

I tjänsten

Anders Byström
Förvaltningschef

Martina Lundholm
Områdeschef

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse om ombudsinstruktion inför årsmöte Vattenbrukscentrum
- Preliminär resultatrapport
- Preliminär Verksamhetsrapport

22. Easy-jet lägesrapport

Karin Granlöv

Ärendebeskrivning

Informationsärende

Förslag till beslut

Arbetsutskottet har tagit del av informationen, ställt frågor och fått svar

23. Förvaltningschefens rapport 2017 (RUN/8/2017)

Anders Byström

Ärendebeskrivning

Förvaltningschefen informerar om följande:

- Läget i organisationen
- Budget 2018
- Efterarbete för OECD rapport och Läget i länet
- Remiss, utredning vinter-OS och Paralympics i Stockholm 2026.

Förslag till beslut

Arbetsutskottet har tagit del av informationen, ställt frågor och fått svar.

24. Regionalt skogsprogram (RUN/91/2017)

Anders Byström

Ärendebeskrivning

Informationsärende

Förslag till beslut

Arbetsutskottet har tagit del av informationen, ställt frågor och fått svar

- 25.** Samråd om smart specialisering (RUN/114/2017) Erik Widar Andersson
- Ärendebeskrivning
Informationsärende
- Förslag till beslut
Arbetsutskottet har tagit del av informationen, ställt frågor och fått svar
- 26.** Synpunkter & klagomål från BP2, Birka Robert Uitto
Folkhögskola (RUN/132/2017)
- Ärendebeskrivning
Informationsärende
- Förslag till beslut
Arbetsutskottet har tagit del av informationen, ställt frågor och fått svar
- Beslutsunderlag
- Borttagen på grund av PUL.
- 27.** Program
- Beslutsunderlag
- Program Arbetsutskottet 20 mars 2017
 - Reviderat program Arbetsutskottet 20 mars 2017
- 28.** Planering inför nämndsammanträde 4 april Anders Byström

1

Information om projektansökningar

§40

Delegation till arbetsutskottet om medfinansiering av projekt till EU:s regionala strukturfond våren 2017 (RUN/9/2017)

Sammanfattning

Utlisningen av den Europeiska regionala utvecklingsfonden stänger den 16 mars 2017. Projektsökande som vill ha medfinansiering av regionen för sina projekt måste lämna in ett intyg på detta till Tillväxtverket. Ansökan kan kompletteras med medfinansieringsintyget två veckor senare. Regionen stänger sin utlysning den 9 februari 2017. En fullgod beredning hinns inte med till nämndens sammanträde den 27 februari 2017. Arbetsutskottet bör därför få delegation att fatta beslut om medfinansiering inom 1:1-medlens ramar för år 2017 vid sitt sammanträde den 20 mars 2017.

Förslag till beslut

Arbetsutskottet föreslår regionala utvecklingsnämnden

Regionala utvecklingsnämnden ger arbetsutskottet i uppdrag att vid sitt sammanträde den 20 mars 2017 fatta beslut om medfinansiering av projekt som ska lämnas in till Tillväxtverket för beslut om stöd från första utlysningen i Europeiska regionala utvecklingsfonden 2017.

Yrkanden

Eva Hellstrand: Regionala utvecklingsnämnden informeras om projekten genom ett telefonmöte den 20 mars kl. 08.00 - 08.45, om detta är praktiskt möjligt.

Propositionsordning

Ordförande ställer proposition på yrkandet och finner att nämnden bifaller det.

Beslut

1. Regionala utvecklingsnämnden ger arbetsutskottet i uppdrag att vid sitt sammanträde den 20 mars 2017 fatta beslut om medfinansiering av projekt som ska lämnas in till Tillväxtverket för beslut om stöd från första utlysningen i Europeiska regionala utvecklingsfonden 2017.
2. Regionala utvecklingsnämnden informeras om projekten genom ett telefonmöte den 20 mars kl. 08.00 - 08.45, om detta är praktiskt möjligt.

Expedieras till

Maria Jonasson

Beslutsunderlag

Regionala utvecklingsnämnden

2017-02-27

- §34 AU Delegation till arbetsutskottet om medfinansiering av projekt till EU:s regionala strukturfond våren 2017
- Delegation till arbetsutskottet om beslut om medfinansiering av projekt inför Regionala fonden

5

Ansökan om medfinansiering till projekt
"0,1/0,7 till 1,0" - öka graden av
företagens investeringar i forskning,
innovation och utveckling

RUN/104/2017

2017-03-13

Område Näringsliv

Maria Jonasson

Tfn: 063-146567

E-post: maria.jonasson@regionjh.se

RUN/104/2017

Ansökan om medfinansiering till projekt "0,1/0,7 till 1,0" - öka graden av företagens investeringar i forskning, innovation och utveckling

Ärendebeskrivning

Region Jämtland Härjedalen har den 9 februari 2017 lämnat in en ansökan om medfinansiering från EU-strukturfond till projekt "0,1/0,7 till 1,0" - öka graden av företagens investeringar i forskning, innovation och utveckling.

Projektet utgår ifrån att aktörer i näringslivet kan bidra till att lösa utmaningar i vård och omsorg, samt från att det sektoriella innovationsstödsystemet för hantering av idéutveckling och innovation kopplat till vård och omsorg i länet behöver utvecklas. Genom projektet ska företagen beredas möjlighet att lägga egen forskning och utveckling i direkt anslutning till offentlig vård- och omsorgsverksamhet vilket förväntas bidra till utveckling av nya kommersiella tekniska lösningar och mer effektiva vård- och omsorgsprocesser. Vården öppnas således som testbädd.

Projektet avser även att på ett nytt sätt involvera patienter och personal i vård- och omsorgsverksamheterna i utvecklingsprocesser genom så kallade idéverkstäder, samt att anordna "innovation labs" där företag, forskare och övriga inbjuds att bidra till att lösa verksamhetsrelaterade utmaningar. De vård- och omsorgsrelaterade utmaningar som projektet vill lösa genom företagens involvering är:

- Låg användning av teknik
- Otrygghet i kronikers hälsa
- Sömlösa övergångar i vårdkedjan

Regionala utvecklingsnämnden beslutade på sitt sammanträde den 27 februari 2017, § 40, att ge Arbetsutskottet i uppdrag att besluta om medfinansiering av projekt som ska lämnas in till Tillväxtverket för beslut om stöd från första utlysningen i Europeiska regionala utvecklingsfonden 2017. Regionala utvecklingsnämnden informeras om projektet genom ett telefonmöte den 20 mars 2017.

Förvaltningschefens förslag

Medfinansiering av projektet med 2,94 % av redovisade och godkända kostnader beviljas, dock max 3 000 000 kronor. Medfinansiering utgår under förutsättning att övrig finansiering ordnas enligt ansökan. Projektet prioriteras utifrån gällande Regionalt Tillväxtprogram för

Jämtlands län, insatsområde Innovation och förnyelse. Projektet bedöms bidra till utveckling av ett starkt innovations(stöd)system i länet med särskild inriktning mot förnyelse inom vård- och omsorg, generera viktiga strategiska nätverk mellan företag, akademi och offentlig sektor samt kunna bidra till ökade investeringar i forskning och utveckling bland regionens företag.

Paragrafen förklaras omedelbart justerad

I Tjänsten

Anders Byström
Förvaltningschef

Martina Lundholm
Områdeschef Näringsliv

Utdrag till

Marie Holm Sherman, Region Jämtland Härjedalen

2017 -02- 13

Dnr. Ron 104 17 /20.....

ANSÖKAN OM MEDFINANSIERING TILL PROJEKT

☒ EU Strukturfond ☐ Annat EU ☐ Interreg ☐ Regionalt

Projektnamn

"0,1 / 0,7 till 1,0" - öka graden av företagens investeringar i forskning, innovation och utveckling

Projektperiod

Start (åååå-mm-dd)

2017-03-01

Slut (åååå-mm-dd)

2020-06-30

Sökt belopp

3 Mkr

Uppgifter om sökanden

Sökande (organisationens namn)

Region Jämtland Härjedalen

Organisationsnr.

232100-0214

Adress

Box 654

CFAR-nummer

1926-4068

Postnr

83127

Ort

Östersund

Plusgiro

Telefon

063-153000

Bankgiro

250-0486

Har sökande rätt att dra av moms för projektets verksamhet? (om nej, bifoga intyg från Skatteverket)

☒ Ja

☐ Nej

Län som omfattas av projektets verksamhet

Jämtland Härjedalen och Västernorrland

Kommuner som omfattas av projektets verksamhet

Berg Bräcke Härjedalen Krokom Ragunda Strömsund Åre Östersund / Härnösand Kramfors Sollefteå Sundsvall Timrå Ånge Örnköldsvik. Kommuner som deltar eller berörs av projektets verksamhet.

OBS! Bifoga registreringsbevis (Bolagsverket)

Underskrift

Undertecknad försäkrar, på heder och samvete, att de uppgifter som lämnas i ansökan inklusive bilagor är riktiga. Vidare intygas att inga andra offentliga stöd, utöver de i denna ansökan redovisade, kommer att sökas för detta projekts kostnader samt att lagen om offentlig upphandling har beaktats. Samtidigt medges att projektansökan får tas upp och diskuteras med berörda parter i regionen samt att sökandes kreditgivare och revisorer får lämna information som är nödvändig för bedömning av ansökan och den fortsatta hanteringen av projektstödet.

[Signature]

2017-02-09

ROW/104/2017

ANSÖKAN OM MEDFINANSIERING TILL PROJEKT

☒ EU Strukturfond
 ☐ Annat EU
 ☐ Interreg
 ☐ Regionalt

Projektnamn

"0,1 / 0,7 till 1,0" - öka graden av företagens investeringar i forskning, innovation och utveckling

Projektperiod

Start (åååå-mm-dd)

2017-03-01

Slut (åååå-mm-dd)

2020-06-30

Sökt belopp

3 Mkr

Uppgifter om sökanden

Sökande (organisationens namn)

Region Jämtland Härjedalen

Organisationsnr.

232100-0214

Adress

Box 654

CFAR-nummer

1926-4068

Postnr

83127

Ort

Östersund

Plusgiro

Telefon

063-153000

Bankgiro

250-0486

Har sökande rätt att dra av moms för projektets verksamhet? (om nej, bifoga intyg från Skatteverket)

☒ Ja☐ Nej

Län som omfattas av projektets verksamhet

Jämtland Härjedalen och Västernorrland

Kommuner som omfattas av projektets verksamhet

Berg Bräcke Härjedalen Krokom Ragunda Strömsund Åre Östersund / Härnösand Kramfors Sollefteå Sundsvall Timrå Ånge Örnsköldsvik. Kommuner som deltar eller berörs av projektets verksamhet.

OBS! Bifoga registreringsbevis (Bolagsverket)

Underskrift

Undertecknad försäkrar, på heder och samvete, att de uppgifter som lämnas i ansökan inklusive bilagor är riktiga. Vidare intygas att inga andra offentliga stöd, utöver de i denna ansökan redovisade, kommer att sökas för detta projekts kostnader samt att lagen om offentlig upphandling har beaktats. Samtidigt medges att projektansökan får tas upp och diskuteras med berörda parter i regionen samt att sökandes kreditgivare och revisorer får lämna information som är nödvändig för bedömning av ansökan och den fortsatta hanteringen av projektstödet.

Datum		Behörig firmatecknare		Namnförtydligande	
1. Kontaktpersoner					
Kontaktperson hos sökanden Marie Sherman			Kontaktperson ekonomi Malin Carlsson		
Telefon nr 063147561	Mobiltelefon nr 0707450408	Telefon nr 063146598	Mobiltelefon nr 0703118309		
e-postadress marie.holm.sherman@regionjh.se			e-postadress malin.carlsson@regionjh.se		
Projektledare					
Telefon nr			Mobiltelefon nr		
e-postadress					

2. Upphandling	
Omfattas sökanden av Lagen om Offentlig upphandling?	
☒ Ja	☐ Nej
3. Annat stöd (utöver medfinansieringen till denna ansökan)	
Har annat offentligt stöd sökts för detta projekt som inte anges i finansiering i denna ansökan	
☐ Ja	☐ Nej
Om Ja, ange nedan finansiär och belopp	
Finansiär	Belopp

Ta del av punkt 7 i projektansökan och handledning för ifyllande av projektansökan innan ni fyller i nedanstående punkter. Säkerställ att de horisontella kriterierna beaktas i både planering och beskrivning av projektet och att det tydliggörs i följande punkter i projektansökan.

4. Projektbeskrivning
4.1 Bakgrundsbeskrivning, skäl för projektet - Näringslivet i Mellersta Norrland skiljer sig i stor utsträckning åt mellan länen, bl.a. genom en högre BRP och en större andel kapitalintensiv industri i Västernorrland; en högre andel offentliga tjänster och en högre grad av entreprenörskap, bl.a. i branscher kopplade till besöksnäringen, i Jämtland. - Investeringarna i forskning och utveckling är större i Västernorrland (0,7 procent) av BRP än i Jämtland (0,1 procent). - Gemensamt är dock att allt för lite investeras i forskning och utveckling i och för moderna företag i branscher med stor innovationspotential och med potential att skapa nya högkvalificerade jobb i regionen. I Västernorrland är FoU-investeringarna kopplade till de stora processindustriföretagen, vilket innebär att investeringar i FoU ofta innebär att arbetstillfällen försvinner. Och i Jämtland är det stora nyföretagandet inte nämnvärt FoU-intensivt, vilket innebär att lönerna i de nya företagen ofta blir låga. - Detta innebär en risk för att näringslivet i Mellersta Norrland inte kan få del av utvecklingen och dynamiken inom snabbväxande områden som IKT, Life Science, MedTech, vissa privata tjänstenärings, etc. - Det finns flera orsaker till detta: Dels är den kritiska massan vad gäller kompetens begränsad, dels är de akademiska forskningsmiljöerna små, dels är tillgången till kapital för innovativa start-ups begränsad. Inom RJH eller LVN finns idag heller inget system för att inventera eller projektera offentliga behov i samarbete med näringslivet. För att initiera denna utveckling vill RJH, LVN och kommunerna öppna sina verksamheter och system och använda dem som testbäddar i samarbete med näringslivet. - Samtidigt utgör den offentliga vården och omsorgen i Mellersta Norrland en stor och outnyttjad resurs för att vara behjälplig företagens investeringar i forskning och utveckling. Vård- och omsorgsgivarna (landsting och kommuner) har stora utmaningar vad gäller kvalitet och effektivitet. Hälsa och därtill tillhörande tjänster är ett av de starkaste tillväxtområdena, men Sverige har en undanskymd roll på den tillväxtmarknaden (Tillväxtverket).

- Projektets inställning är att det är vård och omsorg som har problemen och företagen som ska komma med lösningarna. Det offentliga ställer sina resurser till förfogande. Kraftsamlar resurser och bygger konkurrenskraft för företagen genom projektet. Vi måste agera både horisontellt och vertikalt för att lösa problemen.
- Det krävs systemförändringar för att möta samhällsutmaningarna som både SME:s och vård och omsorgsbranschen står inför. Offentlig sektor agerar i projektet som medskapare av nya systemlösningar. RJH:s beteckning på de utvecklingsprojekt som Regionen är engagerad i - "I början av ett paradigmskifte" – välfärdsteknologi i Jämtlands län.
- Genom samverkan över länsgränserna mellan motiverade aktörer skapas en större kritisk massa och en möjlighet för smart specialisering utifrån de skillnader som präglar näringslivet i regionen.
- Genom samverkan mellan å ena sidan vård- och omsorgsverksamheterna i regionen och regionens viktigaste aktörer i innovationssystemet skapas förutsättningar för att driva effektiva, behovsanpassade innovationsprocesser som drar nytta av vård- och omsorgsverksamheternas stora kritiska massa.

4.2 Sammanfattande projektbeskrivning

I ett samverkansprojekt* som är användarcentrerat skapas ett innovationssystem som agerar inom en regional kontext och integrerar samverkande forskning samt innovativa processer i ett offentligt – privat partnerskap. Projektet omfattar en strategisk utveckling som inrättar ett glesbygdsbeläget Living Lab för att på permanent basis stimulera och stödja SME i Jämtland och Västernorrland till att investera i forskning, innovation och utveckling med fokus på hälsa-sjukvård-omsorgsbranschen. Det sker en etablering av ett hållbart partnerskap av berörda intressenter; användare; politiker; företag och forskare då dessa ingår avtal som skapar ett långsiktigt samarbete. Projektet är ett framgångskoncept som kommer att skalas upp och spridas nationellt och internationellt med proaktiva insatser genom Region Jämtland Härjedalens globala kontaktnät. Projektet är nyskapande eftersom hälsa-sjukvård-omsorgsområdet agerar som en drivande motor och stimulerar till regional tillväxt genom att vara beställare och köpare.*Region Jämtland Härjedalen, Landstinget i Västernorrlands län, Östersunds kommun, Mittuniversitetet (Jämtland Härjedalen och Västernorrland) och Örebro universitet.

4.3 Syfte med projektet

- I det här projektet har vi identifierat en stor och outnyttjad potential för företagen att bidra till förbättrad effektivitet i vård och omsorg, samtidigt som detta driver forskning och utveckling i små och medelstora företag i regionen. Genom att erbjuda företag att lägga egen forskning och utveckling i direkt anslutning till vården och omsorgen förväntas en positiv inverkan på hälso- sjukvårdens och omsorgens utveckling; i form av teknik och mer effektiva processer.
- Den offentliga vård- och omsorgsverksamheten har länge varit stängd för små och medelstora företag, beroende på de höga krav som ställs på den som levererar dit i form av upphandlingsregler. Ett av projektets huvudsyften är att öppna upp vården och omsorgens inköp av teknik och tjänster för investeringar i innovationer också i de mindre företagen, genom innovationsupphandling.

4.4 Projektets mål

Det övergripande målet (ska uppnås några år efter projektets slut):

- Det övergripande målet för projektet är att, genom att varaktigt (alltså som lever kvar efter projektets slut) ha etablerat för regionen två öppna innovationsarenor i hälso- och sjukvården samt delar av den kommunala omsorgsverksamheten, öka de små och medelstora företagens investeringar i forskning, utveckling och innovation.
- Utveckla ett permanent Living Lab parallellt med de innovationsprocesser och testbäddssystem som utgör projektets kärnverksamhet. Under projekttiden kommer detta att finnas på plats i form av ett projektkontor med beteckningen eHälso center.
- Det är också projektets mål att öka andelen kvinnor som deltar i öppna aktiva innovationsprocesser, så att fler företag i framtiden kan startas och drivas av kvinnor eller där kvinnor är i ledning eller som delägare.
- Målet är mätbart som resultatmål inom den aktuella investeringsprioriteringen. (Det är Tillväxtverkets ansvar att följa upp och mäta resultatindikatorn.)

Projektmålet (ska uppnås vid projektslut)

- Under projekttiden ska deltagande små och medelstora företag i regionen, ha ökat sina investeringar i forskning och utveckling med minst 10 procent jämfört med när de gick in i innovationsarenorna. Detta skapar förutsättningar för tillväxt och utveckling i dessa företag. (Målet bör mätas genom enkäter till deltagande företag – start/mål).

Projektets delmål

- Minst 10 nya produkter/tjänster framtagna av företag eller konstellationer av företag från regionen, ska ha testats och verifierats i parternas testbäddar (med nya menar vi produkter/tjänster som inte tidigare verifierats inom hälso-/sjukvård/omsorg i Sverige)
- Minst 25 nya produkter/tjänster framtagna av företag eller konstellationer av företag från regionen, ska ha utvecklats i innovation labs - och vara färdiga för att testa/verifiera
- Minst 25 nya produkter/tjänster/patent/licenser framtagna av företag eller konstellationer av företag från regionen, ska ha utvecklats i de idéverkstäder som ingår i projektet - och vara färdiga för att testa/verifiera.

4.5 Projektets målgrupp

- Projektets primära målgrupp är små och medelstora företag med verksamhet i Jämtland Härjedalen.
- Företagen kan komma från flera olika branscher, men där deras kunskap/erbjudanden kan bedömas av relevans för de utmaningar som hälso-/sjukvården/omsorgen har.
- Exempel på sådana branscher är:
 - Läkemedelsutveckling, medicinteknik, hjälpmedelsteknik, informationsteknik, visualisering, övervakning, automation, organisationsutveckling, besöksnäring, personal- och bemanning.
- Även om projektets målgrupper till delar utgörs av tjänstenärings finns ett fokus på att företagens innovationer ska bygga på teknik som möjliggör tillväxt genom skalbarhet.
- Till projektets primära målgrupp ska också räknas individer som kan komma att starta innovationsnära företag i de branscher som exemplifierats ovan.
- Dessa individer kan idag finnas som verksamma i hälso-, sjukvården/omsorgen, i andra företag eller inom den akademiska forskningen (kommersialisering av forskningsresultat) eller bland brukarna och deras anhöriga.
- Projektets sekundära målgrupper är andra företag (t.ex. större företag eller företag utanför regionen) och aktörer inom innovationssystemen i övrigt i regionen
- Större företag eller företag utanför regionen är målgrupp inom testbäddsaktiviteterna, men bara när dessa samverkar med företag i den primära målgruppen.

4.6 Projektorganisationen

Projektägare

- Projektägare är Region Jämtland Härjedalen (RJH).
- RJH är övergripande ansvarig för projektet.
- RJH ansvarar för de två innovationsarenorna som kallas – Användningen av ny teknik och Sömlösa övergångar i vårdkedjan – om denna realiserar, se diskussionen s. 3
- RJH bidrar genom att hälso- och sjukvårdspersonal samt personal från FoU-verksamheten bidrar i innovationsprocesserna. Även annan personal kommer att engageras i projektet, stödfunktioner inom Upphandling, Verksamhetsutveckling, IT, Juridik, Beställningsenhet.

Samverkansparter

- Landstinget Västernorrland (LVN), Östersunds kommun (Ökn), MIUN, Örebro universitet och Åkroken är samverkansparter i projektet
- LVN är ansvarig för den innovationsarena som kallas Trygghet i kronikers hälsa.
- LVN bidrar också genom att hälso- och sjukvårdspersonal samt personal från FoU-verksamheten bidrar i innovationsprocesserna. Även annan personal kommer att engageras i projektet.
- Ökn är ansvarig för den innovationsarena som kallas Sömlösa övergångar i Vårdkedjan - om denna realiserar, se diskussionen s. 3 (om inte, delar kommunen ansvaret för Användningen av ny tekniken med RJH).
- Ökn bidrar genom att omsorgspersonal och personal från Näringslivskontoret deltar i Innovationsverksamheterna
- MIUN och Åkroken bidrar med personal och kompetens i innovationsprocesserna.
- Örebro universitet - eHälsa gruppen - bistår med expertstöd för IT-juridik, eHälsa innovationer och integration av beslutsstöd.

Köpta tjänster: HCDD konsult; Utvärderare, Marknadsföring och konsulter inom IT / E-hälsa.

Ledning och styrning

Projektledning:

• Huvudprojektledare: Ansvarar för att hålla ihop arenorna och processerna, ansvarar för rapportering till TVV. Övergripande ansvar på strategisk och operativ nivå och i nära samarbete med Lednings- Styr- Referens- och Förankringsgrupperna. Deltar ex officio i dessa grupper. Koordinerar samverkansparter och projektledarna. Väldokumenterad erfarenhet från näringsliv och offentlig sektor.

- Delprojektledare: Innovationsarena Trygghet i kronikers hälsa VNL
- Delprojektledare: Innovationsarena Användningen av ny teknik RJH
- Delprojektledare: Innovationsarena Sömlösa övergångar i vårdkedjan Ökn (om den realiseras)
- Delprojektledare: Kommunikationsarena Nå ut till företag och länsmedborgare.

• Processansvariga: Ansvar för att i praktiken driva innovationsprocesserna i respektive arena ska ligga på s.k. processansvariga. RJH, LVN och Ökn ansvarar för att processansvariga tillsätts. 1-3 processansvariga per arena kommer att krävas, beroende på var fokus i arenorna ligger. Processansvariga kan utses ur övriga samverkansparter, dvs. MiUN, Örebro universitet, Åkroken och Peak Innovation.

• Styrgruppen har yttersta ansvaret för projektet - består av samverkansparter högst tjänstemän och leds av sökande part, näringslivsrepresentanter ingår.

• Ledningsgruppen har det dagliga ansvaret för projektet och är huvudprojektledarens kontinuerliga kontaktpunkt – sammansatt av tvärprofessionella aktörer väl insatta i projektets helhetsbild och delprojektledarna.

• Referensgrupp – till projektet knyts en referensgrupp, bestående av representanter för målgrupperna och externa experter.

• Förankrings- och aktionsgrupp med funktionen att vara "ambassadörer" för projektet och agera proaktivt för att kontakta - coacha - stödja SME i FoU investeringar. Vi kallar dessa "Möjliggörare". Med möjliggörare menas en grupp människor med skilda bakgrunder och positioner i samhälle och profession. Avsikten är att denna grupp träffas och tar del av utmaningar hos projektets samtliga inblandade parter och genom sina egna erfarenheter, nätverk och handlingskraft överbryggat de hinder som kan bromsa eller stoppa processen. För att denna grupp ska bli handlingskraftig rekryteras den med "split vision" och fritänkande. Exempel på kategorier/yrken som ingår är: Kommundirektör, reklamman, elitskidåkare, designer, militär, IT-entreprenör, koncernchef. Det vill säga en grupp med bred förankring, erfarenhet med stor spridning och vana att "få saker och ting gjorda".

Administrativa resurser för genomförbarhet

• Controller: Arbetar med projektredovisning och projektrapportering. Sammanställer samverkans parter redovisningar och rapporterar till Tillväxtverket. Deltar i projektmöten och aktiviteter. Arbetar nära projektledare och delprojektledare. Erfarenhet av större EU projekt. Anställd av sökande part.

• Projektadministratör som arbetar främst med huvudprojektledare och controller. Erfarenhet av större EU projekt. Anställd av sökande part.

4.7 Arbetssätt och verksamhetsbeskrivning, inklusive beskrivning av de aktiviteter som tas upp under punkt 5

• Projektet kommer att utgå från tre olika utmaningar för hälso-, sjukvården och omsorgen – vi kallar dem innovationsarenor.

• Låg användning av ny teknik i vård och omsorg – Under senare tid har olika nya tekniska hjälpmedel introducerats i hälso- och sjukvården i Mellersta Norrland, t.ex. utrustningen kopplat till att föra vården närmare patientens hem eller sensorer i omsorgsverksamheten. Troligen är det flera olika faktorer som leder till den relativt låga teknikanvändningen. Det kan t.ex. handla om brister i tekniken, juridiska hinder, ekonomi, organisationen, kommunikationen, etc.

• Otrygghet i kronikers hälsa – En stor del av vårdens resurser berör patienter med kroniska diagnoser (såsom hjärtsvikt, kol eller diabetes). En anledning är ofta återkommande akuta inläggningar. En del av dessa kan undvikas om en större trygghet kan skapas mellan patienter i omsorg/öppenvård och specialistmottagningarna, så att avvikelser kan mötas med rätt behandling i tid och oro lindras.

• Sömlösa övergångar i vårdkedjan – En betydande utmaning för både effektiviteten och kvaliteten handlar om övergångarna mellan olika vårdgivare: Mellan specialistvård och primärvård samt mellan sjukvården och omsorgen. Under senare tid har både ny teknik och nya rutiner skapats för att göra sådana övergångar "sömlösa", dvs. att information om patienten överförs och tillgängliggörs mellan vårdgivarna så att vårdkedjan inte bryts och

så att både personal och patienter upplever det som att man är en och samma vårdgivare. Ännu återstår dock mycket för att sömlösa övergångar ska bli verklighet. Utmaningen är av både teknisk och organisatorisk karaktär och relaterar nära till övriga areners utmaningar.

– Notera: Projektgruppen som utvecklar ERUF ansökan är enig om att innovationsarenan Sömlösa övergångar i vårdkedjan endast kan ingå i projektet om en tillräckligt stor summa kontanta medfinansieringsmedel tillförs. Eftersom "vårdkedjan" utgör ett stort samhällsproblem och är en av de största utmaningarna att lösa inom vård och omsorg, för Sverige och Europa, så krävs insatser som ligger "utanför den regionala nivån" och även den nationella. Kraftfulla innovativa insatser som involverar och engagerar verksamheter som arbetar i direktkontakt med brukare, tjänstemanna- och politiska ledningar, brukare och anhöriga. RJH och Östersunds kommun har förutsättningar att arbeta fram en helhetslösning som kan bli ett föredöme för andra landsting och regioner i Sverige. Parterna har sedan 1996 samarbetat för att förbättra brukarnas vård och omsorg då ansvaret för omsorgen överfördes från landstinget till länets kommuner, "Ädelreformen". Parterna har de senaste åren intensifierat samarbetet på regional och nationell nivå med satsningar som gett goda resultat. Men för att göra den systemförändring som krävs är dessa resultat inte tillräckliga. En insats som kan göra skillnad och som RJH kan bidra med är att nära samverka med en av dess partners i Horisont 2020 projektet "C3-Cloud"*: KRONIKGUNE – Research Centre on Chronicity för att skapa Sömlösa övergångar i vårdkedjan. KRONIKGUNE är en av Europas mest erfarna och framgångsrika organisationer inom integrerad vård. "A Federated Collaborative Care & Cure Cloud Architecture for Addressing the Needs of Multi-morbidity and Managing Poly-pharmacy")

I varje sådan arena skapas möjligheter för att arbeta med en eller flera av totalt tre huvudtyper av innovationsprocesser:

- Innovation labs dit företag, forskare och företags- och innovationscoacher bjuds in av vårdens och omsorgens verksamheter för att lösa konkreta problem och utmaningar och för att skapa nya tjänster, processer och produkter.
- Testbäddar, där företag, forskare företags- och innovationscoacher får möjlighet att pröva, vidareutveckla och verifiera nya tjänster, produkter och processer i skarp samverkan med vården och omsorgens verksamheter.
- Idéverkstäder, dit vården och omsorgens verksamheter bjuder in företag, forskare och företags- och innovationscoacher för att tillvarata och vidareutveckla idéer sprungna direkt från personal och brukare.

4.8 Projektavgränsning

Det har drivits och drivs flera insatser runtom i Sverige där man sökt öppna upp vård- och omsorgsverksamhet för privata aktörer med fokus på forskning och utveckling:

- Vinnovas program med Innovationsslussar genomfördes i sex län (de med universitetssjukhus – utom Örebro). Programmet innehöll tre huvudtyper av insatser: Tillvaratagande av anställdas idéer, öppna innovationssamarbeten och innovationsupphandlingar. Programmet visar enligt slututvärderingen (Ramböll 2014) på mycket goda resultat. Endast området innovationsupphandlingar visar bristande målnuppfyllelse. I fyra län har innovationsprocesser permanentats efter programmets slut.
- Vinnovas program för Testbäddar i vård och omsorg har sammantaget stöttat lokala, regionala och nationella testbäddar för innovationer i hälso- och sjukvården samt äldreomsorgen runtom i Sverige. I detta program deltog Sundsvalls kommun under en tid, inom projektet Norrlandicus (finansiering för fas 2 erhöles dock ej för detta, liksom för två andra testbäddar (Norrbottnen och Värmland). Slutsatserna visar enligt Kontigos preliminära utvärdering (Kontigo 2017) bl.a. att flera testbäddar etablerats och lever vidare efter projektslut, att resultaten förstärks när en samverkan med näringslivsnätverk eller innovationsaktörer sker och att det tar tid att utveckla och förankra nya arbetssätt inom hälso- och sjukvård och omsorg. Projektet i Sundsvall avslutades i förtid pga bristande förankring i omsorgsverksamheten. En ytterligare viktig slutsats från utvärderingen är att skalbarheten i innovationerna ofta är en utmaning där man arbetar med organisationsnära utmaningar.
- Även Vinnovas satsning på s.k. Strategiska innovationsområden söker koppla samman hälso- och sjukvården och näringslivet. Här ligger fokus delvis på en större innovationshöjd, t.ex. inom SIO Folksjukdomar där Uppsala Akademiska, Sahlgrenska, Karolinska Institutet och Skånes universitetssjukhus samverkar för att t.ex. stärka svensk diabetesforsknings kommersialiseringsmöjligheter.
- Projektets innovativa lösningar utvecklas i/passerar FoU-enheter där erfarenhet och kompetens är utmärkande och evidensbaserade metoder regelmässigt används. Denna FoU funktion särskiljer projektet från reguljära inkubatorer med de specifika kraven för implementering av testbäddar till ordinarie verksamhet.

- I såväl Jämtland som Västernorrland har det pågått samt pågår projekt finansierade av Tillväxtverket med målet att länen ska ta fram varsin handlingsplan för arbetet med innovationsutvecklingen. Projektet har som en målsättning att samverka med och ta erfarenheter från påbörjade och avslutade projekt som exempelvis Innovativa Jämtland/Härjedalen 2025 och Jämtland/Härjedalen innovationsprogram 2020 samt motsvarande strategier och program i Västernorrland. Projektet kommer att ta tillvara relevanta erfarenheter från de innovationsarbeten som frågan rör; för att omsätta detta till konkret verksamhet. Projektet för Västernorrlands IRIS-projektet (implementering av det regionala innovationssystemet). Projektets syfte är att skapa en väl fungerande och långsiktigt hållbar modell för samverkan som ska stärka länets utveckling av innovation och förnyelse. Mål: En framtagna handlingsplan för ett prioriterat och fokuserat innovationsarbete både för stödsystemets struktur och för länets innovationsutvecklingsarbete med koppling till länets styrkeområden (små specialisering). Genom att använda dessa inhämtade kunskaper från tidigare finansierade innovationsprojekt fås en större utväxling av innovationer kopplade till vård på distans.

4.9 Koppling till det regionala näringslivet

- I både Jämtland och Västernorrland finns en relativt lång erfarenhet av att arbeta med näringslivsutveckling kopplat till innovationer. Ett exempel är de Vinnväxtinitiativ (Peak Innovation och Fiber Optic Valley AB) som Vinnova delfinansierat, där syftet har varit att skapa långsiktiga system för innovativ företagsutveckling kopplat bl.a. till Mittuniversitetet (MIUN) och de innovativa miljöerna Åkroken och Peak region (Science Park). Dessa initiativ har under närmare tio års tid byggt upp fungerande innovationssystem i såväl Västernorrland som i Jämtland, där det finns en erfarenhet av att skapa och driva innovativ samverkan mellan forskning och företag.

- I detta projekt utgår vi från de erfarenheter som gjorts i andra innovationsrelaterade projekt för vård och omsorg. Bland annat betonar vi vikten av att knyta projektet till befintliga innovativa miljöer för forskning och innovation i regionerna (såsom erfarenheterna från Kontigos utvärdering av Vinnovas program Testbäddar i hälso- och sjukvård visar). I projektet bygger vi också vidare på den nu långa traditionen av samverkan mellan näringsliv och akademi som springer ur de innovativa miljöerna kring Mittuniversitetet och kring Vinnväxtinitiativen i regionen.

- Samarbetet mellan FoU enheterna inom RJH och LVN och MIUN

Det finns en lång tradition av samverkan mellan FoU enheterna inom RJH och LVN gällande klinisk forskning, bl.a. via Kliniska studier Sverige – Forum Norr och gemensamma forskningsprojekt kopplade till Visare Norr anslag. På senare tid har även MIUN involverats i ett nära samarbete med landstingen via ex.v. Mittskandinaviska forskarskolan, där LVN och RJH finansierar omvårdnadsforskning via doktorander kopplade till forskarskolan. Den gemensamma forskningsmiljö som LVN, RJH och MIUN kan erbjuda i projektet har stor potential att hjälpa små och medelstora företag i utvecklingen av evidensbaserade innovationer. RJH och MIUN samarbetar även inom ett EU-finansierat projekt AMIF, som avser utveckla metoder för att screena för psykisk ohälsa hos nyanlända.

Näringslivets efterfrågan:

Region Jämtland Härjedalen har under de senaste tre åren blivit kontaktad av olika typer av företag – små, medelstora och stora - för att samarbeta inom en digital utveckling av hälso- och sjukvården. Samma situation föreligger för Östersunds kommun och deras omsorg. Flera av företagen har specifikt velat arbeta med förbättringar för brukare och huvudmän och sett att en digital transformation är en möjliggörare och framgångsfaktor för att "arbeta över gränserna"

Preliminär lista av företag som visar sitt stöd för projektet i en avsiktsförklaring:

Tjänster

Realbridge: Realbridge har utvecklat ett smartphonebaserat verktyg som genom en enkel scanning av QR-koder skickar säker information och möjliggör synlig registrering i realtid. Verktöget underlättar och effektiviserar rapporteringen vilket i sin tur skapar ordning och säkerhet i kundernas administration.

Vinna Matchen – Målstyrning och uppföljning av projekt där kunden får en skräddarsydd lösning i företagets IT-plattform i molnet. Kompetensutveckling och metodstöd.

Maincon: Distribuerat lärande genom eLearning, blended learning och socialt lärande.

LS Biometrics AB: Konsultverksamhet och rådgivning inom statistik, biometri, IT och regulatoriska frågor och därmed förenlig verksamhet.

Loxysoft: Hanterar logistik avseende telefonisamtal och bokningar.

Strand Kommunikation: Grafisk formgivning och copywriter.

Core Source Solution AB: Utvecklar system för informationshantering..

Idea2 Innovation AB Wide Ideas: Är en digital plattform för idéutveckling och innovation.

Sigma AB: Utvecklar nya innovativa virtuella applikationer enligt beställarnas behov och kommer genom projektsamverkan utveckla personalstyrkan vid Östersundskontoret - medfinansiar.

Adeprimo / Mymowo: Distansoberoende hemma gym.

IT-Leverantören: IT-lösningarmed Ricoh utbud.

Kongro Produktion: Marknadsföringsfilm och videoproduktion.

Kontigo: Utredningar.

Produktion

Nordsamverk Hallströms: Sjukhusinredningar.

Design Björn Alvtegen: Produktutvecklare

AIM AB: Additiv tillverkning - medfinansiar.

Diös: Fastighetskoncern – medfinansiar.

Tieto: IT-tjänsteföretag med produktutvecklingstjänster. IT-transformation genom digitalisering och skapandet av innovativa lösningar. Utgår från ett starkt nordiskt arv och kombinerar global förmåga med lokal närvaro - medfinansiar.

IP-Only: Leverantör av fibernät. De har en samlad kompetens och erfarenhet av att bygga och driva en komplett modern infrastruktur av fibernät, datacenter och tekniska tjänsteplattformar - medfinansiar.

Etablerade vägar in till företagen är exempelvis Handelskammaren, Samverkansavdelningen på MIUN, ALMI och Åkrokens Science Park. Här finns starka och direkta kopplingar och etablerade kommunikationsvägar till en stor majoritet av länens företag.

4.10 Koppling till andra projekt

•I ett nyligen startat projekt driver Jämtland Härjedalen en gränsöverskridande projektsamverkan kring en kunskapsarena under namnet VålTel - Mixed Zone för Vålfärdsteknologiske TestLabs (Interreg).

I VålTel är syftet att genom att skapa arenor för kunskaps- och erfarenhetsutbyte lösa utmaningar inom vård- och omsorg i Mittnorden med hjälp av välfärdsteknologi och tjänsteutveckling. Projektet kommer att stärka regionen inom forskning, teknisk utveckling och innovation i offentlig sektor. Utvecklingen sker genom tre specifika arbetspaket:

1) Mobila hälsolösningar med fokus på fickultraljudets placering i glesbygds-scenarier 2) Säkerhet och trygghet i hemmen med hjälp av tekniska lösningar med fokus på omsorgen 3) Akutstöd med fokus på avancerad akutväska som förväntas kunna spridas likt hjärtstartare. Norsk huvudpartner är Helse-Nord Trøndelag. SKL/Inera AB och Norska Helsedirektoratet är med i ansökan och planerar att lyfta fram VålTel projektet som först med att nyttja den nya nordiska IT-arkitekturen och Continuaramverket för insamling av data från personlig hälsoteknologi.

Västernorrland deltar i projektet.

•Ett annat projekt är C3 Cloud, där Region Jämtland Härjedalen ingår i ett större nätverk av europeiska aktörer (Horisont 2020). Ett forskningsprojekt med kliniska implikationer som skapar ICT-stöd över vårdgivargränser med fokus på vårdguider för multisyka, personliga vårdplaner med kliniska riktlinjer och plattform för egenvård, exempelvis. Tre testbäddsregioner: Jämtland Härjedalen, Södra Warwickshire och Baskien. Konsortium av 8 länder och 12 parter.

4.11 Resultatspridning

Projektet som visar på behoven av att utveckla distansoberoende hälsa-sjukvård-omsorg kommer att ge kunskap från testning i verklig miljö i glesbygdsstruktur. Detta projiceras på en global marknad som inkluderar glesbygds- och urbana områden och ger tydliga samt trovärdiga alternativ. För att närma sig sådana marknader används nätverk som exempelvis RJH har arbetat fram: Umeå Universitet, Chalmers, Lindholmens Science Park, Warwick University, NTNU, KTH, Norrlandstingens Regionförbund, SKL/Inera, Sigma, Microsoft, Cambio, Tieto HealthCare, Norske Helsedirektoratet, Trøndelag FoU och SINTEF.

Projektaktörer kommer att sprida sina erfarenheter från projektresultaten men även under projektets gång för att stärka måltavlorna för resultatspridning. Aktörer/forum där detta sker är exempelvis regionala grupper som är med i projektarbetet med även sådan som inte engagerat sig, konferenser och mässor samt motsvarande nationellt och internationellt.

4.12 Uppföljning/Utvärdering/Följeforskning

I projektet ingår en utomstående följeforskare som löpande kommer att vetenskapligt följa projektets progress. Ansvaret för utvärdering och uppföljning under projektet samt vid projektets slut ligger på Ledning- och Styrgruppen och innebär att utvärdering samt uppföljning av projektet utförs på regelbunden basis. En extern konsult ansvarar för den externa utvärderingen genom kontinuerlig uppföljning och detta sker på uppdrag av huvudprojektledaren.

Utöver detta kommer FOUU avdelningen hos RJH kontinuerligt följa och vetenskapligt utvärdera resultaten av projektet

Vid projektets slut presenteras utvärdering och uppföljning av projektets resultat vid en slutkonferens som inkluderar slutrapportering och avstämning av implementeringsprocesser

5. Tid och aktivitetsplan för projektet Aktivitetserna ska beskrivas/utvecklas under punkt 4.7			
Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Budgeterad kostnad
Projektplanering processer	170301	170630	150000
Extern kommunikation och resultatspridning	170901	200630	1455000
Avslutsarbete	200501	200630	105000
Utvärdering och lärande	170901	200630	2150000
Projektleddning och koordinering	170701	200630	6500000
Innovationsarena: Användning av ny teknik i vård och omsorg	170701	200630	44715000
Innovationsarena: Trygghet i kronikers hälsa	170701	200630	44715000
(Innovationsarena: Sömlösa övergångar i vårdkedjan)	170701	200630	0
Kommunikationsarena företag/medborgare	170701	200630	2110078
Insatser för något/några av de horisontella kriterierna			
Informationsspridning om verksamhet och resultat			
Projektutvärdering och slutredovisning, inklusive slutrapport			
Projektets start och slutdatum	170301	200630	101900078

6. Indikatorer			
6.1 Indikator	Kvinnor	Män	Antal
Antal arbetstillfällen som skapas av projektets genomförande, såväl inom själva projektet som externt (fördelat på kvinnor och män)	80	50	130
Antal arbetstillfällen som bevaras som en följd av projektets genomförande, såväl inom själva projektorganisationen som externt (fördelat på kvinnor och män)	25	30	55
Antal nystartade företag (fördelat på kvinnor o män)	15	25	40
Antal nya företag med delat/mixat ägande			30
Antal företag som deltar i projektet			150
Antal personer som deltar i projektet förutom projektägarens personal (fördelade på kvinnor och män)	150	200	350
Antal nya kommersiella produkter/tjänster/patent som följd av projektet			60
Privat medfinansiering av projektet i kronor			4163940 kr

6.2 Kommentarer till indikatorerna

7. Horisontella kriterier
Vilken påverkan har projektet på jämställdhet
☐ - Syftar direkt till att öka jämställdheten
☒ - Har en övervägande positiv påverkan ur ett jämställdhetsperspektiv
☐ - Har en övervägande negativ påverkan ur ett jämställdhetsperspektiv
Besvara kortfattat följande fyra frågor:

1. Vilka mätbara mål finns avseende jämställdhet inom projektet? 2. Vilka aktiviteter planeras för att nå målen när det gäller jämställdhet? 3. På vilket sätt påverkar projektets resultat och effekter jämställdheten? 4. Hur kommer projektet kvinnor och män till godo vad gäller företagande, arbetstillfällen etc.?
Vilken påverkan har projektet på integration och mångfald ☐ - Syftar direkt till att öka integration och mångfald ☒ - Har en övervägande positiv påverkan ur ett integrations- och mångfaldsperspektiv ☐ - Har en övervägande negativ påverkan ur ett integrations- och mångfaldsperspektiv
Besvara kortfattat följande fyra frågor: 1. Vilka mätbara mål finns avseende integration och mångfald inom projektet? 2. Vilka aktiviteter planeras för att nå projektets mål när det gäller integration och mångfald? 3. På vilket sätt påverkar projektets resultat och effekter integration och mångfald? 4. Hur kommer projektet olika grupper till godo vad gäller företagande, arbetstillfällen etc.
Vilken påverkan har projektet på miljön ☐ - Syftar direkt till att förbättra miljön ☒ - Har en övervägande positiv påverkan på miljön ☐ - Har en övervägande negativ påverkan på miljön
Besvara kortfattat följande fyra frågor: 1. Vilka mål finns avseende miljö inom projektet? 2. Vilka aktiviteter planeras för att nå projektets mål när det gäller miljö? 3. På vilket sätt påverkar projektets resultat och effekter miljön? 4. Har projektet påverkan på något Natura 2000-område?
Vilken påverkan har projektet på folkhälsan (endast obligatorisk uppgift för Östra Mellansverige) ☐ - Syftar direkt till att förbättra folkhälsan ☒ - Har en övervägande positiv påverkan på folkhälsan ☐ - Har en övervägande negativ påverkan på folkhälsan
Besvara kortfattat följande tre frågor: 1. Vilka mätbara mål finns avseende folkhälsa inom projektet? 2. Vilka aktiviteter planeras för att nå målen när det gäller folkhälsa? 3. på vilket sätt påverkar projektets resultat och effekter folkhälsan hos olika grupper?

8. Förväntade resultat

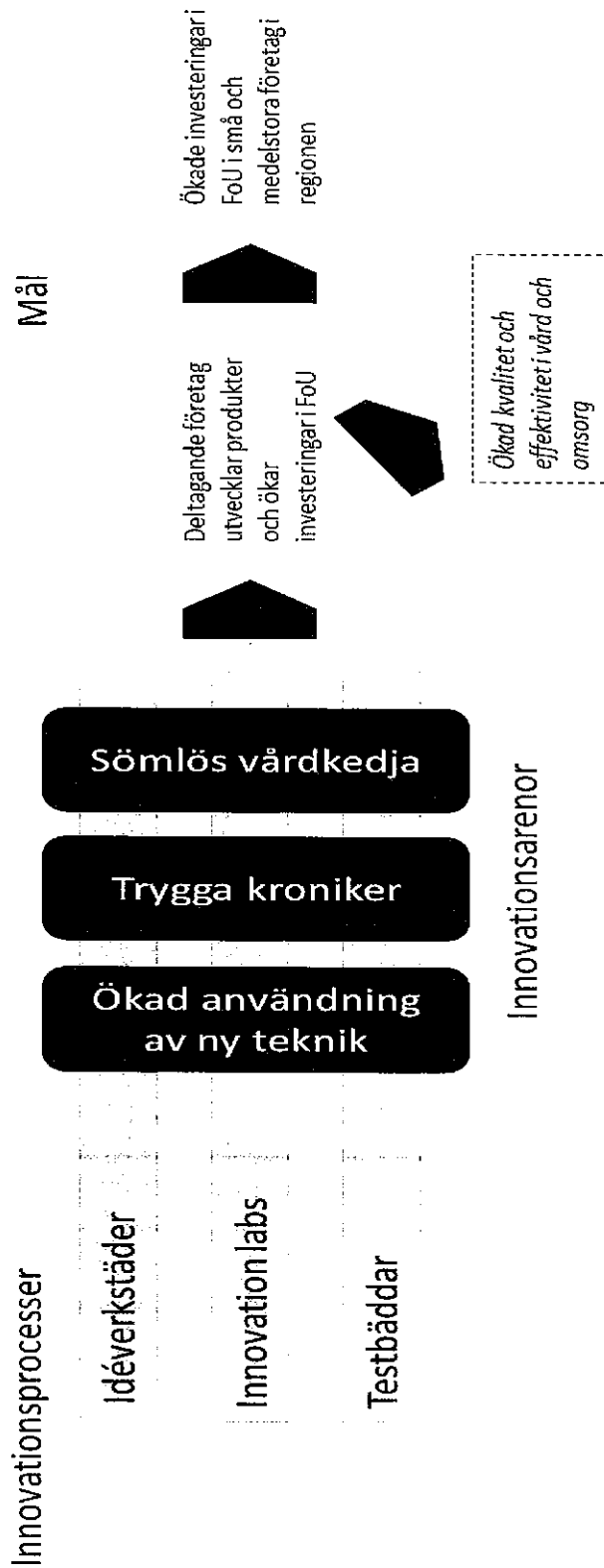
8.1 Förväntade resultat efter projektperioden • De företag som står för de största investeringarna i FoU i regionen domineras i hög grad av män (på ledande positioner). Få kvinnor, få personer födda utomlands leder och styr näringslivets investeringar. Genom att investera i små och medelstora företags innovationer och genom kopplingen till vård och omsorgssektorn där många kvinnor och utlandsfödda arbetar skapas möjligheten att bryta denna obalans i vem som har kontrollen och nyttan av fou-investeringarna i regionen. •
8.2 Förväntad verksamhet efter projektperioden Företag förväntas använda de nya modellerna och metoderna i produkt och tjänsteutveckling av innovationer i hälsa-sjukvård-omsorg med resultatet att företagen fortsatt ökar innovationsinvesteringar i Jämtland och Västernorrland. Ökad användning av innovationsupphandling som möjliggör för mindre och nystartade företag att vara med i konkurrensen av ex individualiserade hälsa-sjukvård-omsorgstjänster. Etablerat basen för ett Living Lab som för projektets erfarenheter vidare till ett permanent forum som leds av näringslivet i samverkan med det offentliga och akademien. De offentliga aktörernas testbädds verksamheter fortgår i detta permanenta innovationsforum. Exempel på näringslivsrepresentanter som kan ta över ansvaret för Living Lab i Jämtlands län: Business PEAK Region, Z-Group, Peak Region Science Park och i Västernorrlands län: Åkroken. En stor utmaning i innovationsarbete är att framgångsrikt sprida och skala upp goda resultat ut på nya marknader. Detta är ett problem som hela EU brottas med. Inom projektet kommer denna utmaning att ha hög prioritet - trots att implementering av resultat ligger något utanför projektets 3-åriga livstid. Genom att studera de aktörer som lyckats och misslyckats med marknads-introduktioner drar projektet lärdom av dessa erfarenheter. Delprojektledare kommer att fokusera på implementering och uppskalning av resultat. Implementeringskunskap inkluderar litteraturstudier, deltagande i konferenser och annat nätverkande.
8.3 Förväntade effekter på sikt • Investeringarna i FoU ökar i regionen

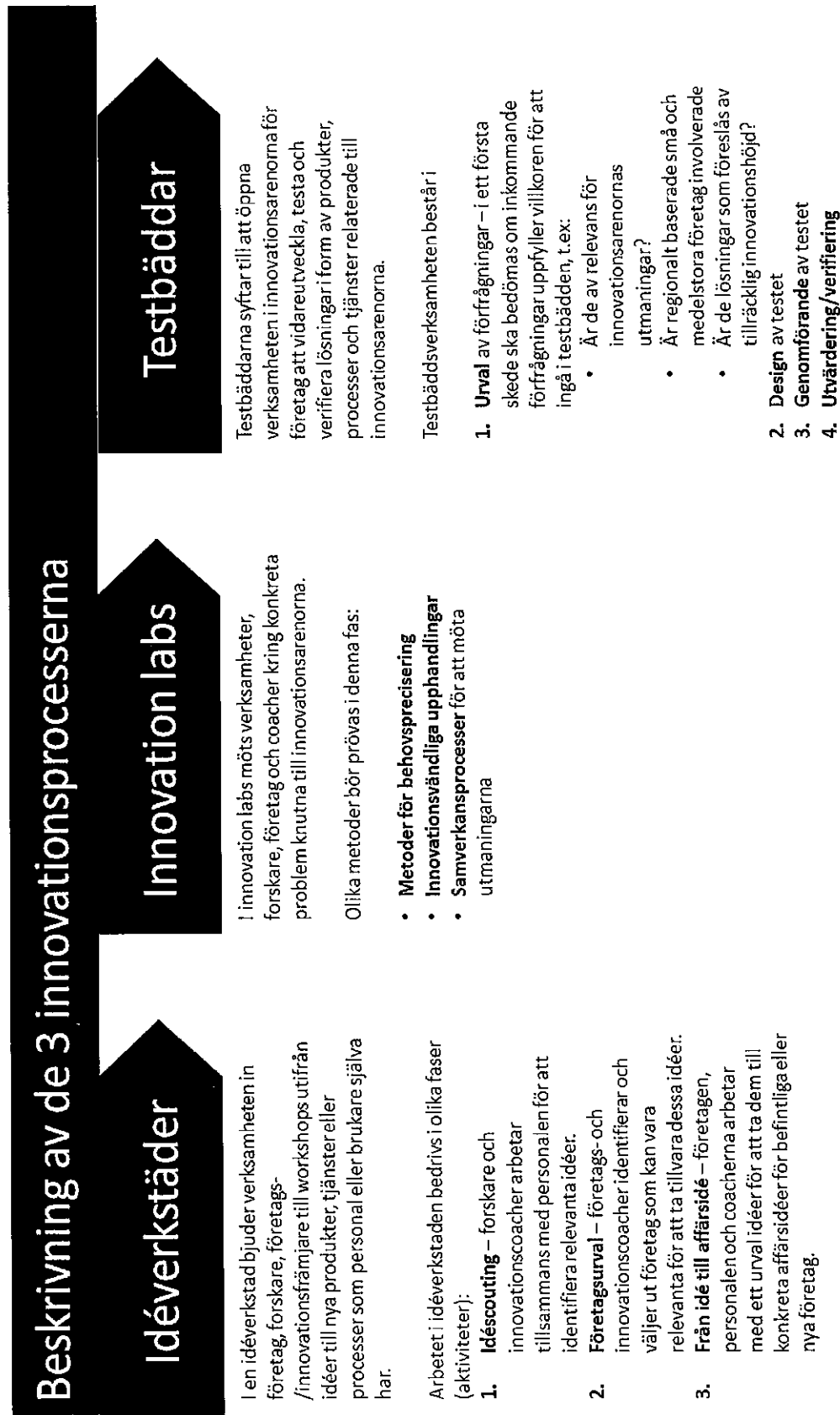
- Investeringarna förskjuts dessutom till branscher där fler jobb kan skapas, där lönerna är högre och där fördelningen mellan män och kvinnor är jämnare vad gäller ledning och ägande.
- Kraften i vårdens och omsorgens resurser adresseras för att lösa verksamheternas stora utmaningar samtidigt som innovationskrafterna i regionen tas tillvara.

Projektets övergripande logik beskrivs i figuren nedan:

Genom projektets innovationsprocesser knutna till de tre innovationsarenorna skapas möjligheter för regionens företag att utveckla nya produkter, tjänster och processer som kan få avsättning i vård- och omsorgsverksamheten. Härigenom ökar också investeringarna i FoU hos regionens företag.

Genom projektet får också vård- och omsorgsverksamheterna en ökad kvalitet och effektivitet, vilket dock inte är ett projektmål.

Kostnads- och Finansieringsbudget

Specifikation av kostnader

9. Personal				
Namn, befattning	Månadslön exkl. lönebikostnad	Sysselsättningsgrad (0-1 ex 0,75)	Antal månader	Summa
Personal RJH se bilaga	413 700	1	40	16 548 000
Personal MIUN 2 st 80%, 2 st 50%	99 900	1	40	3 996 000
Personal LVN 6 tjänster	229 500	1	40	9 180 000
Personal ÖSD 17 tjänster	430 650	1	40	17 226 000
Personal ÖRE del av 3 tjänster	7 200	1	40	288 000
OBS! MIUN och ÖRE har 20% indirekta kostnader				0
Summa (Obs Summan skall fördelas per år i 9.1)				47 238 000

9.1 Fördelat per år (Börja med att fylla i årtalen här även om du inte har några personalkostnader, övriga fördelningsår fylls i automatiskt)

	År 2017	År 2018	År 2019	År 2020	Summa
Summa fördelat per år	7 873 000	15 746 000	15 746 000	7 873 000	47 238 000

10. Extern sakkunskap och externa tjänster	
Ange typ av tjänst/namn på anlitat företag	Total kostnad
Externa tjänster RJH	11 800 000
Externa tjänster MIUN	0
Externa tjänster LVN	1 020 000
Externa tjänster ÖSD	1 999 999
Externa tjänster ÖRE	0
Summa (Obs Summan skall fördelas per år i 10.1)	
	14 819 999

10.1 Fördelat per år					
	År 2017	År 2018	År 2019	År 2020	Summa
Summa fördelat per år	2 553 333	4 906 666	4 906 667	2 453 333	14 819 999

11. Resor och logi	
Ange typ	Total kostnad
Resor RJH	659 358
Resor MIUN	41 091
Resor LVN	450 000
Resor ÖSD	75 005
Resor ÖRE	328 737
Summa (Obs Summan skall fördelas per år i 11.1)	
	1 554 191

11.1 Fördelat per år					
	År 2017	År 2018	År 2019	År 2020	Summa
Summa fördelat per år	291 791	504 961	504 960	252 479	1 554 191

12. Investeringar material och externa lokaler Resor och logi	
Ange objekt och antal	Total kostnad
Mötes/konferenslokaler RJH	150 000
Intervju-,workshop/projekt-, informationsmaterial RJH	210 000
Distansöverbryggande teknik IT och ehälsa RJH	3 000 000
Trycksaker, slutrapport RJH	60 000
ehälsocenter showroom RJH	450 000
Mötes/konferenslokaler LVN	127 272
Summa (Obs Summan skall fördelas per år i 12.1)	3 997 272

12.1 Fördelat per år					
	År 2017	År 2018	År 2019	År 2020	Summa
Summa fördelat per år	666 212	1 332 424	1 332 424	666 212	3 997 272

13. Investering i portföljbolag	
Ange typ av kostnad	Total kostnad
Summa (Obs Summan skall fördelas per år i 13.1)	0

13.1 Fördelat per år					
	År 2017	År 2018	År 2019	År 2020	Summa
Summa fördelat per år					0

14. Schablonkostnader		
		Total kostnad
Lönebikostnader - 42,68 % av personalkostnader		20 161 178
Indirekta kostnader, beräknas på personalkostnader inkl. lönebikostnader (20 % för universitetet och högskolor, 15 % för övriga stödmottagare) Ange %-sats i gula rutan.	15%	10 109 877
Summa (Obs Summan skall fördelas per år i 14.1)		30 271 055

14.1 Fördelat per år					
	År 2017	År 2018	År 2019	År 2020	Summa
Summa fördelat per år	5 096 113	10 192 225	10 192 225	5 096 113	30 576 676

15 Intäkter i projektet	
Ange typ av intäkt	Summa intäkter
Summa (Obs Summan skall fördelas per år i 15.1)	0

15.1 Intäkter i projektet fördelat per år					
	År 2017	År 2018	År 2019	År 2020	Summa
Summa fördelat per år					0

16. Offentligt bidrag i annat än pengar			
Organisation, beskriv insatsen	Antal tim/enheter	Värde per tim/enh	Summa
			0
			0
			0
			0
			0
			0
			0
			0
			0
			0
			0
			0
Summa (Obs Summan skall fördelas per år i 16.1)			0

16.1 Offentligt bidrag i annat än pengar fördelat per år					
	År 2017	År 2018	År 2019	År 2020	Summa
Summa fördelat per år					0

17. Privat bidrag i annat än pengar			
Organisation, beskriv insatsen	Antal tim/enheter	Värde per tim/enh	Summa
Sigma och Tieto	3154	330	1 040 820
aim ab	303,03	330	100 000
Peak	1464	330	483 120
IP-Only	303,03	330	100 000
Äkroken Science Park och Premicare	6030,303	330	1 990 000
Summa (Obs Summan skall fördelas per år i 17.1)			3 713 940

17.1 Privat bidrag i annat än pengar fördelat per år					
	År 2017	År 2018	År 2019	År 2020	Summa
Summa fördelat per år	618 991	1 237 979	1 237 979	618 991	3 713 940

Specifikation av finansiering

18. Finansiering					
18.1 Offentlig finansiering					
Kontant finansiering	År 2017	År 2018	År 2019	År 2020	Summa
Region Jämtland Härjedalen	2 462 855	4 786 400	4 786 400	2 393 199	14 428 854
1:1 medel Jämtland Härjedalen	500 000	1 000 000	1 000 000	500 000	3 000 000
1:1 medel Västernorrland	500 000	1 000 000	1 000 000	500 000	3 000 000
Mittuniversitetet	573 574	1 147 147	1 147 147	573 573	3 441 441
Örebro universitet	68 486	136 973	136 973	68 487	410 919
Landstinget i Västernorrland	1 222 500	2 445 000	2 445 000	1 222 500	7 335 000
Östersunds kommun	2 528 314	5 056 628	5 056 628	2 528 314	15 169 884
Europeiska regionala utvecklingsfonden	8 549 720	16 960 128	16 960 128	8 480 064	50 950 040
					0
Summa kontant finansiering	16 405 449	32 532 276	32 532 276	16 266 137	97 736 138

Offentligt bidrag i annat än pengar					
					0
					0
					0
					0
					0
					0
					0
Summa offentligt bidrag i annat än pengar (OBS vid rödmarkerad ruta så stämmer ej budget med finansiering)	0	0	0	0	0
Total offentlig finansiering	16 405 449	32 532 276	32 532 276	16 266 137	97 736 138

18.2 Privat finansiering					
Kontant finansiering	År 2017	År 2018	År 2019	År 2020	Summa
Diös	75 000	150 000	150 000	75 000	450 000
					0
					0
					0
					0
					0
Summa kontant finansiering	75 000	150 000	150 000	75 000	450 000

Privat bidrag i annat än pengar					Summa
Tieto	86 735	173 470	173 470	86 735	520 410
Sigma	86 735	173 470	173 470	86 735	520 410
aim.ab	16 667	33 333	33 333	16 667	100 000
Peak	80 520	161 040	161 040	80 520	483 120
IP-Only	16 667	33 333	33 333	16 667	100 000
Åkroken Science Park+Premicare	331 667	663 333	663 333	331 667	1 990 000
Summa privat bidrag i annat än pengar (OBS vid rödmarkerad ruta så stämmer ej budget med finansiering)	618 991	1 237 979	1 237 979	618 991	3 713 940
Total Privat finansiering	693 991	1 387 979	1 387 979	693 991	4 163 940

Sammanställning av kostnader och finansiering

19. Kostnadsbudget					
OBS! Om något fält är rödmarkerat så stämmer inte kostnadsbudget överens med finansieringsbudgeten.					
Kostnader	År 2017	År 2018	År 2019	År 2020	Summa
Personal	7 873 000	15 746 000	15 746 000	7 873 000	47 238 000
Extern sakkunskap och externa tjänster	2 553 333	4 906 666	4 906 667	2 453 333	14 819 999
Resor och logi	291 791	504 961	504 960	252 479	1 554 191
Investeringar material och externa lokaler	666 212	1 332 424	1 332 424	666 212	3 997 272
Investeringar i portföljbolag	0	0	0	0	0
Schablonkostnader	5 096 113	10 192 225	10 192 225	5 096 113	30 576 676
Intäkter i projektet avgår	0	0	0	0	0
Faktiska kostnader	16 480 449	32 682 276	32 682 276	16 341 137	98 186 138
Offentligt bidrag i annat än pengar	0	0	0	0	0
Privat bidrag i annat än pengar	618 991	1 237 979	1 237 979	618 991	3 713 940
Summa kostnader totalt	17 099 440	33 920 255	33 920 255	16 960 128	101 900 078

20. Summa total finansiering					
	År 2017	År 2018	År 2019	År 2020	Summa
Offentligt kontant finansiering	16 405 449	32 532 276	32 532 276	16 266 137	97 736 138
Offentligt bidrag i annat än pengar	0	0	0	0	0
Privat kontant finansiering	75 000	150 000	150 000	75 000	450 000
Privat bidrag i annat än pengar	618 991	1 237 979	1 237 979	618 991	3 713 940
Total finansiering	17 099 440	33 920 255	33 920 255	16 960 128	101 900 078

21. Bilagor för en komplett ansökan	
Nummer	Bilaga
	Specifikation av kostnader
	Underlag som styrker vem/vilka som har rätt att företräda den sökande
	Uppgifter om mervärdeskattskyldighet

22. Tillkommande bilagor	
Nummer	Bilaga
	Upphandlingspolicy/upphandlingsunderlag
	Redogörelse för annat stöd av mindre betydelse som sökande och/eller i projektet ingående företag mottagit under innevarande och föregående två beskattningsår.

Underskriven ansökan med bilagor lämnas/skickas in till Region Jämtland Härjedalen Regional Utveckling Box 654 831 27 ÖSTERSUND

2017 -02- 16

Dnr. PUN 104 /2017

Komplettering

ANSÖKAN OM MEDFINANSIERING TILL PROJEKT

☒ EU Strukturfond ☐ Annat EU ☐ Interreg ☐ Regionalt

Projektnamn

"0,1 / 0,7 till 1,0" - öka graden av företagens investeringar i forskning, innovation och utveckling

Projektperiod

Start (åååå-mm-dd)

2017-03-01

Slut (åååå-mm-dd)

2020-06-30

Sökt belopp

3 Mkr

Uppgifter om sökanden

Sökande (organisationens namn)

Region Jämtland Härjedalen

Organisationsnr.

232100-0214

Adress

Box 654

CFAR-nummer

1926-4068

Postnr

83127

Ort

Östersund

Plusgiro

Telefon

063-153000

Bankgiro

250-0486

Har sökande rätt att dra av momsen för projektets verksamhet? (om nej, bifoga intyg från Skatteverket)

☒ Ja

☐ Nej

Län som omfattas av projektets verksamhet

Jämtland Härjedalen och Västernorrland

Kommuner som omfattas av projektets verksamhet

Berg Bräcke Härjedalen Krokom Ragunda Strömsund Åre Östersund / Härnösand Kramfors Sollefteå Sundsvall Timrå Ånge Örnsköldsvik. Kommuner som deltar eller berörs av projektets verksamhet.

OBS! Bifoga registreringsbevis (Bolagsverket)

Underskrift

Undertecknad försäkrar, på heder och samvete, att de uppgifter som lämnas i ansökan inklusive bilagor är riktiga. Vidare intygas att inga andra offentliga stöd, utöver de i denna ansökan redovisade, kommer att sökas för detta projekts kostnader samt att lagen om offentlig upphandling har beaktats. Samtidigt medges att projektansökan får tas upp och diskuteras med berörda parter i regionen samt att sökandes kreditgivare och revisorer får lämna information som är nödvändig för bedömning av ansökan och den fortsatta hanteringen av projektstödet.

Datum

Behörig firmatecknare

Namnförtydligande

1. Kontaktpersoner			
Kontaktperson hos sökanden Marie Sherman		Kontaktperson ekonomi Malin Carlsson	
Telefon nr 063147561	Mobiltelefon nr 0707450408	Telefon nr 063146598	Mobiltelefon nr 0703118309
e-postadress marie.holm.sherman@regionjh.se		e-postadress malin.carlsson@regionjh.se	
Projektledare			
Telefon nr		Mobiltelefon nr	
e-postadress			

2. Upphandling	
Omfattas sökanden av Lagen om Offentlig upphandling?	
☒ Ja	☐ Nej
3. Annat stöd (utöver medfinansieringen till denna ansökan)	
Har annat offentligt stöd sökts för detta projekt som inte anges i finansiering i denna ansökan	
☐ Ja	☐ Nej
Om Ja, ange nedan finansiär och belopp	
Finansiär	Belopp

Ta del av punkt 7 i projektansökan och handledning för ifyllande av projektansökan innan ni fyller i nedanstående punkter. Säkerställ att de horisontella kriterierna beaktas i både planering och beskrivning av projektet och att det tydliggörs i följande punkter i projektansökan.

4. Projektbeskrivning
4.1 Bakgrundsbeskrivning, skäl för projektet - Näringslivet i Mellersta Norrland skiljer sig i stor utsträckning åt mellan länen, bl.a. genom en högre BRP och en större andel kapitalintensiv industri i Västernorrland; en högre andel offentliga tjänster och en högre grad av entreprenörskap, bl.a. i branscher kopplade till besöksnäringen, i Jämtland. - Investeringarna i forskning och utveckling är större i Västernorrland (0,7 procent) av BRP än i Jämtland (0,1 procent). - Gemensamt är dock att allt för lite investeras i forskning och utveckling i och för moderna företag i branscher med stor innovationspotential och med potential att skapa nya högkvalificerade jobb i regionen. I Västernorrland är FoU-investeringarna kopplade till de stora processindustriföretagen, vilket innebär att investeringar i FoU ofta innebär att arbetstillfällen försvinner. Och i Jämtland är det stora nyföretagandet inte nämnvärt FoU-intensivt, vilket innebär att lönerna i de nya företagen ofta blir låga. - Detta innebär en risk för att näringslivet i Mellersta Norrland inte kan få del av utvecklingen och dynamiken inom snabbväxande områden som IKT, Life Science, MedTech, vissa privata tjänstenärings, etc. - Det finns flera orsaker till detta: Dels är den kritiska massan vad gäller kompetens begränsad, dels är de akademiska forskningsmiljöerna små, dels är tillgången till kapital för innovativa start-ups begränsad. Inom RJH eller LVN finns idag heller inget system för att inventera eller projektera offentliga behov i samarbete med näringslivet. För att initiera denna utveckling vill RJH, LVN och kommunerna öppna sina verksamheter och system och använda dem som testbäddar i samarbete med näringslivet. - Samtidigt utgör den offentliga vården och omsorgen i Mellersta Norrland en stor och outnyttjad resurs för att vara behjälplig företagens investeringar i forskning och utveckling. Vård- och omsorgsgivarna (landsting och kommuner) har stora utmaningar vad gäller kvalitet och effektivitet. Hälsa och därtill tillhörande tjänster är ett av de starkaste tillväxtområdena, men Sverige har en undanskymd roll på den tillväxtmarknaden (Tillväxtverket).

- Projektets inställning är att det är vård och omsorg som har problemen och företagen som ska komma med lösningarna. Det offentliga ställer sina resurser till förfogande. Kraftsamlar resurser och bygger konkurrenskraft för företagen genom projektet. Vi måste agera både horisontellt och vertikalt för att lösa problemen.
- Det krävs systemförändringar för att möta samhällsutmaningarna som både SME:s och vård och omsorgsbranschen står inför. Offentlig sektor agerar i projektet som medskapare av nya systemlösningar. RJH:s beteckning på de utvecklingsprojekt som Regionen är engagerad i - "I början av ett paradigmskifte" – välfärdsteknologi i Jämtlands län.
- Genom samverkan över länsgränserna mellan motiverade aktörer skapas en större kritisk massa och en möjlighet för smart specialisering utifrån de skillnader som präglar näringslivet i regionen.
- Genom samverkan mellan å ena sidan vård- och omsorgsverksamheterna i regionen och regionens viktigaste aktörer i innovationssystemet skapas förutsättningar för att driva effektiva, behovsanpassade innovationsprocesser som drar nytta av vård- och omsorgsverksamheternas stora kritiska massa.

4.2 Sammanfattande projektbeskrivning

I ett samverkansprojekt* som är användarcentrerat skapas ett innovationssystem som agerar inom en regional kontext och integrerar samverkande forskning samt innovativa processer i ett offentligt – privat partnerskap. Projektet omfattar en strategisk utveckling som inrättar ett glesbygdsbeläget Living Lab för att på permanent basis stimulera och stödja SME i Jämtland och Västernorrland till att investera i forskning, innovation och utveckling med fokus på hälsa-sjukvård-omsorgsbranschen. Det sker en etablering av ett hållbart partnerskap av berörda intressenter; användare; politiker; företag och forskare då dessa ingår avtal som skapar ett långsiktigt samarbete. Projektet är ett framgångskoncept som kommer att skalas upp och spridas nationellt och internationellt med proaktiva insatser genom Region Jämtland Härjedalens globala kontaktnät. Projektet är nyskapande eftersom hälsa-sjukvård-omsorgsområdet agerar som en drivande motor och stimulerar till regional tillväxt genom att vara beställare och köpare.*Region Jämtland Härjedalen, Landstinget i Västernorrlands län, Östersunds kommun, Mittuniversitetet (Jämtland Härjedalen och Västernorrland) och Örebro universitet.

4.3 Syfte med projektet

- I det här projektet har vi identifierat en stor och outnyttjad potential för företagen att bidra till förbättrad effektivitet i vård och omsorg, samtidigt som detta driver forskning och utveckling i små och medelstora företag i regionen. Genom att erbjuda företag att lägga egen forskning och utveckling i direkt anslutning till vården och omsorgen förväntas en positiv inverkan på hälso- sjukvårdens och omsorgens utveckling; i form av teknik och mer effektiva processer.
- Den offentliga vård- och omsorgsverksamheten har länge varit stängd för små och medelstora företag, beroende på de höga krav som ställs på den som levererar dit i form av upphandlingsregler. Ett av projektets huvudsyften är att öppna upp vården och omsorgens inköp av teknik och tjänster för investeringar i innovationer också i de mindre företagen, genom innovationsupphandling.

4.4 Projektets mål

Det övergripande målet (ska uppnås några år efter projektets slut):

- Det övergripande målet för projektet är att, genom att varaktigt (alltså som lever kvar efter projektets slut) ha etablerat för regionen två öppna innovationsarenor i hälso- och sjukvården samt delar av den kommunala omsorgsverksamheten, öka de små och medelstora företagens investeringar i forskning, utveckling och innovation.
- Utveckla ett permanent Living Lab parallellt med de innovationsprocesser och testbäddssystem som utgör projektets kärnverksamhet. Under projektiden kommer detta att finnas på plats i form av ett projektkontor med beteckningen eHälsa center.
- Det är också projektets mål att öka andelen kvinnor som deltar i öppna aktiva innovationsprocesser, så att fler företag i framtiden kan startas och drivas av kvinnor eller där kvinnor är i ledning eller som delägare.
- Målet är mätbart som resultatmål inom den aktuella investeringsprioriteringen. (Det är Tillväxtverkets ansvar att följa upp och mäta resultatindikatorn.)

Projektmålet (ska uppnås vid projektslut)

- Under projektiden ska deltagande små och medelstora företag i regionen, ha ökat sina investeringar i forskning och utveckling med minst 10 procent jämfört med när de gick in i innovationsarenorna. Detta skapar förutsättningar för tillväxt och utveckling i dessa företag. (Målet bör mätas genom enkäter till deltagande företag – start/mål).

Projektets delmål

- Minst 10 nya produkter/tjänster framtagna av företag eller konstellationer av företag från regionen, ska ha testats och verifierats i parternas testbäddar (med nya menar vi produkter/tjänster som inte tidigare verifierats inom hälso-/sjukvård/omsorg i Sverige)
- Minst 25 nya produkter/tjänster framtagna av företag eller konstellationer av företag från regionen, ska ha utvecklats i innovation labs - och vara färdiga för att testa/verifiera
- Minst 25 nya produkter/tjänster/patent/licenser framtagna av företag eller konstellationer av företag från regionen, ska ha utvecklats i de idéverkstäder som ingår i projektet - och vara färdiga för att testa/verifiera.

4.5 Projektets målgrupp

- Projektets primära målgrupp är små och medelstora företag med verksamhet i Jämtland Härjedalen.
- Företagen kan komma från flera olika branscher, men där deras kunskap/erbjudanden kan bedömas av relevans för de utmaningar som hälso-/sjukvården/omsorgen har.
- Exempel på sådana branscher är:
 - Läkemedelsutveckling, medicinteknik, hjälpmedelsteknik, informationsteknik, visualisering, övervakning, automation, organisationsutveckling, besöksnäring, personal- och bemanning.
- Även om projektets målgrupper till delar utgörs av tjänstenäringsringar finns ett fokus på att företagens innovationer ska bygga på teknik som möjliggör tillväxt genom skalbarhet.
- Till projektets primära målgrupp ska också räknas individer som kan komma att starta innovationsnära företag i de branscher som exemplifierats ovan.
- Dessa individer kan idag finnas som verksamma i hälso-, sjukvården/omsorgen, i andra företag eller inom den akademiska forskningen (kommersialisering av forskningsresultat) eller bland brukarna och deras anhöriga.
- Projektets sekundära målgrupper är andra företag (t.ex. större företag eller företag utanför regionen) och aktörer inom innovationssystemen i övrigt i regionen
- Större företag eller företag utanför regionen är målgrupp inom testbäddsaktiviteterna, men bara när dessa samverkar med företag i den primära målgruppen.

4.6 Projektorganisationen

Projektägare

- Projektägare är Region Jämtland Härjedalen (RJH).
- RJH är övergripande ansvarig för projektet.
- RJH ansvarar för de två innovationsarenorna som kallas – Användningen av ny teknik och Sömlösa övergångar i vårdkedjan – om denna realiserar, se diskussionen s. 3
- RJH bidrar genom att hälso- och sjukvårdspersonal samt personal från FoU-verksamheten bidrar i innovationsprocesserna. Även annan personal kommer att engageras i projektet, stödfunktioner inom Upphandling, Verksamhetsutveckling, IT, Juridik, Beställningsenhet.

Samverkansparter

- Landstinget Västernorrland (LVN), Östersunds kommun (Ökn), MIUN, Örebro universitet och Åkroken är samverkansparter i projektet
- LVN är ansvarig för den innovationsarena som kallas Trygghet i kronikers hälsa.
- LVN bidrar också genom att hälso- och sjukvårdspersonal samt personal från FoU-verksamheten bidrar i innovationsprocesserna. Även annan personal kommer att engageras i projektet.
- Ökn är ansvarig för den innovationsarena som kallas Sömlösa övergångar i Vårdkedjan - om denna realiserar, se diskussionen s. 3 (om inte, delar kommunen ansvaret för Användningen av ny tekniken med RJH).
- Ökn bidrar genom att omsorgspersonal och personal från Näringslivskontoret deltar i Innovationsverksamheterna
- MIUN och Åkroken bidrar med personal och kompetens i innovationsprocesserna.
- Örebro universitet - eHälsa gruppen - bistår med expertstöd för IT-juridik, eHälsa innovationer och integration av beslutsstöd.

Köpta tjänster: HCDD konsult; Utvärderare, Marknadsföring och konsulter inom IT / E-hälsa.

Ledning och styrning

Projektleddning:

- Huvudprojektleddare: Ansvarar för att hålla ihop arenorna och processerna, ansvarar för rapportering till TVV. Övergripande ansvar på strategisk och operativ nivå och i nära samarbete med Lednings- Styr- Referens- och Förankringsgrupperna. Deltar ex officio i dessa grupper. Koordinerar samverkansparter och projektleddarna. Väldokumenterad erfarenhet från näringsliv och offentlig sektor.
- Delprojektleddare: Innovationsarena Trygghet i kronikers hälsa VNL
- Delprojektleddare: Innovationsarena Användningen av ny teknik RJH
- Delprojektleddare: Innovationsarena Sömlösa övergångar i vårdkedjan Ökn (om den realiserar)
- Delprojektleddare: Kommunikationsarena Nå ut till företag och länsmedborgare.
- Processansvariga: Ansvarar för att i praktiken driva innovationsprocesserna i respektive arena ska ligga på s.k. processansvariga. RJH, LVN och Ökn ansvarar för att processansvariga tillsätts. 1-3 processansvariga per arena kommer att krävas, beroende på var fokus i arenorna ligger. Processansvariga kan utses ur övriga samverkansparter, dvs. MiUN, Örebro universitet, Åkroken och Peak Innovation.
- Styrgruppen har yttersta ansvaret för projektet - består av samverkansparter högst tjänstemän och leds av sökande part, näringslivsrepresentanter ingår.
- Ledningsgruppen har det dagliga ansvaret för projektet och är huvudprojektleddarens kontinuerliga kontaktpunkt – sammansatt av tvärprofessionella aktörer väl insatta i projektets helhetsbild och delprojektleddarna.
- Referensgrupp – till projektet knyts en referensgrupp, bestående av representanter för målgrupperna och externa experter.
- Förankrings- och aktionsgrupp med funktionen att vara "ambassadörer" för projektet och agera proaktivt för att kontakta - coacha - stödja SME i FoU investeringar. Vi kallar dessa "Möjliggörare". Med möjliggörare menas en grupp människor med skilda bakgrunder och positioner i samhälle och profession. Avsikten är att denna grupp träffas och tar del av utmaningar hos projektets samtliga inblandade parter och genom sina egna erfarenheter, nätverk och handlingskraft överbryggar de hinder som kan bromsa eller stoppa processen. För att denna grupp ska bli handlingskraftig rekryteras den med "split vision" och fritänkande. Exempel på kategorier/yrken som ingår är: Kommundirektör, reklamman, elitskidåkare, designer, militär, IT-entreprenör, koncernchef. Det vill säga en grupp med bred förankring, erfarenhet med stor spridning och vana att "få saker och ting gjorda".

Administrativa resurser för genomförbarhet

- Controller: Arbetar med projektredovisning och projektrapportering. Sammanställer samverkans parter redovisningar och rapporterar till Tillväxtverket. Deltar i projektmöten och aktiviteter. Arbetar nära projektleddare och delprojektleddare. Erfarenhet av större EU projekt. Anställd av sökande part.
- Projektadministratör som arbetar främst med huvudprojektleddare och controller. Erfarenhet av större EU projekt. Anställd av sökande part.

4.7 Arbetssätt och verksamhetsbeskrivning, inklusive beskrivning av de aktiviteter som tas upp under punkt 5

- Projektet kommer att utgå från tre olika utmaningar för hälso-, sjukvården och omsorgen – vi kallar dem innovationsarenor.
- Låg användning av ny teknik i vård och omsorg – Under senare tid har olika nya tekniska hjälpmedel introducerats i hälso- och sjukvården i Mellersta Norrland, t.ex. utrustningen kopplat till att föra vården närmare patientens hem eller sensorer i omsorgsverksamheten. Troligen är det flera olika faktorer som leder till den relativt låga teknikanvändningen. Det kan t.ex. handla om brister i tekniken, juridiska hinder, ekonomi, organisationen, kommunikationen, etc.
- Otrygghet i kronikers hälsa – En stor del av vårdens resurser berör patienter med kroniska diagnoser (såsom hjärtsvikt, kol eller diabetes). En anledning är ofta återkommande akuta inläggningar. En del av dessa kan undvikas om en större trygghet kan skapas mellan patienter i omsorg/öppenvård och specialistmottagningarna, så att avvikelser kan mötas med rätt behandling i tid och oro lindras.
- Sömlösa övergångar i vårdkedjan – En betydande utmaning för både effektiviteten och kvaliteten handlar om övergångarna mellan olika vårdgivare: Mellan specialistvård och primärvård samt mellan sjukvården och omsorgen. Under senare tid har både ny teknik och nya rutiner skapats för att göra sådana övergångar "sömlösa", dvs. att information om patienten överförs och tillgängliggörs mellan vårdgivarna så att vårdkedjan inte bryts och

så att både personal och patienter upplever det som att man är en och samma vårdgivare. Ännu återstår dock mycket för att sömlösa övergångar ska bli verklighet. Utmaningen är av både teknisk och organisatorisk karaktär och relaterar nära till övriga arenors utmaningar.

– Notera: Projektgruppen som utvecklar ERUF ansökan är enig om att innovationsarenan Sömlösa övergångar i vårdkedjan endast kan ingå i projektet om en tillräckligt stor summa kontanta medfinansieringsmedel tillförs. Eftersom "vårdkedjan" utgör ett stort samhällsproblem och är en av de största utmaningarna att lösa inom vård och omsorg, för Sverige och Europa, så krävs insatser som ligger "utanför den regionala nivån" och även den nationella. Kraftfulla innovativa insatser som involverar och engagerar verksamheter som arbetar i direktkontakt med brukare, tjänstemanna- och politiska ledningar, brukare och anhöriga. RJH och Östersunds kommun har förutsättningar att arbeta fram en helhetslösning som kan bli ett föredöme för andra landsting och regioner i Sverige. Parterna har sedan 1996 samarbetat för att förbättra brukarnas vård och omsorg då ansvaret för omsorgen överfördes från landstinget till länets kommuner, "Ädelreformen". Parterna har de senaste åren intensifierat samarbetet på regional och nationell nivå med satsningar som gett goda resultat. Men för att göra den systemförändring som krävs är dessa resultat inte tillräckliga. En insats som kan göra skillnad och som RJH kan bidra med är att nära samverka med en av dess partners i Horisont 2020 projektet "C3-Cloud": KRONIKGUNE – Research Centre on Chronicity för att skapa Sömlösa övergångar i vårdkedjan. KRONIKGUNE är en av Europas mest erfarna och framgångsrika organisationer inom integrerad vård. "A Federated Collaborative Care & Cure Cloud Architecture for Addressing the Needs of Multi-morbidity and Managing Poly-pharmacy")

I varje sådan arena skapas möjligheter för att arbeta med en eller flera av totalt tre huvudtyper av innovationsprocesser:

- Innovation labs dit företag, forskare och företags- och innovationscoacher bjuds in av vårdens och omsorgens verksamheter för att lösa konkreta problem och utmaningar och för att skapa nya tjänster, processer och produkter.
- Testbäddar, där företag, forskare företags- och innovationscoacher får möjlighet att pröva, vidareutveckla och verifiera nya tjänster, produkter och processer i skarp samverkan med vården och omsorgens verksamheter.
- Idéverkstäder, dit vården och omsorgens verksamheter bjuder in företag, forskare och företags- och innovationscoacher för att tillvarata och vidareutveckla idéer sprungna direkt från personal och brukare.

4.8 Projektaggränsning

Det har drivits och drivs flera insatser runtom i Sverige där man sökt öppna upp vård- och omsorgsverksamhet för privata aktörer med fokus på forskning och utveckling:

- Vinnovas program med Innovationsslussar genomfördes i sex län (de med universitetssjukhus – utom Örebro). Programmet innehöll tre huvudtyper av insatser: Tillvaratagande av anställdas idéer, öppna innovationssamarbeten och innovationsupphandlingar. Programmet visar enligt slututvärderingen (Ramböll 2014) på mycket goda resultat. Endast området innovationsupphandlingar visar bristande måluppfyllelse. I fyra län har innovationsprocesser permanentats efter programmets slut.
- Vinnovas program för Testbäddar i vård och omsorg har sammantaget stöttat lokala, regionala och nationella testbäddar för innovationer i hälso- och sjukvården samt äldreomsorgen runtom i Sverige. I detta program deltog Sundsvalls kommun under en tid, inom projektet Norrlandicus (finansiering för fas 2 erhöles dock ej för detta, liksom för två andra testbäddar (Norrbottn och Värmland). Slutsatserna visar enligt Kontigos preliminära utvärdering (Kontigo 2017) bl.a. att flera testbäddar etablerats och lever vidare efter projektslut, att resultaten förstärks när en samverkan med näringslivsnätverk eller innovationsaktörer sker och att det tar tid att utveckla och förankra nya arbetssätt inom hälso- och sjukvård och omsorg. Projektet i Sundsvall avslutades i förtid pga bristande förankring i omsorgsverksamheten. En ytterligare viktig slutsats från utvärderingen är att skalbarheten i innovationerna ofta är en utmaning där man arbetar med organisationsnära utmaningar.
- Även Vinnovas satsning på s.k. Strategiska innovationsområden söker koppla samman hälso- och sjukvården och näringslivet. Här ligger fokus delvis på en större innovationshöjd, t.ex. inom SIO Folksjukdomar där Uppsala Akademiska, Sahlgrenska, Karolinska Institutet och Skånes universitetssjukhus samverkar för att t.ex. stärka svensk diabetesforsknings kommersialiseringsmöjligheter.
- Projektets innovativa lösningar utvecklas i/passerar FoU-enheter där erfarenhet och kompetens är utmärkande och evidensbaserade metoder regelmässigt används. Denna FoU funktion särskiljer projektet från reguljära inkubatorer med de specifika kraven för implementering av testbäddar till ordinarie verksamhet.

- I såväl Jämtland som Västernorrland har det pågått samt pågår projekt finansierade av Tillväxtverket med målet att länen ska ta fram varsin handlingsplan för arbetet med innovationsutvecklingen. Projektet har som en målsättning att samverka med och ta erfarenheter från påbörjade och avslutade projekt som exempelvis Innovativa Jämtland/Härjedalen 2025 och Jämtland/Härjedalen innovationsprogram 2020 samt motsvarande strategier och program i Västernorrland. Projektet kommer att ta tillvara relevanta erfarenheter från de innovationsarbeten som frågan rör; för att omsätta detta till konkret verksamhet. Projektet för Västernorrlands IRIS-projektet (implementering av det regionala innovationssystemet). Projektets syfte är att skapa en väl fungerande och långsiktigt hållbar modell för samverkan som ska stärka länets utveckling av innovation och förnyelse. Mål: En framtagna handlingsplan för ett prioriterat och fokuserat innovationsarbete både för stödsystemets struktur och för länets innovationsutvecklingsarbete med koppling till länets styrkeområden (smart specialisering). Genom att använda dessa inhämtade kunskaper från tidigare finansierade innovationsprojekt fås en större utväxling av innovationer kopplade till vård på distans.

4.9 Koppling till det regionala näringslivet

- I både Jämtland och Västernorrland finns en relativt lång erfarenhet av att arbeta med näringslivsutveckling kopplat till innovationer. Ett exempel är de Vinnväxtinitiativ (Peak Innovation och Fiber Optic Valley AB) som Vinnova delfinansierat, där syftet har varit att skapa långsiktiga system för innovativ företagsutveckling kopplat bl.a. till Mittuniversitetet (MIUN) och de innovativa miljöerna Åkroken och Peak region (Science Park). Dessa initiativ har under närmare tio års tid byggt upp fungerande innovationssystem i såväl Västernorrland som i Jämtland, där det finns en erfarenhet av att skapa och driva innovativ samverkan mellan forskning och företag.

- I detta projekt utgår vi från de erfarenheter som gjorts i andra innovationsrelaterade projekt för vård och omsorg. Bland annat betonar vi vikten av att knyta projektet till befintliga innovativa miljöer för forskning och innovation i regionerna (såsom erfarenheterna från Kontigos utvärdering av Vinnovas program Testbäddar i hälso- och sjukvård visar). I projektet bygger vi också vidare på den nu långa traditionen av samverkan mellan näringsliv och akademi som springer ur de innovativa miljöerna kring Mittuniversitetet och kring Vinnväxtinitiativen i regionen.

- Samarbetet mellan FoU enheterna inom RJH och LVN och MIUN

Det finns en lång tradition av samverkan mellan FoU enheterna inom RJH och LVN gällande klinisk forskning, bl.a. via Kliniska studier Sverige – Forum Norr och gemensamma forskningsprojekt kopplade till Visare Norr anslag. På senare tid har även MIUN involverats i ett nära samarbete med landstingen via ex.v. Mittskandinaviska forskarskolan, där LVN och RJH finansierar omvårdnadsforskning via doktorander kopplade till forskarskolan. Den gemensamma forskningsmiljö som LVN, RJH och MIUN kan erbjuda i projektet har stor potential att hjälpa små och medelstora företag i utvecklingen av evidensbaserade innovationer. RJH och MIUN samarbetar även inom ett EU-finansierat projekt AMIF, som avser utveckla metoder för att screena för psykisk ohälsa hos nyanlända.

Näringslivets efterfrågan:

Region Jämtland Härjedalen har under de senaste tre åren blivit kontaktad av olika typer av företag – små, medelstora och stora - för att samarbeta inom en digital utveckling av hälso- och sjukvården. Samma situation föreligger för Östersunds kommun och deras omsorg. Flera av företagen har specifikt velat arbeta med förbättringar för brukare och huvudmän och sett att en digital transformation är en möjliggörare och framgångsfaktor för att ”arbeta över gränserna”

Preliminär lista av företag som visar sitt stöd för projektet i en avsiktsförklaring:

Tjänster

Realbridge: Realbridge har utvecklat ett smartphonebaserat verktyg som genom en enkel scanning av QR-koder skickar säker information och möjliggör synlig registrering i realtid. Verktöget underlättar och effektiviserar rapporteringen vilket i sin tur skapar ordning och säkerhet i kundernas administration.

Vinna Matchen – Målstyrning och uppföljning av projekt där kunden får en skräddarsydd lösning i företagets IT-plattform i molnet. Kompetensutveckling och metodstöd.

Maincon: Distribuerat lärande genom eLearning, blended learning och socialt lärande.

LS Biometrics AB: Konsultverksamhet och rådgivning inom statistik, biometri, IT och regulatoriska frågor och därmed förenlig verksamhet.

Loxysoft: Hanterar logistik avseende telefonisamtal och bokningar.

Strand Kommunikation: Grafisk formgivning och copywriter.

Core Source Solution AB: Utvecklar system för informationshantering..

Idea2 Innovation AB Wide Ideas: Är en digital plattform för idéutveckling och innovation.

Sigma AB: Utvecklar nya innovativa virtuella applikationer enligt beställarnas behov och kommer genom projektsamverkan utveckla personalstyrkan vid Östersundskontoret - medfinansiär.

Adeprimo / Mymowo: Distansoberoende hemma gym.

IT-Leverantören: IT-lösningarmed Ricoh utbud.

Kongro Produktion: Marknadsföringsfilm och videoproduktion.

Kontigo: Utredningar.

Produktion

Nordsamverk Hallströms: Sjukhusinredningar.

Design Björn Alvtegen: Produktutvecklare

AIM AB: Additiv tillverkning - medfinansiär.

Diös: Fastighetskoncern – medfinansiär.

Tieto: IT-tjänsteföretag med produktutvecklingstjänster. IT-transformation genom digitalisering och skapandet av innovativa lösningar. Utgår från ett starkt nordiskt arv och kombinerar global förmåga med lokal närvaro - medfinansiär.

IP-Only: Leverantör av fibernät. De har en samlad kompetens och erfarenhet av att bygga och driva en komplett modern infrastruktur av fibernät, datacenter och tekniska tjänsteplattformar - medfinansiär.

Etablerade vägar in till företagen är exempelvis Handelskammaren, Samverkansavdelningen på MIUN, ALMI och Åkrokens Science Park. Här finns starka och direkta kopplingar och etablerade kommunikationsvägar till en stor majoritet av länens företag.

4.10 Koppling till andra projekt

•I ett nyligen startat projekt driver Jämtland Härjedalen en gränsöverskridande projektsamverkan kring en kunskapsarena under namnet VålTel - Mixed Zone för Välfärdsteknologiske TestLabs (Interreg).

I VålTel är syftet att genom att skapa arenor för kunskaps- och erfarenhetsutbyte lösa utmaningar inom vård- och omsorg i Mittnorden med hjälp av välfärdsteknologi och tjänsteutveckling. Projektet kommer att stärka regionen inom forskning, teknisk utveckling och innovation i offentlig sektor. Utvecklingen sker genom tre specifika arbetspaket:

1) Mobila hälsolösningar med fokus på fickultraljudets placering i glesbygds scenarier 2) Säkerhet och trygghet i hemmen med hjälp av tekniska lösningar med fokus på omsorgen 3) Akutstöd med fokus på avancerad akutväska som förväntas kunna spridas likt hjärtstartare. Norsk huvudpartner är Helse-Nord Trøndelag. SKL/Inera AB och Norska Helsedirektoratet är med i ansökan och planerar att lyfta fram VålTel projektet som först med att nyttja den nya nordiska IT-arkitekturen och Continuaramverket för insamling av data från personlig hälsoteknologi.

Västernorrland deltar i projektet.

•Ett annat projekt är C3 Cloud, där Region Jämtland Härjedalen ingår i ett större nätverk av europeiska aktörer (Horisont 2020). Ett forskningsprojekt med kliniska implikationer som skapar ICT-stöd över vårdgivargränser med fokus på vårdguider för multisjuka, personliga vårdplaner med kliniska riktlinjer och plattform för egenvård, exempelvis. Tre testbäddsregioner: Jämtland Härjedalen, Södra Warwickshire och Baskien. Konsortium av 8 länder och 12 parter.

4.11 Resultatspridning

Projektet som visar på behoven av att utveckla distansoberoende hälsa-sjukvård-omsorg kommer att ge kunskap från testning i verklig miljö i glesbygdsstruktur. Detta projiceras på en global marknad som inkluderar glesbygds- och urbana områden och ger tydliga samt trovärdiga alternativ. För att närma sig sådana marknader används nätverk som exempelvis RJH har arbetat fram: Umeå Universitet, Chalmers, Lindholmens Science Park, Warwick University, NTNU, KTH, Norrlandstingens Regionförbund, SKL/Inera, Sigma, Microsoft, Cambio, Tieto HealthCare, Norske Helsedirektoratet, Trøndelag FoU och SINTEF.

Projekttaktörer kommer att sprida sina erfarenheter från projektsresultaten men även under projektets gång för att stärka måltavlorna för resultatspridning. Aktörer/forum där detta sker är exempelvis regionala grupper som är med i projektarbetet med även sådan som inte engagerat sig, konferenser och mässor samt motsvarande nationellt och internationellt.

4.12 Uppföljning/Utvärdering/Följeforskning

I projektet ingår en utomstående fölieforskare som löpande kommer att vetenskapligt följa projektets progress. Ansvar för utvärdering och uppföljning under projektet samt vid projektets slut ligger på Ledning- och Styrgruppen och innebär att utvärdering samt uppföljning av projektet utförs på regelbunden basis. En extern konsult ansvarar för den externa utvärderingen genom kontinuerlig uppföljning och detta sker på uppdrag av huvudprojektledaren.

Utöver detta kommer FOUU avdelningen hos RJH kontinuerligt följa och vetenskapligt utvärdera resultaten av projektet

Vid projektets slut presenteras utvärdering och uppföljning av projektets resultat vid en slutkonferens som inkluderar slutrapportering och avstämning av implementeringsprocesser

5. Tid och aktivitetsplan för projektet Aktiviteter ska beskrivas/utvecklas under punkt 4.7			
Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Budgeterad kostnad
Projektplanering processer	170301	170630	150000
Extern kommunikation och resultatspridning	170901	200630	1455000
Avslutsarbete	200501	200630	105000
Utvärdering och lärande	170901	200630	2150000
Projektledning och koordinering	170701	200630	6500000
Innovationsarena: Användning av ny teknik i vård och omsorg	170701	200630	44715000
Innovationsarena: Trygghet i kronikers hälsa	170701	200630	44715000
(Innovationsarena: Sömlösa övergångar i vårdkedjan)	170701	200630	0
Kommunikationsarena företag/medborgare	170701	200630	2110078
Insatser för något/några av de horisontella kriterierna			
Informationsspridning om verksamhet och resultat			
Projektutvärdering och slutredovisning, inklusive slutrapport			
Projektets start och slutdatum	170301	200630	101900078

6. Indikatorer			
6.1 Indikator	Kvinnor	Män	Antal
Antal arbetstillfällen som skapas av projektets genomförande, såväl inom själva projektet som externt (fördelat på kvinnor och män)	80	50	130
Antal arbetstillfällen som bevaras som en följd av projektets genomförande, såväl inom själva projektorganisationen som externt (fördelat på kvinnor och män)	25	30	55
Antal nystartade företag (fördelat på kvinnor o män)	15	25	40
Antal nya företag med delat/mixat ägande			30
Antal företag som deltar i projektet			150
Antal personer som deltar i projektet förutom projektägarens personal (fördelade på kvinnor och män)	150	200	350
Antal nya kommersiella produkter/tjänster/patent som följd av projektet			60
Privat medfinansiering av projektet i kronor			4163940 kr

6.2 Kommentar till indikatorerna

Vård och omsorg sektorn samverkar med företagen med inställningen att det är företagen som tar fram lösningarna på problemen genom de stöd som ges i de beskrivna innovationsprocesserna. Stöd som inbegriper FoU fokus som evidensbaserad och verifiering, regionala näringslivsutvecklare med erfarenhet av SME tillväxt, processer som inkluderar innovationsinitiativ på individnivå, innovationsupphandling, ex. Detta innebär att incitament finns inbyggda i processerna och ger förutsättningar för att målen ovan ska kunna infrias. Projektets innovativa karaktär medför potential och genomförbarhet för ökade och bevarade arbetstillfällen, nystartade företag, engagerade företag med nya produkter och tjänster som resultat.

7. Horisontella kriterier

Vilken påverkan har projektet på jämställdhet

- ☒ - Syftar direkt till att öka jämställdheten
- ☒ - Har en övervägande positiv påverkan ur ett jämställdhetsperspektiv
- ☐ - Har en övervägande negativ påverkan ur ett jämställdhetsperspektiv

Besvara kortfattat följande fyra frågor:

1. Vilka mätbara mål finns avseende jämställdhet inom projektet? 2. Vilka aktiviteter planeras för att nå målen när det gäller jämställdhet? 3. På vilket sätt påverkar projektets resultat och effekter jämställdheten? 4. Hur kommer projektet kvinnor och män till godo vad gäller företagande, arbetstillfällen etc.?

Ett projektmål är att öka andelen kvinnor som deltar i öppna innovationsprocesser så att fler företag i framtiden kan startas och drivas av kvinnor eller där kvinnor är i ledning eller som delägare. Målet är mätbart som resultatmål inom den aktuella investeringsprioriteringen. Det är Tillväxtverkets ansvar att följa upp och mäta resultatsindikatorn. Branschen vård och omsorg har hög kvinnorepresentation och aktiviteter inom innovationsprocesserna (Innovation labs, Testbäddar och Idéverkstäder) är konstruerade så att anställas erfarenheter och idéer direkt tas tillvara. Här har deltagare med olika bakgrunder och nya infallsvinklar en naturlig och inbjudande plattform att agera inom. Eftersom projektets innovationsinvesteringar till stor del förväntas finnas inom traditionellt manliga områden, med fokus på teknik ex., så skapas möjligheter för män att komma in på vård och omsorgsbranschen. Motsvarande förväntningar för kvinnor finns att de intresserar sig för tekniska lösningar och potentialen till att med dessa utveckla företagssamhet.

Vilken påverkan har projektet på integration och mångfald

- ☐ - Syftar direkt till att öka integration och mångfald
- ☒ - Har en övervägande positiv påverkan ur ett integrations- och mångfaldsperspektiv
- ☐ - Har en övervägande negativ påverkan ur ett integrations- och mångfaldsperspektiv

Besvara kortfattat följande fyra frågor:

1. Vilka mätbara mål finns avseende integration och mångfald inom projektet? 2. Vilka aktiviteter planeras för att nå projektets mål när det gäller integration och mångfald? 3. På vilket sätt påverkar projektets resultat och effekter integration och mångfald? 4. Hur kommer projektet olika grupper till godo vad gäller företagande, arbetstillfällen etc.

Som primär målgrupp räknas även individer som kan komma att starta innovationsnära företag i branscher där representationen är stark av personer med utländsk bakgrund och som följd ger projektet ett mångfaldsperspektiv. Målet är att fler företag i framtiden kan startas och drivas av de med utländsk bakgrund eller där dessa är i ledning eller delägare. Målet är mätbart som resultatmål inom den aktuella investeringsprioriteringen. Det är Tillväxtverkets ansvar att följa upp och mäta resultatsindikatorn. Branschen vård och omsorg har hög representation av utländsk födda. Aktiviteter inom innovationsprocesserna (Innovation labs, Testbäddar och Idéverkstäder) är konstruerade så att anställas erfarenheter och idéer direkt tas tillvara och deltagare med olika bakgrunder och nya infallsvinklar ges en naturlig och inbjudande plattform att agera inom.

Vilken påverkan har projektet på miljön

- ☐ - Syftar direkt till att förbättra miljön
- ☒ - Har en övervägande positiv påverkan på miljön
- ☐ - Har en övervägande negativ påverkan på miljön

Besvara kortfattat följande fyra frågor:

1. Vilka mål finns avseende miljö inom projektet? 2. Vilka aktiviteter planeras för att nå projektets mål när det gäller miljö? 3. På vilket sätt påverkar projektets resultat och effekter miljön? 4. Har projektet påverkan på något Natura 2000-område? Projektets fokus på innovationsinvesteringar förväntas till stor del använda digitala lösningar vilka medför resurseffektiviseringar inom en mängd områden. Exempelvis så förbättras miljön genom färre resor för personal och patienter då det minskar utsläppen. Andra miljöförbättringar följer av att arbetstekniska utvecklingar ger energibesparingar för de energiintensiva konsumenterna inom vård och omsorg.

Vilken påverkan har projektet på folkhälsan (endast obligatorisk uppgift för Östra Mellansverige)

- ☐ - Syftar direkt till att förbättra folkhälsan
- ☒ - Har en övervägande positiv påverkan på folkhälsan
- ☐ - Har en övervägande negativ påverkan på folkhälsan

Besvara kortfattat följande tre frågor:

1. Vilka mätbara mål finns avseende folkhälsa inom projektet? 2. Vilka aktiviteter planeras för att nå målen när det gäller folkhälsa? 3. På vilket sätt påverkar projektets resultat och effekter folkhälsan hos olika grupper?

Förbättringsarbeten och investeringar inom projektets tre innovationsarenor* resulterar i att folkhälsan kommer att märkbart påverkas av insatser i respektive innovationsområde. Detta rubriceras som indirekta resultat av projektet.

*Låg användning av ny teknik i vård och omsorg – Under senare tid har olika nya tekniska hjälpmedel introducerats i hälso- och sjukvården i Mellersta Norrland, t.ex. utrustningen kopplat till att föra vården närmare patientens hem eller sensorer i omsorgsverksamheten. Troligen är det flera olika faktorer som leder till den relativt

låga teknikanvändningen. Det kan t.ex. handla om brister i tekniken, juridiska hinder, ekonomi, organisationen, kommunikationen, etc.

•Otrygghet i kronikers hälsa – En stor del av vårdens resurser berör patienter med kroniska diagnoser (såsom hjärtsvikt, kol eller diabetes). En anledning är ofta återkommande akuta inläggningar. En del av dessa kan undvikas om en större trygghet kan skapas mellan patienter i omsorg/öppenvård och specialistmottagningarna, så att avvikelser kan mötas med rätt behandling i tid och oro lindras.

•Sömlösa övergångar i vårdkedjan – En betydande utmaning för både effektiviteten och kvaliteten handlar om övergångarna mellan olika vårdgivare: Mellan specialistvård och primärvård samt mellan sjukvården och omsorgen. Under senare tid har både ny teknik och nya rutiner skapats för att göra sådana övergångar ”sömlösa”, dvs. att information om patienten överförs och tillgängliggörs mellan vårdgivarna så att vårdkedjan inte bryts och så att både personal och patienter upplever det som att man är en och samma vårdgivare. Ännu återstår dock mycket för att sömlösa övergångar ska bli verklighet. Utmaningen är av både teknisk och organisatorisk karaktär och relaterar nära till övriga areners utmaningar.

8. Förväntade resultat

8.1 Förväntade resultat efter projektperioden

• De företag som står för de största investeringarna i FoU i regionen domineras i hög grad av män (på ledande positioner). Få kvinnor, få personer födda utomlands leder och styr näringslivets investeringar. Genom att investera i små och medelstora företags innovationer och genom kopplingen till vård och omsorgssektorn där många kvinnor och utlandsfödda arbetar skapas möjligheten att bryta denna obalans i vem som har kontrollen och nyttan av fou-investeringarna i regionen.

•

8.2 Förväntad verksamhet efter projektperioden

Företag förväntas använda de nya modellerna och metoderna i produkt och tjänsteutveckling av innovationer i hälsa-sjukvård-omsorg med resultatet att företagen fortsatt ökar innovationsinvesteringar i Jämtland och Västernorrland.

Ökad användning av innovationsupphandling som möjliggör för mindre och nystartade företag att vara med i konkurrensen av ex individualiserade hälsa-sjukvård-omsorgstjänster.

Etablerat basen för ett Living Lab som för projektets erfarenheter vidare till ett permanent forum som leds av näringslivet i samverkan med det offentliga och akademien. De offentliga aktörernas testbäddar verksamheter fortgår i detta permanenta innovationsforum. Exempel på näringslivsrepresentanter som kan ta över ansvaret för Living Lab i Jämtlands län: Business PEAK Region, Z-Group, Peak Region Science Park och i Västernorrlands län: Åkroken.

En stor utmaning i innovationsarbete är att framgångsrikt sprida och skala upp goda resultat ut på nya marknader. Detta är ett problem som hela EU brottas med. Inom projektet kommer denna utmaning att ha hög prioritet - trots att implementering av resultat ligger något utanför projektets 3-åriga livstid. Genom att studera de aktörer som lyckats och misslyckats med marknads-introduktioner drar projektet lärdom av dessa erfarenheter. Delprojektledare kommer att fokusera på implementering och uppskalning av resultat. Implementeringskunskap inkluderar litteraturstudier, deltagande i konferenser och annat nätverkande.

8.3 Förväntade effekter på sikt

• Investeringarna i FoU ökar i regionen
• Investeringarna förskjuts dessutom till branscher där fler jobb kan skapas, där lönerna är högre och där fördelningen mellan män och kvinnor är jämnare vad gäller ledning och ägande.
• Kraften i vårdens och omsorgens resurser adresseras för att lösa verksamheternas stora utmaningar samtidigt som innovationskrafterna i regionen tas tillvara.

§40

Delegation till arbetsutskottet om medfinansiering av projekt till EU:s regionala strukturfond våren 2017 (RUN/9/2017)

Sammanfattning

Utlisningen av den Europeiska regionala utvecklingsfonden stänger den 16 mars 2017. Projektsökande som vill ha medfinansiering av regionen för sina projekt måste lämna in ett intyg på detta till Tillväxtverket. Ansökan kan kompletteras med medfinansieringsintyget två veckor senare. Regionen stänger sin utlysning den 9 februari 2017. En fullgod beredning hinns inte med till nämndens sammanträde den 27 februari 2017. Arbetsutskottet bör därför få delegation att fatta beslut om medfinansiering inom 1:1-medlens ramar för år 2017 vid sitt sammanträde den 20 mars 2017.

Förslag till beslut

Arbetsutskottet föreslår regionala utvecklingsnämnden

Regionala utvecklingsnämnden ger arbetsutskottet i uppdrag att vid sitt sammanträde den 20 mars 2017 fatta beslut om medfinansiering av projekt som ska lämnas in till Tillväxtverket för beslut om stöd från första utlysningen i Europeiska regionala utvecklingsfonden 2017.

Yrkanden

Eva Hellstrand: Regionala utvecklingsnämnden informeras om projekten genom ett telefonmöte den 20 mars kl. 08.00 - 08.45, om detta är praktiskt möjligt.

Propositionsordning

Ordförande ställer proposition på yrkandet och finner att nämnden bifaller det.

Beslut

1. Regionala utvecklingsnämnden ger arbetsutskottet i uppdrag att vid sitt sammanträde den 20 mars 2017 fatta beslut om medfinansiering av projekt som ska lämnas in till Tillväxtverket för beslut om stöd från första utlysningen i Europeiska regionala utvecklingsfonden 2017.
2. Regionala utvecklingsnämnden informeras om projekten genom ett telefonmöte den 20 mars kl. 08.00 - 08.45, om detta är praktiskt möjligt.

Expedieras till

Maria Jonasson

Beslutsunderlag

Regionala utvecklingsnämnden

2017-02-27

- §34 AU Delegation till arbetsutskottet om medfinansiering av projekt till EU:s regionala strukturfond våren 2017
- Delegation till arbetsutskottet om beslut om medfinansiering av projekt inför Regionala fonden

6

Ansökan om medfinansiering till projektet
bekämpning av skogsskador –
Mellannorrland, BESK

RUN/94/2017

2017-03-09

Område Näringsliv
Juliana Gardahl Wettersten
Tfn: 063-147509073-0635004
E-post:
sandra.hedman@regionjh.se
juliana.g.wettersten@regionjh.se

RUN/94/2017

Ansökan om medfinansiering till projektet bekämpning av skogsskador – Mellannorrland, BESK

Ärendebeskrivning

Mittuniversitetet har den 9 februari inkommit med en ansökan om medfinansiering från EU-Strukturfond till projektet bekämpning av skogsskador – Mellannorrland, BESK.

I Jämtlands län finns drygt 10 % av Sveriges skogsinnehav. Skogs- och träindustrin utgör en viktig näring för regionen och skogen är en central naturresurs för regionen som förväntas vara en viktig komponent i omställningen till en biobaserad ekonomi. På grund av klimatförändringarna står skogsindustrin idag inför stora utmaningar med såväl ökade som nya typer av skadeangrepp från insekter. Därtill finns sedan tidigare problem med skadeangrepp från skadegörare som sork och älg.

Projektets övergripande syfte är stärka skogsbruket i regionen så att råvaruförsörjningen långsiktigt inte hotas av skadeangrepp på skog. Projektet ska bidra till ökad kunskap till nytta för skogs- och träindustrin samt nya innovativa lösningar för att förebygga skadeangrepp och inkluderar följande:

- övervakningsmetoder för granbarks- och bastborrar
- en push/pull-metodik (med avskräckande och lockande substanser) för bekämpning av angrepp
- fälttest av antibiotamedel för älgskador på tall
- identifiering och test av nya skyddsmedel mot sorkangrepp
- kommersialisering av ovan nämna skyddsmedel
- etablering av samarbetsforum för kunskapsspridning mellan akademien, näringen och berörda myndigheter.

Regionala utvecklingsnämnden beslutade på sitt sammanträde den 27 februari 2017, § 40, att ge Arbetsutskottet i uppdrag att besluta om medfinansiering av projekt som ska lämnas in till Tillväxtverket för beslut om stöd från första utlysningen i Europeiska regionala utvecklingsfonden 2017. Regionala utvecklingsnämnden informeras om projektet genom ett telefonmöte den 20 mars 2017.

Förvaltningschefens förslag

Medfinansiering av projektet beviljas med 4,4 % av redovisade och godkända kostnader, dock max 500 000 kronor. Medfinansiering utgår under förutsättning att övrig finansiering ordnas enligt ansökan. Projektet prioriteras utifrån gällande Regionalt Tillväxtprogram för Jämtlands län, insatsområde Innovation och förnyelse. Denna ansökan ligger väl i linje med regionens prioritering där ”skogen som resurs” är utpekat som styrkeområde inom forskning och näringsliv. Projektet bedöms bidra till trä- och skogsindustrins utveckling.

Paragrafen förklaras omedelbart justerad.

I Tjänsten

Anders Byström
Förvaltningschef

Martina Lundholm
Områdeschef Näringsliv

Utdrag till

Mittuniversitet

2017-02-09

Dnr RUN 94 / 2017

ANSÖKAN OM MEDFINANSIERING TILL PROJEKT

☒ EU Strukturfond ☐ Annat EU ☐ Interreg ☐ Regionalt

Projektnamn

Bekämpning av skogsskador – Mellannorrland, BESK

Projektperiod

Start (åååå-mm-dd)

2017-07-01

Slut (åååå-mm-dd)

2020-09-30

Sökt belopp

500000

Uppgifter om sökanden

Sökande (organisationens namn)

Mittuniversitetet

Organisationsnr.

16202100-4524

Adress

Holmgata 10

CFAR-nummer

2728-4918

Postnr

85751

Ort

Sundsvall

Plusgiro

Telefon

Bankgiro

5050-0974

Har sökande rätt att dra av momsen för projektets verksamhet? (om nej, bifoga intyg från Skatteverket)

☒ Ja

☐ Nej

Län som omfattas av projektets verksamhet

Jämtland, Västernorrland

Kommuner som omfattas av projektets verksamhet

Alla kommuner

OBS! Bifoga registreringsbevis (Bolagsverket)

Underskrift

Undertecknad försäkrar, på heder och samvete, att de uppgifter som lämnas i ansökan inklusive bilagor är riktiga. Vidare intygas att inga andra offentliga stöd, utöver de i denna ansökan redovisade, kommer att sökas för detta projekts kostnader samt att lagen om offentlig upphandling har beaktats. Samtidigt medges att projektansökan får tas upp och diskuteras med berörda parter i regionen samt att sökandes kreditgivare och revisorer får lämna information som är nödvändig för bedömning av ansökan och den fortsatta hanteringen av projektstödet.

170208

Datum

Behörig firmatecknare

Namnförtydligande

Susanna Ohlman

tf. prorektor

1. Kontaktpersoner			
Kontaktperson hos sökanden Bengt Gunnar Jonsson		Kontaktperson ekonomi Eva Karlsson	
Telefon nr 010 1428941	Mobiltelefon nr	Telefon nr 010 1428727	Mobiltelefon nr
e-postadress bengt-gunnar.jonsson@miun.se		e-postadress eva.karlsson@miun.se	
Projektledare Bengt Gunnar Jonsson			
Telefon nr 010 1428941		Mobiltelefon nr	
e-postadress bengt-gunnar.jonsson@miun.se			

2. Upphandling	
Omfattas sökanden av Lagen om Offentlig upphandling?	
☒ Ja	☐ Nej
3. Annat stöd (utöver medfinansieringen till denna ansökan)	
Har annat offentligt stöd sökts för detta projekt som inte anges i finansiering i denna ansökan	
☐ Ja	☒ Nej
Om Ja, ange nedan finansiär och belopp	
Finansiär	Belopp

Ta del av punkt 7 i projektansökan och handledning för ifyllande av projektansökan innan ni fyller i nedanstående punkter. Säkerställ att de horisontella kriterierna beaktas i både planering och beskrivning av projektet och att det tydliggörs i följande punkter i projektansökan.

4. Projektbeskrivning
4.1 Bakgrundsbeskrivning, skäl för projektet Givet det hot som klimatförändringarna innebär står samhället inför stora utmaningar. Det har angetts att Sverige ska vara fossilfritt till 2045 (Medierapportering från regeringens Workshop 'Fossilfritt Sverige', 8/2 2016). Denna omställning tar sin utgångspunkt i att vi måste utveckla en bioekonomi inom ramen för vad naturen kan tillhandahålla i form av förnyelsebara råvaror. Denna utmaning gäller i hög grad även för mellersta Norrland och där regionen har en potential att vara föregångare och en viktig aktör givet de stora naturresurserna. Skog utgör den dominerande naturtypen i mellersta Norrland och en viktig råvaruresurs för regionens industri. Den totala arealen produktiv skogsmark i regionen uppgår till 4.3 miljoner hektar varav privata skogsägare äger cirka 40 % och staten och skogsbolagen äger resterande 60 %. Totalt finns i regionen ett virkesförråd på cirka 600 milj. m³sk. Förutom några procent skyddad mark så sker ett modernt och effektivt skogsbruk på dessa arealer. Det finns stora förhoppningar att denna resurs även i framtiden ska utgöra en viktig del av den regionala ekonomin och bidra till samhällets klimatomställning. Detta inkluderar den transformation som skogsindustrin genomgår där nya produkter (exempelvis viskos och värdefulla kemikalier från bioraffinaderier) och möjligheterna att ersätta fossila byggnadsmaterial och bränslen med förädlade produkter baserad på skogsråvara, dvs att skapa en effektiva substitutionskedjor. En avgörande framgångsfaktor är dock att hantera riskerna med ökade klimatrelaterade skogsskador. Under senare år har ett flertal stora stormar påverkat skogslandskapet och skadat stora volymer skog (Stormarna Dagmar dec 2011, 4-5 milj. m³sk; Hilde november 2013 3.5 milj. m³sk; Ivar december 2013 6 milj. m³sk). I fotspåren av dessa stormar har epidemiska utbrott av barkborrar skett som skadat ytterligare arealer skog (Wulff 2013; Schroeder 2013, 2014). Vid sidan av barkborreangrepp finns också andra skadegörare i skog. Främst handlar det om sork, älg, snytbagg, och parasitsvampar som rotröta. Sammantaget orsakar dessa skadegörare årligen ett ekonomiskt bortfall för skogsnäringen motsvarande miljardbelopp på nationell nivå och begränsar potentialen att med skogsråvara substituera fossila material. Gemensamt för alla skadegörare är att deras effekt på skogen länkar till den pågående klimatförändringen och för flera kan man förutsäga att deras påverkan kommer att öka under ett varmare klimat. Det finns dessutom en klar risk att även andra nya skadegörare kan komma att etablera sig i regionen. Ett exempel den bastborre (Polygraphus proximus) som är på snabb spridning från östra Ryssland och på senare år observerats så långt

västerut som i regionen kring St. Petersburg. Den har i nyetablerade områden orsakat stora skador i ryska barrskogar. Ett annat exempel är rödbansjukan som orsakat stora problem på tall i andra delar av världen, och som under den senaste 10 års-perioden börjat etablera sig i Sverige. Den är en mikrosvamp som angriper barr och orsakar kraftig tillväxtminskning och där vissa angripna träd dör av angreppet. Sammantaget visar detta på ett stort behov av att stärka beredskap och bekämpningsmetoder för att långsiktigt säkerställa regionens skogar så att de kan leverera de resurs som krävs för omställning till en biobaserad ekonomi.

4.2 Sammanfattande projektbeskrivning

Skogen utgör en central naturresurs för regionen och förväntas vara en viktig komponent i omställningen till en biobaserad ekonomi. Befintliga prognoser pekar på en stor potential för ökad produktion av skogsråvara. Dessa prognoser tar dock inte med i beräkningen riskerna för ökande skogsskador som en faktor i det framtida klimatet. Baserat på den dialog som skett inom det regionala Skogsskadenätverket har ett antal problembilder och kunskapsbehov identifierats. Efter de senaste årens stora epidemiska utbrott av barkborrar finns ett konkret, närmast akut, behov att vidareutveckla och implementera effektiva fångstmetoder för övervakning och bekämpning av granbarkborre och dubbelögade bastborrar. Med Mittuniversitetet kompetens kring dessa arters biologi och kemiska kommunikation (semiokemikalier) kommer projektet att kunna svara på detta behov. Bland annat innefattar detta innovationer där vi avser att kombinera metoden att bekämpa granbarkborre och dubbelögade bastborrar med fångstvirke med så kallad *push-and-pull* strategi med naturliga kemiska substanser. Inom nätverket har också identifierats ett antal andra potentiellt allvarliga skadegörare där behovet av ny kunskap för att hantera dessa i praktiken är stor. Detta berör andra insekter, men även skadegörare som sork, älg och parasitsvampar. Projektet kommer också att utgöra en viktig resurs för att fördjupa diskussionen kring skogsskador och därmed identifiera framtida forskningsinsatser av stor betydelse för skogsnäringen i regionen.

4.3 Syfte med projektet

Projektets övergripande syfte är att i ljuset av pågående klimatförändringar stärka skogsbruket i regionen så att råvaruförsörjningen långsiktigt inte hotas av ökande skogsskador.

4.4 Projektets mål

- Etablerade effektiva övervakningsmetoder av populationsstorleken hos granbarkborre, och flera arter av bastborrar (släktet *Polygraphus*). Övervakningssystem behövs dels för att få en tidig varning för epidemiska utbrott av arterna, samt för mer intensiv övervakning under pågående utbrott.
- En utvecklad *push and pull*-metodik för att bekämpa granbarkborre och dubbelögade bastborrar under pågående utbrott för att minimera skador i speciellt utsatta kantzoner mellan hyggen och avverkningsmogen skog samt mot reservat och nyckelbiotoper. Genom att använda repellenter i angripen skog och attraherande substanser på så kallat fångstvirke kan större mängder av insekterna fångas.
- En fälttest av de medel som Mittuniversitetet i samverkan med Sylvestris AB sedan tidigare tagit fram för att reducera effekten av älgbete i unga tallskogar. Preliminära analyser visar att detta antibetesmedel har positiva effekter, men för att säkerställa effekten bör medlet, innan det kommersialiseras, testas inom älgåta områden.
- Identifierade och testade nya skyddsmedel för skogsplantor som minskar skador i plantskolor av sork.
- Initierad kommersialisering av skyddsmedel där företagen får stöd från Åkroken Science Park och/eller Biobusiness Arena.
- Ett väl fungerande samarbetsforum för kunskapsspridning mellan skogsbruket, myndigheter och Mittuniversitetets forskning. Detta innebär både kompetenshöjning inom skogsbruket kring skogsskador och identifiering av ytterligare behov av metoder för att motverka framtida skogsskador.

4.5 Projektets målgrupp

- De markägare som påverkas direkt av skogsskadorna.
- Skogsstyrelsen vilken har ett myndighetsansvar att övervaka och stödja det regionala skogsbruket. Inom ramen för deras ansvar ligger att samverka för att minimera skador och sprida information om skaderisker och nödvändiga åtgärder.
- Företag som tillhandahåller produkter och tjänster till markägare och där skogsskadeproblematik ingår. Här ingår företag som säljer skogsplantor, erbjuder markägare skogsskötselåtgärder och producenter av bekämpningsmedel.
- De företag som ingår i förädlingsledet och som har ett stort behov av ett hållbart flöde av högkvalitativa skogsråvaror.

4.6 Projektorganisationen

Från Mittuniversitetet utgörs projektteamet av tre disputerade forskare (Bengt Gunnar Jonsson, Erik Hedenström och Erika Wallin), tre doktorander (Lina Viklund, Rizan Rahmani, och en ny doktorand), samt laborativ personal. De externa parterna inkluderar; Callans AB, Persson Invest Skog, Skogsstyrelsen, Norrplant, Norrskog, Nätverket Spillkråkan, SCA och Sylvestris AB. Forskningen

genomförs i samarbete med Högskolan i Hedmark Evenstad, University of Eastern Finland Joensuu, professor Olle Anderbrant LU, professor Christer Löfstedt LU, docent Glenn Svensson LU, professor Martin Schroeder SLU, professor Peter Witzgall SLU, professor Mattias Larsson SLU och Caroline Linnen University of Kentucky USA.

Institutionerna för kemiteknik och naturvetenskap är väl utrustade för det planerade arbetet.

Laborationslokalerna är modernt utrustade för organiskt- biokemiskt och analytiskt arbete och inkluderar instrumentering såsom gas- och vätskekromatografer med massdetektorer i olika former samt strukturutredningsutrustning i form av NMR. Vissa investeringar bedöms dock vara aktuella i form av komplettering och/eller modernisering av utrustning. I första hand handlar det om inköp av en unik 2D-GCMS-EAD-utrustning för studier av den kemiska kommunikationen hos skadeinsekter. Samarbetspartners vid SLU Alnarp, SLU Ultuna, Lund Universitet, Högskolan i Hedmark Evenstad, University of Eastern Finland Joensuu, kompletterar med fält och laboratoriearbete med djur samt nödvändig utrustning för att hantera skadedjur.

Flera av medverkande skogsföretag ställer mark och resurser (exempelvis fångstvirke, odlingsutrymmen och transporter) till förfogande för de fältförsök som planeras. Detta utgör en viktig resurs i projektet och säkerställer deras konkreta medverkan i forskningen och stärker deras direkta medverkan i forskningsverksamheten.

4.7 Arbetssätt och verksamhetsbeskrivning, inklusive beskrivning av de aktiviteter som tas upp under punkt 5

Ingående forskare, doktorander och laboratoriepersonal är ansvariga för genomförandet av de mer forskningsrelaterade delarna i projektet. Delar av detta genomförs i nära samverkan med externa forskare vid andra högskolor och universitet. Externa partners medverkar aktivt i projektets olika delaktiviteter och bidrar med arbetstid, material, transporter och tillgång till mark. En nära dialog kommer hållas mellan forskningen och de som ska tillämpa den metodik som utvecklas så att den blir praktiskt användbar.

Projektet kommer att ske i nära samverkan med det regionala skogsskadenätverket vilket fungerar som en viktig referensgrupp till projektet i stort. Vi avser att under projekttiden hålla två möten per år med detta nätverk. Syftet med dessa möten är att dels förmedla resultat erhållna inom projektet, men också att skapa en plattform för dialog där regionens skogsnäring kan kommunicera sina behov av ytterligare kompetens och forskningsinsatser. Till projektet kopplas en styrgrupp som utgörs av de primära partners som samverkar direkt i projektet. Denna grupp har ansvar för den övergripande planeringen och prioriteringen av projektets verksamhet. För Mittuniversitetets interna arbete och planering har projektledarna och administrativ personal det operativa ansvaret för genomförande och ekonomisk redovisning.

Projektaktivitet 1. Kemiska doftämnen

Avgörande för projektet är identifiering, framställning och nyttiggörande av ämnen som överför beteendepåverkande signaler. Projektet fokusera därför på doftkommunikation hos skogsskade-insekter samt mellan värdväxt och skadegörare. I projektet kommer vi i första hand att undersöka kemisk kommunikation hos insekter, betespåverkande medel för sork och älg samt att identifiera och framställa dessa aktiva doftämnen. I denna del medverkar Norrplant, Sylvestris och samverkande forskare vid SLU med material, experimentutrymmen och expertis.

Den större dubbelögad bastborre har visat sig vara en allvarlig skadegörare på granskog i Mellannorrland för vilken det finns ett behov att utveckla effektiva doftfällor. Vi avser också att undersöka den hittills okända doftkommunikationen hos de båda närbesläktade skadegörande arterna nordlig dubbelögad- och mindre dubbelögad bastborre. För den annars välstuderade granbarkborren har observerats en kraftig antennrespons på minimala mängder av okända doftämnen som utsöndras av stressade granar. För att fullt ut förstå angreppsmönster och känslighet mot specifika repellenter behöver dessa ämnen utredas så att effektiva repellenter kan utvecklas och tillämpas i skogsskyddande syfte.

Exponering av de doftämnen som används i fällor för övervakning och vid betning av fångstvirke är en viktig fråga för användandet av kemiska signalsubstanter. Det är i dagsläget svårt att få konstant och jämn avgivning av de doftämnen som används vid fältförsök. Dispensrarna måste anpassas för varje individuell substans för att få god kontroll av avgivningsmängden givet variationer mellan säsonger, väder, dispenserns placering mm. Detta sker traditionell genom regelbunden kontroll-vägning, vilket är tidskrävande men som ändå bara ger ett mått på medelavgivning under försöket. På marknaden tillgängliga dispenserar kommer därför att jämföras för att hitta passande avgivning av doftämnen. Bland annat kommer så kallade "wick-baits" att testas. För att sprida avskräckande doftämnen är det sannolikt nödvändigt att sprida dispensermaterial över större arealer. Avfall från skogsindustrin, exempelvis barkpellets, som bärare för de verksamma ämnena kommer att studeras och som dessutom följer riktlinjen

"från skog för skog". Lämplig formulering för barkpellets med rätt avgivning av verksamma ämne med tillräcklig hållbarhet och metoder för ett enkelt applicerande kommer att utvecklas.

Projektaktivitet 2. Tester av "Push-and-Pull"

"Push and Pull"-tekniken syftar att maximera fångster i fångstvirke och fällor vid bekämpning av barkborrar. Tidigare försök har visat tydligt minskade angrepp på utsatta skogskanter behandlade med dispensrar som avger avskräckande lukter (Schiebe et al. 2011). Preliminära försök visar att i kombination med fångstvirke kan både utsatta skogskanter skyddas samtidigt som fångsterna i fångstvirke ökas. Detta innebär att metodiken kan användas i samband med större barkborreutbrott för att skydda specifika skogskanter, både i det kommersiella skogsbruket samt i kantzoner mellan skyddade områden (där stormfällt virke avlägsnas) och närliggande skogsområden.

Tekniken testas tillsammans med Callans Trä. Företaget har flerårig erfarenhet av att använda fångstvirke som metod mot granbarkborren. I en första omgång fokuseras på granbarkborre för att vidareutveckla tekniken innan de dubbelögade bastborrarna studeras. Försöken kommer att genomföras på ett 10-tal lokaler med riklig förekomst av arterna. Mittuniversitetet övervakar populationerna med betade fällor för anpassa studien till tidpunkten när insekterna svärmar. Fångstvirket betas med lockande doftämnen samt omgivande skog betas med avskräckande ämnen i tid innan svärmning kommer i gång. Fångsten i virket ska avläsas innan det transporteras till såg med metodik utvecklad tillsammans med prof Martin Schroeder vid SLU, Uppsala.

Projektaktivitet 3. Skadegörare på skogsplantor

Vi kommer att tillsammans med Norrplant utveckla metoder för att skydda nyplanteringar mot sorkbete. Målet är att utveckla miljövänliga metoder, baserad på gröna kemikalier från naturliga råvaror och processbiprodukter. Specifikt finns ett stort behov hos Norrplant att skydda vinterförvarade plantor från sorkangrepp. Vissa år har hundratusentals plantor dödsats. Försök tillsammans med Norrplant kommer att utföras på plantor vid plantskolan (BogrunDET) både på odlingsplatsen och i deras och våra laboratorier för att utreda varför vissa plantor blir angripna och andra får stå orörda. Försöken kommer att utföras genom att samla upp de kemikalier som avges av plantorna och analysera via GC-MS och LC-MS för att finna kemiska skillnader mellan plantor. Efter identifiering av intressanta repellentkandidater kommer tester på sork i laboratorium (partner i Finland) och sedan i fält (partner i Norge) samt vid Bogrundets plantskola och slutligen även i skogsplanteringar. De aktiva repellentkandidaterna ska strukturutredas, isoleras/syntetiseras och därefter formuleras för om möjligt nyttiggöras som skyddsmedel vid nyplantering av skogsplantor.

Vi avser även att i samarbete med skogsägare i regionen att testa antibetmedel mot älg. Älgbetet utgör i dagsläget en av de ekonomiskt mest betungande skogsskadorna. Vi har i samverkan med Sylvestris AB sedan tidigare utvecklat ett naturligt och i liten skala pilot-testat antibetmedel. Detta medel behöver utvärderas i större skala under naturliga förhållanden i fält. Genom att nyttja befintlig kunskap om älgarnas rörelsemönster vintertid (vandringsvägar) kommer ett 20-tal försöksområden i tallungskog med planterad tall i åldern 20-30 år att identifieras. På vart och ett av dessa områden kommer ett femtiotal tallar att slumpvis väljas varav hälften behandlas med antibetmedlet under tidig vinter. Försöket avläsas sedan påföljande vår. För det praktiska genomförandet i fält kommer SCA, Persson Invest Skog och Norrskog (identifiering av intresserade markägare) att tillhandahålla försöksområden och bistå med praktisk hjälp att initiera försöken.

Projektaktivitet 4. Samverkansplattform kring skogsskador

Projektet syftar inte enbart till att utveckla övervaknings- och bekämpningsmetoder för specifika skadegörare, utan har också som mål att stärka samverkan kring och beredskap inför skogsskador generellt. De specifika områden som identifierats i detta skede utgör en delmängd av ett större antal problemområden där vår forskningskompetens kan nyttiggöras. Vi anser det därför angeläget att bygga en regional samverkansplattform, nätverk, kring skogsskador i ett föränderligt klimat. Prognoser för regionen anger att medeltemperaturen kan komma att stiga med 4° C fram till nästa sekelskifte. Detta kommer att resultera i stora förändringar i odlingsbetingelserna i regionen och då skogsbruket har långa omloppstider måste konsekvenserna av denna förändring beaktas.

Med en utvecklad dialog mellan skogsnäring, myndigheter och forskningen kan problem identifieras, diskuteras och nödvändiga åtgärder sättas in i tid. En sådan dialog gör det också möjligt för forskningen vid Mittuniversitetet att identifiera forskningsområden med både grundläggande och tillämpad relevans. Vi planerar att genomföra två möten varje år där resultat, akuta problem och framtida utmaningar presenteras och diskuteras. Syftet med dessa möten är skapa en flervägsdialog för kunskapsspridning, planering av konkreta insatser och identifiering av nya

forskningsfrågor. I denna del medverkar i princip alla projektpartners, men där Skogsstyrelsen, Norrskog och det kvinnliga skogs nätverket Spillkråkan har en central roll för att säkerställa medverkan i de möten som planeras och som en viktig länk till alla typer av markägare.

4.8 Projektavgränsning

Alla ingående projektaktiviteter ingå i sin helhet i projekt. Däremot faller utbildningsmoment för ingående forskarstuderande (doktorander) utan för projektet och finansieras med interna forskningsmedel.

4.9 Koppling till det regionala näringslivet

Kostnaderna för skogsskador orsakade av insekter och betande djur uppgår till mångmiljardbelopp årligen. Dessa kostnader utgörs både av direkta produktionsförluster och sämre virkeskvaliteter. Det är i dagsläget svårt att uppskatta dessa förluster specifikt för regionen och det regionala näringslivet, men det är att notera att regionens skogar hyser närmare 20 % av virkesförrådet i Sverige. Det är dock uppenbart att problematiken är stor i regionen och regionens skogsbruk har tydligt uttryckt ett behov av att finna effektiva åtgärder för att bekämpa skadorna och att samverka för en långsiktig strategisk planering för att möta klimatassocierad skador i framtiden. Frågorna är viktiga för hela kedjan från privata enskilda markägare via de större skogsbolagen och den industri som är beroende av god regional tillgång på skogsråvaror av hög kvalitet. En garant för projektets relevans för det regionala näringslivet är det skogsskadenätverk som utgör en central komponent i projektet.

4.10 Koppling till andra projekt

Delar projektet sker i samverkan med forskare vid andra universitet, främst Sveriges Lantbruksuniversitet (Uppsala och Alnarp), Lunds universitet, Högskolan i Hedmark och University of Eastern Finland (Joensuu). Delar av projektet ligger kompetensmässigt nära pågående verksamhet vid dessa lärosäten och utgår ett viktigt stöd för genomförandet av detta projekt.

4.11 Resultatspridning

Inom ramen för arbetet med de regionala skogsskadenätverket (se aktivitet "Samverkansplattform" ovan) planerar vi för två möten varje år under projektiden.

Vi planerar dessutom att genomföra två större öppna seminarier/konferenser riktade mot skogsnäringen, myndigheter och intresserad allmänhet. Vi kommer i samband med dessa att specifikt rikta inbjudan till de kvinnliga skogsägarnätverk som finns verksamma i regionen. Vidare kommer vi att sammanställa minst 3-4 populära rapporter (så kallade "Policy briefs") kring projektet och de resultat som tas fram. Dessa rapporter kommer att utgå från projektets aktiviteter, dvs i) användande av feromonfällor för övervakning av barkborrar, ii) praktiska råd och riktlinjer för "push-and-pull" och iii) metoder för att skydda skogsplanter. Potentiellt kan det också bli aktuellt att sammanställa en rapport kring framtida potentiella skogsskadegörare i regionen. De enskilda forskningsinriktade momenten kommer också att publiceras i vetenskapliga tidskrifter och utgöra delar av de avhandlingar som ingående doktorander producerar. En hemsida för projektet kommer utvecklas vid Mittuniversitetet.

4.12 Uppföljning/Utvärdering/Följeforskning

Utvärdering och lärande

Inför projektavslutet kommer en extern fristående granskare att kontrakteras för att göra en analys av projektets utfall. Denna analys kommer att fokusera på den upplevda nyttan av projektet bland de som deltar i det regionala skogsskadenätverket, dynamiken i samarbetet mellan behovsägarna och forskningen, vilka resultat som potentiellt kan omsättas i kommersiella produkter samt att utvärdera i vilken mån projektet uppfyllt de horisontella kriterierna.

Intern utvärdering kommer att ske kontinuerligt under projektet, och även i projektuppföljningen under avslutsarbetet. Uppföljningen gäller specifikt de aktiviteter som genomförs i projektet och hur de faller ut. Utvärderingens generella syfte är bredare, det handlar om vad projektets aktiviteter kommer att leda till både på lång och på kort sikt. De vetenskapliga publikationer som genereras inom projektet är ett viktigt instrument för utvärdering av den vetenskapliga kvalitén eftersom dessa alltid granskas externt. Till dessa räknas även de avhandlingar som kommer att produceras inom projektet. Genom den vetenskapliga undersökningsmetodiken erhålls återkoppling som gör att projektet kommer att justeras kontinuerligt utifrån aktiviteternas utfall.

Referensgruppen kommer kontinuerligt att involveras i att utvärdera kommunikation och sammanhållning mellan de olika regionala aktörerna från akademi, näringsliv och offentlig förvaltning. Detta kommer att ske genom enklare enkäter och/eller intervjuer efter varje genomfört möte med det regionala skogsskadenätverket.

Mittuniversitetet har profilerat sig för att vara ett lärosäte som är framgångsrikt i samarbetet med näringslivet och det omgivande samhället. En nyckel till att vara framgångsrik inom detta område är en väl fungerande kommunikation. Vi kommer för detta att nyttja den infrastruktur och anställda kommunikatörer som finns inom Mittuniversitetet i en uppföljning och analys av de informationsinsatser som genomförts.

Projektet inkluderar forskarstuderande som viktiga medverkande för genomförandet av projektet. Vid utvärderingen av projektet kommer det därför att vara av vikt att utvärdera i vilken mån vår forskarutbildning harmoniserar med denna typ av projekts aktiviteter. På många sätt kan dessa forskarstuderande ses som "gränsgångare" mellan akademi och näringsliv. Vi kommer att i möjligaste mån länka deras studier till de samverkanspartner som ingår i projektet. På detta sätt får de forskarstuderande en större förståelse för sin framtida arbetsmarknad och de kan redan under sin studietid tränas i kommunikation med olika typer av avnämare.

Avslutsarbete

Slutredovisningsarbetet kommer pågå under maximalt tre månader efter att projektet avslutats. Arbetet inkluderar arbetstid för projektledarnas arbete med att samla in resultat, sprida resultat, utvärdera samt analysera projektet. I arbetet med att utvärdera projektets olika aktiviteter kommer styrgruppen att ha en viktig funktion för att värdera i vilken utsträckning projektmålen har uppnåtts. Avslutsarbete inkluderar även slutlig ekonomisk redovisning av projektet.

Aktiviteterna ska beskrivas/utvecklas under punkt 4.7

[illegible]

Projektets huvudsyfte är att långsiktigt säkerställa ekonomi och arbetstillfällen inom regionens skogsbruk och därtill kopplad industri. Projektets direkta effekter på företag, nyanställningar och bevarade arbetstillfällen är svåra/omöjliga att direkt kvantifiera varför vi avstår från gissningar även om dessa effekter på sikt är positiva och betydande.

Vilken påverkan har projektet på jämställdhet
☐ - Syftar direkt till att öka jämställdheten
☒ - Har en övervägande positiv påverkan ur ett jämställdhetsperspektiv

- ☐ - Har en övervägande negativ påverkan ur ett jämställdhetsperspektiv

Besvara kortfattat följande fyra frågor:

1. Vilka mätbara mål finns avseende jämställdhet inom projektet? 2. Vilka aktiviteter planeras för att nå målen när det gäller jämställdhet? 3. På vilket sätt påverkar projektets resultat och effekter jämställdheten? 4. Hur kommer projektet kvinnor och män till godo vad gäller företagande, arbetstillfällen etc.?

Skogsnäringen är av tradition mansdominerad och bland flera medverkande partners dominerar män. Hos flera av de medverkande partners finns dock en god representativitet av anställda kvinnor och utlandsfödda (exvis Skogsstyrelsen, Sylverstris AB). Bland Mittuniversitetets personal ingår också flera personer med utländsk bakgrund och tre av de sex nu anställda som ingår i projektet är kvinnor

Baserat på Tillväxtverkets "horisontella kriterier" har vi identifierat följande insatser

- Vid informationsspridning kommer vi att särskilt beakta de nätverk som finns för kvinnliga skogsägare, exempelvis "Spillkråkan" (www.spillkrakan.se) och Norrskogs kvinnonätverk. Spillkråkan har som specifikt mål för sin verksamhet att öka kunskapen och medvetenheten om hållbart skogsbruk bland kvinnliga skogsägare. Norrskogs kvinnonätverk anordnar regelbundna träffar vilka kan nyttjas för riktad kunskapsspridning.

Vilken påverkan har projektet på integration och mångfald

- ☐ - Syftar direkt till att öka integration och mångfald
☒ - Har en övervägande positiv påverkan ur ett integrations- och mångfaldsperspektiv
☐ - Har en övervägande negativ påverkan ur ett integrations- och mångfaldsperspektiv

Besvara kortfattat följande fyra frågor:

1. Vilka mätbara mål finns avseende integration och mångfald inom projektet? 2. Vilka aktiviteter planeras för att nå projektets mål när det gäller integration och mångfald? 3. På vilket sätt påverkar projektets resultat och effekter integration och mångfald? 4. Hur kommer projektet olika grupper till godo vad gäller företagande, arbetstillfällen etc.

- Vi kommer att utreda möjligheten att samverka med Skogsstyrelsen erbjuda praktikplatser för flyktingungdomer i gymnasieåldern.

- Mittuniversitetet (NMT-fakulteten) utreder möjligheten att i samverkan med kommuner, Arbetsförmedlingen och/eller Migrationsverket identifiera invandrare och flyktingar med akademisk bakgrund. I den mån deras bakgrund är relevant för projektet kommer vi att kunna erbjuda ett antal praktikplatser och/eller möjligheter att inom projektets ram validera sina kunskaper.

Vilken påverkan har projektet på miljön

- ☐ - Syftar direkt till att förbättra miljön
☒ - Har en övervägande positiv påverkan på miljön
☐ - Har en övervägande negativ påverkan på miljön

Besvara kortfattat följande fyra frågor:

1. Vilka mål finns avseende miljö inom projektet? 2. Vilka aktiviteter planeras för att nå projektets mål när det gäller miljö? 3. På vilket sätt påverkar projektets resultat och effekter miljön? 4. Har projektet påverkan på något Natura 2000-område?

Projektet kan i sin helhet ses som ett miljöprojekt då en bärande princip handlar om anpassning till ett förändrat klimat samt att naturens egna kemikalier används i projektet i stället för insekticider och andra gifter för att skydda skogen från skadedjur.

Berörda miljömål

- Levande skogar
- Giftfri miljö
- Begränsad klimatpåverkan

Vilken påverkan har projektet på folkhälsan (endast obligatorisk uppgift för Östra Mellansverige)

- ☐ - Syftar direkt till att förbättra folkhälsan
☐ - Har en övervägande positiv påverkan på folkhälsan
☐ - Har en övervägande negativ påverkan på folkhälsan

Besvara kortfattat följande tre frågor:

1. Vilka mätbara mål finns avseende folkhälsa inom projektet? 2. Vilka aktiviteter planeras för att nå målen när det gäller folkhälsa? 3. På vilket sätt påverkar projektets resultat och effekter folkhälsan hos olika grupper?

Projektet har ingen verksamhet som är direkt riktad mot folkhälsa förutom en indirekt effekt av minskat användande av giftiga kemikalier i skogsbruket

8. Förväntade resultat

8.1 Förväntade resultat efter projektperioden

- Ett regionalt skogsbruk med kompetens om och kapacitet för att bättre hantera nuvarande och kommande skogsskador givet ett förändrat klimat.
- Nya bekämpningsmetoder och produkter som kan produceras och saluföras av företag i regionen.

- En väl utvecklad forskningsprofil vid Mittuniversitetet som kan stödja det regionala skogsbruket med kompetens och lösningar på befintliga och nya skogsskadeproblem.

8.2 Förväntad verksamhet efter projektperioden

- Ett väl etablerat och långsiktigt samarbetsforum för kunskapsspridning mellan skogsbruket, myndigheter och Mittuniversitetets forskning.

- Kontinuerlig kompetenshöjning inom skogsbruket och relevanta myndigheter kring skogsskador och klimatiförändringar

- Företag som saluför skyddsmedel mot betande insekter och smågnagare.

8.3 Förväntade effekter på sikt

- Ett säkerställande av långsiktig skogsproduktion av hög kvalite i ett framtida varmare klimat trots ett ökande tryck från skogliga skadegörare

§40

Delegation till arbetsutskottet om medfinansiering av projekt till EU:s regionala strukturfond våren 2017 (RUN/9/2017)

Sammanfattning

Utlisningen av den Europeiska regionala utvecklingsfonden stänger den 16 mars 2017. Projektsökande som vill ha medfinansiering av regionen för sina projekt måste lämna in ett intyg på detta till Tillväxtverket. Ansökan kan kompletteras med medfinansieringsintyget två veckor senare. Regionen stänger sin utlysning den 9 februari 2017. En fullgod beredning hinns inte med till nämndens sammanträde den 27 februari 2017. Arbetsutskottet bör därför få delegation att fatta beslut om medfinansiering inom 1:1-medlens ramar för år 2017 vid sitt sammanträde den 20 mars 2017.

Förslag till beslut

Arbetsutskottet föreslår regionala utvecklingsnämnden

Regionala utvecklingsnämnden ger arbetsutskottet i uppdrag att vid sitt sammanträde den 20 mars 2017 fatta beslut om medfinansiering av projekt som ska lämnas in till Tillväxtverket för beslut om stöd från första utlysningen i Europeiska regionala utvecklingsfonden 2017.

Yrkanden

Eva Hellstrand: Regionala utvecklingsnämnden informeras om projekten genom ett telefonmöte den 20 mars kl. 08.00 - 08.45, om detta är praktiskt möjligt.

Propositionsordning

Ordförande ställer proposition på yrkandet och finner att nämnden bifaller det.

Beslut

1. Regionala utvecklingsnämnden ger arbetsutskottet i uppdrag att vid sitt sammanträde den 20 mars 2017 fatta beslut om medfinansiering av projekt som ska lämnas in till Tillväxtverket för beslut om stöd från första utlysningen i Europeiska regionala utvecklingsfonden 2017.
2. Regionala utvecklingsnämnden informeras om projekten genom ett telefonmöte den 20 mars kl. 08.00 - 08.45, om detta är praktiskt möjligt.

Expedieras till

Maria Jonasson

Beslutsunderlag

Regionala utvecklingsnämnden

2017-02-27

- §34 AU Delegation till arbetsutskottet om medfinansiering av projekt till EU:s regionala strukturfond våren 2017
- Delegation till arbetsutskottet om beslut om medfinansiering av projekt inför Regionala fonden

7

Ansökan om medfinansiering till projekt
Östersund skidstadion och Arenaby
RUN/712/2016

2017-03-09

Regional utveckling – Område
Näringsliv
Sven Winemark
Tfn: 063-14 65 84
E-post: sven.winemark@regionjh.se

RUN/712/2016

Ansökan om medfinansiering till projekt "Östersunds skidstadion och Arenaby - Kommersialisering och affärsmässig utveckling för ökat företagande och tillväxt"

Ärendebeskrivning

Inför kommande VM-tävlingar i skidskytte år 2019 ansöker Östersunds kommun om 5 250 000 kronor i medfinansiering för att utveckla skidstadion. Totalt omfattar projektet 21 mnkr. De insatser som planeras är bl.a. 13,7 mnkr i investeringar som omfattar servicebyggnad vid vallaby, utbyggnad av el och fiber, utbyggnad av belysning för TV-sändningar samt ny entré till skidstadion. Vidare innehåller projektet utvecklingsinsatser av området med kommersialisering och affärsmässig utveckling samt utveckling av träningsturism som tillsammans uppgår till 4 mnkr. Projektledning/egen personal och inköp av konsulttjänster uppgår till 3,15 mnkr samt informationsspridning och utvärdering 0,15 mnkr.

Förvaltningschefens förslag

Arbetsutskottet föreslår Regionala utvecklingsnämnden

Region Jämtland Härjedalen beviljar Östersunds kommun medfinansiering om 14,29 % av redovisade och godkända kostnader, **dock max 3 000 000 kronor**. Medlen tas från de så kallade 1:1 medlen, projektmedel.

I tjänsten

Anders Byström
Förvaltningschef

Martina Lundholm
Områdeschef Näringsliv

Utdrag till

Områdeschef Näringsliv, Kultur- och fritidsförvaltningen, Östersunds kommun

Datum: 2017-03-08

Underlag för prioritering av projektmedel.

Diarienummer	RUN/712/2016
Projektagare/sökanden	Östersunds kommun
Projektnamn	Östersunds skidstadion och Arenaby
Projekttid	2017-03-01 – 2019-12-31
Typ av projekt	Regionalt
Ansökt bidrag från Region JH.	5 250 000 kronor

Sammanfattande projektbeskrivning
Inför kommande VM-tävlingar i skidskytte år 2019 ansöker Östersunds kommun om 5 250 000 kr i medfinansiering för att utveckla skidstadion. Totalt omfattar projektet 21 mnkr. De insatser som planeras är bl.a. 13,7 mnkr i investeringar som omfattar servicebyggnad vid vallaby, utbyggnad av el och fiber, utbyggnad av belysning för TV-sändningar samt ny entré till skidstadion. Vidare innehåller projektet utvecklingsinsatser av området med kommersialisering och affärsmässig utveckling samt utveckling av träningsturism som tillsammans uppgår till 4 mnkr. Projektledning/egen personal och inköp av konsulttjänster uppgår till 3,15 mnkr samt informationsspridning och utvärdering 0,15 mnkr.

Kostnader och finansiering	
Kostnader -	
Projektets faktiska kostnader	21 000 000 kr
Summa kostnader	21 000 000 kr
Finansiering	
Region Jämtland Härjedalen	3 000 000 kr
Östersunds kommun	18 000 000 kr
Summa finansiering	21 000 000 kr

Förslag till beslut
Region Jämtland Härjedalen beslutar medfinansiera projektet med 14,29 % av redovisade och godkända kostnader, dock max 3 000 000 kr samt under förutsättning att övrig finansiering ordnas enligt ansökan. Att bidra till utvecklingen av Östersund skidstadion, Sveriges nationalarena för skidskytte, ligger i helt i linje med de intentioner som finns i den regionala utvecklingsstrategin om att göra det möjligt att arrangera internationella mästerskapstävlingar. För att inte tappa i konkurrens med andra stadionanläggningar är det viktigt att stadion uppgraderas så att den håller hög internationell klass. Investeringen att utveckla affärsmässigheten och träningsturism är också i linje med strategin att skapa fler företagsmöjligheter och öka antalet turister som besöker regionen.

2016-12-22

Dnr RUN 712/2016

ANSÖKAN OM MEDFINANSIERING TILL PROJEKT

☒ EU Strukturfond ☐ Annat EU ☐ Interreg ☐ Regionalt

Projektnamn

Östersunds skidstadion och Arenaby – Kommersialisering och affärsmässig utveckling för ökat företagande och tillväxt

Projektperiod

Start (åååå-mm-dd)

2017-06-01

Slut (åååå-mm-dd)

2019-12-31

Sökt belopp

5 375 000 kronor

Uppgifter om sökanden

Sökande (organisationens namn)

Östersunds kommun, kultur- och fritidsförvaltningen

Organisationsnr.

212000-2528

Adress

Östersunds kommun

CFAR-nummer

25492125

Postnr

831 82

Ort

Östersund

Plusgiro

Telefon

063-14 30 00

Bankgiro

991-1249

Har sökande rätt att dra av momsen för projektets verksamhet? (om nej, bifoga intyg från Skatteverket)
☒ Ja ☐ Nej

Län som omfattas av projektets verksamhet

Jämtlands län

Kommuner som omfattas av projektets verksamhet

Östersunds kommun

OBS! Bifoga registreringsbevis (Bolagsverket)

Underskrift

Undertecknad försäkrar, på heder och samvete, att de uppgifter som lämnas i ansökan inklusive bilagor är riktiga. Vidare intygas att inga andra offentliga stöd, utöver de i denna ansökan redovisade, kommer att sökas för detta projekts kostnader samt att lagen om offentlig upphandling har beaktats. Samtidigt medges att projektansökan får tas upp och diskuteras med berörda parter i regionen samt att sökandes kreditgivare och revisorer får lämna information som är nödvändig för bedömning av ansökan och den fortsatta hanteringen av projektstödet.

2016-12-21

Datum

Behörig firmatecknare

Namnförtydligande

1. Kontaktpersoner			
Kontaktperson hos sökanden Liselotte Halvarsson		Kontaktperson ekonomi Ann-Charlotte Mähler	
Telefon nr 063-14 06 85	Mobiltelefon nr 073-460 73 10	Telefon nr 063-14 47 79	Mobiltelefon nr
e-postadress liselotte.halvarsson@ostersund.se		e-postadress ann-charlotte.mahler@ostersund.se	
Projektledare Christer Norlin			
Telefon nr 063-14 33 05		Mobiltelefon nr 070-583 68 81	
e-postadress christer.norlin@ostersund.se			

2. Upphandling	
Omfattas sökanden av Lagen om Offentlig upphandling?	
☒ Ja	☐ Nej
3. Annat stöd (utöver medfinansieringen till denna ansökan)	
Har annat offentligt stöd sökts för detta projekt som inte anges i finansiering i denna ansökan	
☐ Ja	☒ Nej
Om Ja, ange nedan finansiär och belopp	
Finansiär	Belopp

Ta del av punkt 7 i projektansökan och handledning för ifyllande av projektansökan innan ni fyller i nedanstående punkter. Säkerställ att de horisontella kriterierna beaktas i både planering och beskrivning av projektet och att det tydliggörs i följande punkter i projektansökan.

4. Projektbeskrivning
4.1 Bakgrundsbeskrivning, skäl för projektet HISTORIA Redan i början av 1990-talet inleddes utvecklingen av Östersunds skidstadion som tränings- och tävlingsarena. Inför VM i skidskytte 2008 genomfördes stora satsningar i bland annat infrastruktur, byggnader, spårdragningar och belysning, vilket var inledningen till den moderna skid- och skidskytteanläggning som Östersunds skidstadion är idag. Efter VM 2008 har utvecklingen fortsatt med ytterligare utbyggnad av skidstadion och av hela arenaområdet med ishallar, gymnastikarena, konstfrusen bandyarena och fotbollsarena. På skidstadion har stort fokus under de senaste åren legat på satsningar för tidig och säker snö, att skapa fungerande logistik vid stora evenemang, satsningar på åretruntverksamhet samt på uppförande av ett nytt modernt mediacenter centralt på skidstadionområdet. UTVECKLING FRAM TILL DETTA PROJEKT Under 2010-2011 arbetade Östersunds kommun i samverkan med näringslivet, Mittuniversitetet, tävlingsarrangörer och föreningar m fl fram en långsiktig utvecklingsplan för Östersunds skidstadion. Utvecklingsplanen visade redan då på att skidstadion behöver utvecklas för att tillgodose behov från företag, träningsgrupper, föreningar och allmänheten. Det handlade bland annat om att skapa bättre förutsättningar för träningsverksamhet, kommersiell verksamhet och ett bredare aktivitetsutbud året runt. Utvecklingsplanen visade också på möjligheter att ta till vara på den ökande reserenden "träningsturism", där Östersunds skidstadion är en central attraktion. För att det skulle kunna vara möjligt skulle satsningen på tidig och säker snö fortsätta att prioriteras, förutsättningar att bedriva kommersiell verksamhet i området skulle ses över och det skulle skapas ytor för stadionnära verksamhet. Skidstadion skulle också göras tillgänglig för fler målgrupper och åretruntverksamheten skulle utvecklas. FÖRETAGANDE OCH VERKSAMHET PÅ SKIDSTADION/ARENABYN Tack vare den inriktningen som kommunen har haft och den utveckling som har skett på Östersunds skidstadion och i hela Arenabyggnaden under de senaste åren har ett antal företag etablerat sig och bedriver verksamhet på och omkring skidstadionområdet. Bland annat restaurangen Arctura med omkring sju anställda och en årlig omsättning på cirka 8 miljoner kronor, sportbutiken Intersport Skidstadion som är en satellitbutik till Intersport i Östersund och med en person anställd på skidstadion samt företaget Tord Wiksten Event och PR med två anställda och en omsättning på cirka 1 miljon kronor. Dessa företag har sett affärsmässiga möjligheter med skidstadionområdet och utifrån detta valt att etablera sig där. Etableringen av befintliga företag har skett utan att det har genomförts någon egentlig affärsmässig dialog och utan att det har arbetats i någon större utsträckning för att skapa förutsättningar för kommersiell verksamhet i området.

På skidstadion har också Svenska Skidskytteförbundet, med cirka tio personer anställda, sitt huvudkontor. Östersunds skidstadion har genom stora satsningar på anläggningen och genom att permanent kunna arrangera världscuptävlingar kunnat blivit Sveriges nationalarena för skidskytte. Området kring Östersunds skidstadion, "Arenabyn" har utvecklats till ett fullskaligt arenaområde för elitaktiva lag, träningsgrupper och föreningar inom idrotter som längdskidor, skidskytte, fotboll, ishockey, bandy, gymnastik och judo. I och med att Arenabyn har utvecklats till ett större idrottsområde med ett stort antal aktiva utövare och besökare har förutsättningarna för att bedriva kommersiell verksamhet i området också ökat. Behovet av service och utbud har vuxit allt mer, som till exempel behovet av olika former av boende, restaurang, caféverksamhet och träningsmöjligheter m m.

TILLFÄLLIGT FÖRETAGANDE PÅ SKIDSTADION/ARENABYN - EVENEMANG

De investeringar som har gjorts under de senaste tio åren har lett till att Östersunds skidstadion har blivit en av Sveriges modernaste anläggningar för vintersporter och en av de mest utvecklade arenorna i världen för skidskytte. Tack vare Östersunds unika förutsättningar att år efter år kunna garantera och leverera de tidiga skidspåren för träning och tävling på högsta nivå har Östersund fått förtroendet att arrangera premiären av världscupen i skidskytte varje år sedan 2006, med undantag för 2008 då Östersund stod värd för VM i skidskytte. Dessutom arrangerade Östersund världscupen i längdskidor i februari 2015. Östersund är generellt mycket omtyckt som arrangörsort av både IBU, av arrangörer, av aktiva och av tillresta besökare. Östersund arrangerade återigen världscupen i skidskytte hösten 2016 och kommer också att genomföra världscupen under 2017. Under mars 2019 arrangerar Östersund ett nytt VM i skidskytte. Beslut om arrangörsorter för kommande världscuper 2019-2021 tas i februari 2017 i samband med VM i skidskytte i Hochfilzen.

Andra större tävlingar som har anordnats på Östersunds skidstadion är bland annat Winter Rally Sweden och SM-veckan. Till detta kommer en stor mängd tävlingar som ligger direkt under världselit, men som har ett stort nationellt och internationellt deltagande, som Skandinaviska Cupen och Sverigecupen i längd. Tack vare tränings- och tävlingsförhållanden i världsklass tidigt på säsongen har Östersund även kapacitet att vara reservort för andra orter som inte klarar av att genomföra sin tävlingar på grund av snöbrist. Östersund har också stora möjligheter att få förtroende att permanent få arrangera tävlingar på mycket hög nivå inom vinterparasporter, såsom skidskytte, längdskidor, kälkhockey och curling. Förutsättningarna för att kunna arrangera denna typen av evenemang är idag väldigt bra, men Östersund kommer ändå att behöva arbeta vidare med frågor kring tillgänglighet, boende och service med mera på skidstadion och i Arenabyn. Alla dessa återkommande tävlingar och evenemang har bidragit till en mycket stor mängd besökare till kommunen och till regionen och har också inneburit att Östersund sätts på kartan som en stark evenemangsort inom vinteridrotter. På grund av att Östersund har så bra träningsförutsättningar, framför allt tidigt på säsongen, finns också stor potential att utveckla träningsturismen som en viktig del av den kommersiella utvecklingen av området.

ORDINARIE VERKSAMHET OCH FÖRANKRING

Det har anställts en arenavärd i Arenabyn med huvudsaklig uppgift att arbeta med värdskap, marknadsföring, utveckling och samordning. Utan de satsningar och den utveckling som gjorts på Östersunds skidstadion och i Arenabyn skulle Östersund inte kunnat få stora evenemang och utan dessa evenemang och den verksamhet som bedrivs på arenorna skulle inte förutsättningar för utveckling av kommersiell verksamhet och träningsturism i området finnas.

För att kunna ta tillvara på de behov och de förutsättningar som finns att bedriva kommersiell verksamhet har Östersunds kommun under 2016 beslutat om en detaljplaneändring för skidstadionområdet, för att kunna stärka utökandet av affärsmässig verksamhet. Det har samtidigt givits byggrätt för en ny verksamhet, i form av ett sporthotell. Kommunens syfte med detaljplaneändringen är att möjliggöra att det kan skapas ytterligare verksamheter i området som till exempel café, restaurang, sporthotell, vandrarhemsboende, gym, sportbutik, utbildnings- och kursverksamhet, kontorslokaler för idrottsändamål och forskningslokaler med idrottsinriktning etc.

BEHOV – SKÅL TILL PROJEKTET

Idag är den affärsmässiga utvecklingen på Östersunds skidstadion och Arenabyn låg. Få företag bedriver verksamhet i området och det pågår inget direkt aktivt arbete med att skapa möjligheter för fler företag att etablera sig i området. Det saknas i stor utsträckning dialog med regionala och nationella affärsmässiga aktörer inom bland annat träningsturism och servicetjänster som kan ha intresse att etablera sig och utveckla verksamhet på skidstadionområdet och i Arenabyn. Samverkan skulle kunna utvecklas mycket mellan aktörer och projekt som har koppling till utvecklingen av Östersunds skidstadion och Arenabyn och vars verksamhet bygger på fortsatta satsningar på dessa arenor. Exempel på sådana projekt och verksamheter är Peak Innovation, SÖT-projektet, Skiduniversitetet, Nationellt Vintersportcentrum, MidSweden Ski Park, Svenska Parasportförbundet, skid- och skidskytteföreningar och skid- och

skidskytteförbund. Det saknas också idag ett tydligt och systematiskt arbete med att kommunicera och samordna skidstadions och Arenabys investeringar och möjligheter till aktörer inom privata, offentliga och ideella sektorn och som direkt eller indirekt bidrar till företagande, etableringar och verksamhet i kommunen och i regionen.

I takt med att Arenabyn har vuxit med fler arenor och utifrån att området har fått allt fler idrotter, utövare, träningsgrupper och stora evenemang har behovet av servicetjänster och infrastruktur också blivit allt större, ett behov som även tidigare projekt och utvecklingsplaner har visat tydligt. Företag och verksamheter, utvecklingsprojekt och evenemang är starkt kopplade till arenorna. Förutsättningarna att driva och etablera företag, bedriva verksamhet, träningsturism och möjligheter att arrangera stora evenemang och tävlingar, där allt från melodifestivaler, rallytävlingar, internationella tävlingar i curling, VM- och världscuptävlingar i längdskidor och skidskytte, vinterparasporter och allsvensk fotboll ingår, kräver riktad ständig utveckling.

TIDIGARE RESULTAT OCH FRAMTIDA MÖJLIGHETER

De direkta resultat som satsningarna på Östersunds skidstadion har gett är ett antal företagsetableringar i skidstadionsområdet samt ett flertal stora affärsmässiga evenemang. Till detta kommer de indirekta effekter som själva evenemangen bidrar med genom underleverantörer, företagsnätverk, sponsorarbete och marknadsföring etc. Skidskytte VM 2019 beräknas omsätta ungefär 89 miljoner kronor. Totalt uppskattas 130 000 personer besöka Östersunds skidstadion under VM-veckorna. Evenemanget förväntas också ses av cirka 500 miljoner TV-tittare i olika länder.

Utanför själva tävlingarna betyder evenemanget ökad omsättning för näringslivet i form av boende, resande, nyetableringar av företag eller uppsving för befintliga företag, marknadsföring för Östersund m.m. Själva VM-organisationen 2019 sysselsätter också fem årsanställda. Skidskytte VM i Östersund tillsammans med alpina VM i Åre i februari samma år kommer att sätta regionen på kartan som en mycket stark arrangör av stora internationella evenemang inom vinteridrotter. Två väl genomföra VM-evenemang under 2019 kommer också att öka Sveriges chanser vid en eventuell ansökan om OS 2026. Att kunna möta de krav som ställs av internationella förbund och av arrangörer är avgörande för att få behålla evenemang och för att få förtroende att arrangera nya evenemang. Konkurrensen mellan arrangörsorterna är hård och en ort kan mista en världscuptävling, till exempel på grund av bristande förutsättningar på arenan eller på grund av snöbrist. Har en arrangörsort en gång förlorat sin status som världscuport är det mycket svårt att återfå den ställningen.

REGIONALA MÅLSÄTTNINGAR

Ett av målen i den Regionala utvecklingsstrategin för Jämtland-Härjedalen är att skapa fortsatt tillväxt inom den besöksnäring som uppfyller hållbarhetskriterier. Målet är att få ökat företagande inom den kulturella och kreativa sektorn med koppling till länets attraktionskraft. Målsättningen för det regionala tillväxtprogrammet för Jämtlands län är att bidra till skapandet av fler arbetstillfällen för kvinnor och män i regionen, vilket också ligger i linje med den regionala utvecklingsstrategin. Detta ska ske genom ökad sysselsättning i befintliga företag och genom bildandet av nya företag i länet.

I Östersunds kommuns Tillväxtplan "Mer Östersund – En plan för hållbar tillväxt i ett attraktivt Östersund 2014-2020" står att de kulturella och kreativa näringarna är en viktig del av den ekonomiska tillväxten. Besöksanläggningar och kultur- och idrottsevenemang är viktiga besöksanledningar som ger intäkter till det lokala näringslivet. Det är då viktigt med nära samverkan mellan universitet, näringsliv, föreningsliv, kommunen och den enskilde invånaren för att kunna vidareutveckla och kommersialisera evenemang och arenor. I tillväxtplanen står också att satsningar ska göras för att skapa mer företagsamhet i Östersund. Det ska ske genom bland annat utveckling av företagskluster, där företagsgrupperingar kan expandera, förnyas och vidareutveckla sin konkurrenskraft. Det ska också skapas förutsättningar för nyetableringar, genom bland annat aktiv marknadsföring och det ska förenklas för entreprenörer att starta och driva företag. Utvecklingen av Östersunds skidstadion och Arenabyn bedöms stämma väl överens med både de regionala målen och med målen i Östersunds kommuns tillväxtplan.

4.2 Sammanfattande projektbeskrivning

Idag är den affärsmässiga utvecklingen på Östersunds skidstadion och Arenabyn låg. Få företag bedriver verksamhet i området och det pågår inget direkt aktivt arbete med att skapa möjligheter för fler företag att etablera sig i området. Östersunds kommun har under 2015 beslutat om en ny detaljplan för skidstadionsområdet för att möjliggöra kommersiell verksamhet i större utsträckning. Det har också getts byggrätt för ett sporthotell i området, eftersom det under lång tid har funnits behov av detta. På de så kallade fryshus- och slakteritomterna kommer det att finnas stora förutsättningar att utveckla kommersiell verksamhet. På dessa tomter är det av olika skäl inte lämpligt att bygga permanenta boenden. Däremot är förutsättningarna i området skidstadion, fryshustomten och slakteritomten utmärka för att etablera kommersiella verksamheter med koppling mot skidstadion och mot Arenabyn. Förutsättningar för detta

finns också på andra ytor i området, bland annat nedanför Litsvägen och på Lövlundatomten norr om skidstadion. Det kan vara verksamheter som sporthotell, vandrarhemsboende, restaurang, café, sportbutik, träningsanläggning, lokaler för idrottstester och kontor med inriktning mot idrottsverksamhet m m.

I takt med att Arenabyen har vuxit med fler arenor och utifrån att området har fått allt fler idrotter, utövare, träningsgrupper och evenemang har behovet av servicetjänster också blivit allt tydligare. Att Östersunds kommun även avser att bygga en ny attraktiv entré till Östersunds skidstadion kommer ytterligare att förbättra förutsättningarna att etablera verksamheter i området. Den nya entrén kommer att förbättra tillgängligheten avsevärt och kommer att vara framsidan för nationalarenan i skidskytte, vilket kommer att göra det attraktivt för nya företag och verksamheter att etablera sig i området.

Östersunds kommun ska genom projektet arbeta för att hitta en kommersiell huvudaktör som vill etablera sig i området skidstadion och Arenabyen och som kan ta ett helhetsgrepp kring den affärsmässiga utvecklingen. Denne huvudaktör kan också vara samma aktör som etablerar ett sporthotell med exempelvis konferens och restaurang i området. Utgångspunkten är att denne huvudaktör ska arbeta med att paketera, marknadsföra och sälja de möjligheter som finns i området med till exempel träning, boende, mat, tester, utbildningar med mera. Denne huvudaktör ska också vara nyckelfunktionen för områdets kommersiella utveckling och en sammanhållande part för området, där samverkan med ett antal andra aktörer kommer att vara viktigt. För att det ska vara möjligt måste projektet initialt gå från vision till att skapa en idéskiss för att kunna kommunicera med potentiella huvudaktörer kring vilka möjligheter som finns med området.

Projektet ska också arbeta med att utveckla dialogen och samverkan med privata, offentliga och ideella aktörer för att möjliggöra fler initiativ och att det etableras fler verksamheter kring Östersunds skidstadion och Arenabyen. Idag saknas det i stor utsträckning dialog med regionala och nationella affärsmässiga aktörer inom bland annat träningsturism och servicetjänster som kan ha intresse att etablera sig och utveckla verksamhet på skidstadionsområdet och i Arenabyen. Samverkan ska utvecklas mellan aktörer och projekt som har koppling till utvecklingen av Östersunds skidstadion och Arenabyen och vars verksamhet bygger på fortsatta satsningar på dessa arenor. Exempel på sådana projekt och verksamheter är Peak Innovation, SÖT-projektet, Skiduniversitetet, Nationellt Vintersportcentrum, MidSweden Ski Park, Svenska Parasportförbundet, skid- och skidskytteföreningar och skid- och skidskytteförbund. Det saknas idag ett tydligt och systematiskt arbete med att kommunicera och samordna skidstadions och Arenabys investeringar och möjligheter till aktörer inom privata, offentliga och ideella sektorn och som direkt eller indirekt bidrar till företagande, etableringar och verksamhet i kommunen och i regionen.

OMRÅDE 1

Det är viktigt att utvecklingen på Östersunds skidstadion och i Arenabyen sker i samspel med andra initiativ för att kunna uppnå kortsiktig och långsiktig nytta, hos näringslivet och i samhället i stort, av den utveckling som har skett i området under senaste åren. Aktiviteter och möjligheter i området skidstadion och Arenabyen måste kommuniceras för att andra aktörer ska kunna påverka, agera och utvecklas utifrån detta, men också för att området ska kunna anpassas till användare och behov etc. Om inte dialogen utvecklas med aktörer och projekt som har koppling till området och vars verksamhet är beroende av fortsatta satsningar på dessa arenor riskerar själva fundamentet och grundplattformen för dessa aktörer och verksamheter att försämrast. Projektet kommer att informera om de satsningar som görs, stärka dialogen med befintliga samverkansaktörer och öppna dialog med nya privata, offentliga och ideella aktörer. Projektet ska bidra till att öka möjligheter till etableringar, investeringar och fler evenemang. En utveckling av skidstadion och Arenabyen ska ge ökad affärsmässig nytta för både befintliga aktörer och för nya aktörer i området.

OMRÅDE 2

Projektet ska arbeta med att utveckla träningsturism i området med fokus på i första hand skidstadion. Träningsturismen är en viktig faktor för områdets potential att utvecklas kommersiellt, både vad gäller besökare på motionsnivå och på elitnivå. Projektet kommer utifrån tidigare genomförda analyser och förarbete identifiera aktuella målgrupper för träningsturism i Östersund och i samverkan med andra aktörer utforma paketlösningar för dessa grupper med boende, träning och tester med mera. Utifrån paketeringen ska det genomföras konkreta aktiviteter för att testa koncepten och därigenom synliggöra vad Östersund bör satsa på. Genom att göra testprojekt går det att identifiera styrkor och svagheter och få en bild av vilken marknad som Östersund ska vända sig till och vilka typer av aktiviteter som Östersund bör arbeta vidare med. En annan viktig målgrupp som projektet kommer att fokusera mot är landslag och elitträningsgrupper. Syftet kommer att vara att få fler landslag/elitträningsgrupper att välja Östersund som träningsort där nationerna väljer att förlägga sina träningsläger. Här kommer projektet också att arbeta med konceptualisering för att ta tillvara på det mervärde som skapas av att landslagen/elitträningsgrupperna väljer Östersund som träningsort.

OMRÅDE 3

Östersunds kommun ska genom projektet arbeta med att vidareutveckla infrastrukturen på Östersunds skidstadion. Trots att det har gjorts omfattande satsningar på Östersunds skidstadion under de senaste tio åren är inte arenan tillräckligt attraktiv och anpassad för att kunna stå sig fullt ut i den internationella konkurrensen om stora affärsmässiga evenemang som världscupen i skidskytte, världscupen i längdskidor, VM i skidskytte och stora internationella vintersporevenemang inom parasporter. Det krävs därför ytterligare investeringar och utveckling på skidstadion för att kunna möta arrangörers, företags, tjänsteleverantörers, besökares och tävlandes olika behov kring arenan. De största behoven finns i utveckla servicen och tillgängligheten i området för arenans olika målgrupper.

UTVECKLING ELLER AVVECKLING

Om inte Östersund kan garantera de bästa förutsättningarna för träning och tävling på högsta nivå riskerar Östersund att förlora sin status som attraktiv träningsort under framförallt försäsongen och kommer med största sannolikhet även att förlora förtroendet att arrangera premiären av världscupen i skidskytte. Förlorar Östersund sin status som världscuport minskar också chansen att få arrangera ytterligare VM-tävlingar och andra större evenemang inom smala skidor också drastiskt. Om inte Östersund kan fortsätta arrangera stora evenemang kommer kommunen och regionen att tappa besökare och därigenom kommer antal gästnätter att sjunka och intäkterna till näringslivet att minska. Om inte arenan kan hålla den höga kvalitet som efterfrågas, försämrar upplevelsen av evenemanget för besökare, aktiva, sponsorer, mediarepresentanter, arrangörer och företag och det kommer att bli svårare att få stora och återkommande evenemang till Östersund.

HORISONTELLA KRITERIER

Projektet kommer att ha en övervägande positiv påverkan på jämställdhet, integration/mångfald och på miljön. Kommunikation, information och marknadsföring kommer att genomföras med ett tydligt fokus på dessa aspekter. Jämställdhetsperspektivet, integration/mångfaldsperspektivet och miljöfrågorna kommer att finnas med i projektet vid kommunikation och dialog med olika aktörer och verksamheter. Dessa perspektiv kommer också att vara viktiga faktorer att ha i beaktande vid utformning och utveckling av infrastrukturen på skidstadion och i Arenabyområdet och kommer att finnas med som en viktig del i upphandlingen av externa tjänster och byggföretag. Arbetet i projektet kommer att föras med ett jämställdhets- och ickediskrimineringsperspektiv. Projektet ska säkerställa att både kvinnor och män kommer till tals och att projektet når eller har representation från olika grupper i samhället. Östersunds skidstadion ska vid projektslut vara anpassad, ekonomiskt, miljömässigt och socialt, till stora affärsmässiga evenemang och ska därigenom kunna möta arrangörers, tjänsteleverantörers, företags, besökares och aktivas behov och önskemål på ett kvalitativt och hållbart sätt.

4.3 Syfte med projektet

Projektets syfte är att öka kommersialiseringen och att skapa affärsmässig utveckling kring Östersunds skidstadion och Arenabyn, med avsikt att öka företagandet och tillväxten i området, utveckla träningsturismen och att förbättra förutsättningarna att kunna arrangera stora affärsmässiga evenemang inom framförallt vintersporter på smala skidor.

4.4 Projektets mål

PROJEKTETS ÖVERGRIPANDE MÅLSÄTTNING

Är att Arenabyn genom ett stort antal besökare och kunder året om, ett stort utbud av företag och tjänster samt genom infrastrukturella arenaförutsättningarna med hög kvalitet och tillgänglighet ska kunna bli ett affärsmässigt centrum för idrottsverksamhet och träningsturism i Östersund. Östersunds skidstadion ska samtidigt bli en av Europas ledande tränings- och tävlingsarenor för vintersporter på smala skidor. Det ska i sin tur bidra till återkommande megaevenemang minst var tionde år och regelbundna internationella och nationella affärsmässiga evenemang varje år. Denna utveckling kommer att ha stor positiv påverkan på det regionala näringslivet, där befintliga företag och verksamheter kring Arenabyn ska bibehållas och växa och nya aktörer och verksamheter ska tillkomma.

PROJEKTETS MÅLSÄTTNING

Är att befintliga verksamheter ska växa, att det ska ske etableringar av nya verksamheter och att det genomförs fler affärsmässiga evenemang på Östersunds skidstadion och i Arenabyn. Projektet ska vid projektavslut ha hittat en kommersiell huvudaktör som vill driva affärsmässig utveckling i området och det kommer i sin tur leda till att det skapas ett antal nya arbetstillfällen.

DELMÅL1

Är att Östersunds skidstadion och Arenabyn ska också vara välkänd, tillgänglig och attraktiv hos regionala och nationella företag och affärsmässiga aktörer. Det ska finnas en tät dialog och samverkan med näringslivet och andra aktörer med koppling till Östersunds skidstadion och Arenabyn kring kommersiella möjligheter och affärsmässig utveckling.

DELMÅL 2

Är att träningsturismen ska utvecklas i området. Det ska under projektperioden ha genomförts ett antal pilotprojekt med inriktning mot att identifiera, paktera och genomföra pilottestaktiviteter med träningsgrupper.

DELMÅL 3

Är att Östersunds skidstadion ska vara utbyggd och anpassad, ekonomiskt, miljömässigt och socialt till stora affärsmässiga evenemang och ska därigenom kunna möta arrangörers, tjänsteleverantörers, företags, besökares och aktivas behov och önskemål på ett kvalitativt och hållbart sätt.

4.5 Projektets målgrupp

Projektets primära målgrupp är kommersiella företag och projekt med direkt koppling till Östersunds skidstadion och till Arenabyn samt träningsgrupper, besökare, arrangörer, universitetet, idrottsförbund, idrottsföreningar och kommuninvånare. Projektets sekundära målgrupp är turismnäringen och övriga näringslivet tack vare de ekonomiska effekter som de stora evenemangen skapar och genom att Östersunds skidstadion stärks som besöksmål.

4.6 Projektorganisationen

Projektägare är Östersunds kommun. Projektorganisationen kommer att bestå av en politisk ledningsgrupp, en styrgrupp och en projektgrupp med projektledare. Ledningsgruppen kommer att utgöras av kultur- och fritidsnämnden. Styrgruppen kommer att bestå av förvaltningschefen på kultur- och fritidsförvaltningen och chefen för område Tillväxt.

Projektledaren anställs internt i projektet från konsultenheten på 70 % under hela projekttiden. Projektledaren kommer att ha ansvar för budget och för projektets genomförande samt för projektmöten och avstämningar med ledningsgrupp och styrgrupp. Projektledaren kommer att hålla i arbetet med upphandlingar och kommer att ansvara för de flesta kontakter med konsulter och byggföretag. Här finns stor erfarenhet sedan tidigare projekt kring inköp och upphandling. Till hjälp har projektledaren personer i projektgruppen som kommer att arbeta med redovisning av projektet och med ekonomisk uppföljning m m. Projektgruppen kommer att ha löpande kontakter och möten med referensgrupper och med projektets samarbetspartners. Driftansvarig på skidstadion kommer att arbeta i projektet på 50 % som sakkunnig och som stöd till projektledaren.

De personer som ska arbeta med kommersialisering/affärsmässig utveckling och träningsturism kommer att anställas av Östersunds kommun på 100 % under cirka två år. Arenavärden i Arenabyn kommer att arbeta i projektet på 50 % under drygt två år med vissa delar inom områdena kommersialisering/affärsmässig utveckling och träningsturism. Projektet kommer i den affärsmässiga utvecklingen att samverka mycket med Peak Innovation. Personer från kultur- och fritidsförvaltningen, Konsultenheten, Arenaby, Näringslivskontoret och område Tillväxt på Östersunds kommun kommer att delta och på olika sätt knytas till projektet.

Projektet kommer under hela projekttiden att samverka med ett antal aktörer i form av organisationer, företag, enskilda entreprenörer, projekt och byggföretag med flera. Dialog kring projektets aktiviteter, syfte och målsättningar har funnits under tiden som projekttid och projektansökan har skrivits fram för att förankra samverkan med övriga inblandade aktörer. Ett antal representanter från Peak Innovation, SÖT-projektet och Näringslivskontoret har varit direkt delaktiga i arbetet med att utformningen av projektets aktiviteter.

Projektet kommer också att arbeta med ett antal olika nätverk, referensgrupper och referenspersoner. Referensgrupperna kommer bland annat att bestå av företag, entreprenörer inom träningsturism, boendeanläggningar, Destination Östersund, Svenska Skidskytteförbundet, Svenska Skidförbundet, Jämtland-Härjedalens Skidförbund, skid- och skidskytteföreningar, Svenska Parasportförbundet, Jämtland-Härjedalens Handikappidrottsförbund, Nationellt Vintersportcentrum, Mittuniversitetet, Skiduniversitet och Jämtlands Gymnasium. Projektet kommer också att genomföra omvärldsbevakning, ta del av erfarenheter och föra dialog med ett antal andra skid- och skidskytteorter både nationellt och internationellt.

4.7 Arbetssätt och verksamhetsbeskrivning, inklusive beskrivning av de aktiviteter som tas upp under punkt 5

Projektet kommer att ledas av Östersunds kommun och genomföras tillsammans med interna och externa samarbetspartners. Projektets målsättningar och aktiviteter har förankrats med dem. Projektet innebär att arbeta med kommersialisering och affärsmässig utveckling kring Östersunds skidstadion och Arenaby och att utveckla träningsturism i första hand kopplat mot skidstadion. Projektet innebär också att genomföra infrastrukturella satsningar på skidstadion för att möjliggöra genomförandet av stora affärsmässiga evenemang inom framförallt vintersporter på smala skidor.

Externa entreprenörer kommer att anlitas för byggnationer och utveckling av infrastrukturen. Projektet kommer att samverka med ett antal olika aktörer kring kommersialiseringen, den affärsmässiga utvecklingen och träningsturismen. Upphandlingar kommer att genomföras enligt lagen om offentlig upphandling.

Möten med ledningsgrupp, styrgrupp, projektgrupp och referensgrupper/referenspersoner kommer att genomföras löpande under hela projektiden. Arbetet tillsammans med dessa aktörer och grupper kommer föras med ett jämställdhets- och icke-diskrimineringsperspektiv. Projektet ska säkerställa att både kvinnor och män kommer till tals och att projektet når eller har representation från olika grupper i samhället.

Projektet kommer att utvärderas av en extern följeforskare genom löpande utvärdering. Följeforskaren kommer att ha ansvar för utvärdering och ska fungera som stöd till projektet i lärandearbetet. Projektledningen kommer att använda lednings- och styrgruppen för intern uppföljning. Även referensgrupperna kommer att bidra i projektets lärandearbete. Projektledningen är operativt ansvarig för projektets utvärdering och uppföljning med stöd av projektets följeforskare.

De aktiviteter som ska genomföras i projektet är:

OMRÅDE 1 - KOMMERSIALISERING OCH AFFÄRSMÄSSIG UTVECKLING

Projektet ska tillsammans med framförallt Peak Innovation, projektet Etableringsfrämjande samverkan i Regionen, kommunens näringslivskontor och Mittuniversitetet med flera arbeta för att hitta en kommersiell huvudaktör som vill etablera sig i området Östersunds skidstadion och Arenabyn för att skapa affärsmässig utveckling. Denne huvudaktör ska utveckla arenaområdet genom att paketera och sälja de möjligheter som finns i området och marknadsföra arenorna och verksamheterna mot olika kundgrupper och på så sätt nyttja arenaområdet och den potential som området besitter. Projektet ska genom dialog, kontakter och samverkan utveckla och visa på den affärsnytta, vison och potential som finns och därefter föra en dialog med en extern part om etablering och utveckling av arenaområdet. För att det ska vara möjligt måste projektet gå från vision till att skapa en idéskiss för att kunna kommunicera med potentiella huvudaktörer kring vilka möjligheter som finns med området.

De aktiviteter som ska genomföras inom område 1 är följande:

- Aktivitet 1. Vidareutveckla visionen till en idéskiss över området samt en kommunikationsplan för skidstadion och Arenabyn som beskriver hur området skulle kunna utvecklas om det satsas på affärsmässig utveckling.
- Aktivitet 2. Arbeta för att hitta en kommersiell huvudaktör i Arenabyn som ser potential med att bedriva verksamhet i området på affärsmässig basis. Den idéskiss som tagits fram för området kommer att ligga till grund för arbetet med att hitta en kommersiell huvudaktör.
- Aktivitet 3. Definiera och tydliggöra hur ansvarsfördelningen och relationen mellan den kommersiella huvudaktören/aktörerna och Östersunds kommun som anläggningsägare skulle kunna se ut.
- Aktivitet 4. Utifrån projektets mål arbeta för att fler kommersiella anläggningar och verksamheter ska etablera sig fysiskt i området och att befintliga företag i Arenabyområdet ska kunna utvecklas och växa.

OMRÅDE 2 - UTVECKLA TRÄNINGSTURISMEN

Om området kring Östersunds skidstadion och Arenabyn utvecklas så som beskrivs under område 1 med serviceverksamheter som boende, konferens, restaurang, träningslokaler, testlokaler, sportbutik med mera samtidigt som Arenabyn tillhandahåller moderna anläggningar och Östersunds kommun fortsätter att satsa på tidig snö så kommer det att finnas stora möjligheter att utveckla träningsturism i området. Träningsturismen kommer att vara en mycket viktig faktor och en hörnsten i arbetet med att skapa kommersialisering och affärsmässig utveckling kring skidstadion och Arenabyn. Träningsturismen ska byggas upp med paktering av koncept, där det ingår resa, boende, tillgång till skidspår/skjutbana, tidig snö, tester via Nationellt Vintersportcentrum, teknikkurser, föreläsningar och digitala mätningar m m. Eftersom Östersunds kommun har stort fokus på tillgänglighetsfrågor och Design för alla och då Östersund har möjlighet att få arrangera stora evenemang inom parasporter ska en del av träningsturismen fokusera mot personer med funktionsnedsättningar. Projektet kommer tillsammans med bland annat SÖT-projektet, Destination Östersund, boendeanläggningar, Peak Innovation, Nationellt Vintersportcentrum, föreningar och förbund m fl arbeta för att utveckla träningsturismen i området.

De aktiviteter som ska genomföras inom område 2 är följande:

- Aktivitet 1. Genom omvärldsbevakning lära av andra aktörer och utifrån en marknadsanalys identifiera och nå potentiella träningsgrupper som skulle kunna bjudas in till Östersund och skidstadion/Arenabyn.
- Aktivitet 2. Tillsammans med bland annat Destination Östersund, Nationellt Vintersportcentrum och entreprenörer inom träningsturism, skidteknik, mat och hälsa etc göra testpaket genom att utforma, provpaketera och marknadsföra paketlösningar för olika former av träningsgrupper.

- Aktivitet 3. Utifrån testerna med paketlösningar genomföra minst fem konkreta testaktiviteter på skidstadion med minst fem olika typer av målgrupper/testgrupper. Målgrupperna kan här röra sig inom spannet från grupper med väldigt liten skidvana till väldigt vana skidåkare. En målgrupp ska vara inriktad mot personer med funktionsnedsättningar. Beroende på målgrupp och önskemål/behov utformas pilottesterna på olika sätt. Efter genomförda testaktiviteter ska dessa utvärderas och följas upp för att få en bild av vilka koncept som Östersund bör arbeta vidare med.
- Aktivitet 4. Stärka dialogen och kommunikationen med landslag och elitträningsgrupper för att fler landslag/elitträningsgrupper ska välja Östersund som träningsort. I aktiviteten ska det ingå att göra en inventering och utvärdering av vad landslagen/elitträningsgrupperna anser är viktigt vid val av träningsort och vad Östersund måste förbättra för att fler landslag ska välja Östersund som träningsort, både under försäsongen och under till exempel sommarsäsongen. Inom ramen för aktiviteten ska det också ingå att arbeta med konceptualisering. Hur Östersund ska ta tillvara på det mervärde som skapas av att landslagen/elitträningsgrupperna kommer till Östersund på träningsläger och hur det ska kommuniceras ut externt.

OMRÅDE 3 - UTVECKLA INFRASTRUKTUREN FÖR STORA KOMMERSIELLA EVENEMANG OCH FÖR TRÄNINGSTURISM

Infrastrukturen i skidstadionområdet ska utvecklas för att som en del i kommersialiseringen av Arenabyområdet kunna erbjuda kvalitativ affärsmässig träning och upplevelse. Infrastrukturen ska också utvecklas för att Östersund ska kunna hålla världsklass på evenemang inom smala skidor och för att Östersund ska kunna fortsätta arrangera tävlingar av den storlek som världscupen i skidskytte, världscupen i längdskidor, VM i skidskytte och världscupen, EM och VM i vinterparasporter. Tillgängligheten i området ska också öka, både för att kunna genomföra kvalitativa tävlingar, kunna erbjuda bra träningsmöjligheter och för att skapa bättre förutsättningar för utveckling av kommersiell verksamhet. Den fysiska tillgängligheten ska förbättras och det ska framförallt skapas ökade förutsättningar för att kunna arrangera stora evenemang inom parasporter.

De aktiviteter som ska genomföras inom område 3 är följande:

- Aktivitet 1. Servicebyggnad vid vallabyn - Servicen till aktiva och vallateamen är idag undermålig. Nuvarande byggnad är i dåligt skick och mycket otillgänglig och den tekniska nivån på byggnaden är låg. Det behöver därför uppföras en ny servicebyggnad i området för de aktiva och vallateamen. Servicebyggnaden ska kunna användas dels för längd-, skidskytte- och parasportevenemang och dels för andra typer av verksamheter under övriga tider på året.
- Aktivitet 2. Utbyggnad av el och fiber i området - El- och fiberkapaciteten på skidstadion är otillräcklig på de ställen där det behövs och efterfrågas av tjänsteleverantörer, arrangörer och gäster med olika behov. En utbyggnad av fibernätet skulle möjliggöra och underlätta för en helt trådlös skidstadion. Östersund har möjlighet att bli den första vintersportaren inom smala skidor som permanent kan erbjuda detta till sina besökare och utövare. Östersund har därför möjlighet att bli världsledande inom det området.
- Aktivitet 3. Utbyggnad av belysning för TV-sändningar - Det saknas till viss del kabeldragningar för TV-kameror i området. Om inte TV-produktionen under VM kan hålla hög kvalitet försämras upplevelsen av evenemanget för de cirka 500 miljoner förväntade TV-tittarna.
- Aktivitet 4. Ny entré till skidstadion - Entrén till skidstadion behöver byggas om för att skapa ökad tillgänglighet och bättre kvalitet. Ökad tillgänglighet och bättre infrastruktur i området är viktigt för att kunna förbättra förutsättningarna för befintliga företag att bedriva verksamhet och för att öka möjligheterna för nya aktörer och företag att etablera sig på skidstadion och i Arenabyn. Att utveckla tillgängligheten är också viktigt för att kunna arrangera nya typer av evenemang inom bland annat parasporter och för att utveckla övriga verksamheter som finns i Arenabyområdet året runt.

Under framförallt de senast tio åren har det genomförts ett antal utrednings- och investeringsprojekt i skidstadionområdet. Detta projekt kommer på ett självklart sätt att bygga vidare på de satsningar och den utbyggnad av området som genomförts i tidigare projekt. De resultat och erfarenheter som tidigare projekt har uppnått kommer att utvecklas vidare genom de aktiviteter som ska genomföras i detta projekt.

4.8 Projektavgränsning

Projektet avgränsas geografiskt till att omfatta området Östersunds skidstadion och Arenabyn. Projektet avgränsas till i första hand aktiviteter, verksamheter och evenemang med tydlig idrottsinriktning och med fokus på idrottens behov. När det gäller kommersialisering och affärsmässig utveckling avgränsas projektet till att i första hand omfatta Arenabyområdet med kringliggande ytor. Träningsturismen kommer som ett första steg huvudsakligen att avgränsas och kopplas till Östersunds skidstadion. Projektet kommer att pågå mellan den 1 juni 2017 till och med den 31 december 2019.

4.9 Koppling till det regionala näringslivet

All verksamhet i form av evenemang och tävlingar som genomförs på Östersunds skidstadion och i Arenaby har stor direkt och indirekt påverkan på regionens näringsliv, genom att det bland annat leder till fler företagsetableringar och ökad omsättning för näringslivet. Den enskilt största påverkan som satsningarna har på det regionala näringslivet är när Östersund arrangerar ett VM i skidskytte. Dessa typer av evenemang är i sig stora affärsmässiga företeelser och är en starkt bidragande faktor för tillväxt hos företag i hela Jämtland, både på kort och på lång sikt. Samspelet mellan utvecklingen av arenan och arrangören, Svenska Skidskytteförbundet och dess arrangemansbolag Biathlon Events i Sverige AB, är därför central för att kunna nå långsiktighet och hållbarhet i detta arbete som ska bidra till den regionala tillväxten. För att kunna få ett stort affärsmässigt evenemang, som ett VM eller en världscup till regionen och därefter kunna genomföra evenemanget på ett bra sätt, krävs en kompetent, engagerad och hållbar arrangörsorganisation. Det krävs också yttre fysiska förutsättningar i form av en hållbar arena där evenemangen kan genomföras på ett kvalitativt sätt för att bli lönsamma och återkommande och för att Östersund ska ha möjlighet att tilldelas nya stora evenemang. Just återkommande evenemang är särskilt positivt för näringslivet, som då kan bygga vidare på sin kompetens, konkurrenskraft och att våga satsa långsiktigt.

Projektet kommer att samverka med och ta del av erfarenheter från projektet Etableringsfrämjande samverkan i regionen som har som syfte att tillsammans med kommunerna i länet skapa möjligheter till fler företagsetableringar i Jämtland/Härjedalen. Projektet bedöms passa väl in i etableringsprojektet som ett case för att hitta företag som ser affärsmöjligheter och som ser potential med att starta upp ny verksamhet i Arenabyområdet.

Företag ur det regionala näringslivet har tidigare deltagit i förstudier och framtagande av utvecklingsplaner för framförallt skidstadions utveckling och har där visat på behov för att kunna utvecklas och växa tillsammans med området. Dialogen och de behov som har framkommit visar på att många företag har intresse kring att utveckla sig och sin verksamhet i skidstadionsområdet och i Arenaby eller med koppling mot området. Dels så finns det tränings-turismföretag som gynnas av bättre förutsättningar och utvecklingsarbete och dels finns det en mängd evenemangsföretag som gynnas av att det genomförs fler evenemang i området. Det finns också ett antal serviceföretag som är beroende av ett större flöde av människor i form av kunder och besökare året runt i området.

Företag och företrädare för det regionala näringslivet kommer att delta via dialog i projektets aktiviteter. En stor mängd av dessa företag förs det idag redan löpande dialog med genom Östersunds kommun eller via projektets samverkansparter.

Företag ur näringslivet kommer att handlas upp för att genomföra infrastrukturåtgärderna. Det regionala näringslivet kommer att vara mottagare av projektresultaten.

4.10 Koppling till andra projekt

Projektet kommer att samverka och ha en nära dialog med ett stort antal olika aktörer och projekt i kommunen och i regionen. De flesta av dessa aktörer har kommunen redan idag ett nära samarbete med genom löpande dialog, olika projektarbeten och olika former av samverkan. Ett flertal av dessa verksamheter är också kommunen med och finansierar och stöttar på olika sätt. Flera av dessa aktörer har också deltagit praktiskt i framtagandet av projektets aktiviteter.

Projektet kommer bland annat att ha koppling till följande andra projekt:

PEAK INNOVATION - Projektet kommer att samverka med Peak Innovation som under 2017-2018 kommer att bedriva verksamhet inom bland annat fokusområdena Kompetenscenter snö, Internet of Sports/Östersund som testbädd och att utveckla att Östersund som nod för parasporterna. Utvecklingsområdena går hand i hand med projektet och satsningarna är beroende av projektets kunskap och utveckling. Att utveckla ett Kompetenscenter i Östersund kring snölagring och snöhantering är viktigt för att kunna fortsätta utveckla tekniker och metoder på Östersunds skidstadion, kunna dokumentera och mäta samt att kunna marknadsföra och sprida kunskapen nationellt och internationellt. Utvecklingen för effektivare snötillverkning är en grund för att bygga vidare på de metoder och den kompetens som finns inom organisationen idag. Att utveckla varor och tjänster med koppling till Internet of Sports ligger helt i linje med projektets affärsmässiga utveckling och satsningar på tränings-turism och här ska ett nära samarbete finnas mellan Östersunds kommun och Peak Innovation. Nationellt Vintersportcentrum och Östersunds skidstadion är själva navet i utvecklingen av den digitala arenan. Även satsningen på att utveckla Östersund som nod för Vinterparasporten har mycket nära koppling till utvecklingen av Arenaby där de stora evenemangen ska genomföras och där träningsmöjligheterna för parasporter ska utvecklas. Kontakter finns etablerade med bland annat Micke Jonsson, Jenny Eidolf, Karin Riddar, Lina Lif och Erik Melin Söderström på Peak Innovation.

SÖT-PROJEKTET - Projektet kommer att samverka mycket med SÖT-projektet och framförallt med Tomas Arvidsson och Mathias Fredriksson. SÖT-projektet arbetar bland annat med att etablera ett nätverk av aktörer inom träningsturism och hälsa. Projektet kommer att använda sig av detta nätverk och dess kompetens och erfarenheter för att paketera och genomföra pilottestprojekt inom träningsturism på Östersunds skidstadion.

SKIDUNIVERSITETET - Projektet kommer i samband med utvecklingen av skidstadion, utbyggnaden av infrastrukturen och satsningen på träningsturism att föra en nära dialog med Skiduniversitetet på Mittuniversitetet och dess inriktningar inom skidor, skidskytte och parasporter. Kommunens Tillväxtkontor har ett nära samarbete med Skiduniversitetet och är med och finansierar en stor del av Skiduniversitetets verksamhet.

NATIONELLT VINTERSPORTCENTRUM - Projektet kommer att samverka med Nationellt Vintersportcentrum på Mittuniversitetet, vars verksamhet har ett starkt fokus på forskning inom idrott, prestation och hälsa framförallt inriktat mot vinteridrotter. Här finns samverkansmöjligheter kring affärsmässig utveckling och kring att skapa hållbara koncept inom träningsturism. Kommunen för en kontinuerlig dialog med representanter på Nationellt Vintersportcentrum, bland annat med Sture Espwall.

SPORTS TECH RESEARCH CENTRE - Projektet kommer också att samverka med Sport Tech Research Centre på Mittuniversitetet som är ett tvärvetenskapligt forskningscenter som fokuserar på områdena sportteknologi och produktutveckling. Representanter från Sport Tech Research Centre har varit delaktiga i tidigare utvecklingsprojekt kring Östersunds skidstadion och Mikael Bäckström och Jonas Danvind finns sedan tidigare med i dialogen kring utvecklingen av Arenabyområdet.

MIDSWEDEN SKI PARK - Projektet kommer att föra en dialog med representanter för satsningen på skidtunneln i Bräcke för att se hur anläggningen i Bräcke och Östersunds skidstadion skulle kunna vara ett komplement till varandra för att utveckla träningsturism på skidor/skidskytte i länet. Kommunen har kommunicerat med och träffat bland annat Gun Fahlander som är projektledare och Bengt Flykt som är kommunchef i Bräcke kommun under projekterings- och byggprocessen med MidSweden Ski Park.

NÄRINGSLIVSKONTORET - Projektet kommer att samverka och föra en nära dialog med kommunens Näringslivskontor och Företagslotsen med bland annat Magnus Lindgren och Carina Otterfalk kring den kommersiella och affärsmässiga utvecklingen i Arenaby. Näringslivskontoret ingår också som en viktig aktör i projektet Etableringsfrämjande samverkan i Regionen.

4.11 Resultatspridning

Projektet kommer att arbeta mycket med information och kommunikation. En stor del av arbetet kommer att fokusera på samverkan och dialog med andra aktörer, både internt inom kommunen och externt. Ett antal referensgrupper och referenspersoner kommer att ingå i projektarbetet och det kommer att föras en kontinuerlig dialog med dessa grupper under hela projektiden.

Projektet kommer att informera om sitt arbete och sina resultat på kommunens hemsida och på skidstadions facebookside samt genom kommunens övriga informationskanaler, både internt och externt. Slutrapporten kommer att delges allmänheten.

4.12 Uppföljning/Utvärdering/Följeforskning

Intern uppföljning över genomförda aktiviteter och projektredovisning kommer att genomföras löpande under projektperioden i samband med projektets lägesrapporter och vid projektets slut i slutrapporten. Projektledningen är operativt ansvarig men har stöd både från lednings- och styrgrupp. Genom projektledningen och genom lednings- och styrgruppen ska resultaten användas i vidare utveckling av Arenaby och dess verksamheter.

Löpande utvärdering kommer att göras av en extern följeforskare som kommer att upphandlas av projektet. Följeforskaren kommer att dokumentera och analysera utvecklingen i projektet och dess effekter för Östersund och regionen ur ett mer övergripande perspektiv. Syfte och upplägg för projektets utvärdering kommer att arbetas fram tillsammans med projektets följeforskare.

5. Tid och aktivitetsplan för projektet

Aktiviteter ska beskrivas/utvecklas under punkt 4.7

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Budgeterad kostnad
Kommersialisering och affärsmässig utveckling	2017-08-01	2019-08-31	1 850 000
Utveckling av träningsturism	2017-08-01	2019-08-31	2 200 000
Projektledning och egen personal	2017-06-01	2019-12-31	2 650 000
Externa konsulttjänster	2017-06-01	2019-06-30	500 000
Utvärdering/följeforskning	2017-06-01	2019-12-31	450 000
Servicebyggnad vid Vallaby	2018-01-01	2019-02-28	4 200 000
Utbyggnad av el och fiber	2017-06-01	2018-12-31	1 500 000
Utbyggnad av belysning för TV-sändningar	2017-06-01	2018-12-31	500 000
Ny entré till skidstadion	2017-06-01	2019-06-30	7 500 000
Insatser för något/några av de horisontella kriterierna			
Informationsspridning om verksamhet och resultat	2017-06-01	2019-12-31	50 000
Projektutvärdering och slutredovisning, inklusive slutrapport	2019-09-01	2019-12-31	100 000
Projektets start och slutdatum	2017-06-01	2019-12-31	21 500 000

6. Indikatorer**6.1 Indikator**

	Kvinnor	Män	Antal
Antal arbetstillfällen som skapas av projektets genomförande, såväl inom själva projektet som externt (fördelat på kvinnor och män)	2	3	5
Antal arbetstillfällen som bevaras som en följd av projektets genomförande, såväl inom själva projektorganisationen som externt (fördelat på kvinnor och män)	5	8	13
Antal nystartade företag (fördelat på kvinnor o män)			1
Antal nya företag med delat/mixat ägande			
Antal företag som deltar i projektet			10
Antal personer som deltar i projektet förutom projektägarens personal (fördelade på kvinnor och män)	20	30	50
Antal nya kommersiella produkter/tjänster/patent som följd av projektet			
Privat medfinansiering av projektet i kronor			

6.2 Kommentar till indikatorerna

Minst två personer kommer att anställas på 100 % inom projektet under cirka 24 månader för att arbeta med kommersialisering/affärsmässig utveckling och med träningsturism.

Projektet kommer också att sysselsätta en internkonsult på cirka 70 % under 31 månader. Driftansvarig för skidstadion kommer att arbeta i projektet på 50 % och det kommer att anställas personal under cirka 22 månader som ersätter honom.

Projektet kommer också att innebära att det skapas arbetstillfällen externt, både när det gäller kommersialiseringen och den affärsmässiga utvecklingen i området, där det i första hand handlar om att hitta en extern huvudaktör i området och när det gäller att arbeta med träningsturism, där ett antal olika aktörer kommer att bli inblandade.

Projektet kommer att medverka till att arbetstillfällen i området kan bevaras och att befintliga verksamheter kan utvecklas. Det handlar om Intersport och Tord Wiksten Event och PR som kan utveckla sin verksamhet i området och om Svenska Skidskytteförbundet och dess organisation som är beroende av satsningarna på Östersunds skidstadion och Arenaby för att kunna fortsätta att arrangera stora evenemang och för att Östersunds skidstadion ska kunna fortsätta vara Sveriges Nationalarena för skidskytte. Med mer verksamhet, fler kunder, fler besökare och fler stora evenemang i Arenabyområdet har dessa aktörer också stora möjligheter att utöka sina verksamheter och växa.

Projektet kommer att innebära att det skapas minst ett nytt företag i området som bedriver kommersiell och affärsmässig verksamhet.

I projektet kommer det att delta ett stort antal företag, aktörer, organisationer och personer som projektet kommer att samverka med och föra dialog med på olika sätt under projektiden.

7. Horisontella kriterier

Vilken påverkan har projektet på jämställdhet

- ☐ - Syftar direkt till att öka jämställdheten
- ☒ - Har en övervägande positiv påverkan ur ett jämställdhetsperspektiv
- ☐ - Har en övervägande negativ påverkan ur ett jämställdhetsperspektiv

Besvara kortfattat följande fyra frågor:

1. Vilka mätbara mål finns avseende jämställdhet inom projektet? 2. Vilka aktiviteter planeras för att nå målen när det gäller jämställdhet? 3. På vilket sätt påverkar projektets resultat och effekter jämställdheten?

4. Hur kommer projektet kvinnor och män till godo vad gäller företagande, arbetstillfällen etc.?

Projektet kommer att ha följande positiv påverkan på jämställdhet:

- Projektorganisationen är jämställd och kommer att bestå av både kvinnor och män. Ledningsgruppen och projektgruppen består av cirka 50 % kvinnor och 50 % män.
- Deltagande personer i referensgrupperna kommer att bestå av både män och kvinnor. Uppskattad andel kvinnor i referensgrupperna är 40 % och män 60 %.
- De satsningar som görs på Östersunds skidstadion utformas så att både kvinnliga och manliga idrottare i alla åldrar ska ha samma förutsättningar att utifrån sina behov kunna utöva sina idrotter. Generellt är både längdskidor och skidskytte väldigt jämställda idrotter. Kvinnor och män tävlar på samma villkor, tillsammans på samma orter. De får lika mycket TV-tid och har samma förutsättningar vad gäller träning och förberedelser etc.
- Under de evenemang som genomförs på skidstadion och i Arenaby deltar både aktiva kvinnor och män. Detta varierar dock beroende på vilken idrott som utövas. Andelen deltagande kvinnor och män är ungefär 50 % kvinnor och 50 % män när det genomförs större evenemang inom skidskytte på Östersunds skidstadion.
- Utvecklingen av området Östersunds skidstadion och Arenaby kommer att innebära förbättrade förutsättningar för verksamhet och tävling på lika villkor för både kvinnor och män, barn och ungdomar på elitnivå liksom på motionsnivå.
- Med etablerande av nya verksamheter i Arenabyområdet kommer det att skapas nya arbetstillfällen för både kvinnor och män. Dessa nya arbetstillfällen uppskattas till 40 % kvinnor och 60 % män.

De aktiviteter som kommer att genomföras avseende jämställdhet är följande:

- Kommunikation, information och marknadsföring kommer att genomföras ur ett tydligt jämställdhetsperspektiv.
- En analys enligt 4R-metoden kommer att genomföras inom projektet.
- Jämställdhetsperspektivet kommer att finnas med vid kommunikation och dialog med olika aktörer.
- Jämställdhetsperspektivet kommer att finnas med som en viktig del vid utformning och utveckling av infrastruktur på skidstadion och i Arenabyområdet.
- Den upphandlade utvärderaren/följeforskaren ska ha jämställdhetskompetens. Detta kommer att säkerställas vid upphandlingen av följeforskare.

Vilken påverkan har projektet på integration och mångfald

- ☐ - Syftar direkt till att öka integration och mångfald
- ☒ - Har en övervägande positiv påverkan ur ett integrations- och mångfaldsperspektiv
- ☐ - Har en övervägande negativ påverkan ur ett integrations- och mångfaldsperspektiv

Besvara kortfattat följande fyra frågor:

1. Vilka mätbara mål finns avseende integration och mångfald inom projektet? 2. Vilka aktiviteter planeras för att nå projektets mål när det gäller integration och mångfald? 3. På vilket sätt påverkar projektets resultat och effekter integration och mångfald? 4. Hur kommer projektet olika grupper till godo vad gäller företagande, arbetstillfällen etc.

Projektet kommer att ha följande positiv påverkan på integration och mångfald:

- Utvecklingen Arenabyn kommer att innebära en mötesplats för ett stort antal människor från olika länder och kulturer som kommer till Östersund för att tävla, träna och besöka olika tävlingsevenemang.
- Med en fortsatt utveckling av Östersunds skidstadion och Arenabyn kommer det att innebära att Östersund kan arrangera nya typer av evenemang och därigenom få nya målgrupper att besöka Östersund.
- Projektet kommer också att bidra till att öka mångfalden genom att utveckla träningsturismen, där fokus kommer att ligga på att bland annat hitta nya målgrupper och nya besökare.
- För att förbättra mångfalden och förutsättningarna för de evenemang som genomförs och för de träningsgrupper som besöker området görs satsningar för att öka tillgängligheten och för att skapa bra förutsättningar för bland annat funktionsnedsatta.
- Inför VM i skidskytte 2019 beräknas ungefär 130 000 personer från olika länder besöka Östersunds skidstadion under evenemanget, vilket ger ett stort avtryck för mångfalden i regionen.
- Genom media når evenemang som VM i skidskytte ett stort antal människor i hela världen. VM i skidskytte 2019 beräknas nå uppemot 500 miljoner TV-tittare i olika länder i Europa och i världen
- Utrikesfödda deltagare uppskattas finnas med i referensgrupperna.

De aktiviteter som kommer att genomföras avseende integration och mångfald är följande:

- Kommunikation, information och marknadsföring kommer att genomföras ur mångfaldsperspektiv.
- Integrations- och mångfaldsperspektivet kommer att finnas med vid kommunikation och dialog med olika aktörer.
- Integrations- och mångfaldsperspektivet kommer att finnas med som en viktig del vid utformning och utveckling av infrastruktur på Arenaområdet.

Vilken påverkan har projektet på miljön

- ☐ - Syftar direkt till att förbättra miljön
- ☒ - Har en övervägande positiv påverkan på miljön
- ☐ - Har en övervägande negativ påverkan på miljön

Besvara kortfattat följande fyra frågor:

1. Vilka mål finns avseende miljö inom projektet? 2. Vilka aktiviteter planeras för att nå projektets mål när det gäller miljö?
3. På vilket sätt påverkar projektets resultat och effekter miljön? 4. Har projektet påverkan på något Natura 2000-område?
Ett demokratiskt, socialt, ekologiskt och ekonomiskt hållbart Östersund är den gemensamma, grundläggande visionen för Östersunds kommun och kommunens utveckling. Prioriterade miljöaspekter är bl a att minska utsläpp från vägtrafik och arbetsmaskiner, att energianvändningen ska minska samt att minska resursanvändandet vid samhällsbyggande och fysisk planering.

Projektet kommer att ha följande positiv påverkan på miljön och följande aktiviteter kommer att genomföras:

- Utvecklingen av Östersunds skidstadion och Arenabyn kommer att karaktäriseras av ett stort hållbarhetstänk och samtliga investeringar kommer att ha föregåtts av en genomlysning av olika miljöaspekter.
- Allt arbete i projektet kommer att utgå från kommunens miljöpolicy.
- Miljöperspektivet kommer att finnas med som en viktig del vid utformning och utveckling av infrastrukturen och ska underlätta att evenemang och verksamheter i Arenabyn blir mer miljövänliga.
- Miljöperspektivet kommer att finnas med vid upphandling.
- Projektet ska med god marginal klara alla gällande lagkrav inom miljöområdet.
- Projektet kommer att informera leverantörer och entreprenörer om kommunens miljöarbete.
- Energieffektiv belysning kommer att användas vid utbyggnaden av belysningen för TV-sändningar samt i den nya servicebyggnaden och vid den nya entrén.
- Östersunds kommun ställer krav på att arrangören upprättar en miljöplan vid genomförande av större evenemang.

Vilken påverkan har projektet på folkhälsan (endast obligatorisk uppgift för Östra Mellansverige)

- ☐ - Syftar direkt till att förbättra folkhälsan
- ☐ - Har en övervägande positiv påverkan på folkhälsan
- ☐ - Har en övervägande negativ påverkan på folkhälsan

Besvara kortfattat följande tre frågor:

1. Vilka mätbara mål finns avseende folkhälsa inom projektet? 2. Vilka aktiviteter planeras för att nå målen när det gäller folkhälsa?
3. På vilket sätt påverkar projektets resultat och effekter folkhälsan hos olika grupper?

8. Förväntade resultat

8.1 Förväntade resultat efter projektperioden

Projektet har hittat en huvudaktör som ser möjlighet att driva affärsmässig utveckling i Arenabyområdet.

Samma aktörer eller någon annan kommersiell aktör har beslutat sig för att bygga ett sporthotell inklusive konferenslokaler och restaurang i området. Planer kommer också finnas på att upprätta ett enklare form av boende, typ vandrarhemsboende i området.

Projektet har fört dialog, skapat intresse och hittat potentiella aktörer som vill utveckla någon form av träningsanläggning och sportbutik i området.

Projektet har bidragit till ökad tillväxt och utveckling hos befintliga företag i området.

Östersunds skidstadion och Arenabyn kommer vid projektslut kunna erbjuda goda förutsättningar för företag och verksamheter att etablera sig och bedriva affärsmässig verksamhet i området och ska vara välkänd, tillgänglig och attraktiv hos regionala och nationella företag och affärsmässiga aktörer.

Genom omvärldsanalys, lärande och tester kring träningsturism finns en målgrupp tydliggjord och det finns fler aktörer kring skidstadion som arbetar med koncept kring träningsturism. Projektet har utformat paketslösningar för olika former av träningsgrupper och det har genomförts minst fem pilottestaktiviteter på skidstadion.

Dialogen har stärkts med landslag och elitträningsgrupper i framförallt Sverige och i Europa och Östersund kan på ett bättre och mer genomtänkt sätt möta dessa gruppers behov.

Östersund kan på ett bättre sätt ta tillvara på det mervärde som skapas av att landslag kommer till Östersund och väljer Östersund som träningsort.

Fler affärsmässiga evenemang inom olika vintersporter kommer att genomföras på Östersunds skidstadion.

Stora affärsmässiga evenemang inom parasporter kommer att genomföras på Östersunds skidstadion och i Arenabyn.

Östersunds skidstadion är anpassad, ekonomiskt, miljömässigt och socialt, till stora affärsmässiga evenemang och kommer att kunna möta arrangörers, tjänsteleverantörers, företags, besökares och aktivas behov, krav och önskemål på ett mer kvalitativt och hållbart sätt.

8.2 Förväntad verksamhet efter projektperioden

En kommersiell huvudaktör etablerar sig i Arenabyområdet. Samma huvudaktör bygger ett sporthotell med tydlig idrottsinriktning och med konferensmöjligheter och restaurang m m.

Ett vandrarhemsboende med enklare standard byggs i Arenabyområdet.

En träningsanläggning i form av ett gym, rehabcenter eller liknande anläggs i området.

Endera kommer en helt ny aktör in i området och startar en sportbutik eller så flyttar befintlig sportbutik sin verksamhet till en annan yta inom Arenabyområdet och utvecklar och bygger ut sin verksamhet.

Östersund börjar att aktivt satsa på träningsturism genom att paketera, marknadsföra och sälja in träningsaktiviteter och träningsläger i Arenabyn till olika potentiella träningsgrupper.

Svenska skidlandslaget och Svenska skidskyttelandslaget förlägger fler träningsläger och träningsverksamheter till Östersund. Andra elitträningsgrupper och internationella landslag kommer till Östersund för att träna.

Nationellt Vintersportcentrum förlägger lokaler för testverksamhet vid skidstadionområdet för att på plats kunna genomföra delar av sina testverksamheter.

Sport Tech Research Centre på Mittuniversitetet förlägger en del av sin verksamhet till skidstadionområdet för att på plats kunna genomföra tester av den utrustning och de hjälpmedel som utvecklas för idrottsändamål och för rehabilitering m m.

Skiduniversitetet utvecklar sin verksamhet med längdskidor, skidskytte och vinterparasporter och förlägger ytterligare verksamhet till skidstadion.

Kontor för idrottsrelaterade verksamheter skapas i området. Bland annat Jämtland/Härjedalens Idrottsförbund har visat intresse av att etablera sig i ett nytt Idrottens hus i Arenaby.

Östersund arrangerar ett flertal stora evenemang inom vintersporter. Världscupen i skidskytte kommer permanent att arrangeras varje år i Östersund. Östersund får också fler världscuptävlingar i längdskidor. Mellan år 2017 och 2023 kommer det att arrangeras ett flertal tävlingar på VC, EM och VM-nivå inom vinterparasporter i Arenaby. Curling och kälkhockey förläggs i Östersund Arena och skidor och skidskytte på Östersunds skidstadion.

8.3 Förväntade effekter på sikt

Arenaby kommer att vara ett självklart kluster för idrottsverksamheter, träningsturism och kommersiell verksamhet i Östersund och i Sverige.

Ett forskningscenter kommer att ha skapats i Arenaby tillsammans med aktörer som Mittuniversitetet, Nationellt Vintersportcentrum och Skiduniversitetet.

Östersunds skidstadion kommer att vara en av Europas absolut mest utvecklade arenor för skidskytte och ett nytt VM i skidskytte arrangeras omkring år 2030 i Östersund.

Östersund kommer också att vara en mycket stark arrangör av andra stora evenemang inom vintersporter.

Östersund kommer tillsammans med Åre att vara Sveriges nationalarena för vinterparasporter.

Östersunds skidstadion och Arenaby kommer att ha ett mycket starkt hållbarhetstänk och kommer att satsa mycket på miljövänlig och tillgänglig verksamhet och hållbara evenemang.

8

Ansökan om medfinansiering till projekt
Benchmark Adventure Sweden – Jämtland
Härjedalen

RUN/680/2016

2017-03-10

Regional utveckling – område Näringsliv
Sven Winemark
Tfn: 063- 146584
E-post: sven.winemark@regionjh.se

RUN/680/2016

Ansökan om medfinansiering till projekt Benchmark Adventure Sweden – Jämtland Härjedalen

Ärendebeskrivning

Jämtland Härjedalen Turism vill tillsammans med turismnäringens aktörer/företag genomföra 9 benchmarking resor. Syftet är att omvärldsbevaka och lära av andra aktörer för att öka konkurrens- o attraktionskraften. Ca 100 deltagare från 60 ftg beräknas kunna delta i projektet. Turismen utvecklas i mycket snabb takt och näringen anses vara s.k. ”early adopter”, nya beteenden/trender anammas tidigt. Detta ställer allt högre krav på regionens företag och destinationer att leverera över förväntan för att vinna och även få behålla kunden och därigenom kunna växa. Studieresorna kommer att genomföras utifrån olika ämnesområden och till destinationer som ligger i framkant inom de definierade utvecklingsbehoven där regionens företag måste förbättra sin konkurrenskraft. Projektets kostnader uppgår totalt till 884 965 kronor varav studieresorna kostar 760 000 kr.

Förvaltningschefens förslag

Arbetsutskottet föreslår Regionala utvecklingsnämnden

Region Jämtland Härjedalen medfinansierar projektet med 40,00 % av redovisade och godkända kostnader, dock max 353 823 kronor samt under förutsättning att övrig finansiering ordnas enligt ansökan.

I tjänsten

Anders Byström
Förvaltningschef

Martina Lundholm
Områdeschef Näringsliv

Utdrag till

Jämtland Härjedalen turism, Område Näringsliv Sven Winemark och Martina Lundholm

Datum: 2017-03-10

Underlag för prioritering av projektmedel.

Diarienummer	RUN/680/2016
Projektagare/sökanden	Jämtland Härjedalen Turism ek. för. (JHT)
Projektnamn	Benchmark Adventure Sweden – Jämtland Härjedalen
Projekttid	2017-04-01 – 2019-11-30
Typ av projekt	Regionalt
Ansökt bidrag från Region JH.	353 823 kr

Sammanfattande projektbeskrivning
JHT vill tillsammans med turismnäringens aktörer genomföra 9 benchmarking resor. Syftet är att omvärldsbevaka och lära av andra aktörer för att öka konkurrens- o attraktionskraften. Ca 100 deltagare från 60 fbg beräknas kunna delta i projektet. Turismen utvecklas i mycket snabb takt och näringen anses vara s.k. ”early adopter”, nya beteenden/trender anammas tidigt. Detta ställer allt högre krav på regionens företag och destinationer att leverera över förväntan för att vinna och även få behålla kunden och därigenom kunna växa. Studieresor kommer att genomföras utifrån olika ämnesområden och till destinationer som ligger i framkant inom de definierade utvecklingsbehoven där regionens företag måste förbättra sin konkurrenskraft. Av projektets kostnader uppgår studieresornas kostnader till 1,14 mnkr.

Kostnader och finansiering	
Kostnader -	
Projektets faktiska kostnader	884 965 kr
Summa kostnader	884 965 kr
Finansiering	
Region Jämtland Härjedalen	353 823 kr
Privat finansiering	531 142 kr
Summa finansiering	884 965 kr

Förslag till beslut
Region Jämtland Härjedalen beslutar medfinansiera projektet med 40,00 % av redovisade och godkända kostnader, dock max 353 823 kr samt under förutsättning att övrig finansiering ordnas enligt ansökan. Att införskaffa sig kunskap om turismbranschens och hur konkurrenters utveckling är av avgörande betydelse för att regionens branschföretag skall vara rustade att möta en alltmer hårdnande konkurrens och utveckling. Studieresor såväl inom landet som internationellt ligger därför i linje med de intentioner som finns såväl i regionens utvecklingsstrategi och RTP hur man skall kunna kompetens- och produktutveckla sitt företags utbud.

INK 2017-03-10
Dnr RUN/680/2016
Knrigerad ansökan

ANSÖKAN OM MEDFINANSIERING TILL PROJEKT

☐ EU Strukturfond ☐ Annat EU ☐ Interreg ☒ Regionalt

Projektnamn

Benchmark Adventure Sweden - Jämtland Härjedalen

Projektperiod

Start (åååå-mm-dd)

20170401

Slut (åååå-mm-dd)

20191130

Sökt belopp

353 823

Uppgifter om sökanden

Sökande (organisationens namn)

Jämtland Härjedalen Turism ek för

Organisationsnr.

769600-7686

Adress

Rådhusgatan 44

CFAR-nummer

3288-4058

Postnr

83143

Ort

Östersund

Plusgiro

Telefon

Bankgiro

5937-9487

Har sökande rätt att dra av momsen för projektets verksamhet? (om nej, bifoga intyg från Skatteverket)

☒ Ja

☐ Nej

Län som omfattas av projektets verksamhet

Jämtlands län

Kommuner som omfattas av projektets verksamhet

Samtliga kommuner i länet

OBS! Bifoga registreringsbevis (Bolagsverket)

Underskrift

Undertecknad försäkrar, på heder och samvete, att de uppgifter som lämnas i ansökan inklusive bilagor är riktiga. Vidare intygas att inga andra offentliga stöd, utöver de i denna ansökan redovisade, kommer att sökas för detta projekts kostnader samt att lagen om offentlig upphandling har beaktats. Samtidigt medges att projektansökan får tas upp och diskuteras med berörda parter i regionen samt att sökandes kreditgivare och revisorer får lämna information som är nödvändig för bedömning av ansökan och den fortsatta hanteringen av projektstödet.

20170204

Datum

Mark Forslund

Behörig firmatecknare

MARK FORSLUND

Namnförtydligande

1. Kontaktpersoner			
Kontaktperson hos sökanden Karin Gydemo Grahnlof		Kontaktperson ekonomi AnnMargret Emilsson	
Telefon nr 070-6053767	Mobiltelefon nr	Telefon nr	Mobiltelefon nr
e-postadress karin.g.grahnlof@jht.se		e-postadress ekonomi@jht.se	
Projektledare Karin Gydemo Grahnlof			
Telefon nr		Mobiltelefon nr	
e-postadress			

2. Upphandling	
Omfattas sökanden av Lagen om Offentlig upphandling? ☐ Ja ☒ Nej	
3. Annat stöd (utöver medfinansieringen till denna ansökan)	
Har annat offentligt stöd sökts för detta projekt som inte anges i finansiering i denna ansökan ☐ Ja ☒ Nej	
Om Ja, ange nedan finansiär och belopp	
Finansiär	Belopp

Ta del av punkt 7 i projektansökan och handledning för ifyllande av projektansökan innan ni fyller i nedanstående punkter. Säkerställ att de horisontella kriterierna beaktas i både planering och beskrivning av projektet och att det tydliggörs i följande punkter i projektansökan.

4. Projektbeskrivning
4.1 Bakgrundsbeskrivning, skäl för projektet Jämtland Härjedalens besöksnäring har som vision att vara ledande på naturbaserade upplevelser. Denna vision ska nås med hjälp av följande recept - 1) Hållbara destinationer, 2) Reseanledningar, 3) Infrastruktur och tillgänglighet, 4) Marknadskommunikation, 5) Kompetensutveckling. Vår värdegrund kännetecknas av flervärde, tillsammans och ansvarsfull utveckling. Det är höga förväntningar och mål uppsatta för vår näring, och för att vi ska kunna nå dit ser vi styrkan i att lära av andra som en viktig faktor för att lyckas. Besöksnäringen är en industri som utvecklas i snabb takt, där digitala transformationen är tydlig men det fysiska mötet på plats är lika central för en lyckad upplevelse. Våra konkurrenter finns i andra världsdelar, inom helt andra områden och branscher - vilket gör att vår omvärldsanalys och trendkänslighet behöver vara hög. Näringen anses ofta som så kallade "early adopters", dvs den bransch där nya beteenden ofta anammas. Detta ställer krav på våra företag och destinationer som är den direkta kanaler och kontakten med gästerna där de måste leverera över förväntan för att "vinna kunden" och på så sätt ha en fortsatt tillväxt. Vi vill därför, med gemensam målbild men olika behov skapa möjligheter för aktörer i besöksnäringen att benchmarka, dvs lära av andra som är framgångsrika inom för oss viktiga utvecklingsområden. Vi kan på så sätt snabbare hitta nya produkter, smarta modeller och framgångsrika affärer i vår näring genom att lära och mäta oss med andra samtidigt som vi gemensamt i Jämtland Härjedalen bygger starkare samarbeten mellan företagen och aktörerna. 4.2 Sammanfattande projektbeskrivning Satsningen ska under 2.5 år möjliggöra för aktörer inom besöksnäringen att utifrån identifierade behov se och lära av andra företag, destinationer, branscher och regioner/länder i syfte att på ett smartare sätt öka sin egen lösamhet och tillväxt. Upplägget bygger på att företagen är den primära målgruppen men att destination samt offentliga aktörer är viktiga också för att skapa resultat, då produkt-/affärsutveckling ofta kräver olika insatser både finansiellt och strukturellt som andra aktörer är företagen möjliggör. Upplägget kan inkludera benchmark inom besöksnäring, men också med fördel helt andra näringar som löser liknande problem på sitt sätt. Projektet kommer genomföra studieresor dit vi ser tydliga områden som vi behöver utveckla och kan lära av. Grupper kommer sammansättas så optimalt som möjligt för långsiktiga resultat, där studieresorna kommer inkludera tydligt mål, syfte, program samt förväntan på resultat/arbete efter resans slut. Programmen kommer innehålla en hög grad av personliga möten mellan företagare på platsen vi besöker, samt övriga aktörer. Detta för att deltagare ska kunna träffa så många som möjligt på en motsvarande position som sin egen. För en hög inkluderandegrad från deltagarna får de även olika ansvarsområden i programmet, såväl vad gäller att ta reda på information i förväg, lämpliga frågor under mötet/besöket, sammanställning av lärdomar samt visst värdskap. Detta gör att alla deltagare får stor

delaktighet i upplägget och därmed bedömer vi att även nyttan ökar.

Den ekonomiska modellen är tänkt att fungera som en 40/60-lösning där kostnaderna för innehållet (resa, boende, aktivitet) finansieras till 40% av projektet och 60% av deltagande företag/aktör. Tillkommande kostnader för respektive aktör som inte inkluderas i finansiering är arbetstid, mat/dryck och traktamente.

För att kunna skapa bra delaktighet på studieresorna så beräknar vi att maximalt 2-3 resor/år kan genomföras - vilket summerar till max 6 resor. Utifrån grupp sammansättning och syfte/upplägg på resan kan antal deltagare variera från mindre grupper om 6-10 personer till större om 20-30 personer.

4.3 Syfte med projektet

Syftet med projektet är omvärldsbevaka och lära av andra aktörer inom/utom besöksnäringen för att öka konkurrens- och attraktionskraften samt lönsamheten hos Jämtland Härjedalens besöksnäring.

4.4 Projektets mål

Ökad omsättning, kommersiella gästnätter och årsarbeten inom JHT's besöksnäring på grund av smartare arbetssätt, fler produkter och ökad konkurrenskraft.

4.5 Projektets målgrupp

Quattro-helix inom besöksnäringen, dvs aktörer från privat, ideell, offentlig och akademisk sektor i Jämtland Härjedalen. För att lyckas med snabb omvandling av studieresa till resultat är det en viktig förutsättning att de privata och offentliga aktörerna deltar tillsammans och på så sätt förenklar hanteringen och förståelsen för behovet vid genomförande.

4.6 Projektorganisationen

Jämtland Härjedalen Turism är projektägare och hanterar såväl planering, genomförande, uppföljning och ekonomi/admin. Studieresorna bygger dock på input från aktörerna själva som sedan tas vidare för prioritering av JHT's styrelse. Formell projektledning har vi inte inkluderat utan sökta pengar ska framförallt gå till aktiviteten som sådan samt en mindre finansiell del som JHT medfinansierar kring admin/ekonomi/koordinering.

En handlingsplan på tema och områden kommer tas fram vid start, men det kommer också finnas utrymme för att komplettera med studieresor av intresse längs med processen då vi räknar med att resorna i sig utvecklar förnyade behov.

4.7 Arbetssätt och verksamhetsbeskrivning, inklusive beskrivning av de aktiviteter som tas upp under punkt 5

Utgångspunkt för arbetet är den regionala strategin för besöksnäring (som också bygger på RUSén), med dess vision, mål och recept samt värdegrund. En handlingsplan för områden och utmaningar näringen vill titta närmare på kommer tas fram i steg 1 i satsningen. Utifrån det kommer innehåll tydliggöras, omvärldsbevakning vart/vilka vi kan lära oss mest kring denna fråga samt urval av bruttogrupp tas fram. Utifrån resultat kommer löpande aktiviteter i detalj arbetas fram av JHT's personal, i nära samråd med framförallt destinationerna samt styrelse.

Inför varje studieresa och urval av grupp kommer syfte och mål tydliggöras, för att på så sätt kunna möjliggöra för rätta aktörer att delta. Tydliga program, där aktörerna i så stor grad som möjligt ges utrymme att träffa "sin motsvarighet" tas fram, med både tid för att testa, lära men också utvärdera och reflektera. Grupperna ska inkludera såväl personer från företagarsidan såsom finansierings/offentliga sidan - i syfte att skapa samsyn och snabb hantering från ide till resultat.

Gruppdeltagarna förväntas bidra med stort engagemang själva, där de kommer få olika ansvarsområden som berör dem nära i såväl planering, genomförande och uppföljning.

JHT har ansvaret att planera, koordinera och följa upp helheten av resorna så att innehållet av projektet fungerar så smidigt som möjligt.

4.8 Projektavgränsning

Denna satsning inkluderar enbart studieresor för benchmark inom besöksnäringen i Jämtland Härjedalen.

4.9 Koppling till det regionala näringslivet

Det är det regionala näringslivet som är huvudaktörer i satsningen, och främst kommer ta del av finansieringen samt därmed också största medfinansiärerna.

4.10 Koppling till andra projekt

Det finns en självklar koppling till merparten av de besöksnäringensprojekt som just nu pågår då detta upplägg är en horisontell förstärkning av hur aktörerna kan lära av andra istället för att uppfinna hjulet på egen hand. Detta bidrar till snabbare resultat i befintliga insatser samt ökat lärande mellan de olika aktörerna.

4.11 Resultatspridning

Främst kommer information att publiceras på jamtland.se/projekt samt i aktörernas egna nyhetsbrev och kommunikation. Även vid workshops för näringen kommer information/lärdomar från projektet spridas.

4.12 Uppföljning/Utvärdering/Följeforskning

Varje resa kommer följas upp utifrån en färdigställd mall och enkätundersökning. Under själva resan kommer ett antal samlingar ske där gruppen får utvärdera och följa upp det som skett, vad de lärt sig och framförallt vad de tar vidare.

5. Tid och aktivitetsplan för projektet Aktiviteter ska beskrivas/utvecklas under punkt 4.7			
Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Budgeterad kostnad
Framtagning handlingsplan, administration, koordinering, reseledning	20170401	20191130	124965
Genomförande av benchmark ca 9 studieresor.	20170401	20191130	760000
Insatser för något/några av de horisontella kriterierna	20170401	20191130	0
Informationsspridning om verksamhet och resultat	20170401	20191130	0
Projektutvärdering och slutredovisning, inklusive slutrapport			
Projektets start och slutdatum	20170401	20191130	884965

6. Indikatorer			
6.1 Indikator	Kvinnor	Män	Antal
Antal arbetstillfällen som skapas av projektets genomförande, såväl inom själva projektet som externt (fördelat på kvinnor och män)			
Antal arbetstillfällen som bevaras som en följd av projektets genomförande, såväl inom själva projektorganisationen som externt (fördelat på kvinnor och män)			
Antal nystartade företag (fördelat på kvinnor o män)			
Antal nya företag med delat/mixat ägande			
Antal företag som deltar i projektet	20	20	
Antal personer som deltar i projektet förutom projektägarens personal (fördelade på kvinnor och män)	80		
Antal nya kommersiella produkter/tjänster/patent som följd av projektet			10
Privat medfinansiering av projektet i kronor			531142

6.2 Kommentarer till indikatorerna

7. Horisontella kriterier
Vilken påverkan har projektet på jämställdhet ☐ - Syftar direkt till att öka jämställdheten ☒ - Har en övervägande positiv påverkan ur ett jämställdhetsperspektiv ☐ - Har en övervägande negativ påverkan ur ett jämställdhetsperspektiv Besvara kortfattat följande fyra frågor: 1. Vilka mätbara mål finns avseende jämställdhet inom projektet? 2. Vilka aktiviteter planeras för att nå målen när det gäller jämställdhet? 3. På vilket sätt påverkar projektets resultat och effekter jämställdheten?

4. Hur kommer projektet kvinnor och män till godo vad gäller företagande, arbetstillfällen etc.? Besöksnäringen består idag till en hög grad av såväl kvinnliga företagare som ledare. För att fortsätta ha en god jämställd näring, men med utrymme för förbättring krävs ökad omvärldsbevakning och lärdomar från andra vilket är syftet med projektet. Vilken påverkan har projektet på integration och mångfald ☒ - Syftar direkt till att öka integration och mångfald ☒ - Har en övervägande positiv påverkan ur ett integrations- och mångfaldsperspektiv ☐ - Har en övervägande negativ påverkan ur ett integrations- och mångfaldsperspektiv Besvara kortfattat följande fyra frågor: 1. Vilka mätbara mål finns avseende integration och mångfald inom projektet? 2. Vilka aktiviteter planeras för att nå projektets mål när det gäller integration och mångfald? 3. På vilket sätt påverkar projektets resultat och effekter integration och mångfald? 4. Hur kommer projektet olika grupper till godo vad gäller företagande, arbetstillfällen etc. För besöksnäringen är lyckad integration en fråga om lönsam tillväxt. Projektet kommer aktivt arbeta för såväl resorna som gruppernas sammansättning har en tydlig tanke kring integration och mångfald. Vilken påverkan har projektet på miljön ☒ - Syftar direkt till att förbättra miljön ☐ - Har en övervägande positiv påverkan på miljön ☐ - Har en övervägande negativ påverkan på miljön Besvara kortfattat följande fyra frågor: 1. Vilka mål finns avseende miljö inom projektet? 2. Vilka aktiviteter planeras för att nå projektets mål när det gäller miljö? 3. På vilket sätt påverkar projektets resultat och effekter miljön? 4. Har projektet påverkan på något Natura 2000-område? Vår vision "ledande på naturbaserade upplevelser" förutsätter ett aktivt arbete iför att ta ansvar för hållbar utveckling. I en framtid kan vi i högre grad använda vår gäst som katalysator för att göra medvetet smarta val kring miljö. Att lära hur andra löser denna fråga är en viktig del i projektet och kommer därmed aktivt arbeta för att långsiktigt förbättra miljön. Vilken påverkan har projektet på folkhälsan (endast obligatorisk uppgift för Östra Mellansverige) ☐ - Syftar direkt till att förbättra folkhälsan ☐ - Har en övervägande positiv påverkan på folkhälsan ☐ - Har en övervägande negativ påverkan på folkhälsan Besvara kortfattat följande tre frågor: 1. Vilka mätbara mål finns avseende folkhälsa inom projektet? 2. Vilka aktiviteter planeras för att nå målen när det gäller folkhälsa? 3. på vilket sätt påverkar projektets resultat och effekter folkhälsan hos olika grupper?

8. Förväntade resultat 8.1 Förväntade resultat efter projektperioden Etablerad metod för hur man genomför framgångsrik benchmark. 15 nya produkter/upplevelser framtagna inom näringen. 10 nya samarbeten företag emellan. 6 genomförda studieresor. 8.2 Förväntad verksamhet efter projektperioden En starkare näring som i högre grad tar eget ansvar för benchmark och omvärldsbevakning. 8.3 Förväntade effekter på sikt En ökad attraktions- och konkurrenskraft hos vår näring genom ökad omvärldsbevakning och därmed snabbare produktutveckling.

Kostnads- och Finansieringsbudget

Specifikation av kostnader

9. Personal				
Namn, befattning	Månadslön exkl. lönebikostnad	Sysselsättningsgrad (0-1 ex 0,75)	Antal månader	Summa
Reseledare	34 000	0,04	32	43 520
Admin	34 000	0,03	32	32 640
				0
				0
				0
				0
Summa (Obs Summan skall fördelas per år i 9.1)				76 160

9.1 Fördelat per år (Börja med att fylla i årtalen här även om du inte har några personalkostnader, övriga fördelningsår fylls i automatiskt)					
	År 2017	År 2018	År 2019	År 20XX	Summa
Summa fördelat per år	15 000	30 720	30 440		76 160

10. Extern sakkunskap och externa tjänster	
Ange typ av tjänst/namn på anlitat företag	Total kostnad
Summa (Obs Summan skall fördelas per år i 10.1)	0

10.1 Fördelat per år					
	År 2017	År 2018	År 2019	År 20XX	Summa
Summa fördelat per år					0

11. Resor och logi	
Ange typ	Total kostnad
Studieresor 6 stycken	760 000
Summa (Obs Summan skall fördelas per år i 11.1)	760 000

11.1 Fördelat per år					
	År 2017	År 2018	År 2019	År 20XX	Summa
Summa fördelat per år	160 000	300 000	300 000		760 000

12. Investeringar material och externa lokaler Resor och logi	
Ange objekt och antal	Total kostnad
Summa (Obs Summan skall fördelas per år i 12.1)	0

12.1 Fördelat per år					
	År 2017	År 2018	År 2019	År 20XX	Summa
Summa fördelat per år					0

13. Investering i portföljbolag	
Ange typ av kostnad	Total kostnad
Summa (Obs Summan skall fördelas per år i 13.1)	0

13.1 Fördelat per år					
	År 2017	År 2018	År 2019	År 20XX	Summa
Summa fördelat per år					0

14. Schablonkostnader	
	Total kostnad
Lönebikostnader - 42,68 % av personalkostnader	32 505
Indirekta kostnader, beräknas på personalkostnader inkl. lönebikostnader (20 % för universitetet och högskolor, 15 % för övriga stödmottagare) Ange %-sats i gula rutan.	15% 16 300
Summa (Obs Summan skall fördelas per år i 14.1)	48 805

14.1 Fördelat per år					
	År 2017	År 2018	År 2019	År 20XX	Summa
Summa fördelat per år	9 784	19 685	19 336		48 805

15 Intäkter i projektet	
Ange typ av intäkt	Summa intäkter
Summa (Obs Summan skall fördelas per år i 15.1)	0

15.1 Intäkter i projektet fördelat per år					
	År 2017	År 2018	År 2019	År 20XX	Summa
Summa fördelat per år					0

16. Offentligt bidrag i annat än pengar			
Organisation, beskriv insatsen	Antal tim/enheter	Värde per tim/enh	Summa
			0
			0
			0
			0
			0
			0
			0
			0
			0
			0
			0
			0
Summa (Obs Summan skall fördelas per år i 16.1)			0

16.1 Offentligt bidrag i annat än pengar fördelat per år					
	År 2017	År 2018	År 2019	År 20XX	Summa
Summa fördelat per år					0

17. Privat bidrag i annat än pengar			
Organisation, beskriv insatsen	Antal tim/enheter	Värde per tim/enh	Summa
			0
			0
			0
			0
			0
Summa (Obs Summan skall fördelas per år i 17.1)			0

17.1 Privat bidrag i annat än pengar fördelat per år					
	År 2017	År 2018	År 2019	År 20XX	Summa
Summa fördelat per år					0

Specifikation av finansiering

18. Finansiering					
18.1 Offentlig finansiering					
Kontant finansiering	År 2017	År 2018	År 2019	År 20XX	Summa
RJH	73 913	140 000	139 910		353 823
					0
					0
					0
					0
					0
					0
					0
					0
Summa kontant finansiering	73 913	140 000	139 910	0	353 823

Offentligt bidrag i annat än pengar					
					0
					0
					0
					0
					0
					0
					0
					0
Summa offentligt bidrag i annat än pengar (OBS vid rödmarkerad ruta så stämmer ej budget med finansiering)	0	0	0	0	0
Total offentlig finansiering	73 913	140 000	139 910	0	353 823

18.2 Privat finansiering					
Kontant finansiering	År 2017	År 2018	År 2019	År 20XX	Summa
Deltagande företag studeresor	110 871	210 405	209 866		531 142
					0
					0
					0
					0
					0
Summa kontant finansiering	110 871	210 405	209 866	0	531 142

Privat bidrag i annat än pengar					Summa
					0
					0
					0
					0
					0
					0
Summa privat bidrag i annat än pengar (OBS vid rödmarkerad ruta så stämmer ej budget med finansiering)	0	0	0	0	0
Total Privat finansiering	110 871	210 405	209 866	0	531 142

Sammanställning av kostnader och finansiering

19. Kostnadsbudget					
OBS! Om något fält är rödmarkerat så stämmer inte kostnadsbudget överens med finansieringsbudgeten.					
Kostnader	År 2017	År 2018	År 2019	År 20XX	Summa
Personal	15 000	30 720	30 440		76 160
Extern sakkunskap och externa tjänster	0	0	0	0	0
Resor och logi	160 000	300 000	300 000	0	760 000
Investeringar material och externa lokaler	0	0	0	0	0
Investeringar i portföljbolag	0	0	0	0	0
Schablonkostnader	9 784	19 685	19 336	0	48 805
Intäkter i projektet avgår	0	0	0	0	0
Faktiska kostnader	184 784	350 405	349 776	0	884 965
Offentligt bidrag i annat än pengar	0	0	0	0	0
Privat bidrag i annat än pengar	0	0	0	0	0
Summa kostnader totalt	184 784	350 405	349 776	0	884 965

20. Summa total finansiering					
	År 2017	År 2018	År 2019	År 20XX	Summa
Offentligt kontant finansiering	73 913	140 000	139 910	0	353 823
Offentligt bidrag i annat än pengar	0	0	0	0	0
Privat kontant finansiering	110 871	210 405	209 866	0	531 142
Privat bidrag i annat än pengar	0	0	0	0	0
Total finansiering	184 784	350 405	349 776	0	884 965

21. Bilagor för en komplett ansökan	
Nummer	Bilaga
	Specifikation av kostnader
	Underlag som styrker vem/vilka som har rätt att företräda den sökande
	Uppgifter om mervärdesskattskyldighet

22. Tillkommande bilagor	
Nummer	Bilaga
	Upphandlingspolicy/upphandlingsunderlag
	Redogörelse för annat stöd av mindre betydelse som sökande och/eller i projektet ingående företag mottagit under innevarande och föregående två beskattningsår.

Underskriven ansökan med bilagor lämnas/skickas in till

Region Jämtland Härjedalen
Regional Utveckling
Box 654
831 27 ÖSTERSUND

9

Ansökan om projektmedel för projektet
wereicomefrom
RUN/179/2017

2017-03-08

Regional utveckling - Näringsliv
Sven Winemark
Tfn: 063-147509063-146584
E-post: sandra.hedman@regionjh.se

RUN/179/2017

Ansökan om medfinansiering av projektet wereicomefrom

Ärendebeskrivning

Organisationen "hunrig" har presenterat ett projektförslag att göra ett antal filmer som skall ge en bild av hur det är att bo och leva i Jämtland Härjedalen. Filmerna skall ge en positiv av hur vanliga unga människor upplever sin livssituation, vad som gör det så bra att bo och leva i Jämtland Härjedalen. Filmerna skall förmedlas i nya typer av kommunikationskanaler och kan också nyttjas av det offentliga i information kring regionen Jämtland Härjedalen. Totalkostnaden för projektet är beräknat till 760 000 kronor. Sökanden ansöker om 50 % i bidrag, dvs 380 000 kronor, resterande finansieras via sökanden.

Förvaltningschefens förslag

Arbetsutskottet föreslår Regionala utvecklingsnämnden

Medfinansiering av projektet wereicomefrom beviljas med 50 % av redovisade och godkända utgifter, dock max 380 000 kronor.

I tjänsten

Anders Byström
Förvaltningschef

Martina Lundholm
Områdeschef näringsliv

Utdrag till

Områdeschef Näringsliv, Organisationen "Hunrig"

Datum: 2017-03-08

Dnr: RUN/197/2017

Underlag för prioritering av projektmedel.

Diarienummer	RUN
Projektägare/sökanden	Föreningen "Hungrig"
Projektnamn	whereicomefrom
Projekttid	2017-03-08 – 2017-12-31
Typ av projekt	Regionalt
Ansökt bidrag från Reg.förb.	380 000 kr

Sammanfattande projektbeskrivning
Föreningen "Hungrig" har inkommit med en ansökan att göra ett antal kort filmer som skall användas för att sprida ett positivt budskap om hur det är att bo och arbeta i Jämtland Härjedalen. Föreningens medlemmar har påtalat att det allt för ofta presenteras en för negativ bild av regionen och livsvillkoren. Filmerna skall skildra unga människors liv och användas i sociala medier för att ge en positivare bild av att bo och verka i regionen. De färdiga filmerna kommer också att kunna användas av det offentliga i informationsinsatser.

Kostnader och finansiering	
Kostnader -	
Projektets faktiska kostnader	380 000 kr
Projektets direktfinansierade kostnader	380 000 kr
Summa kostnader	760 000 kr
Finansiering	
Region Jämtland Härjedalen	380 000 kr
Föreningen "hungrig"	380 000 kr
Summa finansiering	760 000 kr

Förslag till beslut
Regionförbundet beslutar medfinansiera projektet med 50,00 % av redovisade och godkända kostnader, dock max 380 000 kr samt under förutsättning att övrig finansiering ordnas enligt ansökan.
Projekttiden att ta fram ett antal filmer, nio stycken korta filmer, som ger en positiv av att leva och vara verksam i länet ligger helt i linje med de intentioner som finns i Region Jämtland Härjedalens arbete med att skapa en positivare bild av regionen och inryms i de skrivningar som finns i gällande Regional utvecklingsstrategi. Projektet prioriteras därför av Region Jämtland Härjedalen.

10

Investeringsstöd Björnrike Torg AB (unä)

559069-4161

RUN/694/2016

2017-03-13

Område Näringsliv
Berit Fält

Tfn: 063-146520

E-post: berit.falt@regionjh.se

RUN/694/2016

Investeringsstöd Björnrike Torg AB (unä) 559069-4161

Ärendebeskrivning

Björnrike Torg Ab har sökt företagsstöd till investeringar i byggnader. Företaget planerar uppföra en tvåvåningsbyggnad med en kommersiell lokal i markplan och 12 lägenheter och 96 ordinarie bäddar för kommersiellt turistiskt boende på övervåningen.

För att säkerställa att uthyrningsverksamheten ska bedrivas på ett långsiktigt sätt har bolaget i avsiktsförklaring/förbindelse medgett att för stödet uttaga realsäkerheter i form av pantbrev får kvarstanna i Region Jämtland Härjedalens/Tillväxtverkets hand upp till 15 år räknat från datum för slutligt beslut.

Planerad investering syftar till att skapa det första steget mot en torgmiljö i den nyare delen av Björnrikes skidanläggning. Den är också viktig för att möta behovet av ökande antal gäster i Björnrike samt möta den nya gästens behov av liftnära boenden och servicefunktioner.

Förvaltningschefens förslag

Arbetsutskottet föreslår Regionala Utvecklingsnämnden

Region Jämtland Härjedalen beviljar Björnrike Torg AB (unä) 559069-4161 regionalt investeringsstöd med 25 % finansiering av planerad investering, dock maximalt 6 200 000 kronor.

I tjänsten

Anders Byström
Förvaltningschef

Martina Lundholm
Områdeschef Näringsliv

Expedieras till

Björnrike Torg AB, Områdeschef Näringsliv

11

Ansökan om företagsstöd – Klockarfjället

Fritid och Rekreation AB

RUN/83/2017

2017-03-08

Regional utveckling – Område
Näringsliv
Jan Eriksson
Tfn: 063-14 66 59
E-post: jan.eriksson@regionjh.se

RUN/83/2017

Ansökan om företagsstöd – Klockarfjället Fritid och Rekreation AB

Ärendebeskrivning

Klockarfjället Fritid och Rekreation AB har ansökt om företagsstöd till byggnadsinvesteringar i Vemdalskskalet. Planerade investeringar är två byggnader avsedda för kommersiellt turistiskt boende. Var och en av byggnaderna kommer att innehålla 5 lägenheter, vilket ger 10 lägenheter totalt. Antal nya bäddar i denna investering kommer bli minst 80 stycken.

Totala kostnaden för planerad investering är beräknad till 24 700 000 kronor. Bolaget äger sedan tidigare en fastighet i närområdet där byggnaderna på den fastigheten innehåller totalt 14 lägenheter och 120 bäddar avsedda för kommersiellt turistiskt boende. Länsstyrelsen har år 2012 beviljat regionalt investeringsstöd till den investeringen. Bolaget kommer efter aktuell investering minst ha totalt 200 kommersiella bäddar inom denna destination.

För att säkerställa att uthyrningsverksamheten ska bedrivas på ett långsiktigt sätt har bolaget i avsiktsförklaring/förbindelse medgett att för stödet uttagna realsäkerheter i form av pantbrev får kvarstanna i Region Jämtland Härjedalens/Tillväxtverkets hand upp till 15 år räknat från datum för slutligt beslut.

Investeringens syfte är att komplettera bolagets verksamhet med ytterligare 10 lägenheter och därmed öka volymerna i uthyrningsverksamheten samt att medverka till utveckling och tillväxt av destinationen.

Regiondirektörens förslag

Arbetsutskottet föreslår Regionala Utvecklingsnämnden

Region Jämtland Härjedalen beviljar Klockarfjället Fritid och Rekreation AB, org. nr. 556823-3570 regionalt investeringsstöd med 25 % finansiering av planerad investering, dock maximalt 6 175 000 kronor.

I tjänsten

Anders Byström
Förvaltningschef

Martina Lundholm
Områdeschef

Utdrag till

Klockarfjället Fritid och Rekreation AB, Områdeschef Näringsliv

12

Ansökan om företagsstöd – Stockholms
Plåtmästare AB (Org. nr. 556913-2797)

RUN/4/2017

2017-03-17

Regional utveckling – Område
Näringsliv
Jan Eriksson
Tfn: 063-14 66 59
E-post: jan.eriksson@regionjh.se

RUN/4/2017

Ansökan om företagsstöd – Stockholms Plåtmästare AB (Org. nr. 556913-2797)

Ärendebeskrivning

Stockholms Plåtmästare AB, ev. under namnändring, har sökt företagsstöd till byggnadsinvesteringar i turistorten Storhogna. Planerade investeringar är ytterligare fem byggnader avsedda för kommersiellt turistiskt boende. Bolaget äger sedan tidigare på angränsad fastighet en byggnad innehållande 2 lägenheter. Investeringen som nu är aktuell av fem byggnader skall innehålla 2 lägenheter vardera och plats för 8-10 bäddar per lägenhet. Bolaget kommer efter denna investering ha totalt ca 100 kommersiella bäddar i Storhogna.

Totala kostnaden för planerad investering är beräknad till 20 590 000 kronor. För att säkerställa att uthyrningsverksamheten ska bedrivas på ett långsiktigt sätt har bolaget i avsiktsförklaring/förbindelse medgett att för stödet uttagna realsäkerheter i form av pantbrev får kvarstanna i Region Jämtland Härjedalens/Tillväxtverkets hand upp till 15 år räknat från datum för slutligt beslut. Detta medgivande gäller även för tidigare ägd fastighet innehållande 2 lägenheter.

En fortsatt utbyggnad av kommersiellt turistiskt boende i samspel med utökade attraktioner, både vinter- och sommartid, exempel aktivitetshuset M-huset, är grunden för vidare tillväxt inom destinationen.

Förvaltningschefens förslag

Arbetsutskottet föreslår Regionala Utvecklingsnämnden

Region Jämtland Härjedalen beviljar Stockholms Plåtmästare AB, org. nr. 556913-2797 regionalt investeringsstöd med 30 % finansiering av planerad investering, dock maximalt 6 147 000 kronor.

I tjänsten

Anders Byström
Förvaltningschef

Martina Lundholm
Områdeschef

Utdrag till

Stockholms Plåtmästare AB, Områdeschef Näringsliv

13

Ansökan om företagsstöd – MHu/BoJ

Fastighets AB

RUN/666/2016

2017-03-07

Regional utveckling – område Näringsliv
Jan Eriksson
Tfn: 063-14 66 59
E-post: jan.eriksson@regionjh.se

RUN/666/2016

Ansökan om företagsstöd – MHu/BoJ Fastighets AB

Ärendebeskrivning

MHu/BoJ Fastighets AB (Org. nr. 559074-4362) har inkommit med en ansökan om företagsstöd.

Bolaget avser att etablera verksamhet i Storhogna. MHu/BoJ Fastighets AB har sökt företagsstöd till investeringar i byggnader. Planerade investeringar är fem byggnader avsedda för kommersiellt turistiskt boende. Varje byggnad ska innehålla två lägenheter med 10 bäddar vardera. Beräknat antal bäddar vid denna investering är totalt 100 stycken.

Totala kostnaden för planerad investering är beräknad till 24 304 000 kronor. För att säkerställa att uthyrningsverksamheten ska bedrivas på ett långsiktigt sätt har bolaget i avsiktsförklaring/ förbindelse medgett att för stödet uttagna realsäkerheter i form av pantbrev får kvarstanna i Region Jämtland Härjedalens/Tillväxtverkets hand upp till 15 år räknat från datum för slutligt beslut.

Lägenheternas attraktionskraft kan bedömas hög med anledning av att fastigheternas läge erbjuder ski in/ski out avseende såväl utförsåkning som längdåkning (och vandringsled) samt närheten till det nybyggda aktivitetshuset, M-huset.

Regiondirektörens förslag

Arbetsutskottet föreslår Regionala utvecklingsnämnden

MHu/BoJ Fastighets AB, org. nr. 559074-4362, beviljas regionalt investeringsstöd med 25 % finansiering av planerad investering, dock maximalt 6 076 000 kronor.

I tjänsten

Anders Byström
Förvaltningschef

Martina Lundholm
Områdeschef

Utdrag till

MHu/BoJ Fastighets AB

14

Yttrande över slutbetänkandet "För
Sveriges landsbygder – En sammanhållen
politik för arbete, hållbar tillväxt och
välfärd", SOU 2017:1

RUN/57/2017

2017-03-13

Näringsliv
Maria Kumpula
Tfn: 063146626
E-post: maria.kumpula@regionjh.se

RUN/57/2017

Yttrande över slutbetänkandet "För Sveriges landsbygder – En sammanhållen politik för arbete, hållbar tillväxt och välfärd", SOU 2017:1

Ärendebeskrivning

Region Jämtland Härjedalen har fått slutbetänkandet "För Sveriges landsbygder – en sammanhållen politik för arbete, hållbar tillväxt och välfärd", SOU 2017:1, på remiss. Remissvar ska ha kommit in till Näringsdepartementet senast den 22 mars 2017. Dock har Region Jämtland Härjedalen möte med Regionala Utvecklingsnämnden den 4 april 2017 och har därmed fått dispens att lämna in remissvaret i direkt anslutning till det mötet. Ett förslag till yttrande har upprättats.

Den 4 januari 2017 överlämnade kommittén sitt slutbetänkande till regeringen som innehöll 75 förslag till ny landsbygdspolitik inom områdena: Näringsliv och företagande, Digital kommunikation och transportinfrastruktur, Kompetensförsörjning, Kommersiell service och välfärdstjänster, Samhällsplanering och bostadsbyggande, Statens närvaro i landsbygderna, Styrning och organisering av landsbygdspolitiken, Civilsamhället utvecklar landsbygderna.

De synpunkter som är övergripande för yttrandet är att Region Jämtland Härjedalen sedan 1 januari 2015 har haft det regionala utvecklingsansvaret, vilket omfattar hela länet med stad, tätorter samt lands- och glesbygdsområden. Staten har även i lag fastställt att det regionala utvecklingsansvaret ska ligga på det politiska regionala organet. Det är därmed region/landsting som bör vara regeringens ingång och kontakt i territoriella utvecklingsfrågor, inklusive landsbygdspolitiken – så att man får en entydig företrädarroll för det regionala territoriet.

Region Jämtland Härjedalen instämmer i att det behövs en sammanhållen landsbygdspolitik där de olika förutsättningarna synliggörs och leder till olika åtgärder och förslag på förbättringar. Dock anses att själva utgångspunkten i betänkandet är felaktig när man delar upp det territoriella utvecklingsuppdraget i dels landsbygdspolitik, dels regional utvecklingspolitik. Förslagen i betänkandet cementerar landsbygden som ett särintresse istället för en integrerad del av det regionala tillväxtarbetet och skapar därmed parallella regionala agendor inom territoriet. Det skapar otydlighet i ansvar och roller och hämmar det regionala

tillväxtarbetet. Såväl utgångspunkten att se landsbygden som en separat geografi samt de förslag som följer är direkt kontraproduktiva mot betänkandets mål om en sammanhållen landsbygdspolitik.

En uppdelning av åtgärder baserade på kommungränser olyckliga, då kommuner i glesbygd med orter som tillväxtmotorer också har stora arealer och därmed stora utmaningar gällande deras lands- och glesbygdsområden. Kommitténs definition av vad som menas med landsbygd i dessa sammanhang leder därmed till olyckliga förslag där hela kommuner antingen pekas ut eller undantas när det gäller vissa åtgärder för att främja den regionala utvecklingen. Detta är även olyckligt i det hänseendet att de kommunala gränserna förstärks och samverkan över kommungränser i dagens globala värld är avgörande för att skapa hållbar regional utveckling.

Förvaltningschefens förslag

Arbetsutskottet föreslår regionala utvecklingsnämnden

Region Jämtland Härjedalen avger yttrande till Näringsdepartementet enligt upprättat förslag.

I tjänsten

Anders Byström
Förvaltningschef

Utdrag till

Näringsdepartementet

n.registrator@regeringskansliet.se samt n.remisser.hl@regeringskansliet.se

För Sveriges landsbygder – en sammanhållen politik för arbete, hållbar tillväxt och välfärd

*Slutbetänkande av
Parlamentariska landsbygdskommittén*

Stockholm 2017

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

SOU 2017:1

SOU och Ds kan köpas från Wolters Kluwers kundservice.
Beställningsadress: Wolters Kluwers kundservice, 106 47 Stockholm
Ordertelefon: 08-598 191 90
E-post: kundservice@wolterskluwer.se
Webbplats: wolterskluwer.se/offentligapublikationer

För remissutsändningar av SOU och Ds svarar Wolters Kluwer Sverige AB
på uppdrag av Regeringskansliets förvaltningsavdelning.

Svara på remiss – hur och varför

Statsrådsberedningen, SB PM 2003:2 (reviderad 2009-05-02).

En kort handledning för dem som ska svara på remiss.

Häftet är gratis och kan laddas ner som pdf från eller beställas på regeringen.se/remisser

Layout: Kommittéservice, Regeringskansliet

Omslag: Elanders Sverige AB

Tryck: Elanders Sverige AB, Stockholm 2017

ISBN 978-91-38-24550-7

ISSN 0375-250X

Till statsrådet Sven-Erik Bucht

Regeringen beslutade den 25 juni 2015 att tillsätta en parlamentarisk kommitté med uppdrag att lämna förslag till en sammanhållen politik för långsiktigt hållbar utveckling i Sveriges landsbygder.

Som ordförande förordnade regeringen den 1 augusti 2015 kommunalrådet Johan Persson. Som ledamöter förordnades vid samma tidpunkt riksdagsledamöterna Ulf Berg (M), Emma Carlsson Löfdahl (L), Åsa Coenraads (M), Anders Forsberg (SD), Monica Haider (S), Mattias Jonsson (S), Håkan Svenneling (V), Anna-Caren Säterberg (S) och Kristina Yngwe (C) samt f.d. riksdagsledamöterna Kew Nordqvist (MP) och Irene Oskarsson (KD).

Som experter i kommittén förordnades den 1 oktober 2015 ämnesrådet Anna Ahlén, chefsekonomen Bo Andersson, ämnesrådet Anna Hedberg, experten Mikael Jarbrink, kanslirådet Sara Jendi Linder, kanslirådet Patrik Johansson, nationalekonomiska analytikern Rebecca Källström, näringspolitiska experten Sofia Lindblad, professorn Charlotta Mellander, ordföranden Staffan Nilsson, professorn Annika Nordin, t.f. avdelningschefen Inger Normark, kanslirådet Christina Nylén, departementsrådet Lars Olsson, avdelningschefen Niclas Purfürst, professorn emerita Ewa Rabinowicz, docenten Josefine Syssner, regionchefen Patrik Sällström, handläggaren Jan Torége och direktören Per Wenner. Den 31 mars 2016 entledigades Anna Ahlén, Rebecca Källström och Inger Normark. Den 1 april 2016 förordnades departementssekreteraren Börje Alriksson, analytikern Susanne Edfeldt Sjöling, departementssekreteraren Philip Fridborn Kempe, regionala utvecklingsdirektören Christel Gustafsson, avdelningschefen Anita Norén och utredaren Andreas Vass som experter i kommittén. Den 30 september 2016 entledigades Anna Hedberg. Den 1 oktober 2016 förordnades departementssekreterare Maria Ahlsved som expert i kommittén.

Som huvudsekreterare anställdes den 1 augusti 2015 utredare Martin Johansson. Som sekreterare anställdes den 24 augusti 2015 utredare Hanna Wallinder, den 2 september 2015 fil. mag. Martin Olauzon och den 14 september 2015 ämnesrådet Mathilda Åberg. Den 31 december 2015 entledigades Martin Olauzon. Den 10 april 2016 entledigades Martin Johansson. Den 1 april 2016 anställdes tidigare generaldirektören Sören Häggroth som huvudsekreterare. Den 19 juni 2016 entledigades Mathilda Åberg. Som sekreterare i kommittén anställdes den 1 juni 2016 utredaren Peter Ehn och verksamhetsledaren Maria Gustafsson.

Kommittén har antagit namnet Parlamentariska landsbygds-kommittén.

I mars 2015 överlämnade kommittén delbetänkandet *På väg mot en ny politik för Sveriges landsbygder – landsbygdernas utveckling, möjligheter och utmaningar* (SOU 2016:26).

Kommittén överlämnar härmed sitt slutbetänkande *För Sveriges landsbygder – en sammanhållen politik för arbete, hållbar tillväxt och välfärd* (SOU 2017:1). Till slutbetänkandet har fogats en reservation och tre särskilda yttranden.

Vårt uppdrag är härmed slutfört.

Stockholm i januari 2017

Johan Persson

Ulf Berg
Åsa Coenraads
Monica Haider
Kew Nordqvist
Håkan Svenneling
Kristina Yngwe

Emma Carlsson Löfdahl
Anders Forsberg
Mattias Jonsson
Irene Oskarsson
Anna-Caren Säterberg

/Sören Häggroth
Peter Ehn
Maria Gustafsson
Hanna Wallinder

Innehåll

Sammanfattning	11
Summary	25
Författningsförslag	41
1.1 Förslag till förordning om ändring i kommittéförordningen (1998:1474).....	41
1.2 Förslag till förordning (2017:000) om nationellt mål för landsbygdspolitiken och statliga myndigheters ansvar för landsbygdsutveckling.....	42
1.3 Förslag till förordning 2017:000 om landsbygdsdelegationer.....	44
1.4 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2009:1464) med instruktion för Statens jordbruksverk.....	47
1.5 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2010:185) med instruktion för Trafikverket	48
1.6 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2007:951) med instruktion för Post- och telestyrelsen	49
1.7 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2012:811) med instruktion för Universitets- och högskolerådet	50
1.8 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2007:825) med länsstyrelseinstruktion	51
1.9 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2009:145) med instruktion för Tillväxtverket	53

1.10	Förslag till förordning om ändring i förordningen (2012:989) med instruktion för Naturvårdsverket	54
1.11	Förslag till förordning om ändring i förordningen (2014:1102) med instruktion för Polismyndigheten.....	55
1.12	Förslag till förordning om ändring i förordningen (2007:1030) med instruktion för Arbetsförmedlingen	56
1	En sammanhållen politik för Sveriges landsbygder	57
1.1	Uppdraget	57
1.2	Kommitténs arbete	57
1.3	Varför behövs en sammanhållen politik för landsbygdernas utveckling?	58
1.4	Mål för en sammanhållen landsbygdspolitik	64
1.4.1	Två scenarier.....	65
2	Näringsliv och företagande.....	69
2.1	De platsbundna näringarna har möjligheter	70
2.2	Ökad globalisering och specialisering	73
2.3	Näringsliv och företagande i en sammanhållen landsbygdspolitik – överväganden och förslag	74
2.3.1	Tillgång till finansiellt kapital.....	75
2.3.2	Förnyelse och innovationer.....	80
2.3.3	Omställning till en hållbar utveckling av landsbygdernas platsbundna verksamheter	83
2.3.4	Näringslivspaket till kommuner med extra stora utmaningar	87
2.3.5	Kunskapsutveckling om näringsliv i landsbygderna.....	93
2.3.6	Servicegaranti till små och medelstora företag.....	95
3	Digital kommunikation och transportinfrastruktur.....	97
3.1	Hela landet ska kunna dra nytta av digitaliseringens möjligheter	98

3.1.1	Stora behov av bredbandsutbyggnad i landsbygderna	100
3.1.2	Fullborda bredbandsutbyggnaden med innovationsupphandling till 2025	103
3.2	Säkerställ transportinfrastrukturen i landsbygderna	107
3.2.1	Nationella mål och planer för politiken	108
3.2.2	Insatser för ökad tillgänglighet	111
4	Kompetensförsörjning	117
4.1	Betydelsen av närhet och möjligheter till högre utbildning i landsbygderna	118
4.2	Nationella mål för politiken	119
4.3	Utbildningscentra för högre utbildning	122
4.3.1	Kompetensplattformar som del av utbildningscentra	129
4.3.2	Kunskapslyftet som del av utbildningscentra	130
4.4	Fler med högre utbildning i kommuner med extra stora utmaningar	132
5	Samhällsplanering och bostadsbyggande	135
5.1	Landsbygderna i den kommunala översiktsplaneringen	135
5.1.1	Riksintressen påverkar	137
5.1.2	Enklare att bygga i strandnära lägen	138
5.1.3	Översyn av vatten- och avloppslagstiftningen	140
5.2	Ett ökat behov av bostäder	140
5.2.1	Förbättrade krediter för byggande av bostäder i landsbygderna	143
6	Kommersiell service, välfärdstjänster och kultur	145
6.1	Den kommersiella servicen i landsbygderna tenderar att försämrats	146
6.2	Den kommersiella servicen i landsbygderna – överväganden och förslag	150

6.2.1	Statlig vägledning till kommunernas arbete med lokal serviceutveckling.....	151
6.2.2	Den samhällsomfattande posttjänsten i landsbygderna.....	152
6.2.3	Kreditinstitutens ansvar för betaltjänster och kontanthantering behöver lagregleras.....	154
6.3	De kommunala välfärdstjänsterna står inför stora utmaningar	156
6.4	De kommunala välfärdstjänsterna i landsbygderna – överväganden och förslag.....	159
6.4.1	Det kommunala utjämnningssystemet bör anpassas till ändrade förhållanden.....	161
6.4.2	Kommunernas förmåga att rekrytera personal bör stärkas	163
6.5	En kulturpolitik för hela landet.....	164
6.6	En lokaljournalistik i kris.....	165
6.7	Kulturen i landsbygderna – överväganden och förslag.....	166
6.7.1	Kulturen behöver bli mer tillgänglig i landsbygderna.....	166
7	Statens närvaro i landsbygderna	171
7.1	Den statliga närvaron i landsbygderna – överväganden och förslag.....	172
7.1.1	Moratorium för nedläggningarna av Arbetsförmedlingens lokala kontor.....	172
7.1.2	Polisen ska finnas på plats i varje kommun	175
7.1.3	Ny organisering av statlig lokal service	179
7.1.4	Statliga tjänster omlokaliseras från Stockholm till FA-regioner i behov av statliga arbetsplatser.....	186
8	Styrning och organisering av landsbygdspolitiken	193
8.1	Hur staten bör styra och organisera landsbygdspolitiken – överväganden och förslag	196

8.1.1	Alla statliga utredningar får i uppdrag att beakta konsekvenser för landsbygdens utveckling.....	196
8.1.2	Konsekvenserna för landsbygderna bör beskrivas i regeringens gemensamma beredning av propositioner och andra regeringsbeslut.....	197
8.1.3	Regeringen bör tydliggöra vissa myndigheters och statliga bolags landsbygdspolitiska ansvar	200
8.1.4	Länsstyrelsernas roll inom landsbygdspolitiken stärks.....	201
8.1.5	Landsbygdsdelegationer inrättas i länen	204
8.1.6	En tydligare reglering av den statliga styrningen av landsbygdspolitiken	208
9	Civilsamhället utvecklar landsbygderna.....	211
9.1	Civilsamhällets organisationer tar ansvar för lokal landsbygdsutveckling.....	211
9.2	Civilsamhället bidrar till bättre beslut och samordningsvinster.....	213
9.3	Överväganden och förslag för att främja det civila samhällets roll i landsbygdsutveckling	216
9.3.1	Förslag om förstärkning, förnying och förnyelse genom folkbildning.....	216
9.3.2	Förslag om stärkt dialog och samverkan mellan det civila samhället och offentlig sektor ..	219
9.3.3	Förslag om statlig överenskommelse om kunskaper och arbetssätt för landsbygdsutveckling	223
10	Konsekvenser av kommitténs förslag.....	225
10.1	Både kostnader och intäkter för samhället.....	226
10.1.1	Om konsekvenserna av offentliga åtgärder	226
10.1.2	Ett sammanhållet Sverige är en samhällsekonomisk vinst.....	227
10.1.3	De samlade konsekvenserna av kommitténs förslag.....	228

10.1.4	Överensstämmelse med EU:s regler om statligt stöd.....	233
10.2	Övriga konsekvenser av förslagen.....	234
10.2.1	Konsekvenser för den kommunala självstyrelsen.....	234
10.2.2	Konsekvenser för det brottsförebyggande arbetet	235
10.2.3	Konsekvenser för sysselsättning och offentlig service i olika delar av landet	236
10.2.4	Konsekvenser för miljön	237
10.2.5	Konsekvenser för jämställdheten mellan kvinnor och män	237
10.2.6	Konsekvenser för möjligheterna att nå de integrationspolitiska målen	238

Reservation och särskilda yttranden 241

Referenser..... 255

Bilagor

Bilaga 1	Kommittédirektiv 2015:73.....	263
Bilaga 2	Landsbygdskommuner och funktionella analysregioner.....	275
Bilaga 3	Kommitténs arbetsformer	283

Sammanfattning

Därför behövs en sammanhållen landsbygdspolitik

Det finns både möjligheter och utmaningar i landsbygderna. I landsbygderna finns ett vitalt näringsliv med höga produktionsvärden som måste ges goda förutsättningar att möta framtida marknader. En del av detta näringsliv utgår från platsbundna resurser som är viktiga för Sverige som helhet. Bland annat är landsbygdernas natur- och kulturmiljöresurser viktiga för att ta Sverige in i en bio-baserad och fossilfri ekonomi och för att göra Sverige till en utvecklad besöksnation. Därför är det viktigt med befolkade, aktiva och växande landsbygder.

I dag saknas en sammanhållen politik för landsbygderna som på ett tydligt sätt tar avstamp i de utmaningar och möjligheter som samhället står inför. En övergripande ambition för kommittén är att presentera en sådan sammanhållen politik för landsbygdernas utveckling de närmaste 30 åren. En politik som syftar till optimism och framtidstro i hela Sverige.

Människor som verkar och bor i landsbygderna bidrar till vårt gemensamma samhällsbygge och har rätt till goda levnadsvillkor. Vår mest grundläggande utgångspunkt är att landsbygderna ska ges samma förutsättningar att utvecklas som andra delar av vårt land och ge dem som arbetar och bor i landsbygderna likvärdiga förutsättningar till ett gott liv.

Utvecklingen i landsbygderna har under lång tid gått i en riktning som står i strid med en sådan ambition. Resultatet har blivit att näringslivets potential inte har utnyttjats och att skillnaderna i tillgång till offentlig service mellan olika landsdelar har ökat. En fortsatt tudelning av vårt land kan inte accepteras varken av ekonomiska, sociala, miljömässiga eller demokratiska skäl. Landsbygderna erbjuder många av lösningarna när det gäller framtidens

utmaningar, inte minst inom klimatpolitiken, men då måste det vara möjligt att verka och bo där.

Medborgarna i vårt land ingår i olika typer av sociala och ekonomiska sammanhang. Många av dessa har de anslutit sig till frivilligt; det vi kallar det civila samhället. Andra sammanhang skapas genom att medborgarskapet innebär skyldigheter och rättigheter i förhållande till samhällets institutioner. Enligt vår mening är emellertid ett medborgarskap inte bara en formalitet, det är också ett uttryck för ett samhällskontrakt mellan medborgarna och det allmänna i form av stat, landsting och kommuner. Om det blir ett allt för stort gap mellan de förväntade rättigheterna och den faktiska verkligheten finns det en risk för att detta samhällskontrakt kommer att lösas upp. Detta kan få långtgående konsekvenser för förtroendet för samhället och demokratin.

Vi menar att samhällskontraktet bör vidareutvecklas för att säkerställa att medborgarna och näringslivet i landsbygderna ges samma förutsättningar som i övriga delar av vårt land. För att åstadkomma detta lämnar Parlamentariska landsbygdskommittén 75 förslag som sammantaget lägger grunden för ett mer sammanhållet Sverige, där alla, oberoende av var man bor, ges grundläggande förutsättningar att leva ett gott liv.

I vårt arbete med att utforma en sammanhållen politik för landsbygdernas utveckling har vi utgått från tre övergripande perspektiv:

- Likvärdiga förutsättningar för medborgarna att arbeta, bo och leva i landsbygderna.
- Öka landsbygdernas förmåga att ta till vara förutsättningarna för företagsamhet och sysselsättning på ett långsiktigt hållbart sätt.
- Öka landsbygdernas möjligheter att bidra till en positiv utveckling av samhällsekonomin.

Kommitténs förslag och mål för landsbygdens utveckling

Kommittén lämnar i detta slutbetänkande ett stort antal förslag som ska bidra till en sammanhållen politik för en långsiktigt hållbar utveckling i Sveriges landsbygder. Kommittén har också formulerat ett övergripande mål för landsbygdernas utveckling i ett trettioårs-perspektiv:

- En livskraftig landsbygd med likvärdiga möjligheter till företagande, arbete, boende och välfärd.

De mål och de förslag som vi redovisar i detta slutbetänkande utgår från de analyser och principiella ställningstaganden som kommittén gjorde i sitt delbetänkande *På väg mot en ny politik för Sveriges landsbygder – landsbygdernas utveckling, möjligheter och utmaningar* (SOU 2016:26).

En näringspolitik för Sveriges landsbygder

Utgångspunkten för kommitténs näringspolitiska förslag är att det finns betydelsefulla produktionsvärden i landsbygderna som det är viktigt att ta till vara. I kommitténs analyser kan vi se att den ökande globaliseringen och specialiseringen ställer stora krav på näringslivets förmåga till förnyelse. Företagen måste kunna samspela med aktörer lokalt, nationellt och globalt. Aktörer som kan bidra med kunskaper och pengar till produkt- och tjänsteutveckling. I synnerhet för solo- och småföretagare i glesa strukturer är det avgörande hur man utvecklar sina samarbeten på distans. Därmed blir våra förslag om goda digitala och fysiska kommunikationsmöjligheter viktiga. Detsamma gäller en god tillgång till efterfrågad arbetskraft.

Mål

Målet för detta område bör enligt kommittén vara:

- Landsbygdernas förutsättningar tas till vara för att skapa ett mångsidigt, konkurrenskraftigt och hållbart näringsliv med god förmåga till förnyelse.

Förslag

Vi kan konstatera att det finns behov av ytterligare finansiellt kapital i framför allt de glesa och mycket glesa landsbygdsområdena. Kommittén lägger därför förslag som ska förstärka Almi Företagpartners, Saminvest AB:s och Vinnovas uppdrag att verka för näringslivsutveckling i dessa landsbygder (2.3.1 och 2.3.2).

Förmågan till förnyelse stärks av att viktiga kontakter knyts mellan forskning, annan expertis, rådgivare och producenter i ett tidigt skede av en innovation. Därför föreslår kommittén bland annat en utvidgning av nuvarande åtgärder med bland annat stöd till innovationsgrupper inom ramen för landsbygdsprogrammet (2.3.2). Det är viktigt att dessa stöd når fler företag och branscher i landsbygderna.

Ökad export är av betydelse för att stärka näringslivets konkurrenskraft. Kommittén föreslår därför att aktörerna som verkar genom regionala exportcentra samt Visit Sweden får i uppdrag att genomföra riktade insatser till företag i landsbygderna (2.3.3). Det är särskilt viktigt att små företag, i synnerhet i glesa och mycket glesa landsbygder, får del av de insatser som exportcentra kan erbjuda.

Kommittén konstaterar att det finns åtskillig lagstiftning och regeltillämpning som försvårar villkoren för de som driver platsbunden verksamhet i landsbygderna, liksom för verksamheter av säsongskaraktär. Problemen uppstår bland annat på grund av bristande kunskap om villkoren för företagande i landsbygderna. Därför är det viktigt att policyutformning och policytillämpning utgår från bättre kunskap om företagande i glesa områden. Det behövs kunskapsutveckling. Kommittén föreslår att det bland annat ska ske genom ett nyinrättat forskningscentrum (2.3.5).

Paket för näringslivet i kommuner med extra stora utmaningar

Kommittén konstaterar att nuvarande insatser i stödområde A behöver kompletteras. Det gäller i synnerhet de 23 kommuner som har extra stora utmaningar. De finns i arbetsmarknadsregioner med begränsat befolkningsunderlag på stora geografiska ytor. Deras näringsliv består av förhållandevis begränsat antal branscher och de har haft en problematisk befolkningsutveckling. Företagen i dessa kommuner har långa avstånd till leverantörer, kunder och begränsat utbud av arbetskraft. Därför föreslår kommittén ett paket med en kombination av landsbygdsgenerella och geografiskt riktade åtgärder som ska skapa synergieffekter och en positiv utvecklingsspiral (2.3.4). Paketet ska öka tillgången på arbetskraft och frigöra kapital för det lokala näringslivet. Detta bidrar till att produktionsvärden stannar och kan återinvesteras. Det i sin tur ska stärka produk-

tionsförmågan hos näringsidkare i dessa regioner och på sikt leda till både nya och bevarade arbetstillfällen.

Utöver våra landsbygdsgenerella åtgärder med bland annat utbildningscentra, omlokalisering av statliga jobb och utbyggd digital infrastruktur innehåller paketet en möjlig finansiering på cirka 500 miljoner kronor som kan avsättas för riktade näringspolitiska och tillväxtfrämjande åtgärder i dessa kommuner. Det kan exempelvis handla om ytterligare nedsättning av arbetsgivar- och egenavgifter och avskrivning av studieskulder. Vi föreslår att regeringen utreder detta vidare.

Digitalisering och transportinfrastruktur ska bidra till landsbygdernas utveckling

Trots ambitiösa mål för bredbandsutbyggnaden kan kommittén konstatera att det fortfarande är många hushåll, i huvudsak i de glesa landsbygderna, som saknar snabbt bredband.

Behovet av investeringar inom samtliga transportslag överstiger i dag de ekonomiska ramarna. För de investeringar som görs genomförs sällan kalkyler av investeringens regionala konsekvenser, trots att samma transportinvestering kan ha helt olika effekter beroende på var den genomförs. Vissa investeringar kan således orsaka negativa effekter för mer territoriella politikområden, som landsbygdspolitik.

Väl fungerande digital kommunikation och fungerande transportsystem underlättar boende i landsbygderna och är av största vikt för att landsbygderna ska kunna utvecklas. Bra kommunikationer är också nödvändiga för medborgarnas möjligheter att pendla till arbete och ta del av offentlig och kommersiell service.

Mål

Kommittén har formulerat två mål för detta område:

- Hela landet drar nytta av digitaliseringens möjligheter.
- En infrastruktur som säkerställer person- och godstransporter till medborgarna och näringslivet i landsbygderna.

Förslag

För att se till att även landsbygderna får tillgång till en effektiv och säker digital kommunikation med hög överföringskapacitet lämnar kommittén ett antal förslag (3.1, 3.1.1, 3.1.2). Kommittén föreslår bland annat att regeringen beslutar om ett nytt mål för bredbandsutbyggnaden, där hela landet ska ha tillgång till digital infrastruktur med överföringskapacitet med minst 100 Mbit/s senast 2025. Kommittén föreslår att Jordbruksverket ges i uppdrag att utforma bredbandsstödet inom landsbygdsprogrammet 2021–2027 så att länsstyrelserna tillsammans med regionalt utvecklingsansvariga och kommuner kan upphandla bredband med hög överföringskapacitet. Vidare föreslår kommittén att regeringen omgående anslår 300 miljoner årligen för att inleda innovationsupphandlingar för att fullborda bredbandsutbyggnaden.

Kommittén lämnar också ett antal förslag som syftar till att förbättra person- och godstransporterna i landsbygderna. Bland annat föreslår kommittén att regeringen bedömer vilka konsekvenser en förändring av skatter, avgifter och avdrag inom det transportpolitiska området får för möjligheten att nå de landsbygdspolitiska målen (3.2.1). Kommittén föreslår också att regeringen tar initiativ till en översyn av reseavdraget i syfte att göra det avståndsbaserat (3.2.2).

En kompetensförsörjning som säkerställer landsbygdernas behov av arbetskraft

Kompetensförsörjningen i landsbygderna står inför stora utmaningar. Många unga flyttar från landsbygderna till högskole- och universitetsorter för att utbilda sig och återvänder allt för sällan. Både den privata och offentliga sektorn har också svårt att hitta personal med rätt utbildning. Det finns också en brist på personer med högre utbildning. Något som gör det svårt att attrahera kunskapsintensiva verksamheter till landsbygderna.

Kompetens är en av grunderna för ekonomisk tillväxt och utveckling. Det gäller inte minst i landsbygderna. Tillgång till högre utbildning i närområdet är därför viktigt för landsbygdernas näringsliv och för den offentliga sektorn.

Mål

Kommitténs mål för detta område är:

- Utbildningssystemet säkerställer kompetensförsörjningen och ökar tillgängligheten till högre utbildning i hela landet.

Förslag

Kommittén lämnar flera förslag för att säkerställa landsbygdernas kompetensförsörjning. Ett antal av förslagen syftar till att öka tillgängligheten till högre utbildning i hela landet. Det föreslås ske genom att utbildning som bedrivs vid universitet och högskolor ska kunna erbjudas lokalt i samverkan med kommuner i så kallade utbildningscentra för högre utbildning (4.3).

Ett annat förslag syftar till att få fler med högre utbildning att flytta till eller stanna kvar i kommuner med extra stora utmaningar. Kommittén föreslår att regeringen utreder om det ska bli möjligt att minska studieskulden för de som bor och arbetar i de 23 kommuner som kommittén föreslår ska bli föremål för särskilda satsningar (4.4).

Samhällsplanering och bostadspolitik som ser till landsbygdernas behov

Kommittén konstaterar att det finns en efterfrågan på bostäder i landsbygderna. Flertalet landsbygdskommuner har i dag brist på bostäder, och då inte enbart i centralorten.

Bostadsförsörjningen har en mycket stor betydelse för att landsbygderna ska kunna utvecklas. Ett attraktivt boende kan vara en förutsättning för att få efterfrågad arbetskraft att bosätta sig i landsbygderna. För att kommunerna ska kunna behålla unga och nyanlända och underlätta deras utbildning och inträde på arbetsmarknaden krävs bostäder. En ökad bosättning i landsbygderna breddar också underlaget för kommersiell och offentlig service.

En kommunal översiktsplanering som omfattar landsbygderna utgör också en viktig grund för att landsbygderna ska kunna utnyttja sina förutsättningar för utveckling och boende.

Mål

De mål som kommittén har formulerat för området är:

- Bosättning i landsbygderna underlättas.
- En samhällsplanering som underlättar landsbygdernas utveckling.

Förslag

För att få kommunerna att i ökad utsträckning använda den översiktliga planeringen som ett verktyg för att skapa goda förutsättningar för landsbygdernas utveckling föreslår kommittén att Boverket ges i uppdrag att utarbeta en vägledning för hur landsbygdernas värden och utvecklingsmöjligheter ska kunna redovisas inom ramen för den kommunala översiktsplaneringen (5.1).

Kommittén lägger också ett antal förslag som syftar till att minska vissa begränsningar som finns för byggande och utveckling i landsbygderna. Förslagen avser riksintressen, strandskydd och valgstiftningen (5.1.1–5.1.3).

För att öka det statliga engagemanget för byggandet av bostäder i landsbygderna föreslår kommittén att regeringen tar initiativ till att utreda om byggandet kan underlättas genom införandet av särskilda landsbygdslån för byggande av egna hem, hyresrätter, ägarlägenheter, kooperativa hyresrätter och bostadsrätter (5.2.1).

En förbättrad tillgång till service, välfärd och kultur i landsbygderna

Kommittén konstaterar att den kommersiella servicen i landsbygderna tenderar att försämrats. Exempelvis minskar dagligvarubutikerna i alla typer av landsbygder, liksom tillgängligheten till betal-tjänster och kontanthantering.

Tillgängligheten till kommersiell service och välfärdstjänster är av avgörande betydelse för landsbygdernas utveckling. Saknas det förskolor och skolor, dagligvaruhandel, drivmedelsstationer, post- och apoteksservice med mera är det svårt att locka till sig nya medborgare och inte minst att driva företag. Även kulturen spelar en

viktig roll för att skapa attraktiva livsmiljöer som kan bidra till landsbygdernas livskraft och utveckling.

Den demografiska utvecklingen utgör den största utmaningen för välfärdstjänsterna. När antalet kommunmedlemmar minskar ställs kommunerna inför svårigheter att finansiera sin verksamhet och att rekrytera personal till densamma.

Mål

De mål som kommittén har formulerat för detta område är:

- God tillgång till kommersiell service.
- Likvärdig tillgång till vård, skola och omsorg oberoende av bostadsort.
- Likvärdiga möjligheter att utöva och uppleva kultur oberoende av bostadsort.

Förslag

En utgångspunkt för kommitténs förslag är att staten måste ta ett större ansvar för landsbygdernas kommersiella service, välfärdstjänster och kulturutbud.

För att stärka och utveckla den kommersiella servicen lämnar kommittén bland annat förslag som syftar till att säkra tillgången till post- och betaltjänster (6.2.2, 6.2.3).

Kommittén föreslår också att det kommunala utjämningssystemet anpassas till ändrade demografiska och andra förhållanden samt att de specialdestinerade statsbidragen i ökad utsträckning görs generella (6.4.1).

Vidare föreslår kommittén att Statens kulturråd och Myndigheten för kulturanalys får uppdrag som syftar till att göra kulturen mer tillgänglig i landsbygderna (6.7.1).

Staten ska bli mer närvarande i landsbygderna

Kommittén konstaterar att staten har dragit sig tillbaka från landsbygderna och allt mer koncentrerat verksamheten till tätorter och större städer. En utgångspunkt för kommitténs förslag är därför att staten måste bli mer närvarande i hela landet och att staten som arbetsgivare måste ta ett större ansvar för landsbygdernas utveckling.

Mål

Kommitténs mål för området är:

- Staten är fysiskt närvarande i landsbygderna med arbetsplatser myndighetsservice och polis.

Förslag

Kommittén lämnar ett antal förslag som syftar till att stärka den statliga närvaron i landsbygderna.

Kommittén föreslår att Arbetsförmedlingen stoppar planerade nedläggningar inom sitt lokala kontorsnät till dess att konsekvenserna av nedläggningarna och av införandet av alternativa digitala kanaler för arbetssökande har utvärderats (7.1.1).

Polisens närvaro i landsbygderna är en mycket viktig trygghetsfaktor för landsbygdernas invånare. Kommittén föreslår att regeringen ställer krav på maximal insatstid för polisärenden där ingripanden måste ske omedelbart (7.1.2).

Kommittén föreslår också att en serviceorganisation inrättas med uppgift att ansvara för den lokala service som i dag utförs av Försäkringskassan, Skatteverket och Pensionsmyndigheten (7.1.3). Två alternativa modeller för en sådan organisation redovisas. Där det är möjligt bör Arbetsförmedlingen, Migrationsverket och Polismyndigheten samlokaliseras med den nya serviceorganisationen.

Antalet tjänster vid statliga myndigheter i Stockholms FA-region har under perioden 2008–2014 ökat med drygt 10 000. Samtidigt minskar antalet statliga tjänster i många arbetsmarknadsmässigt utsatta FA-regioner. Kommittén rekommenderar därför att 10 000 tjänster vid statliga myndigheter i Stockholms FA-region under en

5 till 7-årsperiod omlokaliseras till FA-regioner i behov av statliga arbetstillfällen (7.1.4).

En tydligare styrning och samordning av landsbygdspolitiken

Den starka statliga sektoriseringen är ett problem för ett tvärsektorielt och komplext politikområde som landsbygdspolitiken. Landsbygdernas möjligheter till utveckling och tillväxt, som bygger på att aktörer på olika nivåer samverkar, försämras i ett sektorbaserat system jämfört med ett där geografin tillmäts en betydelse.

En förutsättning för en framgångsrik landsbygdsutveckling är att det finns arbetssätt och verktyg som gör det möjligt samordna åtgärder inom olika politikområden.

Förslag

En utgångspunkt för kommitténs förslag är att det behövs en tydligare styrning och samordning av landsbygdspolitiken. Om detta ska lyckas behöver de olika statliga aktörernas roller tydliggöras. Kommittén lämnar ett antal förslag för att åstadkomma detta (8.1.1–8.1.6). Vi föreslår bland annat

- att det i kommittéförordningen stadgas att kommittéer i sina betänkanden ska ange konsekvenser för landsbygden av sina förslag,
- att det i samband med regeringens gemensamma beredning av propositioner och andra regeringsbeslut införs en särskild bedömning av beslutens konsekvenser för landsbygderna,
- att vissa myndigheters och statliga bolags landsbygdspolitiska ansvar tydliggörs i myndigheternas instruktioner och bolagens ägardirektiv, och
- att det i varje län ska inrättas en strategisk och operativ samordningsfunktion, benämnd landsbygdsdelegation. Landsbygdsdelegationerna ska, inom ramen för länsstyrelsernas samordningsuppdrag, samordna de statliga myndigheternas verksamhet inom landsbygdspolitiken. Delegationerna ska ledas av landshövdingarna.

Bättre förutsättningar för civilsamhället att bidra till landsbygders utveckling

Människors engagemang och förmåga till samarbete och organisering är grunden för hållbar utveckling. Det finns ett rikt föreningsliv i landsbygderna. I många landsbygder tar dessutom det civila samhället genom sina föreningar stort ansvar för lokal service och infrastruktur. En landsbygdspolitik måste därför underlätta för den insats som civilsamhället bidrar med.

I landsbygderna är det särskilt viktigt att verksamheter kan drivas i småskaliga lösningar som ger samordningsvinster. Det är därför betydelsefullt att offentlig, privat och ideell sektor samarbetar. Civilsamhället kan genom sina organisationer också bidra till bättre beslutsunderlag i offentlig sektor. Enligt kommittén behöver därför arenorna för dialog och samarbete stärkas.

Föreningslivet i landsbygderna behöver breddas. Fler unga och nya svenskar behöver i större utsträckning känna förankring och att de är viktiga för sina bygders utveckling. Deras engagemang behövs för att kunna stärka utvecklingen i landsbygderna.

Mål

Kommitténs mål för det civila samhället är:

- Staten främjar det civila samhällets engagemang i landsbygders utveckling.

Förslag

Staten kan bidra till att stärka flera arenor på olika nivåer. Därför föreslår kommittén bland annat att leadermetoden görs rikstäckande och att statens överenskommelse med civilsamhället på nationell nivå breddas genom att också fokusera på utveckling av arbetsmetoder för landsbygdsutveckling (9.3.2, 9.3.3). Kommittén föreslår också riktade stöd till folkbildningen för att stärka i synnerhet ungas och personer med invandrabakgrunds möjligheter och förmåga att delta i landsbygdsutveckling (9.3.1).

Kostnader och finansiering av kommitténs förslag

Kommittén föreslår ett stort antal åtgärder för att stärka utvecklingskraften i landsbygderna. Den positiva samhällsekonomiska effekten av våra förslag ska komma genom kombinationen av förslagen. Konsekvenserna av våra förslag bör således bedömas samlat.

Det har visat sig att det finns omfattande brister i dagens system för reseavdrag. Genom felaktiga utbetalningar går staten miste om minst 1,4 miljarder kronor utifrån dagens nivåer av avdraget. Om reseavdraget, som kommittén föreslår, görs avståndsbaserat skapas utrymme för att göra effektivare utvecklingsinsatser i landsbygderna.

Viktigare insatser och deras finansiering redovisas nedan.

- Den årliga kostnaden för ett statsbidrag som syftar till att skapa en infrastruktur för utbildningscentra i FA-regioner som saknar universitet och högskola, eller har få etablerade kommunala lärcentra inom regionen, uppskattas till 70 miljoner kronor. Finansieringen föreslås ske med medel som frigörs genom vårt förslag om avståndsbaserat reseavdrag. Lärosätenas kostnader för satsningen bör kunna finansieras inom befintliga anslag.
- Kostnaden för kommitténs förslag om bredbandsutbyggnaden, beräknas till cirka 2 miljarder kronor. De årliga investeringarna i en fortsatt bredbandsutbyggnad är cirka 300 miljoner kronor under en period av 5–10 år. Finansieringen föreslås ske med medel som frigörs genom vårt förslag om avståndsbaserat reseavdrag. Finansieringen ska ses i relation till att regeringen redan disponerar 1 miljard kronor för fortsatt bredbandsutbyggnad.
- Kommitténs rekommendation om att minst 10 000 tjänster vid statliga myndigheter i Stockholms FA-region under en 5 till 7-årsperiod omlokaliseras till FA-regioner i behov av statliga arbetstillfällen kan inledningsvis leda till vissa kostnader som sammanhänger med flytten till nya orter och nya lokaler. Dessa kostnader bör emellertid huvudsakligen inrymmas i berörda myndigheters anslag.

- Kommitténs förslag om att genomföra lokalt ledd utveckling med leadermetoden i hela landet beräknas kosta ytterligare cirka 150 miljoner kronor sett över en sjuårsperiod. Finansieringen förslås ske genom omprioriteringar inom landsbygdsprogrammet, bland annat genom de resurser som frigörs genom vårt förslag om en resursmässigt effektivare och mer samordnad upphandling av bredband.
- Därutöver har kommittén identifierat en möjlig finansiering på cirka 500 miljoner kronor som kan avsättas i näringspolitiska och tillväxtfrämjande åtgärder i ett paket till de utpekade 23 kommunerna med extra stora utmaningar. Det kan exempelvis handla om åtgärder som prövats i Norge i form av sänkta arbetsgivaravgifter och nedskrivning av studielån. Finansieringen föreslås ske med medel som frigörs genom vårt förslag om avståndsbaserat reseavdrag.

Summary

Why a coherent rural policy is needed

Rural areas create opportunities as well as challenges. Rural areas are home to flourishing businesses with high production values that must be given every opportunity to engage with their future markets. Some of this industry is derived from location-dependent resources that are important for Sweden as a whole. Among other things, the natural resources of rural areas and their cultural environment are important for taking Sweden into a bio-based and fossil-free economy and for making Sweden a developed tourist nation. Populated, active and growing rural areas are therefore vitally important.

People who live and work in rural areas contribute towards building our society as a whole and have the right to good living conditions.

There is currently no coherent policy for rural areas that is clearly founded on the challenges and opportunities faced by society. One overarching ambition for the Committee is to present such a coherent rural development policy for the next 30 years. The aim of this policy is to foster optimism and faith in the future across the whole of Sweden.

Our most fundamental underlying assumption is that rural areas are to be given the same conditions to develop as other parts of Sweden and provide the people who live and work in rural areas with equal opportunities to lead good lives.

Rural development has long been headed in a direction that runs counter to this ambition. The result has been a failure to exploit business potential and greater discrepancies between access to public services in different parts of the country. Continued division of Sweden is unacceptable on economic, social, environmental and

democratic grounds. Rural Sweden offers many of the solutions to the challenges of the future, not least in climate policy, but for it to do so, it must be possible to live and work there.

Sweden's citizens operate within different social and economic contexts. Many of them have voluntarily signed up to these in what we term civil society. Other contexts are created in that citizenship involves obligations and rights in relation to the institutions of society. In our view, however, citizenship is not merely a formality; it is also an expression of a social contract between the citizens and the public sector in the form of the State, county councils and municipalities. If there is too great a gap between expected rights and actual reality, there is a risk that this social contract will fall apart. This may have far-reaching consequences for confidence in society and democracy.

We consider that the social contract should be developed further in order to ensure that business and the citizens in rural areas are afforded the same conditions as other parts of Sweden. In order to achieve this, the Parliamentary Rural Development Committee is submitting 75 proposals that in total lay the groundwork for a more cohesive Sweden in which everyone, wherever they live, is provided with what they essentially need in order to live their lives.

In our work to draw up a cohesive rural development policy, we have drawn on three overarching perspectives:

- Equal conditions for citizens to live and work in rural areas.
- Increasing the capacity of rural areas to exploit opportunities for entrepreneurship and employment in a manner that is sustainable in the long term.
- Increasing the opportunities of rural areas to contribute towards the positive development of the economy.

The Committee's proposals and objectives for rural development

In this final report the Committee is submitting a large number of proposals that will contribute towards a coherent policy for the long-term sustainable development of Sweden's rural communities.

The Committee has also set out an overarching objective for rural development over a 30-year period:

- Viable rural areas with equal opportunities for enterprise, work, housing and welfare.

The objectives and the proposals that the Committee sets out in this final report draw on the analyses and assumptions in principle made by the Committee in its interim report *På väg mot en ny politik för Sveriges landsbygder – landsbygdernas utveckling, möjligheter och utmaningar* (Towards a new policy for Sweden's rural areas – rural development, opportunities and challenges) (SOU 2016:26).

A business policy for rural Sweden

The assumption underlying the Committee's business policy proposals is that there are important production values in rural areas that it is important to exploit. In the Committee's analyses we can see that increasing globalisation and specialisation makes major demands in terms of business capacity for renewal. Companies must be able to interact with actors locally, nationally and globally, actors who are capable of contributing expertise and money towards developing products and services. For solo and small businesses in sparsely populated areas in particular, the way in which they develop long-distance partnerships is vital. Our proposals on good digital and physical communication opportunities are important in this respect. The same applies to good access to a skilled workforce.

Objective

According to the Committee, the objective for this area should be:

- for rural conditions to be taken into account to create a diversified, competitive and sustainable business community with a good capacity for renewal.

Proposals

We can state that there are additional needs for financial capital primarily in sparsely populated and very sparsely populated rural areas. The Committee is therefore submitting proposals that will reinforce the mandates of Almi Företagspartner AB, Saminvest AB and Vinnova to work for business development in these rural areas. (2.3.1 and 2.3.2).

Capacity for renewal is strengthened by important contacts being forged between research, other expertise, advisors and producers at an early stage of an innovation. Therefore the Committee proposes that current measures be expanded, including support for innovation groups and innovation networking within the remit of the Rural Development Programme (2.3.2). It is important that this support reaches more companies and branches in rural areas.

Increased exports are important for boosting business competitiveness. The Committee therefore proposes that the actors that work through regional export centres and Visit Sweden are charged with carrying out targeted initiatives for companies in rural areas (2.3.3). It is particularly important that small companies, particularly in sparsely and very sparsely populated rural areas, are able to benefit from the initiatives that export centres are able to offer.

The Committee finds that there are numerous pieces of legislation and rules being applied that make it more difficult for those who run location-specific activities in rural areas, and for operations that are seasonal in nature. The problems arise partly due to a lack of knowledge of the conditions under which rural enterprise operates. For this reason it is important that those drawing up policy and those applying it on the ground are better informed about enterprise in sparsely populated areas. Knowledge development is needed and the Committee proposes that this be achieved through a newly established research centre (2.3.5).

Business package in municipalities facing particularly tough challenges

The Committee finds that current initiatives in support area A need to be supplemented to meet the particularly tough challenges that certain labour markets and municipalities face because they are

in local labour market regions whose populations are small but which cover a large geographical area. These municipalities have had population decline and a business structure that consists of a relatively limited number of industries, which further heightens the challenges. Therefore, the Committee proposes a package with a combination of measures to create synergies and a positive development spiral in 23 municipalities with these extra challenges (2.3.4). The package is to increase access to labour and free up capital for local businesses. This will help to ensure that the production values stay and are reinvested in these rural areas. This in turn will strengthen the production capacity in these regions and in the long term lead to both new and retained jobs.

Access to labour is to be improved through investments in training centres and relocating public sector jobs. Improved communications will mainly be attained through an expanded high-capacity digital infrastructure. The package can also include SEK 500 million that can be used to enhance production capacity in these regions. This can be used for measures such as a greater reduction in employer and self-employed taxes and to write off student loans. We propose that the Government investigate these measures further.

Digitalisation and transport infrastructure is to contribute towards rural development

Despite ambitious targets for expanding broadband, the Committee can state that there are still many households, mainly in sparsely populated areas, that lack rapid broadband.

The need for investment in all types of transport currently exceeds the funding allocated. Where investments are made, calculations of the regional consequences of the investment are rarely carried out, despite the fact that the same transport investment may have completely different impacts depending on where it is located. Some investments can thus cause negative effects for more territorial policy areas such as rural policy.

Well-functioning digital communication and well-functioning transport systems make life easier for residents in rural areas and are of the utmost importance to rural development. Good com-

munication opportunities are also vital to citizens' ability to commute to work and use public and private services.

Objectives

The Committee has drawn up two objectives for this area:

- The whole country will benefit from the opportunities of digitalisation.
- An infrastructure that guarantees passenger and goods transport to citizens and businesses in rural areas.

Proposals

To make sure that rural areas too have access to efficient and safe digital communication with a high transfer capacity, the Committee is submitting a number of proposals (3.1, 3.1.1, 3.1.2). The Committee proposes that the Government decide a new objective for broadband expansion in which the whole country is to have access to digital infrastructure with transfer capacity of at least 100 Mbit/s by 2025. The Committee also proposes that the Swedish Board of Agriculture be commissioned to shape broadband support within the Rural Development Programme 2021–2027 so that the county administrative boards together with those responsible for regional development and municipalities can procure broadband with high transfer capacity.

The Committee is also submitting a number of proposals that seek to improve passenger and goods transport in rural areas. Among other things the Committee proposes that the Government assess the consequences that a change in taxation, charges and deductions in the area of transport policy would have on the opportunities for achieving the objectives of rural development policy (3.2.1). The Committee also proposes that the Government take the initiative to launch an overview of the travel deduction system with the aim of making it based on distance (3.2.2).

Skills supply that meets the labour requirements of rural areas

Skills supply in rural areas faces major challenges. Many young people move away from the countryside to university and college towns for their education, and far too few of them return. Both the private and public sector are finding it difficult to recruit people with the right qualifications. There is also a lack of people with higher education, which makes it difficult to attract knowledge-intensive businesses to rural areas.

Skills are one of the cornerstones of economic growth and development. This is particularly true of rural areas. Access to higher education locally is therefore important for rural industry and for the public sector.

Objective

The Committee's objective for this area is:

- for the education system to ensure a supply of skills and increase access to higher education throughout Sweden.

Proposals

The Committee is submitting several proposals to safeguard skills supply in rural areas. The proposals have two main areas of focus. Firstly, a number of our proposals seek to increase access to higher education across Sweden. It is proposed that this take the form of education run at universities and higher education institutions being able to be offered locally in partnership with municipalities in what will be known as education centres (4.3).

Secondly, the Committee proposes that the Government investigate the effects and consequences were the State to write off a proportion of the student loans of people who live and work in the 23 municipalities that the Committee proposes be the subject of special initiatives (4.4).

Planning and housing policy that meets the needs of rural areas

The Committee finds that there is a demand for housing in rural areas. The majority of rural municipalities currently have a shortage of housing, and not only in central locations.

Housing supply has a major impact on capacity for rural development. Good housing can be essential in attracting the labour that rural areas need to move to these locations. Homes are necessary if municipalities are to be able to retain young and newly arrived people and facilitate their education and entry into the labour market. More people living in rural areas also expands the basis for commercial and public services.

Municipal land-use planning that covers the rural areas is also important for ensuring that these areas are able to exploit their opportunities for development and housing.

Objectives

The objectives that the Committee has drawn up for the area are:

- Facilitating housing in rural areas.
- Planning that encourages rural development.

Proposals

In order to ensure that the municipalities use land-use planning to a greater extent as a tool to create good conditions for rural development, the Committee proposes that the National Board of Housing, Building and Planning be commissioned to draw up guidance for how rural values and development opportunities can be accounted for within the framework of municipal land-use planning (5.1).

The Committee is also submitting a number of proposals that seek to reduce certain restrictions that apply to building and development in rural areas. The proposals concern national interests, protection of beaches, and water and drainage legislation (5.1.1 – 5.1.3).

To increase the State's commitment to building houses in rural areas, the Committee proposes that the Government take the initiative to investigate whether building can be facilitated by introducing special rural loans for self-builders, rentals, owned apartments, cooperative tenancies and tenant-ownership.

Improved access to services, welfare and the arts in rural areas

The Committee finds that commercial services in rural areas are tending to decline. For example, the number of supermarkets is in decline in all types of rural areas, as is access to payment services and cash handling.

Access to commercial services and welfare services is vital to rural development. If there are no schools or pre-schools, supermarkets, filling stations, post offices or pharmacies, etc. it is hard to attract new citizens, and to run businesses in particular. The arts also play an important role in creating attractive environments in which to live capable of contributing towards the vitality and development of rural areas.

Demographic trends pose the greatest challenge for welfare services. When a municipality's population falls, the municipality faces difficulties funding their operations and recruiting staff.

Objectives

The objectives that the Committee has drawn up for this area are:

- Good access to commercial services.
- Equitable access to health care, education and care no matter where people live.
- Equitable opportunities to practice and experience culture no matter where people live.

Proposals

One underlying assumption for the Committee's proposals is that the State has to take greater responsibility for commercial services, welfare services and the arts in rural areas.

In order to strengthen and develop commercial services, the Committee is submitting proposals that include seeking to safeguard access to post office and payment services (6.2.2, 6.2.3).

The Committee also proposes adapting the system that ensures equal financial conditions in municipalities to changed demographic and other circumstances and making earmarked government grants more general (6.4.1).

The Committee also proposes that the Swedish Arts Council and Swedish Agency for Cultural Policy Analysis be tasked with making the arts more accessible in rural areas (6.7.1).

The State must have a greater presence in rural areas

The Committee finds that the State has withdrawn from rural areas and increasingly concentrated its operations in densely populated areas and large towns. One starting point for the Committee's proposals is therefore that the State must be more present throughout Sweden and that the State as an employer must take greater responsibility for rural development.

Objective

The Committee's objective for this area is:

- for the State to be physically present in rural areas with jobs, government agency services and a police presence.

Proposals

The Committee is submitting a number of proposals that seek to strengthen State presence in rural areas.

The Committee proposes that the Swedish employment service stop planned cuts in its local office network until the consequences

of the cuts and the introduction of alternative digital channels for job seekers have been evaluated (7.1.1).

A police presence in rural areas is a very important reassuring factor for the local population. The Committee proposes that the Government set requirements on a maximum intervention time for police cases where action must be taken immediately (7.1.2).

The Committee also proposes that a service organisation be set up tasked with responsibility for the local services that are currently performed by the Swedish social security agency Försäkringskassan, the Swedish Tax Agency and the Swedish Pensions Agency (7.1.3). Two alternative models for such an organisation are outlined. Where possible, the Swedish employment service, the Swedish Migration Agency and the Swedish Police will be co-located with the new service organisation.

The number of posts at government agencies in the Stockholm functional analysis region (FA region) increased by over 10,000 in the period 2008–2014. At the same time, the number of Government posts fell in many FA regions with a more vulnerable job market. The Committee therefore proposes that 10,000 posts at government agencies in Stockholm's FA region be relocated to FA regions in need of public sector employment for a five-year period.

Clearer steering and coordination of rural development policy

Strong sectorisation on the part of the State is a problem for a cross-sectoral and complex policy area such as rural policy. The opportunities for development and growth that are based on actors at different levels working together, are poorer in a sector-based system compared with one in which geography is afforded significance.

One condition for successful rural development is that there are ways of working and tools that make it possible to coordinate measures in different policy areas.

Proposals

One underlying assumption behind the Committee's proposal is that there is a need for clearer steering and coordination of rural policy. If this is to succeed, the roles of the different government actors need to be more clearly defined. The Committee is submitting a number of proposals to achieve this (8.1.1–8.1.6). We propose that:

The Committee Ordinance stipulates that, in their reports, committees are to state the consequences of their proposals for rural areas.

In conjunction with the Government's joint preparation of Government bills and other Government decisions, a special assessment of the consequences of the decision for rural areas is introduced.

The responsibility of certain government agencies and State-owned companies for rural policy is clearly set out in the agencies' instructions and the companies' directives.

In each county a strategic and operative coordination function is to be set up, known as the rural delegation. The delegations are to coordinate the activities of the government agencies in rural policy. The rural delegations are to be headed by the county governors and assisted by a secretariat at the county administrative boards.

Better conditions for civil society to contribute towards rural development

Sustainable development rests on human commitment and capacity to work together and organise. Rural areas also have a wealth of clubs and societies. In many rural areas civil society takes a major responsibility for local services and infrastructure through its organisations. A rural policy must therefore facilitate the contribution of civil society.

In rural areas it is particularly important that operations can be provided as small-scale solutions that offer synergies. It is therefore important for the public, private and voluntary sectors to work together. Through its organisations, civil society can also contribute towards a better basis for decision-making in the public sector. In the view of the Committee, arenas for dialogue and cooperation therefore need to be strengthened.

Local clubs and societies in rural areas need to be expanded. More young and new Swedes need to feel a sense of belonging and that they are important to the development of their areas to a greater extent. Their commitment is needed in order to strengthen rural development.

Objective

The Committee's objective for civil society is:

- for the State to promote civil society involvement in rural development.

Proposals

The State can help to strengthen more arenas at different levels. Therefore, the Committee proposes that the Leader method be extended nationwide and that the State's agreement with civil society at national level be expanded by also focusing on developing working methods for rural development (9.4, 9.5). Furthermore, the Committee proposes targeted support for non-formal adult education to strengthen, in particular, the opportunities and capacity of young people and people with an immigrant background to participate in rural development (9.3).

Costs and financing the Committee's proposals

The Committee proposes a large number of measures to strengthen the impetus for development in rural areas. The positive economic effect of our proposals will come about by combining them. The consequences of our proposals should therefore be assessed in combination.

It has emerged that there are extensive deficiencies in today's travel deduction system. Incorrect payments resulted in the State losing SEK 1.4 billion at today's deduction levels. If the travel deduction, as the Committee proposes, is changed to be based on distance, scope will be created to make more effective development initiatives in rural areas.

The more important initiatives and their funding are set out below.

- The annual cost of a Government grant that seeks to create an infrastructure for education centres in FA regions that lack a university or higher education institution, or have few established municipal centres of learning in the region, is estimated at SEK 70 million. The financing is proposed to be secured by funds released through our proposal on distance-based travel deductions. The cost of the initiative to educational establishments should be able to be financed through existing appropriations.
- The cost of the Committee's proposal for broadband expansion is estimated at approximately SEK 2 billion. The annual investments in continued broadband expansion concern about SEK 300 million over a period of five to ten years. The financing is proposed to be secured by funds released through our proposal on distance-based travel deductions. This financing must be seen in relation to the Government already spending SEK 1 billion on continued broadband expansion.
- The Committee's proposal that at least 10,000 posts in government agencies in the Stockholm FA region be relocated to FA regions in need of public sector employment over a five-year period, may initially lead to certain costs that tie in with the move to new locations and new premises. These costs should, however, mainly be accommodated within the appropriations of the agencies concerned.
- The Committee's proposal to carry out locally-led development using the Leader method nationwide is estimated to cost a further approximately SEK 150 million seen over a seven-year period. The financing is expected to be met by reprioritisation within the Rural Development Programme, including through the resources released through our proposal for better coordinated broadband procurement that is more efficient in terms of resources.
- The Committee has also identified potential funding amounting to SEK 500 million. This funding can be used for growth-enhancing measures in the package targeting the 23 municipalities

with particularly tough challenges. It can be used for measures such as a greater reduction in employer and self-employed taxes and to write off student loans. We propose that these measures be funded by funds released through our proposal on distance-based travel deductions.

Författningsförslag

1.1 Förslag till förordning om ändring i kommittéförordningen (1998:1474)

Härigenom föreskrivs att 15 § kommittéförordningen (1998:1474) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

15 §

Om förslagen i ett betänkande har betydelse för den kommunala självstyrelsen, *skall* konsekvenserna i det avseendet anges i betänkandet. Detsamma gäller när ett förslag har betydelse för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet, för sysselsättning och offentlig service i olika delar av landet, för små företags arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga eller villkor i övrigt i förhållande till större företags, för jämställdheten mellan kvinnor och män eller för möjligheterna att nå de integrationspolitiska målen.

Om förslagen i ett betänkande har betydelse för den kommunala självstyrelsen, *ska* konsekvenserna i det avseendet anges i betänkandet. Detsamma gäller när ett förslag har betydelse för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet, för sysselsättning och offentlig service i olika delar av landet, *för landsbygdernas utveckling*, för små företags arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga eller villkor i övrigt i förhållande till större företags, för jämställdheten mellan kvinnor och män eller för möjligheterna att nå de integrationspolitiska målen.

Denna förordning träder i kraft den X X 2017.

1.2 Förslag till förordning (2017:000) om nationellt mål för landsbygdspolitiken och statliga myndigheters ansvar för landsbygdsutveckling

Härigenom föreskrivs följande.

Inledande bestämmelse

1 § Denna förordning är meddelad med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen.

2 § I förordningen finns bestämmelser om

1. nationellt mål för landsbygdspolitiken, och
2. statliga myndigheters ansvar för landsbygdsutvecklingen.

Nationellt mål för landsbygdspolitiken

3 § Målet för den nationella landsbygdspolitiken är livskraftiga landsbygder med likvärdiga möjligheter till företagande, arbete, boende och välfärd.

Statliga myndigheters ansvar för landsbygdsutvecklingen

4 § Statliga myndigheter ska, inom sina verksamhetsområden, bidra till att det nationella målet för landsbygdspolitiken uppnås. I myndigheternas verksamhetsplanering ska därför redovisas insatser som bidrar till att uppnå målet.

5 § Den statliga myndigheten ska

1. prioritera myndighetsgemensamma insatser i arbetet med att främja landsbygdernas utveckling i länet,
2. samverka med den landsbygdsdelegation som samordnar det statliga agerandet för att främja landsbygdernas utveckling i länet,
3. redovisa för landsbygdsdelegationen hur myndigheten i sina verksamhetsplaner avser att bidra till landbygdernas utveckling i länet, och

4. i god tid samråda med landsbygdsdelegationen i frågor om kommande beslut som är av väsentlig betydelse för landsbygdnas utveckling i länet.

Särskilt om Statens jordbruksverks ansvar

6 § Statens jordbruksverk ansvarar för att på nationell nivå främja och följa upp arbetet med att nå de nationella målen för landsbygdspolitiken.

7 § I Statens jordbruksverks ansvar ingår att på nationell nivå främja och samordna Arbetsförmedlingens, Boverkets, Havs- och vattenmyndighetens, länsstyrelsens, Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analysers, Naturvårdsverkets, Polismyndighetens, Post- och telestyrelsens, Statens kulturråds, Tillväxtverkets, Trafikverkets, Universitets- och högskolerådets och Verket för innovationssystemens arbete med det nationella målen för landsbygdpolitiken.

Denna förordning träder i kraft den X X 2017.

1.3 Förslag till förordning 2017:000 om landsbygdsdelegationer

Härigenom föreskrivs följande.

Landsbygdsdelegationens uppgifter

1 § Denna förordning är meddelad med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen.

2 § Av 40 b § förordningen (2007:825) med länsstyrelseinstruktion framgår att det inom varje länsstyrelse ska finnas en landsbygdsdelegation.

Landsbygdsdelegationens uppgifter

3 § Landsbygdsdelegationen ska

- inom ramen för länsstyrelsernas samordningsuppdrag, i länet samordna statliga myndigheters verksamhet inom landsbygdsutveckling,

- i förhållande till de landsbygdspolitiska målen löpande följa utvecklingen i länet och i de olika landsbygderna i länet, och

- årligen till Statens jordbruksverk lämna en redogörelse för de statliga myndigheternas verksamhet inom landsbygdsutveckling i länet.

4 § Landsbygdsdelegationen ska i sitt arbete

- utgå från de av riksdag och regering fastlagda landsbygdspolitiska målen,

- främja det regionala tillväxtarbetet i länet,

- samråda med landstinget i län där landstinget har det regionala utvecklingsansvaret och i Gotlands län samråda med Gotlands kommun, och

- samråda med representanter för berörda organisationer och näringsliv i länet.

5 § Det ska föras protokoll över landsbygdsdelegationens sammanträden.

Landsbygdsdelegationens sammansättning

6 § Landshövdingen är ordförande i landsbygdsdelegationen. Vid landshövdingens frånvaro ska landshövdingens ställföreträdare vara ordförande i delegationen.

7 § En landsbygdsdelegation består, utöver ordföranden, av

- en ledamot från vardera Arbetsförmedlingen, länsstyrelsen, Naturvårdsverket, Polismyndigheten, Post- och telestyrelsen, Tillväxtverket, Trafikverket, Statens jordbruksverk och universitet och högskolor, och
- fyra ledamöter som representerar landstinget och kommunerna i länet.

Ledamöterna i första stycket utses efter förslag av respektive statlig myndighet.

Ledamöterna i andra stycket utses efter förslag av landstinget i länet.

8 § Länsstyrelsen utser ledamöter och ersättare i delegationen. När ledamöterna och ersättarna utses ska en jämn könsfördelning eftersträvas.

9 § Utöver det som anges i 7 § får en landsbygdsdelegation besluta om att representanter för andra organisationer och sammanslutningar ska ingå som ledamöter i delegationen.

Sådana ledamöter utses efter förslag av berörd organisation eller sammanslutning.

10 § För varje ledamot ska det finnas en ersättare. Det som i 7 och 9 §§ sägs om ledamöter gäller även för deras ersättare.

10 § Ledamöterna och ersättarna ska utses för en uppdragsperiod om inte längre än fyra år. När perioden löpt ut för en ledamot eller ersättare, får han eller hon utses för en ny period. Om en ledamot avgår, ska en ny ledamot utses för återstoden av perioden.

Denna förordning träder i kraft den X X 2017.

1.4 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2009:1464) med instruktion för Statens jordbruksverk

Härigenom föreskrivs i fråga om förordningen (2009:1464) med instruktion för Statens jordbruksverk att det ska införas en ny paragraf 1 b § av följande lydelse.

1 b §

Myndigheten ska ansvara för att på nationell nivå främja och följa upp arbetet med att nå de av riksdag och regering fastlagda landsbygdspolitiska målen.

I det ansvaret ingår att myndigheten på nationell nivå ska främja och samordna Arbetsförmedlingens, Boverkets, Havs- och vattenmyndighetens, länsstyrelsens, Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analysers, Naturvårdsverkets, Polismyndighetens, Post- och telestyrelsens, Statens kulturråds, Tillväxtverkets, Trafikverkets, Universitets- och högskolerådets och Verket för innovationssystemers arbete med de nationella målen för landsbygdspolitiken.

Denna förordning träder i kraft den X X 2017.

1.5 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2010:185) med instruktion för Trafikverket

Härigenom föreskrivs i fråga om förordningen (2010:185) med instruktion för Trafikverket att 1 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

Trafikverket ska med utgångspunkt i ett trafikslagsövergripande perspektiv ansvara för den långsiktiga infrastrukturplaneringen för vägtrafik, järnvägstrafik, sjöfart och luftfart samt för byggande och drift av statliga vägar och järnvägar.

Trafikverket ska verka för en grundläggande tillgänglighet i den interregionala kollektivtrafiken.

Trafikverket ska med utgångspunkt i ett samhällsbyggnadsperspektiv skapa förutsättningar för ett samhällsekonomiskt effektivt, internationellt konkurrenskraftigt och långsiktigt hållbart transportsystem.

Trafikverket ska verka för att de transportpolitiska målen uppnås.

Trafikverket ska i sitt arbete beakta landsbygdernas förutsättningar och behov utifrån de av riksdag och regering fastlagda landsbygdspolitiska målen.

Denna förordning träder i kraft den X X 2017.

¹ Senaste lydelse 2011:1131.

1.6 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2007:951) med instruktion för Post- och telestyrelsen

Härigenom föreskrivs i fråga om förordningen (2007:951) med instruktion för Post- och telestyrelsen att 1 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §²

Post- och telestyrelsen är förvaltningsmyndighet med ett samlat ansvar inom postområdet och området för elektronisk kommunikation.

Myndigheten ska verka för att målen inom politiken för informationssamhället uppnås. Myndigheten ska, inom ramen för sina uppgifter enligt lagen (2003:389) om elektronisk kommunikation, verka för att de mål som anges i lagen uppnås.

Myndigheten ska beskriva och analysera utveckling och resultat inom sitt ansvarsområde och rapportera detta till regeringen. Myndigheten ska särskilt uppmärksamma och analysera eventuella problem inom området och, när det är påkallat, vidta eller lämna förslag till lämpliga åtgärder. Myndigheten ska vidare regelbundet göra strategiska analyser inom området för elektronisk kommunikation och redovisa den långsiktiga inriktningen av myndighetens tillämpning av regleringen på området.

Post- och telestyrelsen ska i sitt arbete beakta landsbygdersnas förutsättningar och behov utifrån de av riksdag och regering fastlagda landsbygdspolitiska målen.

Denna förordning träder i kraft den X X 2017.

² Senaste lydelse 2010:1913.

1.7 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2012:811) med instruktion för Universitets- och högskolerådet

Härigenom föreskrivs i fråga om förordningen (2012:811) med instruktion för Universitets- och högskolerådet att det ska införas en ny paragraf 13 b § av följande lydelse.

13 b §

Universitets- och högskolerådet ska i sitt arbete beakta landsbygderas förutsättningar och behov utifrån de av riksdag och regering fastlagda landsbygdspolitiska målen.

Denna förordning träder i kraft den X X 2017.

1.8 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2007:825) med länsstyrelseinstruktion

Härigenom föreskrivs i fråga om förordningen (2007:825) med länsstyrelseinstruktion

dels att 2 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf 40 b § av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §³

Länsstyrelsen ska verka för att nationella mål får genomslag i länet samtidigt som hänsyn ska tas till regionala förhållanden och förutsättningar.

Länsstyrelsen ska utifrån ett statligt helhetsperspektiv arbeta sektorsövergripande och inom myndighetens ansvarsområde samordna olika samhällsintressen och statliga myndigheters insatser.

Länsstyrelsen ska främja länets utveckling och noga följa tillståndet i länet samt underrätta regeringen om dels det som är särskilt viktigt för regeringen att ha vetskap om, dels händelser som inträffat i länet.

Länsstyrelsen ska i sitt arbete beakta landsbygdernas förutsättningar och behov utifrån de av riksdag och regering fastlagda landsbygdspolitiska målen.

Länsstyrelsen ska vidare ansvara för de tillsynsuppgifter som riksdagen eller regeringen har ålagt den.

³ Senaste lydelse 2008:1346.

40 b §

Inom varje länsstyrelse ska det finnas en landsbygdsdelegation vars uppgifter framgår av förordningen (2017:XXX) om landsbygdsdelegationer.

Denna förordning träder i kraft den X X 2017.

1.9 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2009:145) med instruktion för Tillväxtverket

Härigenom föreskrivs i fråga om förordningen (2009:145) med instruktion för Tillväxtverket att 1 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §⁴

Tillväxtverkets huvuduppgifter är att i alla delar av landet främja hållbar näringslivsutveckling och hållbar regional tillväxt samt genomföra strukturfondsprogram.

Tillväxtverket ska

1. utveckla och genomföra insatser som främjar entreprenörskap, hållbar tillväxt och utveckling i företag, stärkt konkurrenskraft samt förenkling för företag,

2. genomföra insatser som främjar ett aktivt regionalt tillväxtarbete i länen samt i det arbetet utveckla och förbättra förutsättningarna för dialog, samarbete och lärande mellan olika relevanta aktörer på nationell, regional och lokal nivå, och

3. ansvara för nationell samordning och utveckling av genomförandet av regionalfonden i Sverige inom ramen för den europeiska sammanhållningspolitiken.

Tillväxtverket ska verka för att regeringens mål för näringspolitiken respektive den regionala tillväxtpolitiken uppnås.

Tillväxtverket ska i sitt arbete beakta landsbygdernas förutsättningar och behov utifrån de av riksdag och regering fastlagda landsbygdspolitiska målen.

Denna förordning träder i kraft den X X 2017.

⁴ Senaste lydelse 2014:43.

1.10 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2012:989) med instruktion för Naturvårdsverket

Härigenom föreskrivs i fråga om förordningen (2012:989) med instruktion för Naturvårdsverket att 1 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Naturvårdsverket är förvaltningsmyndighet på miljöområdet i frågor om klimat och luft, mark, biologisk mångfald, förorenade områden, kretslopp och avfall, miljöövervakning samt miljöforskning. Naturvårdsverket har en central roll i miljöarbetet och ska vara pådrivande, stödjande och samlande vid genomförandet av miljöpolitiken.

Naturvårdsverket ska verka för att det generationsmål för miljöarbetet och de miljökvalitetsmål som riksdagen har fastställt nås och ska vid behov föreslå åtgärder för miljöarbetets utveckling.

Naturvårdsverket ska främja en hållbar utveckling med utgångspunkt i generationsmålet och miljökvalitetsmålen.

Naturvårdsverket ska i sitt arbete beakta landsbygdernas förutsättningar och behov utifrån de av riksdag och regering fastlagda landsbygdspolitiska målen.

Denna förordning träder i kraft den X X 2017.

1.11 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2014:1102) med instruktion för Polismyndigheten

Härigenom föreskrivs i fråga om förordningen (2014:1102) med instruktion för Polismyndigheten att det ska införas en ny paragraf 3 b § av följande lydelse.

3 b §

Polismyndigheten ska i sitt arbete beakta landsbygdernas särskilda förutsättningar och behov utifrån de av riksdag och regering fastlagda landsbygdspolitiska målen.

Denna förordning träder i kraft den X X 2017.

1.12 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2007:1030) med instruktion för Arbetsförmedlingen

Härigenom föreskrivs i fråga om förordningen (2007:1030) med instruktion för Arbetsförmedlingen att 3 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §⁵

Arbetsförmedlingens verksamhet ska utformas så att den

1. bedrivs på ett effektivt, enhetligt och rättssäkert sätt,
2. arbetssökande och arbetsgivare har tillgång till en likvärdig service i hela landet,
3. den anpassas till skilda förutsättningar och behov i olika delar av landet,
3. den anpassas till skilda förutsättningar och behov i olika delar av landet *och särskilt beaktar landsbygdernas förutsättningar och behov utifrån de av riksdag och regering fastlagda landsbygdspolitiska målen.*
4. den leder till ökad geografisk och yrkesmässig rörlighet bland de arbetssökande,
5. den anpassas efter den enskildes förutsättningar,
6. den inte snedvrider konkurrensförutsättningarna på arbetsmarknaden,
7. den inte bidrar till att arbetstillfällen trängs undan, såvida det inte kan anses arbetsmarknadspolitiskt motiverat, samt
8. den främjar mångfald och jämställdhet samt motverkar diskriminering i arbetslivet och en könsuppdelning på arbetsmarknaden.

Denna förordning träder i kraft den X X 2017.

⁵ Senaste lydelse 2015:138.

1 En sammanhållen politik för Sveriges landsbygder

1.1 Uppdraget

Regeringen har tillsatt en parlamentarisk kommitté (Dir. 2015:73) som ska lämna förslag till inriktning och utformning av en sammanhållen politik för en långsiktigt hållbar utveckling i Sveriges landsbygder.

Politiken ska bidra till att landsbygdernas företag är livskraftiga och innovativa, att attraktiva livs- och boendemiljöer kan erbjudas och att naturresurserna används hållbart. Landsbygdens möjligheter ska tas till vara och en miljömässigt hållbar utveckling ska förenas med ekonomisk tillväxt – en grön tillväxt – som ger förutsättningar för sysselsättningar och framtidstro i hela landet. Viktiga utgångspunkter för kommitténs arbete är målsättningen att Sverige ska ha lägst arbetslöshet i EU 2020 och de för landsbygden mest relevanta nationella miljö kvalitetsmålen.

Kommittén ska bland annat belysa utvecklingen och framtida möjligheter för olika typer av landsbygder. Kommittén ska lämna förslag till en politik som skapar förutsättningar för tillväxt, företagande, sysselsättning, attraktivitet och boende på landsbygden. Ett jämställdhetsperspektiv ska anläggas i analysarbetet.¹

1.2 Kommitténs arbete

Uppdraget ska enligt direktiven redovisas senast den 31 januari 2017. Kommittén har redovisat sitt delbetänkande *På väg mot en ny politik för Sveriges landsbygder – landsbygdernas utveckling, möjlig-*

¹ Fullständiga direktiv finns i bilaga 1.

heter och utmaningar (SOU 2016:26) i mars 2016. De överväganden och förslag som kommittén lämnar utgår från analyserna i delbetänkandet och har i huvudsak arbetats fram utifrån Tillväxtanalys kommunklassificering samt indelningen i funktionella analysregioner (se bilaga 2). Föreliggande betänkande är kommitténs slutbetänkande.

Under våren 2016 genomförde kommittén 14 dialogmöten runt om i landet. Syftet med dessa möten var att få olika aktörers syn på utmaningarna och möjligheterna i Sveriges landsbygder. Vid dessa möten deltog företrädare för statliga myndigheter, kommuner, regioner, organisationer och näringslivet. Totalt medverkade ungefär 800 personer i diskussioner om kommitténs delbetänkande och vårt fortsatta arbete med att utforma en sammanhållen landsbygdspolitik.² Företrädare för kommittén har även i övrigt haft omfattande kontakter med representanter för olika delar av samhällslivet och med dessa diskuterat behovet av insatser i landsbygderna. Berörda statliga myndigheter och olika forskningsinstitutioner har medverkat med underlag för kommitténs överväganden.

Kommittén har tagit del av erfarenheter av landsbygdspolitik i Finland, Norge, Storbritannien och Kanada, dels genom en rapport som sammanställts av Tillväxtanalys, dels genom ett seminarium med medverkande från de nämnda länderna.

1.3 Varför behövs en sammanhållen politik för landsbygdernas utveckling?

I dag saknas en sammanhållen politik för landsbygderna som på ett tydligt sätt tar avstamp i de utmaningar och möjligheter som samhället står inför. En övergripande ambition för kommittén är att presentera en sammanhållen politik för landsbygdernas utveckling de närmaste trettio åren. En sådan politik syftar till att ge hela Sverige möjligheter att känna optimism och framtidstro.

Vår mest grundläggande utgångspunkt är att landsbygderna ska ges samma förutsättningar att utvecklas som andra delar av vårt

² I bilaga 3 finns en förteckning över dialogmötena, vilka ledamöter som medverkat samt exempel på organisationer och myndigheter som deltagit.

land och ge de som arbetar, bor och lever i landsbygderna likvärdiga förutsättningar till ett gott liv.

Utvecklingen i landsbygderna har under lång tid gått i en riktning som står i strid med en sådan ambition. Resultatet har blivit att näringslivets potential inte har utnyttjats och att skillnaderna i tillgång till offentlig service mellan olika landsdelar har ökat. I den offentliga debatten uppmärksammas också ofta de brister i kommersiell och offentlig service som finns i vissa av storstädernas miljonprogramområden. En fortsatt tudelning av vårt land kan inte accepteras varken av ekonomiska, sociala, miljömässiga eller demokratiska skäl. Landsbygderna erbjuder många av lösningarna när det gäller framtidens utmaningar, inte minst inom klimatpolitiken, men då måste det vara möjligt att verka och bo där.

Medborgarna i vårt land ingår i olika typer av sociala och ekonomiska sammanhang. Många av dessa har medborgarna anslutit sig till frivilligt, det vi kallar det civila samhället. Andra sammanhang skapas genom att medborgarskapet innebär skyldigheter och rättigheter i förhållande till samhällets institutioner. Enligt vår mening är emellertid ett medborgarskap inte bara en formalitet, det är också ett uttryck för ett samhällskontrakt mellan medborgarna och det allmänna i form av stat, landsting och kommuner. Om det blir ett allt för stort gap mellan de förväntade rättigheterna och den faktiska verkligheten, finns det en risk för att detta samhällskontrakt kommer att lösas upp. Detta kan få långtgående konsekvenser för förtroendet för samhället och demokratin.

Vi menar att samhällskontraktet bör vidareutvecklas för att säkerställa att näringslivet och medborgarna i landsbygderna ges samma förutsättningar som i övriga delar av vårt land. För att åstadkomma detta lämnar kommittén 75 förslag som sammantaget lägger grunden för ett mer sammanhållet Sverige där alla, oberoende av var man bor, ges grundläggande förutsättningar att leva ett gott liv.

I vårt arbete med att utforma en sammanhållen politik för landsbygdernas utveckling har vi utgått från tre grundläggande perspektiv:

- Likvärdiga förutsättningar för medborgarna att arbeta, bo och leva i landsbygderna.

- Öka landsbygdernas förmåga att ta till vara förutsättningarna för företagsamhet och sysselsättning på ett långsiktigt hållbart sätt.
- Öka landsbygdernas möjligheter att bidra till en positiv utveckling av samhällsekonomin.

Medborgarperspektivet behöver stärkas

Den fortgående befolkningsminskningen i stora delar av landsbygderna har lett till en försämring av både den offentliga och kommersiella servicen. Detta har i sin tur medfört att skillnaderna i levnadsvillkor mellan olika delar av landet har ökat. Det finns i dag en uppenbar risk för att stad och land fortsätter att glida isär. En sådan utveckling måste motverkas. Det är inte acceptabelt att de som bor utanför de växande stadsregionerna ges sämre möjligheter till utbildning, arbete, boende eller vardagsnära service och kultur. Stora ansträngningar måste därför göras för att ge alla medborgare likvärdiga förutsättningar att arbeta, bo och leva i hela landet. Arbetet för att jämna ut skillnader i levnadsvillkor i olika delar av landet är långsiktigt, men det behöver starta nu!

Efterfrågan på bostäder i landsbygderna behöver tillgodoses. Det gäller inte minst hyresrätter för unga, nyanlända och äldre. Det finns också attraktiva boendemiljöer i många landsbygder, vilka i ökad grad bör kunna erbjudas den som vill bosätta sig i kommunen eller besöka den som turist. Kommittén anser att bostadsbyggandet i landsbygderna och de täta miljöerna i anslutning till dessa bör underlättas.

Digitaliseringen gör det möjligt att kommunicera med statliga myndigheter via nätet. Men det finns också i mer komplicerade ärenden ett behov av personlig kontakt med myndighetsföreträdare. För att medborgarna ska känna tillit till de statliga myndigheternas verksamhet anser kommittén att staten måste vara närvarande i hela landet, även i de landsbygder som har en relativt liten befolkning.

För att människor ska kunna känna trygghet i sin vardag är det nödvändigt att polisen har en lokal närvaro och kan ingripa då brott har begåtts.

Det finns ett rikt föreningsliv och en kreativ kraft bland kvinnor och män som bor och bedriver verksamhet i landsbygderna. Detta är något som en sammanhållen landsbygdspolitik måste bygga vidare på. Kommittén menar därför att staten på olika sätt bör främja civilsamhället och de ideella krafterna, så att dessa kan bidra till tillväxt och utveckling i Sveriges landsbygder.

Vidare vill kommittén understryka att hinder för enskilda att starta, driva och utveckla företag i landsbygderna så långt som möjligt bör undanröjas. Äganderätten ska respekteras och ingrepp i denna bör i möjligaste mån begränsas. Om samhällsnyttan ändå motiverar inskränkningar i äganderätten ska samhället utge skälig ersättning till den som blir föremål för inskränkningarna.

Landsbygderna har en stor potential för företagande och ökad sysselsättning

Landsbygderna i Sverige och i många andra länder genomgår sedan länge en strukturomvandling, där tjänstesektorn får allt större betydelse. Det innebär att en politik för landsbygdernas utveckling bör byggas utifrån ett bredare perspektiv än de traditionella näringarna. Natur- och kulturresurser i landsbygderna får nya och annorlunda användningsområden. Efterfrågan på hållbara turismupplevelser ökar. Utvecklingen av den digitala tekniken öppnar nya möjligheter för företagandet och näringslivet. Klimatförändringarna innebär att intresset för de svenska landsbygderna när det gäller försörjningen med livsmedel och energiråvaror ökar.

Landsbygderna har goda förutsättningar att stärka Sveriges utveckling mot en grön ekonomi genom framväxten av en biobaserad ekonomi och en miljödriven näringslivsutveckling. Omställningen till ett hållbart samhälle kan skapa möjligheter för landsbygdernas näringar att komplettera de traditionella produkterna genom nya affärsmöjligheter inom jordbruk, skogsbruk, fiske och vattenbruk. Detta leder till att landsbygderna kan skapa fler arbetstillfällen.

En positiv utveckling av landsbygdernas näringsliv är enligt kommittén själva grunden för att landsbygderna ska utvecklas utifrån sina förutsättningar. De förslag som kommittén lägger fram syftar till att skapa ett mångsidigt och hållbart näringsliv med konkurrenskraftiga företag med god förmåga till förnyelse.

Landsbygderna bör kunna öka sitt bidrag till samhällsekonomin

Hälften av landets export skapas i landsbygderna. Därför måste staten ta ett ansvar för att säkerställa att näringslivet och företagandet i landsbygderna har goda villkor. Den allmänna näringspolitiken behöver i landsbygderna kompletteras med särskilt riktade insatser för att stimulera företagandet. Det handlar om att säkerställa att det finns väl fungerande gods- och persontransporter i hela landet och att de digitala kommunikationsmöjligheterna har samma standard som i övriga delar av Sverige. Staten behöver också underlätta kapitalförsörjningen och innovationsförmågan inom landsbygdernas näringsliv. Vidare behöver kompetensförsörjningen utvecklas för att säkerställa rekryteringen av arbetskraft till både den privata och den offentliga sektorn.

Det finns goda möjligheter att skapa en positiv befolkningsutveckling i landsbygderna

Sedan tre år tillbaka har cirka 100 av 130 landsbygdskommuner ökat sin befolkning. Detta beror delvis på att utflyttningen från landsbygderna har bromsats upp och delvis på att det har skett en inflyttning av invandrare. Ser vi ytterligare ett par år tillbaka har befolkningsutvecklingen utanför landets tätorter legat oförändrad. Flera län, bland annat Hallands, Jönköpings och Västmanlands län, har ökat sin befolkning utanför tätorterna. Sedan 1980 har flera län haft en eller flera perioder med ökande befolkning utanför tätorterna.³ De större kommunerna växer visserligen fortfarande avsevärt mycket mer i befolkning, men det sker inte längre på landsbygdernas bekostnad, utan mer som en följd av invandring och höga födelsetal.

Den befolkningsframskrivning som kommittén har gjort visar att det finns goda förutsättningar för många landsbygdskommuner att stabilisera och öka sin folkmängd under de kommande åren.⁴ I vårt scenario om en årlig utrikes inflyttning 2016–2040 på drygt 100 000 personer samt en inbromsad vidareflyttning inom landet

³ Statistiska Centralbyrån 2016. *Tätorter 2015 – Befolkning och arealer*. Sveriges officiella statistik, Statistiska meddelanden, MI 38 SM 1601.

⁴ Statisticon 2016. *Scenarier för befolkningsutveckling i landsbygdskommuner*. Underlagsrapport till Parlamentariska landsbygdskommittén, 2016-04-15.

kommer fyra av fem kommuner att kunna fortsätta att öka sin befolkning under många år framöver. Förutsättningarna för en ökad befolkning är bäst i de tätortsnära landsbygderna samt i vissa delar av de glesa landsbygderna. I de glesa landsbygderna föder fler unga vuxna födda på 1990-talet fler barn.

Om personer med invandrarbakgrund ska kunna stanna kvar i kommunen behöver staten, kommunerna och näringslivet samarbeta för att underlätta en etablering på arbetsmarknaden. För många landsbygdskommuner som behöver rekrytera personal i stor omfattning under de närmaste åren är en ökad befolkning avgörande för möjligheterna att kunna tillhandahålla välfärdstjänster av hög kvalitet.

Den nuvarande politiken för landsbygderna är alltför otydlig och splittrad

Landsbygderna står både inför stora utmaningar och rika möjligheter. De insatser som i dag görs för att utveckla landsbygderna är emellertid allt för otydliga och allt för splittrade. Det saknas med andra ord en sammanhållen politik med tydliga mål för olika politikområdets bidrag till utvecklingen av landsbygderna. Enligt kommitténs mening har staten det övergripande ansvaret för att formulera en sådan politik. Vi lämnar i de kommande kapitlen förslag till mål och insatser för en sammanhållen landsbygdspolitik.

Kommittén anser att riksdagen bör fatta beslut om en sammanhållen landsbygdspolitik, vilken därefter läggs till grund för att tydliggöra olika myndigheters ansvar för att genomföra landsbygdspolitik. Vi anser att Jordbruksverket och länsstyrelserna har särskilt goda förutsättningar för att samordna genomförandet av en nationell landsbygdspolitik. Kommuner samt landsting/regioner har betydelsefulla uppgifter i konkretiseringen och genomförandet på lokal och regional nivå. För att en nationell landsbygdspolitik ska kunna bli framgångsrik krävs samordnade och riktade insatser inom vissa strategiska områden och på olika nivåer av samhällsorganisationen.

1.4 Mål för en sammanhållen landsbygdspolitik

Övergripande mål

Kommittén föreslår att det övergripande målet för en sammanhållen landsbygdspolitik ska vara en livskraftig landsbygd med likvärdiga möjligheter till företagande, arbete, boende och välfärd.

Viktiga utgångspunkter för kommitténs arbete har varit de för landsbygderna mest relevanta nationella miljö kvalitetsmålen. Kommittén har i enlighet med direktiven anlagt ett jämställdhetsperspektiv i analysarbetet och redovisat hur vissa av kommitténs föreslagna åtgärder främjar jämställdheten mellan kvinnor och män.

Delmål

Vi föreslår följande delmål för landsbygds politiken:

- Landsbygdernas förutsättningar tas till vara för att skapa ett mångsidigt, konkurrenskraftigt och hållbart näringsliv med god förmåga till förnyelse.
- Hela landet drar nytta av digitaliseringens möjligheter.
- En infrastruktur som säkerställer person- och godstransporter till medborgarna och näringslivet i landsbygderna.
- Utbildningssystemet säkerställer kompetensförsörjningen och ökar tillgängligheten till högre utbildning i hela landet.
- En samhällsplanering som underlättar landsbygdernas utveckling.
- Bosättning i landsbygderna underlättas.
- Likvärdig tillgång till vård, skola och omsorg oberoende av bostadsort.
- God tillgång till kommersiell service.
- Likvärdiga möjligheter att utöva och uppleva kultur oberoende av bostadsort.
- Staten är fysiskt närvarande i landsbygderna med arbetsplatser, myndighetsservice och polis.

- Staten främjar det civila samhällets engagemang i landsbygder-
nas utveckling.

1.4.1 Två scenarier

De förslag som kommittén lägger fram i detta betänkande kan ses som ett första steg i en process som bör följas upp med ytterligare konkretiseringar av mål och insatser för att utveckla landsbygderna. För att illustrera konsekvenserna av att antingen avstå från att genomföra en nationell landsbygdspolitik eller att utveckla en ambitiös sådan politik har vi valt att skissera två scenarier.

Scenario ett

Ett första scenario tar sikte på att beskriva vad som händer om staten inte utformar och genomför en nationell landsbygdspolitik. I ett sådant scenario kommer befolkningen att fortsätta att minska i flertalet landsbygdskommuner, möjligen med undantag för de tätortsnära landsbygdskommunerna. Fortsatt minskning av befolkningen kommer att leda till en fortsatt uttunning och försämring av kvaliteten i både den kommersiella och offentliga servicen. Med ökade skillnader i kommunernas ekonomiska bärkraft ökar behovet av omfördelning inom det kommunala utjämnningssystemet.

Om inte staten tillsammans med kommuner och lands-
ting/regioner medverkar till finansieringen av en fortsatt bredbands-
utbyggnad kommer denna att gå långsamt och ställa omfattande
delar av vårt land utan tillgång till höghastighetskommunikation via
bredband. Utan statlig medfinansiering av bostadsbyggandet kom-
mer villkoren för att bygga i landsbygderna att vara fortsatt ogynn-
samma, vilket förstärker en redan pågående avfolkning av lands-
bygderna. Unga och nyanlända kommer att fortsätta lämna lands-
bygderna om de inte får arbete och bostad och upplever att de är
betydelsefulla och delaktiga i sina landsbygders utveckling. Det
kommer i sin tur att förvärra den prognostiserade arbetskrafts-
bristen och ytterligare spä på befolkningsminskningen, med alla dess
negativa konsekvenser.

Utan särskilda näringspolitiska insatser och en förbättrad kom-
petensförsörjning kommer landsbygdernas i dag outnyttjade poten-

tial inte att kunna tas till vara för att skapa fler och större företag med ökad sysselsättning. Utan tillgång till finansiellt kapital och rådgivning fördröjs näringslivets förnyelse, särskilt i de mest glesa delarna av landsbygderna. Utan en sådan förnyelse blir det svårare för Sverige som nation att nå de nationella miljökvalitetsmålen och att bli en förebild för andra länder när det gäller att utveckla en bioekonomi. Utan en expansion av näringslivet i landsbygderna kommer inte landsbygderna att i ökad utsträckning kunna bidra till samhällsekonomin. Utan en ökad kunskap om näringslivets villkor i landsbygderna kommer det fortsättningsvis att skapas och tillämpas regler och andra åtgärder som krånglar till det och försvårar för landsbygdsföretagen.

Om statens insatser fortsättningsvis sker utan samordning och hänsyn till landsbygdernas villkor får vi se mer av målkonflikter och koncentration som gör det svårt att utveckla verksamheter i landsbygderna.

Scenario två

Ett andra scenario beskriver hur landsbygderna långsiktigt ökar sin befolkning och hur näringslivet i landsbygderna vinner terräng på nya marknader och skapar jobb. Det gör att landsbygderna i stor utsträckning kan bidra till att nå målet om att Sverige ska ha EU:s lägsta arbetslöshet nås och att vi ska vara ledande i omställningen till ett fossilfritt samhälle. Med våra förslag om bättre produktionsvillkor har den utvecklingspotential som finns i gröna och blå näringar, i mineral- och gruvnäring samt i besöksnäringen tillvaratagits. Vi har ökat vår självförsörjningsgrad när det gäller bio-baserade varor och tjänster. Vi ligger teknik- och kunskapsmässigt långt framme med nya förädlade produkter och tjänster från platsbundna resurser. Det har i sin tur gjort att vi har ökat vår andel på växande exportmarknader. Detta har bland annat kunnat ske genom att både små och stora företag i landsbygderna är aktiva i globala nätverk. De tar till sig influenser som ökar produktionsförmågan och skapar goda kanaler ut till marknaderna, såväl regionalt, nationellt som internationellt. När landsbygdsföretagen behöver förnya sig och investera finns god tillgång till finansiellt kapital och samarbetet med forskning och rådgivning fungerar bra.

En ambitiös utbyggnad av bredbandsnätet i landsbygderna och att transportinfrastrukturen förbättrats har varit en grundläggande förutsättning för näringslivets positiva utveckling. Företagen har också haft stor nytta av våra förslag om utbildningscentra och ökad tillgång till högre utbildning. Tillgång till bostäder, en högkvalitativ samhällsservice, närhet till statlig myndighetsservice, rikt fritidsutbud genom ett livskraftigt föreningsliv och ökat kulturutbud har förstärkt landsbygdernas attraktivitet.

Den positiva spiral av sysselsättnings- och befolkningsökning, som uppstått till följd av näringslivsutvecklingen, omlokalisering av statliga jobb, grundläggande statlig myndighetsservice, utbyggd lokal service och infrastruktur samt ökade möjligheter till utbildning, bidrar till ökade skatteintäkter i kommuner och landsting/regioner. Kommunerna är därmed mindre beroende av intäkter genom det kommunala utjämningssystemet. Människor i landsbygderna har fått förutsättningar för ett tryggare och bättre fungerande vardagsliv. En viktig faktor är också att föreningslivet blivit ännu starkare med ett föryngrat och breddat engagemang. Fler människor oavsett ålder och ursprunglig nationalitet känner sig förankrade och delaktiga i sina orters utveckling, vilket bidrar till att de väljer att stanna eller flytta tillbaka.

Den största vinsten med detta scenario är att stad och land inte fortsätter att glida isär. Om det uppstår en alltför omfattande känsla av att vara övergiven av samhället kan detta hota de demokratiska institutionernas legitimitet.

2 Näringsliv och företagande

I vårt delbetänkande konstaterar vi att det i landsbygderna finns ett näringsliv med höga produktionsvärden och god tillväxt av förädlingsvärde per anställd. Liksom i städerna är det generellt sett de små företagen som dominerar näringslivet, även om det finns landsbygdskommuner vars privata arbetsmarknad är beroende av några få större arbetsställen. Landsbygdernas näringsliv omfattas av både platsbunden verksamhet och platsoberoende verksamhet. Det finns både råvaruproduktion och förädlingsindustri, liksom det finns produktion av tjänster och varor. Produktionen som sker i landsbygderna riktar sig både till den inhemska och till den internationella marknaden och den utgör i varierande omfattning en del av internationella produktionskedjor.

Produktionsförutsättningarna i många landsbygder skiljer sig i flera avseenden från förutsättningarna i städerna. Landsbygderna erbjuder vissa lokaliseringsfördelar för standardiserad produktion; produktion som drar mer nytta av låga markpriser och ibland lägre löneläge än närhet till kunskapsstäta miljöer. Till landsbygdernas nackdelar hör höga transportkostnader och sämre tillgång till service. Det är också svårare att hitta efterfrågad arbetskraft i befolkningsmässigt mindre lokala arbetsmarknader och tillgången till finansiellt kapital är mer begränsad än i täta regioner. Många glesa och mycket glesa landsbygder har stora demografiska utmaningar, med stor andel äldre. Det gör det svårare för företagens generationsskiften och vid nyanställningar.

Oavsett geografiska för- och nackdelar finns det för närvarande en framtidstro i våra landsbygder. Av småföretagen i landsbygderna är det 70 procent som ser goda tillväxtmöjligheter, vilket är samma andel som för företagen i städerna.¹

¹ Företagarna 2016. *Tillväxt i hela landet – Företagarnas perspektiv på landsbygden*.

2.1 De platsbundna näringarna har möjligheter

Olika framtidsbedömningar, bland annat OECD:s prognoser, visar att tillgång till naturresurser såsom jordbruksmark, skog, vatten och många ekosystemtjänster² kommer att bli viktigare i framtiden.³ Kraven ökar på att vi ska ställa om till en fossilfri och biobaserad samhällsutveckling. I den omställningen kommer det gröna och blå näringslivet att spela en nyckelroll, såväl genom effektivare livsmedelsproduktion som genom utveckling av förnybara material och biobaserad energi. Vi ser redan i dag en vidareutveckling av produktionen som är baserad på bioråvara. Vid sidan av livsmedel, drivmedel, förnybar energi, virke och papper ser vi också en utveckling av andra produkter som kan baseras på bioråvaror, som kemikalier, textilier, plaster och hälsoprodukter.

Statistik och analys om den svenska bioekonomins utveckling visar att dess andel av förädlingsvärdet i Sverige är mindre än en tiondel. Dess andel av varuexporten är ungefär en tredjedel. Bioekonomin behöver med andra ord utvecklas. Det kommer att krävas att nya produkter utvecklas för nya marknader där produkter från bioekonomin i dag inte finns eller kan konkurrera. Detta kräver i sin tur statliga insatser och samarbete med näringslivet, vilket också sker i andra länder, som Finland, Kanada och Japan.⁴

Jordbrukets och trädgårdsnäringens utvecklingspotential beskrivs av Konkurrenskraftsutredningen.⁵ Utredningen konstaterar att Sverige i internationell jämförelse har goda produktionsförutsättningar för att vara med och möta den globalt ökade efterfrågan på livsmedel. Det finns stora resurser av mark och vatten, forskning av god kvalitet och en stabil samhällsekonomi. Den svenska livsmedelsproduktionen kännetecknas av hög säkerhet och ett gott djurskydd. Å andra sidan påverkar produktionsvillkor, som exempelvis djurskydds- och växtskyddslagstiftning, näringens konkurrenskraft. Den svenska livsmedelsproduktionen har förlorat marknads-

² Ekosystemtjänster är tjänster som naturen utför och som människan kan använda. Exempel på ekosystemtjänster är insektspollinering, vattenrening och maskars markbearbetning.

³ Sveriges lantbruksuniversitet, Future Agriculture 2011. *Fem framtidsscenarier för 2050 – förutsättningar för lantbruk och markanvändning*, med referens till Millennium Ecosystem Assessment MA 2005 och rapporter från bland annat OECD-FAO 2009.

⁴ Tillväxtanalys 2016. *Den svenska bioekonomins utveckling. Statistik och analys*. Dnr. N2016/04433/FÖF.

⁵ SOU 2015:15. *Attraktiv, innovativ och hållbar – strategi för en konkurrenskraftig jordbruks- och trädgårdsnäring*.

andelar trots att konsumtionen har ökat. En konsumtion som i allt högre grad tillgodoses av importerade produkter. Klimatförändringarna kommer dock att ställa högre krav på en jordbruksproduktion med låg klimat- och miljöpåverkan och här är Sverige i världsklass. Därför är det viktigt att produktionsvillkoren är sådana att vi kan befästa vår roll som en stabil handelspartner för högkvalitativa och säkra livsmedel.⁶

I arbetet med att utforma en nationell skogstrategi konstateras att även om Sveriges skogsareal utgör mindre än en procent av världens skogar är vi en av världens största exportörer av sågade trävaror, papper och avsalumassa. Den skogsbaserade sektorn är en av Sveriges viktigaste basnäringar. Vi har större arealer brukad skog och mer stående virkesvolym än vi haft sedan industrialiseringen inleddes och vi har en tekniskt högt utvecklad skogsindustri.⁷ Framtidsbedömningar visar att basen i produktionen fortsatt blir sågade trävaror, pappers- och emballageprodukter. Skogsindustrin blir dock allt bättre på att ta till vara restprodukter från huvudproduktionen och omvandla dessa till högvärdesprodukter, till exempel skogsbaserade kemikalier och drivmedel. Skogsindustrin har möjligheter att avancera till nya marknader och lansera exempelvis höghus i trä, bioplaster eller intelligenta förpackningar. Det kräver att innovationsutveckling sker över gränserna, antingen genom att ta in annan kompetens eller genom samarbete.⁸ Skogen är också viktig för rekreation och för besöksnäringens utveckling. I arbetet med den nationella skogsstrategin konstateras att det behövs tydligare incitament för att göra mångbruk av skogens olika värden mer attraktivt för markägare, entreprenörer och andra aktörer.

Även den svenska gruv- och mineralnäringen har möjlighet att utvecklas. Det är dock viktigt att det sker på ett hållbart sätt med hänsyn till miljön. Det gäller både basproduktionen och relaterande förädlingsindustri. I den nationella mineralstrategin konstateras att när fler länder runt om i världen reser sig ur fattigdom, bygger städer och utvecklar sin industri ökar efterfrågan på metaller och mineraler. I internationell jämförelse tillhör Sverige de mest attraktiva gruvländerna i världen. Kostnaden för infrastruktur, arbetskraft och

⁶ Macklean 2015. 2030. *Framtiden är grön*. Insikter 7.

⁷ Arbetsgruppernas rapporter inom ramen för regeringens framtagande av en nationell skogsstrategi.

⁸ Macklean 2015. 2030 *Framtiden är grön*. Insikter 7.

energi är jämförbar med konkurrerande länder. Sverige har ett institutionellt ramverk som är stabilt och relativt väl utformat. Det svenska gruvklustrets långvariga samarbete över företagsgränser bidrar till att göra Sverige attraktivt som gruvland.⁹

Hållbart vattenbruk har också en betydande utvecklingspotential. Om vi ska kunna fortsätta att äta fisk och skaldjur i samma utsträckning som i dag utan att haven fiskas ut måste vattenbruket växa kraftigt. Även produktionen av sättfisk för fisketurismens behov har möjligheter att utvecklas. Sverige har över 200 mil kust och nästan 100 000 sjöar.¹⁰ Tillsammans med en utveckling av slutna landbaserade fiskeodlingssystem ger dessa resurser goda förutsättningar för ett växande vattenbruk runt om i landet.

Samiska näringar har särskild betydelse för att bevara, utöva och utveckla samisk kultur, språk och samhällsliv. En grund för det samiska näringslivet är rennäringen. Den bidrar med livsmedel, men i hög grad även med andra ekosystemtjänster så som bevarande av natur- och kulturarv och rekreation. Renskötseln är också ett av riksdagen uttalat allmänt intresse. En utmaning för rennäringen är att öka avsättningen till konsumenterna, vilket är viktigt för att öka produktionsvärdet inom näringen.

Besöksnäringen har en stor potential att växa i såväl städerna som i landsbygderna. Näringen är sysselsättningsintensiv och skapar många nya jobb.¹¹ Den är i dag den snabbast växande tjänsteexporterande näringen. Framför allt finns det, enligt besöksnäringen själv, en stor utvecklingspotential inom både tematiska och geografiska destinationer.¹² Olika aktörer, som myndigheter, besöksföretag och andra serviceföretag, kan bli bättre på att samverka utifrån platsgivna resurser som till exempel fjäll, sjö och hav. Framför allt går det att skapa större produktionsvärden och fler jobb genom hög kvalitet på service, aktiviteter och upplevelser kopplade till dessa miljöer. Besöksnäringen i landsbygderna erbjuder kultur och kulturmiljöer, attraktiva mötesplatser, shopping och evenemang. Studier visar emellertid att det är naturen som ofta är en reseanledning för

⁹ Tillväxtanalys 2016:06. *Sverige – ett attraktivt gruvland i världen? En internationell jämförelse.*

¹⁰ Jordbruksverket 2012. *Svenskt vattenbruk – en grön näring på blå åkrar.* Strategi 2012–2020.

¹¹ Dir. 2016:83. *En sammanhållen politik för hållbar turism och växande besöksnäring.*

¹² Svensk Turism AB 2016. *Nationell strategi för svensk besöksnäring. Så ökar vi tempot och kraftsamlar inför 2020.* Halvtidsanalys.

besökare. Enligt en kartläggning som Mittuniversitet genomförde 2014 omsätter landets naturturismföretag cirka 3,6 miljarder kronor årligen och var tredje företag uppger att de är i en tillväxtfas.¹³

Om dessa olika platsbundna näringar, som är baserade på jorden, skogen, mineralerna, vattnet och natur- och kulturmiljön, ges rätt förutsättningar för hållbar tillväxt är de en betydelsefull tillgång för att nå flera miljömål, samtidigt som de ökar landets produktion och skapar nya jobb.

2.2 Ökad globalisering och specialisering

Globaliseringen har ökat under 2000-talet. Det innebär en ökad internationell konkurrens, där centralisering och storskalighet styrs av priskonkurrens utanför Sverige. Samtidigt ökar kraven på kortare ledtider, närhet till leverantörer och stor flexibilitet. Kontinuerligt uppstår ny efterfrågan på varor och tjänster och nya marknader tillkommer i snabbare takt än tidigare. Vidare har det blivit enklare och billigare att lägga delar av produktionskedjan i andra länder. Den tekniska utvecklingen inom digitalisering har underlättat denna process. Specialiseringen sker inom ett visst produktionsområde i förädlingskedjan. Det innebär att det sker en ökad sammanlänkning av produktionsprocesser som involverar flera länder. Globaliseringen har även medfört en ökad rörlighet av tjänster. En produkt som säljs på en marknad innehåller i dag många fler tjänster än tidigare och den trenden väntas bestå. Denna kategori av tjänster har därför ökat betydligt snabbare än flera andra kategorier av arbeten.¹⁴

Utvecklingen gör att företagen för att utvecklas bör ha en god förmåga att ta till sig nya influenser och kunskaper. De måste kunna samspela med de aktörer lokalt, nationellt och globalt som kan bidra med kunnande och pengar till utveckling av tjänster, produkter och produktionsprocesser samt kunskaper om hur de når marknaden. I synnerhet för solo- och småföretagare i glesa strukturer blir det avgörande hur man utvecklar sina relationer, nätverk och samarbeten på distans. Det gäller både för dem som vänder sig till en inter-

¹³ Svensk Turism AB 2016. *Nationell strategi för svensk besöksnäring. Så ökar vi tempot och kraftsamlar inför 2020*. Halvtidsanalys.

¹⁴ Arbetsförmedlingen 2016. *Globaliseringens effekter på lokala arbetsmarknader i Sverige*.

nationell marknad och för dem som producerar varor och tjänster för en mer näralliggande marknad.

2.3 Näringsliv och företagande i en sammanhållen landsbygdspolitik – överväganden och förslag

Utifrån landsbygdernas produktionsvillkor och utvecklingsmöjligheter gör vi bedömningen att ett viktigt delmål i en sammanhållen landsbygdspolitik är att *landsbygdernas förutsättningar ska tas tillvara för att skapa ett mångsidigt, konkurrenskraftigt och hållbart näringsliv med god förmåga till förnyelse.*

En sådan målsättning styr mot att öka produktionsvärdena och skapa nya jobb. Vidare styr den mot en ökad inhemsk produktion av exempelvis livsmedel och energi, som minskar vår nationella sårbarhet vid eventuella kriser. Landsbygdernas tillgångar är också en viktig utgångspunkt för att på allvar ta Sverige in i en biobaserad och fossilfri ekonomi.

I vårt delbetänkande kunde vi konstatera att värden från landsbygdernas tillgångar och produktion ofta hamnar utanför den lokala ekonomin, utanför landsbygderna och ibland även utanför Sverige. Det gör att en betydande del inte återinvesteras i landsbygderna, eller ger avtryck i den lokala eller regionala köpkraften. Med våra överväganden och förslag vill vi bidra till ökade investeringar i landsbygderna.

Statens verktyg för att stärka landsbygdernas näringsliv

Den näringspolitiska verktygslådan är innehållsrik och är både nationellt och internationellt reglerad. Den innehåller bidrag, lån och riskkapital inom ramen för de regler som EU sätter upp genom sina statsstödsregler. Den innehåller också statligt finansierad rådgivning och kompetensutveckling. En del av stöden är riktade till vissa näringar eller geografiska områden, medan andra vänder sig till alla typer av näringsliv. Ytterligare ett verktyg är planer och strategier för regionalt tillväxtarbete. Staten påverkar också företagens villkor genom olika former av beskattning.

Ett av statens viktigaste verktyg för att främja näringslivet är att säkra tillgången till digital och fysisk infrastruktur och tillgången

till utbildning som tillgodoser behovet av arbetskraft med efterfrågad kompetens.

När företagarna själva anger vad de anser vara viktigt för att kunna utveckla sina företag finns flera aspekter som staten kan påverka med sin verktygslåda. I en undersökning, som organisationen Företagarna genomfört, anger en fjärdedel av företagare som är verksamma i landsbygderna att det största tillväxthindret är att hitta lämplig arbetskraft. Andra upplevda hinder är kopplade till svårigheter att få tillgång till finansiering, höga arbetskraftskostnader, regelkrångel och långa handläggningstider hos myndigheter, tillgång till service och bristande infrastruktur.¹⁵

I senare kapitel i detta betänkande återkommer vi till förslag om tillgång till infrastruktur och service samt tillgång till arbetskraft med den utbildning och erfarenhet som behövs. Det handlar bland annat om förslag för att bygga ut den digitala infrastrukturen och om att inrätta kommunala utbildningscentra. De näringslivsfrämjande förslagen i detta kapitel avser

- tillgången till finansiellt kapital till företag,
- förnyelse- och innovationsfrämjande insatser,
- hållbar utveckling av platsbundna verksamheter,
- näringslivspaket till landsbygder med särskilt stora utmaningar,
- kunskapsutveckling om näringsliv i landsbygderna, samt
- servicegaranti vid handläggning av myndighetsärenden.

2.3.1 Tillgång till finansiellt kapital

Kommitténs förslag: ALMI Företagspartner AB:s uppdrag om marknadskompletterande finansiering och rådgivning kompletteras med ett ytterligare fokus som riktas mot företag i de glesa och mycket glesa landsbygdskommunerna. I synnerhet ska de platsbundna näringarna och till dem relaterad näringsverksamhet uppmärksammas.

¹⁵ Företagarna 2016. *Tillväxt i hela landet – Företagarnas perspektiv på landsbygden*.

Det nationella utvecklingsbolaget Saminvest AB ges, genom instruktion i ägaranvisningarna, ett tydligare samhällsuppdrag att säkerställa att investeringar sker bland målgrupper, branscher och i geografiska områden där behovet av marknadskompletterande finansiering är som störst. Saminvest ska ta till vara erfarenheter från Inlandsinnovation och säkerställa investeringar i Sveriges sju nordligaste län. Representanterna i Saminvest styrelse ska utöver förvaltningskunskaper även ha kunskaper om näringslivsutveckling i såväl glesta som täta strukturer.

Saminvest AB ges i uppdrag att investera i företag för tillväxt och förnyelse av ekosystemtjänstproducerande verksamhet i syfte att främja en snabbare omställning till en fossilfri och biobaserad samhällsekonomi. Saminvest bör i detta uppdrag samverka med insatser inom EU:s struktur- och investeringsfonder, särskilt vad gäller investeringar i små och medelstora företag. Saminvests investeringar i tidiga skeden ska inte begränsas till innovativa miljöer.

För att förnyelse, utveckling och omställning ska ske måste tillgången till finansiellt kapital förbättras. Företagarnas undersökning visar att en majoritet av företagarna i landsbygder som har gjort en investering de senaste åren ansåg att det var svårt att få extern finansiering.¹⁶ I vårt delbetänkande konstaterar vi att banker spelar en viktig roll för företagens möjligheter att växa. Forskning visar också att de flesta innovationer finansieras av banker och att banker är den vanligaste och viktigaste externa finansieringsformen för småföretag. Företag i landsbygderna är särskilt beroende av banklån, då andra externa finansieringsalternativ, exempelvis riskkapital, är mindre tillgängliga i dessa områden.

Forskning visar också att företags geografiska närhet till banker är av stor betydelse för nyföretagande.¹⁷ I och med digitaliseringen anser många banker att lokal närvaro inte längre är nödvändig för att de ska behålla hög effektivitet och hög avkastning. Det har lett till att svenska banker valt att i allt högre utsträckning fokusera på stora städer, stora kunder och nya marknader. De har minskat eller

¹⁶ Företagarna 2016. *Tillväxt i hela landet – Företagarnas perspektiv på landsbygden*.

¹⁷ Backman, M. 2013. *Regions, Human Capital and New Firm Formation*.

helt avvecklat lokal representation i form av lokala bankkontor i mindre städer och i landsbygderna. Antalet bankkontor i Sverige har minskat med 40 procent över de senaste 20 åren. Det är landsbygderna och småorter som förlorat flest kontor. Det har även inneburit att en majoritet av svenska banker har utvecklat digitaliserade bedömningsmodeller där möjligheter för utbyte via personliga relationer begränsats. För att kunna göra högkvalitativa bedömningar av entreprenören är dock personliga relationer mellan bank och entreprenör centralt. Särskilt unga företagare missgynnas då kreditprövningar görs på distans.¹⁸

Statliga insatser för att komplettera bankerna är nödvändiga

Utvecklingen inom banksektorn understryker behovet av statliga insatser i olika former. Floran av statligt finansiellt stöd, statliga krediter, riskkapital och program är stor och svår att överblicka. Tillväxtanalys så kallade tillväxtfakta 2015 om statliga stöd till näringslivet visar att stöd hanteras av ett 20-tal olika myndigheter fördelat på över 60 olika program. Den största stödposten är från den gemensamma jordbrukspolitiken. En annan stor post är bidrag via regionala strukturfonder. Tillväxtanalys konstaterar att effekterna av stöden är oklara, men att investeringsstöd har visat på vissa positiva resultat.¹⁹

En sammanställning visar att mindre än 20 procent av de statliga finansieringsinsatser som utgick 2014 och 2015 via Vinnova, Almi Företagspartner AB, Norrlandsfonden, forskningsavdrag, landsbygdsprogrammet och nationella regionala stöd, gick till företag i landsbygdskommuner. Beräknar man stödbeloppen per invånare i arbetsför ålder blir fördelningen mer jämn. Merparten av Vinnovas och Almis stöd och krediter går emellertid till storstadskommuner, täta kommuner nära storstäder eller landsbygdskommuner nära en större stad. Fördelningen mellan näringsgrenar visar att Vinnovas och Almis stöd och krediter till areella näringar varit långt mycket

¹⁸ Malmström, M. m.fl. 2016. *Hållbara bedömningsmodeller: Banker och jämlikhet i näringslivet*, från avsnittet Description of the project in relation with the research frontier. Ansökan om finansiering från Vinnova till forskningsprojekt.

¹⁹ Tillväxtanalys 2015. *Tillväxt genom stöd. En bok om statligt stöd till näringslivet*.

mindre än dessa gröna näringars andel av de sysselsatta.²⁰ Det är enligt kommitténs uppfattning bekymmersamt eftersom vi ser att dessa näringar har en viktig utvecklingspotential, vilket vi också beskriver i inledningen av detta kapitel.

Bristande jämställdhet i tillgången till offentligt finansiellt kapital

Kvinnor driver närmare 30 procent av Sveriges företag, men får inte del av offentlig finansiering i motsvarande omfattning. Enligt en studie som Tillväxtverket har genomfört beror det på att kvinnor och män tillskrivs olika egenskaper. Det påverkar förväntningarna på hur företagande kvinnor och män ska bete sig och vem som anses ha potential i sitt entreprenörskap.²¹

Tillväxtverkets undersökning visar att det inte råder några skillnader i storlek, tillväxt, prestationsnivå, finansiell risk eller betalningsförmåga mellan företag som drivs av kvinnor respektive män. Kvinnor och män kommunicerar också företagets innovationsförmåga, aktivitet och risk på samma sätt i sina ansökningar. Trots det bedömer finansiärerna att den entreprenöriella potentialen är högre i mäns än i kvinnors företag.²²

Brist på tillgång till finansiering medför att potentialen i kvinnors företag inte realiserats fullt ut. Därför behövs en mer jämställd tillgång till offentlig finansiering. Kommittén konstaterar att Almi i sitt uppdrag ska rikta ett särskilt fokus på bland annat kvinnors företagande. Vi vill understryka vikten av detta fokus.

Staten behöver vidta ytterligare åtgärder

Mot bakgrund av ovanstående finns det skäl att se över hur staten kan vidta åtgärder i de områden där marknaden misslyckas med att tillhandahålla kapital. Almi har en regional spridning och ska ta sådana hänsyn. Under 2016 har riksdagen tagit ställning till regeringens proposition 2015/16:110 Staten och kapitalet. I den anges att Almi ska säkerställa att lämpliga finansiella instrument erbjuds,

²⁰ Edling, J. 2016. *Statligt stöd till företag och organisationer i stad och landsbygd*. Underlag till Landsbygdskommittén.

²¹ Tillväxtverket 2015. *Under ytan – Hur går snacket och vem får pengarna II*.

²² Tillväxtverket 2015. *Under ytan – Hur går snacket och vem får pengarna II*.

så att marknaden kan kompletteras ytterligare även när det gäller mindre lånebelopp och utanför större tillväxtregioner. Almi ska också bedöma behovet av eventuella nya insatser, som exempelvis garantiinstrument.²³

Det är vår bedömning att Almis uppdrag särskilt behöver stärkas vad gäller marknadskompletterande behov i de glesa och mycket glesa landsbygdskommunerna. Uppdraget bör inbegripa hur befintliga tjänster som lån, rådgivning och investeringar kan anpassas till förutsättningar på kreditmarknaderna i glesa regioner. Almis uppdrag bör även ses över för att innefatta fler typer av branscher, i synnerhet de platsbundna näringarna och till dem relaterad näringsverksamhet.

Vidare vill vi understryka att det är viktigt att det nyinrättade nationella utvecklingsbolaget Saminvest AB har tillväxt i företag och näringsliv i hela landet som fält för sina insatser. I vårt delbetänkande visar vi att tillväxt sker likartat inom branscher, oavsett lokaliseringsort. Trots detta finns en koncentration av riskkapital till tillväxtmiljöer i täta strukturer. Det riskerar missgynna företag som vill starta och utvecklas i mer glesa strukturer. Om tillväxten i stället bedöms i relation till den egna miljön går det att undvika kunskapsluckor om verksamheter utanför det som normalt anges som tillväxtområden. Kommittén anser att staten behöver säkerställa kompetens om Sveriges landsbygder i sin verksamhet, oavsett om det gäller i myndigheter eller statligt ägda bolag. I synnerhet bör Saminvest AB ta till vara erfarenheter från Inlandsinnovation för att säkerställa investeringar i Sveriges sju nordligaste län. Kompetensen kan också säkerställas genom att representanterna i Saminvests styrelse, utöver förvaltningskunskaper, även ska ha kunskaper om näringslivsutveckling i såväl glesa som täta strukturer. Det är också viktigt att säkerställa kompetens och möjligheter att investera i ekosystemtjänstproducerande företag, för att främja en snabbare omställning till en biobaserad samhällsekonomi. Saminvest AB bör i detta samverka med insatser inom EU:s investeringsfonder, särskilt vad gäller investeringar i små och medelstora företag.

²³ Prop. 2015/16:110. *Staten och kapitalet*.

2.3.2 Förnyelse och innovationer

Kommitténs förslag: Vinnova ges i uppdrag att ta fram arbets-sätt för att skapa förutsättningar för innovationer för företag i landsbygderna genom att:

- Vidareutveckla sitt arbete med att nå ut med innovationsstöd via rådgivare och forskare som är närvarande i landsbygderna.
- Utveckla Vinnovas inkubatorprogram med att inrätta inkubatorer särskilt inriktade på uppsökande verksamhet mot solo, små och medelstora företag i landsbygderna.
- Särskilt stödja innovationer som utvecklar lösningar och produkter för en snabbare omställning till biobaserad samhälls-ekonomi.

Erfarenheterna från landsbygdsprogrammets nuvarande åtgärder med innovationsgrupper och europiskt innovationspartnerskap (EIP) tillvaratas och vidgas till fler näringar och företagande i landsbygder än nuvarande avgränsning. Landsbygdsprogrammets innovationssatsningar genomförs i samverkan med Vinnovas satsningar och satsningar inom EU:s regionalfondsprogram.

Att förnya sitt företag genom ändrade produktions- eller avsättningsmetoder eller att skapa nya innovativa produkter och tjänster är en förutsättning för att klara konkurrensen, i synnerhet från en ökande globalisering.²⁴ Det finns flera sätt för företag att utveckla sina produkter, tjänster och processer för att därmed stärka sin konkurrensförmåga. Samverkan är viktig för en innovativ utveckling. Det gäller samverkan mellan företag både inom branscher och mellan branscher samt samverkan i kontakter med kunder och leverantörer. Små och medelstora företag har inte alltid samma kapacitet att satsa på forskning och utveckling och tillgodogöra sig ny kunskap som stora företag.²⁵ Små underleverantörer kan även bli beroende av ett stort företag som kund och därmed begränsas i sina

²⁴ Förnyelse avser utveckling av en produkt, tjänst eller process som är ny för företaget eller det lokala näringslivet.

²⁵ Bjerke, L. & Johansson, S. 2015. Patterns of innovation and collaboration in small and large firms, i *The Annals of Regional Science*. vol. 55/1, s. 221–247.

influenser från andra aktörer och andra marknader. Ett sådant beroende är varken till gagn för företaget, kunden eller näringslivet som helhet.

Landsbygdernas förutsättningar för utveckling och innovation skiljer sig från de täta och urbana miljöerna. Som vi tidigare konstaterat är det vår uppfattning att det behövs statliga insatser för att begränsa nackdelar som avstånd, gleshet och näringslivsstruktur i syfte att skapa goda förutsättningar för företag oavsett lokaliseringssort.

Förnyelse och innovation är viktiga komponenter för tillväxt och utveckling i företag. Vinnova har en viktig roll för politikens genomförande genom sitt uppdrag att främja hållbar tillväxt genom finansiering av behovsmotiverad forskning och utveckling av effektiva innovationssystem.²⁶ Vinnovas insatser bör enligt kommittén spridas mer över landet och ta särskild hänsyn till små företag med mindre resurser att hantera de höga kostnader och höga risker som innovativ utveckling ofta innebär. Ett sätt att främja spridningen är genom det system som Vinnova redan i dag tillämpar, via så kallade intermediärer. För att nå ut till landsbygdsföretag bör intermediärer, exempelvis rådgivare och forskare, med hög landsbygdsnärvaro engageras. Vinnovas roll för innovationer i landsbygderna bör successivt utvecklas i takt med att forskningen och kunskapen om företagsutveckling och innovation i glesa miljöer ökar. Omställning till en biobaserad samhällsekonomi bör vara vägledande för insatserna. Det kan förbättra brukandet av landsbygdernas resurser och samtidigt förstärka samverkan mellan kunskapsintensiva miljöer i högskola och universitet och mer glesa och tillverkningsorienterade verksamheter som brukar dessa resurser.

Spridning av kunskap och metoder för produktion av varor och tjänster är betydelsefulla för företags utveckling. Sådan spridning kan ske genom att exempelvis anställda byter arbetsplats, genom spontana och arrangerade möten eller genom handel, det vill säga kontakterna mellan kunder och leverantörer. Samverkan är ytterligare ett sätt att sprida och fånga upp idéer. Sannolikheten för innovationer är större i företag som samverkar med andra företag,

²⁶ Förordning (2009:1101) med instruktion för Verket för innovationssystem.

särskilt i samma bransch.²⁷ I glesa landsbygder blir de fysiska mötena färre på grund av glesare strukturer. Anställdas möjligheter att byta arbetsställen är mindre och avstånden till marknaderna är längre.

Större företag har oftare de resurser som behövs för att satsa på forskning och utveckling för att skapa en innovativ produktutveckling. Därför behövs särskilda insatser för att främja motsvarande spridning och utbyte av kunskaper och metoder i glesa strukturer och för mindre företag.

Fler möjligheter till innovationsgrupper

Ett sätt att främja spridning och ökad interaktion mellan producenter, forskning och rådgivning är det arbete som nu bedrivs inom landsbygdsprogrammet, med stöd av 440 miljoner kronor fram till 2020. Stödet gäller jordbruks-, trädgårds- och rennäring och kan sökas året om hos Jordbruksverket. Det ger företagaren i samarbete med andra företagare, forskare och rådgivare en möjlighet att utveckla en idé i en innovationsgrupp. Det kan handla om en ny produkt, en ny metod, en ny form av service, en ny produktionsprocess, ett nytt sätt att nå marknaden eller ett nytt sätt att organisera verksamheter. Stödet ges för att bilda och utveckla lösningar i innovationsgruppen, men gruppen blir också en del av ett nationellt och europeiskt innovationsnätverk.

Det bakomliggande syftet med landsbygdsprogrammets innovationsstöd är att stärka konkurrenskraften. En central utgångspunkt är att möta ökade behov av livsmedel, foder, fiber, biomassa och biobaserade material samt för att möta miljöutmaningar. Genom Innovationsnätverket, som i Sverige är en del av det nationella Landsbygdsnätverket, får företagen hjälp att hitta samarbetspartners både nationellt och i något annat EU-land. Genom stöden till innovationsgrupperna får deltagarna via stödet betalt för eget arbete, material, tester, möten och resor.

Det är kommitténs uppfattning att den arbetsform med innovationsgrupper som nu erbjuds jordbruks- trädgårds- och ren-

²⁷ Bjerke, L. och Johansson, S. 2015. Patterns of innovation and collaboration in small and large firms. *The Annals of Regional Science*, vol. 55/1, s. 221–247.

näring också bör erbjudas andra företag i landsbygderna. Detta bör ske genom en utökad budget för åtgärden och alltså inte på bekostnad av nuvarande stödnivå till innovationer inom jordbruks-, trädgårds- och rennäringen.

2.3.3 Omställning till en hållbar utveckling av landsbygdernas platsbundna verksamheter

Kommitténs förslag: Jordbruksverket, i samråd med Skogsstyrelsen, Vinnova och Naturvårdsverket, ges i uppdrag att identifiera hur kommande landsbygdsprogram kan bidra till omställningen till en biobaserad samhällsekonomi i linje med målen i Agenda 2030 samt målen om ett fossilfritt samhälle. Insatser i landsbygdsprogrammet ska även syfta till att stärka sambanden och utbytet mellan stad och land. Uppdraget ska inbegripa förslag till åtgärder samt uppföljning av dessa.

Svensk livsmedelstrategi ska ha som mål att öka den svenska livsmedelsproduktionen. Ett led i att nå ett sådant mål är att offentlig upphandling ska innehålla krav som motsvarar våra svenska miljökrav och regler för djurskydd.

Aktörerna som ska samarbeta genom regionala exportcentra och Visit Sweden får i uppdrag att genomföra riktade insatser för att hjälpa företag i landsbygderna, i synnerhet de glesa och mycket glesa landsbygderna, att öka sina exportandelar.

Sverige liksom övriga världen står inför stora utmaningar kopplade till klimat, energi, miljö och demografi. Det krävs en omställning till en biobaserad samhällsekonomi för att möta dessa utmaningar. Sverige har ställt sig bakom de 17 globala hållbarhetsmålen som ska uppnås till 2030 och har en ambitiös agenda för att begränsa klimatpåverkan.

Miljömålsberedningen skriver i sitt slutbetänkande att Sverige ska vara ett ledande land i det globala arbetet med att förverkliga Parisavtalets ambitiösa målsättningar.²⁸ Kommittén ställer sig bakom

²⁸ SOU 2016:47. *En klimat- och luftvårdsstrategi för Sverige*.

denna ambition, men vi vill också understryka vikten av att näringslivets konkurrenskraft behålls. Som vi konstaterat inledningsvis i kapitlet har Sveriges landsbygder, genom sina stora tillgångar i mark och andra naturresurser, goda förutsättningar att bidra till lösningarna på de globala utmaningarna.

Samlade åtgärder krävs

För att ta till vara landsbygdernas möjligheter krävs genomtänkta och sammanhängande stimulansåtgärder. Det krävs förnyelse och innovationer inom tjänste- och produktutveckling för att ställa om till fossilfria produktionsformer. Vi ser redan i dag många goda exempel på företagens egna ansträngningar i en klimatanpassad riktning. Det finns exempelvis gårdar som ställt om sin maskinpark till fossilfria bränslen. Landsbygdsprogrammet bör vara ett av de viktigaste verktygen för sådana genomtänkta och sammanhängande stimulansåtgärder, vid sidan av det vi föreslår i föregående avsnitt.

Det är vår uppfattning att Sverige behöver starka strategier för de gröna och blå näringarna. Kommittén anser bland annat att målet med svensk livsmedelsstrategi ska vara att kraftigt öka den inhemska produktionen inom både de gröna och blå näringarna. Vid sidan av klimat- och miljöskäl är ett sådant mål viktigt för att vi ska klara livsmedelsförsörjning i eventuella krissituationer, men framför allt är det nödvändigt för att ta till vara våra svenska produktionsfördelar. Det bidrar både till ökade produktionsvärden och fler jobb. För att öka produktionen på ett klimatanpassat sätt ställs det emellertid stora krav på näringarnas innovationsförmåga. Det kan exempelvis handla om att utveckla effektiva cirkulära och slutna produktionssystem med minimalt miljöbelastande läckage, eller fossilfria fordon och maskiner.

Offentlig konsumtion är också ett sätt som kan påskynda en mer konkurrenskraftig produktion i de gröna och blå näringarna. Redan i dag har Upphandlingsmyndigheten ett uppdrag att stärka kompetensen hos upphandlande myndigheter, enheter och leverantörer gällande strategisk upphandling av livsmedel och måltidstjänster. Det uppdraget är enligt kommitténs uppfattning ett viktigt steg. Vi vill emellertid ta ett ytterligare steg genom att föreslå att offentlig upphandling, exempelvis av livsmedel, ska innehålla krav som motsvarar våra svenska miljökrav och regler för djurskydd.

En annan aspekt som påverkar utvecklingen av de gröna näringarna är äganderätten. Den ska enligt vår uppfattning respekteras och ingrepp i denna bör i möjligaste mån begränsas. Om samhällsnyttan ändå motiverar inskränkningar i äganderätten ska samhället utge skäligen ersättning till den som blir föremål för inskränkningarna.

Verksamheter inom jordbruk, skogs- och vattenbruk och fiske samt tillverkningsindustri är jämnt fördelade över hela landet. Dessa näringar står för viktiga produktionsvärden, men en mer begränsad del av sysselsättningen. Under senare år har sysselsättningen i de gröna näringarna ökat medan tillverkningsindustrin fortsätter att minska. De platsbundna näringarna behöver utveckla både produkter och processer för att klara en globalt ökande konkurrens. Konkurrenskraftsutredningen beskriver det som att produktiviteten behöver öka i jordbruksföretag och att man behöver arbeta med alla led i produktionskedjan.²⁹

Den största sysselsättningstillväxten sker emellertid inom tjänsektorn. För att skapa nya jobb är det därför viktigt med en växande tjänste- och servicenäring, som både är relaterad till den växande bioekonomin och som finns inom andra områden.

Besöksnäring med stor potential men också stora utmaningar

Besöksnäringen är en bransch som är starkt växande i Sverige och med en stor potential för sysselsättningsökning, men det finns utmaningar. I direktiven till utredningen om en politik för sammanhållen hållbar turism, konstateras att det råder en hård konkurrens om den växande internationella turismen.³⁰ Det krävs gemensamma krafttag och samverkan över både branscher och sektorer för att Sverige ska kunna vara konkurrenskraftigt och ta till vara den potential som finns inom sektorn. En grundläggande utmaning för besöksnäringen i landsbygderna är persontransporter, i synnerhet i de glea landsbygderna. Transporterna måste fungera för att näringens potential i dessa områden ska kunna tas till vara. Ett annat stort hinder för näringens utveckling är att hitta efterfrågad arbets-

²⁹ SOU 2015:15. *Attraktiv, innovativ och hållbar – strategi för en konkurrenskraftig jordbruks- och trädgårdsnäring.*

³⁰ Dir. 2016:83. *En sammanhållen politik för hållbar turism och besöksnäring.*

kraft.³¹ Ett ytterligare problem för besöksnäring i gles- och landsbygderna är svårigheterna att skapa sysselsättning året om.³² Lön-samheten påverkas av säsongsvariationer i kombination med att besöksnäringen i landsbygderna oftast drivs i liten skala och i en förhållandevis regeltung bransch. Därför välkomnar kommittén den överenskommelse som regeringen och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) har slutit om ett samarbete för förenklingar och kompetensutveckling.

Andra utmaningar är att besöksnäringen är fragmenterad. De enskilda turistföretagen rör oftast inte själva över besöksmålets attraktionskraft. Det krävs samverkan med andra företag, civilsamhället och offentlig sektor, både inom och mellan branscher och på olika nivåer, för att utveckla attraktiva destinationer. Stora och glest befolkade naturområden kan i sig utgöra en attraktionskraft, men det kräver genomtänkta och platsorienterade strategier för att locka besökare. Näringens egna bedömningar är att det finns en stor potential i att öka samverkan mellan olika aktörer för att utveckla såväl geografiska som tematiska destinationer. Detta förutsätter dock betydande kompetensutveckling bland företagarna samt strukturer som främjar samverkan. Det görs i dag insatser på olika håll för att utveckla näringen, bland annat för att öka dess exportandel. Kommittén ser positivt på dessa insatser och på den utredning som regeringen nyligen tillsatt om en sammanhållen politik för hållbar turism och växande besöksnäring.

Landsbygdsföretagen är en del av globala värdekedjor

I regeringens exportstrategi konstateras att den svenska exporten står stark, men ändå förlorar exportandelar i relation till omvärlden. Utmaningen ligger främst i att öka exporten till de så kallade tillväxtmarknaderna utanför EU:s inre marknad. Enligt exportstrategin ska särskilt fokus läggas på att stärka de små och medelstora företagens export- och internationaliseringsmöjligheter, eftersom det är hos dem framtidens storföretag finns och det är främst i dessa företag som nya arbetstillfällen skapas i Sverige. Samtidigt är det viktigt att traditionella exportföretag fortsatt ökar sin export

³¹ Tillväxtverket 2016. *Nationell kartläggning av utbildningar kopplade till turism.*

³² Tillväxtverket 2016. *Besöksnäringens kompetensbehov och kompetensförsörjning.*

med Sverige som hemmabas. Enligt strategin ska företagen få stöd med att etablera kontakter med inköpare, upphandlare och beslutsfattare. De ska också få hjälp med att hantera byråkratiska handelshinder.

Exportstrategin omfattar allt exportfrämjande av civila produkter, tjänster och system. Det gör att även besöksnäringen omfattas av strategin och dess åtgärder. Regionala exportcentra är en viktig del i genomförandet av exportstrategin och ska vara en dörr in till exportrådgivning. De ska ha kännedom om och vara väl bemannade i regionen och de ska finnas etablerade tillsammans med regionala och lokala kontor för Almi Företagspartner AB, Business Sweden, Exportkreditnämnden, Tillväxtverket och andra relevanta organisationer. När det gäller besöksnäringen finns i strategin fortsatta insatser för att utveckla destinationer, samverkan och insatser för att marknadsföra Sverige som besöksmål utomlands.³³ Kommittén vill betona vikten av att dessa insatser når små- och medelstora företag i landsbygderna, i synnerhet i de glesa och mycket glesa landsbygderna.

I exportstrategin har regeringen angett att det också är viktigt med exportrelaterade förslag och åtgärdsplaner för livsmedelssektorn, skogen och de maritima näringarna, men att den avser återkomma med sådana i de särskilda nationella strategierna för dessa näringar. Kommittén vill betona att företag inom livsmedelssektorn, skogen och de maritima näringarna är viktiga målgrupper för de insatser de regionala exportcentra ska jobba med.

2.3.4 Näringslivspaket till kommuner med extra stora utmaningar

Kommitténs förslag: Ett paket med åtgärder, som förstärker varandra, ska riktas till 23 kommuner i norra och mellersta Sverige. I dessa kommuner har företagen särskilt svårt att utveckla sina företag på grund av långa avstånd och att man finns i en glest befolkade arbetsmarknadsregioner. Paketet ska omfatta de nya landsbygdsgenerella åtgärderna som vi föreslår i form av 100-procentigt utbyggd digital infrastruktur, ökad

³³ Skr. 2015/16:48. *Regeringens exportstrategi*.

tillgång till högre utbildning, omlokalisering av statliga jobb samt innovations- och exportfrämjande insatser.

Dessa åtgärder kan kombineras med särskilda åtgärder riktade till de 23 kommunerna. Kommittén har identifierat en möjlig finansiering på cirka 500 miljoner kronor som kan avsättas i näringspolitiska och tillväxtfrämjande åtgärder i ett riktat paket. Det kan exempelvis handla om åtgärder som prövats i Norge i form av sänkta arbetsgivaravgifter och nedsättning av studielån.

Kommittén har identifierat 23 kommuner inom nuvarande stödområde A där företagen har särskilda svårigheter när de ska utveckla sina verksamheter. Det handlar om såväl geografiska som demografiska utmaningar. I dessa kommuner har näringslivet långa avstånd till leverantörer och kunder, eftersom de finns i arbetsmarknadsregioner med begränsat befolkningsunderlag på stora geografiska ytor. Befolkningsunderlaget begränsar i sin tur utbudet av arbetskraft. Detta förvärras av en besvärande befolkningsutveckling och relativt få privata arbetsställen samt ett näringsliv med begränsad branschbredd.

Vi har använt ett antal utgångspunkter och kriterier för att identifiera kommuner med dessa utmaningar. En grundläggande utgångspunkt är att paketet ska riktas till de mest utsatta kommunerna i befintligt stödområde A för att komplettera och förstärka redan befintliga stöd. En ytterligare utgångspunkt är att samtliga kommuner i kategorin mycket glesa landsbygdskommuner ska ingå i urvalet.³⁴ Därutöver finns det i stödområde A glesa landsbygdskommuner med alarmerande befolkningsutveckling. Det finns också glesa landsbygdskommuner som är solitära arbetsmarknadsregioner med begränsat befolkningsunderlag och med förhållandevis få privata arbetsställen och begränsad branschbredd. Vidare finns det glesa landsbygdskommuner i stödområde A som befinner sig i utkanten av en större arbetsmarknadsregion. Det är kommuner med långa avstånd och förhållandevis dåliga förbindelser. Dessa har också alarmerande befolkningsutveckling och/eller förhållandevis få privata arbetsställen och begränsad branschbredd. Följande tabell redogör för identifierade kommuner och urvalskriterierna.

³⁴ Enligt Tillväxtanalys kommunkategorier, se bilaga 2.

Tabell 2.1 Kriterier för att identifiera kommuner med särskilt stora utmaningar

Kommuner	Inv. 2015 ³⁵	% ³⁶	Kategori ³⁷	Region ³⁸	Bransch- bredd % ³⁹	Arbets- ställen privat ⁴⁰	Syssel- satta privat ⁴¹
Pajala	6 193	-9	Mycket gles	Del av Kiruna	14	1 381	2 088
Övertorneå	4 603	-12	Mycket gles	Del av Luleå	14	921	1 373
Övertälj	3 395	-12	Gles	Egen	11	680	1 153
Jokkmokk	5 072	-8	Mycket gles	Egen	16	1 095	1 594
Arjeplog/Sorsele	5 403	-11	Mycket gles	Egen	10	1 356	2 309
Arvidsjaur	6 471	-5	Mycket gles	Egen	17	1 069	1 775
Storuman	5 943	-9	Mycket gles	Egen	16	1 377	2 233
Lycksele/Malå	15 286	-5	*	Egen	17	2 656	5 170
Norsjö	4 176	-6	Mycket gles	Del av Skellefteå	11	889	1 533
Vilhelmina	6 829	-7	Mycket gles	Egen	17	1 379	2 127
Åsele	2 832	-15	Mycket gles	Egen	10	627	903
Strömsund/Dorotea	14 452	-10	**	Egen	16	2 972	5 227
Ragunda	5 387	-7	Gles	Del av Östersund	14	1 112	1 942
Bräcke	6 455	-10	Gles	Del av Östersund	14	1 285	1 980
Berg	7 032	-9	Gles	Del av Östersund	15	1 853	2 719
Härjedalen	10 262	-6	Mycket gles	Egen	22	2 251	4 179
Älvdalen	7 035	-6	Mycket gles	Del av Mora/Orsa	15	1 554	2 514
Malung-Sälen	10 036	-4	Mycket gles	Egen	22	2 554	5 016
Vansbro	6 715	-5	Gles	Egen	16	1 287	2 530
Torsby	11 910	-8	Gles	Egen	23	2 771	4 846
23 kommuner	145 487						

* Lycksele tillhör kategori "tät kommun avlagset belägen" och Malå tillhör kategori "mycket gles landsbygdskommun".

** Strömsund tillhör kategori "gles landsbygdskommun" och Dorotea tillhör "mycket gles landsbygdskommun".

³⁵ Statistikunderlag från Arena för tillväxt och Swecos rapport *Sveriges nya geografi 2016*.

³⁶ Förändring invånare 2005-2015 Statistikunderlag från Arena för tillväxt och Swecos rapport *Sveriges nya geografi 2016*.

³⁷ Enligt Tillväxtanalys kommunkategorier, se bilaga 2.

³⁸ Enligt Tillväxtanalys definition av funktionella analysregioner, se bilaga 2.

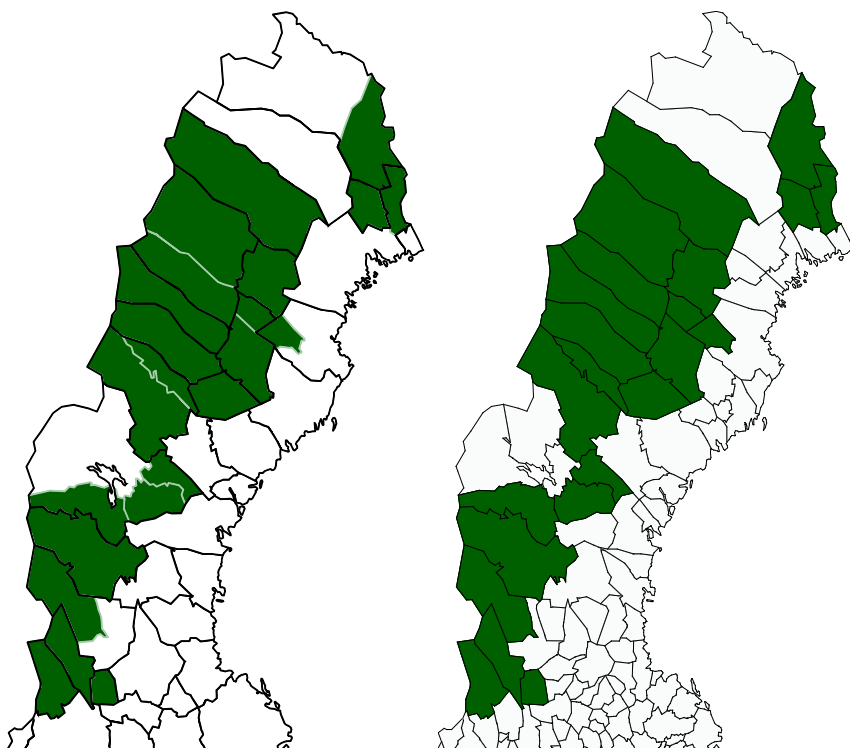
³⁹ Indikator på näringslivets diversifiering. Den mäts genom att ställa antalet befintliga branscher i relation till antalet möjliga branscher. Övägt medeltal för riket är 28,6 % och medianvärde är 25,2 %. Statistikunderlag från Arena för tillväxt och Swecos rapport *Sveriges nya geografi 2016*.

⁴⁰ Statistikunderlag från Företagarnas, beräkningar 2016 med utgångspunkt från SCB, Företagsregistret.

⁴¹ Statistikunderlag från Företagarnas, beräkningar 2016 med utgångspunkt från SCB, Företagsregistret.

Sammantaget bor i dessa kommuner 1,5 procent av landets befolkning på en yta som motsvarar ungefär en tredjedel av Sveriges totala yta.

Figur 2.1 Kommuner som berörs av näringslivspaketet. Kartan till höger visar de 23 kommunerna och kartan till vänster kommunerna i sin FA-region⁴²

Att skapa synergieffekter och en positiv utvecklingsspiral

Vår ambition med paketet är att kombinationen av åtgärder ska ge synergieffekter och skapa en positiv utvecklingsspiral. I dessa regioner produceras betydelsefulla värden. Därför är det viktigt att de ges likvärdiga förutsättningar för sitt näringsliv. Företagarna i

⁴² Norrbottens län: Pajala, Övertorneå, Övertorneå, Jokkmokk, Arjeplog, Arvidsjaur. Västerbottens län: Sorsele, Storuman, Malå, Norsjö, Lycksele, Vilhelmina, Dorotea, Åsele. Jämtlands län: Strömsund, Ragunda, Bräcke, Berg, Härjedalen. Dalarnas län: Älvdalen, Malung/Sälen, Vansbro. Värmlands län: Torsby.

dess regioner liksom företagare i andra regioner måste kunna fånga influenser från marknader, samverka i produktionskedjor och nå ut till nya marknader för att kunna vara konkurrenskraftiga.

Åtgärderna i vårt förslag till näringslivspaket ska därför bidra till mer likvärdiga produktionsförutsättningar. De ska öka tillgången till arbetskraft och förbättra möjligheten till kommunikationer. De ska frigöra kapital som i kombination med innovations- och exportfrämjande insatser kan bidra till företagets förnyelse och investeringar i ökad produktionsförmåga. Paketet ska på så sätt förbättra företagsklimatet, vilket bidrar till tillväxt i befintliga företag, men också attrahera nya etableringar. Det leder i sin tur till nya och bevarade arbetstillfällen. Paketet blir ett komplement som förstärker befintliga åtgärder i stödområde A.

Åtgärder i paketet och hur de kompletterar varandra

Våra förslag om satsningar på utbildningscentra för högre utbildning och en eventuell minskning av studieskulder förbättrar tillgången till efterfrågad arbetskraft. Utbyggnad av digital infrastruktur förbättrar möjligheterna till kommunikationer i flera avseenden, bland annat ökar tillgången till kompetens via distanslösningar. Omlokalisering av statliga jobb till dessa regioner är också en viktig pusselbit. Det leder till att arbetsplatsutbudet och servicen breddas. Det bidrar i sin tur till att det privata näringslivet får lättare att locka två personer i ett hushåll till orten.

En viktig åtgärd för företagen i dessa regioner är att öka deras tillgång till finansiellt kapital. Norrlandsfonden tillsammans med de regionala företagsstöden spelar en viktig roll, men de behöver kompletteras. Tillväxtanalys har studerat om de regionala företagsstöden till stödområden A och B är ändamålsenliga. I studien framkommer att företagen efterfrågar olika stöd som kan komplettera varandra. De vill få möjlighet knyta kompetens och marknadsföringsinsatser till investeringar i maskiner eller anläggningar. Kombinationer av stödformer blir därmed intressanta.⁴³

Redan i dag tillämpas regional nedsättning av arbetsgivar- och egenavgifter inom stödområde A (huvudsakligen Norrlands inland)

⁴³ Tillväxtanalys PM 2016:01. *De regionala företagsstöden – ändamålsenliga eller otidsenliga?*

Nedsättningen infördes 2002. På grund av EU:s regler om statsstöd gäller den inte verksamhet som avser fiskeri, vattenbruk eller jordbruksprodukter⁴⁴ samt transportverksamhet. Den regionala nedsättningen är 10 procent av avgiftsunderlaget och har som syfte att stimulera småföretagandet i de delar av landet som har de största geografiska lägesnackdelarna med långa avstånd, liten hemmamarknad, sämre tillgång till service, låg befolkningstäthet och ogynnsamma klimatförhållanden. Avdraget får göras med högst 85 200 kronor per år och arbetsgivare.⁴⁵ Det innebär att avdrag kan göras för endast ett fåtal anställda per arbetsställe. I statens budget för 2016 avsattes drygt 500 miljoner kronor i bortfall av skatteintäkter för regional nedsättning av arbetsgivaravgifter och egenavgifter.

I Norge tillämpas regionalt differentierad arbetsgivaravgift. En norsk utvärdering av effekterna i de nordligaste delarna av landet, där avgiften är noll, visar att sysselsättningseffekten efter ett år är tydlig i tjänsteföretagen, men inte i industriföretagen. Industrinäringen tar i större grad ut vinsten i ökade löner eller överskott (övervältringseffekt), medan tjänsteföretag tycks ta ut fördelarna i form av fler anställda (sysselsättningseffekt).⁴⁶

Det finns en bred enighet i Norge om att differentieringen av arbetsgivaravgiften är det viktigaste verktyget i den så kallade distriktspolitiken. Den bedöms vara träffsäker och effektiv för att nå målen om att minska utflyttningen och öka sysselsättningen och bosättningen i alla delar av landet. Den uppfattas vara ett stöd med enkel administration och flertalet politiker, företag och experter ställer sig bakom den.⁴⁷

En svensk forskningsöversikt av utvärderingar av regional nedsättning av arbetsgivaravgifter visar att det med dagens nivå har varit svårt att påvisa direkta sysselsättningseffekter av differentierade arbetsgivaravgifter. Däremot finns andra utfall i form av ökade vinster, minskade skulder och ökad omsättning. Det finns

⁴⁴ Undantaget avser produkter från jordbruksverksamhet som anges i bilaga 1 till Fördraget om upprättande av Europeiska gemenskapen.

⁴⁵ Prop. 2001/02:45. *Sänkt mervärdesskatt på böcker och tidskrifter, m.m.*, s. 36, Lag (2001:1170) om särskilda avdrag i vissa fall vid avgiftsberäkningen enligt lagen (1994:1920) om allmän löneavgift och socialavgiftslagen (2000:980).

⁴⁶ Agnell, E. m.fl. *Tiltackssonen for Finnmark og Nord-Troms – utviklingstrekk og gjennomgang av virkemidlene*, Northern resaerch institute, Rapport 2012:2.

⁴⁷ Tillväxtanalys PM 2016:11. *Landsbygdspolitik och landsbygdssäkring – i Finland, Norge, Storbritannien och Kanada*.

också indikationer på vissa positiva effekter när det gäller nyetablering av företag.⁴⁸ En ytterligare konstaterad effekt är högre löner. De båda sistnämnda effekterna är värdefulla för den ort där det fasta driftstället finns, eftersom det gynnar den lokala ekonomin. Det finns alltså vissa positiva effekter av dagens nedsättning. Dessa effekter behöver dock stärkas och ytterligare kapital hos företagen behöver frigöras för att de ska kunna utveckla och förnya sin verksamhet.

Kommittén har därför identifierat en möjlig finansiering på cirka 500 miljoner kronor som kan avsättas i näringspolitiska och tillväxtfrämjande åtgärder i ett riktat paket till de utpekade 23 kommunerna med extra stora utmaningar. Det kan exempelvis handla om ytterligare nedsättning av arbetsgivar- och egenavgifter.

Våra preliminära beräkningar visar att finansieringen kan inrymma en dubblerad nedsättning i kombination med ett utökad takbelopp till en sådan nivå som kan skapa ytterligare incitament för ökad sysselsättning. Det identifierade beloppet ryms inom de medel som frigörs genom vårt förslag i kapitel 3 om avståndsbaserat reseavdrag.

Vi föreslår att regeringen utreder effekterna av en ytterligare nedsättning samt utreder vilka konsekvenser och effekter det kan få för näringslivet och hur de stämmer överens med gällande EU-rätt. I utredningen bör också ingå att analysera konsekvenserna av nuvarande undantag, det vill säga att verksamheter som rör fiskeri, vattenbruk eller jordbruksprodukter samt transportverksamhet, inte omfattas av nuvarande nedsättning.

2.3.5 Kunskapsutveckling om näringsliv i landsbygderna

Kommitténs förslag: Ett forskningscentrum inrättas för regional- och landsbygdsekonomisk forskning och för att utveckla och sprida kunskaper om entreprenörs- och företagsutveckling i landsbygder, i synnerhet i glesa och mycket glesa landsbygderna. Centrals kunskapsutveckling ska också öka medvetenheten om skillnader i kvinnors och mäns villkor för att

⁴⁸ Tillväxtverket 2010. *Regionalpolitiska effekter av sänkta socialavgifter – forskningsöversikt och rekommendationer*.

driva och utveckla företag i landsbygderna. Ett viktigt mål är att skapa jämställda villkor för näringslivsutveckling.

Som vi redan konstaterat i detta kapitel finns det många politikområden som påverkar förutsättningarna för näringslivet i landsbygderna. I kommitténs dialog med olika aktörer runt om i landet lyfts exempel på regelhinder och målkonflikter som på olika sätt hämmar näringslivets tillväxt. Många beskriver att regelhindren och målkonflikterna är en följd av en allt för begränsad kunskap om hur näringslivet fungerar i glesa strukturer, vilket påverkar politikutformningen och implementering av politiken. Kommittén bedömer att det därför behövs en bättre landsbygdsanalytisk förmåga inom flera politikområden. Det är nödvändigt om vi ska få bättre effekter av näringslivsfrämjande insatser inom regional tillväxtpolitik och näringspolitik, men också av svensk tillämpning av EUs struktur- och investeringsfonder.⁴⁹ Det är också nödvändigt för att undvika landsbygdsnegativa konsekvenser av regler och skatter inom olika politikområden.

En bättre landsbygdsanalytisk förmåga kräver mer samlad och forskningsbaserad kunskapsutveckling. Det behövs mer forskning om landsbygderna, i synnerhet om de glesa och mycket glesa landsbygderna med låg grad av diversifiering. Dessa är mer sårbara för konjunkturförändringar och andra plötsliga förändringar. Förnyelseförmågan hos företagen behöver öka för att sårbarheten hos det lokala näringslivet ska kunna minska. Kunskapsinnehåll och förmåga till samspel inom och mellan branscher såväl lokalt, regionalt, nationellt och internationellt måste utvecklas för att skapa ett mer robust näringsliv. Även nyföretagandet bör stimuleras för att skapa ett mångsidigt lokalt näringsliv.

Forskning om dessa utmaningar pågår i dag i viss mån vid några universitet och inom olika discipliner, men är fortfarande i sin linda. Ett sätt att stärka forskningsområdet är att öka möjligheterna till erfarenhetsutbyte, samordning och resultatspridning. Det är kommitténs förhoppning att det i sin tur leder till ökade möjligheter för finansiering av forskning. Därför föreslår vi att ett nation-

⁴⁹ EU:s struktur- och investeringsfonder är Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling (EJFLU), Europeiska havs- och fiskerifonden (EHFF9), Europeiska regionala utvecklingsfonden (ERUF) och Europeiska socialfonden (ESF).

ellt forskningscentrum inrättas. Det bör samla nationalekonomisk, företagsekonomisk och kulturgeografiska forskningsdiscipliner, men också samarbeta med naturvetenskapliga institutioner. Centrats forskning bör ta sin avstamp i regionalekonomisk forskning och involvera forskare från exempelvis Sveriges lantbruksuniversitet, Jönköpings International Business School, Luleå tekniska universitet och Lunds universitet. Till detta forskningscentrum bör anslås resurser för att skapa fysiska mötesplatser och andra plattformar för erfarenhetsutbyte och samverkan mellan forskare, men också mellan forskare och de som ska tillämpa forskningen. Centrat bör också ges resurser för att identifiera forsknings- och utvecklingsbehov, för att ta fram gemensamma strategiska forskningsansökningar nationellt och internationellt samt sammanfatta och sprida forskningsresultat.

En viktig dimension i centrats kunskapsutveckling blir att studera skillnader i kvinnors och mäns villkor för att driva och utveckla företag i landsbygderna. Detta är viktigt för att skapa jämställda villkor för näringslivsutveckling.

2.3.6 Servicegaranti till små och medelstora företag

Kommitténs förslag: Tillväxtverket ges i uppdrag att utreda möjligheten till, och utformningen av, en servicegaranti vid myndighetsutövning riktad till små- och medelstora företag.

I vår dialog med olika aktörer framkommer åtskilliga exempel på att det finns lagstiftning och regeltillämpning som krånglar till och försvårar villkoren för företagen, i synnerhet för platsbunden verksamhet i landsbygderna och för verksamhet som är av säsongskaraktär. Det handlar exempelvis om tillståndsprövningar och nationella restriktioner som skapar besvärligare produktionsvillkor i Sverige jämfört med andra länder. Skatter och arbetsgivarvillkor är andra exempel på områden som företagen vill reformera. Dessa påverkar dock företagen på likartat sätt oavsett bransch eller var verksamheten bedrivs. Kommittén kan inte i detta betänkande analysera varje enskild brist och målkonflikt inom den mängd av områden som påverkar näringslivet, men vi kan förebygga och minska risken för att nya brister och konflikter uppstår. Därför

lägger vi förslag som syftar till att stärka kunskapen om näringslivets villkor i glesa strukturer, men också förslag om styrning och organisering som ska öka samordningen mellan olika politikområden (se kapitel 8). Kommittén vill även hänvisa till att Regelrådet inom Tillväxtverket har regeringens uppdrag att granska kvaliteten i konsekvensutredningar vid regelgivning och hur regler kan komma att påverka företagen.

Kommittén vill komplettera dessa insatser med att utreda möjligheten att införa en servicegaranti vid myndighetsutövning till i synnerhet de små och medelstora företagen. Tillväxtverket arbetar på olika sätt för en bättre service från myndigheter till företag. Det handlar om att öka myndigheternas kunskap om företagens villkor, att effektivisera myndigheternas processer samt att ge stöd kring hur de kan arbeta med service och bemötande för att få bra kontakter med företagen. Dessa insatser kan förstärkas genom ett system med servicegaranti. Vad en sådan bör omfatta och möjligheterna till att införa en sådan bör utredas. Därför föreslår kommittén att Tillväxtverket ges ett sådant uppdrag.

3 Digital kommunikation och transportinfrastruktur

Utan tillgång till digital kommunikation är det omöjligt för Sveriges landsbygder att utvecklas och vara livskraftiga. En väl fungerande digital kommunikation, tillsammans med ett väl fungerande transportsystem med en god infrastruktur, bidrar till utvecklingskraft och underlättar boende i landsbygderna. Bra kommunikationsmöjligheter är nödvändiga för medborgarnas möjligheter att pendla till arbete och ta del av offentlig och kommersiell service. Även utvecklingen mot en e-förvaltning, där digitala tjänster i allt högre utsträckning utgör den offentliga sektorns kontakter med medborgare och företag, förutsätter en robust infrastruktur som stödjer användningen av dessa tjänster.

Kommittén är medveten om att utvecklingen av ny digital teknik går oerhört snabbt. Samtidigt vet vi att de snabba hastigheterna och de nya projekten inledningsvis kommer att lanseras i städerna där användningen är som störst. I detta viktiga teknikskifte får inte landsbygderna hamna efter. Rätt hanterat av regering och riksdag kan teknikutvecklingen i stället bli en möjlighet för landsbygderna och för tillväxten i hela landet.

Förbättringar i transportsystemet är en förutsättning för företagens utveckling i landsbygderna och för landets konkurrenskraft och export. Kommittén har därför formulerat följande mål för transportinfrastrukturen: *en infrastruktur som säkerställer person- och godstransporter till medborgarna och näringslivet i landsbygderna.*

Kommittén anser också att det behövs ett nytt bredbandsmål för Sverige, där hela befolkningen ska ha tillgång till digital infrastruktur 2025. Ett nytt bredbandsmål är en förutsättning för att kommitténs delmål för digitaliseringen – att *hela landet ska kunna dra nytta av digitaliseringens möjligheter* – ska kunna realiseras.

3.1 Hela landet ska kunna dra nytta av digitaliseringens möjligheter

Kommitténs förslag: Regeringen beslutar om ett nytt mål som innebär att alla i hela landet ska ha tillgång till digital infrastruktur med överföringskapacitet med minst 100 Mbit/s senast 2025.

Regeringen ser över förordningen (2003:396) om elektronisk kommunikation med huvudsyftet att avsevärt höja nivån för samhällsomfattande tjänster (SOT-nivån).

Statens digitala infrastruktur samordnas i enlighet med förslagen i betänkandet *Statens bredbandsinfrastruktur som resurs* (SOU 2016:1).

Regeringen utreder hur digital infrastruktur kan organiseras som ett femte transportslag efter 2025.

Merparten av våra vardagliga bestyr kan i dag utföras via nätet. Möjligheten att kommunicera och ta del av information digitalt är helt avgörande för att göra det möjligt att bo, leva och driva företag i landsbygderna. Företag och boende i landsbygderna måste ha tillgång till digital infrastruktur med hög överföringskapacitet. Täckningsgraden är också mycket viktig för ett konkurrenskraftigt näringsliv.

Redan i delbetänkandet kunde kommittén visa på hur tillgången till bredband med hög överföringskapacitet är avsevärt lägre i landsbygderna jämfört med mer tätbefolkade områden. Under kommitténs dialogturné med lokala och regionala aktörer våren 2016 var också utbyggnaden av bredband via fiber den dominerande frågan.

I den digitala agendan som följer av EU:s strategi för tillväxt, EU 2020, är det övergripande målet att alla ska ha tillgång till bredband med hastigheter på över 30 Mbit/s senast 2020. I *Bredbandsstrategi för Sverige* har regeringen satt upp nationella mål för bredbandsområdet.¹ Enligt dessa mål bör 90 procent av hushållen och företagen ha tillgång till bredband om minst 100 Mbit/s 2020 och

¹ Regeringen 2009. *Bredbandsstrategi för Sverige*. N2009/8317/ITP.

alla hushåll och företag bör ha goda möjligheter att använda sig av samhällstjänster och service via bredband.

Post- och telestyrelsens bedömning är att 93 procent kommer att ha tillgång till 100 Mbit/s 2020.² Det nuvarande målet kommer således att nås enligt myndighetens prognoser. Fortfarande är det dock en stor andel av landets hushåll och företag, i huvudsak i de glesa landsbygderna, som inte är inkluderade.

Kommittén föreslår därför att regeringen beslutar om ett nytt mål som innebär att alla i hela landet ska ha tillgång till digital infrastruktur med överföringskapacitet med minst 100 Mbit/s senast 2025.

Vi vill även uppmärksamma regeringen på behovet av att se över förordningen (2003:396) om elektronisk kommunikation. I förordningen fastställs nivån för möjligheten att använda samhällsomfattande tjänster (SOT-tjänster) till 1 Mbit/s.³ Grunden för en SOT-tjänst är att säkerställa att grundläggande samhällstjänster i alla delar av landet kan tillhandahållas på likvärdiga villkor. Kommittén anser att den nuvarande SOT-nivån på 1 Mbit/s är för låg och bör avsevärt höjas.

Som det nuvarande målet är utformat, och som nivån för att SOT-tjänster är fastställd, omfattas i praktiken inte befolkningen i de glesa landsbygderna av de fastlagda målen. Utan ett nytt bredbandsmål, och i förlängningen en förändring av SOT-nivån, är det därför omöjligt att nå de övergripande målen i en sammanhållen politik för Sveriges landsbygder.⁴

Kommittén föreslår också att digital infrastruktur samordnas i enlighet med förslagen från utredningen *Effektivare användning av statens bredbandsstruktur*.⁵ Utredningens förslag avser i huvudsak de stam- och ortssammanbindande näten, men genom en bättre samordning av, och god tillgång till, dessa underlättas också utbyggnaden av och möjligheterna till högre hastigheter i accessnäten.

² Post- och telestyrelsen 2016. *Uppföljningen av regeringens bredbandsstrategi*, PTS-ER-2016:17.

³ Lagen (2003:389) om elektronisk kommunikation, 5 kap. 1, 2 §, och förordningen (2003:396) om elektronisk kommunikation 29 a §.

⁴ Utan en förändring av SOT-nivån är det vidare inte möjligt för staten att ställa krav på marknads aktörer, se avsnitt 3.1.1.

⁵ SOU 2016:1, *Statens bredbandsinfrastruktur som resurs*.

Efter fullbordad utbyggnad 2025 föreslår kommittén att regeringen utreder hur digital infrastruktur kan organiseras och styras för en långsiktig utveckling. Syftet är att den digitala infrastrukturen ska bli ett femte transportslag.

3.1.1 Stora behov av bredbandsutbyggnad i landsbygderna

Kommitténs förslag: Regeringen säkerställer tillgången till bredband för de hushåll och företag som står utan uppkoppling i samband med avvecklingen av kopparnäten.

Bredbandsforum ges i uppdrag att ansvara för att samordna en främjandeverksamhet för potentiella små nät i landsbygderna.

I dag ges genom landsbygdsprogrammet statligt stöd till bredbandsprojekt som avser nästa generations accessnät och som direkt leder till fler anslutningar av slutanvändare.⁶ Marknadens incitament att investera minskar dock i takt med att det blir glesare mellan husen och färre slutkunder delar på investeringskostnaden. Det blir svårt att få volym i anslutningarna, vilket är en avgörande prioriteringsgrund för att få stöd till bredbandsutbyggnad i landsbygdsprogrammet.

Under landsbygdsprogrammet 2014–2020 avsattes 3,25 miljarder kronor till utbyggnad av bredband i landsbygderna. Trycket på dessa medel har varit mycket stort och samtliga är i princip fördelade. Vilka projekt som får pengar prioriteras utifrån antalet anslutningar, men också utifrån projektens kompetens avseende bland annat ekonomi, upphandling och teknik.

Även trycket på de stöd som ges till de ortssammabindande näten inom Regionalfonden har varit stort. Av dessa stöd är mer än två tredjedelar fördelade.

Regeringen föreslog bland annat därför i budgetpropositionen för 2017 att landsbygdsprogrammet förstärks med 850 miljoner under

⁶ Kommissionens förordning (EU) nr 651/2014 av den 17 juni 2014 genom vilken vissa kategorier av stöd förklaras förenliga med den inre marknaden enligt artiklarna 107 och 108 i fördraget, Artikel 52.

2017–2020.⁷ I en överenskommelse mellan regeringspartierna beslutade man i november 2017 att satsa ytterligare 150 miljoner på bredbandsutbyggnad. Denna bredbandsmiljard kommer att tillföras landsbygdsprogrammet under våren 2017. Genom förändringar av de övergripande prioriteringarna för programmet kan regeringen påverka hur delar av medlen fördelas. Kommittén vill därför peka på möjligheten att använda en del av bredbandsmiljarden för omedelbara insatser i de 23 kommunerna som har extra stora utmaningar och som berörs av näringslivspaketet (se avsnitt 2.3.4). Detta kan ske genom att Jordbruksverket gör särskilda regionala utlysningar.

Avvecklingen av kopparnäten slår mot landsbygderna

Telia har beslutat om avveckling av kopparnäten för att ta steget mot framtidens nät.⁸ Enligt Telia är det ungefär 25 000 abonnenter som kommer att beröras av avveckling under slutet av 2016 och början av 2017. Främst är det företag och hushåll i landsbygderna som berörs. Knappt hälften av kommunerna i de mycket glesa och glesa landsbygderna kommer att påverkas i hela eller delar av kommunen fram till slutet av 2017.⁹ Som kompensation till abonnenter som drabbas av avvecklingen erbjuder Telia mobilt bredband med viss förstärkande utrustning för en bättre mottagning.

Telias beslut har lett till betydande problem i berörda kommuner och problemen riskerar att fortgå fram till 2020. För att inte kommuninvånare i landsbygderna ska stå utan en fungerande uppkoppling föreslår kommittén därför att regeringen omgående tar initiativ till att säkerställa tillgången till bredband för de hushåll och företag som står utan ersättning i samband med Telias förändringar av kopparnäten. Det finns flera sätt för staten att hantera denna fråga. Ett sätt är att omgående höja SOT-nivån avsevärt enligt kommitténs förslag, för att på det sättet skärpa kraven på marknadens aktörer när det gäller samhällsomfattande tjänster. Detta skulle kunna förhindra den snabba avvecklingen av kopparnäten, eller alternativt driva på

⁷ Prop. 2016/17:1. *Budgetpropositionen för 2017*.

⁸ TeliaSonera 2015. *Framtidens nät* och TeliaSonera 2016. *Framtidens nät – Kommuner och orter första halvåret 2017*, *Framtidens nät – Kommuner och orter andra halvåret 2017*.

⁹ Mycket glesa kommuner: Norsjö, Åsele, Vilhelmina, Storuman, Dorotea, Arvidsjaur, Malung, Härjedalen; Glesa kommuner: Älvsbyn, Övertälja, Vansbro, Sollefteå, Kramfors, Söderhamn, Nordanstig, Årjäng, Sunne, Dals-Ed, Karlsborg, Tanum, Högsby, Ljusnarsberg, Ydre.

marknadens aktörer för ett snabbare teknikskifte i landsbygderna. Ett annat sätt är att staten i egenskap av ägare ställer konkreta krav på teknikkompensation från Telia. Telias åtagande är i dag begränsat till informationsinsatser, upplysning om tjänster på övriga marknaden och dialog med berörda aktörer på olika nivåer.

Utökat främjandeuppdrag för Bredbandsforum

Utbyggnaden av bredband har till stora delar möjliggjorts genom att de boende på landsbygderna står för en del av kostnaderna via ideellt arbete och privata medel. Som en följd av ökad konkurrens om de offentliga medlen samt längre avstånd mellan de bostäder som fortfarande saknar bredband har dock situationen för de ideella krafterna komplicerats. Vissa byanätsföreningar når inte upp till de krav som ställs för att få stöd.¹⁰ I samband med sina ansökningar har emellertid många föreningar genomfört omfattande förstudier. De kan både ha säkrat intresse för bredband och skaffat en bild av förutsättningarna för utbyggnaden på platsen. Genom att föreningarna redan har sökt finansiering är såväl kostnader som formerna för genomförande beräknade. Det finns då incitament för marknaden att utan särskilt stöd gå in och projektera nya utbyggnader.

Med en gemensam projektering och solidarisk delning av kostnaderna bedömer vi att marknaden kan komma att kunna bygga både inom och utom tätorten till en rimlig kostnad och utan stöd. Fram till 2020 beräknas enligt Jordbruksverket och Post-och telestyrelsen 100 000 människor kunna få anslutningar utan stöd.¹¹

Bredbandsforum har bland annat till uppgift att genom bredbandskoordinatorerna vara kontaktpunkt i länen för såväl privata som offentliga aktörer. Koordinatorerna ska främja utbyte av information om var det finns behov av utbyggnad och vem som kan vara intresserade av att bygga ut. För att underlätta för marknaden aktörer att ta över projekt som inte har berättigats till stöd föreslår kommittén att Bredbandsforum får i uppdrag att samordna en främjandeverksamhet för potentiella små nät i landsbygderna.

¹⁰ SJVFS 2016:19. *Statens jordbruksverks föreskrifter om företagsstöd, projektstöd och miljöinvesteringar samt stöd för lokalt ledd utveckling.*

¹¹ Beräkningar från Jordbruksverket och Post- och telestyrelsen (2016).

3.1.2 Fullborda bredbandsutbyggnaden med innovationsupphandling till 2025

Kommitténs förslag: Regeringen anslår 300 miljoner kronor årligen till Post- och telestyrelsen för att myndigheten ska kunna fördela medel till länsstyrelserna för att fullborda bredbandsutbyggnaden. Inom ramen för anslaget har även Post- och telestyrelsen möjlighet att upphandla bredband till hushåll och företag som saknar uppkoppling.

Jordbruksverket ges i uppdrag att utforma bredbandsstödet inom landsbygdsprogrammet 2021–2027 så att länsstyrelserna tillsammans med regionalt utvecklingsansvariga och kommuner kan upphandla bredband med hög överföringskapacitet.

Post- och telestyrelsen får meddela föreskrifter i form av riktlinjer för ett nationellt förfrågningsunderlag som till delar ska kunna anpassas till regionala utvecklingsstrategier, regionala bredbandsstrategier samt andra regionala förutsättningar.

Regeringen förtydligar de regionala bredbandskoordinatörernas uppdrag, så att det framgår att dessa utgör kontaktpunkt gentemot aktörerna som ingår en upphandling.

Stora delar av vårt land är glest befolkade. Vår geografi påkallar därför nya lösningar för att åstadkomma en fullskalig utbyggnad av bredbandsnätet. De kommande åren planeras det också pilotförsök för vissa 5G-tjänster.¹² Dessa försök kommer troligtvis att ta sin början i städerna. Det är först runt 2030 som 5G bedöms nå Sveriges landsbygder.¹³ Mobil kommunikation är ett viktigt komplement till bredband via fiber. Fördelen med den mobila tekniken är snabbheten och möjligheten att på ett driftsäkert sätt öka täckningsgraden. 5G kommer därför att bli viktig för svensk industris konkurrenskraft; en industri som inte sällan är belägen i landsbygderna. Den nya tekniken bör på ett tidigt stadium göras tillgänglig i landsbygderna, inte minst

¹² Vissa 5G-tjänster förväntas kunna hanteras av uppgraderade 4G-nät. Detta gör att man i vissa fall kommer kunna få många av 5G-fördelarna, utan att ha ett 5G-nät.

¹³ Samtal med Telia om utvecklingen av 5G för Sveriges landsbygder.

som en följd av teknikens breda funktionalitet. Landsbygderna får inte ännu en gång bli sist ut vid lanseringen av en ny teknik.

Beräkningar av merkostnaden per fiberanslutning som Post- och telestyrelsen har gjort visar att kostnaden för utbyggnad av bredband ökar exponentiellt för anslutningsnivåer över 90 procent. Kostnaden per anslutning blir i genomsnitt 25 procent dyrare för att gå från 90 till 95 procents anslutning. Vid 98 procent återstår endast mycket glest befolkade områden, varför varje anslutning snabbt blir betydligt dyrare än den föregående. En faktor som ytterligare fördyrar projekten är ett visst mått av avtagande lokalt arbete. I och med att en stor del av arbetet i dag bedrivs av ideella krafter kan hanteringen av ansökningar, upphandlingar och tillståndsvillkor försvåras när de ideella krafterna blir färre. Delar av det arbete som fiberföreningarnas styrelser normalt utför kan därför behöva inkluderas i kostnadskalkylen för utbyggnaden. Jordbruksverket bedömer att detta kan fördyra projekten med uppskattningsvis mellan 10 och 30 procent.

Enligt beräkningarna som Jordbruksverket och Post- och telestyrelsen tagit fram på kommitténs uppdrag kommer ungefär en halv miljon människor utanför landets tätorter att fram till 2020 få tillgång till bredband genom stödet i landsbygdsprogrammet.¹⁴ Det innebär att det är cirka 350 000 personer i landsbygderna som fortfarande kommer vara utan bredband med höga hastigheter efter 2020.¹⁵ Av dessa beräknas uppskattningsvis 40 procent bo i mycket glesta landsbygder.¹⁶

Utifrån ett genomsnitt på dagens stödnivåer, och inberäknat de nya statliga investeringarna, innebär det att regeringen måste sätta av ungefär 4,5 miljarder kronor inom landsbygdsprogrammet under perioden 2021–2027 för att kunna nå den av kommittén föreslagna hundra procentiga utbyggnaden till 2025.¹⁷

¹⁴ I landsbygderna sammanfaller i många fall boendet med företagets arbetsställe. Vi har gjort antagandet att 5 procent inte sammanfaller.

¹⁵ Beräkningarna utgår från stöden i både nuvarande och föregående programperiod. Stödet i nuvarande programperiod (2014–2020) ska räcka till cirka 500 000 personer.

¹⁶ Post- och telestyrelsen 2016. *Uppskattning utifrån Bredbandskartan*, augusti 2016.

¹⁷ Statens kostnader beräknas sammantaget till 4,5 miljarder inkluderat de 850 miljonerna i budgetpropositionen för 2017. Beräkningarna grundar sig på en uppskattning av återstående hushåll och arbetsställen efter 2020 i landsbygd respektive gles landsbygd, kostnadsbild från föregående programperiod, utvecklingen mot färre byanätsinitiativ och ökade anläggningskostnad på grund av ökad gleshet. Enligt Post- och telestyrelsen uppskattas den sista 0,5 procenten (ungefär 750 anslutningar) behöva stöd på 200 miljoner. Dessa kostnader

Med detta sagt är det kommitténs bedömning att staten behöver ompröva metoderna för att uppnå en fullskalig utbyggnad av bredband med hög överföringskapacitet i de mer glesa landsbygderna. Kommitténs bedömning är att med rätt metoder kan statens kostnader halveras.

För att få en effektivare användning av stöden inom landsbygdsprogrammet föreslår vi därför en delvis ny modell för utbyggnaden av snabb digital kommunikation. I beräkningarna kommittén tagit fram har vi tagit hänsyn till de glesa landsbygdernas förutsättningar, men bedömer ändå att stödnivåerna kan sänkas från dagens 40–70 procent till 20–50 procent utifrån dagens anslutningsavgifter på omkring 20 000 kronor. Den totala kostnaden för staten beräknas därför kunna halveras till ungefär 2 miljarder kronor.

Upphandling för en fullskalig bredbandsutbyggnad

Innovationsupphandling är en typ av upphandling i samverkan mellan det privata och det offentliga. En innovationsupphandling kan bidra till nya lösningar inom offentligt finansierad verksamhet. Den gör det också möjligt att ställa funktionskrav i upphandlingen.

För att åstadkomma en sammanhållen utbyggnad av det bredband som återstår att bygga ut bör staten, enligt kommittén, ta ett helhetsansvar och hålla samman en nationell investering genom innovationsupphandlingar. Sådana upphandlingar skulle möjliggöra en fullskalig och effektiv utbyggnad av bredband i landsbygderna. För den här typen av upphandlingar finns det också erfarenheter från genomförda regionala investeringar att ta del av.¹⁸

Den modell vi föreslår innebär att en operatör tar på sig att utföra ett visst projekt genom ett helhetsåtagande gentemot beställaren, som i detta fall bör vara staten via Post- och telestyrelsen och länsstyrelserna. En viktig grundförutsättning för en sådan innovationsupphandling är en nära samverkan mellan berörda nivåer och sektorer i samhället. Samverkan bör formaliseras i ett samarbetsavtal.

bedöms rymmas inom den totala kostnaden för det statliga stödet inom ramen för innovationsupphandlingen.

¹⁸ Region Halland 2016. *Samarbetsavtal avseende utbyggnad av bredband*, RGS 16 0037-01.

I vår modell får länsstyrelserna ansvar för de förhandlingar som ska ligga till grund för statens medfinansiering. Utgångspunkter är då kommunernas och regionernas ekonomiska status samt den befintliga utbyggnaden. Med ett grundläggande analysunderlag över de ortssammanbindande näten, accessnäten, antalet hushåll och företag och andra centrala villkor kan sedan Post- och telestyrelsens fatta beslut om fördelning av statliga medel utifrån fastställda länsramar.

Efter att fördelningen av den offentliga medfinansieringen lagts fast upphandlar länsstyrelsen investeringen av bredbandsnätet av den kommersiella aktören. Upphandlingen bör ske i samverkan med de regionalt utvecklingsansvariga och kommunerna.

Kommittén föreslår en förändring av de regionala bredbandskoordinatörernas uppdrag under perioden 2020–2025. Under denna period ska koordinatörerna utgöra kontaktpunkter gentemot aktörerna som ingår en upphandling.

I den modell vi här skisserar kan staten, genom länsstyrelserna, i samverkan med regioner, kommuner och kommersiella aktörer, åstadkomma den utbyggnad av bredband som kvarstår efter 2020.

Kommittén föreslår också att Post- och telestyrelsen tar fram nationella riktlinjer för upphandlingarna. Riktlinjerna kan exempelvis behandla krav om att den som vinner upphandlingen för den avtalade tidsperioden ska äga och sköta driften av nätet, krav om en väl definierad avtalsperiod, krav om öppet och operatörsneutralt nät under och efter avtalsperioden oavsett ägare, samt överlåtelseprocedurer efter avtalets utgång för att säkra långsiktig driftsäkerhet och underhåll.

Jordbruksverket blir även fortsättningsvis ansvarig myndighet för utformningen av stödordningen och tillhörande föreskrifter.¹⁹ För att redan nu kunna påbörja en full utbyggnad av bredband i hela landet, och i avvaktan på en ny programperiod i landsbygdsprogrammet, föreslår kommittén att regeringen anslår 300 miljoner kronor årligen till Post- och telestyrelsen för att myndigheten ska kunna fördela medel till länsstyrelserna.

¹⁹ De eventuella regionala prioriteringar som är kopplade till stödet behöver troligen samrådats med Post- och telestyrelsen.

Delar av utökat anslag bör gå till vita fläckar

Post- och telestyrelsen har uppdraget att upphandla telefoni för hushåll eller fasta verksamhetsställen som blivit av med sin fasta telefoni och som ligger utanför täckning av något telenät.²⁰ Myndigheten säkerställer att abonnenten saknar tillgång till telefoni på kommersiella grunder innan upphandling sker.

Historiskt har satellitbaserade internetuppkopplingar varit förknippade med höga kostnader, lång fördröjning och begränsad kapacitet. Numera ger internet via satellit samma prestanda oberoende av de lokala geografiska förhållandena.

För att säkerställa det av kommittén föreslagna nya bredbandsmålet föreslår kommittén att Post- och telestyrelsen ges ett upphandlingsuppdrag inom bredbandsområdet för de hushåll som saknar fast eller trådlöst bredband, de så kallade ”vita fläckarna”. Det innebär att myndigheten kan genomföra SOT-upphandlingar för att säkerställa att hela befolkningen har tillgång till samhällsomfattande tjänster till den av riksdagen fastställda nivån.²¹

Kommittén föreslår att Post- och telestyrelsen använder delar av de 300 miljoner kronor som vi föreslår ska tillföras myndigheten till att upphandla bredband till de hushåll och företag som saknar fast eller trådlöst bredband.

3.2 Säkerställ transportinfrastrukturen i landsbygderna

En väl fungerande transportsektor är viktig för näringslivet och befolkningen i hela landet. Hälften av den svenska exporten kommer från andra delar av landet än de tre största städerna. Enbart LKAB står för cirka 90 procent av Europas järnmalmsproduktion och är beroende av fungerande godstransporter både inom sjöfart och inom järnväg.

Järnvägen är viktig för en effektiv regionförstoring och inte minst för att åstadkomma hållbara godstransporter. De mindre järnvägsbanorna är dock i stort behov av upprustningar.

²⁰ Post- och telestyrelsen 2015. *Tillgången till telefoni och grundläggande internet, PTS uppföljningsrapport 2015*, PTS-ER-2015:25.

²¹ Lagen (2003:389) om elektronisk kommunikation, 5 kap. 1 § andra stycket.

I landsbygderna är bilen det dominerande och inte sällan det enda färdmedlet. Kollektivtrafiken är för många mer ett komplement till bilåkandet. För befolkningen i de glesa landsbygderna är därför vägunderhållet och nödvändiga nyinvesteringar i vägar av största vikt.

Behovet av upprustningar och nyinvesteringar inom samtliga transportslag överstiger i dag de av staten bestämda ekonomiska ramarna. För de investeringar som ändå görs genomförs sällan heltäckande kalkyler av investeringens regionala kostnadskonsekvenser. Detta trots att samma transportinvestering kan ha helt olika effekter beroende på var den genomförs. Vissa investeringar kan således orsaka starkt negativa effekter för mer territoriella politikområden, som exempelvis transportsystemet ur ett landsbygds-perspektiv. Enligt kommittén är det viktigt att transportpolitiken inriktas mot att förbättra och effektivisera transportslagen utifrån olika regionala förutsättningar. Om staten inte genom strategiska infrastrukturinvesteringar tar till vara den tillväxtpotential som finns i landsbygdernas bas-, export- och besöksnäringar riskerar det att påverka hela landets ekonomi negativt.

3.2.1 Nationella mål och planer för politiken

Kommitténs förslag: Regeringen bedömer vilka konsekvenser en förändring av skatter och avgifter inom det transportpolitiska området får för möjligheten att nå de landsbygdspolitiska målen.

Länsstyrelserna ges i uppdrag att redovisa landsbygdernas behov av underhåll och investeringar i transportsystemet i planeringsunderlaget till länsplanerna för regional transportinfrastruktur.

Trafikverket ges i uppdrag att ange specifika objekt eller andra åtgärder i landsbygderna, som ska prioriteras i transportplaneringen på regional nivå.

De samhällsekonomiska analyserna bör vidgas

Transportpolitikens övergripande mål är att säkerställa en samhälls-ekonomiskt effektiv och långsiktigt hållbar transportförsörjning för medborgarna och näringslivet i hela landet.²² Den samhällsekon-omiska analysen följer bland annat upp effektivitetsaspekten i målet. En osäkerhet för transportförsörjningen, inte minst för landsbygder, är vilka faktorer som tas med i de samhällsekon-omiska analyserna.

De samhällsekonomiska analyser som görs för infrastruktur-åtgärder innehåller ett flertal effekter av en åtgärd. Fler samhälls-ekonomiska analyser skulle emellertid behövas för att visa tillgäng-lighetsförändringar även av andra åtgärder än infrastrukturinveste-ringar. Det är viktigt att samhällsekonomiska analyser alltid kombi-neras med fördelningsanalyser som visar vilka grupper och områ-den i landet vars tillgänglighet gynnas av infrastruktur- och andra transportpolitiska åtgärder. När man satsar i glesbygdsområden bör man se till att effekten blir så stor som möjligt av de skattemedel som satsas och att det verkligen är avsedda grupper eller områden som gynnas. Trafikverket anser att de tillgängliga modellerna för att analysera effekterna av transportinvesteringar med fördel kan utvecklas vidare och även bör omfatta andra transportpolitiska åtgärder. Bra beslutsunderlag som allsidigt belyser flera perspektiv av effekterna ger ett bättre underlag för politiken att fatta beslut som inriktas mot det transportpolitiska målet om en samhällseko-nomiskt effektiv och långsiktigt hållbar transportförsörjning för medborgare och näringsliv i hela landet.

Det är mycket svårt att ta hänsyn till samtliga tänkbara effekter av en skatt eller avgift. Beräkningar innefattar kostnader för så kallade externa effekter, det vill säga slitage på infrastruktur, olyckor, kol-dioxidutsläpp, övriga utsläpp och buller. Möjliga positiva effekter, exempelvis hur företagens villkor förändras, ingår dock sällan i analy-serna.²³ De samhällsekonomiska kostnaderna av en avgift eller skatt påverkas därmed också av tidpunkt och/eller plats. Samma transport kan således ha olika effekter beroende på om den genomförs i städer eller i landsbygder.

²² Därutöver har riksdagen beslutat om ett funktionsmål om tillgänglighet och ett hänsyns-mål om säkerhet, miljö och hälsa.

²³ Trafikanalys 2016:16. *Transportsektorns samhällsekonomiska kostnader*.

När det gäller trafikering konstaterar Trafikanalys att biltrafiken i landsbygderna mer än fullt ut betalar för de externa effekter de orsakar i och med skatt på bränsle. Biltrafiken i städerna kostar däremot avsevärt mer än vad den betalar i skatter och avgifter. Städernas kostnader för trängsel, buller och olyckor ökar också mer och i högre takt än i landsbygderna; ett förhållande som bör beaktas i de samhällsekonomiska analyserna och vid framtida prissättning av trafiken.²⁴ Införande och förändringar av flygskatter och vägavgifter är andra exempel på när samhällsekonomiska analyser behöver göras.

*Landsbygdernas behov av underhåll och investeringar
i transportsystemet måste lyftas fram*

Infrastrukturinvesteringar planeras långsiktigt genom den nationella planen för transportsystemet. Planen syftar till att möta transportbehov tolv år framåt i tiden. Planeringen är statens främsta verktyg för att kunna tillgodose landsbygdernas olika behov och styra direkt mot dessa. Under kommitténs arbete har det framförts förslag om större investeringar i transportsystemet i syfte att skapa bättre utvecklingsmöjligheter och tillgänglighet i landsbygderna. Regeringen bedömer också att det behövs nya investeringar i transportinfrastrukturen under den kommande planperioden.²⁵ De beslutade höjningarna för att klara att vidmakthålla dagens funktionalitet i järnvägsnätet räcker inte enligt Trafikverkets inriktningsunderlag.²⁶

Kommittén vill göra regeringen uppmärksam på att strategiska investeringar, särskilt inom järnvägen och flyget, kan ha stor positiv betydelse för samhällsekonomin, om investeringarna görs så att företagandet och sysselsättningen stimuleras inom en region. Besöksnäringens utveckling är exempelvis avhängig hur kommunikationsmöjligheterna ser ut. I takt med näringens ökade betydelse för landsbygdernas utveckling finns det också behov av ett tydligare besöksnäringsperspektiv vid planering av infrastruktur och beslut om trafikutbudet av olika trafikslag.

²⁴ Trafikanalys 2016:16. *Transportsektorns samhällsekonomiska kostnader.*

²⁵ Prop. 2016/17:21. *Infrastruktur för framtiden – innovativa lösningar för stärkt konkurrenskraft och hållbar utveckling.*

²⁶ Trafikverket 2015:29. *Inriktningsunderlag för transportinfrastrukturplanering för perioden 2018–2029.*

De regionalt utvecklingsansvariga har till uppgift att upprätta och fastställa länsplaner för regional transportinfrastruktur inom en region och Trafikverket ska årligen redovisa hur länsplanerna har genomförts till regeringen.²⁷ Utgångspunkten för länsplanerna är att trafikslagen ska komplettera varandra och att de åtgärder som planeras ska bidra till en positiv utveckling. Kommittén vill understryka att det är angeläget att landsbygders behov av investeringar i den fysiska infrastrukturen kommer till tydligt uttryck i de prioriteringar som sker både på nationell och på regional nivå när anslagen till förbättringar och investeringar i infrastrukturen läggs fast. Vår bedömning är att staten behöver bli bättre på att följa upp detta.

Kommittén föreslår därför att länsstyrelserna ges ett särskilt ansvar att till de regionalt utvecklingsansvariga redovisa landsbygders behov av upprustningar och nyinvesteringar. Vi menar att staten genom länsstyrelserna bör förfoga över denna kompetens, så att landsbygders behov på ett tydligt sätt fångas upp i de regionala systemanalyser som länsplaneupprättarna ansvarar för.

För att länsplanerna ska bidra till en positiv utveckling också i landsbygderna föreslår kommittén därutöver att Trafikverket får i uppdrag att ange specifika objekt eller andra åtgärder i landsbygderna, som ska prioriteras i transportplaneringen på regional nivå.

3.2.2 Insatser för ökad tillgänglighet

Kommitténs förslag: Regeringen förtydligar att planeringen av enskilda vägar ska behandlas i länstransportplanerna.

Regeringen tar initiativ till en översyn av reseavdraget. Utgångspunkten bör vara att avdraget ska vara avståndsbaserat.

Regeringen lägger fram förslag som underlättar samordningen av olika typer av persontransporter i landsbygderna.

Regeringen underlättar så att ideell och kostnadsdelande samåkning blir tillåten i landsbygderna.

²⁷ Förordning (1997:263) om länsplaner för regional transportinfrastruktur.

Regeringen prioriterar landsbygderna vid testverksamhet och mer permanent införande av självkörande fordon.

Sveriges vägnät består av allmänna vägar, gator och enskilda vägar.²⁸ De allmänna vägarna är statliga eller kommunala. Frågan om fördelningen av ansvaret för vägnätet mellan stat, kommun och regioner är viktig ur ett landsbygdsperspektiv. I dag anges i förordningen (1997:263) om länsplaner för regional transportinfrastruktur att länsplanerna får avse byggande och drift av enskilda vägar. Det är dock inget krav. Detta har lett till att de enskilda vägarna tenderar att få en eftersatt funktionalitet genom att det prioriteras olika regionalt. Kommittén föreslår därför att regeringen förtydligar att planeringen av enskilda vägar ska behandlas i länstransportplanerna.

Reseavdraget bör göras avståndsbaserat

Reseavdraget är tänkt att bidra till funktionsmålet om tillgänglighet inom transportpolitiken. Avdraget motiveras främst av att det är av stor ekonomisk betydelse för många skattskyldiga och att ett visst samband finns med intäkternas förvärvande. Reseavdraget kostar staten cirka 14 miljarder per år och sedan 2012 har kostnaderna ökat med drygt 1 miljard kronor. Skattebortfallet beräknades 2015 vara ungefär 5 miljarder år.²⁹ Detta motiverar också en förändring för att bättre avgränsa rätten till avdrag.

Avdraget får i dag göras för den del av utgiften som överstiger 10 000 kronor. När det gäller resor med egen bil till och från arbetet krävs att avståndet är minst fem kilometer och att det klart framgår att genom att använda egen bil får man en tidsvinst om minst två timmar dagligen, jämfört med allmänna transportmedel. Saknas kollektivtrafik tillämpas inte kravet om tidsvinst, däremot krav kopplade till bland annat avstånd och antal arbetsdagar som bilen används i tjänsten. Avdraget ger därför möjligheter för dem

²⁸ Det statliga vägnätet omfattar knappt 10 000 mil, de allmänna vägar och gator som kommunerna förvaltar drygt 4 000 mil och det enskilda vägnätet med statsbidrag drygt 7 000 mil. Därutöver finns ett mycket stort antal enskilda vägar utan statsbidrag (cirka 36 000 mil), de flesta är så kallade skogsbilvägar.

²⁹ Finansdepartementet, skatteekonomiska enheten 2016. *Beräkningskonventioner 2016*.

som lever och bor i landsbygderna att ta ett arbete längre bort utan att behöva flytta.

På uppdrag av Energimyndigheten har WSP Analys analyserat reseavdragets effekter på resandet över hela landet.³⁰ Analysen visar att avdraget i princip utgör ett incitament för mer bilåkande, framför allt i anslutning till städerna. För personer med en bil med låg marginalkostnad medför reseavdraget att det blir billigare att pendla med bil i stället för att åka kollektivt. Nio av tio som gör reseavdrag reser till arbetet med bil. Avdraget används mest av manliga höginkomsttagare i de tre största städerna. Hälften av den totala kostnaden för avdraget går till de tre storstadslänen.

Det har visat sig att det förekommer omfattande felaktiga utbetalningar i dagens system. Det är svårt att kontrollera tidsvinsterna eftersom uppskattningen är individuell. Den som bedömer egna tidsvinsten om minst två timmar dagligen är föraren av den egna bilen. I rapporten från WSP beskrivs hur Skatteverket undersökte reseavdraget 2003.³¹ Undersökningen visade att hälften av de som gjorde avdrag gjorde det på felaktiga grunder och till sin egen fördel. Felet, det vill säga beloppet som staten gick miste om, beräknades till 1,4 miljarder kronor. Med hänsyn till 2016 års nivåer, och med antagandet att felaktiga utbetalningar följer den totala kostnaden för avdraget, förlorar staten ungefär 2 miljarder kronor i skatteintäkter varje år.

Ett avståndsbaserat avdrag, där samma schablonbelopp betalas ut oberoende av valt färdssätt, kan förbättra tillgängligheten och effektiviteten. Ett sådant reseavdrag skulle även vara enklare att administrera och kontrollera. Både Norge och Danmark har sådana system. Reseavdraget skulle därmed underlätta för människor att bosätta sig i landsbygderna och utgöra ett incitament för regionförstoringen. Det kan således ännu tydligare bidra till att män och kvinnor kan välja att söka arbete längre bort från sin bostad.

Statens väg- och transportforskningsinstitut (VTI), har fått i uppdrag av regeringen att undersöka innovativa lösningar för att locka fler resenärer att använda kollektivtrafiken i landsbygderna.³²

³⁰ WSP Analys och Strategi 2012. *Reseavdrag och slopad förmånsbeskattning av kollektivtrafikbiljetter – Effektiva styrmedel som ger önskad effekt.*

³¹ WSP Analys och Strategi 2012. *Reseavdrag och slopad förmånsbeskattning av kollektivtrafikbiljetter – Effektiva styrmedel som ger önskad effekt.*

³² Regeringsbeslut, 2016-01-14, N2016/02260/TS, N2016/02445/TS.

VTI ska presentera sina resultat i slutet av 2017. En ännu inte publicerad resenärsundersökning avseende kollektivtrafiken i landsbygderna som VTI genomfört visar att befolkningen där är mycket beroende av bilen och att det kommer att vara svårt för kollektivtrafiken att tillfredsställa landsbygdsbefolkningens behov av persontransporter.

En reformering av reseavdraget är därför en viktig del i en sammanhållen landsbygdspolitik. Det skulle förbättra tillgängligheten för boende i landsbygderna och återupprätta syftet med avdraget.

En kritik som ofta framförs mot reseavdraget är att det motverkar miljö- och klimatmålen. Kommittén är medveten om denna målkonflikt. Samtidigt är de utvärderingar som gjorts av reseavdragets miljöpåverkan mycket begränsade.³³ Som en följd av att det är färre som bor i landsbygderna jämfört med städerna bedömer vi att den eventuella målkonflikten i detta avseende är försumbar.

Vi har kunnat konstatera att biltrafiken i landsbygderna mer än väl betalar för de externa effekter, inklusive miljöpåverkan, som uppstår. I städerna däremot betalar biltrafiken inte för dessa effekter. Kan staten med hjälp av reseavdraget styra resandet i städerna till mer kollektivtrafik skulle bland annat koldioxidutsläppen kunna minska, även om landsbygdsbefolkningen åker mer bil för att kunna ta sig till sina jobb.

Persontransporterna behöver samordnas bättre

Kollektivtrafiken, färdtjänsten och de traditionella skolskjutsarna är inte anpassade till de glesa landsbygdernas förhållanden. En utmaning är att finna andra, för landsbygderna mer lämpliga, transportmöjligheter för människor som inte har tillgång till bil.

VTI, som har regeringens uppdrag att undersöka innovativa lösningar för att locka fler resenärer att använda kollektivtrafiken i landsbygderna, har ännu inte funnit några sådana lösningar utöver de som redan är kända, det vill säga anropsstyrd trafik, närtrafik och samordning av olika transportbehov som linjetrafik och skolskjuts.

³³ WSP Analys och Strategi 2012. *Reseavdrag och slopad förmånsbeskattning av kollektivtrafikbiljetter – Effektiva styrmedel som ger önskad effekt.*

Olika lagstiftningar och olika huvudmän försvårar samordningen och tillgängligheten av de redan kända persontransporterna i landsbygderna. Kommunerna ansvarar för skolskjuts och färdtjänst och är beroende av landstingens linjetrafik för att leva upp till det kommunala åtagandet. Landstingen är genom regioner eller andra förbund ansvariga för att bedriva kollektivtrafik, i många fall på förlustbringande linjer i de glesa landsbygderna. Regeringen har tillsatt en särskild utredare med uppdrag att analysera reglerna för särskilda persontransporter för att åstadkomma en effektiv samordning och föreslå åtgärder för att undanröja sådana hinder.³⁴ Kommittén ser positivt på detta initiativ. En ökad samordning kan innebära både bättre integrering av olika trafikformer och bättre kostnadseffektivitet och kapacitetsutnyttjande.

Det är viktigt att mer organiserad samåkning blir möjlig

Organiserad samåkning förekommer i olika delar av landet. Ett exempel är så kallade byabussar; en större personbil som byborna själva disponerar. Samåkningen innebär besparingar för samhället och ökad tillgänglighet för byborna. Sådana exempel är dock få, mycket beroende på att taxitrafikförordningen (2012:238) inte tillåter att man tar betalt för verksamheten med mindre än att det finns ett tillstånd för yrkesmässig trafik.

Digitaliseringen ökar intresset för delningsekonomi och driver fram nya samordnade lösningar för både städer och landsbygder. Det som behöver utvecklas är lagstiftning, samverkan och affärsmodeller.³⁵ Det uppstår problem när taxitrafikförordningen inte främjar samåkning. Att hantera tillgänglighet i landsbygderna handlar ofta om att samordna knappa resurser. Det lokala engagemanget är en förutsättning som staten bör kunna möta bättre. Kommittén föreslår därför att regeringen, i enlighet med Taxiutredningens förslag, gör ett undantag i taxitrafikförordningen så att ideell och kostnadsdelande samåkning blir tillåten.³⁶

³⁴ Dir. 2016:85, *Samordning av särskilda persontransporter*.

³⁵ Dir. 2015:81, *Anpassning till nya förutsättningar för taxi och samåkning*.

³⁶ SOU 2016:86, *Taxi och samåkning – i dag, i morgon och i övermorgon*.

Självkörande fordon ger nya möjligheter för kollektivtrafik och företag i landsbygder

I landsbygderna har många traditionella busslinjer ersatts med personbil och linjelagd eller efterfrågestyrd trafik. Utöver organiserad samåkning och efterfrågestyrd trafik kan kollektivtrafiken göras mer tillgänglig för befolkningen i landsbygderna genom utvecklingen av självkörande fordon. Tekniken hos de stora fordonstillverkarna är i princip färdig. Den nya tekniken skapar nya möjligheter i landsbygderna, där vägförhållandena ofta erbjuder bättre förutsättningar än i städerna. Exempelvis kan självkörande lastbilar trafikera vägarna under natten. Med självkörande fordon kan en hållbar, anropsstyrd och behovsanpassad kollektivtrafik och skolskjuts bli verklighet i Sveriges landsbygder.

Självkörande fordon är dock helt beroende av uppkoppling till fast eller mobilt bredband via master och satelliter. Med fullt utbyggt bredband i hela landet, och om 5G-tekniken når landsbygderna inom snar framtid, finns det stora möjligheter att utveckla sensorer som förutsättning för självkörande fordon. Kommittén föreslår därför att regeringen prioriterar landsbygderna vid testverksamhet och mer permanent införande av självkörande fordon.

4 Kompetensförsörjning

Kompetens är en av grunderna för ekonomisk tillväxt och utveckling. Forskningen har också under lång tid visat på kompetensens betydelse för entreprenörskap, förnyelse och innovation.¹ I landsbygderna har dock både den privata och offentliga sektorn svårt att hitta personal med rätt utbildning. Många unga människor flyttar från landsbygderna till högskole- och universitetsorter för att utbilda sig och de återvänder sällan, vilket försvårar för landsbygderna att attrahera kunskapsintensiva verksamheter. En annan kompetensmässig utmaning för landsbygderna är att möta de rekryteringsbehov som följer av en åldrande befolkning.

Tillgång till högre utbildning i det egna närområdet är en viktig faktor för näringslivets och den offentlig sektors utveckling. Samtidigt är det grundskola och gymnasieskola som ger elevunderlag till den högre utbildningen. Utan bra skolor och elever med avslutad gymnasieutbildning försämras rekryteringsmöjligheterna för näringslivet i landsbygderna.²

Eftersom mycket utrednings- och förändringsarbete pågår inom utbildningsområdet har vi i vår analys och i våra förslag valt att prioritera den högre utbildningen.³ Genom att binda samman den högre utbildningen med landsbygdernas behov menar vi att företagens och den offentliga sektorns förutsättningar att klara landsbygdernas kompetensförsörjning väsentligt kan förbättras.

Våra förslag i detta kapitel syftar till att säkerställa kompetensförsörjningen i hela landet genom att inrätta ny infrastruktur och

¹ Abromitz, M. 1990. *Thinking about growth*, Cambridge University, Economics Centre.

² Myndigheten för skolutveckling 2005. Utbildning i glesbygd – samspel eller konflikt? En kunskapsöversikt, i *Forskning i fokus*, nr 27.

³ SOU 2016:77. *En gymnasieutbildning för alla – åtgärder för att alla unga ska påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning*, SOU 2016:38. *Samling för skolan. Nationella målsättningar och utvecklingsområden för kunskap och likvärdighet*.

att förbättra den befintliga infrastrukturen för decentraliserad högre utbildning.

Kommitténs ambition är att fler invånare i landsbygderna ska kunna erhålla en högre utbildning. Sveriges landsbygder behöver höja utbildningsnivån och få arbetskraft med högre utbildning att flytta till eller stanna kvar i landsbygderna. Ett av kommitténs delmål i en sammanhållen landsbygdspolitik är att *utbildningssystemet säkerställer kompetensförsörjningen och ökar tillgängligheten till högre utbildning i hela landet*.

4.1 Betydelsen av närhet och möjligheter till högre utbildning i landsbygderna

Forskning visar att människors bosättning har betydelse för sannolikheten att börja studera på akademisk nivå.⁴ Är avståndet mellan boendet och ett lärosäte allt för långt bidrar det till att många avstår från att utbilda sig. Vid utbyggnaden av de regionala högskolorna var det en ambition att fler personer skulle välja att stanna kvar och bosätta sig och arbeta i närheten av sin hemkommun.

Forskningen visar också att utbildning är en av de viktigaste faktorerna bakom individers flyttbeslut. AgriFood economics centre har på uppdrag av kommittén studerat hur högre utbildning påverkar individers långsiktiga flyttbeslut.⁵ Resultaten visar att högre utbildning ökar sannolikheten med ungefär 20 procent för att individer flyttar från landsbygderna. Med fler utbildningsplatser ökar således utflyttningen. Studenter som väljer att studera vid sin närmaste regionala högskola stannar dock i högre utsträckning kvar i landsbygderna efter avslutade studier, jämfört med de som väljer att studera vid en högskola eller ett universitet längre bort från hemmet.

Det visar sig också att högutbildade män från landsbygderna flyttar i större utsträckning än högutbildade kvinnor.⁶ Kvinnor, framför allt de som studerar till förskollärare, lärare eller sjuksköterska i närheten av hemorten, har signifikant lägre sannolikhet att flytta

⁴ AgriFood economics centre 2016:3. *Vem stannar kvar? – närhet till högskola och val av bostadsort.*

⁵ AgriFood economics centre 2016:3. *Vem stannar kvar? – närhet till högskola och val av bostadsort.*

⁶ På makronivå flyttar dock unga kvinnor i högre utsträckning än unga män oavsett utbildningsnivå.

senare i livet.⁷ Närhet till högre utbildning framstår således som en viktigare faktor bakom högutbildade kvinnors beslut om att stanna i landsbygder, i jämförelse med vad som gäller för högutbildade män.⁸

Distansutbildningar är också vanligare bland kvinnor än bland män och av de som läser en distansutbildning har kvinnorna en lägre sannolikhet att flytta senare i livet jämfört med männen.

Det är kommitténs mening att det måste finnas en bredd i utbudet av utbildningsplatser, så att både män och kvinnor kan ta del av utbildningsinsatser på lika villkor. Framför allt är det viktigt att höja andelen män med eftergymnasial utbildning i landsbygder.

4.2 Nationella mål för politiken

Kommitténs förslag: Universitet och högskolor ges i uppdrag att öka tillgängligheten till högre utbildning i hela landet.

Regeringen ser över indikatorerna inom resurstilldelningssystemet i syfte att göra utbildningarna mer relevanta för de lokala arbetsmarknaderna.

Regeringens mål för universitet och högskolor är att utbildning och forskning ska hålla en internationellt sett hög kvalitet och bedrivas effektivt.⁹ Regeringens utbildningspolitik strävar efter att alla ska ges likvärdiga möjligheter att gå vidare till högskoleutbildning.

I högskolelagen (1992:1434) stadgas att lärosätena aktivt ska främja och bredda rekryteringen till högre utbildning. Förutsättningarna för att arbeta med breddad rekrytering skiljer sig dock åt. Faktorer som geografiskt läge är av betydelse, men också utbild-

⁷ AgriFood economics centre 2016:3. *Vem stannar kvar? – närhet till högskola och val av bostadsort.*

⁸ Olika studieinriktningar ger olika förutsättningar att stanna kvar och arbeta i landsbygder och kvinnor och män tenderar att söka sig till olika typer av yrken.

⁹ Prop. 2016/17:1. *Budgetpropositionen för 2017. Utgiftsområde 16.* Anslagsnivån för universitet och högskolor är för 2017 cirka 42 miljarder kronor, varav cirka 22 miljarder kronor till grund- och avancerad utbildning. Yrkeshögskolan anslagsnivå är cirka 2 miljarder kronor.

ningsutbud och ekonomiska resurser.¹⁰ I budgetpropositionen för 2017 framhålls att möjligheterna för kvinnor och män att ta del av högre utbildning ska utvecklas i takt med samhällets förändring. Högre utbildning ska finnas tillgänglig i hela landet, till exempel via distansutbildningar eller kommunala lärcentra. Vidare konstateras att lärosätena har en viktig uppgift att utbilda för morgondagens arbetsmarknad och att de har ett stort ansvar att se till att utbildningarna förnyas och anpassas till lokala arbetsmarknader och förhållanden.¹¹

Mot bakgrund av regeringens ställningstaganden och kommitténs egna överväganden anser kommittén att det utbildningspolitiska målet för universitet och högskolor bör kompletteras med en tillgänglighetsdimension. Vi föreslår därför att regeringen ger universitet och högskolor i uppdrag att öka tillgängligheten till högre utbildning i hela landet. Uppdraget bör också tydliggöras genom en förändring i högskolelagen.¹²

Vi är medvetna om att det finns många fördelar med att samla den högre utbildningen vid traditionellt campus för att skapa goda forskningsmiljöer och stordriftsfördelar. Genom att öka tillgängligheten till högre studier på flera platser i landet kan dock rekryteringen av nya studentgrupper till högre studier och samverkan med näringslivet i hela landet underlättas. Vidare kan utbildningens relevans för lokala arbetsmarknader stärkas och landets utbildningsnivå generellt höjas.

Utbildningsutbudet och resurstilldelningssystemet behöver matcha efterfrågan

Den högre utbildningen har som mål att förbereda studenterna för arbetsmarknadens krav. Exakt hur den högre utbildningen ska möta arbetsmarknadens efterfrågan är emellertid inte angivet i högskoleförordningen eller i examensordningen. Den fria ställning som universiteten och högskolorna har innebär att de också relativt fritt kan besluta om användningen av sina resurser inom ramen för sitt uppdrag.

¹⁰ Universitets och högskolerådet 2016. *Kan excellens uppnås i homogena studentgrupper? En redovisning av regeringsuppdraget att kartlägga lärosätenas arbete med breddad rekrytering och breddat deltagande.*

¹¹ Proposition 2016/17:1, *Budgetpropositionen för 2017. Utgiftsområde 16.*

¹² En likalydande förändring bör också göras i lagen (2009:128) om yrkeshögskolan.

Utbildningsutbudet utgörs av kurser som till delar ges inom utbildningsprogram. De olika utbildningarna ges på campus, på distans, på deltid eller heltid och under del av termin eller hel termin. Läsåret 2014/15 utgjorde yrkesexamensprogram 45 procent och generella program 30 procent av den totala utbildningsvolymen. Övriga 25 procent utgjordes av fristående kurser, varav 17 procent på campus och 8 procent på distans.¹³

Distansutbildning definieras i statistiken som utbildning där lärare och student i huvudsak är åtskilda i tid och rum. Till distansutbildning räknas webbaserad utbildning, men även utbildning med några få fysiska möten. Numera registrerar dock flera universitet och högskolor som arbetar med decentraliserad utbildning studenterna som campusstudenter. Statistiken är därmed inte heltäckande. Initialt stöddes distansutbildningen med extra resurser, främst under perioden 2002–2004. Mellan 2003 och 2013 halverades antalet kommuner med högskoleutbildning för studenter på distans, även om antalet studenter ökade. I flertalet fall har även program- och kursutbudet minskat i kommunerna.

Studier visar att kontaktytorna mellan utbildningen och den lokala arbetsmarknaden är svag.¹⁴ Kommitténs bedömning är att lärosätena i dag inte förmår att utveckla sina utbildningstjänster och verksamheter, så att dessa i tillräcklig utsträckning svarar mot behoven av kvalificerad arbetskraft i landsbygderna. För att kunna öka sysselsättningen i landsbygderna behövs ett kontinuerligt tillskott av utbildad arbetskraft inom en bred palett av högre grundutbildningar och annan eftergymnasial utbildning.

Kommitténs uppfattning är att arbetsmarknadens behov bättre behöver avspeglas i den årliga resurstilldelningen till universitet och högskolor.¹⁵ Vi föreslår därför att regeringen ser över indikatorerna inom resurstilldelningssystemet i syfte att göra utbildningarna mer relevanta för de lokala arbetsmarknaderna.

¹³ Universitetskanslerämbetet 2016:10. *Universitet och högskolor. Årsrapport 2016*.

¹⁴ Se till exempel Malm Lindberg, H. 2014. Bristande kvalitet, effektivitet och relevans, i Olofsson, J. (red.) *Den långa vägen till arbetsmarknaden*.

¹⁵ Jfr. Flodström, A. 2011. *Prestationsbaserad resurstilldelning för universitet och högskolor*.

4.3 Utbildningscentra för högre utbildning

Kommitténs förslag: Regeringen säkerställer att det finns utbildningscentra för högre utbildning i kommuner i FA-regioner utan högskola/universitet och med få lärcentra samt i kommuner som berörs av kommitténs näringslivspaket till kommuner med extra stora utmaningar.

Ett årligt statsbidrag införs för att landsbygderna ska kunna etablera och utveckla utbildningscentra för högre utbildning.

Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU) får i uppdrag att följa upp och utvärdera satsningen på utbildningscentra.

Under 1990-talets satsningar på vuxenutbildning och livslångt lärande fattades flera beslut med syfte att långsiktigt främja vuxenutbildningen, inklusive utbildning på distans. Detta bidrog initialt till att kommunala lärcentra med kommunerna som huvudmän etablerades.¹⁶ Det finns i dag ungefär 90 medlemskommuner i Nätverket för kommunala lärcentra (Nitus). Lärcentren organiseras som studiecentra, IT-centra, kommunala nätverk för IT-baserad utbildning och lokala campus. Verksamheten vid lärcentren varierar också. Vissa kommunala lärcentra erbjuder teknik och lokaler som stödfunktion för studenter, medan andra tillhandahåller kurser och hela program. Några lärcentra har ibland egna forskare kopplade till verksamheten. Andra har fått sänka sina ambitioner som en följd av svårigheter att upprätta långsiktiga samarbeten med lärosäten. Vissa har huvudsakligen kommunal vuxenutbildning och yrkesinriktad utbildning eller en kombination av flera utbildningsformer. Sammantaget innebär det att det finns etablerade strukturer och viss infrastruktur för kommunala lärcentra i ungefär en tredjedel av landets kommuner.

¹⁶ SOU 1998:84, *Flexibel utbildning på distans*.

Samverkan för att säkerställa tillgång till utbildningscentra

Det är kommitténs bestämda uppfattning att kompetensförsörjningen i landsbygderna inte löses enbart genom att öka antalet studieplatser vid universitet och högskolor. Vi anser att en omfördelning från campusbaserade studier till mer decentraliserad undervisning är ett sätt att i ökad utsträckning möta landsbygdernas avsaknad av högre utbildning i närområdet.

Kommittén ser ett behov av att den högre utbildningens samverkan med kommunerna formaliseras. Kommuner behöver få bättre förutsättningar och möjligheter att, i överenskommelser med lärosäten, erbjuda högre utbildning i den egna kommunen eller i samverkan mellan flera kommuner. Det innebär att landets lärosäten ska kunna erbjuda utbildningar för studenter vid utbildningscentra i kommuner med långa avstånd till ett lärosäte. Som det ser ut i dag finns det inga krav om att beskriva samverkan med kommunala lärcentra i budgetunderlag och budgetdialoger. Det är därför bara vissa universitet och högskolor som gör det.¹⁷ Landets lärosäten kan allt för enkelt avstå från att erbjuda decentraliserad högre utbildning genom att enbart ta hänsyn till den egna verksamheten och strategierna för det egna lärosätet.

I avsaknad av ett statligt uppdrag till lärosätena, där exempelvis vissa utbildningsplatser kan erbjudas i vissa kommuner, är det svårt att bygga upp långsiktigt hållbara verksamheter.

Kommitténs förslag utgår från befintliga kommunala lärcentras verksamheter och regeringens ambition att främja utbildning på distans. Vi har valt att benämna verksamheterna för *utbildningscentra för högre utbildning*.

Genom vårt förslag ökar möjligheterna för studenter i landsbygderna att ta del av ett lärosätes utbildningsutbud. Samverkan mellan kommunerna och landets lärosäten kan stimulera övergången till eftergymnasial och högre utbildning för fler i landsbygderna. Det bör kunna leda till att både näringslivets och den offentliga sektorns arbetsgivare får ett större utbud av rätt utbildad arbetskraft i landsbygderna.

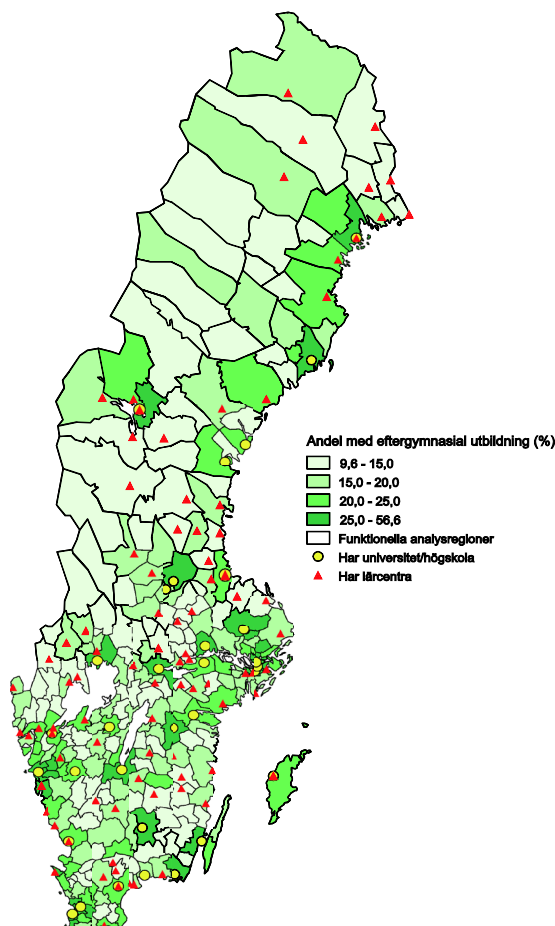
¹⁷ Se budgetunderlag för Högskolan i Väst (2017) och Linnéuniversitetet (2016).

Satsning på utbildningscentra för högre utbildning i Sveriges landsbygder

Vi har i huvudsak baserat vårt förslag utifrån antagandet att de kommuner som inte är medlemmar i Nitus inte heller har någon form av lärcentra. Kommittén är dock medveten om att det även finns öppna lärmiljöer och lärcentra i kommuner som inte är medlemmar i Nitus.¹⁸ Genom att utgå från Nitus medlemskommuner har vi emellertid kunnat skapa oss en övergripande bild av befintliga verksamheter och strukturer i landets kommuner. I kartan nedan (figur 4.1) visas kommuner som är medlemmar i Nitus och läroätenas lokalisering utifrån andel av befolkningen med eftergymnasial utbildning i kommuner och funktionella analysregioner (FA-regioner).

¹⁸ Exempel är Ånge och Arjeplogs kommuner.

Figur 4.1 Kommunala lärcentra och universitet och högskolor utifrån andel av befolkningen med eftergymnasial utbildning i kommuner och FA-regioner, 2015

Källa: Raps, 2015 och Nitus, 2016, egen bearbetning.

Fler än hälften av alla FA-regioner saknar i dag universitet och högskola. Det är också 19 kommuner som varken har högskola/universitet eller är medlemmar i Nitus inom sin FA-region. Dessa kommuner framgår av tabell 4.1.

Tabell 4.1 Kommuner som saknar högskola eller universitet och medlemskap i Nitus i sin FA-region, 2016

Markaryd	Bengtstors	Årjäng	Storuman**	Lycksele**
Ljungby	Strömstad	Vansbro**	Sorsele**	Arvidsjaur**
Tanum	Eda	Kramfors	Vilhelmina**	Arjeplog***
Dals-Ed	Torsby**	Malå**	Åsele**	

* Arjeplog har etablerad lärmiljö med LapplandsVux/Akademi Norr, men ej medlem i Nitus.

** Kommuner som berörs av näringslivspaketet.

Samtliga kommuner som berörs av det näringslivspaket till kommuner med extra utmaningar som föreslås i kapitel 2 berörs även av förslaget om utbildningscentra. Ungefär hälften av kommunerna som berörs av näringslivspaketet saknar även högskola/universitet och medlemskap i Nitus. Utöver dessa är det ytterligare 12 kommuner som är kopplade till näringslivspaketet (se tabell 4.2).

Tabell 4.2 Kommuner som berörs av näringslivspaketet

Malung-Sälen	Bräcke	Norsjö	Övertorneå	Jokkmokk
Älvdalen	Strömsund	Dorotea	Pajala	Överkalix
Ragunda	Härjedalen			

Det är ett stort antal kommuner som finns i FA-regioner som saknar universitet/högskola, men som har någon form av lärcentra inom sin FA-region. Avstånden till lärcentra är däremot ofta långa. Vi vet också att detta är kommuner där en låg andel av befolkningen har en högre utbildning. Kommitténs bedömning är att utöver de ovan nämnda ytterligare kommuner i FA-regioner med få lärcentra, utan lärosäte och med en låg andel av befolkningen som har högre utbildning, behöver ingå i en satsning för utbildningscentra (se tabell 4.3).

Tabell 4.3 Kommuner i FA-regioner med få lärcentra, utan lärosäte och med låg andel med högre utbildning

Gnosjö	Vimmerby	Orsa	Nordanstig	Örnsköldsvik
Gislaved	Osby	Smedjebacken	Ljusdal	Skellefteå
Älmhult	Essunga	Mora	Bollnäs	Gällivare
Högsby	Vara	Hedemora	Söderhamn	Haparanda
Hultsfred	Götene	Avesta	Hudiksvall	Kiruna
Oskarshamn	Degerfors	Ludvika	Sollefteå	
Västervik	Karlskoga	Ovanåker		

Kommittén har beräknat att det sammantaget är drygt 60 kommuner, fördelade över drygt hälften av landets FA-regioner, som berörs av den satsning vi föreslår. Vi kan dock inte utesluta att ytterligare kommuner, utöver de vi har kännedom om, uppfyller kriterierna för satsningen.

Utifrån årsbudgeten från 35 lärcentra har vi beräknat kostnader för lokaler, hantering av examina, tjänster för sändning, teknik och support.¹⁹ För att etablera ett utbildningscentra för högre utbildning är en lägsta totalkostnad cirka 800 000 kronor per år. Av den kostnaden bedömer vi att minsta tekniska investeringskostnad, med tillhörande sändning- och supporttjänster för ett studierum, utgör cirka 20 procent. Resterande 80 procent är driftskostnader.

Kommittén föreslår att staten sätter upp ett anslag där huvudmännen för utbildningscentren ska kunna ansöka om statsbidrag för att etablera och utveckla verksamheten. Syftet med ett sådant statsbidrag är att göra högre utbildning tillgänglig i hela landet och att öka konkurrenskraften i landsbygderna.

För att öka utbildningsutbudet och uppnå en kritisk massa av studenter skulle krav på samverkan mellan kommuner kunna ställas vid inrättande av utbildningscentra.

¹⁹ Förfrågan till medlemmar i Nitus. Utifrån 35 svaranden, som representerar kommuner med mindre än 50 000 invånare, låg årsbudgeten för lärcentra i ett intervall mellan 400 000 och 25 miljoner per år (då ingår all typ av utbildning som bedrivs vid ett lärcentrum, även eftergymnasial och kommunal vuxenutbildning). För högre utbildning är budgetintervallet mellan 80 000 och 10 miljoner per år. Schablon för personalkostnad per år är cirka 400 000 kronor. Lokalkostnader är lågt räknat i genomsnitt cirka 200 000 kronor per år. (Investeringskostnaden för att upprätta ett studierum med ett videokonferenssystem beräknas till ungefär 100 000 kronor och löpande kostnad för sändning lika mycket.)

Kommitténs förslag, enligt en schablon på 1 miljon kronor per utbildningscentra, skulle innebära kostnader för staten på cirka 70 miljoner per år.²⁰ Lärosätenas kostnader för samverkan med kommunerna, eventuella investeringskostnader för teknik samt tjänster för sändningar bör kunna finansieras inom befintliga anslag.

Följa upp prestationer och utvärdera arbetsmarknadseffekter

Traditionell campusundervisning har länge visat på bättre prestationer i jämförelse med distansundervisning.²¹ När det gäller decentraliserad högre utbildning förlagd till ett kommunalt lärcentra, som ofta följer den ordinarie undervisningen vid ett campus, kan dock prestationerna i stället vara högre. Vid det Socialpedagogiska programmet vid Högskolan Väst som ges vid Västerviks kommunala lärcentrum, Campus Västervik, är prestationsgraden högre än det nationella snittet.²² Tack vare möjligheten att följa en ordinarie campusförlagd utbildning via ett lärcentrum är kvaliteten i utbildningen densamma, samtidigt som det finns ett socialt stöd lokalt från personal och mellan studenter. Detta är en väsentlig skillnad gentemot annan nätbaserad distansutbildning.

Andra lokala satsningar på lärcentra i glesbygder har lett till att den högre utbildningen lyckas attrahera nya grupper studenter till utbildning. När Umeå universitet förlade delar av sjuksköterskeprogrammet till Lycksele nådde man studenter med helt annan bakgrund än vad man tidigare gjort. Studenterna i Lycksele presterade väl och var mindre flyttningsbenägna jämfört med Umeåstudenterna.²³

Kommittén föreslår att Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU) får i uppdrag att följa upp

²⁰ Kostnaderna på cirka 70 miljoner avser att täcka möjligheten att etablera flera studierum om det finns en lokal efterfrågan samt skapa ett utrymme för de kommuner som kan beröras men inte har ett medlemskap i Nitus.

²¹ Universitetskanslerämbetet 2016:10. *Universitet och högskolor. Årsrapport 2016*.

²² Uppgifter från Högskolan i Väst och Campus Västervik, där var genomströmningsmått för högskoleutbildning (prestationsgraden) 97 procent. Beräknas som kvoten mellan avklarade poäng, omräknade till helårsprestationer, som hör ihop med de studenter, omräknade i helårsstudenter, som varit registrerade under det aktuella läsåret.

²³ Fähræus, M. & Lundberg, S. 2002. *Hur gick det till? En utvärdering av Sjuksköterskeprogrammet i Lycksele*.

och utvärdera arbetet med utbildningscentra, bland annat avseende utbildningscentrens effekter på de lokala arbetsmarknaderna.

Utöver detta särskilda uppdrag är det Universitetskanslerämbetet som ansvarar för det ordinarie kvalitetssäkringsarbetet.

4.3.1 Kompetensplattformar som del av utbildningscentra

Kommitténs förslag: Tillväxtverkets uppdrag om att utveckla riktlinjerna för regionalt kompetensutvecklingsarbete kompletteras, så att kompetensplattformarna utvecklas med huvudsyftet att förse utbildningscentra med analyser av rekryterings- och utbildningsbehov i närområdet.

Sedan 2010 har de regionalt utvecklingsansvariga uppdraget att arbeta med kompetensplattformar som verktyg för regionalt kompetensförsörjningsarbete. Det övergripande syftet med plattformarna är att få en bättre kunskap om kompetensförsörjningsbehovet på kort och lång sikt samt att samordna aktörer på regional nivå med ansvar inom kompetensförsörjningsområdet. De regionalt utvecklingsansvariga prioriterar hur mycket de vill lägga på kompetensförsörjning utifrån sina medel för regionala tillväxtåtgärder.

Tillväxtverket har i uppdrag att förstärka och vidareutveckla de regionala kompetensplattformarna. Lärcentra har därmed i dag möjlighet att ta del av de kompetensplattformar som aktörerna med regionalt utvecklingsansvar etablerat. Uppdraget förnyades 2013 och myndigheten har nyligen fått i uppdrag att ta fram riktlinjer för en bättre samsyn kring vad som ska ingå i kompetensplattformarna.²⁴ Bakgrunden är att det finns brister i samsynen om kompetensplattformarnas mandat och funktion.²⁵ Mellan 2013 och 2016 gick 60 miljoner kronor till cirka 40 projekt. Medlen gick inledningsvis till de aktörer som sedan länge etablerat ett arbete med regionala kompetensplattformar. På senare tid har dock Tillväxtverket fokuserat på att öka likvärdigheten i arbetet mellan länen. Trots denna förändring bedömer kommittén att medlen i högre grad bör gå till de

²⁴ Regeringsbeslut N2012/6275/RT, N2015/02413/RTS och N2016/06500/RTS.

²⁵ Tillväxtverket 2016. *Regionala kompetensplattformar*. N2012/6275/RT och N2015/02413/RTS.

regioner som ännu inte ännu lagt grunden för detta arbete. Kommittén föreslår därför att regeringen kompletterar Tillväxtverkets uppdrag om att utveckla riktlinjerna för regionalt kompetensutvecklingsarbete, så att kompetensplattformarna utvecklas med huvudsyftet att förse utbildningscentra med analyser av rekryterings- och utbildningsbehov i närområdet. Detta bör ske utifrån en mer likvärdig resursfördelning. Plattformarna kan också som en följd av en tydligare mottagare – utbildningscentra – göras mer homogena i sin utformning. Det bör även göra det lättare att fastställa gemensamma riktlinjer.

Kommitténs förslag kan bidra till att kompetensplattformarna stärks där behoven verkligen finns. Förslaget torde även öka incitamenten för kommuner att gå samman för att etablera utbildningscentra. Den regionala nivån kan därmed i förlängningen få en tydligare roll i relation till både lärosätena och kommunerna.

4.3.2 Kunskapslyftet som del av utbildningscentra

Kommitténs förslag: Regeringen säkerställer regional spridning av utbildningsplatser i landsbygderna och beaktar kommitténs förslag om utbildningscentra i andra satsningar inom kunskapslyftet.

Regeringen uppmärksammar kravet om villkorad finansiering av platserna till yrkesvux i de glesa och mycket glesa kommunerna i landsbygderna.

Kunskapslyftet omfattar under de kommande åren viktiga satsningar inom utbildningssystemet. Rättigheten för vuxna att studera inom komvux i syfte att uppnå grundläggande och särskild behörighet och särskilda kunskaper när det gäller högskoleutbildning och yrkeshögskoleutbildning är tänkt att införas under 2017. Detta kommer att ställa stora krav på de kommuner i landsbygderna som i dag inte alltid fullt ut kan tillgodose denna verksamhet inom den egna kommunen.

Yrkesvux är en satsning på yrkesinriktade kurser på gymnasial nivå inom vuxenutbildningen. Syftet med yrkesvux är att underlätta omställning och att få personer som tidigare saknade en gymnasie-

utbildning att fullgöra en sådan. Det finns numera möjligheter att söka statsbidrag för yrkesinriktad utbildning som bedrivs i samverkan mellan flera kommuner under medverkan av arbetslivet i de samverkande kommunerna och som syftar till att leda till kompetenser som efterfrågas på arbetsmarknaden.²⁶

Tanken är att de kommande årens satsningar på yrkesvux ska villkoras med att ansökande kommuner själva finansierar minst motsvarande antal utbildningsplatser.

Kommittén vill, utifrån förslaget om decentraliserad utbildning i utbildningscentra, att regeringen uppmärksammar kravet om villkorad finansiering av platserna i dessa kommuner.

Yrkehögskolan är en utbildningsform som syftar till att eftergymnasiala yrkesutbildningar som svarar mot arbetslivets behov kommer till stånd. Yrkehögskolan ska bidra till att försörja arbetslivet med rätt kompetens och utveckla eller bevara kvalificerat yrkeskunnande inom smala yrkesområden som är betydelsefulla för individen och samhället. Den som bedriver en utbildning inom yrkehögskolan kan även erbjuda hela eller delar av utbildning som uppdragsutbildning. Många folkhögskolor ger utöver folkhögskolekurser även utbildningar inom yrkehögskolan. Folkhögskolorna har kurser på olika nivåer och med olika inriktningar. Den frihet som folkhögskolorna har att utforma sina kurser skapar möjligheter att påverka studiernas inriktning och innehåll efter förkunskaper, intressen och behov.

Utbildning i svenska för invandrare (Sfi) tillhandahålls av kommunerna för att ge vuxna invandrare grundläggande kunskaper i det svenska språket. Kommunerna har även fått i uppdrag att arbeta med validering. Bedömningen av nyanländas kompetens skulle också kunna vara en viktig tjänst vid utbildningscentra.

Även vissa preparandkurser och andra kompletteringsutbildningar på distans inom ramen för snabbspåren som förbereder sjuksköterskor med utländsk sjuksköterskeutbildning att gå vidare till högre utbildning skulle kunna vara en del av utbildningscentra.

Samtliga satsningar inom kunskapslyftet kan med fördel samlokaliseras med utbildningscentra för att uppnå kritisk massa och underlätta en effektiv verksamhet med hög kvalitet.

²⁶ Förordning (2016:937) om statsbidrag för regional yrkesinriktad vuxenutbildning.

4.4 Fler med högre utbildning i kommuner med extra stora utmaningar

Kommitténs förslag: Regeringen utreder om det ska bli möjligt att minska studieskulder för de som bor och är yrkesaktiva i de 23 kommunerna med extra stora utmaningar.

I Norge finns en möjlighet till nedskrivningar av studielånen för högutbildade som bosätter sig i vissa delar av landet.²⁷ Kraven som bland annat ska uppfyllas är att man bor, är yrkesaktiv till minst 50 procent, och att man har vårdnaden om barn under tio år eller har andra omsorgsplikter. Möjligheten har bidragit till att unga som avslutat sina utbildningar är benägna att bo kvar och arbeta på mindre orter i landsbygderna. Ungefär 10 procent av de högskolestuderande som avslutat sin utbildning utnyttjar möjligheten till nedskrivning av studielånen. Man kan ansöka om att få lånen avskrivna med 10 procent per år. Det finns dock ett tak på 25 000 kronor och minst 2 000 kronor per år.

Vid en uppföljning som genomfördes 2010 var det ungefär 70 procent av de som bott och tagit del av insatsen under åren 1994–1996 som fortfarande var bosatta i området för insatsen under 2005.²⁸ För de personer som mottagit fler regionala tilläggsinsatser i det norska paketet, utöver nedskrivning av studielånen, var chansen att man bodde kvar på den mindre orten efter fem år sex gånger högre.

I Sverige är studiestödets uppgift att täcka den studerandes levnadsomkostnader under studietiden. Studiestödet ska verka rekryterande till studier och bidra till ett högt utbildningsdeltagande.²⁹ Till skillnad mot i Norge har studiestödet aldrig använts för att uppmuntra personer att utbilda sig till ett yrke eller bosätta sig på en viss plats.

Kommittén föreslår att regeringen utreder om det ska bli möjligt att minska studieskulder för de som bor och är yrkesaktiva i

²⁷ Lov (22 mai 2015 nr. 34) om utdanningsstøtte.

²⁸ Angell, E. (red.) 2012. Tiltakssonen for Finnmark og Nord-Troms – utviklingstrekk og gjennomgang av virkemidlene. Rapport 2012:2.

²⁹ Totalbeloppet (bidrag och lån) per studiemånad uppgår till 10 729 kronor för heltidsstudier 2016.

de 23 kommunerna med extra stora utmaningar (se 2.3.4). Det innebär att studiestödet till delar ska kunna skrivas av för personer som väljer att bo och arbeta i landsbygdskommuner med särskilda utmaningar vad gäller demografi och produktionsförutsättningar.

Om förslaget genomförs föreslår kommittén att nedskrivning ska ske med 10 procent per år, men med ett tak på 30 000 kronor och minst 3 000 kronor per år. För att få ta del av nedskrivningen krävs att man har avlagt en examen.

Den genomsnittliga studieskulden till Centrala studiestödsnämnden (CSN) efter avlagd examen är i dag ungefär 300 000 kronor.³⁰ Statens årliga kostnad för nedskrivning av studielånen för personer med skulder hos CSN kommer att vara avhängig hur omfattande inflyttningen av boende och yrkesaktiva kommer att bli. Exempelvis innebär en inflyttning av 500 personer med högre utbildning och skulder hos CSN till de 23 kommunerna som ingår i kommitténs näringslivspaket (en kostnad för staten på cirka 15 miljoner kronor per år.

Regeringen utreder hur införandet av en sådan reform ska gå till och de eventuella lag- och förordningsförändringar som krävs. Regeringen ges i uppdrag att följa resultaten av reformen och säkerställa ett effektivt genomförande. Om åtgärden visar goda resultat ska regeringen utreda vilka fler kommuner med en låg andel av befolkningen med högre utbildning, eller där det råder ett omfattande kompetensbehov, som kan få del av reformen.

³⁰ Schablon framtagen i samråd med Centrala Studiestödsnämnden (CSN), oktober 2016.

5 Samhällsplanering och bostadsbyggande

En kommunal översiktsplanering som omfattar landsbygderna är en viktig grund för att dessa ska kunna utnyttja sina förutsättningar för utveckling och boende. Genom översiktsplaneringen kan resurser synliggöras och skyddas, boende och transporter samordnas samt olika anspråk på markanvändningen vägas av och samordnas. Ett av kommitténs delmål är en *samhällsplanering som underlättar landsbygdernas utveckling*.

En ökad bosättning i landsbygderna ger ett bredare underlag för både kommersiell och offentlig service. Flertalet landsbygdskommuner uppger att de har brist på bostäder. Om landsbygdskommunerna ska kunna attrahera fler att bo kvar i eller flytta till landsbygderna krävs kraftfulla åtgärder för att underlätta finansieringen av bostadsbyggandet. Ett delmål som kommittén formulerat är därför att *bosättning i landsbygderna underlättas*.

5.1 Landsbygderna i den kommunala översiktsplaneringen

Kommitténs förslag: Boverket ges i uppdrag att utarbeta en vägledning för hur landsbygdernas värden och utvecklingsmöjligheter ska kunna redovisas inom ramen för den kommunala översiktsplaneringen.

Varje kommun är skyldig att ha en aktuell översiktsplan. I översiktsplanen ska kommunen redovisa grundragen i den avsedda mark- och vattenanvändningen, hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras, vilken hänsyn som ska tas till allmänna

intressen och hur kommunen avser att ta hänsyn till riksintressen och miljömål. Av planen ska också framgå hur kommunen tänker ta hänsyn till nationella och regionala mål samt till planer och program av betydelse för en hållbar utveckling i kommunen.

Av regeringens proposition som föregick den nya plan- och bygglagen 2010 framgår att översiktsplanen ges en delvis ny och mer strategisk roll.¹

Enligt förordningen(2007:713)om regionalt tillväxarbete ska en samordning med kommunernas översiktsplanering eftersträvas i det regionala tillväxtarbetet. Under senare år har intresset för att ta in ett rumsligt perspektiv i det regionala tillväxtarbetet ökat bland såväl regionala som kommunala företrädare.

Den fysiska planeringen har traditionellt främst varit inriktad mot de urbana miljöerna. Ett undantag är den fysiska riksplanering som genomfördes under 1970-talet i syfte att både bevara mark- och vattenområden av nationellt intresse och att ange lämpliga lägen för storskalig industriell verksamhet utefter landets kuster.

Enligt plan- och bygglagen (2010:900) omfattas såväl tätorter som områden utanför tätorterna av kravet på översiktlig planering. I praktiken behandlas emellertid landsbygderna fortfarande ofta utifrån stadens perspektiv. Boverket, som är ansvarig myndighet när det gäller fysisk planering, uppmärksammar endast i begränsad utsträckning landsbygdernas särskilda behov och förutsättningar inom den kommunala översiktsplaneringen.

Det finns flera skäl till att landsbygderna behöver uppmärksammas mer i kommunernas översiktsplanering. Ett skäl är att skydda markområden som har en potential för en ökad livsmedelsproduktion och för investeringar i förnybara energikällor. Ett annat skäl är att kommunerna genom sin översiktsplanering kan underlätta byggandet av bostäder, stugbyar och företagslokaler i landsbygderna. När kommunerna har antagit översiktsplaner med denna inriktning begränsas länsstyrelsernas möjligheter att ytterligare påverka kommunens planarbete och tillståndsgivning.

Vidare underlättas utvecklingen av landsbygderna om kommunerna i sin översiktsplanering samordnar utbyggnaden och ledningsdragningarna av vatten, avlopp, elnät och bredband.

¹ Prop. 2009/10:170. *En enklare plan- och bygglag*, s. 177.

Den kommunala översiktsplaneringen har också en väsentlig betydelse för att hantera intressekonflikter i landsbygderna. Dessa uppkommer ibland i gränsområdena mellan stad och land, när den täta bebyggelsen behöver ett expansionsutrymme. Konflikter kan emellertid även blossa upp mellan boende och areella näringar, särskilt när det gäller lukt som uppstår i samband med djurhållning. Det förekommer även konflikter mellan den storskaliga lantbruksproduktionen och kulturbewarande och miljöskyddande myndigheter.

Kommittén anser att kommunerna behöver öka ambitionen när det gäller att använda den översiktliga planeringen som ett verktyg för att skapa goda förutsättningar för landsbygdernas utveckling utifrån sina förutsättningar.

En undersökning som Landsbygdsnätverket genomförde 2011 visar att knappt hälften av kommunerna hade en strategi för landsbygdsutveckling. Ungefär två tredjedelar av kommunerna arbetade med landsbygderna i form av ortsanalyser eller fördjupade översiktsplaner för delar av landsbygderna.

Kommittén anser att Boverket bör ges i uppdrag att utarbeta en vägledning för hur landsbygderna ska utvecklas inom ramen för kommunernas översiktsplanering. En del av uppdraget bör handla om att utveckla metoder för att i ökad utsträckning involvera civilsamhället i samhällsplaneringen.

5.1.1 Riksintressen påverkar

Kommitténs förslag: Regeringen tar initiativ till att begränsa och precisera riksintressenas areal med syfte att underlätta landsbygdernas utveckling.

Enligt Riksintresseutredningen omfattade den sammanlagda arealen som bedömdes vara av riksintresse enligt miljöbalken cirka 46 procent av landets totala yta 2014.² I betänkandet föreslås att denna areal ska utökas genom att de nuvarande allmänna intressena som i 3 kap. miljöbalken anges som väsentliga allmänna intressen kompletteras med ytterligare allmänna intressen.

² SOU 2015:99. *Planering och beslut för hållbar utveckling*.

Riksintressena påverkar förutsättningarna för boende och företagande i landsbygderna. Vid kommitténs dialogmöten våren 2016 har det framförts kritik mot att riksintressena i alltför hög utsträckning begränsar möjligheterna att utveckla landsbygderna.³ Därför anser kommittén att Riksintresseutredningens förslag om att komplettera riksintressena i miljöbalken med områden av "väsentligt allmänna intressen" inte bör genomföras. Det är vidare önskvärt att riksintressenas areal begränsas och preciseras med syfte att underlätta landsbygdernas utveckling.

För att systemet med riksintressen ska behålla sin legitimitet ska de vara av unik betydelse i ett nationellt perspektiv. Det bör vara regeringens uppgift att ange tydliga kriterier för avgränsningen och utpekandet av riksintressen och myndigheternas uppgift att göra en kontinuerlig översyn av riksintressenas aktualitet. Avvägningen mellan riksintressen och andra allmänna intressen bör ske inom ramen för det kommunala plansystemet.

5.1.2 Enklare att bygga i strandnära lägen

Kommitténs förslag: Regeringen säkerställer att reformeringen av strandskyddsbestämmelserna i landsbygderna får avsedd effekt.

För landsbygderna finns sedan 2010 särskilda regler för byggande i strandnära lägen. Syftet med reglerna är att öka möjligheterna för Sveriges kommuner att satsa på landsbygdsutveckling i områden som omfattas av strandskydd. Kommunerna kan i sina översiktsplaner eller på annat sätt peka ut så kallade LIS-områden (landsbygdsutveckling i strandnära lägen) som kan bidra till utvecklingen av landsbygden, och samtidigt är av sådant slag och av så begränsad omfattning att strandskyddets syften fortfarande tillgodoses långsiktigt.

Länsstyrelserna har på regeringens uppdrag följt upp hur de nya strandskyddsreglerna har tillämpats i praktiken och redovisat sina iakttagelser i en rapport 2015. Av rapporten framgår att det under 2015 fanns 124 antagna LIS-planer i form av tematiska tillägg eller som del av en kommunomfattande översiktsplan. Ungefär 45 kom-

³ Se bilaga om dialogmöten.

muner hade ett pågående arbete med LIS-planering och övriga 120 kommuner hade ingen LIS-planering. Det är stora regionala skillnader i tillämpningen av de nya strandskyddsreglerna; särskilt i de norra delarna av landet har de nya strandskyddsreglerna fått en mer utbredd tillämpning, medan de i storstadslänen har en mer begränsad betydelse. Föreslagna markanvändningar i LIS-områdena domineras av fritidshus/bostadshus eller bostäder och verksamheter i kombination.

Länsstyrelsernas rapport visar att lagreglerna och propositions-texten angående LIS ger utrymme för olika tolkningar och att de krav som olika länsstyrelser ställer på kommunerna i samband med tillämpningen av LIS skiljer sig avsevärt mellan olika län. Det förekommer att vissa länsstyrelser ställer omotiverat höga krav på utpekandet av LIS-områden eller att kraven på exempelvis kartläggningar av strandområdets naturvärden ställts så högt att kommuner med begränsade resurser inte kan svara upp mot dessa krav. Detta var också en slutsats som Strandskyddsdelegationen drog under sitt arbete och som även beskrivs i kommitténs delbetänkande.⁴

Sveriges Fiskevattenägareförbund har i kontakter med kommittén pekat på att tillämpningen av strandskyddsreglerna försvårar en utveckling av fritidsfisket.

LIS har enligt länsstyrelserna inte blivit den stimulans för landsbygder som många kommuner hoppades. Exploatörerna har inte stått i kö för att bygga, trots att möjligheterna att bygga strandnära har öppnats i vissa områden i landsbygder.

Kommittén ska enligt sina direktiv inte utvärdera eller föreslå förändringar av strandskyddslagstiftningen. Mot bakgrund av länsstyrelsernas utvärdering och Strandskyddsdelegationens slutsatser vill kommittén emellertid peka på betydelsen av att regeringen vidtar ytterligare åtgärder för att strandskyddsreglerna ska få en avsedd effekt i landsbygder. Det handlar helt enkelt om att staten genom länsstyrelserna bör stödja kommuner som vill använda de existerande strandskyddsreglerna för att underlätta en ökad bosättning och etablering av verksamheter i kommunen

⁴ SOU 2015:108. *Strandskyddet i praktiken*.

5.1.3 Översyn av vatten- och avloppslagstiftningen

Kommitténs förslag: Regeringen gör en översyn av va-lagstiftningen i syfte att underlätta bostadsbyggandet och åtgärdandet av icke godkända avlopp i landsbygderna.

Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) har i överläggningar med kommittén påtalat att den nuvarande va-lagstiftningen (vattentjänster och avlopp) har blivit ett betydande hinder för byggande av bostäder i landsbygderna. Vattentjänster och avlopp regleras i dag av tre olika lagstiftningar – miljöbalken, anläggningslagen och vattentjänstlagen. Dessa tre lagar upplevs som dåligt samordnade samtidigt som de har blivit både ett hinder för bostadsbyggandet och för möjligheterna att åtgärda ett stort antal icke godkända enskilda avlopp. Rättspraxis har utvecklats till att det blir kommunernas skyldighet att ordna allmänt va (kommunalt) om bebyggelsen i landsbygderna anses ingå i ett större sammanhang. Detta oavsett om va för befintlig bebyggelse är ordnat genom va-samverkan i enlighet med anläggningslagen eller om merparten fastigheter har godkänt enskilt va enligt miljöbalkens krav. I exempelvis Norrtälje kommun finns 388 områden som uppfyller lagens krav på allmänt va. Om kommunen ska överta ansvaret för va i dessa områden blir det mycket stora kostnader både för kommunen och för de enskilda fastighetsägarna.

Mot bakgrund av de synpunkter som SKL har redovisat anser kommittén att regeringen bör göra en översyn av va-lagstiftningen i syfte att undanröja de hinder för bostadsbyggande och åtgärdande av enskilda avlopp som har blivit konsekvenser av den rättspraxis som har vuxit fram under de senaste åren. En ny lagstiftning måste också ta hänsyn till att en utbyggnad av vatten och avlopp många gånger är en förutsättning för att kunna bygga bostäder i landsbygderna. Vatten och avlopp möjliggör också utbyggnad och omvandling av fritidshus till permanentbostäder.

5.2 Ett ökat behov av bostäder

Enligt bostadsförsörjningslagen ska alla kommuner ha riktlinjer för hur de vill utveckla bostadsbyggandet och boendet i kommunen. Enligt Boverkets bostadsmarknadsenkät 2016 hade cirka 50 procent

av kommunerna antagit riktlinjer för bostadsförsörjningen, vilket är en tydlig ökning jämfört med tidigare år. Även mindre kommuner antar riktlinjer för bostadsförsörjningen i ökande utsträckning.

Bostadsmarknadsenkäten 2016 visar att 240 av landets 290 kommuner anser att det råder underskott på bostäder. Det är 57 fler än i 2015 års bostadsmarknadsenkät. Boverkets uppskattning är att det behöver byggas cirka 700 000 bostäder fram till år 2025.

Situationen är särskilt ansträngd för grupper som är nya på bostadsmarknaden, så som unga och nyanlända, men även för äldre som vill flytta till en mindre och mer tillgänglig bostad. Av landets kommuner uppger 272 att det finns ett underskott av bostäder för nyanlända. Dessa kommuner återfinns i alla kommungrupper. Ungdomars svårighet att skaffa en bostad har förvärrats under senare år, nu finns detta problem i 245 kommuner. I 119 kommuner är det brist på äldreboenden.

Flertalet av landsbygdskommunerna uppger att det är brist på bostäder, både i centralorten och i övriga delar av kommunen. Den största bristen finns emellertid i centralorterna.

För att möta behoven som nyanlända, unga och äldre har krävs det enligt Boverket att det tillkommer ett stort antal bostäder, ofta billiga, mindre lägenheter. Ett problem är emellertid att inom dessa grupper är betalningsförmågan låg i förhållande till de hyror som nyproducerade bostäder innebär. När möjligheterna till nyproduktion är få krävs därför enligt Boverket andra lösningar för att exempelvis få igång flyttkedjor och frigöra billigare bostäder, samt utnyttja det befintliga beståndet bättre.

Kommittén vill framhålla att bostadsförsörjningen har en mycket stor betydelse för att landsbygderna ska kunna utvecklas. Ett attraktivt boende kan vara en förutsättning för att få efterfrågad arbetskraft att bosätta sig i landsbygderna. För att kommunerna ska kunna behålla unga och nyanlända och underlätta deras utbildning och inträde på arbetsmarknaden krävs bostäder.

Boverket har på uppdrag av kommittén gjort bedömningen att det under perioden 2016–2025 skulle behöva byggas knappt 70 000 bostäder i landsbygderna, om landsbygderna ska behålla samma andel av bostadsbyggandet som gällde under 2015. Om i stället landsbygderna ska ha samma andel av bostadsbeståndet år 2025 som år 2015 skulle det behöva byggas drygt 172 000 bostäder under de närmaste tio åren.

Kommittén anser, att ambitionen bör vara att landsbygderna ska behålla sin andel av bostadsbeståndet 2025 jämfört med 2015. Detta kräver emellertid olika typer av åtgärder för att stimulera bostadsbyggandet i landsbygderna.

Regeringen presenterade 21 juni 2016 ”Regeringens 22 steg för fler bostäder”. Flertalet av de förslag som ingår i programmet är av generell karaktär i den meningen att de inte riktar sig till en särskild typ av kommuner. Det handlar exempelvis om att begränsa detaljplanekravet, att förkorta tidsfristen för länsstyrelsernas planprövning, förenklad kontroll av serietillverkade hus samt begränsningar av rätten att överklaga för dem som inte yttrat sig i processen. Förslag som dessa, vilka syftar till att förenkla och förkorta tiden för plan- och byggprocessen, underlättar enligt kommittén också byggandet av bostäder i landsbygderna.

Regeringen lade i budgetpropositionen för 2016 fram förslag om införandet av investeringsstöd för byggandet av hyresrätter. Riksdagen har fattat beslut om detta stöd och stödet kan användas för att bygga hyresrätter i alla typer av kommuner. Enligt de förordningar som ska tillämpas vid fördelningen av stödet ska stödet fördelas av länsstyrelserna till områden med befolkningstillväxt och bostadsbrist.⁵ När det gäller kommuner som har brist på en viss typ av bostäder, men inte har befolkningstillväxt, får stöd lämnas om behovet av bostäder inte kan tillgodoses på annat sätt.

Riksdagen har också fattat beslut om en så kallad ”byggbonus” till kommuner som bygger bostäder. Bonusen är utformad så att den premierar kommuner vilka bygger bostäder för nyanlända. Hittills har 110 kommuner ansökt om byggbonusen. Av landsbygdskommunerna har 27 sökt och fått bidrag på cirka 98 miljoner kronor för totalt 1 824 nya bostäder. Totalt har beviljats stöd till 49 624 bostäder med en summa av cirka 1,8 miljarder kronor.

I många landsbygdskommuner ökar andelen äldre i befolkningen under de närmaste decennierna. Riksdagen har fattat beslut om att för 2016 avsätta 150 miljoner kronor för ny- eller ombyggnad av hyresrätter på den ordinarie bostadsmarknaden, såsom trygghetsboenden, samt för anpassning av gemensamma lokaler i anslutning

⁵ Förordning (2016:880) om statligt stöd för att anordna och tillhandahålla hyresbostäder och bostäder för studerande och förordning (2016:881) om statligt investeringsstöd för hyresbostäder och bostäder för studerande.

till bostadshus. Investeringsstödet beräknas att successivt öka till 400 miljoner kronor 2018.

5.2.1 Förbättrade krediter för byggande av bostäder i landsbygderna

Kommitténs förslag: Regeringen utreder om långgivning till boende i landsbygderna underlättas genom införandet av särskilda landsbygdslån för byggande av egna hem, hyresrätter, ägarlägenheter, kooperativa hyresrätter och bostadsrätter i landsbygderna.

Tillväxtanalys har studerat förutsättningarna för enskilda hushåll att finansiera bostadsbyggande i landsbygderna. Av studien framgår att betalningsförmågan och värdet på den ny- eller ombyggda fastigheten är avgörande för bankernas beslut om kreditgivning. I landsbygderna är ofta fastighetens pantvärde lägre än dess produktionskostnad, vilket bankerna upplever som en risk vid deras bedömning av om en kredit ska beviljas eller inte. Ju högre risken bedöms vara desto lägre blir bostadslånet, vilket resulterar i krav om högre kontantinsats och högre amorteringstakt. Tillväxtanalys studie visar också att låntagarens bindning till orten och omfattningen på andrahandsmarknaden är viktiga faktorer i bankernas bedömning av kreditriskerna.

Staten har ett system för kreditgarantier, vilket kan beskrivas som en försäkring som kan tecknas för lån till ny- eller ombyggnad av bostäder. Syftet med kreditgarantin är att ge ett skydd mot kreditförluster samt minska behovet av egen kapitalinsats eller topplån för den som vill bygga. Kreditgarantier kan lämnas för lån upp till 90 procent av marknadsvärdet för egna hem.

Avtalet om kreditgaranti tecknas mellan Boverket och banken och träder i kraft om låntagaren inte fullgör sina åtaganden. När garantin infrias tar alltså Boverket över fordran.

Kreditgarantierna används i mycket begränsad omfattning. En förklaring till detta är att bankerna sällan är beredda att finansiera lån till fastigheter som har ett lägre marknadsvärde än produktionskostnaden. När bankerna prövar låntagarens betalningsförmåga tar de som regel inte hänsyn till att kostnaderna för lånet kan bli lägre på grund av att staten ger en kreditgaranti för lånet. Det kan också

hända att banker avstyrker byggprojekt om projektet ska utföras av byggherrar som inte är kända av banken på orten.

Kommittén anser att systemet med statliga kreditgarantier vid byggande av bostäder inte skapar tillräckligt gynnsamma förutsättningar för byggande eller ombyggnad av bostäder i landsbygderna. Därför föreslår vi att regeringen utreder en alternativ modell för att finansiera ett ökat byggande eller ombyggnad av bostäder i landsbygderna. I ett sådant utredningsarbete är det angeläget att studera de norska erfarenheterna av att via den statliga Husbanken erbjuda statliga bottenlån med lägre ränta än de bankerna erbjuder i glesbebyggda områden.

Huvudprincipen skulle vara att bankerna, staten och den enskilde låntagaren i större utsträckning än i dag delar på risken med en kreditgivning till byggande och ombyggnad av bostäder i landsbygderna. En rimlig riskfördelning skulle exempelvis uppstå om bankerna står för ett bottenlån upp till 50 procent av produktionskostnaden, staten står för ett topplån upp till 85 procent av produktionskostnaden och låntagaren står för resterande 15 procent av produktionskostnaden i form av en egeninsats (i enlighet med Finansinspektionens allmänna råd om lånetak på 85 procent från oktober 2010). Räntan skulle baseras på statens upplåningskostnader plus avgift. Avgifterna för privatpersoner som bygger nytt eller bygger om egnahem kommer med detta system inte att baseras på en riskbedömning av varje projekt, utan på att vara självfinansierat.

Med den skisserade uppläggningsen bör de statliga lånen till byggande i landsbygderna förmedlas av SBAB. Bolaget har dock inte något samhällsuppdrag, vilket innebär att riksdagen skulle behöva godkänna en kompletterande ägaranvisning. Kommittén har gjort bedömningen att ett ökat statligt engagemang inom detta område är nödvändigt för att byggandet av bostäder i landsbygderna ska kunna öka. Med denna typ av landsbygdslån kommer antagligen de statliga kreditgarantiernas betydelse att minska. Det innebär också att lånegarantierna inte längre kommer att belasta statens balansräkning i samma utsträckning som hittills.

Det föreslagna landsbygdslånet bör omfatta både nyproduktion och ombyggnader av bostadsfastigheter samt de olika upplåtelseformerna egna hem, hyresrätt, ägarlägenhet, kooperativ hyresrätt och bostadsrätt.

6 Kommersiell service, välfärdstjänster och kultur

Tillgängligheten till kommersiell service och välfärdstjänster är av avgörande betydelse för möjligheten att attrahera medborgare och företag och att därmed skapa utveckling och tillväxt. Saknas det förskolor och skolor, dagligvaruhandel, drivmedelsstationer, post- och apoteksservice med mera är det svårt att locka till sig nya medborgare och inte minst att driva företag.

Staten har genom åren genomfört olika insatser för att främja och stödja tillgängligheten till olika typer av kommersiell service i glesbefolkade områden och i områden med minskande befolkning, exempelvis genom satsningar riktade till dagligvarubutiker i områden med långa avstånd och gles befolkningsstruktur.

Staten har också det yttersta ansvaret för att säkerställa att alla kommuner, även de i de glesare befolkade delarna av landet, har samma förutsättningar att tillhandahålla likvärdiga välfärdstjänster. Det viktigaste instrumentet för detta är det kommunala utjämnningssystemet.

Det kommunala utjämnningssystemet bidrar också till att möjliggöra en väl fungerande hälso- och sjukvård, inte minst i landsbygderna. Att styra och organisera detta välfärdsåtagande så att alla medborgare, oavsett var de bor, får likvärdig tillgång till hälso- och sjukvård är dock huvudsakligen en landstingskommunal uppgift.

För att Sveriges landsbygder ska ha en möjlighet att överleva och utvecklas är tillgänglighet till kommersiell service och till välfärdstjänster en livsnödvändighet. Besluten att starta, behålla eller utveckla servicefunktionerna tas av flera olika aktörer. Riksdag och regering är dock den yttersta garanten för att service kan upprätthållas och utvecklas i landsbygderna. Statsmakterna har redskap för att hjälpa landsbygderna att behålla och utveckla sin kommersiella

service och sina välfärdstjänster, vilket också gör att den nuvarande utarmningen av servicen på landsbygden på intet sätt är ödesbestämd.

Även kultur i alla dess former och uttryck spelar en viktig roll för att skapa attraktiva livsmiljöer som kan bidra till landsbygdernas livskraft och utveckling.

Enligt de nationella kulturpolitiska målen ska kulturen vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund. Alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet. Staten bidrar också på olika sätt till att främja allas möjligheter till kulturskapande och till att få ta del av kulturupplevelser, också i Sveriges landsbygder.

En utgångspunkt för kommitténs förslag är att staten måste ta ett större och samlat ansvar för landsbygdernas kommersiella service, välfärdstjänster och tillgång till kultur. De delmål som kommittén har formulerat för detta område är:

- *God tillgång till kommersiell service.*
- *Likvärdig tillgång till vård, skola och omsorg oberoende av bostadsort.*
- *Likvärdiga möjligheter att utöva och ta del av kultur oberoende av bostadsort.*

I det här kapitlet beskriver vi de utmaningar som arbetet med att behålla och utveckla kommersiell service, välfärdstjänster och kulturutbud står inför. I de utmaningarna ryms dock stora möjligheter. Vi beskriver dessa och lämnar också ett antal förslag på hur staten kan bidra till att landsbygdernas tillgång till kommersiell service, välfärdstjänster och kultur inte bara bibehålls, utan också kan utvecklas.

6.1 Den kommersiella servicen i landsbygderna tenderar att försämras

Det finns i dag på alla nivåer i samhället en ökande medvetenhet om betydelsen av grundläggande kommersiell service. Det finns också betydande medel tillgängliga för stöd till kommersiell service i landsbygderna. Vidare öppnar bredbandsutbyggnaden för nya sätt

att utveckla servicen. Till detta kan läggas ett stort engagemang för att bevara och utveckla servicen bland de medborgare som bor och verkar i landsbygderna. Dessa medborgare tar också ett ökat ansvar för verksamheten när kommersiell och offentlig service tunnas ut.

Utmaningarna för landsbygden är emellertid också stora. Nedan beskriver vi kortfattat hur den kommersiella servicen i landsbygderna har utvecklats under den senaste fem- till tioårsperioden.¹

Dagligvarubutikerna minskar i landsbygderna

Strukturomvandlingen inom dagligvaruhandeln har pågått under flera decennier och har också fortsatt under 2000-talet. Antalet butiker har minskat i hela landet under perioden 2004 till 2014, men mest i de tätortsnära landsbygderna. I dessa minskade antalet dagligvarubutiker med 28 procent under perioden. I de mer avlägset belägna landsbygderna minskade antalet med 21 procent under samma period.

I glesbygd får en butiksnedläggning generellt sett större konsekvenser än vad den får i en tätort, eftersom butiken ofta har fler funktioner än att tillhandahålla dagligvaror. Den kan fungera som post- och apoteksombud, ombud för grundläggande betaltjänster, för Systembolagets och Svenska spels tjänster och ansvara för pakethantering med mera.

Från lanthandlarnas sida har det framförts kritik mot ersättningarna för ombudsverksamheten, man menar att ersättningarna är allt för låga. Organisationen Hela Sverige ska leva genomförde våren 2013 en enkätundersökning bland landets lanthandlare. Undersökningen visade att fyra av tio av de lanthandlare som svarade på enkäten var osäkra på om lanthandeln kommer att finnas kvar om fem år.²

För perioden 2016–2019 har riksdagen beslutat om ett stöd på 35 miljoner kronor per år till kommersiell service i glesbygdsområden som är särskilt sårbara och utsatta. Tillväxtverket fördelar medlen till de aktörer på länsnivå som ansvarar för insatser inom

¹ För en mer detaljerad beskrivning av utvecklingen hänvisar vi till vårt delbetänkande, SOU 2016:26 *På väg mot en ny politik för Sveriges landsbygder – landsbygdernas utveckling, möjligheter och utmaningar*, avsnitt 5.4.

² Riksdagens utredningstjänst 2016. *Lanthandlare*. Dnr. 2016:1801.

området stöd till kommersiell service. Kommittén vill framhålla att det är viktigt att denna satsning följs upp och utvärderas.

Kommittén vill också framhålla att det är viktigt för lant-handlarnas möjligheter att överleva att ombudersättningarna ligger på en nivå som täcker kostnaderna, även för de minsta lanthand-larna. Om ersättningsnivåerna höjs till en nivå som täcker lant-handlarnas kostnader minskar också behovet av ett särskilt stöd till dessa handlare. Kommittén vill uppmärksamma regeringen på möj-ligheten att åstadkomma en sådan höjning genom ägaranvisningar till de berörda bolagen.

Drivmedelsstationerna minskar inte, men lever farligt

Mellan 2009 och 2014 har det totala antalet drivmedelsstationer minskat i landet. Minskningen har dock främst skett i tätorter och tätortsnära landsbygd. I de mer avlägset belägna landsbygderna är antalet i stort sett oförändrat under perioden. I dessa finns många lokala lösningar med små stationer som inte är knutna till någon etablerat försäljningskedja. Volymer och omsättning är följaktligen låg hos dessa lokala stationer. Det gör också att de blir särskilt sårbara när teknik- och fordonsutvecklingen ställer nya krav på drivmedelsstationerna.

Apoteksreformen har inte löst landsbygdernas problem

Omregleringen av apoteksmarknaden 2009 har lett till att antalet apotek har ökat i samtliga län. För de mer avlägset belägna lands-bygderna har dock utvecklingen inte varit lika gynnsam. Apoteks-reformen har främst lett till att nya apotek har upprättats i tätor-terna. Enligt Statskontorets utvärdering av reformen har inga apotek etablerats i glesbygd.³ Ett komplement till apoteken, särskilt viktigt i mer avlägset belägna landsbygder, är apoteksombuden. Antalet ombud minskar dock i hela landet. Minskningen är drygt 20 procent

³ Statskontoret 2013:7. *En omreglerad apoteksmarknad. Slutrapport.*

från 2009 till 2015.⁴ Flertalet av ombuden finns i tätortsnära landsbygd.

Ett alternativ med stor potential för de mer avlägset belägna landsbygderna är distribution av läkemedel direkt hem till kunden, eller till ett avhämtningsställe. Denna försäljning ökar också, men från en låg nivå. I likhet med annan internethandel förutsätter distributionsformen också en fungerande bredbandskommunikation.

Antalet postserviceställen minskar

I början av 2000-talet ersatte Posten (numera PostNord) sina postkontor med ombud. Detta ledde till en markant ökning av antalet serviceställen. Under senare år har dock antalet postserviceställen minskat i hela landet. I områden med låg eller mycket låg tillgänglighet är minskningen drygt 21 procent mellan 2009 och 2014.⁵

Tillgängligheten till betaltjänster och viss kontanthantering minskar när bankerna snabbt avvecklar sina kontanttjänster

Betaltjänstmarknaden är genom digitaliseringen en marknad i snabb förändring. Utvecklingen är på det hela taget positiv, men har också lett till vissa problem, bland annat i de mer avlägset belägna landsbygderna. Enligt en rapport från Tillväxtanalys har i dag över 50 000 personer längre än 30 kilometer till sin närmaste betalningsförmedling. När det gäller kontanthantering har drygt 1 100 arbetsställen längre än 30 kilometer till närmaste serviceställe för dagskassehantering.⁶ Länsstyrelserna har i uppdrag att bevaka att det finns grundläggande betaltjänster som motsvarar samhällets behov. Av länsstyrelsernas bevakningsrapport för 2016 framgår att det liksom tidigare år främst är personer med funktionsnedsättning, äldre, asylsökande och nyanlända, små kontantberoende företag i landsbygderna och föreningar som upplever problem med att utföra

⁴ Bygger på uppgifter från Apoteket AB, Läkemedelsverket 2014 (*Apoteksombud – Rapport från Läkemedelsverket*) och Tillväxtanalys 2015:4 (*Tillgänglighet till kommersiell service och offentlig service 2014 – Analys av utvecklingen i landets olika regioner*).

⁵ Post- och telestyrelsen. *Service och konkurrens 2010. Postmarknaden i Sverige*. PTS-ER-2010:07 och *Svensk Postmarknad 2015. Postmarknaden i Sverige*. PTS-ER-2015:3.

⁶ Tillväxtanalys 2015:20. *Tillgång till grundläggande betaltjänster – slutrapport*.

betaltjänster. Stora avstånd till betaltjänster anses fortfarande vara ett problem, främst i lands- och glesbygdsområden. Under 2016 har det tillkommit fler geografiska områden med bristande tillgång till betaltjänster. I de fall bredband och mobiltäckningen är bristfällig är problemen än större.⁷ Detta är ett problem som bland annat påverkar företagens tillväxt i landsbygderna.

6.2 Den kommersiella servicen i landsbygderna – överbäganden och förslag

Kommersiell service utgör en av grundförutsättningarna för att det ska kunna skapas miljöer där medborgare vill bo och företag verka. Näringslivet i Sveriges landsbygder skiljer sig från vad som gäller i tätorter och städer. För att upprätthålla den kommersiella servicen har ofta ideella krafter tagit över driften av affärer, bensinstationer och andra verksamheter. Om den kommersiella service som byföreningar och liknande ideella sammanslutningar har tagit över ska kunna överleva långsiktigt behöver dock den ideella sektorn samverka med offentliga och privata aktörer.

De stöd till kommersiell service som finns i dag inkluderar offentliga aktörer på såväl kommunal som statlig nivå. Förutom länsstyrelserna, som har en central roll på regional nivå, har Tillväxtverket, Jordbruksverket, Post- och telestyrelsen, Läkemedelsverket och Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket viktiga roller som förvaltande myndigheter och stödmyndigheter. De lands- och regioner som ansvarar för de regionala serviceprogrammen spelar också en mycket viktig roll för den kommersiella servicen. Den stora mängden aktörer ställer avsevärda krav på samverkan.

Samverkan behövs även för att hitta praktiska lösningar på hur kommersiell service ska kunna existera och fortleva också i glesbefolkade delar av våra landsbygder. I denna samverkan måste den ideella sektorn involveras. Genom samverkan kan det skapas goda förutsättningar för samlokalisering av kommersiell och offentlig service.

Kommunerna har en nyckelroll för att planera viss grundläggande kommersiell service. Det är också viktigt att företagen i bygden

⁷ Länsstyrelserna 2016:13. *Bevakning av grundläggande betaltjänster 2016*.

engageras i servicens fortlevnad, till exempel genom att tillsammans med kommunen samfinansiera viss del av servicen.

Nedan lämnar kommittén förslag ägnade att bevara och stärka den kommersiella servicen i våra landsbygder.

6.2.1 Statlig vägledning till kommunernas arbete med lokal serviceutveckling

Kommitténs förslag: Boverket ges i uppdrag att utarbeta en nationell vägledning till kommunerna om hur ett serviceperspektiv kan tillföras den kommunala översiktsplaneringen. I arbetet med att ta fram en vägledning bör Boverket samverka med Tillväxtverket och länsstyrelserna.

Kommunerna har en nyckelroll i arbetet med att utveckla den lokala servicen. Enligt Tillväxtverket behöver kommunerna dock arbeta mer med att planera för den kommersiella servicen.⁸ Ett incitament till att göra detta är att tydligare koppla serviceplaneringen till kommunernas översiktsplanering.

I avsnitt 5.1 beskrivs landsbygdernas roll i översiktsplaneringen. Kommittén lämnar också förslag om hur landsbygderna bättre ska kunna utvecklas inom ramen för den kommunala översiktsplaneringen.

I den nya plan- och bygglagen ges översiktsplanen en mer strategisk och visionär roll. Utifrån det vidgade syftet med översiktsplanerna är det naturligt att ta med landsbygdernas kommersiella service i planeringen. Det finns också kommuner som redan i dag gör detta.⁹ Generellt behöver dock kommunerna bli bättre på att planera sin kommersiella service, särskilt ur ett landsbygdsperspektiv.

För att den kommersiella servicen på landsbygderna ska kunna fortleva och utvecklas är det viktigt att kommunerna strategiskt planerar för denna service. Utan en sådan planering är det svårt för kommunerna att hantera förändringar och bedöma vilka insatser som behöver göras och när de behöver göras. För att hjälpa kom-

⁸ Tillväxtverket (2016), *Pilotkommuner för serviceutveckling. Slutrapport*. Rapport 0196.

⁹ Falun och Borlänges gemensamma översiktplan är ett exempel, se *SOU 2015:35*, s. 109.

munerna att genomföra en mer strategisk planering föreslår kommittén därför att Boverket ges i uppdrag att utarbeta en nationell vägledning om hur ett serviceperspektiv kan tillföras den kommunala översiktsplaneringen. I arbetet med att ta fram vägledningen bör Boverket samverka med Tillväxtverket och länsstyrelserna.

6.2.2 Den samhällsomfattande posttjänsten i landsbygderna

Kommitténs förslag: Regeringen avvisar i beredningen av 2015 års postlagsutrednings betänkanden de förslag som innebär en försämring av postservicen i landsbygderna.

I april 2016 överlämnade 2015 års postlagsutredning ett delbetänkande. I september samma år överlämnades sedan utredningens slutbetänkande.¹⁰

Postlagsutredningen visar på landsbygders behov av en väl fungerande postservice ...

De kartläggningar som Postlagsutredningen har gjort visar tydligt landsbygders behov av en väl fungerande postservice. I delbetänkandet konstateras bland annat att företag i landsbygderna i högre grad är beroende av posttjänster än företag i tätorter, eftersom kostnaderna för alternativa leveransmöjligheter, såsom budfirmor, är högre i landsbygderna. Alternativen är också färre. Den bredbandsstruktur som finns i dag kommer inte heller att fullt ut kunna ersätta behovet av posttjänster. Vidare konstateras att små företag på landsbygden troligtvis är mer känsliga för förändringar av nuvarande pristak än vad privatpersoner inom samma område är, eftersom företagen har ett större behov av att kunna skicka brev med exempelvis fakturor. Utredningen noterar också att de flitigaste e-handelskonsumenterna bor i de mer avlägset belägna delarna av landet.

I slutbetänkande redovisar Postlagsutredningen kartläggningar som visar att det genomsnittliga avståndet till posttjänster är cirka

¹⁰ SOU 2016:27. *Som ett brev på posten. Postbefordran och pristak i ett digitaliserat samhälle* och SOU 2016:54. *Till sista utposten. En översyn av postlagstiftningen i ett digitaliserat samhälle*.

tre gånger så stort i utpräglade glesbygdskommuner jämfört med i storstäderna. I en typisk glesbygdskommun är det i genomsnitt nästan sex kilometer till postombudet. Det finns dock kommuner som har ett genomsnittsavstånd på närmare 10 kilometer. När det gäller avståndet till postmottagarnas avlämningsställe är skillnaderna ännu större mellan storstad och glesbygd. I en tätort har endast 0,6 procent av mottagarna längre än 500 meter till sitt avlämningsställe, medan motsvarande avstånd gäller för 7,8 procent av mottagarna utanför tätort.

Kartläggningarna visar också att invånare i mer glest befolkade områden, med längre avstånd till offentlig och kommersiell service, är mer beroende av femdagarsutdelning av posten än invånare i områden med större tillgänglighet till service. Vidare konstaterar Postlagsutredningen att marginella försämringar av postservicen kan leda till avfolkning eller försämrade förutsättningar att bedriva näringsverksamhet. Detta kan i sin tur få till följd att underlaget för god service till området blir för litet.

... men utredningens förslag kan leda till försämrad service

De kartläggningar som Postlagsutredningen redovisar i sina båda betänkanden visar tydligt hur beroende landsbygdersnas befolkning är av en väl fungerande postservice och hur försämringar av den servicen slår extra hårt mot landsbygderna. I de förslag som Postlagsutredningen lägger beaktas dock landsbygdersnas utsatthet i begränsad utsträckning.

I sitt delbetänkande föreslår utredningen att dagens krav på övernattsbefordran i den samhällsomfattande posttjänsten ska ersättas med en tvådagars bastjänst för brevbefordran, där minst 95 procent av breven ska ha delats ut senast den andra arbetsdagen räknat från inlämningsdagen.¹¹ Vidare föreslår utredningen att det nuvarande pristaket som omfattar alla enstaka brev upp till 500 gram som lämnats in för övernattsbefordran ska ersättas med ett pristak för brev upp till 250 gram som befordras över två arbetsdagar. Det nya pristaket ska kunna anpassas till de förväntade volymnedgångarna.

¹¹ Dagens krav är att minst 85 procent ska befordras över natt och minst 97 procent inom tre arbetsdagar.

För privatpersoner i landsbygderna som saknar fullgod internet-uppkoppling och alternativ till PostNord innebär Postlagsutredningens förslag en försämring av servicen. Företagare som skickar varor med brev kommer med utredningens förslag inte längre att kunna ge dessa kunder lika snabb service till samma pris om inte andra logistikföretag än PostNord finns i området.

I Postlagsutredningens slutbetänkande föreslås bland annat att tillhandahållare av posttjänster ska överlämna till lämplig myndighet uppgifter om sin ekonomi och verksamhet som är nödvändiga för uppföljning och bevakning av postmarknaden. Som det är i dag har Post- och telestyrelsen ingen möjlighet att begära underlag från exempelvis andra paketdistributörer än PostNord. Enligt Postlagsutredningen innebär dagens brist på relevant data att Post- och telestyrelsens möjligheter att till exempel välja att inte utse någon tillhandahållare på valda delar av paketmarknaden begränsas. Detta kan i sin tur, enligt utredningen, bygga in ineffektiviteter på en marknad som i en framtid eventuellt skulle kunna bedömas tillhandahålla samhällsomfattande posttjänster på egen hand, utan att någon tillhandahållare utses. För landsbygdernas befolkning kan en sådan utveckling tolkas som ytterligare ett bevis på att staten drar sig tillbaka från Sveriges landsbygder.

Kommittén anser att regeringen i sin beredning av Postlagsutredningens förslag bör avvisa de förslag som innebär försämringar av posttjänsterna i Sveriges landsbygder. Postlagsutredningens egna kartläggningar av posttjänsternas betydelse för landsbygderna kan då utgöra en lämplig utgångspunkt.

6.2.3 Kreditinstitutens ansvar för betaltjänster och kontanthantering behöver lagregleras

Kommitténs förslag: Kreditinstitutens ansvar för att tillgodose sina kunders behov av betaltjänster och kontanthantering regleras i lagen (2010:751) om betaltjänster. Även företag och föreningar ska omfattas av rätten att öppna betalkonton med grundläggande funktioner, som uttag och insättning av kontanter.

Genom digitaliseringen är betaltjänstmarknaden en marknad i snabb förändring. Utvecklingen har i huvudsak varit positiv, men det finns också vissa problem som bland annat drabbat de mer avlägset belägna landsbygderna. Bankernas snabba minskning av kontanthantering har lett till att tillgången till kontanttjänster i dessa områden brister. Detta är något som inte bara drabbar enskilda medborgare utan också företag och föreningar. Främst är det små företag och små föreningar i de mer avlägset belägna landsbygderna som upplever problem. Riksbanken har i sitt remissyttrande över en delrapport från 2015 års betaltjänstutredning bedömt att det är en betydande risk att för att bristerna i tillgänglighet kommer att öka i framtiden om kreditinstituten får fortsätta att styra avvecklingstakten för kontanttjänsterna.¹²

Enligt ett EU-direktiv ska banker tillhandahålla betalkonton och betalkort och därmed ge alla rätt att öppna konto till vilka grundläggande betaltjänster är kopplade. Betalkontodirektivet ska vara genomfört i nationell rätt senast 18 september 2016. I ovan nämnda delrapport från 2015 års betaltjänstutredning lämnas förslag till genomförande av direktivet. Utredningen föreslår att rätten till betalkonto ska gälla för konsumenter som är lagligen bosatta inom EES-området. Betaltjänstutredningen anser dock inte att rätten till betalkonto ska utvidgas till att också gälla näringsidkare och ideella föreningar. Detta motiverar utredningen med att de grundläggande funktioner som ska kunna knytas till ett betalkonto bara delvis motsvarar behovet av betaltjänster för företagare.

Betaltjänstutredningen föreslår också att ett kreditinstitut bara ska vara skyldig att erbjuda de grundläggande funktioner som det tillhandahåller andra kunder. Eftersom inte samtliga kreditinstitut hanterar kontanter innebär förslaget att det inte ska införas någon skyldighet för kreditinstitut att tillhandahålla insättnings- och uttagsmöjligheter för kontanter eller att ta emot kontanter över disk för att genomföra betalningar.

Enligt utredningens förslag ska Finansinspektionen ha ansvar för tillsynen över att bestämmelserna som genomför betalkontodirektivet följs.

¹² 2015 års betaltjänstutredning 2016. *Tillgång till betalkonto med grundläggande funktioner*, delrapport 2. Riksbanken (2016), *Remissyttrande om Tillgång till betalkonto med grundläggande funktioner. Delrapport 2 från 2015 års betaltjänstutredning* (Fi 2015:02). Dnr 2016-00062.

I sitt remissyttrande över utredningens rapport vill Riksbanken gå längre än utredningen för att säkerställa tillgången på betaltjänster för konsumenter. Till skillnad från utredningen föreslår Riksbanken att det ska införas en i lag reglerad skyldighet för kreditinstituten att erbjuda betalkonton med grundläggande funktioner, som uttag och insättningar av kontanter. Riksbanken föreslår också att företag och föreningar ska omfattas av rätten att öppna betalkonton med grundläggande funktioner.

Kommittén anser att det är marknadens ansvar, genom banker och andra kreditinstitut, att nu och framöver förse medborgarna med betaltjänster, inklusive möjligheter att ta ut och sätta in kontanter. Kommittén delar Riksbankens bedömning att detta ansvar behöver förtydligas i lag. Kommittén delar även Riksbankens bedömning att företag och föreningar ska omfattas av rätten att öppna betalkonton med grundläggande funktioner som kontanthantering.

6.3 De kommunala välfärdstjänsterna står inför stora utmaningar

Landsbygds kommunernas ekonomi har stor betydelse för möjligheterna att erbjuda medborgarna en likvärdig samhällsservice och utbildning.

I takt med att många kommuner har minskat sin befolkning har det blivit allt mer aktuellt att diskutera hur välfärden kan tryggas i hela landet. De demografiska förändringarna gör att många kommuner i landsbygderna kommer att ställas inför svårigheter att finansiera sin verksamhet och att klara rekryteringen av personal, såväl inom skola och omsorger som till olika befattningar vilka förutsätter specialistkompetens.

Detta avsnitt bygger dels på utredningar framtagna av Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) och Konjunkturinstitutet.¹³ Rapporten *En bärkraftig kommunstruktur*, skriven på uppdrag av Kommuninvest AB, redovisar alternativa lösningar för att hantera kom-

¹³ Sveriges kommuner och landsting 2010. *Framtidens utmaning – välfärdens långsiktiga finansiering*, Konjunkturinstitutet 2015. *Den långsiktiga hållbarheten i de offentliga finanserna*, specialstudie 43.

munsektorns växande finansiella problem och olika alternativ för att stärka kommunernas bärkraft.¹⁴

Landstingens ekonomi har inte behandlats av kommittén. Enligt SKL:s Ekonomirapport i april 2016 har emellertid åtskilliga landsting betydande ekonomiska problem.¹⁵ Nära hälften av landstingen redovisade underskott för 2015, trots att skatteunderlaget ökade med 4,5 procent och AFA Försäkringar återbetalade 1,3 miljarder kronor till landstingen. En orsak till underskotten är enligt SKL en hög kostnadsökningstakt som bara delvis beror på ökade behov till följd av befolkningsförändringar. Enligt SKL kommer den kraftiga ökningen av antalet äldre personer och en försämrad försörjningskvot de närmaste åren att ställa krav på landstingen att effektivisera sina verksamheter. Om inte effektiviseringarna kan genomföras väntar skattehöjningar i flera landsting. Det hör till bilden av landstingens ekonomi att endast ett av landstingen har en positiv soliditet inklusive pensionsåtaganden. Ssammantaget var landstingens soliditet för koncerner minus 35,8 procent vid utgången av 2015.

Skillnader i ekonomisk bärkraft

Kommuner med mindre än 10 000 invånare, minskande befolkning och en gles bebyggelsestruktur har som regel en svag egen ekonomisk bärkraft. Denna typ av kommuner har på grund av glesheten och befolkningsminskningen ofta en hög kostnad för sin verksamhet, negativa resultat, stora pensionsåtaganden, låg soliditet, låg skattekraft och hög kommunalskatt. Det kommunala utjämnings-systemet gör emellertid att dessa kommuner kan erbjuda en god samhällsservice trots att de yttre förutsättningarna inte är gynnsamma.

Det är stora skillnader i ekonomisk bärkraft mellan olika typer av landsbygdskommuner. Kommunerna i Norrlands inland samt kommuner i skogslänen och i de delar av södra Sverige som hamnar mellan de expansiva stadsregionerna, till exempel södra Östergötland och norra Skaraborg, har svagare bärkraft än kommuner som ligger inom pendlingsregioner kring expansiva städer och storstäder.

¹⁴ Häggroth, S. 2016, En bärkraftig kommunstruktur, Kommuninvest.

¹⁵ Sveriges Kommuner och Landsting 2016. *Ekonomirapporten, april 2016 – om kommunernas och landstingens ekonomi*.

Demografi och ekonomi

Många landsbygdskommuner står inför en utveckling med en åldrande befolkning och en ökande försörjningskvot, det vill säga färre sysselsatta i förhållande till unga och äldre. Det är svårt att anpassa den kommunala verksamheten till en krympande befolkning i den takt som vore önskvärd; den lokala infrastrukturen är svår att ändra på kort sikt och det kan vara svårt att få medborgarnas acceptans för nedskärningar, som exempelvis nedläggning av skolor.

Om befolkningen i en kommun minskar, minskar också underlaget för att rekrytera specialister. Ett sätt att hantera detta skulle vara att kommunerna delade på specialisttjänsterna. Kommunal samverkan är dock av begränsad omfattning sett till de faktiska behoven av att dela på denna typ av tjänster. Som framgår av Kommuninvests ovan nämnda rapport ser statliga myndighetsföreträdare med oro på de mest utsatta kommunernas möjligheter att tillämpa nationell lagstiftning och att åstadkomma en rättssäker myndighetsutövning.

Konjunkturinstitutets analyser visar att hela kommunsektorn behöver tillföras betydande resurser på grund av de demografiska förändringarna. Försörjningskvoten kommer att öka fram till mitten av 2030-talet och om inte resurser tillförs välfärdstjänsterna kommer resultatet att bli neddragningar i välfärdens olika verksamheter. Om inte pensionsåldern höjs kommer valet, enligt Konjunkturinstitutet, att stå mellan skattechöjningar eller en minskning av det offentliga åtagandet. Konjunkturinstitutet har bedömt att behovet av resurser till välfärdstjänsterna är cirka 130 miljarder fram till mitten av 2030-talet.

Långtidsutredningen har beräknat att de största behoven av tillskott till den kommunala ekonomin kommer att finnas i kommuner som enligt utredningens terminologi är "avlägsset" belägna. Det gäller både avlägsset belägna landsbygdskommuner, täta kommuner avlägsset belägna samt mycket avlägsset belägna landsbygdskommuner.¹⁶ Långtidsutredningen pekar också på att det kommunala utjämnings-systemet kommer att utsättas för påfrestningar med tanke på de demografiska förändringarna i olika delar av landet.

¹⁶ SOU 2015:101, *Demografins regionala utmaningar*, Bilaga 7 till Långtidsutredningen 2015.

Vidare har Långtidsutredningen visat att de ekonomiska konsekvenserna av de demografiska förändringarna i hög grad är beroende av vilka antaganden som görs om den kommunala verksamhetens framtida volymutveckling. Om denna fortsätter att öka med mer än 1 procent om året, vilket demografin motiverar, kommer underskotten i kommunernas finanser att bli av stor omfattning. De största problemen skulle uppstå i de mest avlägsna landsbygdskommunerna, där den ekonomiska förändringen skulle innebära ett behov av att kraftigt höja kommunalskatterna.

Personal- och kompetensförsörjning

Den kommunala sektorn står inför ett betydande behov av att rekrytera till i stort sett alla typer av tjänster.

Från 2020 till 2035 kommer den andel av befolkningen i yrkesverksam ålder som behövs inom vård och omsorg att öka. Andelen som kommer att behöva arbeta inom omsorgen av äldre samt funktionsnedsatta kommer att vara högre i Norrlands inland än i de storstadsnära kommunerna. År 2014 var i Norrlands inland 9,5 procent av befolkningen anställda inom omsorgen av äldre och funktionsnedsatta. Den andelen förväntas öka till nästan 17 procent 2035, eftersom andelen äldre ökar i snabb takt.

Även inom skolan pågår en omfattande generationsväxling och behovet av behöriga lärare är stort i hela landet. Många avlägset belägna kommuner har stora svårigheter att rekrytera lärare redan i dag och svårigheterna kan förväntas öka i takt med att konkurrensen om lärarna mellan kommunerna ökar.

6.4 De kommunala välfärdstjänsterna i landsbygderna – överväganden och förslag

Det är väsentligt att staten kan fullfölja den målsättning som finns i flera speciallagar, nämligen att medborgarna ska ha tillgång till likvärdiga välfärdstjänster, främst inom vård, skola och omsorg, oberoende av var i landet de bor. Detta innebär inte att tjänsterna

ska ha samma utformning i alla kommuner, något som har understrukits av bland annat Ansvarskommittén.¹⁷

Det bör också nämnas att den kommunala likställighetsprincipen – reglerad i kommunallagen – ska tillämpas i förhållande till alla kommunmedlemmar. Det innebär att kommunmedlemmar inte får behandlas olika utan särskilda i lagstiftningen angivna skäl.

Staten har det yttersta ansvaret för att säkerställa att alla kommuner har samma förutsättningar att tillhandahålla en likvärdig samhällsservice, i vart fall inom de obligatoriska områdena.

Kommittén anser att staten även i framtiden bör ta det övergripande ansvaret för att skapa de ekonomiska förutsättningarna för kommunerna att ta ansvar för en likvärdig samhällsservice och utbildning i alla delar av Sverige. Staten bör tillföra den kommunala sektorn de ekonomiska resurser som kommunerna behöver i takt med att försörjningskvoten ökar och de demografiska förändringarna ger upphov till ett behov av ökade insatser främst inom vården och omsorgen. Men kommunerna behöver också öka ansträngningarna för att utnyttja sina resurser effektivt, exempelvis genom att utnyttja digitaliseringens möjligheter och att samverka över kommungränserna.

Invandringen förändrar förutsättningarna för landsbygders kommuner

Kommittén har låtit göra befolkningsframskrivningar för samtliga kommuner med hänsyn tagen till effekterna av invandringen.¹⁸ Framskrivningarna visar att dessa effekter kan förväntas bli omfattande, särskilt i små kommuner med en omfattande bosättning av nyanlända. Hur varje enskild kommun påverkas av flyktingsituationen påverkas av en rad faktorer, bland annat invandrargruppens storlek, utflytningsbenägenheten, möjligheterna att få arbete samt statens framtida ekonomiska ersättningar till kommuner med en omfattande bosättning av nyanlända.

Den kraftiga ökningen av nyanlända i kommunerna kan emellertid också ses som en möjlighet för många kommuner, som länge har haft en minskande folkmängd, att bryta denna utveckling.

¹⁷ SOU 2007:10. *Hållbar samhällsorganisation med utvecklingskraft.*

¹⁸ Statisticon 2016. *Scenarier för befolkningsutveckling i landsbygdskommuner.*

Detta förutsätter dock att kommunerna är aktiva när det gäller att utbilda och validera nyanlända, så att de kan få ett arbete. Kommunerna behöver även bygga bostäder. Vidare behöver de arbeta aktivt med att i den egna verksamheten anställa nyanlända med rätt kompetens i ett läge där kommunerna står inför mycket stora rekryteringsbehov.

Om inte integrationen av de nyanlända lyckas kommer kommunernas kostnader för försörjningsstöd att öka mycket kraftigt.

6.4.1 Det kommunala utjämningssystemet bör anpassas till ändrade förhållanden

Kommitténs förslag: Regeringen lägger fram förslag med syfte att anpassa det kommunala utjämningssystemet till ändrade förutsättningar samt gör en översyn av statsbidragen till kommunerna.

Enligt kommittén bör flera av de förslag som kommittén lägger fram vara till nytta för den kommunala verksamheten i landsbygderna. Det kan exempelvis gälla förslag som syftar till att utveckla företagandet, vilket kan leda till ökat jobbskapande och därmed ökade skatteintäkter. Även förslagen om utbyggnad av bredbandsnätet, ökade insatser för kompetensförsörjning samt en ökad närvaro i landsbygderna av statlig verksamhet är positiva, sett ur kommunal synvinkel.

Landsbygderna spelar en väsentlig roll i Sveriges ekonomi. Därför är det av stor betydelse att människor kan bo och verka där. Detta förutsätter att det finns en väl fungerande samhällsservice i landsbygderna.

Det kommunala utjämningssystemet har en helt avgörande betydelse för att kommuner med låg skattekraft, ogynnsam åldersstruktur samt höga strukturella kostnader, bland annat på grund av gles bosättning, ska kunna tillhandahålla tjänster på likvärdiga villkor. Dagens utjämningssystem bygger delvis på inaktuella uppgifter. Utjämningssystemet tar inte hänsyn till att det mer omfattande mottagandet av nyanlända med uppehållstillstånd har olika konsekvenser i olika kommuner. SKL har påpekat att de delar av kostnadsutjämningen som kompenserar för landsbygdernas merkostnader för stor

yta och spridd befolkning har urholkats under senare år på grund av att dessa komponenter i utjämningsystemet inte har uppdaterats.¹⁹

Regeringen har tillsatt en särskild utredare med uppdrag att göra en översyn av systemet med kostnadsutjämnning.²⁰ Uppdraget ska redovisas senast den 1 juni 2018. Kommittén ser positivt på att regeringen har tagit detta initiativ och vill uttrycka ett önskemål om att regeringen snarast efter utredningsarbetets avslutande förelägger riksdagen ett förslag som säkerställer att det kommunala utjämningsystemet aktualiseras och anpassas till ändrade förutsättningar. Det är kommitténs principiella uppfattning att det kommunala utjämningsystemet fortlöpande bör följas upp och att de politiska partierna bör medverka i ett sådant uppföljningsarbete.

Kommittén anser att det kommunala utjämningsystemet även i framtiden bör vara det generella systemet för att skapa likvärdiga förutsättningar för kommunernas och landstingens/regionernas verksamhet. Om det emellertid visar sig vara svårt att säkerställa kvaliteten i välfärdstjänsterna i mycket små och avlägsna kommuner, trots en reformering av utjämningsystemet, anser kommittén att regeringen bör överväga att för vissa särskilt utsatta kommuner utforma ett ekonomiskt grundstöd.

I samband med en omläggning av det kommunala utjämningsystemet genomförde staten under 1990-talet en reformering av de statliga bidragen till kommunerna. Reformen innebar att ett femtiotal specialdestinerade statsbidrag omvandlades till ett generellt statsbidrag som utgick till kommunerna med ett lika stort belopp per invånare. Under de senaste decennierna har emellertid statsbidragen i ökande utsträckning åter blivit specialdestinerade. Enligt SKL fanns det 129 specialdestinerade statsbidrag 2016, varav 93 till kommunerna och 36 till landstingen (6 bidrag går både till kommuner och till landsting). Ökningen har varit särskilt stark inom skolan.

Ökningen av specialdestinerade statsbidrag skapar särskilda problem för små kommuner med begränsade administrativa resurser för att utforma de ansökningshandlingar som oftast krävs för att rekvirera statsbidragen. Resultatet har blivit att åtskilliga små kommuner

¹⁹ Sveriges kommuner och landsting 2014. *Yttrande över Statskontorets förslag till Uppdaterad indelningsgrund i delmodellen för barn och ungdomar med utländsk bakgrund*, Dnr Fi2014/02297/K.

²⁰ Dir. 2016:91. *Översyn av kostnadsutjämnningen för kommuner och landsting*.

inte kan medverka i olika nationella satsningar för att exempelvis höja kvaliteten inom skolan eller socialtjänsten.

Samtidigt som det kommunala utjämningssystemet utreds anser kommittén att regeringen bör ta initiativ till att göra en översyn av de specialdestinerade statsbidragen med syfte att omvandla vissa av dessa till generella statsbidrag. En sådan åtgärd kan underlätta för landsbygdskommunerna att göra lokala prioriteringar och få del av statliga medel som de annars skulle ha svårt att erhålla.

6.4.2 Kommunernas förmåga att rekrytera personal bör stärkas

Kommitténs förslag: Regeringen tar initiativ som syftar till att öka kommunernas förmåga att rekrytera personal.

Många kommuner har redan i dag svårigheter att säkerställa kompetensen i verksamheten, inte minst inom skolan och olika rätts-tillämpande verksamheter som socialtjänsten, miljöskyddstillsynen samt plan- och byggverksamheten. Rekryteringen av personal till äldreomsorgen kommer också att behöva öka.

För att underlätta rekryteringen av personal till kommuner i landsbygderna kommer flera olika typer av åtgärder att behövas, inte minst inom arbetsmarknadspolitiken. Med tanke på att andelen nyanlända är mycket stor i många kommuner, i vissa små kommuner utgör den 10 procent av den bofasta befolkningen, bör stora insatser göras för att underlätta en rekrytering av nyanlända till den kommunala verksamheten. Behovet finns inom äldreomsorgen, men även inom skolan. Språkutbildning, valideringar av utbildningar i hem-länderna, ”snabbspår” in i det svenska samhället och yrkesutbildningar av olika slag kommer att kunna underlätta för nyanlända att få anställning i de kommuner där de vistas. Det är därför väsentligt att samarbetet mellan kommunerna och Arbetsförmedlingen utvecklas ytterligare. I kapitel 4 lämnar vi förslag om hur kommunernas kompetensförsörjning skulle kunna förbättras genom ett samarbete mellan kommunerna, statliga myndigheter och landets lärosäten.

Rekryteringen av specialister till glesa kommuner kommer att vara en betydande utmaning för de berörda kommunerna. Den naturliga lösningen vore att kommunerna samverkade om använd-

ningen av olika typer av specialister, men denna utveckling går långsamt. Delvis förhindras den också av gällande lagstiftning, bland annat lagen om offentlig upphandling. Det är inte möjligt för fler kommuner att gemensamt anställa en specialist för att fullgöra uppgifter i mer än en kommun. De nuvarande formerna för kommunal samverkan upplevs av många kommuner antingen som tungrodda eller som demokratiskt bristfälliga.

I Kommuninvests tidigare nämna rapport om kommunernas bärkraft redovisas alternativa lösningar för att stärka kommunernas förmåga att ta ansvar för sina uppgifter.²¹ Det handlar bland annat om att tillämpa en asymmetrisk ansvarsfördelning, att åstadkomma en ökad samverkan mellan kommunerna och att genomföra kommundimensioneringsåtgärder. Kommittén tar inte ställning till vilket alternativ som bör väljas. Däremot föreslår vi att regeringen tar initiativ till ett arbete som syftar till att stärka kommunernas förmåga att rekrytera specialister inom olika verksamhetsområden.

6.5 En kulturpolitik för hela landet

Kulturpolitiken ska främja allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och till att utveckla sina skapande förmågor.²² Kulturen kan också skapa ekonomiska värden genom kulturella kreativa näringar och stärka den sociala sammanhållningen genom att bland annat öka kunskapen om människors olika villkor och de historiska sammanhang vi lever i. Den sociala sammanhållningen, inte minst i landsbygdskommuner, stärks också av ett livaktigt föreningsliv. Där spelar exempelvis idrottsrörelsen en viktig roll för att integrera nya kommunmedlemmar.

Kulturen kan på olika sätt bidra till attraktiva livsmiljöer i våra landsbygder, till exempel genom att ta till vara landsbygdernas kulturmiljöer. Det är därför viktigt att även landsbygdernas befolkning ges likvärdiga möjligheter att ta del av och utöva kultur. Av Kulturanalys samlade uppföljning av de kulturpolitiska målen som genomfördes 2015 framgår vissa skillnader i kulturaktiviteter mellan de som bor i större tätort/stad och de som är bosatta i lands-

²¹ Häggroth, S. 2016. *En bärkraftig kommunstruktur*. Kommuninvest.

²² Prop. 2016/17:1. Utgiftsområde 17, s. 26.

bygderna eller i mindre tätorter.²³ För relativt lättillgängliga aktiviteter som att sjunga eller spela, skriva, syssla med handarbete, hantverk eller hemslöjd är skillnaderna små. Däremot finns det påtagliga skillnader när det gäller de klassiska konstarterna. En klart mindre andel av de som bor i landsbygderna eller i mindre tätorter går på teater, klassiska konserter eller konstutställningar, jämfört med personer som bor i större tätorter eller städer. Landsbygdsbefolkningen går inte heller lika ofta på bio som personer som är bosatta i större tätorter eller städer.

Två faktorer som har visat sig påverka deltagandet i kulturaktiviteter är ålder och utbildningsnivå. Även om man tar hänsyn till att befolkningen i landsbygderna och i mindre tätorter i genomsnitt är äldre och har lägre utbildningsnivå jämfört med de som bor i större tätorter och städer kvarstår dock resultaten, om än på en lägre nivå. Detta pekar mot att geografiskt avstånd är en viktig faktor för att förklara deltagande i kulturaktiviteter.

Kulturanalys varnar i sin uppföljning för att en fortsatt befolkningskoncentration kan medföra att villkoren för mer glesbefolkade delar av landet kan försämrast. Ett vikande befolkningsunderlag kan leda till att antalet kommersiella och offentliga kulturinstitutioner som biografer och bibliotek minskar ytterligare i glesbygdskommuner och mindre tätorter.

6.6 En lokaljournalistik i kris

Med anledning av att mediepolitiken och mediernas situation har utretts av Medieutredningen har kommittén avstått från att lägga förslag inom området.²⁴

Kommittén kan dock konstatera att lokaljournalistiken är i kris och att detta har drabbat mediebevakning i landsbygderna hårt. På tio år har exempelvis var tredje lokalredaktion försvunnit.²⁵ Detta är ett demokratiproblem. Utan granskning av, och insyn i, lokalpolitiken kan misstag och oegentligheter förbli oupptäckta. Förståelsen

²³ Myndigheten för kulturanalys 2016. *Kulturanalys 2016*, s. 19.

²⁴ SOU 2016:80. *En gränsöverskridande mediepolitik. För upplysning, engagemang och ansvar.*

²⁵ Ahltén, K. & Nygren, G. 2014. *Landsbygd i medieskugga – nedmonteringen av den lokala journalistiken och bilden av landsbygden i Dagens Nyheter*. Södertörns högskola, s. 25.

för lokalpolitikens villkor och engagemanget i lokalsamhället riskerar också att minska.

Kommittén utgår från att regeringen med utgångspunkt i Medieutredningens förslag kommer att agera för att möta en utveckling som utgör ett reellt hot mot en grundpelare i en fungerande demokrati: medborgarnas tillgång till korrekt och trovärdig information, beskriven ur olika perspektiv och infallsvinklar.

6.7 Kulturen i landsbygderna – överväganden och förslag

6.7.1 Kulturen behöver bli mer tillgänglig i landsbygderna

Kommitténs förslag: Statens kulturråd ges i uppdrag att redovisa hur myndigheten arbetar för att bidra till att göra kulturen tillgänglig i Sveriges landsbygder.

Myndigheten för kulturanalys ges i uppdrag att analysera tillgänglighet och deltagande i kulturaktiviteter i Sveriges landsbygder. Kulturanalys ska utifrån sin analys ge förslag på åtgärder för att stärka kulturdeltagandet i landsbygderna. Kulturanalys ska genomföra sitt uppdrag i dialog med aktörer inom kultursektorn.

Inomregionala obalanser kvarstår med kultursamverkansmodellen

Kultursamverkansmodellen innebär att landstingen och regionerna tillsammans med kommunerna upprättar regionala kulturplaner efter samråd med civilsamhället och det professionella kulturlivet.²⁶ Planerna, som ska innehålla medfinansiering från landsting och regioner, ligger sedan till grund för statens bidragsbeslut. Besluten fattas av Statens Kulturråd efter samråd med Samverkansrådet.²⁷ Landstingen och regionerna får själva fördela de statliga medlen till de

²⁶ Modellen omfattar samtliga landsting/regioner utom Stockholms läns landsting.

²⁷ Samverkansrådet består representanter för: Riksarkivet, Riksantikvarieämbetet, Svenska Filminstitutet, Riksteatern, Nämnden för hemslöjdsfrågor, Kungliga biblioteket, Konstnärsnämnden, länsstyrelserna. Kulturrådet innehar ordförandeposten.

kulturverksamheter som tillhör något av kultursamverkansmodellens sju områden.²⁸

Målet med samverkansmodellen är att föra kulturen närmare medborgarna och att ge regionerna ett ökat ansvar och en ökad frihet inom kulturområdet. Staten har dock ett fortsatt övergripande strategiskt ansvar för den nationella kulturpolitiken. I praktiken har införandet av kultursamverkansmodellen endast lett till små förändringar i bidragfördelningen jämfört med tidigare då Kulturrådet fördelade bidrag direkt till de regionala institutionerna.²⁹

Kultursamverkansmodellen har aktualiserat en diskussion om den inomregionala balansen, framför allt mellan stora och små kommuner. Riksdagens kulturutskott har i en uppföljning av modellen också visat att möjligheterna till deltagande i kulturlivet skiljer sig mycket mellan stora och små kommuner.³⁰ För en befolkningsmässigt liten men till ytan stor kommun är det exempelvis problematiskt med en fördelning av kulturpolitiska medel som utgår från antal invånare eller antal barn. Det innebär bland annat att dessa kommuner på grund av kostnaden får svårt att ta del av större scenuppsättningar.

Digitaliseringen kan öka tillgängligheten i landsbygderna

Digitaliseringen har på olika sätt bidragit till att öka spridningen av kulturupplevelser. Biografernas digitalisering och framväxten av nya digitala visningsformer för film ger möjligheter till ett ökat och mer flexibelt utbud i hela landet. Flera tidigare vilande biografer på mindre orter har som följd av digitaliseringen kunnat öppnas igen. Av landets kommuner har i dag cirka 90 procent minst en digital salong.³¹

Även kulturarvs- och museisamlingar kan göras mer tillgängliga med hjälp av innovativa tekniska lösningar. År 2014 hade museerna i genomsnitt digitaliserat 30 procent av sina samlingar.³² Vidare har

²⁸ De sju områdena är: professionell teater-, dans- och musikverksamhet, regional museiverksamhet, regional biblioteksverksamhet, läs- och litteraturfrämjande verksamhet, regional enskild arkivverksamhet, filmkulturell verksamhet och hemslöjdsfrämjande verksamhet.

²⁹ Myndigheten för kulturanalys 2016. *Kulturanalys 2016*, s. 31–39.

³⁰ Kulturutskottet 2015. *Är samverkan modellen?. En uppföljning och utvärdering av kultursamverkansmodellen*. KrU 2015/16:RFR4.

³¹ *Prop. 2016/17:1 Utgiftsområde 17*, s. 135.

³² Myndigheten för kulturanalys 2016. *Kulturanalys 2016*, s. 27.

Svenskt visarkiv vid Statens musikverk digitaliserat över 50 000 ljudinspelningar.

Även Kulturskoleutredningen lyfter fram digitaliseringens möjligheter i sitt betänkande.³³ Utredningens kartläggning visar att stora avstånd till närmaste tätort kan innebära att barn och föräldrar inte har kännedom om den kommunala musik- eller kulturskoleverksamheten. Långa resor gör det också svårare för dessa barn att delta i verksamheten. Enligt Kulturskoleutredningen har den nya tekniken stor potential att ge barn i glesbygd ökad tillgång till lärare och till andra elever över internet. En förutsättning är dock att tillgången till bredband är fullt utbyggd över hela landet.

Digitaliseringen kan således öka landsbygdernas tillgång till både klassisk kultur och populärkultur. Som Kulturskoleutredningen framhåller är dock en förutsättning för att detta ska ske att även landsbygderna får tillgång till en säker och snabb digital infrastruktur.³⁴

Kulturrådet ska arbeta för kulturens tillgänglighet i hela landet

Statens kulturråd spelar en viktig roll i den svenska kulturpolitiken. Kulturrådet medverkar också i det regionala tillväxtarbetet. Myn-digheten har arbetat fram en strategi för sin medverkan i det arbe-tet.³⁵ Ingenstans i den strategin uppmärksammas dock svårigheterna att få tillgång till ett brett kulturutbud som finns i de mer gles-befolkade delarna av våra landsbygder.

Kulturrådets uppdrag är att med utgångspunkt i de nationella kulturpolitiska målen verka för kulturens utveckling och tillgäng-lighet. Av de nationella kulturpolitiska målen framgår att alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet. Kulturrådet har i uppdrag att redo-visa det regionala utfallet av myndighetens bidragsgivning.

Det är kommitténs uppfattning att Kulturrådet inom ramen för sitt uppdrag kan göra mer för att tillgängliggöra kulturen också i landsbygderna. Det finns flera sätt för Kulturrådet att göra detta. Ett sätt är att myndigheten lyfter fram landsbygdernas behov i det regio-

³³ SOU 2016:69. *En inkluderande kulturskola på egen grund.*

³⁴ Kommittén lämnar förslag om utbyggnad av den digitala infrastrukturen i kapitel 3.

³⁵ Statens kulturråd 2014. *Strategi för Kulturrådets medverkan i det regionala tillväxtarbetet och EU:s sammanhållningspolitik.*

nala tillväxtarbetet. Ett annat sätt är att Kulturrådet inom kultursamverkansmodellen uppmärksammar landsbygdernas behov. Det kan ske vid samrådet i Samverkansrådet och i dialogerna med landsingen/regionerna. För att markera att Kulturrådets uppdrag att verka för kulturens tillgänglighet också har en geografisk dimension föreslår kommittén att regeringen ger Kulturrådet i uppdrag att redovisa hur myndigheten arbetar för att bidra till att göra kulturen tillgänglig i Sveriges landsbygder.

Kulturanalys får i uppdrag att analysera kulturens tillgänglighet i landsbygderna

Myndigheten för kulturanalys har bland annat i uppdrag att bedöma utvecklingen när det gäller tillgänglighet inom kulturområdet.³⁶ Som vi redovisar i avsnitt 6.5 noterar myndigheten i sin samlade uppföljning av de kulturpolitiska målen att geografiskt avstånd är en viktig faktor för att förklara deltagande i kulturaktiviteter och att personer som är bosatta i landsbygderna eller i mindre tätorter inte deltar lika ofta i vissa kulturaktiviteter som personer bosatta i större tätorter eller städer.

Kulturanalys varnar i sin uppföljning för att en fortsatt befolkningsskoncentration kan leda till att antalet kommersiella och offentliga kulturinstitutioner som biografer och bibliotek minskar ytterligare i glesbygdskommuner och mindre tätorter. Det är viktiga iakttagelser som Kulturanalys gör, men kommittén menar att det behövs en fördjupad analys av utvecklingen. Det gäller särskilt vilka möjligheter som digitaliseringen ger.

Den tekniska utvecklingen öppnar för att även landsbygderna ska kunna få ta del av ett bredare spektrum av kulturaktiviteter. Som Kulturanalys visar driver urbaniseringen samtidigt utvecklingen i en annan riktning. Kommittén menar att det behövs en fördjupad analys av möjligheter och utmaningar när det gäller tillgänglighet och deltagande i kulturaktiviteter i landsbygderna.

Kommittén föreslår därför att regeringen ger Kulturanalys i uppdrag att göra en fördjupad analys av tillgänglighet och deltagande i kulturaktiviteter i Sveriges landsbygder. Kulturanalys ska också ge

³⁶ 2 § förordning (2011:124) med instruktion för Myndigheten för kulturanalys.

förslag på åtgärder för att stärka kulturdeltagandet i landsbygderna. Kulturanalys ska genomföra sitt uppdrag i dialog med aktörer inom kultursektorn.

7 Statens närvaro i landsbygderna

En av utgångspunkterna för kommitténs förslag är att staten måste bli mer närvarande i hela landet och att staten som arbetsgivare måste ta ett större ansvar för landsbygdernas utveckling. Det delmål som kommittén har formulerat för området är:

- *Staten är fysiskt närvarande i landsbygderna med arbetsplatser, myndighetsservice och polis.*

Statskontoret har på uppdrag av regeringen kartlagt statliga myndigheters närvaro regionalt och lokalt.¹ Statskontoret finner att statliga myndigheter är representerade i 265 av landets kommuner. År 2014 fanns det 2 896 statliga arbetsställen med minst en anställd. De statliga arbetsställena finns oftast på större orter. Cirka 45 procent av arbetsställena finns på tätorter med fler än 50 000 invånare. Huvudkontoret finns oftast i Stockholm, 60 procent av myndigheterna har sitt huvudkontor där.

De statliga arbetsställena minskade i alla tätortsstorlekar under perioden 2008 till 2014. I genomsnitt minskade antalet arbetsställen med 13 procent. I absoluta tal minskade antalet statliga arbetsställen mest i de minsta tätorterna, det vill säga tätorter med en befolkning upp till 10 000 invånare. Totalt försvann på dessa orter 133 statliga arbetsställen under perioden 2008 till 2014.

Kommittén kan konstatera att staten har dragit sig tillbaka från landsbygderna och allt mer koncentrerat verksamheten till tätorter och större städer. Den urbanisering som Statskontoret sätter siffror på drivs dock inte av någon naturlag. Utvecklingen är ett resultat av medvetna beslut tagna av myndighetsledningar i syfte att effektivisera den egna verksamheten. Vad som är effektivt för en enskild

¹ Statskontoret 2016:8. *Statliga myndigheters lokalisering. Ett samlat underlag.*

myndighet behöver dock inte vara effektivt för samhället i dess helhet. Ett sådant helhetsperspektiv är det riksdag och regering som måste anlägga.

7.1 Den statliga närvaron i landsbygderna – överväganden och förslag

Kommitténs förslag i detta kapitel är inriktade mot att stärka den statliga närvaron i Sveriges landsbygder för att staten på så sätt bättre ska kunna bidra till landsbygdernas utveckling och tillväxt.

7.1.1 Moratorium för nedläggningarna av Arbetsförmedlingens lokala kontor

Kommitténs förslag: Arbetsförmedlingen stoppar planerade nedläggningar inom det lokala kontorsnätet till dess att konsekvenserna av nedläggningarna och av införandet av alternativa digitala kanaler för arbetssökande har utvärderats.

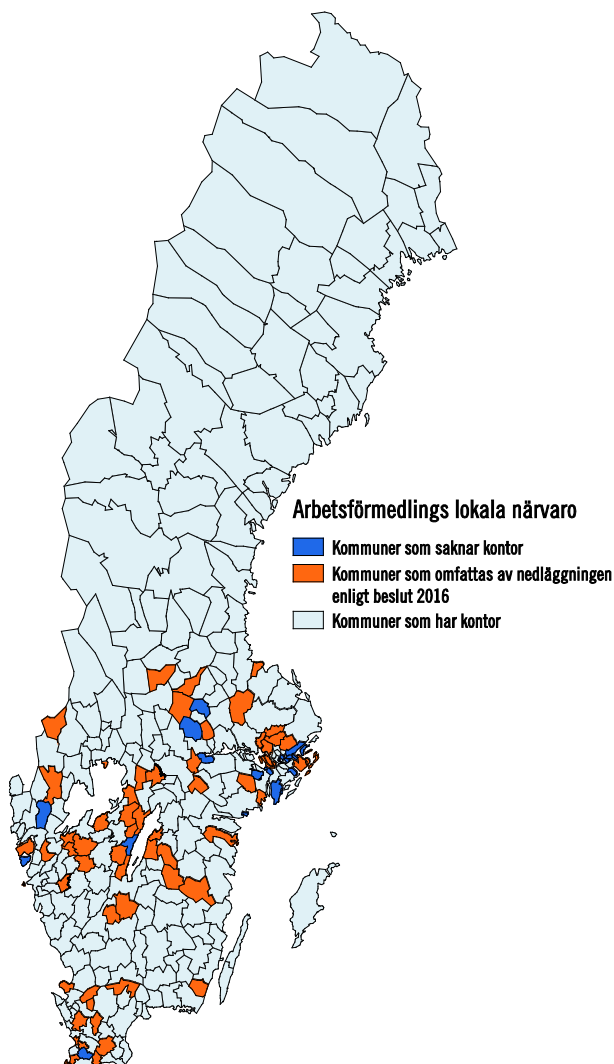
Arbetsförmedlingen minskar sitt lokala kontorsnät

Arbetsförmedlingen genomför just nu en myndighetsövergripande flerårig satsning på att utveckla och förbättra sin service; den så kallade Förnyelseresan. En del av satsningen innebär att det lokala kontorsnätet minskas. Med start 2015 är ambitionen att kontorsnätet under en treårsperiod successivt ska minska med 100 kontor.² Fram till slutet av november 2016 har beslut tagits om nedläggning av 65 av dessa (se figur 7.1). Vilka kontor som läggs ned utgår från en strategisk treårsplan som har upprättats i myndighetens geografiskt indelade marknadsområden.³

² Arbetsförmedlingen 2016. *Årsredovisning 2015*, Statskontoret 2016:5. *Analys av Arbetsförmedlingens interna styrning och utvecklingsarbete*.

³ Arbetsförmedlingens operativa verksamhet är indelad i tre regioner och tio marknadsområden.

Figur 7.1 Arbetsförmedlingens lokala närvaro, till och med november 2016

Källa: Arbetsförmedlingen, 2016.

Innan beslut om nedläggning tas för Arbetsförmedlingen en dialog med kommunföreträdare. Så här långt är det främst kontor i södra Sverige, som är obemannade eller har begränsade öppettider, som det har tagits beslut om. Bland de resterande kontoren som myndigheten planerar att lägga ned kan dock större kontor med fler anställda komma att beröras.

Genom minskningen av det lokala kontorsnätet vill Arbetsförmedlingen styra över resurser till digitala kanaler. Myndigheten hoppas också att resurser ska kunna frigöras för mer uppsökande verksamhet och fler arbetsgivarkontakter.

Moratorium för nedläggningarna

Kommittén har full förståelse för att Arbetsförmedlingen behöver utveckla och effektivisera sitt arbete. Det är dock viktigt att de förändringar som planeras inte genomförs på sådant sätt att arbetsökandes och arbetsgivares kontakter med myndigheten försämras i stället för att förbättras. Särskilt viktigt är detta för landsbygdernas befolkning, vilka redan har jämförelsevis längre resvägar till sina lokala arbetsförmedlingskontor.

För att Arbetsförmedlingens strategi ska lyckas krävs att minskningen av det lokala nätet kombineras med en utbyggnad av de digitala kanalerna. I de glesare befolkade delarna av landet är det digitala nätet dock inte lika väl utbyggt som i tätorter och städer. I landsbygderna, inte bara i städer och tätorter, finns i dag också många till Sverige nyanlända som initialt kan ha svårt att ta till sig den digitala tekniken. Många av dessa tillhör den växande gruppen arbetslösa som står långt ifrån arbetsmarknaden. För dessa personer är ett personligt, fysiskt, möte med en arbetsförmedlare särskilt värdefullt.

Med tanke på hur viktig Arbetsförmedlingens närvaro är i landsbygderna, såväl fysiskt som digitalt, föreslår kommittén att myndigheten inför ett moratorium för nedläggningar av sina lokala kontor. Moratoriet ska gälla till dess att konsekvenserna av nedläggningarna och av införandet av alternativa digitala kanaler för arbetssökande har utvärderats. I en sådan utvärdering är det särskilt viktigt att uppmärksamma de specifika förhållanden som råder i landsbygderna.

Det bör understrykas att kommittén genom detta förslag inte tar ställning till den arbetsförmedlande verksamhetens framtida struktur.

Arbetsförmedlingen och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) har slutit en nationell överenskommelse om att stödja sam-

verkan på lokal och regional nivå.⁴ Den nationella överenskommelsen ska fungera som ett stöd för samverkan mellan Arbetsförmedlingen och kommunsektorn och för de regionala och lokala överenskommelser som kan slutas. Sådana lokala överenskommelser bör utnyttjas, enligt kommitténs mening, till att så konkret som möjligt ange hur Arbetsförmedlingens service till arbetssökande och arbetsgivare ska upprätthållas och utvecklas.

7.1.2 Polisen ska finnas på plats i varje kommun

Kommitténs förslag: Krav på maximal insatstid ska införas för polisärenden där ingripanden ska ske omedelbart (prioritet 1-ärenden).

Regeringen bör kontinuerligt följa upp och säkerställa polisens lokala närvaro, inte minst i landsbygderna.

Den omfattande organisatoriska polisreform som nu genomförs har som ett centralt mål att polisen ska komma närmare medborgarna och i sitt arbete utgå från de lokala behoven. I praktiken har dock reformen än så länge inte lett till en förbättring av den lokala polisen närvaron. Snarare har utvecklingen gått i motsatt riktning, det gäller inte minst i Sveriges landsbygder.

Polisens lokala närvaro har minskat

I en promemoria, framtagen inom rikspolischefens kansli, ges en lägesbild av hur arbetet med att komma närmare medborgarna har utvecklats.⁵ Lägesbilden avser 2015. Den visar att i praktiken har förflyttningen av operativa resurser till lokalpolisområdena skett i mycket begränsad omfattning. Med tanke på det utökade uppdraget för lokalpolisområdena och de ökade ambitionerna att arbeta med de

⁴ Sveriges Kommuner och Landsting och Arbetsförmedlingen 2015. *Nationell överenskommelse om samverkan mellan Arbetsförmedlingen och Sveriges Kommuner och Landsting*. 2015.06.24.

⁵ Polismyndigheten 2016. *Har vi kommit närmare medborgarna? Lägesbild 2015*. Rikspolischefens kansli 2016-03-22.

lokala problemen har den operativa förmågan snarast minskat. I fem av de sju polisregionerna har antalet poliser som arbetar med ingripande verksamhet och brottsförebyggande arbete minskat. Drygt hälften av cheferna i lokalpolisområdena gjorde också bedömningen att den tillgängliga operativa resursen minskat. Av dessa chefer anser också 80 procent att förmågan att ingripa mot brott har utvecklats negativt eller är oförändrad under 2015. Lokalpolischefernas bedömningar grundar sig på att det i praktiken inte skett något resurstillskott och att resurser har gått till nationella kraftsamlingar, särskilda händelser och utredning av grova brott. Av den personal som är placerad i yttre tjänst i lokalpolisområdet är det också ett betydande antal som är tillfälligt placerade på annan enhet eller är föräldralediga/tjänstlediga.

Enligt promemorian tenderar lokalpolischefer verksam i landsbygdsområden vara något mer negativa till utvecklingen av verksamheten än chefer verksam i större städer.

Medborgarna efterlyser en ökad polisiär närvaro lokalt

Som en del av polisreformen arbetar Polismyndigheten med så kallade medborgarlöften. Medborgarlöften innebär att polisen, i samarbete med kommunen och andra lokala aktörer, genom så kallade medborgardialoger tar fasta på medborgarnas synpunkter på tryggheten i närområdet. Genom medborgardialogerna får polisen en fördjupad kunskap om den lokala lägesbilden, samtidigt som dialogerna kan bidra till ett ökat förtroende för polisen. Tillsammans med polisens interna medarbetardialoger och annan befintlig kunskap hos polisen ligger medborgardialogerna till grund för de medborgarlöften som polisen avger. Vid utgången av september 2016 hade medborgarlöften avgetts i 118 kommuner.⁶

Vid de medborgardialoger som har genomförts är en mycket vanlig synpunkt, framför allt i landsbygderna, att det behövs en ökad polisiär närvaro lokalt. Det är viktigt att polisen tar fasta på denna synpunkt och lever upp till de medborgarlöften om ökad närvaro som man avger.

⁶ Polismyndigheten 2016. *Förändringsbarometer 8 avseende ombildningen av polisen. Septembermätningen*. 2016-10-06. Dnr. A033.164/2015.

Polisen ska finnas på plats i varje kommun

Kommittén vill understryka att den utarmning av den polisiära närvaron på landsbygden som har pågått under en längre tid måste brytas. Polisen ska finnas fysiskt närvarande också i landsbygderna. Att känna trygghet där man bor och verkar är en väsentlig del av den lokala välfärden. Även invånare i landsbygderna måste kunna räkna med att i ett nödläge få hjälp av polisen inom rimlig tid. Detta är viktigt, inte minst för att skapa den trygghet för landsbygdernas invånare som utgör en av förutsättningarna för att landsbygderna ska kunna leva och utvecklas.

Polisen är nu mitt inne i en omfattande organisatorisk och styrningsmässig förändring. Ett av polismyndighetens långsiktiga mål för förändringsprocessen lyder: "Vi finns tillgängliga där medborgarna behöver oss". För att nå detta mål har myndigheten beslutat att mer än hälften av resurserna i en polisregion ska återfinnas i lokalpolisområdet. Som vi nämner ovan har dock reformen i praktiken allmänt sett inte lett till en ökad polisiär närvaro lokalt, utan tvärtom i många fall en minskad närvaro. Det gäller inte minst i de glesare befolkade delarna av landet. För att målet om en ökad polisiär närvaro lokalt inte bara ska bli ett ambitiöst mål utan också något som realiserar i praktiken bör regeringen därför noga följa utvecklingen och säkerställa polisens lokala närvaro. Utifrån kommitténs perspektiv är det särskilt viktigt att landsbygdernas behov av en regelbunden polisiär närvaro beaktas.

Krav på maximal insatstid införs

Att polisen finns fysiskt närvarande i form av ett poliskontor är en trygghetsfråga för Sveriges landsbygder. Ett poliskontor har också en viktig symbolisk betydelse. Än viktigare är dock att polisen snabbt finns på plats vid händelse av allvarligare larm.

Polisen utgår i dag från en prioritetsordning när man hanterar sina inkommande larm eller ärenden. Prioritet 1 är det som gäller vid en akut händelse och som innebär att polisen ska ingripa omedelbart.⁷

⁷ Prioritet 1 gäller för pågående brottsliga handlingar som i normalfallet leder till fängelse. Det avser händelser då det föreligger allvarlig fara för liv eller hälsa eller då stora egendomsvärden är i fara samt för avslutningsarbete för att säkra bevis vid allvarliga brott.

Det finns sedan ytterligare tre prioritetsnivåer där bedömningen av hur snabbt ingripandet behöver ske är ”så snart som möjligt” (prioritet 2), ”senare” (prioritet 3) och ”inget ingripande ska ske” (prioritet 4). Det finns i dagsläget inget krav på insatstid, det vill säga hur snabbt polisen ska vara på plats vid händelsen, kopplat till prioriteringsordningarna.⁸

Till skillnad mot Sverige finns det i Norge sedan 2015 krav formulerade för hur snart polisen ska finnas på plats vid en allvarlig händelse, motsvarande prioritet 1 i Sverige. Krav finns formulerade på nationell nivå och för de enskilda polisdistrikten. De nationella kraven är att polisen vid allvarligare händelser ska finnas på plats:

- *I städer/tätorter med 20 000 invånare och uppåt:* Inom 10 minuter i 50 procent och 15 minuter i 80 procent av fallen.
- *I tätorter mellan 2 000 och 19 999 invånare:* Inom 15 minuter i 50 procent och 30 minuter i 80 procent av fallen.
- *I övriga områden:* Inom 22 minuter i 50 procent och 45 minuter i 80 procent av fallen.

Polisdistriktens krav på insatstider kan sedan variera något, beroende på regionala förhållanden.

Kommittén menar att liknande krav på insatstider som i Norge också bör införas i Sverige. Genom att införa krav på insatstider blir det tydligt för invånarna i landets olika delar vad de kan förvänta sig av polisen vid en akut händelse. Det ger också polisen ett tydligt och mätbart mål att nå upp till. I likhet med Norge bör det finnas nationella krav, men dessa kan sedan variera något på polisområdes- och lokalpolisområdesnivå.

Kraven på insatstider ska gälla för hela landet. Kommitténs perspektiv är dock landsbygdernas. I Sveriges landsbygder har polisen blivit alltmer sällsynt. Att polisen får ett tydligt krav på sig att finnas på plats inom en rimlig tid vid en allvarlig händelse är därför särskilt viktigt för invånare i de glesare befolkade delarna av landet.

⁸ I oktober 2016 tog dock Polismyndigheten beslut om nya riktlinjer för verksamheten vid regionledningscentralerna. De nya riktlinjerna kommer att införas successivt under 2016–2017. Genom dessa riktlinjer ersätts nuvarande prioriteringsordning med en niogradig prioriteringsskala. Vid prioritetsnivå 1 ska det ta maximalt 4 minuter innan regionledningscentralen har beordrat en patrull. Polismyndigheten 2016. PM 2016:47A. *Polismyndighetens riktlinjer för verksamhet vid regionlednings-central (RLC). Del A. Uppdrag och förmågor, linje- och driftorganisation, funktioner och roller samt nationell prioriteringsordning m.m.*

Det är fråga om ett grundläggande samhällsåtagande som staten måste leva upp till.

De exakta kraven på insatstider bör regeringen formulera i regleringsbrevet till polisen. Kommitténs bedömning är dock att den norska nationella maxgränsen för insatstid på 45 minuter vid 80 procent av alla tillfällen är väl tilltagen. För de glesare befolkade delarna av Sverige bör därför ambitionen vara en lägre maxgräns än 45 minuter.

7.1.3 Ny organisering av statlig lokal service

Kommitténs förslag: Den lokala serviceverksamhet som i dag utförs av Försäkringskassan, Skatteverket och Pensionsmyndigheten förs över och samlas i en ny organisation. Detta kan antingen ske genom att en ny servicemyndighet inrättas för uppgiften, eller genom att Statens servicecenter tillförs uppgiften. Där det är möjligt samlokaliseras Arbetsförmedlingens, Polismyndighetens och Migrationsverkets lokala serviceverksamhet med den nya organisationen.

Samverkan mellan de myndigheter vars lokala servicefunktioner bryts ut och den nya organisationen regleras i respektive myndighets instruktion.

Den lokala serviceorganisationen ska ha minst ett kontor i varje FA-region.

Genom olika tekniska lösningar, främst digitala sådana, har i dag det stora flertalet medborgare och företag tillgång till en relativt likvärdig service, även i landsbygderna. Det finns dock delar av landet där tillgången till internet är sämre och där det också kan finnas problem med det mobila telefonnätet. Boende i dessa delar av landet har därmed inte samma tillgång till myndigheternas service. I kapitel 3 lämnar kommittén förslag om hur också medborgare i gles befolkade delar av landet genom bredbandsutbyggnad ska ges tillgång till en likvärdig service.

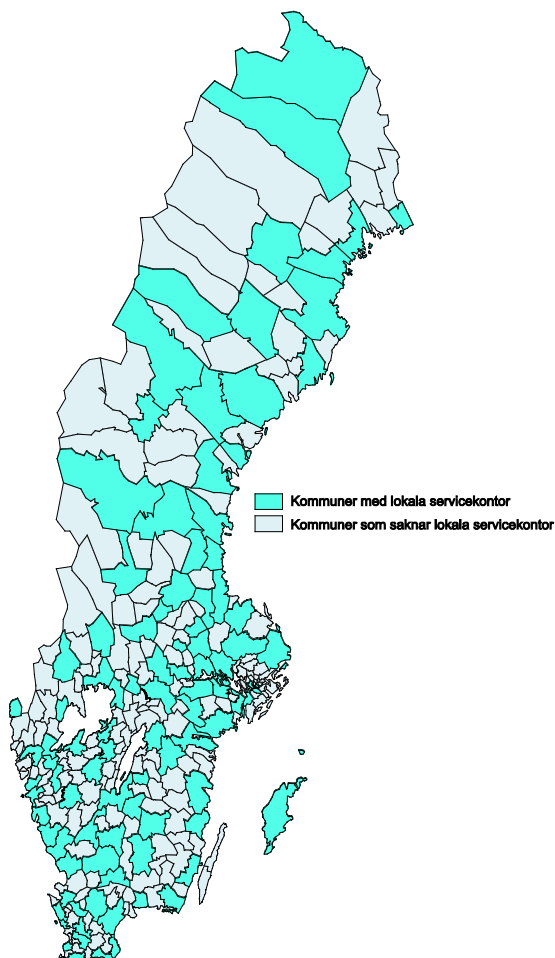
Av Sveriges 347 statliga myndigheter är det några som har mer omfattande medborgar- och företagskontakter. För dessa myndigheter räcker inte alltid allt mer utvecklade e-tjänster för att ge den service som myndigheterna ska leverera. Myndigheter som Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Skatteverket, Pensionsmyndig-

heten, Polisen och Migrationsverket har också lokala kontor som kan ge service på olika sätt.

Samverkan i lokala servicekontor

I dag samarbetar Försäkringskassan, Skatteverket och Pensionsmyndigheten i lokala servicekontor på drygt 100 olika platser i landet (se figur 7.2).

Figur 7.2 Lokala servicekontorens placering utifrån kommun

Källa: Pensionsmyndigheten, kommitténs bearbetning.

Vid dessa kontor kan medborgare få hjälp med bland annat vägledning, blanketter och ansökningar, information om pågående ärenden, självbetjäningstjänster samt utskrift av intyg och bevis. Servicekontoren regleras genom lagen (2004:543) om samtjänst vid medborgarkontor och i förordningen (2009:315) om samtjänst vid medborgarkontor.

På fyra av servicekontoren har bedrivits en pilotverksamhet med så kallade Mötesplatser, där även kommunen, Arbetsförmedlingen och Migrationsverket deltar för att på ett effektivt sätt möta personer som är nyanlända till Sverige.⁹ Regeringen gav i juli 2016 Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Migrationsverket, Pensionsmyndigheten och Skatteverket i uppdrag att tillsammans med SKL fortsätta arbetet med förenklade och mer effektiva processer för nyanlända. Myndigheterna ska också gemensamt redovisa hur man planerar att utveckla samverkansprojektet Mötesplatser. Enligt regeringen bör målsättningen vara att minst 45 000 nyanlända ska genomgå en enklare process fram till utgången av 2017.

Problem med frivillig samverkan

Olika regeringar har under en längre tid lyft fram behovet av en ökad samverkan mellan myndigheter. Samverkan, liksom tillgänglighet, anges numera också i målet för den statliga förvaltningspolitiken.¹⁰ I praktiken har dock myndighetssamverkan sällan varit en prioriterad uppgift för de enskilda myndigheterna. I en rapport från Statskontoret om myndigheternas service i samverkan pekar myndigheten på ett antal orsaker till varför det förhåller sig på det viset.¹¹ Bland annat menar Statskontoret att incitamenten för samverkan är svaga när samverkan är frivillig. Det finns också en risk att samverkan nedprioriteras när myndighetens fokus ligger på att effektivisera den egna verksamheten. Detta kan också ses som en konsekvens av den

⁹ Statens servicecenter 2016. *Samordning och omlokalisering av myndighetsfunktioner. Delrapport juni 2016*, s. 20.

¹⁰ "Målet för den statliga förvaltningspolitiken är en innovativ och samverkande förvaltning som är rättssäker och effektiv, har väl utvecklad kvalitet, service och tillgänglighet och som därigenom bidrar till Sveriges utveckling och ett effektivt EU-arbete." Prop. 2016/17:1, utgiftsområde 2, s. 53.

¹¹ Statskontoret 2012:13. *Service i medborgarnas och företagens tjänst*.

svenska förvaltningsmodellen, med en långtgående arbetsgivarpolitisk delegering till organisatoriskt fristående myndigheter.

I en frivillig samverkan kan i dag myndigheter som samverkar inte fatta bindande beslut. Varje deltagande myndighet har därmed ett veto när det gäller hur samverkan ska utvecklas. Den praktiska innebörden av detta är att den myndighet som vill minst sätter nivån på samverkan; något som påverkar möjligheten att finansiera verksamheten. Eftersom myndigheternas förutsättningar varierar över tid och det är de enskilda myndighetsledningarnas prioriteringar som avgör vilka resurser som avsätts för samverkan kan det vara svårt att från år till år veta vilka resurser som finns tillgängliga. Kontinuitet och en långsiktig planering av samverkan blir naturligtvis lidande av detta.

Hur myndigheterna valt att organisera sin verksamhet kan också ha betydelse för hur väl samverkan fungerar, till exempel genom att myndigheterna olika snabbt fattar beslut med betydelse för samverkan.

En samlad serviceorganisation stärker samverkan och ett effektivt resursutnyttjande på lokal nivå

Det finns ett antal myndigheter som har fler medborgar- och företagarkontakter än andra. Det är viktigt att dessa myndigheter inte bara digitalt utan också fysiskt finns närvarande i hela landet. De myndigheter som kommittén anser det är särskilt viktigt att de har en lokal närvaro är Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Skatteverket, Pensionsmyndigheten, Polisen och Migrationsverket. Tre av dessa myndigheter – Försäkringskassan, Skatteverket och Pensionsmyndigheten – samverkar i dag i lokala servicekontor. Som vi beskriver ovan finns det dock betydande svagheter med den frivilliga samverkan som lokala servicekontor utgör ett exempel på. Ett sätt att stärka och effektivisera den lokala samverkan är att bryta ut de lokala servicefunktionerna från de myndigheter som ingår i de lokala servicekontoren och skapa en ny gemensam organisation för den lokala servicen.

Kommittén föreslår att servicefunktionerna vid de tre myndigheter som i dag ingår i samverkan i lokala servicekontor – Försäkringskassan, Skatteverket och Pensionsmyndigheten – samlas i en ny lokal serviceorganisation.

Som kommittén ser det finns det två huvudsakliga sätt att samlat organisera dessa servicefunktioner. Det kan antingen ske genom att en ny myndighet inrättas, eller det kan ske genom att servicefunktionerna inordnas i en befintlig myndighet. I det sistnämnda fallet finner vi att Statens servicecenter är den bäst lämpade myndigheten för uppgiften. Statens servicecenters uppdrag är att tillhandahålla administrativt stöd (främst löne- och ekonomiadministrativt stöd) till andra statliga myndigheter.¹² Statens servicecenter har därmed vana att arbeta med servicefrågor, även om de uppgifter myndigheten har inte är riktade mot enskilda medborgare. Statens servicecenter har också utarbetade rutiner för att samverka med de myndigheter vars administrativa uppgifter man har övertagit.

Sammantaget finner kommittén således att Statens servicecenter är den mest lämpade myndigheten att inordna servicefunktionerna i, om regeringen inte väljer att inrätta en ny lokal servicemyndighet.

Genom att inrätta en egen myndighet för servicefunktionerna, eller genom att inordna funktionerna i Statens servicecenter kan ett antal problem som den frivilliga samverkan lider av undvikas. En egen myndighet har kontroll över sina resurser och kan planera långsiktigt för sin verksamhet. Detsamma gäller om servicefunktioner inordnas i Statens servicecenter. Genom att samla servicefunktionerna i en myndighet kan också en tydlig och samordnad ledning och en effektiv administration av de lokala kontoren säkerställas, bland annat avseende lokalförsörjning, personalfrågor och tekniskt stöd. Den största vinsten med den nya organisationen är dock att den statliga medborgarnära servicen utvecklas och stärks. Medborgare i hela landet ges därmed möjlighet att fysiskt möta en samlad stat.

En iakttagelse avseende de nuvarande lokala servicekontoren är att det för vissa myndigheter och på vissa kontor har varit problem med att upprätthålla och utveckla personalens kompetens, exempelvis avseende regelsystemen. Kommittén vill understryka att det är viktigt att kompetensutvecklingsfrågorna inte försummas med en ny organisering. Utgångspunkten är naturligtvis att utnyttja den kompetens som finns i de myndigheter vars servicefunktioner förs till den nya myndigheten eller till Statens servicecenter. Samverkan, inte bara i kompetensutvecklingsfrågor, mellan de myndigheter vars lokala serviceuppgifter bryts ut och den nya organisationen, bör regleras i

¹² Förordning (2012:208) med instruktion för Statens servicecenter.

myndigheternas instruktioner. Om regeringen finner det lämpligt kan också ett särskilt uppdrag avseende kompetensutvecklingen ges i myndigheternas regleringsbrev.

Att samla medborgarnära lokal service i en organisation förekommer också i andra länder. Det äldsta och mest kända exemplet är Centrelink i Australien, där man samlat serviceåtaganden avseende bland annat service och utbetalningar till pensionärer, arbetslösa, familjer, föräldrar och funktionsnedsatta. På närmare håll finns det norska arbets- och velferdsdirektoratet (NAV), som bildades genom en sammanslagning av de norska motsvarigheterna till Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan. Den norska modellen skiljer sig dock från vårt förslag genom att där har man slagit samman hela myndigheterna, inte som i vår modell brutit ut de lokala servicefunktionerna från flera myndigheter.

Andra verksamheter kan samlokaliseras med den lokala serviceorganisationen

Utöver de myndigheter vars lokala serviceverksamhet vi föreslår ska föras över till en ny organisation finns det ytterligare tre myndigheter – Arbetsförmedlingen, Migrationsverket och Polisen – som har omfattande fysiska medborgarkontakter på lokal nivå. Där det är praktiskt möjligt bör dessa myndigheter samlokaliseras med den nya organisationen. Kommittén anser dock inte att dessa myndigheters lokala serviceverksamhet i nuläget bör inordnas i den nya serviceorganisationen.

Arbetsförmedlingen med sina nära medborgarkontakter och sitt omfattande lokala kontorsnätverk skulle visserligen kunna ingå i den nya myndigheten. Förmedlingsverksamheten skiljer sig dock till sin karaktär från den enklare typ av serviceverksamhet som i dag bedrivs i servicekontoren av Försäkringskassan, Skatteverket och Pensionsmyndigheten. Kommittén lägger också i avsnitt 7.1.1 särskilda förslag som syftar till att behålla och utveckla Arbetsförmedlingens fysiska och digitala närvaro i landsbygderna. Polisen är mitt inne i en omfattande omorganisation. I den omorganisationen är lokal närvaro och tillgänglighet en av de viktigaste utgångspunkterna. Vi menar därför att det är olämpligt att bryta ut servicefunktioner från Polisen innan vi har sett hur den nya organisationen kommer att fungera. En ökad polisiär närvaro i landsbygderna är dock en mycket viktig

trygghetsfråga för medborgarna. Det är därför särskilt viktigt att Polismyndigheten där det är möjligt utnyttjar möjligheten att lokalisera verksamhet till den nya myndigheten. Kommittén lägger också i avsnitt 7.1.2 särskilda förslag om hur polisens lokala närvaro ska stärkas. Migrationsverket har redan i dag en mycket omfattande lokal närvaro. Det är enligt vår bedömning inte heller en myndighet där interna effektivitetskrav har begränsat den lokala närvaron, utan tvärtom har den lokala närvaron prioriterats.

Kommittén vill understryka att det naturligtvis ska vara möjligt även för andra myndigheter än de ovan nämnda att samlokalisera sin verksamhet med den lokala serviceorganisationen.

Vilka övriga myndigheter som kan vara lämpliga att samlokaliseras med, eller vars lokala serviceverksamhet bör inordnas i, den nya organisationen behöver utredas vidare. Likaså behöver det tydliggöras vilken nivå av service som den ska ansvara för. Staten servicecenter har ett regeringsuppdrag att analysera och föreslå vilka myndighetsfunktioner som kan vara lämpliga att bedriva samordnat inom staten och utanför storstadsområden.¹³ I det uppdraget kommer myndigheten att närmare utreda vilka myndigheter som kan inordnas i utvidgade lokal servicekontor samt vilken servicenivå som är lämplig för dessa servicekontor.

En ny serviceorganisation ökar möjligheten att bevara och utveckla den statliga lokala närvaron

Statliga myndigheter har allt mer koncentrerat sin verksamhet till våra större städer. Denna utveckling drivs inte av någon naturlag eller av någon ringaktning mot de mer glest befolkade delarna av vårt land. Den är i stället en konsekvens av det sätt vi valt att organisera och styra våra myndigheter på och av kravet på att den enskilda myndighetens effektivitet ska prioriteras.

Statskontoret har i sin rapport om statliga myndigheters lokalisering visat att medborgare på mindre orter och medborgare med utländsk bakgrund i högre grad vill kunna fysiskt besöka myndigheten för att få hjälp med sina ärenden. Under senare år har det skett en kraftig ökning av antalet nyanlända till Sverige. De nyanlända finns

¹³ Statens servicecenter 2016. *Samordning och omlokalisering av myndighetsfunktioner. Delrapport juni 2016.*

inte bara i storstäderna, utan också i mindre kommuner runt om i landet. Det är därför särskilt viktigt att staten finns fysiskt närvarande i hela landet. Regeringen har också i juli 2016 gett Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Migrationsverket, Pensionsmyndigheten och Skatteverket i uppdrag att tillsammans med SKL utveckla det pilotprojekt som har bedrivits på fyra lokala servicekontor. I dessa kontor har även Arbetsförmedlingen, Migrationsverket och kommunen deltagit för att på ett effektivt sätt möta nyanländas behov.

Genom att samla statens lokala serviceverksamhet skapar vi en organisation som har den lokala närvaron i fokus. Oavsett om regeringen väljer att inrätta en ny myndighet eller samlar den lokala servicen i Statens servicecenter kan den tydligare styra mot tillgänglighetsmål genom myndighetens instruktion och genom resurser och mål angivna i myndighetens regleringsbrev.

För att säkerställa en statlig lokal service i hela landet föreslår kommittén också att serviceorganisationen ska ha minst ett kontor i varje FA-region. Efter Tillväxtanalys senaste revision av indelningen i FA-regioner 2015 indelas landet i sextio FA-regioner. Tio av dessa regioner saknar i dag lokala servicekontor (se tabell 7.1).

Tabell 7.1 FA-regioner som saknar servicekontor, 2016

Vimmerby	Vansbro	Storuman	Överkalix
Torsby	Kramfors	Arjeplog	Jokkmokk
Malung-Sälén	Åsele		

7.1.4 Statliga tjänster omlokaliseras från Stockholm till FA-regioner i behov av statliga arbetsplatser

Kommitténs förslag: Kommittén rekommenderar att 10 000 tjänster vid statliga myndigheter i Stockholms FA-region under en 5 till 7-årsperiod omlokaliseras till FA-regioner i behov av statliga arbetstillfällen. Vid omlokaliseringen bör regeringen väga in tre förutsättningar:

- kommuner med en besvärlig arbetsmarknadsstruktur,
- kommuner som under en längre period fått minskat antal statligt anställda, och

- kommuner som under en längre period haft en befolkningsminskning.

När en ny myndighet inrättas ska en lokalisering utanför storstadskommunerna alltid vara förstahandsalternativet.

Kommittén kan konstatera att de statliga myndigheterna har dragit sig tillbaka från landsbygderna. Vi har i avsnitt 7.1.3 föreslagit en ny organisering av statens lokala serviceverksamhet. Kommitténs förhoppning är att den nya serviceorganisationen ska bidra till att säkerställa en statlig närvaro i hela landet.

Ett annat sätt att öka den statliga närvaron i hela landet är att omlokalisera statliga myndigheter från, i första hand, Stockholm till andra delar av landet. Regeringen har också lyft fram behovet av omlokaliseringar och gett Statskontoret ett uppdrag att ta fram ett samlat underlag om myndigheternas lokalisering.

Statskontorets rapport visar att de direkta effekterna av myndigheters lokalisering varierar.¹⁴ Tillskottet av arbetstillfällen blir ungefär det antal som lokaliseras till myndigheten. Enligt kommittén kan ett sådant tillskott av arbetstillfällen vara nog så viktigt för en mindre ort. Enligt Statskontoret kan det också på längre sikt uppstå indirekta effekter på den lokala arbetsmarknaden. Bland annat kan en omlokalisering bidra till en bredare och mer dynamisk arbetsmarknad, vilket i sin tur kan göra att inflyttningen ökar genom att möjligheterna till sysselsättning för medföljande förbättras. Det kan också finnas ett symbolvärde i att få en statlig myndighet lokaliserad till orten.

I en gemensam debattartikel av statsministern och civilministern är det en annan aspekt av lokaliseringsfrågan som lyfts fram. Enligt de båda ministrarna är det avgörande skälet till att regeringen engagerar sig i frågor om myndigheternas lokalisering att staten ska ta sitt ansvar för att hela Sverige ska hålla ihop. Människor, orter och hela bygder ska inte känna sig övergivna.¹⁵

Diskussionerna om omlokalisering av statliga myndigheter har tidigare ofta fokuserat på hela myndigheter. Kommittén vill i stället peka på möjligheten att omlokalisera funktioner inom myndigheterna. Även i myndigheter som av olika skäl är betjänta av att vara

¹⁴ Statskontoret 2016:8. *Statliga myndigheters lokalisering. Ett samlat underlag.*

¹⁵ Dagens Nyheter. 2016. *Fler myndigheter bör flyttas från Stockholm*. DN Debatt 2016-03-03.

lokaliserade i Stockholm kan det ofta finnas funktioner som mycket väl kan vara lokaliserade på en annan ort. Det gäller till exempel olika administrativa funktioner.

Kommittén rekommenderar att 10 000 tjänster omlokaliseras från Stockholm till regioner i behov av statliga arbeten

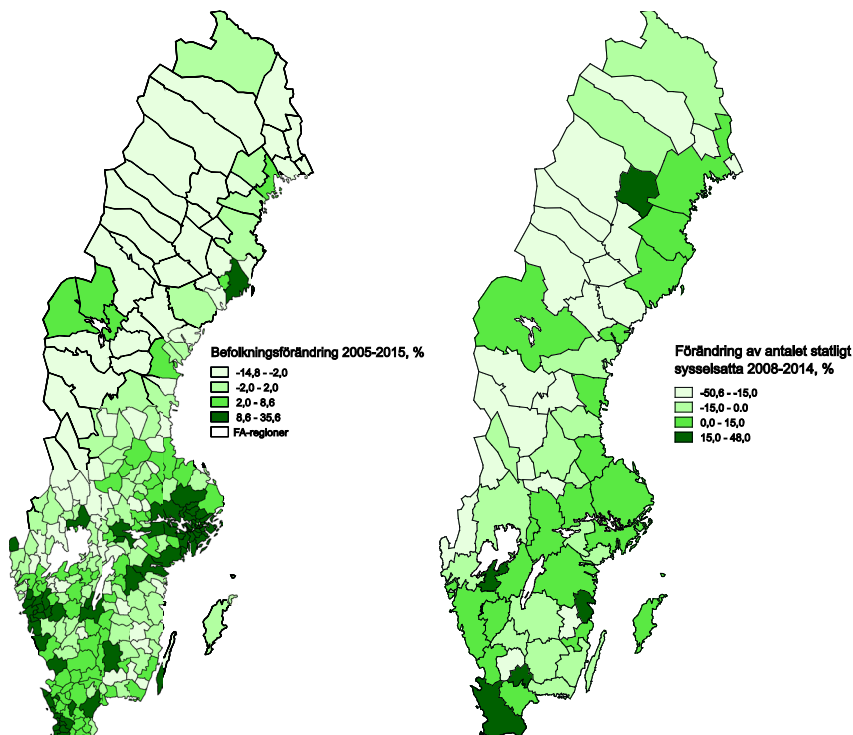
Den stora omlokalisering av statlig verksamhet som nyligen har beslutats i Danmark visar att det är politiskt möjligt att motverka centraliseringen av statliga tjänster till storstäderna. Den danska regeringen planerar att flytta ut 3 900 statliga arbetsplatser från Köpenhamn till 38 orter av varierande storlek – många relativt små – spridda i hela landet. Ambitionen är att flytta verksamheterna till orter där synergier med befintliga institutioner eller lokalt näringsliv kan säkerställas. Omlokaliseringen innebär att strax över 10 procent av de statliga arbetsplatserna omlokaliseras från Köpenhamn. Lite mindre än hälften av arbetsplatserna utgörs av omlokalisering av hela institutioner, resterande dryga 50 procent utgörs av funktioner inom olika institutioner.¹⁶

Kommittén bedömer att det även i Sverige finns utrymme för en omfattande omlokalisering av statliga arbetsplatser. I Stockholms FA-region har antalet tjänster vid statliga myndigheter ökat med över 10 000 tjänster mellan 2008 och 2014.¹⁷ Det är en ökning med 13 procent. I 36 av landets 60 FA-regioner har däremot antalet tjänster vid statliga myndigheter minskat med nästan 2 500 under samma period. Detta trots att antal statliga myndighetstjänster totalt har ökat med drygt 16 300 under perioden. Merparten av den ökningen har som synes hamnat i Stockholms FA-region (se figur 7.3).

¹⁶ Danmarks regering 2015. *Bedre balance – statslige arbejdspladser tættere på borgere og virksomheder.*

¹⁷ Stockholms FA-region ingår förutom kommunerna i Stockholms län ett antal kommuner i Södermanlands och Uppsala län, bland annat Flens, Enköpings och Uppsala kommun.

Figur 7.3 Befolkningsutveckling mellan 2005–2015 i kommuner samt förändring av antalet statligt anställda i FA-regioner 2008–2014

Källa: Statskontoret, 2016. rÅps, 2016, kommitténs bearbetningar.

I Stockholms FA-region fanns 2014 drygt 87 300 tjänster vid statliga myndigheter. En omlokalisering av 10 000 tjänster skulle motsvara drygt 11 procent av myndighetstjänsterna i FA-regionen. Det motsvarar också den ökningen som har skett i Stockholms FA-region sedan 2008. En stor del av ökningen av statliga myndighetstjänster har sedan 2008 således skett i Stockholms FA-region. Samtidigt är den relativa betydelsen av varje enskilt statligt jobb större i mindre FA-regioner och på mindre orter.

Kommittén menar att regeringen nu bör ta ett krafttag för att sprida de statliga arbetstillfällena. Med den snabba utveckling som kommunikationsteknologin har genomgått och genomgår finns det inget skäl till att så många myndighetstjänster koncentreras till Stockholmsregionen. Behovet av fysisk närhet till riksdag och reger-

ing, ett argument som ofta framförs av myndighetsledning, får allt mindre vikt genom de möjligheter som digitaliseringen ger.

Genom att lokalisera myndighetsverksamhet utanför Stockholm är det också möjligt att minska verksamhetskostnaderna. Lokalyhrorna är naturligtvis mycket lägre i en landsbygdskommun jämfört med Stockholm. På mindre orter är också personalrörligheten oftast mindre än vad den är i en storstad som Stockholm.

Kommittén rekommenderar därför att 10 000 tjänster vid statliga myndigheter under en 5 till 7-årsperiod omlokaliseras från Stockholms FA-region till FA-regioner i behov av statliga arbetstillfällen. Kommittén tar inte ställning till vilka myndigheter eller myndighetsfunktioner som bör komma i fråga för omlokaliseringen. Inte heller tar vi ställning till vilka orter som omlokaliseringen bör ske. Tre förutsättningar bör dock, enligt kommittén, regeringen väga in vid omlokaliseringen. Dessa är

- kommuner med besvärlig arbetsmarknadsstruktur,
- kommuner som under en längre period fått minskat antal statligt anställda, och
- kommuner som under en längre period haft en befolkningsminskning.

Med kommuner med en besvärlig arbetsmarknadsstruktur avser vi sådana kommuner som ligger i FA-regioner med förhållandevis litet befolkningsunderlag och få arbetsställen, eller ligger i utkanten av större FA-regioner med dåliga förbindelser.

Kommittén noterar att regeringen i budgetpropositionen för 2017 aviserar att den avser att inrätta en stödfunktion hos Kammarkollegiet för myndigheter som är föremål för omlokalisering.¹⁸ En sådan stödfunktion kan bli en betydelsefull aktör i omlokaliseringsarbetet genom att samla erfarenheter, sprida kunskap och på andra sätt hjälpa berörda myndigheter i samband med omlokaliseringen. Stödfunktionen kan också spela en viktig roll för att bibehålla myndigheters servicenivå under omlokaliseringsfasen.

Kommittén föreslår också att när en ny myndighet inrättas ska en lokalisering utanför storstadskommunerna alltid vara förstahands-

¹⁸ Prop. 2016/17:1. *Budgetpropositionen för 2017, Utgiftsområde 2*, s. 58.

alternativet. Regeringen bör också oftare utnyttja möjligheten att omlokalisera till andra orter än residensstäder och större kommuner. Vidare bör regeringen vid en omlokalisering, i likhet med Danmark, beakta synergimöjligheterna med regionens offentliga verksamheter och näringsliv.

8 Styrning och organisering av landsbygdspolitiken

Statens roll är viktig för att Sveriges landsbygder ska kunna utvecklas. En framgångsrik landsbygdsutveckling kräver dock ett statligt helhetsperspektiv, vilket till stor del saknas i dag. Kommittén skriver i sitt delbetänkande:

Ett viktigt område för att skapa verkliga förutsättningar för att genomföra en nationell politik för utveckling i hela Sverige är den statliga organisationen. Detta eftersom staten först och främst verkar genom sina myndigheter. En framgångsrik landsbygdsutveckling förutsätter att det finns arbetssätt och verktyg som gör det möjligt att samordna åtgärder inom olika politikområden. Den statliga förvaltningens organisation och hur den fungerar och samordnar sig på regional nivå kommer enligt vår mening att vara helt avgörande för om en ny sammanhållen politik ska leda till tillväxt och utveckling på Sveriges landsbygder.¹

Statens sektorisering är problematisk för landsbygderna

Sektoriseringen är en konsekvens av specialisering och specialiseringen är i sin tur en förutsättning för ökad effektivitet och produktivitet. Även om sektoriseringen inte utgör något generellt problem i statsförvaltningen är den det för komplexa politikområden som kräver sektorsövergripande lösningar. Landsbygdspolitiken är ett sådant område.

Tidigare utredningar har berört frågan om statens sektorsorganisation. Ansvarskommittén ägnade sektoriseringen stor upp-

¹ SOU 2016:26, s. 247.

märksamhet i sitt arbete.² Även om kommittén framhöll nödvändigheten och nyttan med specialisering i komplexa organisationer blev sektorstänkandets baksidor ett av Ansvarskommitténs huvudargument för en förändring av samhällsorganisationen. Även Styrutredningen behandlade problemen med en tilltagande sektorisering och föreslog att myndigheterna borde göra analyser av effekterna av statens samlade agerande.³

Den tidigare Landsbygdskommittén framhöll i sitt slutbetänkande problemen med bristande sektorssamordning. Kommittén lämnade också förslag om hur ansvar och roller borde tydliggöras och hur den statliga verksamheten borde samordnas bättre ur landsbygdens perspektiv.⁴

De starka sektorsperspektiven i den statliga förvaltningen kan ofta innebära problem för den som ska möta staten i någon form. Staten, genom sina myndigheter, uppträder inte sällan i ett flertal skepnader vilka sinsemellan ställer dåligt koordinerade krav och ger oförenliga förutsättningar för hur invånare, företag, kommuner och andra ska agera.

Invånare och företag i landsbygderna märker särskilt tydligt av statens bristande förmåga till samordning. Frågor om utveckling och tillväxt, vilka bygger på att olika aktörer på olika nivåer samverkar, får avgiort sämre förutsättningar i ett sektorbaserat system än med ett arbetssätt där geografin tillmätts en betydelse.

Landsbygdenas särskilda förutsättningar kan beskrivas ur många olika synvinklar. Gemensamt för beskrivningarna är dock att geografin är grunden för de särskilda förutsättningar som gäller där. Den som inte ser och erkänner att geografin har betydelse kan heller inte förstå de utmaningar, men också den potential, som är knutna till en viss typ av geografi.

De statliga myndigheterna har sedan lång tid tillbaka i huvudsak lämnat ett territoriellt synsätt på sin organisering till förmån för ett sektorbaserat sådant. Där myndigheterna fortfarande väljer en geografisk indelning av sin organisation har de vanligtvis tillåtit att välja den indelning som de uppfattar är mest effektiv utifrån den

² Se såväl delbetänkandet SOU 2003:123. *Utvecklingskraft för hållbar välfärd*, t.ex. s. 161 f., som slutbetänkandet SOU 2007:10. *Hållbar samhällsorganisation med utvecklingskraft*, t.ex. s. 75 f.

³ SOU 2007:75. *Att styra staten – regeringens styrning av sin förvaltning*, s. 268 ff.

⁴ SOU 2006:101. *Se landsbygden! Myter, sanningar och framtidsstrategier*, s. 66 f.

egna myndighetens verksamhet, vilket gör att knappast någon statlig myndighet har en indelning som överensstämmer med någon annan myndighets. Av de statliga myndigheterna är det i dag enbart länsstyrelserna som har det enskilda länet som indelningsgrund. Den "länsprincip" som tidigare var framträdande i förvaltningens organisation är därför numera i praktiken avskaffad. I förlängningen gör detta att politiken saknar ett tydligt landsbygdsperspektiv. Landsbygdsfrågor blir till sektorsfrågor och utifrån en sådan position tenderar de att bli marginaliserade. Det i sin tur tenderar att leda till avveckling av verksamhet. I glesa strukturer blir det för dyrt att driva statlig verksamhet i sektoriella stordriftslösningar. Marginaliseringen förstärks av att det saknas tydliga incitament för att över sektorer utveckla småskaliga lösningar med samordningsvinster, som alternativ till stordrift och koncentration. Genom att "stoppa undan" landsbygderna i sitt eget fack, i stället för att låta dem vara centrum i ett system där sektorer samordnas för att kunna möta invånares och företags behov, omöjliggörs ett effektivt utvecklings- och tillväxtarbete.

Den regionala tillväxtpolitiken tenderar att glömma landsbygderna

Landsbygdspolitiken har inte enbart ett sektoriellt problem. Det finns också ett problem i relationen till den tvärsektoriella regionala tillväxtpolitiken. Som kommittén noterar i sitt delbetänkande har frågor om landsbygdernas utveckling inte alltid en självklar plats i det regionala tillväxt- och utvecklingsarbetet.⁵ Frågorna kan ha svårt att hävda sig i konkurrensen om utrymme och resurser på den regionala nivån. De aktörer som ansvarar för det regionala tillväxtarbetet kan också behöva utveckla sin roll när det gäller arbetet med landsbygdernas utveckling och tillväxt.

Åtgärderna inom de två politikområdena är av något olika karaktär. Exempelvis riktar sig landsbygdsprogrammet främst till den lokala nivån och mot enskilda företag, medan de regionala strukturfondsprogrammen, som utgör en del av den regionala tillväxtpolitiken, ofta har en bredare målgrupp och riktar sin stödgivning mot större projekt. Sammantaget är det inte helt enkelt att få de två

⁵ SOU 2016:26, s. 224.

politikområdenas åtgärder att samverka. Kommittén konstaterar därför i delbetänkandet att samtidigt som samverkan är betydelsefull för ett effektivt genomförande av den samlade politiken kan den inte få bli överordnad de förväntade resultaten.⁶ Samverkan är ett medel, inte ett mål i sig.

8.1 Hur staten bör styra och organisera landsbygdspolitiken – överbäganden och förslag

Kommitténs förslag i detta kapitel är inriktade mot att skapa en tydligare styrning och samordning av landsbygdspolitiken. Om detta ska lyckas behöver de olika statliga aktörernas roller tydliggöras. För att åstadkomma detta och för att stärka samverkan lämnar kommittén i det här kapitlet ett antal olika förslag.

Enligt direktiven (Dir. 2015:73) ska kommittén lämna förslag till *statliga* åtgärder som är effektiva för att förbättra förutsättningarna för utveckling i olika landsbygder. Mot denna bakgrund konstaterar kommittén att frågan om ändrat huvudmannaskap för landsbygdsutvecklingen ligger utanför vårt uppdrag.

8.1.1 Alla statliga utredningar får i uppdrag att beakta konsekvenser för landsbygdens utveckling

Kommitténs förslag: I kommittéförordningen införs en skrivning om att kommittéer i sina betänkanden ska ange konsekvenser för landsbygdernas utveckling av sina förslag.

Kommitténs erfarenhet är att de sektorsövergripande landsbygdsfrågorna tenderar att försvinna i den sektororganiserade statliga verksamheten. Ingen ser därmed vad olika förslag får för konsekvenser för landsbygderna. Många av de förslag som så småningom resulterar i konkret politik har arbetats fram i statliga utredningar.

För att få statliga utredare att också uppmärksamma de konsekvenser för landsbygderna som utredningens förslag kan få föreslår kommittén ett tillägg i kommittéförordningen. I likhet med vad

⁶ SOU 2016:26, s. 63.

som gäller för ett antal andra områden, exempelvis brottslighet och brottsförebyggande arbete och små företags arbetsförutsättningar med mera, föreslår kommittén att det i förordningen införs en skrivning om att kommittéer i sina betänkanden ska ange konsekvenser för landsbygdernas utveckling av sina förslag.

8.1.2 Konsekvenserna för landsbygderna bör beskrivas i regeringens gemensamma beredning av propositioner och andra regeringsbeslut

Kommitténs förslag: En särskild landsbygdsbedömning av konsekvenserna för landsbygderna av regeringens beslut införs.

Landsbygdsfrågorna berör många områden. Kommittén har i sitt arbete valt ut ett antal av dessa som vi menar är av särskild betydelse för landsbygdernas utveckling. Dessa är

- näringsliv och företagande,
- infrastruktur och bredband,
- kompetensförsörjning,
- samhällsplanering och bostadsförsörjning,
- offentlig och kommersiell service, samt
- det civila samhället.

De aktuella områdena berör flertalet departement. Landsbygdsfrågorna är också tvärsektoriella till sin karaktär. De tenderar därför att vara svåra att hantera i en sakfrågeorganiserad myndighet som Regeringskansliet.

Kommittén anser inte att det ligger inom ramen för vårt uppdrag att föreslå en ny funktion för att samordna landsbygdspolitiken inom Regeringskansliet. Däremot vill vi peka på behovet av att landsbygdspolitiken där samordnas på ett effektivt sätt, eftersom detta är en förutsättning för att en samordning också ska kunna ske på myndighetsnivå.

Det kollektiva beslutsfattandet kännetecknar den svenska förvaltningsmodellen

Ett utmärkande drag i den svenska förvaltningsmodellen är det kollektiva beslutsfattandet i regeringen. I princip alla regeringsärenden ska avgöras av regeringen som ett kollektiv. Regeringsbesluten blir därmed ett uttryck för värderingar som delas av regeringen i dess helhet.

För att säkerställa det kollektiva beslutsfattandet finns det i Regeringskansliet ett antal samrådsformer. Den för det dagliga arbetet i Regeringskansliet viktigaste av dessa är den så kallade gemensamma beredningen.⁷ Formellt innebär den att ett regeringsärende som faller inom flera departements verksamhetsområden ska handläggas inom det departement dit ärendet huvudsakligen hör, men beredas i samråd med övriga berörda statsråd.⁸ Den gemensamma beredningen är aldrig avslutad förrän alla i samråds-kretsen är överens. Beredning sköts normalt genom tjänstemannakontakter, men om enighet inte kan nås där måste diskussionerna föras upp på politisk nivå.

Den gemensamma beredningen utgör den formella ramen för den förhandlingskultur som kännetecknar Regeringskansliet. Det är genom diskussioner mellan företrädare för olika perspektiv på ett visst ärende som en gemensam regeringspolitik formas. Det är vanligtvis olika sektorsperspektiv som ställs mot varandra i den gemensamma beredningen. Tvärsektoriella frågor har ofta svårare att få gehör i en beredningsprocess som till sin karaktär är sektoriell.

Landsbygdssbedömning är en metod för att öka genomslaget för landsbygdspolitiken

EU-kommissionen har i sin senaste deklARATION om EU:s framtida landsbygds politik framhållit en så kallad landsbygdssäkring eller landsbygdssbedömning som en bra metod för att förbättra genomslaget av landsbygds politiska insatser runt om i Europa.⁹

⁷ Övriga samrådsformer är allmän beredning och delning. Se Statsrådsberedningen. SB PM 2012:1. *Samrådsformer i Regeringskansliet* för en närmare beskrivning av dessa.

⁸ 15 § i förordningen (1996:1515) med instruktion för Regeringskansliet.

⁹ CorkdeklARATIONen, september 2016.

Tillväxtanalys har på uppdrag av kommittén genomfört en jämförelse av landsbygdspolitik i Finland, Norge, Storbritannien och Kanada.¹⁰ Storbritannien, Finland och Kanada arbetar med olika former av landsbygdsbedömning av politiska besluts konsekvenser för landsbygdsområden. Den praktiska tillämpningen av en sådan bedömning sker vanligtvis genom att tjänstemän inom regeringskanslier och myndigheter använder checklistor som stöd för sina bedömningar. Landsbygdsbedömning kan antingen vara obligatorisk eller frivillig, vilken av dessa modeller som är mest effektiv är det dock utifrån länderjämförelsen svårt att fastslå.

Erfarenheterna av landsbygdsbedömningar är enligt Tillväxtanalys blandade. En lärdom från länderjämförelsen är att det är viktigt med ett tydligt ansvar för landsbygdsbedömningen. Det är också viktigt att de som ska utföra bedömningen förstår behovet av den samt att de har tillgång till bra faktaunderlag och statistik om sina landsbygder. Vidare är det viktigt att det finns ett ansvar för att följa upp och ta emot rapporter om landsbygdsbedömning. Motivationen för att genomföra landsbygdsbedömningar ökar också om den synliggörs utanför regeringskanslier och myndigheter, genom exemplifieringar av hur den fungerar och vilka effekter den kan ha.

Konsekvenserna för landsbygderna bör uppmärksammas genom en särskild landsbygdsbedömning

Landsbygdsfrågorna är tvärsektoriella till sin karaktär, men i Sverige är det med nuvarande organisation landsbygdsministern i Näringsdepartementet som har ett särskilt ansvar för dessa frågor. När ett departement har ansvar för en tvärsektoriell fråga sker den gemensamma beredningen i alla ärenden som kan beröra en sådan fråga med den enhet eller funktion på departementet som har till ansvar att bevaka och samordna frågan. Att en fråga har konsekvenser för landsbygderna är emellertid inte alltid lätt för en sakenhet på ett enskilt departement att inse. För att säkerställa att inga konsekvenser för landsbygderna förbises i regeringens beslutsprocess föreslår kommittén därför att en särskild landsbygdsbedömning av besluten införs. Förebilden för en sådan landsbygds-

¹⁰ Tillväxtanalys PM 2016:11. *Landsbygdspolitik och landsbygdsäkerhet – i Finland, Norge, Storbritannien och Kanada.*

bedömning är de landsbygdsbedömningar som förekommer i andra länder samt den miljöbedömning av regeringens beslut som redan praktiseras i Regeringskansliet.

En landsbygdsbedömning ska ge en översiktlig beskrivning av ett förslags konsekvenser för landsbygderna. Genom en sådan bedömning uppmärksammas konsekvenserna tidigt i processen, vilket gör det möjligt att utveckla förslaget så att det blir så gynnsamt som möjligt för landsbygderna.

Ett förslags konsekvenser för landsbygderna ska redovisas genom att ett särskilt frågeformulär för landsbygdsbedömning ifylls. I de fall förslaget har konsekvenser för landsbygderna ska formuläret bifogas den gemensamma beredningen och vid delningen av ett förslag till beslut.

Den enhet som är ansvarig för landsbygdsfrågorna ska sedan följa upp att en landsbygdsbedömning görs och vid årets slut göra en sammanställning av hur många beslut som tagits med och utan en sådan bedömning. För att öka genomslagskraften för landsbygdsbedömningarna bör sammanställningen skickas för kommentarer till den politiska ledningen i samtliga departement.

8.1.3 Regeringen bör tydliggöra vissa myndigheters och statliga bolags landsbygdspolitiska ansvar

Kommitténs förslag: Trafikverkets, Post- och telestyrelsens, Universitets- och högskolerådets, Tillväxtverkets, Statens jordbruksverks, Naturvårdsverkets, Polismyndighetens, Arbetsförmedlingens och länsstyrelsens landsbygdspolitiska ansvar tydliggörs i respektive myndighets instruktion.

I ägaravisningarna till Almi Företagspartner AB och Saminvest AB ska dessa bolags samhällsuppdrag för kapitalförsörjning till näringslivet i hela landet förtydligas, i synnerhet vad gäller företag som är verksamma i glesa miljöer.

Kommittén bedömer att statens verksamheter behöver styras tydligare om landsbygdernas särskilda behov ska komma i fokus. Inom de områden som kommittén anser vara av särskild betydelse för landsbygdernas utveckling behöver regeringen tydliggöra att vissa

myndigheter ska ha ett genomförandeansvar inom landsbygdspolitiken.

De myndigheter som kommittén anser ska ha ett sådant tydligt genomförandeansvar är Trafikverket, Post- och telestyrelsen, Universitets- och högskolerådet, Tillväxtverket, Jordbruksverket, Naturvårdsverket, Polismyndigheten, Arbetsförmedlingen och länsstyrelsen.

Kommittén föreslår att dessa myndigheters genomförandeansvar inom landsbygdspolitiken ska tydliggöras i respektive myndighets instruktion. I instruktionen bör stadgas att myndigheterna i sitt arbete ska beakta landsbygdernas förutsättningar och behov utifrån de av riksdag och regering fastlagda landsbygdspolitiska målen.

I instruktionerna kan regeringen också lägga fast vissa andra grundläggande förutsättningar för att myndigheterna ska kunna ta ett landsbygdspolitiskt ansvar, till exempel myndigheternas geografiska placering.

Genom att tydliggöra ovanstående myndigheters landsbygdspolitiska ansvar i deras instruktioner blir uppdraget långsiktigt och grundläggande för myndigheternas verksamhet.

För att säkerställa att landsbygdsfrågorna inte bara uppmärksammas i Regeringskansliet och i de statliga myndigheterna föreslår kommittén att Almi Företagspartner AB:s och Saminvest AB:s samhällsuppdrag för kapitalförsörjning till näringslivet i hela landet, i synnerhet vad gäller företag i glesa miljöer, tydliggörs i dessa bolags ägaranvisningar.¹¹

8.1.4 Länsstyrelsernas roll inom landsbygdspolitiken stärks

Kommitténs förslag: Regeringen ser över länsstyrelsernas finansiering i syfte att öka förvaltningsanslagets andel av finansieringen.

¹¹ Kommittén lämnar i kapitel 2 (avsnitt 2.3) förslag som syftar till att stärka Almis och Saminvests uppdrag att främja näringslivets kapitalförsörjning i hela landet.

Länsstyrelserna är statens regionala företrädare genom att dels ha egna ansvarsområden och dels samverka med myndigheter som inte har någon egen regional organisation. Genom att länsstyrelserna har lång erfarenhet av att hantera uppgifter inom många olika politikområden har de särskilt goda förutsättningar för att arbeta tvärssektoriellt.

Länsstyrelserna ansvarar redan i dag för att inom sitt ansvarsområde samordna statliga myndigheters insatser i länen. Det innebär att de har det övergripande ansvaret för att hålla ihop de statliga myndigheternas verksamheter i respektive län. Länsstyrelserna har också ett ansvar för viktiga landsbygdsfrågor, inte minst inom EU-finansierade program. En betydelsefull del av det ansvaret är att utarbeta och genomföra regionala handlingsplaner i samverkan med ett partnerskap där kommuner och landsting samt företrädare för näringsliv och ideella aktörer ingår.

Även om det regionala utvecklingsansvaret i flertalet län har överförts till kommuner och landsting har länsstyrelserna i samtliga län uppgiften att främja och samordna de statliga myndigheternas insatser för regional tillväxt. Länsstyrelserna har således stor kunskap på området och viktiga uppgifter och nätverk i respektive län.

Sammantaget gör detta att länsstyrelserna bör kunna ta ett ökat ansvar för att i länen samordna statens arbete gentemot landsbygderna. Tidigare erfarenheter visar dock att länsstyrelserna ibland har haft svårt att klara samordningsuppdraget. Skälen till detta är flera, men har bland annat att göra med styrningen av länsstyrelserna. Länsstyrelserna sorterar visserligen under Finansdepartementet, men finansiering och styrsignaler kommer dessutom från ett flertal andra departement och myndigheter.

Länsstyrelsernas förvaltningsanslag finansierar i dag drygt hälften av myndighetens verksamhet.¹² Den resterande halvan utgörs till största delen av bidrag. Länsstyrelsernas sektoriserade finansiering och styrning bidrar till att verksamheter som inte finansieras genom särskilda bidrag riskerar att trängas undan. Den komplexa

¹² Förvaltningsanslag, liksom sakanslag är inga formaliserade begrepp. Vanligtvis avses med förvaltningsanslag sådana anslag som finansierar den löpande driften av en myndighet (förvaltningsutgifter). Med sakanslag avses alla anslag som är avsedda att finansiera andra utgifter än förvaltningsutgifter. Se Ekonomistyrningsverket 2009:39. *Förslag till utvecklad finansiell styrning*, s. 52 och Ekonomistyrningsverket 2011. *ESV:s ordbok om ekonomisk styrning*, s. 14.

finansieringen försvårar också länsstyrelsernas planering, såväl på kort som på lång sikt. Vidare försämrar länsstyrelsernas många finansieringskällor förutsättningarna för att bedriva ett tvärsektorie-llt arbete, då sakanslag och bidrag ofta är kopplade till vissa sak-frågor och länsstyrelserna saknar möjlighet att själva prioritera re-surserna.

Utifrån kommitténs perspektiv är det viktigt att länsstyrelserna klarar att ta ett utökat ansvar för att samordna statens arbete gentemot landsbygderna. Länsstyrelsernas splittrade finansiering är i det sammanhanget ett problem. Kommittén föreslår därför att regeringen ser över länsstyrelsernas finansiering i syfte att öka för-valtningsanslagets andel av finansieringen.

Regleringen av länsstyrelsernas samordningsuppdrag är också otydlig. Exempelvis har de i uppdrag att samordna staten på den regionala nivån samtidigt som många av de statliga myndigheterna saknar ett uppdrag att låta sig samordnas av länsstyrelserna. I av-snitt 8.1.3, 8.1.5 och 8.1.6 lämnar kommittén förslag som syftar till att stärka den statliga samordningen inom landsbygdspolitiken och tydliggöra vissa statliga myndigheters ansvar för landsbygdsut-vecklingen.

Ett exempel på bristande samverkan mellan myndigheter är när andra myndigheter överklagar länsstyrelsens beslut. Kommitténs bedömning är att om myndigheter har skiljaktiga uppfattningar bör denna konflikt i första hand lösas på annat sätt än genom över-klagande.

Indelningskommittén vill stärka länsstyrelsens samordningsroll

Indelningskommittén lämnade i juni 2016 ett delbetänkande.¹³ I likhet med flera andra utredningar konstaterar Indelningskommit-tén att staten på regional nivå är fragmenterad och sektoriserad. Indelningskommittén bedömer också att behovet av samverkan mellan olika statliga myndigheter för att göra helhetsanalyser och avvägningar mellan olika sektorsintressen blir allt större. I slut-betänkandet avser Indelningskommittén att lämna förslag på hur länsstyrelsens uppdrag att samordna staten regionalt kan förtydli-

¹³ SOU 2016:48. *Regional indelning – tre nya län.*

gas och förstärkas samt hur länsstyrelsernas roll i det regionala tillväxtarbetet kan förtydligas.

Om Indelningskommitténs aviserade förslag om en stärkt samordningsroll för länsstyrelserna leder till att fler regionala uppgifter som i dag ligger på andra statliga myndigheter kan överföras till länsstyrelserna är det viktigt, enligt kommitténs mening, att verksamheten sprids i länen och inte enbart koncentreras till residensstäderna.

8.1.5 Landsbygdsdelegationer inrättas i länen

Kommitténs förslag: I varje län inrättas en strategisk och operativ samordningsfunktion, benämnd landsbygdsdelegation.

Inom ramen för länsstyrelsernas samordningsuppdrag ska landsbygdsdelegationerna i länet samordna de statliga myndigheternas verksamhet inom landsbygdspolitiken.

I landsbygdsdelegationerna ska ingå representanter för Trafikverket, Post- och telestyrelsen, Tillväxtverket, Jordbruksverket, Naturvårdsverket, Polismyndigheten, Arbetsförmedlingen, länsstyrelsen och universitet och högskolor samt för kommuner och landsting/samverkansorgan. Andra myndigheter organisationer och sammanslutningar kan också ingå om landsbygdsdelegationerna finner det lämpligt.

Landsbygdsdelegationerna leds av landshövdingarna och biträds av varsitt sekretariat som länsstyrelserna ansvarar för.

Landsbygdsdelegationernas uppgifter och sammansättning regleras i en särskild förordning.

Det är kommitténs bestämda uppfattning att staten behöver samordna sig på ett bättre sätt för att möta landsbygdernas behov. I avsnitt 8.1.2 i detta kapitel lägger vi förslag som är tänkta att stärka samordningen i detta syfte inom Regeringskansliet. I det här avsnittet bygger kommittén vidare på en samlad modell för den statliga styrningen av landsbygdspolitiken genom att lämna förslag om inrättande av en strategisk och operativ samordningsfunktion på regional nivå.

För att åstadkomma en samlad statlig styrning räcker det inte med att Regeringskansliet samordnar sig bättre än i dag och inte

heller att de statliga myndigheterna förbättrar sin samordning på nationell nivå (se förslag om detta i avsnitt 8.1.6). Avgörande för om samordningen i praktiken ska lyckas är att den också stärks regionalt.

En effektiv regional samordning kräver aktiv medverkan på nationell nivå

En effektiv statlig samordning på regional nivå kräver ett fungerande samspel mellan de nationella myndigheterna, Regeringskansliet och länsstyrelserna.

Myndigheternas aktiva medverkan är avgörande för att samordningen ska fungera. Länsstyrelsen kan bidra med förutsättningar och stöd i samordningen. Det konkreta arbetet med att få olika statliga verksamheter att möta landsbygdernas möjligheter och utmaningar kan däremot bara genomföras av de ansvariga myndigheterna.

På motsvarande sätt blir regeringens aktiva styrning av myndigheterna helt avgörande för om samordningen ska leda till konkreta förbättringar för invånare och företag i landsbygderna. Regeringskansliet behöver därför stärka sin förmåga att styra och stödja myndigheternas samordning på området, liksom på att utveckla system och funktioner som kan förbättra detta arbete.

Landsbygdsdelegationer inrättas i länen

För att länsstyrelsernas roll inom den regionala landsbygdspolitiken ska kunna stärkas behöver de arbeta i nya organisatoriska former som klargör ansvaret för såväl de som ska samordna som för de verksamheter och myndigheter som ska samordnas.

För att stärka samverkan mellan olika sektorsmyndigheters verksamheter i syfte att bättre anpassa dessa till landsbygdernas behov och förutsättningar, föreslår kommittén därför att en strategisk och operativ samordningsfunktion inrättas i respektive län. Sådana samordningsfunktioner kan lämpligen benämnas landsbygdsdelegationer. De bör i likhet med till exempel vattendelegationerna ledas av landshövdingarna.

I övrigt bör delegationerna bestå av representanter för Trafikverket, Post- och telestyrelsen, Tillväxtverket, Jordbruksverket, Naturvårdsverket, Polismyndigheten, Arbetsförmedlingen, länsstyrelsen och universitet och högskolor samt för kommuner och landsting/samverkansorgan. Förutom att lärosätena i landsbygdsdelegationerna företräds av universitet och högskolor i stället för av Universitets- och högskolerådet är det de myndigheter som kommittén föreslår ska ges ett särskilt genomförandeansvar som också representeras i landsbygdsdelegationerna (se 8.1.3). Landsbygdsdelegationerna bör dessutom, för att kunna utföra ett operativt samordningsarbete, biträdas av varsitt sekretariat som länsstyrelserna ansvarar för.

De kommunala organen lägger i betydande utsträckning grunden både för näringslivets utveckling och för medborgarnas välfärd genom sitt ansvar för utbildning, samhällsservice, planläggning, bostadsförsörjning och olika typer av näringspolitiska insatser. Därför är det mycket viktigt att kommunerna och landstingen/samverkansorganen medverkar i landsbygdsdelegationernas arbete.

Utöver de ovan nämnda är det upp till delegationerna i det enskilda länet att bedöma om ytterligare aktörer bör involveras i arbetet. Det finns en mängd myndigheter, organisationer och sammanslutningar som i de olika länen kan vara viktiga för landsbygdsdelegationernas arbete. I de nordliga länen är det exempelvis viktigt att i någon form involvera representanter för rennäringen i arbetet.

Landsbygdsdelegationernas huvudsakliga uppgift bör vara att, inom ramen för länsstyrelsernas samordningsuppdrag, i länet samordna de statliga myndigheternas verksamhet inom landsbygdspolitiken. Delegationerna bör också vara ett forum för dialog och erfarenhetsutbyte. Genom landsbygdsdelegationernas samordnande uppdrag ökar möjligheten till samsyn mellan myndigheter, vilket i sin tur kan bidra till att förebygga sådana skiljaktigheter som har lett till att länsstyrelsens beslut överklagas eller överprövas av andra statliga myndigheter. Landsbygdsdelegationerna kommer också att kunna bidra till att enskilda länsstyrelser agerar mer samlat.

Som kommittén beskriver inledningsvis i detta kapitel tenderar landsbygdspolitiken att glömmas bort i den regionala tillväxtpolitiken. En viktig uppgift för landsbygdsdelegationerna blir därför att föra in landsbygdsdimensionen på ett tydligare vis i det regionala utvecklingsarbetet.

Det regionala utvecklingsansvaret har i hela landet, förutom Stockholms län, förts över från staten till landsting eller samverkansorgan. Samverkansorgan är ett kommunalförbund som utgörs av ett läns kommuner och där även landstinget kan ingå som medlem. I det regionala utvecklingsansvaret ligger att utarbeta och fastställa regionala utvecklingsstrategier och utvecklingsprogram. I det arbetet ska de ansvariga landstingen och kommunerna samverka med länsstyrelserna och övriga berörda statliga myndigheter. Landsbygdsdelegationernas uppgift blir här att på ett mer effektivt sätt än tidigare samordna staten i arbetet med regional utveckling. I delbetänkandet noterar kommittén att ett fungerande samarbete bygger på att det finns väl utvecklade relationer mellan de som arbetar vid de berörda myndigheterna och organisationerna. Här kan landsbygdsdelegationerna spela en viktig roll för att stärka dessa relationer.

Delegationerna är således inget konkurrerande organ när det gäller det regionala utvecklingsansvaret. Det ansvaret ligger otvetydigt på landsting och samverkansorgan (utom i Stockholms län). Landsbygdsdelegationerna har i relation till det regionala utvecklingsarbetet två huvudsakliga funktioner

1. att tydliggöra landsbygdsdimensionen, samt
2. att mer effektivt samordna det statliga agerandet.

Landsbygdsdelegationernas arbete måste vara anpassat till de enskilda länens förutsättningar. Det innebär att sättet som delegationerna väljer att bedriva sitt arbete på kan variera mellan olika län. Det är dock viktigt att delegationerna arbetar operativt och strategiskt inom de av landsbygdskommittén utpekade sakområdena, med fokus på att effektivt samordna det statliga agerandet.¹⁴ Arbetet ska utgå från de landsbygdspolitiska mål som kommer att tas fram av riksdag och regering.

Länsstyrelserna bör ha ett särskilt ansvar att följa upp och återrapportera till regeringen om hur arbetet i delegationerna utvecklas

¹⁴ Dessa sakområden är näringsliv och företagande, infrastruktur och bredband, offentlig och kommersiell service, kompetensförsörjning, samhällsplanering och bostadsförsörjning, samt det civila samhället.

och vilka konkreta effekter det ger på statens verksamheter ur ett landsbygdsperspektiv.

Det finns en uppenbar risk för att landsbygdsfrågorna blir ofokuserade i och med att de berör så många delar av samhällets funktioner. Det måste därför understrykas att tydliga prioriteringar krävs också i landsbygdsdelegationernas arbete. Delegationernas uppdrag bör därför preciseras till att genomföra en strategisk och operativ samordning av relevanta statliga myndigheters verksamheter gentemot landsbygdsområdena.

8.1.6 En tydligare reglering av den statliga styrningen av landsbygdspolitiken

Kommitténs förslag: Statliga myndigheters ansvar för landsbygdsutvecklingen regleras i en särskild förordning.

Jordbruksverket får ansvar för att på nationell nivå främja och följa upp arbetet med att nå de av riksdag och regering fastställda målen för landsbygdspolitiken.

Jordbruksverket ska på nationell nivå främja och samordna Trafikverkets, Post- och telestyrelsens, Universitets- och högskolerådets, Tillväxtverkets, Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analysers (Tillväxtanalys), Verket för innovationssystem (Vinnova), Naturvårdsverkets, Havs- och vattenmyndighetens, Boverkets, Polismyndighetens, Arbetsförmedlingens, Statens kulturråds och länsstyrelsens arbete med de nationella målen för landsbygdspolitiken.

Utifrån analysen och diskussionen i det här kapitlet kan man dra ett antal slutsatser om hur staten bättre ska kunna möta landsbygdenas behov och önskemål. Dessa är

- att staten behöver finna sätt att samordna sig själv över rådande sektorsgränser för att klara av sina uppgifter mot landsbygdena,
- att samordningen behöver ske dels inom Regeringskansliet, dels mellan de statliga myndigheter som hanterar viktiga frågor som rör landsbygdenas befolkning,

- att det inte är realistiskt att utgå ifrån att alla statliga verksamheter ska bli föremål för en skarp och konkret samordning riktad direkt mot landsbygdernas behov. En prioritering är nödvändig för att ge full effekt där behoven är som störst,
- att samtidigt som det krävs gemensamma nationella utgångspunkter för målformulering och samordning inom Regeringskansliet sker samordningen av myndigheternas verksamheter med fördel utifrån olika regionala kontexter, samt
- att samordningen kommer att kräva nya arbetsformer som utvecklas löpande såväl i Regeringskansliet som i myndigheterna.

Slutsatserna ovan har fått kommittén att föreslå en förbättrad samordning av landsbygdsfrågorna i Regeringskansliet samt inrättandet av landsbygdsdelegationer på regional nivå. Genom dessa förslag vill kommittén, för det första, åstadkomma en mer samordnad styrning av det statliga agerandet inom landsbygdspolitiken och, för det andra, ge landsbygdspolitiken en starkare ställning i Regeringskansliet och i myndigheterna. För att ge stadga till den mer samlade styrningen behövs emellertid också en tydligare reglering av landsbygdspolitiken. En reglering som även inbegriper statliga myndigheters ansvar på nationell nivå. Ett förslag om en sådan reglering lämnas i detta avsnitt.

Statliga myndigheters ansvar för landsbygdsutvecklingen bör regleras i en särskild förordning

Kommittén föreslår i detta betänkande att riksdag och regering beslutar om mål för en sammanhållen landsbygdspolitik. För att dessa mål ska bli mer än vackra ord måste dock målen konkretiseras och ges möjlighet att få genomslag ute i landet. Som framgår av 8.1.5 föreslår kommittén att det ska inrättas länsvisa landsbygdsdelegationer. I kommitténs modell är det huvudsakligen genom dessa delegationers arbete som de olika politikområdena ska knytas samman och implementeras i en samlad landsbygdspolitik på regional och lokal nivå.

För att en sådan samlad landsbygdspolitik som kommittén föreslår ska få stabilitet och genomslagskraft behöver den dock förankras i en särskild förordning.

I en sådan förordning preciseras landsbygdsdelegationernas och de statliga myndigheternas ansvar för landsbygdsutvecklingen (se författningsförslag).

Kommittén vill särskilt understryka vikten av att landsbygdspolitiken samordnas på nationell nivå. I den föreslagna förordningen ges Jordbruksverket därför ett särskilt ansvar för att på nationell nivå samordna, följa upp och främja arbetet med att nå de nationella målen för landsbygdspolitiken.

Det finns ett antal myndigheter som kommittén bedömer att det är särskilt viktigt ur ett landsbygdspolitiskt perspektiv att deras verksamhet samordnas och utvecklas. De myndigheter vars arbete med de nationella målen för landsbygdspolitiken kommittén föreslår att Jordbruksverket på nationell nivå ska samordna är: Trafikverket, Post- och telestyrelsen, Universitets- och högskolerådet, Tillväxtverket, Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys), Verket för innovationssystem (Vinnova), Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten, Boverket, Polismyndigheten, Arbetsförmedlingen, Statens kulturråd och länsstyrelsen.

9 Civilsamhället utvecklar landsbygderna

I vårt delbetänkande konstaterar vi att det finns ett rikt föreningsliv i de svenska landsbygderna. Ett föreningsliv som har betydelse i flera avseenden. Människors engagemang och förmåga till samarbete och organisering är grunden för en hållbar utveckling. Föreningsliv och organisering i andra former ger glädje och mening för människor, både som utövare och åskådare.¹ Ideella föreningar bidrar med olika aktiviteter, men är också arbetsgivare och skapar jobb. De skapar lokal identitet och attraktivitet. Föreningar utvecklar, driver och förvaltar lokal service och infrastruktur. Genom ett rikt föreningsliv stärks en bygds sociala kapital. En landsbygdspolitik måste därför ta till vara och underlätta för den avgörande insats som civilsamhället bidrar med.

9.1 Civilsamhällets organisationer tar ansvar för lokal landsbygdsutveckling

Föreningslivet bidrar till lokal identitet och attraktivitet

Det finns många exempel på lokala idrottsföreningar, kulturföreningar, hembygdsföreningar, natur- och friluftsföreningar med flera som stärker sin bygds identitet och ökar ortens attraktionskraft för de som bor och bedriver verksamhet där, men också för besökare och inflyttare. Det är i idrottsföreningar och intresseföreningar som de flesta landsbygdsbor engagerar sig, vilket är viktigt för en orts fritidsutbud.² Föreningslivet bidrar också till extra-

¹ Organisering i andra former kan handla om nätverk av olika slag, studiecirklar med mera.

² Jordbruksverket 2013. AOL1:6. *Allt om föreningsliv och kultur på landsbygden.*

ordinära insatser utöver sin huvudsakliga verksamhet. Det kan handla om festivaler och andra arrangemang som sätter orten på kartan och lockar besökare. Det kan också handla om föreningar, men även individer, som går samman i gemensamma utvecklingsbolag för att samordna och mobilisera resurser för investeringar i ortens utveckling och på så sätt bidrar till ökad näringslivsutveckling, service, fritidsutbud och till och med inflyttning.

Civilsamhället bidrar till integration av asylsökande och nyanlända

Civilsamhället bidrar också till ökad inflyttning genom att många föreningar och individer runt om i landsbygderna genom sitt ideella engagemang lotsar asylsökande och nyanlända in i det svenska samhället och den lokala arbetsmarknaden. De nya svenskar som på så sätt bygger ett lokalt socialt nätverk har fler anledningar att stanna kvar eller återvända till orten. Det finns också flera exempel på hur asylsökande och nyanlända vitaliserar både det lokala civilsamhället och näringslivet. Idrottsföreningar, religiösa samfund, kulturföreningar och nöjesliv får nya medlemmar och utövare. Idrottsföreningar förstärks och musikliv och andra kulturformer breddas.³ Detta betyder mycket för integrationen i det svenska samhället samtidigt som det gynnar landsbygdsutvecklingen. I detta sammanhang är det viktigt att civilsamhället verkar för jämställdhet och för att särskilt synliggöra invandrarkvinnornas situation och stärka deras möjligheter att engagera sig i samhällsutvecklingen. Det ökar förutsättningarna för att fler väljer att bosätta sig permanent i landsbygderna.

Unga måste engageras i landsbygdernas utveckling

Föreningslivet spelar en viktig roll för ungas vilja att bo kvar eller flytta tillbaka. Ett föreningsliv som lyckas involvera barn och unga, inte bara som deltagare utan också i ledande funktioner, lägger grunden för en god lokal förankring och ungas upplevelse av att vara betydelsefulla för sin ords utveckling. Det krävs emellertid medvetna förhållningssätt för att skapa en sådan förankring.

³ Landsbygdsnätverkets arbetsgrupp för integration, www.landsbygdsnätverket.se

Forskning visar att det finns en norm som säger att ungdomar kommer att vilja flytta. Det får till följd att vuxna inte tycker det är någon mening att dra in ungdomar i det lokala utvecklingsarbetet. Följaktligen får ungdomarna ingen upplevelse av, eller medvetenhet om, att de skulle kunna ha något att bidra med på den ort de växer upp. Enligt samma norm uppfattas och behandlas ungdomar som vill stanna som passiva och initiativlösa. Det motverkar deras känsla av förankring och betydelse för ortens utveckling.⁴ Det är viktigt att dessa normer bryts. Ungdomar måste få känna att de är viktiga och de måste ges möjligheter att påverka sina orters utveckling.

Civilsamhället bygger, förvaltar och driver

Runt om i de svenska landsbygderna finns en tradition av att samfällt bygga och förvalta lokal och småskalig infrastruktur. Det kan exempelvis handla om vägföreningar, bryggföreningar, bygdegårdsföreningar, vatten- och avloppsföreningar och på senare år även bredbandsföreningar. Lokal förvaltning av naturresurser är ett annat exempel på när människor går samman för att värna om de produktionsvärden som platsen kan generera. Det finns också flera exempel där lokala föreningar går in och tar över driften av verksamheter och service när kommersiella eller offentliga aktörer bestämmer sig för att dra sig tillbaka eller lämna en plats.⁵ Dessa insatser måste underlättas och främjas.

9.2 Civilsamhället bidrar till bättre beslut och samordningsvinster

Föreningslivet är en viktig demokratisk arena. Civilsamhällesutredningen konstaterar att genom att delta i civilsamhällets organisationer kan människor påverka politikens innehåll och utformningen av offentliga beslut, samt delta i ett löpande samtal mellan organisationerna å ena sidan och offentlig sektor å den andra. Det sker genom civilsamhällets roll som röstbärare och opinionsbildare

⁴ Svensson, L. 2008. *Här får du inte vara med om du inte flyttar härifrån. Drivkrafter bakom ungdomars utflyttning från mindre orter.*

⁵ SOU 2016:26. *På väg mot en ny politik för Sveriges landsbygder.*

i bland annat berednings- och beslutsprocesser och i den allmänna debatten.⁶ Civilsamhällets organisationer bidrar därmed till ökad kunskap och bättre beslutsunderlag.⁷

Arbetsätt för dialog om landsbygdsutveckling

Redan i dag finns arenor och arbetsätt för löpande samtal och samverkan mellan civilsamhällesorganisationer, näringsliv och offentlig sektor i frågor som rör landsbygdsutveckling. I glesa strukturer blir det extra viktigt med samordning. Därför har det utvecklats arenor där olika intressen – ideella, offentliga och näringsliv – kan samordnas. Gemensamt identifierar, utvecklar och driver man verksamheter som skapar samordningsvinster i småskaliga former. Olika kompetenser tas till vara och resurser kopplas samman. Kostnader kan därmed delas av flera aktörer.

Kommunala landsbygdsstrategier är exempel på sådana arbetsätt, förutsatt att de utarbetats och genomförts i nära samverkan med lokala föreningar och nätverk. Strategierna ger kommunerna ett bättre kunskapsunderlag, samtidigt som allmänintressen kan sammanvägas och kopplas ihop med lokala utvecklingsintressen. Metoderna för dialog och samverkan varierar dock, vilket också påverkar värdet och nyttan för både den kommunala förvaltningen och de personer som ideellt engagerar sig.

Leader är numera, för hela landet, en beprövad metod för att mobilisera och knyta samman resurser för en lokalt innovativ landsbygdsutveckling. Genom leadermetoden kan staten dessutom ekonomiskt stödja lokalt ledd utveckling som drivs av så kallade lokala aktionsgrupper (LAG). LAG är partnerskap med jämbördigt inflytande från offentlig, privat och ideell sektor.

På länsnivå finns regionala partnerskap för landsbygdsutveckling, där vissa av civilsamhällets organisationer deltar. Det är länsstyrelserna som ansvarar för dessa partnerskap som har till syfte att utarbeta och genomföra regionala handlingsplaner för landsbygds-

⁶ Det civila samhället har av regeringen och riksdagen definierats som "en arena, skild från staten, marknaden och det enskilda hushållet, där människor, grupper och organisationer agerar tillsammans för gemensamma intressen". Prop. 2009/10:55. *En politik för det civila samhället*, s. 30, Bet. 2009/10:KrU7. *En politik för det civila samhället*, s. 9.

⁷ SOU 2016:13. *Palett för ett stärkt civilsamhälle*.

programmets genomförande. Till skillnad från partnerskapen i leader har inte civilsamhällets organisationer någon delaktighet i beslut som rör utvecklingsstöd i de regionala partnerskapen. De regionala partnerskapen fyller emellertid en funktion för informations- och erfarenhetsutbyte och för att identifiera och utveckla olika former av samarbeten.

Nationella arenor för dialog och samverkan

På nationell nivå finns olika grupperingar, oftast relaterade till specifika sektorer, där civilsamhällets organisationer deltar och där landsbygderna är en dimension. Flera av dessa grupperingar har karaktären av referensgrupper. En annan kategori av nationella grupperingar är regeringens överenskommelser med idéburna organisationer och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) inom det sociala området och inom integrationsområdet. I dessa ingår några av de organisationer som har en betydande verksamhet i landsbygdsområdena. Regeringens avsikt med överenskommelserna är bland annat att bidra till goda förutsättningar för idéburna aktörer och att belysa vilka hinder som finns för att sektorns hela potential ska kunna utvecklas.

Sedan 2007 finns en särskild nationell arena med fokus på landsbygdsutveckling – det nationella Landsbygdsnätverket. Nätverket får finansiering från landsbygdsprogrammet och havs och fiskeriprogrammet. I Landsbygdsnätverket samverkar ett hundratal intresseorganisationer och myndigheter för att skapa en bred och ökad delaktighet i landsbygdsutveckling samt för att öka kvaliteten i de båda utvecklingsprogrammets genomförande.

Statligt ekonomiskt stöd till civilsamhällesorganisationer

Staten ger också finansiellt stöd till organisationer. Det sker genom generella organisationsbidrag, verksamhetsbidrag och projektstöd. Exempel på verksamhetsbidrag som riktas till organisationer med landsbygderna som huvudsakligt verksamhetsområde är bidragen till Hela Sverige ska leva och Skärgårdarnas riksförbund.

9.3 Överväganden och förslag för att främja det civila samhällets roll i landsbygdsutveckling

Som framgår av redovisningen ovan finns det flera verktyg i statens verktygslåda som går att vidareutveckla för att underlätta och stärka civilsamhällets viktiga roll för att uppnå målen med en sammanhållen landsbygdspolitik.

Kommittén gör därför bedömningen att ett viktigt delmål i en sammanhållen landsbygdspolitik är att *staten främjar det civila samhällets engagemang i landsbygdernas utveckling*.

Bland annat behövs det tydligare, mer rikstäckande och långsiktigt verksamma arenor där offentlig sektor, näringslivet och den ideella sektorn kan utbyta erfarenheter och samverka. Dessa arenor behövs på såväl lokal, regional som nationell nivå.

9.3.1 Förslag om förstärkning, förnyring och förnyelse genom folkbildning

Kommitténs förslag: För att stödja studieförbundens verksamhet i landsbygdsområden förstärker regeringen under en längre tidsperiod bidraget till Folkbildningsrådet. Syftet med förstärkningen är att främja det civila samhällets roll i landsbygdsutvecklingen, i synnerhet för att unga personer samt personer med invandrarbakgrund ska få bättre möjligheter och förmåga till att delta i lokalt föreningsliv och lokal samhällsutveckling. Jämställdhetsmålet om att kvinnor och män ska ges samma möjligheter att vara aktiva medborgare ska särskilt beaktas.

Regeringen uppdrar till Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor att utreda på vilket sätt de statliga bidragen till folkbildningen i ökad omfattning kan styras till landsbygdsområden för ovan angivna syften. Uppdraget bör utföras i samråd med Folkbildningsrådet, ungdomsorganisationer med verksamhet i landsbygder och organisationer som arbetar med integration i landsbygdsområden.

Det finns ett rikt föreningsliv i landsbygderna. En rapport från Jordbruksverket visar att hela 32 procent av befolkningen i glesa landsbygder är medlemmar i en samhällsförening. I städer är motsvarande siffra 14 procent.⁸ Men som kommittén konstaterar finns det en potential genom att fler unga och människor med invandrarbakgrund kan engagera sig. Genomsnittsåldern i föreningslivet är hög. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor konstaterar i sin rapport om ungas fritid och organisering att, sett över en tjugooårsperiod, har barn och ungas föreningsdeltagande minskat. Även andelen barn och unga som har uppdrag i styrelser, kommittéer eller som är ledare har minskat de senaste tjugo åren.⁹

Ungdomsorganisationerna i Landsbygdsnätverkets arbetsgrupp för ungas involvering i landsbygdsutveckling pekar på flera skäl till varför det är viktigt att uppmärksamma ungdomars livsvillkor i landsbygderna. Landsbygderna ska vara en plats som barn och ungdomar tycker är bra att bo och leva i och en plats där de kan se en framtid. Det är viktigt att stärka ungas självkänsla och handlingskraft genom att uppmuntra deltagande i lokalt utvecklingsarbete och i den lokala demokratin. Ungdomar kan bidra med att ge nya perspektiv på det lokala utvecklingsarbetets inriktning och mål. Ungdomsverksamhet är därför en viktig del av lokal utveckling i landsbygderna och en förutsättning för återväxt och utveckling i landsbygdsområden.

Folkbildningen spelar en viktig roll

Många föreningar i landsbygderna driver aktiviteter med finansiering från studieförbunden. Om till exempel en samhällsförening ska utarbeta en utvecklingsstrategi för sin bygd görs detta ofta i studiecirkelform. Idrottsföreningar utbildar ledare genom studiecirklar. Det samma gäller kulturföreningar som planerar och utvecklar en kultursatsning. Studieförbunden driver också egna utvecklingsprojekt i landsbygdsområden. Under 2007–2013 drevs exempelvis 204 olika projekt av studieförbunden med bidrag från landsbygdsprogrammet, 125 av dessa var leaderprojekt. Totalt rörde det sig

⁸ Jordbruksverket 2013. AOL1:6. *Allt om föreningsliv och kultur på landsbygden*.

⁹ Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2014. *Fokus 14 – ungas fritid och organisering*.

om 110 miljoner kronor i projektbidrag. Under innevarande programperiod finns det dock betydligt mindre medel avsatta för utvecklingsprojekt av den karaktär som studieförbunden kan driva.¹⁰

Staten anslår årliga stöd till folkbildningen. Ett viktigt mål för folkbildningspolitiken är att stärka och utveckla demokratin och att bidra till att göra det möjligt för fler människor att påverka sin livssituation och delta i samhällsutvecklingen. Stödet regleras genom en förordning om statsbidrag till folkbildningen.¹¹ Folkbildningsrådet som är en ideell förening, med medlemmar som Studieförbunden i samverkan, SKL och Rörelsefolkhögskolornas intresseorganisation, har i uppdrag att förmedla statsbidragen till studieförbund och folkhögskolor. Fördelningen görs enligt villkor och fördelningskriterier som upprättas av Folkbildningsrådets styrelse utifrån de mål som formuleras i förordningen. Under 2015 tillkom statsbidrag till särskilda folkbildningsinsatser för asylsökande och vissa nyanlända invandrare. Folkbildningsrådet konstaterar i sin årsredovisning för 2015 att de nya anslagen ledde till att nya verksamheter etablerades. En central del i verksamheten har varit att ge förutsättningar för språkträning för asylsökande under deras väntan på besked om uppehållstillstånd. Det i sin tur har bidragit till nya kontakter med befolkningen i de lokalsamhällen som många asylsökande har hamnat i.

Folkbildningen är ett etablerat och bra verktyg för det civila samhället att engagera sig i landsbygders utveckling. Kommittén vill ta till vara och förstärka detta verktyg. I synnerhet för att stärka ungas och invandrades, särskilt invandrarkvinnors, förmåga, förankring och känsla av att vara viktiga för sin orts utveckling. Det bidrar i sin tur till att jämställdhetsmålet om att kvinnor och män ska ha samma möjligheter att vara aktiva medborgare kan nås. Det finns redan nu erfarenheter och metodkunskaper bland flera studieförbund som kan tas till vara och utvecklas.

¹⁰ Statistik från Jordbruksverkets databas Dawa.

¹¹ Förordning (2015:218) om statsbidrag till folkbildningen.

9.3.2 Förslag om stärkt dialog och samverkan mellan det civila samhället och offentlig sektor

Som vi konstaterar inledningsvis i detta kapitel har den offentliga sektorn mycket att vinna på att involvera civilsamhällets aktörer vid utformning och genomförande av sin verksamhet. Nyttan finns i bättre beslutsunderlag och i samordningsvinster.

Kommitténs förslag: Regeringen uppdrar till Jordbruksverket att stödja samordning och utveckling av nätverk mellan landsbygdsutvecklare anställda i kommuner och regioner. Syftet är att dessa tjänstemän, som oftast är ensamma i sin yrkesroll i sin kommun eller region, ska ha möjlighet till erfarenhetsutbyte, samarbete och utveckling av arbetssätt. Det gäller i synnerhet hur offentlig sektor samverkar med civilsamhällets organisationer i frågor som rör lokal landsbygdsutveckling.

Lokalt ledd utveckling med leadermetoden tillämpas rikstäckande. Det ska ske antingen genom EU:s investeringsfonder, om den möjligheten fortsättningsvis ges, eller som en förstärkt del av statens anslag för regionalt tillväxtarbete.

Det finns flera exempel där föreningar, näringsliv och boende har samlats för att ta fram sina landsbygders utvecklingsstrategi. I vissa kommuner har detta skett på initiativ av, eller i samverkan med, den kommunala förvaltningen. I en del av dessa exempel har det varit ett led i den kommunala översiktsplaneringen. Det finns flera exempel där den lokala planeringen resulterat i samarbeten för utvecklad service, upprustningar av gemensamma anläggningar, stärkta lokala nätverk mellan företagare med mera.

Stöd till kommunala och regionala landsbygdsutvecklare

För att stärka strategiskt lokalt utvecklingsarbete, och för att stödja föreningar och ideellt engagerade landsbygdsutvecklare på lokal nivå, spelar landsbygdsutvecklare i kommuner och regioner en viktig roll. En kommuns eller regions landsbygdsansvariga politiker eller tjänsteman är ofta den närmaste dörren in till de sektoriella

”myndighetsstuprören” och blir i praktiken ”hängrännan” med möjlighet att koordinera insatser från såväl offentlig sektor som de lokala aktörerna ute i kommunens och regionens landsbygder. Dessa landsbygdsansvariga är ofta ensamma i sin yrkesutövning. Det är bakgrunden till det nätverk av landsbygdsutvecklare på kommuner, regioner och länsstyrelser som utvecklats inom ramen nationella Landsbygdsnätverket. För att ytterligare förstärka deras roll och funktion samt långsiktiga kompetensutveckling behövs en mer permanent samordning av, och stöd till, denna yrkeskår. Kommunala konsumentvägledare och energirådgivare har en likartad situation. De samordnas av respektive ansvarig statlig sektorsmyndighet genom uppdrag i regleringsbrev. Eftersom kommittén föreslår att Jordbruksverket ska få en samordnande roll för en sammanhållen landsbygdspolitik ser vi att det finns en ömsesidig nytta av att Jordbruksverket får uppdraget att också samordna och stödja landsbygdsutvecklare vid kommuner och regioner.

Lokalt ledd utveckling med leadermetod över hela landet

Lokalt ledd utveckling genom leadermetoden är numera en beprövad metod för att mobilisera och knyta samman resurser för lokalt innovativ landsbygdsutveckling. Det är lokala aktionsgrupper (LAG), med jämbördigt inflytande från offentlig, privat och ideell sektor, som utarbetar en strategi. Om strategin uppfyller vissa krav erhåller de EU-medel och nationell statlig medfinansiering för att genomföra sin strategi. Med utgångspunkt från strategin prioriterar LAG stöd till enskilda projekt. LAG kan också driva egna utvecklingsprojekt. I varje leaderområde finns ett leaderkontor som bereder LAG:s ställningstagande. En del i beredningen är att vägleda aktörer som söker projektstöd så att de i möjligaste mån samverkar med aktörer från andra sektorer.

Det finns både styrkor och svagheter med det sätt som leadermetoden genomförs i Sverige. Utvärderingarna visar att byråkratin kopplad till EU:s finansiering delvis motverkar leaders syften, men att leaderarbetet trots det lett till goda resultat. De leaderstöd som

gavs till olika projekt under perioden 2007–2013 gav 5 120 nya jobb, vilket var en mycket god målfyllnelse.¹²

Även leader som partnerskapsmodell är effektiv. Utvärderingar visar att partnerskap med en formell och jämbördig möjlighet att prioritera resurser kopplade till en gemensamt framtagna utvecklingsstrategi har mer engagerade och ansvarstagande deltagare.¹³ Metoden bygger på ett tydligt underifrånperspektiv och har krav på jämställdhet. LAG ska verka i naturligt avgränsade geografiska områden. Arbetet ska präglas av ett tvärsektoriellt och innovativt tänkande. Alla LAG är också en del av nätverkande nationellt och internationellt och ska stödja nationella och internationella samarbetsprojekt. Inom EU har metoden tillämpats sedan mitten på 1990-talet. I Sverige har metoden tillämpats sedan EU-inträdet, men först mellan 2007–2013 genomfördes den i hela landet. Under denna period fanns 63 leaderområden med finansiering från landsbygdsprogrammet och 12 områden med finansiering från havs- och fiskeriprogrammet. Under innevarande programperiod har metoden utvidgas till att också omfatta finansiering från europeiska regionala utvecklingsfonden och europeiska sociala fonden. Utvidgningen har inneburit ett kompletterande fokus på stad-land-samverkan. Den totala finansieringen av lokalt ledd utveckling med leadermetoden har dock minskat med drygt 420 miljoner kronor mellan den förra och den nuvarande programperioden. Numera är det fem leaderområden med över 400 000 invånare som inte har prioriterats för EU:s finansiering. Dessa områden får inga medel från EU:s struktur- och investeringsfonder, trots att deras utvecklingsstrategier godkännts av en urvalskommitté.¹⁴

Den ideella sektorn spelar en stor roll i leaderarbetet. Dels är den representerad i LAG och är därmed en viktig part för att utarbeta utvecklingsstrategierna och prioritera projekt. Dels är ideella aktörer projektägare för projekt som drivs med stöd från leader. Ideella aktörer var projektägare för mer än hälften av de 3 900 projekt som bedrevs under 2007–2013. Genom sitt engagemang gene-

¹² Jordbruksverket 2016. *Årsrapport och slutrapport för landsbygdsprogrammet 2007–2013*.

¹³ Jfr Svensson, L. & Nilsson, B. (red.) 2008. *Partnership – As a strategy for social innovation and sustainable change*.

¹⁴ EU:s struktur- och investeringsfonder består av Europeiska regionala utvecklingsfonden, Europeiska socialfonden, Sammanhållningsfonden, Europeiska Jordbruksfonden för landsbygdsutveckling och Europeiska havs- och fiskerifonden.

rerar ideella sektorn stora mervärden från varje projekt. Av den slutliga årsrapporten för landsbygdsprogrammet 2007–2013 framgår att den tid som den ideella sektorn lade ned, och övrig privat finansiering som lades i leaderprojekten, motsvarade ungefär lika mycket som projektstödet som finansierades av EU och svenska staten. Det visar att leadermetoden mobiliserar resurser för utveckling och att det är ett starkt engagemang på lokal nivå i projekten.

Leaderprojekten har varierande inriktning, men projekt med kopplingar till turism var under 2007–2013 den största gruppen (cirka 36 procent). Därefter följde en grupp där bygdeutveckling var ett dominerande innehåll (cirka 30 procent) och en tredje grupp med tonvikt på annat näringsliv än turism (cirka 9 procent). En tredjedel av utvecklingsprojekten redovisade nya arbetstillfällen. Bland arbetstillfällena dominerade sådana som följer av att olika slag av evenemang initierats och där de aktuella arbetstillfällena blev av korttids- eller säsongskaraktär. De evenemangsinriktade projekten inom kultur, konst, teater med mera dominerade, men även idrottsrelaterade evenemang rapporterades. Flera jobb tillkom som resultat av leaderstöd till turismverksamhet. En tredje grupp var relaterad till olika slag av annan näringsverksamhet. Bland nya arbetstillfällen inräknades också de arbetstillfällen som tillkom genom att nya företag etablerades.

Med utgångspunkt från de goda erfarenheterna av leaderarbetet är det kommitténs uppfattning att metoden bör utvecklas och permanentas för att fungera heltäckande i Sverige, vid behov oberoende EU:s programinsatser. En fördel med frikoppling från EU-programmen är att det ger större nationell flexibilitet. Sverige kan forma egna nationella villkor och regler med möjligheter till förenkling och minskad administrativ börda. Det är emellertid viktigt att slå vakt om de internationella samarbetsmöjligheterna inom EU:s gemensamma leaderarbete. Jordbruksverket har beräknat en miniminivå för att ett leaderområde ska kunna fungera, givet den administration som i dag krävs. Denna nivå är cirka 30 miljoner kronor under en sjuårsperiod. Därmed behövs det ytterligare cirka 150 miljoner kronor för att lokalt ledd utveckling med leadermetoden ska kunna genomföras rikstäckande.

9.3.3 Förslag om statlig överenskommelse om kunskaper och arbetssätt för landsbygdsutveckling

Kommitténs förslag: Regeringen utvidgar sin överenskommelse med civilsamhällets organisationer. Överenskommelsen ska gälla utveckling av kunskaper och arbetssätt för landsbygdsutveckling. För att ta till vara samordningsvinster med Jordbruksverkets övriga samordnande roll för en sammanhållen landsbygdspolitik får myndigheten ansvar för att driva överenskommelsens sekretariat.

Även på nationell nivå har den offentliga sektorn behov av att samverka med civilsamhällets organisationer. Dels är det viktigt att den samverkan som sker på lokal och regional nivå möts med rätt förutsättningar och förståelse från de nationella aktörerna, dels finns det ett behov av nationellt baserat erfarenhetsutbyte och samverkan.

Regeringen kan ingå överenskommelser som ett sätt att vid sidan om andra styrmedel styra mot nationella mål. Statskontoret visar i sin utvärdering av regeringens överenskommelser med SKL, att överenskommelser som syftar till att utveckla kunskap eller systematisera arbetssätt har förutsättningar att fungera väl eftersom de bygger på överenskommelsens frivilliga karaktär.¹⁵ Enligt Statskontoret har dessa överenskommelser bidragit till verksamhetsutveckling, även om målen med överenskommelserna ännu inte har nåtts.

Redan i dag finns det nationella Landsbygdnätverket för erfarenhetsutbyte och samverkan mellan offentlig sektor och civilsamhällets organisationer. Nätverkets formella uppdrag är dock begränsat till genomförandet av landsbygdsprogrammet. Till nätverket finns ett samordnande sekretariatet med placering på Jordbruksverket. Verksamheten planeras, styrs och följs upp av en styrgrupp med de 13 mest tongivande organisationerna och myndigheterna inom svensk landsbygdsutveckling. De aktiviteter som genomförs med finansiering av nätverkets budget initieras och utförs av medlemsorganisationerna och myndigheterna i samverkan. Drygt hälften av

¹⁵ Statskontoret 2014. *Överenskommelser som styrmedel*.

de 70-tal nationella organisationer och myndigheter som ingår i nätverket är operativa i tematiska arbetsgrupper. I dessa grupper samlar de lärdomar, analyserar och utvecklar arbetssätt för landsbygdsutveckling. Övriga organisationer och myndigheter deltar mer passivt som mottagare av information. Det svenska Landsbygdsnätverket är också en del av EU-kommissionens europeiska landsbygdsnätverk, vilket gör att det finns upparbetade strukturer och rutiner för erfarenhetsutbyte och samverkan mellan olika aktörer inom EU.

Det finns erfarenheter och metoder i både det svenska Landsbygdsnätverket och i det europeiska nätverket som går att vidareutveckla och permanenta genom en nationell överenskommelse. Vi föreslår att insatserna inom ramen för överenskommelsen bedrivs under perioder om tre år i taget, för att prioritera de mest angelägna temaområdena där erfarenhetsutbyte behövs och resurser bör samordnas.

10 Konsekvenser av kommitténs förslag

Den parlamentariska landsbygdskommittén har ett brett uppdrag och direktiven till kommittén är omfattande. En övergripande uppgift för kommittén är att lämna förslag om en sammanhållen politik för en långsiktigt hållbar utveckling i Sveriges landsbygder.

Vi menar att samhällskontraktet bör vidareutvecklas för att säkerställa att näringslivet och medborgarna i landsbygderna ges samma förutsättningar som i övriga delar av vårt land. Kommitténs förslag syftar till att överbrygga motsättningarna mellan stad och land, så att vi på så sätt kan uppnå positiva samhällsekonomiska effekter och stärka Sveriges konkurrenskraft.

Vi har valt att använda kommuner som minsta byggsten för att analysera och beskriva landsbygdernas möjligheter och utmaningar. Det finns emellertid vissa geografiska områden inom kommuner som förtjänar särskild uppmärksamhet. Det gäller bland annat öar utan fast landförbindelse. Merparten av de över 30 000 personer som bor på dessa öar har tidsmässigt långa avstånd till vardagsservice och kommunikationer. Vi vill framhålla att flertalet av våra förslag också kommer att gagna boende och företag på öar utan fast landförbindelse och andra glest befolkade områden inom kommuner med större städer.

Kommittén lägger fram ett betydande antal förslag som syftar till att stärka förutsättningarna för företagande, sysselsättning och boende i landsbygderna. Konsekvenserna av vissa av dessa förslag kan förväntas bli synliga först i ett längre tidsperspektiv. Mängden förslag och långsiktigheten i vissa av dessa innebär att det är inte möjligt att genomföra detaljerade konsekvensanalyser för alla förslag.

Det är också viktigt att framhålla att våra förslag måste relateras till alternativkostnaderna, det vill säga de kostnader som skulle uppstå

om förslagen inte genomförs. Enligt kommitténs bedömning kommer förslag som initialt kan innebära en kostnad att i ett längre perspektiv ha positiva effekter på samhällsekonomin.

10.1 Både kostnader och intäkter för samhället

I det här avsnittet diskuterar vi samhällsekonomiska konsekvenser av våra förslag. Avsnittet inleds dock med en kortfattad generell beskrivning av vilka konsekvenser offentliga åtgärder kan ge.

10.1.1 Om konsekvenserna av offentliga åtgärder

Effekter på realekonomin

Offentliga åtgärder påverkar på olika sätt realekonomin, mätt som bruttonationalprodukten (BNP). Exempelvis kan organisationsförändringar leda till att offentliga verksamheters interagerande med resten av ekonomin påverkas, vilket indirekt påverkar BNP.

Även omfördelning av offentlig konsumtion påverkar BNP. Exempelvis påverkas BNP av en geografisk omfördelning från verksamhet i södra Sverige till stödområdena i norr. Hur stor denna påverkan blir beror på vilka sekundära effekter omfördelningen får i vardera delen av landet.

Omfördelning av offentliga utgifter (konsumtion och transferringar) geografiskt och/eller mellan individer kan motiveras utifrån ett resonemang om avtagande marginalnytta av konsumtionen; det vill säga en krona konsumerad av en individ, eller ett geografiskt område, med lägre inkomst/resurser värderas högre än för dem med mer resurser. I den politiska processen avgörs hur mycket högre den värderas och därmed också avvägningen mellan effekterna på BNP och effekterna på inkomstfördelningen.

Fördelningseffekter

Diskussionen om fördelningseffekter begränsar sig oftast till fördelningseffekter på individplanet, men kan lika gärna föras för olika kollektiv, där geografiskt avgränsade sådana är en för landsbygderna central sådan. Det kommunala utjämningssystemet är ett direkt

utslag av det senare synsättet. Värderingen av omfördelningen och den åsyftade utjämningen mellan geografiska kollektiv är helt och hållet en politisk fråga. Den kan inte objektivt mätas och därför inte heller strikt vägas mot bedömda BNP-effekter av omfördelningen.

Synergieffekter, trösklar och spiraler

I ett paket av åtgärder kan effekten av varje enskild åtgärd vara helt oberoende av övriga åtgärder. Den kan emellertid också förstärkas av genomförandet av andra åtgärder, vilket gör att totaleffekten blir större än summan av de effekterna. På motsvarande sätt kan den också påverkas negativt av andra åtgärder.

Effekterna av enskilda åtgärder och/eller synergieffekterna av flera samverkande åtgärder behöver inte nödvändigtvis vara linjära. Det kan finnas trösklar under vilka effekterna på BNP, individuell eller geografisk fördelning, eller andra kollektiva värden är ringa. Om dessa trösklar passeras kan dock effekten bli betydande.

Offentliga åtgärder kan också fungera som katalysatorer och starta processer som leder till en självgående, positiv spiral. Avsaknad av åtgärder kan på motsvarande sätt skapa en nedåtgående spiral.

10.1.2 Ett sammanhållet Sverige är en samhällsekonomisk vinst

Ett övergripande syfte med kommitténs förslag är att skapa en sammanhållen politik för Sveriges landsbygder. Det ska vara en politik som inte enbart uttrycks i mål, utan också inbegriper stimulansåtgärder och insatser för att stärka landsbygdernas möjligheter att utvecklas till hållbara bygder där människor kan och vill bo, verka och leva.

Vi vill understryka att det finns stora möjligheter för landsbygderna att utvecklas. Exempelvis finns där ett vitalt näringsliv med höga produktionsvärden. Många människor i våra landsbygder känner sig i dag dock svikna av samhället och de demografiska utmaningarna är omfattande.

Kommittén föreslår ett batteri av åtgärder för att stärka optimismen och utvecklingskraften i landsbygderna. Det är kommitténs bedömning att förslagen samlat kan bidra till en utveckling som är till nytta för hela landet, inte bara för landsbygderna.

10.1.3 De samlade konsekvenserna av kommitténs förslag

I kapitel 2–9 lämnar kommittén ett stort antal förslag som sammantaget syftar till en långsiktigt hållbar utveckling i våra landsbygder. Vid en bedömning av förslagen var och en för sig kan vi förvänta oss begränsade effekter. Det är emellertid inte så vi vill att förslagen ska bedömas. Den positiva samhällsekonomiska effekten och kraften i våra förslag ska komma genom kombinationen av förslagen. Om statliga åtgärder kombineras med kommunala initiativ och det civila samhällets inneboende kraft kan ett antal trösklar i enskilda kommuner och inom olika sektorer passeras och positiva spiraler sättas i rörelse.

Konsekvenser av förslagen för näringsliv och företagande

Kommitténs förslag om näringsliv och företagande rymmer en mobilisering av ett antal av de näringspolitiska redskap inom landsbygdspolitiken som står till förfogande för staten. Den sammanlagda nyttan av förslagen utgörs av förbättrade produktionsvillkor i landsbygderna. Genom att både små och stora företag i landsbygder är aktiva i globala nätverk kan de tillgodogöra sig ny teknik och ny kunskap, vilket kan resultera i nya förädlade produkter och tjänster från platsbundna resurser. Samarbetet med forskning och rådgivning stärks också genom förslagen.

Kommitténs förslag att staten genom sina bolag i ökad utsträckning ska låna ut pengar till företag i landsbygderna förbättrar också landsbygdsföretagens tillgång till finansiellt kapital. Förslagen innebär givetvis en ökad risk för att staten kommer att göra kreditförluster; hur omfattande och inom vilka områden är dock mycket svårt att säga. Kommitténs bedömning är dock att dessa kreditförluster kommer att vara av begränsad omfattning.

Paket för näringslivet i kommuner med extra stora utmaningar

Kommittén föreslår också ett paket med en kombination av både landsbygdsgenerella och geografiskt riktade insatser för att underlätta för näringslivet i 23 kommuner i norra och mellersta Sverige. Det är kommuner som har extra stora utmaningar på grund av att de finns i

befolkningsmässigt små men till ytan stora lokala arbetsmarknadsregioner. Dessa kommuner har dåliga befolkningsprognoser och deras näringsliv består av förhållandevis begränsat antal branscher. Insatserna ska ge synergieffekter och vända en negativ utvecklingsspiral. De ska öka tillgången till arbetskraft genom särskilda prioriteringar av utbildningscentra. Vidare ska de bredda utbudet av arbetsplatser genom omlokalisering av statliga jobb. De ska också förbättra möjligheten till kommunikationer genom prioriterad utbyggnad av digital infrastruktur med hög kapacitet. Dessa landsbygdsgenerella åtgärder kan kombineras med att cirka 500 miljoner kronor avsätts till särskilda näringspolitiska och tillväxtfrämjande åtgärder som riktas till de utpekade 23 kommunerna. Därmed kan kapital frigöras hos framför allt de små företagen. Det kan exempelvis handla om åtgärder som prövats i Norge i form av sänkta arbetsgivaravgifter och nedsättning av studielån. Något som kan bidra till att produktionsvärden stannar och återinvesteras i dessa landsbygdsområden. Det skulle, i kombination med befintliga regionala företagsstöd i stödområde A och våra förslag om starkare innovations- och exportfrämjande insatser, bidra till företagens förnyelse och till investeringar i ökad produktionsförmåga. Ett sådant paket ger ett allmänt förbättrat företagsklimat, vilket också kan attrahera nya företagsetableringar. Det leder i sin tur till bevarade och nya arbetstillfällen.

Konsekvenser av våra förslag om kompetensförsörjning

Kommittén föreslår bland annat en satsning på utbildningscentra för högre utbildning. Med kommitténs förslag skapas också förutsättningar för enskilda kommuner – eller kommuner i samverkan – att utveckla bredare utbildningsplattformar för att även stärka samverkan med det lokala näringslivet. Med staten som huvudman för landets lärosäten och kommunerna för landets utbildningscentra bör det även vara möjligt att åstadkomma synergieffekter inom ramen för kunskapslyftet.

För att öka rörligheten och möta det framtida arbetskraftsbehovet föreslår kommittén att regeringen utreder möjligheterna att minska studieskulden för personer som bor och är yrkesaktiva i de 23 kommunerna med extra stora utmaningar.

Konsekvenser av förslagen för digital kommunikation

Kommitténs förslag avseende bredband syftar till att på ett optimalt sätt utnyttja de organisatoriska, ekonomiska, tekniska och finansiella möjligheterna för att kostnadsmässigt klara målet att hela landet senast 2025 ska ha en bredbandsuppkoppling på 100Mbit/sekund.

Kommittén bedömer att den statsfinansiella kostnaden för utbyggnaden av bredband med hög överföringskapacitet inom landsbygdsprogrammet kan halveras genom vårt förslag. Ett effektivt resursutnyttjande genom upphandling och samverkan mellan marknadens aktörer, staten och den regionala och kommunala nivån kommer därmed kunna frigöra ett omfattande ekonomiskt utrymme inom landsbygdsprogrammet. Med utgångspunkt i regeringens budgetproposition för 2017, och att den statliga finansieringsnivån ligger fast i landsbygdsprogrammet, har vi kunnat beräkna kostnaden för förslaget till cirka 2 miljarder kronor.

Konsekvenser av förslagen om transportinfrastruktur

Kommittén lämnar förslag som syftar till att förbättra beslutsunderlagen för transportinfrastrukturinvesteringar. Genom att göra bredare samhällsekonomiska analyser som även inbegriper de samlade positiva effekterna av en investering kan besluten fattas på bättre grunder. Kommitténs förslag bör därför ha betydande positiva samhällsekonomiska effekter, samtidigt som de bidrar till att landsbygderna inte missgynnas i infrastrukturplaneringen.

Ett avståndsbaserat reseavdrag skapar utrymmen för investeringar i bredband, utvecklingsinsatser för kompetensutveckling och för företagande

Det har visat sig att det finns omfattande brister och missbruk i dagens system för reseavdrag. Genom felaktiga utbetalningar går staten miste om minst 1,4 miljarder kronor utifrån dagens nivåer av reseavdraget.

Om reseavdraget, som kommittén föreslår, görs avståndsbaserat skapas utrymme för att göra effektivare utvecklingsinsatser i lands-

bygderna. Kommittén föreslår att utrymmet bland annat används till:

- Ett statsbidrag som syftar till att skapa en infrastruktur för utbildningscentra i kommuner i FA-regioner som saknar universitet och högskola, som har få etablerade kommunala lärcentra eller som ingår i de 23 kommunerna för näringslivspaketet. Kommittén uppskattar den årliga driftkostnaden för ett sådant statsbidrag till 70 miljoner kronor. Lärosätenas kostnader för decentraliserad utbildning bör kunna finansieras inom befintliga anslag.
- Ett anslag på cirka 300 miljoner kronor per år användas för att omgående kunna initiera innovationsupphandlingar och fördela medel till länsstyrelserna för en fullbordad utbyggnad av bredband till 2025.
- 500 miljoner kronor för näringspolitiska och tillväxtfrämjande åtgärder riktade till de utpekade 23 kommunerna med extra stora utmaningar. Det kan exempelvis handla om ytterligare nedsättning av arbetsgivar- och egenavgifter samt nedsättning av studielån.

Konsekvenser av våra förslag om samhällsplanering och bostadsbyggande

Kommittén föreslår att regeringen utreder om långivning till boende i landsbygderna kan underlättas genom införandet av särskilda landsbygdslån för byggande av egna hem, hyresrätter, ägarlägenheter, kooperativa hyresrätter och bostadsrätter i landsbygderna.

Kommitténs bedömning är att en annorlunda finansiering av bostadsbyggandet i landsbygderna kommer att ha positiva kommunal- och samhällsekonomiska effekter. Förslaget om att underlätta långivningen ökar visserligen det statliga risktagandet, men vi bedömer att kreditförlusterna kommer att vara ringa och med god marginal uppvägas av de samhällsekonomiska vinsterna av förslaget.

Konsekvenser av våra förslag om kommersiell service, välfärdstjänster och kultur

Inom detta område föreslår kommittén bland annat att regeringen anpassar det kommunala utjämnningssystemet till ändrade förhållanden samt gör en översyn av statsbidragen till kommunerna. Även om förslaget avseende utjämnningssystemet inte får några omedelbara samhällsekonomiska konsekvenser kan en för landsbygdskommunerna gynnsam förändring av utjämnningssystemet ha stor betydelse för deras möjligheter att ge god vård, skola och omsorg på likvärdiga villkor.

Om vissa av de specialdestinerade statsbidragen läggs in i det generella bidraget får kommunerna visserligen inte mer resurser, men genom att medlen kan användas mer flexibelt bedömer kommittén att den kommunala verksamheten kan bedrivas effektivare. Särskilt de mindre kommunerna gynnas av en övergång till mer generella statsbidrag.

De förslag som kommittén lämnar för att säkra post- och betaltjänster i landsbygderna är enligt vår bedömning viktiga för att förhindra en negativ spiral. Om servicenivån inte kan upprätthållas finns det en risk för att många företag inte längre har förutsättningar att bedriva verksamheten, vilket i sin tur får konsekvenser för den övriga lokala ekonomin och ytterst för samhällsekonomin.

Konsekvenser av våra förslag om statens närvaro i landsbygderna

Kommittén lämnar ett antal förslag som syftar till att stärka den statliga närvaron i landsbygderna. Det förslag som har den största samhällsekonomiska konsekvensen är rekommendationen att under en 5 till 7-årsperiod omlokalisera 10 000 tjänster från Stockholms FA-region till FA-regioner i behov av statliga arbetstillfällen. Kommittén bedömer att förslaget inledningsvis kan leda till vissa kostnader som sammanhänger med flytten till nya orter och nya lokaler. Genom att flytta myndighetsverksamhet från Stockholms FA-region till mindre orter är det dock möjligt att på sikt minska verksamhetskostnaderna. Lokalkostnader är betydligt lägre och personalrörligheten inte så stor på en mindre ort jämfört med Stockholmsområdet.

Kommittén bedömer att kostnaderna för förslaget om omlokalisering, liksom förslagen om att behålla och stärka polisens och

Arbetsförmedlingens lokala närvaro, huvudsakligen rymts inom berörda myndigheters anslag.

Konsekvenser av våra förslag om styrning och organisering av landsbygdspolitiken

Kommittén lämnar inom detta område ett antal förslag som innebär att staten tar ett samlat grepp på styrningen inom landsbygdspolitiken. Vi föreslår att det ska införas landsbygdsbedömningar i propositioner och förslag (för regeringen), konsekvensbedömningar för landsbygderna (för kommittéer), att det i instruktioner, förordningar och ägaranvisningar ställs krav på att statliga myndigheter och vissa statliga bolag ska ta ett tydligare landsbygdspolitiskt ansvar samt att det ska inrättas länsvisa landsbygdsdelegationer.

För att dessa förslag ska få en positiv samhällsekonomisk effekt krävs att politiker och tjänstemän i Regeringskansliet och i myndigheter har kunskap om de potentialer landsbygderna rymmer samt hur de kan bidra till att förverkliga dessa. Sannolikt behövs därför en landsbygdspolitisk kompetenshöjning i Regeringskansliet och i berörda myndigheter. Vårt förslag om ett nyinrättat centra för regional- och landsbygdspolitikens forskning och kunskapsspridning kommer att bidra till en sådan kompetenshöjning.

Konsekvenser av våra förslag om det civila samhället

Det frivilliga engagemanget i civilsamhället spelar en stor roll, inte minst i landsbygderna. Om våra förslag till åtgärder lyckas stimulera det lokala engagemanget kommer det enligt kommitténs uppfattning att kunna fungera som en tillväxtmotor i landsbygdernas utveckling.

10.1.4 Överensstämmelse med EU:s regler om statligt stöd

Statligt stöd till företag i EU-fördragets mening är i princip förbjudet. Europeiska kommissionen har emellertid genom förordningar, meddelanden och andra beslut utvecklat hur EU ska tillämpa statsstödsbestämmelserna i fördraget, med avseende på dels vilka åtgär-

der som utgör statligt stöd, dels vilka stöd som är förenliga med fördraget. Många politiskt beslutade insatser för Sveriges landsbygder innebär att statlig ersättning utgår. Stöd till jordbruket finns bland annat som direktstöd, miljöersättningar, regionala stöd och djurbidrag. Syftet är att stöden ska bidra till en ekologisk, ekonomisk och social hållbar utveckling i landsbygderna.

Den allmänna gruppundantagsförordningen ger medlemsstaten möjlighet vidta en stödåtgärd för vissa utpekade stödkategorier, utan att behöva vänta på Kommissionens förhandsgodkännande. Där ingår stöd till landsbygderna. Vid sidan om detta finns också förordningen om stöd av mindre betydelse, den så kallade minimiförordningen. Av förordningen följer att stöd som understiger viss nivå inte omfattas av de generella statsstödsreglerna. I vårt förslag om ett näringslivspaket riktat till de utpekade 23 kommunerna ingår att regeringen föreslås utreda en ytterligare nedsättning av arbetsgivar- och egenavgifter och hur en sådan nedsättning stämmer överens med gällande EU-rätt.

10.2 Övriga konsekvenser av förslagen

I det här avsnittet redogör vi för vissa andra konsekvenser av kommitténs förslag.

10.2.1 Konsekvenser för den kommunala självstyrelsen

Kommittén lägger inget förslag om en förändrad ansvarsfördelning när det gäller det övergripande ansvaret för landsbygdspolitiken. I det avseendet påverkas inte den kommunala självstyrelsen av kommitténs förslag. Kommittén lägger däremot förslag om en översyn av statsbidragen med syfte att omvandla specialdestinerade statsbidrag till generella bidrag till kommunerna. Vår bedömning är att om fler specialdestinerade statsbidrag omvandlas till generella bidrag ökar kommunernas handlingsutrymme och möjligheter att göra lokala prioriteringar, vilket stärker den kommunala självstyrelsen.

10.2.2 Konsekvenser för det brottsförebyggande arbetet

Kommitténs förslag om ökad polisiär närvaro i landsbygderna och om tillgänglighet till kontanthantering har betydelse för brottsbekämpningen och det brottsförebyggande arbetet i landsbygderna.

En polisiär närvaro i landsbygderna ökar tryggheten

En ökad polisiär närvaro är en mycket viktig trygghetsskapande åtgärd i våra landsbygder. En konsekvens av en ökad polisiär närvaro i landsbygderna skulle dock kunna bli att polisens lokala närvaro minskar utanför landsbygderna. Enligt kommitténs bedömning ska detta inte behöva ske. För det första föreslås Polismyndigheten i budgetpropositionen för 2017 få ökade resurser under de kommande åren.¹ En del av dessa utökade resurser kan användas för att stärka den lokala närvaron i landsbygderna. För det andra är ett viktigt mål för Polismyndigheten att verksamheten ska byggas underifrån och att polisen ska bli mer tillgänglig för medborgarna. Detta ska bland annat åstadkommas genom att mer än hälften av resurserna i en polisregion ska finnas i lokalpolisområdet, närmast medborgarna. Genom att fördela ut mer resurser lokalt bör det, enligt kommitténs mening, också vara möjligt att stärka den polisiära närvaron i landsbygderna utan att detta inverkar menligt på polisverksamheten i andra delar av landet.

Tillgänglighet till kontanthantering minskar risken för brott

Bankerna har snabbt minskat sin kontanthantering, vilket har lett till att tillgången till kontanttjänster i bland annat landsbygderna brister. Genom att allt färre bankkontor hanterar kontanter är det inte ovanligt att exempelvis mindre företag inom detaljhandeln förvarar dagskassar för flera dagar i affärslokalen, vilket naturligtvis innebär en säkerhetsrisk.² Om det saknas möjligheter för företag och föreningar att öppna betalkonto kan konsekvensen bli att betalningar i ökad ut-

¹ Prop. 2016/17:1. Budgetpropositionen för 2017, Utgiftsområde 4, s. 45, 52.

² SOU 2014:61. Svensk kontanthantering, s. 147.

sträckning genomförs utanför banksystemets kontostruktur, vilket i sin tur kan öka risken för penningtvätt.³

Kommitténs bedömning är att vårt förslag för att säkra tillgången till betaltjänster, inklusive kontanthantering, kommer att fungera brottsförebyggande genom att det minskar de säkerhetsrisker som följer av att företag och föreningar i vissa landsbygder inte har tillgång till sådana betaltjänster.

10.2.3 Konsekvenser för sysselsättning och offentlig service i olika delar av landet

Omlokalisering av statliga tjänster från Stockholm

Kommittén rekommenderar att 10 000 tjänster vid statliga myndigheter i Stockholms FA-region under en 5 till 7-årsperiod omlokaliseras till de FA-regioner som behöver ett tillskott av arbetsplatser. Rekommendationen får naturligtvis direkta sysselsättningseffekter både i de FA-regioner som tillförs arbetstillfällen och i Stockholms FA-region. Utöver de direkta effekterna av de arbetstillfällen som tillförs FA-regioner genom omlokaliseringen kan också vissa indirekta effekter förväntas uppstå hos andra arbetsgivare i regionen genom de tillkomna myndigheternas och deras anställdas konsumtion av varor och tjänster. Omlokaliseringar kan också bidra till att skapa en bredare arbetsmarknad, vilket i sin tur kan bidra till att inflyttningen ökar genom att möjligheterna till sysselsättning för medföljande förbättras.

Den minskning av statliga arbetstillfällen som sker i Stockholms FA-region under en 5 till 7-årsperiod genom omlokaliseringen bör inte ha några mer omfattande konsekvenser för den starka arbetsmarknaden i regionen. Rekommendationen om omlokalisering av 10 000 tjänster motsvarar ökningen av antalet tjänster vid statliga myndigheter i Stockholms FA-region sedan 2008.

³ Riksbanken 2016. *Remissyttrande om Tillgång till betalkonto med grundläggande funktioner. Delrapport 2 från 2015 års betaltjänstutredning (Fi 2015:02). Dnr 2016-00062.*

Lokal service och sysselsättning stärks genom förändrad organisering

Kommittén föreslår en ny serviceorganisation med uppgift att ansvara för den lokala service som i dag utförs av Försäkringskassan, Skatteverket och Polismyndigheten. Ett av syftena med förslaget är att bevara och utveckla den statliga lokala servicen. Genom att kommittén också föreslår att den lokala serviceorganisationen ska ha minst ett kontor i varje FA-region får förslaget också vissa sysselsättningseffekter. Det är i dag tio FA-regioner som saknar lokala servicekontor och där kommitténs förslag således kommer att innebära en viss ökad sysselsättning.

10.2.4 Konsekvenser för miljön

Kommittén lämnar ett antal förslag som ska bidra till omställningen till en fossilfri och biobaserad samhällsutveckling. Vi föreslår bland annat att Saminvest AB ges i uppdrag att investera i företag för tillväxt och förnyelse av ekosystemtjänstproducerade verksamheter. Syftet med det förslaget är just att främja en snabbare omställning till en fossilfri och biobaserad samhällsekonomi.

Vi föreslår också att Vinnova ges i uppdrag att stödja innovationer som utvecklar lösningar och produkter för en snabbare omställning till en fossilfri och biobaserad samhällsekonomi. Vidare föreslår vi att offentlig upphandling ska innehålla krav som motsvarar våra miljökrav och regler för djurskydd.

Kommittén föreslår också att Jordbruksverket, i samråd med Skogsstyrelsen Vinnova och Naturvårdsverket, ges i uppdrag att identifiera hur kommande landsbygdsprogram kan bidra till omställningen till en biobaserad samhällsekonomi i linje med målen i Agenda 2030 samt målen om ett fossilfritt samhälle.

10.2.5 Konsekvenser för jämställdheten mellan kvinnor och män

Kvinnors företagande är viktigt för landsbygders utveckling. Kommittén konstaterar att tillgången till offentligt finansiellt kapital är ojämnt fördelat mellan kvinnor och män. Enligt forskningen beror det på att kvinnor och män omedvetet, men felaktigt, tillskrivs olika egenskaper vid handläggning av stöd och krediter.

Kommittén föreslår ett forskningscentrum för att utveckla och sprida kunskaper om entreprenörs- och företagsutveckling i landsbygder, i synnerhet i glesa och mycket glesa landsbygder. Centrets kunskapsutveckling ska också öka medvetenheten om skillnader i kvinnors och mäns villkor för att driva och utveckla företag i landsbygderna.

Utbildning är avgörande för förnyelse och konkurrenskraft. Kvinnor i landsbygderna har i större utsträckning en högre utbildning och stannar oftare kvar i hemkommunen efter utbildningen. Att särskilt uppmärksamma möjligheterna för att höja männens utbildningsnivå i landsbygderna är därför viktigt. Den föreslagna satsningen på utbildningscentra genom ökad samverkan med universitet och högskola är ett sätt att höja utbildningsnivån för både män och kvinnor i närområdet.

Vi vill också peka på att ett väl fungerande kommunalt utjämningsystem har stor betydelse för både kvinnors och mäns möjligheter att förvärvsarbeta. Barnomsorgen kan exempelvis vara direkt avgörande för möjligheten att ta ett arbete.

I kommitténs förslag om folkbildningsinsatser uppmärksammas invandrarkvinnors möjligheter att bli delaktiga i lokal samhällsutveckling. Kommittén bedömer att förslaget ska bidra till att asylsökande och nyanlända kvinnor och män ges samma möjligheter att vara aktiva medborgare.

10.2.6 Konsekvenser för möjligheterna att nå de integrationspolitiska målen

En lyckosam integration av asylsökande och nyanlända är av största betydelse för att åstadkomma en positiv utveckling i många landsbygdskommuner.

Kommittén föreslår att regeringen tar initiativ som syftar till att öka kommunernas förmåga att rekrytera personal. Om kommunernas rekryteringsbehov och nyanländas behov av att utbildas för den svenska arbetsmarknaden bättre och snabbare kan passas ihop utgör det en viktig integrationspolitisk vinst.

Detsamma gäller för den arbetskraftsbrist som råder inom privata näringslivet. Där bedömer vi att våra förslag om ökad tillgänglighet till högre utbildning kan vara betydelsefulla för att möta behoven.

Kommittén föreslår också insatser för att främja bostadsbyggandet, vilket är en avgörande faktor för att göra det möjligt för nyanlända att bosätta sig i landsbygdskommuner. Vidare kan kommitténs förslag om att stärka civilsamhället genom särskilda insatser för att öka asylsökandes och nyanländas sociala förankring i landsbygderna bidra till att minska segregationen.

Reservation och särskilda yttranden

Reservation av ledamoten Emma Carlsson-Löfdahl (L)

Inledning

Globaliseringen leder till förändringar som får olika genomslag i olika delar av Sverige. Samhällen förändras. Urbanisering bygger i grunden på människors fria val, och det försvarar vi. Samtidigt finns utmaningar med skillnader mellan å ena sidan städer med en starkt växande privat tjänstesektor och å andra sidan områden med en hög sårbarhet och lokala utmaningar i form av till exempel en enskild eller ett fåtal industriella arbetsgivare. I kommuner där varsel och avfolkning är vardag blir konsekvensen en åldrande befolkning med ett minskat skatteunderlag.

Utgångspunkten för oss som liberaler är värnandet om människors makt över sin egen situation och möjlighet att skapa sin egen framtid. En liberal landsbygdspolitik strävar efter att skapa förutsättningar för dem som vill bo och arbeta på landsbygden eller i mindre tätort att göra det. Vi ska ta vara på de unika förutsättningar för individers utvecklingskraft och företags konkurrenskraft som finns i olika delar av vårt land. För att möjliggöra service på landsbygden ser vi gärna flexibla lösningar och samarbeten mellan olika aktörer och anser att det finns behov av visst statligt stöd.

Kommittén lyfter näringslivsfrågor vilket är centralt för hela Sverige inklusive landsbygden. Liberalerna vill att hela Sveriges utvecklingskraft, tillväxtpotential och sysselsättningsmöjligheter ska tas till vara. Det är företagande och ekonomisk utveckling som är grunden för vårt välstånd. Därför måste människor och företag över hela landet ges möjligheter att växa och utvecklas.

Vi anser att det behövs generella insatser för att fler företag ska kunna växa och anställa i hela Sverige. Sverige behöver en politik som gynnar företagande och det uppnås inte genom höjda skatter

på jobb och företagande som dessvärre är regeringens linje. Det behövs regelförenklingar och ett företagsvänligt klimat för alla företag inklusive företagen på landsbygden oavsett var de finns.

Liberalerna argumenterar i andra sammanhang mot en del av det som föreslås i utredningen. Som exempel kan nämnas att Liberalerna helst undviker särskilda regler och krångliga undantag och i stället ser generella regler. Vi har därför närmast oss vissa av kommitténs förslag, till exempel förslagen om att i ett fåtal kommuner sänka arbetsgivar- och egenavgifterna samt minska studieskulden, med viss försiktighet. För att möta det uppdrag som beskrivs i direktiven är vi dock beredda att pröva nya vägar och anser att dessa frågor bör utredas närmare.

Statlig serviceorganisation

Det behövs fler arbetsplatser också på landsbygden och det offentliga har ett särskilt ansvar att se över hur arbetstillfällen sprids över landet, inom regioner och kommuner. Kommittén föreslår insatser för att öka statens närvaro i hela landet och föreslår inrättandet av en serviceorganisation med uppgift att ansvara för den lokala service som i dag utförs av Försäkringskassan, Skatteverket och Pensionsmyndigheten. Liberalerna anser liksom kommittén att olika former av service och arbetstillfällen i större utsträckning än i dag behöver finnas på landsbygden. Samtidigt kan vi inte se fördelarna med att inrätta ytterligare en statlig funktion i form av en serviceorganisation. Vi ställer oss frågan vad en sådan organisation fyller för funktion i förhållande till existerande statliga myndigheter och dess region- respektive lokalkontor.

Därmed reserverar Liberalerna sig mot kommitténs förslag om att inrätta en statlig serviceorganisation.

**Särskilt yttrande av ledamöterna Ulf Berg (M) och
Åsa Coenraads (M), Kristina Yngwe (C),
Irené Oskarsson (KD) och Emma Carlsson-Löfdahl (L)**

Allianspartierna, Moderaterna, Centerpartiet, Liberalerna och Kristdemokraterna, vill se ett Sverige där alla ska kunna leva och förverkliga sina drömmar oavsett var man bor. För detta krävs att politiken ger förutsättningar för både företag och människor att blomstra. Vi ser att små och medelstora företag spelar en nyckelroll i att skapa utveckling och fler arbetstillfällen i hela landet. Därför behöver det bli enklare och billigare att anställa, och skatter och avgifter som hämmar jobbskapande måste minimeras. Växande företag skapar utveckling, innovation och flera arbetstillfällen, vilket är grunden för levande landsbygder nu och i framtiden. Skogen, jorden och fisket är basen för mycket av såväl primärproduktion som förädlingsindustrin på landsbygden. En ledstjärna för arbetet är att det behövs generella lättnader för att driva företag, inte minst inom de gröna och blå näringsgrenarna. I en värld som möter stora klimatutmaningar ser vi att de gröna och blå näringarna kommer spela en oerhört viktig roll i en biobaserad ekonomi, och därför måste dessa ges goda förutsättningar och stärkt konkurrenskraft.

Vår övertygelse är att frihet och valfrihet skapar möjligheter och bidrar till attraktivitet i hela landet. Alla människor, oavsett bakgrund, ålder, kön eller härkomst ska ges möjlighet att själva kunna bestämma över sina liv och göra sina egna livsval. Vi tror att de bästa besluten fattas av människor själva. Politikens roll är skapa förutsättningar för denna utveckling, och inte utgöra ett hinder. Genom att öka möjlighet att tillvarata lokala förutsättningar på landsbygderna anser vi att utvecklingen i hela landet gynnas. Detta innebär att en decentralisering av makt kan gynna utvecklingen. Regelkrångel och byråkrati kan hindra och försvåra för brinnande engagemang och entreprenörskap och leder till att lusten och förmågan att utveckla sin bygd eller sitt företag begränsas. Att säkerställa att regelverk är enkla och långsiktiga samt minimera regelkrångel och byråkrati måste därför vara en ledstjärna i politiska beslut på alla nivåer, och i alla myndigheters arbete.

Förutsättningarna och utmaningarna ser olika ut i olika delar av landet, och det är därför viktigt att politiken tar hänsyn till landsbygdernas olika förutsättningar. Sveriges landsbygder har dock

under lång tid hanterats styvmoderligt av den nationella politiken, även om flera viktiga insatser gjordes för landsbygders utveckling under Alliansregeringens tid vid makten så kan vi konstatera att mycket kvarstår. Genom att under årtionden haft staden som norm har den nationella politiken gått miste om den potential som finns i Sveriges landsbygder. Landsbygders förutsättningar har kommit i skymundan. Här har även den under vissa tider starka flyttströmmen från glesbygder och landsbygder bidragit. Därför anser vi att initiativet för att ta fram generella åtgärder för landsbygderna och riktade mot bygder med särskilt stora utmaningar som lyfts fram i detta betänkande är viktigt. Vi anser att om regering och riksdag menar allvar med en sammanhållen landsbygdspolitik där hela Sverige ska leva så måste dessa också våga leverera lösningar för ökat företagande i hela landet. På så sätt skapas nya skatteintäkter och en stärkt ekonomi som kan vända den i vissa delar akuta situation som finns i delar av landsbygderna.

Men ska hela Sverige kunna leva och utvecklas långsiktigt måste landsbygdspolitikens utgångspunkt vara att skapa förutsättning för Sveriges landsbygder att utvecklas på sina egna premisser och skapa sin egen attraktivitet. Det är inte staten som får människor och företag att växa. Vi ser att de förslag som presenterats i detta betänkande utgör en god bas för det fortsatta landsbygdsarbetet men att mycket återstår när det gäller att minska statens kostnads- och regelbörda och överlåta mer makt och ansvar från stat till människor och företag. Först då kan en positiv utveckling stärkas långsiktigt.

Mer makt lokalt och regionalt

För att Sveriges landsbygder ska kunna utvecklas utifrån sina förutsättningar måste kommuner och regioner ges mer makt att skapa utveckling och attraktivitet. Det handlar bland annat om att staten måste släppa ifrån sig makt till folkvalda församlingar som känner sin region och sin kommun och dess behov. Detta kan göras på flera områden genom att myndigheter decentraliserar funktioner till regioner och kommuner, till exempel genom att lägga större ansvar för mottagande och etablering av nyanlända på kommunerna att låta regionerna få större påverkan på utformningen

landsbygdsprogrammet, ge regionerna ett större inflytande över EU:s olika fonder riktat till innovation och utveckling och förenkla regelverket kring dessa så långt det är möjligt.

Det handlar också om att underlätta för kommuner att samverka i stället för att tvinga fram kommunsammanslagningar. Allianspartierna vill inte se en kommunreform som ritar om kommungränser från ett kontor i Stockholm. I stället måste kommunsammanslagningar, om de ska ske, komma utifrån kommunernas egen vilja där den kommunala självbestämmanderätten värnas. Allianspartierna ser därför med mycket stor oro på det arbete som regeringen inlett med att förbereda för kommunsammanslagningar. I stället anser vi att staten ska fokusera på att undanröja hinder för samarbete mellan kommuner som vill samarbeta och underlätta för kommuner att bibehålla en god service till medborgaren. I detta spelar utbildningen en mycket viktig roll. Bra skolor på alla nivåer i utbildningskedjan borgar för tillgång till medarbetare med en hög kompetensnivå och ger förutsättningar för fler konkurrenskraftiga företag. Några delar i detta är att tillåta fjärrundervisning i alla relevanta ämnen, att göra det möjligt för skolor att anordna fjärrundervisning på entreprenad, underlätta för kommunövergripande yrkes- och lärlingsprogram. Vi ser också att en mångfald av olika aktörer inom välfärdssektorn skapar möjligheter när kommunens byskola eller regionens vårdcentral hotas av nedläggning eller lagts ner. Företag och civilsamhället har ofta förmåga och vilja att ta över och driva vidare inte sällan med en bredare service. Därför menar Allianspartierna att det är oerhört viktigt att slå vakt om möjligheten att driva skola, vård och omsorg i olika driftsformer. För Alliansen är det viktigt att fokus ska vara på leverera offentlig service med likvärdig kvalitet i hela landet och att all verksamhet – oaktat om den är kommunal, regional, statlig eller privat – ska drivas med tydliga kriterier för en god kvalitet samt att en kontinuerlig uppföljning görs.

En politik för framtidens landsbygder måste även bidra till att stärka förtroendet för det offentliga genom myndigheter som agerar med medborgarens och inte statens bästa för ögonen. Att människor på landsbygden känner sig övergivna av staten eller upplever att myndigheterna motarbetar dem är ett stort misslyckande för politiken. Det måste vara tydligt för alla att myndigheterna och staten finns för medborgaren och vårt gemensamma bästa och inte

tvärt om. Detta kan ske genom att säkra en bättre styrning av myndigheterna genom att fler myndigheter får ett utvecklings- eller främjandeuppdrag, att fler myndigheter får styrelser i stället för insynsråd, och naturligtvis även genom den landsbygdssäkring som Alliansregeringen började arbeta med och som slutbetänkandet lyfter en utveckling av.

Möjlighet att bo, leva och verka i hela landet

För Alliansens partier är det viktigt att det finns likvärdiga möjligheter i alla delar av landet, på landsbygderna, i mindre orter, i städernas förorter så väl som i innerstan, förutsättningar för att känna en lika stor optimism för framtiden och sina egna möjligheter att påverka den. Människors frihet att välja var och hur man vill leva sitt liv ska inte begränsas av att det allmänna tagit sin hand från den grundläggande service som behövs i såväl landsbygder som i miljonprogramsområden. Att kunna välja var man vill bo är en stor frihet. Med det tillskott av nya svenskar som kommit till vårt land så finns det nu en potential för många landsbygder att blomstra igen. Men för att människor, oavsett ursprung, ska vilja bosätta sig på landsbygden måste vi ge dem förutsättningarna.

Sveriges landsbygder måste få möjlighet att utvecklas för att hela Sverige ska leva. Ett sätt att möjliggöra för landsbygderna att växa av egen kraft är genom att öka möjligheten att bygga i attraktiva strandnära lägen. Direktiven till utredningen beskrev att strandskyddet inte fick tas upp. Kommittén har dock sett problemen och därför nämns detta ändå i betänkandet. Från Alliansens sida ser vi behov av att gå längre än betänkandet. Det är viktigt att säkra allmänhetens tillgång till strandområden och bevara goda livsvillkor för djur och växtliv. I Sverige finns dock hela 38 600 mil kust och stränder och vi är övertygade om att det går att forma ett mer flexibelt och ändamålsenligt strandskydd med ökade möjligheter att bygga i attraktiva lägen. Vi vill därför att strandskyddet förenklas för att underlätta byggande i strandnära lägen i syfte att förbättra förutsättningarna för byggande och boende, för jordbruksnäringarnas utveckling, verksamheter i skärgården samt för annan näringsverksamhet att driva sina företag. Exempelvis bör förutsättningarna för att utöka dispensmöjligheterna vid landsbygds-

utveckling i strandnära lägen förenklas. I stora delar av landet finns det områden som inte är detaljplanlagda. Här finns förutsättningar att införa andra regler än de som gäller i tätorter, som gör det enklare och snabbare att bygga. Alliansen vill även se nationella regelförenklingar och möjliggöra för enklare regler för byggande utanför detaljplanlagt område så att fler bostäder kan byggas i hela landet. De svenska skogarna skulle kunna fungera som en fantastisk resurs i en bioekonomi genom att använda trä- och bio-baserade byggnadsprodukter vid byggnation av till exempel hus, utemiljöer och broar. Vi vill därför se ett ökat byggande i trä.

Det civila samhället, människors frivilliga organisering, är en fundamental del av varje väl fungerande demokrati och välfärdsstat. Vi vill poängtera vilken viktig roll civilsamhällets aktörer spelar för landsbygders utveckling. Demokratin, den demografiska utvecklingen och människors ökade makt över sin egen vardag kräver ökat utrymme för ideella insatser, föreningsarbete och socialt och kulturellt entreprenörskap. Idrott, frivilligt socialt arbete och amatörkultur är tydliga exempel på hur civilsamhället skapar sammanhållning, integration och engagemang. Politikens uppgift är att riva hinder och röja väg för denna utvecklingskraft. Politiken kan stödja civilsamhället genom att involvera det i fler processer och beskatta det så lite som möjligt. På många ställen, inte minst på landsbygden, utgör samlingslokaler ett nav kring vilket civilsamhället organiseras och det är därför viktigt att dessa ges goda förutsättningar. Kulturen är också en viktig del i landsbygders utveckling. Människor vill bo i en miljö som är kreativ och kulturpolitiken måste därför ta hela landets förutsättningar. Fri entré till museer i staden samtidigt som momsens på biografbesök höjs är inte politik för ett sammanhållet Sverige.

Kommitteen har lyft vikten av en fungerande infrastruktur när det gäller tillgång till digital infrastruktur och även till att vägar och järnvägar måste fungera och hålla en standard som möjliggör inte minst för industrin att få trygga och säkra transporter. Vi vill i detta sammanhang betona att även de regionala flygplatserna har en viktig roll i en väl fungerande infrastruktur, och vi vill med tydlighet påpeka hur viktigt det är inte införa avståndsskatter som fördyrar transporter i hela landet. Hela Sverige och landsbygden i synnerhet har en utmaning i långa avstånd, och förslag som ensidigt drabbar svensk konkurrenskraft måste undvikas.

Företagsamma landsbygder utvecklar hela landet

Det är starka och ekonomiskt hållbara företag som är landsbygdenas ryggrad. Därför måste förutsättningarna för ett starkt och konkurrenskraftigt näringsliv på landsbygden tillgodoses genom förbättrade villkor för företagare och en stark äganderätt värnas. Jobb skapas av företag som växer och anställer. Fler jobb i växande företag betyder ökade skatteintäkter, vilket i sin tur finansierar vår gemensamma välfärd. För att möta framtidens utmaningar behövs en ambitiös politik för företagande, entreprenörskap och innovationer. Under alliansregeringen togs flera viktiga steg för att göra Sverige till ett bättre land för företag och företagsamma personer. Bland annat blev det både billigare och enklare att driva företag. Reformerna har också gett resultat. Under alliansregeringens åtta år såg vi en fördubbling av andelen entreprenörer. Dock har vi under den nuvarande rödgröna regeringen sett kraftigt höjda skatter på jobb och företagande, vilket är ett direkt hot mot landsbygdenas utveckling. Höjda skatter på jobb och företagande gynnar inte tillväxt och företagande, oavsett var i landet företagen befinner sig. Detta är mycket tydligt bland annat i lantbruket.

Många företag upplever att regelverken fortsatt är krångliga och att mycket tid går åt till administration. Det är tid som skulle kunna investerats i företagsutveckling och jobbskapande. För att fler människor ska vilja starta och driva företag i hela landet är det viktigt att krånglet och administrationen minskar. Mellan åren 2006 och 2010 minskade företagens administrativa kostnader med hela 7,3 miljarder kronor. För företag inom de gröna näringarna minskade regelbördan med 37 procent mellan 2006 och 2014. Men mer måste göras. Processerna behöver anpassas till företagens verklighet – inte till myndigheternas. Genom förenklingar sparar företagarna både tid och pengar och kan fokusera på sin verksamhet. Målsättningen bör vara att grundläggande uppgifter om företaget och dess verksamhet bara ska behöva lämnas en gång och till ett ställe. Arbetet med att reducera den administrativa bördan för företagen och underlätta kontakten med myndigheterna måste fortsätta. I detta arbete krävs också att varje kommun och region tar ett ansvar att genomföra nödvändiga insatser för ett förbättrat näringsklimat. De generella insatserna på nationell nivå för jobb, utbildning och för ett förbättrat företagsklimat behöver kombineras med

regionala tillväxtinsatser. Det finns även lagar och regler som slår orättvist i olika delar av landet och som kan behöva anpassas till de villkor som råder i landsbygderna eller i särskilda sektorer.

Allianspartierna vill se att svensk livsmedelsproduktion ökar. Den svenska livsmedelsproduktionen måste därför ges goda förutsättningar så att det svenska jordbrukets fördelar kan tas till vara. Sverige har EU:s högsta djurskydd, höga miljökrav och hög miljöhänsyn samt ett smittskydd i världsklass. Satsningen på "Sverige – det nya matlandet", som syftade till att lyfta den svenska livsmedelsproduktionen samt exporten av livsmedel, har bland annat bidragit till att antalet livsmedelsföretag har ökat. Efterfrågan på säker och hållbart producerad mat fortsätter att öka. Livsmedelsförädlingen är en sektor med stor geografisk spridning, vilket visar att branschen kan bidra till att skapa arbetstillfällen i hela landet. Den matbaserade turismen är också en viktig sektor som kan ge ökade möjligheter till fler jobb.

De förslag som Konkurrenskraftsutredningen presenterade anser vi därför skyndsamt behöver genomföras. Regelverk som rör företag i primär- och livsmedelsproduktion är i hög utsträckning gemensamma för EU:s inre marknad. Det gör att nationella regler och krav som går utöver den EU-gemensamma lagstiftningen riskerar försämra konkurrenssituationen för de svenska företagen. Därför ska nationella, mer långtgående regler alltid vara väl motiverade och prövas noga. Alliansen anser vidare att konkurrenskraften för företag inom de gröna och blå näringarna måste stärkas genom förändrade skatter och avgifter.

Skogen är av stor betydelse för svensk ekonomi. Sverige är världens tredje största exportör av massa, papper och sågade trävaror. Svenska produkter baserade på skogsråvara hade ett exportvärde om 127 miljarder kronor 2015. Vi tror att det finns potential att förbättra skogssektorns möjlighet att skapa fler jobb och ökad tillväxt i hela landet. Svensk skogspolitik har och ska även framgent baseras på två jämställda mål, produktionsmålet och miljömålet. En hållbar skogsskötsel, ökad export och nya biobaserade produkter och tjänster är viktiga framtidsområden för att klara omställningen till ett hållbart samhälle. Skogen är rik på biologiska mångfald, en mångfald som ska bevaras och gynnas. Skogen ger även möjligheter för friluftsliv, turism och bidrar med andra viktiga värden.

Vi ser också med oro på hur synen på äganderätten förändrats inom politik och i myndighetsutövande. För oss i Alliansen är äganderätten en grundmurad rättighet och en vägledande princip. Ägande, ansvar och befogenheter går hand i hand. Det man äger vårdar man också. Därför anser vi att den svenska skogen även fortsatt bör vårdas enligt principen ”frihet under ansvar”. Att värna skogsägares äganderätt är en viktig del i att de kan ta det ansvar för att skydda värdefulla miljöer som också förväntas av dem. Vi anser också att det är viktigt att arbeta för att säkerställa att skogspolitiken även fortsatt är en nationell beslutskompetens och att Sveriges unika skogliga frågor inte blir frågor som ska avgöras av EU.

Utövarna av kustnära yrkesfiske i Sverige är en hårt utsatt yrkeskår. Det som tidigare uppfattats som ett relativt självständigt arbete har blivit en hårt reglerad verksamhet med dålig lönsamhet för många. Regelverket för yrkesfisket är även det till stor del styrt av EU:s gemensamma fiskeripolitik, men detta hindrar inte att vi nationellt kan vidta åtgärder för att anpassa regelverket så att det stöder ett långsiktigt miljömässigt, socialt och ekonomiskt hållbart småskaligt kustnära yrkesfiske. Det kustnära småskaliga yrkesfisket har stor betydelse för många orter längs Sveriges kuster. För fiskeföretagarna är behovet av åtgärder som ska leda till en enklare, tydligare och begripligare reglering viktigt utifrån bland annat ett lönsamhetsperspektiv. Insatser bör därför initieras för att minska de administrativa bördorna på fiskets område.

I Sverige har vi en stor artrikedom och livskraftiga viltstammar. Möjligheterna som vår natur erbjuder, med rekreation, motion och jakt, innebär också ett stort ansvar att bruka och nyttja naturen på ett sätt som är långsiktigt hållbart. De som påverkas mest av viltförvaltning och förekomst av rovdjur är de som lever och verkar på landsbygden. Därför är det rimligt och angeläget att de som berörs har betydande inflytande över de beslut som fattas i dessa frågor. Viltkött är klimatsmart och ökade möjligheter till jakt och tillgång till viltkött är positivt. Viltförvaltningen behöver decentraliseras ytterligare – från europeisk nivå till nationell nivå och från nationell nivå till regional nivå. Regelverket till skydd för värdefulla livsmiljöer och arter i EU bör anpassas efter de olika nationella förutsättningarna. Vi ser behovet av att Sverige driver på detta arbete.

En sammanhållen landsbygdspolitik kräver helhetsperspektiv

En sammanhållen landsbygdspolitik för Sverige måste vara just sammanhållen och ha ett helhetsperspektiv. Det går inte att med ena handen säga att vi ska ha riktade åtgärder mot kommuner med tuffa förutsättningar i form av exempelvis långa avstånd och sen med andra handen prata om skatter som slår hårt mot områden just med avstånd. Vi tror på Sveriges landsbygder men vi måste också se realistiskt på de utmaningar som många landsbygder står inför. Vi förutsätter därför att regeringen skyndsamt arbetar vidare med de förslag som presenteras i detta betänkande, men också att regeringen i betydligt högre utsträckning än i dag tar ansvar för att den politik som förs tar hänsyn till Sveriges landsbygders förutsättningar.

Särskilt yttrande av ledamoten Anders Forsberg (SD)

Sveriges landsbygder är ett mångfacetterat kulturlandskap skapat genom mänsklig påverkan under generationer. De naturgivna resurserna, den naturliga geografin samt mänsklig aktivitet har format hur landsbygderna lokalt ser ut och hur dessa utvecklas.

Boende på landsbygden hyser en stark tradition av att gemensamt lösa problem och ta ansvar för sin egen utveckling. Politikens ansvar är att främst ta till vara på den naturliga mångfald och kreativitet som finns. Lika så behöver kvinnor och män ha samma möjligheter att verka och leva på landsbygden.

Det är också vår övertygelse att många unga människor gärna stannar kvar i sin hembygd i fall möjligheter ges, snarare än att söka sig till de större städerna. Att kunna bo kvar i sin hembygd där generation efter generation bott och verkat gör att människans förståelse och stolthet över sitt ursprung ökar. Då graden av samhörighet och konsensuskultur är högre på landsbygden och på mindre orter bidrar detta positivt till ett solidariskt samhälle.

En landsbygdspolitik måste stå på flera ben. Infrastruktur och offentlig service är mycket viktiga komponenter, men vi anser att man främst bör utgå från ett livskraftigt näringsliv. I vissa fall bör staten i större grad investera i regional utveckling och vi är i princip för en aktiv och decentraliserad näringspolitik.

De landsbygdsnära näringarna skapar viktiga arbetstillfällen och bidrar till en livskraftig och levande landsbygd. Livsmedelsproduktion, skogsbruk, energi, jakt, fiske och besöksnäring är exempel på verksamheter som nyttjar mark- och naturresurser och har en stark potential för att växa och utvecklas.

En livskraftig landsbygd är en grundförutsättning för att det ska finnas en fungerande kommunal verksamhet och kommersiell service i hela landet

För att landsbygden ska ha möjlighet till en positiv utveckling behöver vi mer av en politik som bygger på de förutsättningar som krävs för att människor ska kunna leva, bo och verka där.

Särskilt yttrande av ledamoten Håkan Svenneling (V)

Parlamentariska landsbygdskommittén tillsattes av regeringen på initiativ av Vänsterpartiet i budgetförhandlingarna 2015. Landsbygds-kommitténs mål om en sammanhållen landsbygdspolitik är viktigt för att skapa ett Sverige som håller ihop och där klyftorna mellan människor minskar.

Sverige har stora och växande regionala skillnader. Om vi ska hålla ihop och skapa förutsättningar för utveckling i hela Sverige måste vi ha likvärdiga grundläggande förutsättningar oavsett var vi bor. Vi vill skapa förutsättningar för att alla ska ha både rätten och möjligheten att bo var de själva önskar i Sverige. Vår övergripande strategi bygger på långsiktighet, en utvecklad samverkan, ett större regionalt inflytande och ett tydligt ansvar för staten att se till att grundläggande samhällsservice finns i hela landet. Landsbygdens olika förutsättningar måste beaktas och invånarna måste ges möjligheten att utveckla sina specifika bygder så att de kan påverka lokala och regionala utvecklingsfrågor. Politikens uppgift är att skapa förutsättningarna för detta.

Trots ambitiöst och stundtals stort ekonomiskt stöd till regionalpolitisk utveckling har det ännu inte skapats likvärdiga förutsättningar för att ge alla områden – såväl landsbygd som tätortsmiljöer – samma chanser inför framtiden. Den strategi som använts har i stort sett gått ut på att via kortsiktiga statliga bidrag försöka kompensera de klyftor som marknadskrafterna skapat. Resultatet har blivit att en majoritet av landets kommuner under lång tid har minskat i befolkning och tappat såväl offentlig som kommersiell service. Framtidens arbetsmarknad riskerar att få än större problem om inte ett övergripande ansvar tas för personalförsörjningen. Livsvillkoren försämras och det blir allt svårare att bo, bedriva verksamhet och arbeta på landsbygden.

Det har spridits en urban norm där allt som staden förknippas med ses som positivt medan allt som landsbygden förknippas med ses som negativt. Landsbygden beskrivs som gammalmodig och stagnerande i kontrast till den moderna och dynamiska staden. Landsbygdens invånare beskrivs ofta på ett raljerande och nedlåtande sätt. Denna urbana norm är delvis ett resultat av medielandskapets utveckling där koncentrationen av journalister till storstäderna kraftigt har ökat. Bilden av landsbygden har reducerats till

brottsjournalistik och i tv-programmen driver man med stereotypiska landsbygdsfenomen. Normen förstärker skillnaderna mellan stad och land vilket motverkar att vi får ett Sverige som håller ihop. Därför behövs också en politik som inte utgår ifrån en urban norm, utan som kan lyfta landsbygden ur ett positivt perspektiv. Där landsbygdens potential, fördelar och möjligheter lyfts fram och nyttjas.

Vänsterpartiet vill se en politik för att hela Sverige ska leva. Det behövs en politik som bygger på utvecklad samverkan, ökat regionalt inflytande och ett tydligt ansvar för staten att se till att samhällsservicen fungerar samt att de krafter som finns lokalt och regionalt tas till vara.

Vänsterpartiet står därför bakom kommitténs slutsatser och förslag. Precis som kommittén konstaterar har staten ett stort ansvar för utvecklingen på Sveriges landsbygder. Ett ansvar som man behöver förvalta på ett bättre sätt än i dag.

Däremot hyser jag viss skepsis om förslaget om att utreda sänkt arbetsgivaravgift för företag i 23 av Sveriges kommuner med extra stora utmaningar. Förslaget är dyrt och tidigare liknande förslag har inte visat på tillräckliga positiva effekter i förhållande till sina kostnader. Resurserna borde därför användas på något annat sätt för att uppnå en positiv utveckling på Sveriges landsbygder.

Tidigare undersökningar av sänkt arbetsgivaravgift har gjorts av IFAU (Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering) på Riksrevisionens uppdrag. Den visar att "en sänkning av arbetsgivaravgifterna ledde inte till fler anställda i redan etablerade företag. Sänkningen gav en del nya jobb genom att nya företag startades men statens kostnader för dessa nya arbetstillfällen var mycket hög". Riksrevisionen konstaterar i sina slutsatser: "Den regionala nedsättningen är inte en kostnadseffektiv åtgärd för att påverka småföretagande, service eller sysselsättning".

Även om de politiska intentionerna med sänkt arbetsgivaravgift på landsbygden är goda riskerar det att leda till mycket höga statliga kostnader. Satsningar som skulle kunna göra mer nytta genom riktade satsningar och investeringar i hållbar infrastruktur.

Referenser

- Abromitz, M. 1990. *Thinking about growth*, Cambridge University, Economics Centre.
- Agnell, E. (red.) 2012. *Tiltackssonen for Finnmark og Nord-Troms – utviklingstrekk og gjennomgang av virkemidlene*, Northern resaerch institute. Rapport 2012:2.
- AgriFood economics centre 2016:3. *Vem stannar kvar?– nærhet till högskola och val av bostadsort*.
- Ahltén, K. & Nygren, G. 2014. *Landsbygd i medieskugga – nedmonteringen av den lokala journalistiken och bilden av landsbygden i Dagens Nyheter*, Södertörns högskola.
- Angell, E. (red.) 2012. *Tiltakssonen for Finnmark og Nord-Troms – utviklingstrekk og gjennomgang av virkemidlene*.
- Arbetsförmedlingen 2016. *Årsredovisning 2015*.
- Arbetsförmedlingen 2016. *Globaliseringens effekter på lokala arbetsmarknader i Sverige*.
- Arena för tillväxt/Sweco 2016. *Sveriges nya geografi 2016*.
- Backman, M. 2013. *Regions, Human Capital and New Firm Formation*.
- Bet. 2009/10:KrU7. *En politik för det civila samhället*.
- Bjerke, L. & Johansson. S. 2015. Patterns of innovation and collaboration in small and large firms, i *The Annals of Regional Science*. vol. 55/1, s. 221–247.
- Bjerke, L. & Johansson. S. 2015. Patterns of innovation and collaboration in small and large firms, i *The Annals of Regional Science*, vol. 55/1.
- Dagens Nyheter. 2016. *Fler myndigheter bör flyttas från Stockholm*. DN Debatt 2016-03-03.

- Danmarks regering 2015. *Bedre balance – statslige arbejdspladser tættere på borgere og virksomheder.*
- Dir. 2015:81. *Anpassning till nya förutsättningar för taxi och sam-
åkning.*
- Dir. 2016:83. *En sammanhållen politik för hållbar turism och väx-
ande besöksnäring.*
- Dir. 2016:85. *Samordning av särskilda persontransporter.*
- Dir. 2016:91. *Översyn av kostnadsutjämningen för kommuner och
landsting.*
- Edling, J. 2016. *Statligt stöd till företag och organisationer i stad och
landsbygd.*
- Ekonomistyrningsverket 2009:39. *Förslag till utvecklad finansiell
styrning.*
- Ekonomistyrningsverket 2011. *ESV:s ordbok om ekonomisk styr-
ning.*
- Finansdepartementet, skatteeconomiska enheten 2016. *Beräknings-
konventioner 2016.*
- Flodström, A. 2011. *Prestationsbaserad resurstilldelning för universitet
och högskolor.*
- Fåhraeus, M. & Lundberg, S. *Hur gick det till? En utvärdering av
Sjuksköterskeprogrammet i Lycksele.*
- Företagarna 2016. *Tillväxt i hela landet – Företagarnas perspektiv på
landsbygden.*
- Häggroth, S. 2016. *En bärkraftig kommunstruktur.* Kommuninvest.
- Högskolan Väst. *Budgetunderlag 2017–2019*, Dnr. 2015/1377.
- Jordbruksverket 2012. *Svenskt vattenbruk – en grön näring på blå
åkrar.* Strategi 2012–2020.
- Jordbruksverket 2013. *AOL1:6. Allt om föreningsliv och kultur på
landsbygden.*
- Jordbruksverket 2016. *Årsrapport och slutrapport för landsbygds-
programmet 2007–2013.*
- Konjunkturinstitutet 2015. *Den långsiktiga hållbarheten i de offent-
liga finanserna.* Specialstudie 43.
- Kulturutskottet 2015. *Är samverkan modellen?. En uppföljning och
utvärdering av kultursamverkansmodellen.* KrU 2015/16:RFR4.

- Linneuniversitetet 2016. *Budgetunderlag 2016–2018*, Dnr. 2014/418.
- Läkemedelsverket 2014. *Apoteksombud – Rapport från Läkemedelsverket*.
- Länsstyrelserna 2016:13. *Bevakning av grundläggande betaltjänster 2016*.
- Macklean 2015. 2030. *Framtiden är grön*. Insikter 7.
- Malm Lindberg, H. 2014. Bristande kvalitet, effektivitet och relevans, i Olofsson, J. (red.) *Den långa vägen till arbetsmarknaden*.
- Malmström, M. m.fl. 2016. *Hållbara bedömningsmodeller: Banker och jämlikhet i näringslivet*, från avsnittet Description of the project in relation with the research frontier. Ansökan om finansiering från Vinnova till forskningsprojektet.
- Myndigheten för kulturanalys 2016. *Kulturanalys 2016*.
- Myndigheten för skolutveckling 2005. Utbildning i glesbygd – samspel eller konflikt? En kunskapsöversikt, *Forskning i fokus*, nr 27.
- Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2014. *Fokus 14 – ungas fritid och organisering*.
- Polismyndigheten 2016. *Har vi kommit närmare medborgarna? Lägebild 2015*. Rikspolischefens kansli 2016-03-22.
- Polismyndigheten 2016. *Förändringsbarometer 8 avseende ombildningen av polisen. Septembermätningen*. 2016-10-06. Dnr. A033.164/2015.
- Polismyndigheten 2016. PM 2016:47A. *Polismyndighetens riktlinjer för verksamhet vid regionlednings-central (RLC). Del A. Uppdrag och förmågor, linje- och driftorganisation, funktioner och roller samt nationell prioriteringsordning m.m.*
- Post- och telestyrelsen 2010. *Service och konkurrens 2010. Postmarknaden i Sverige*. PTS-ER-2010:07.
- Post- och telestyrelsen 2015. *Svensk Postmarknad 2015. Postmarknaden i Sverige*. PTS-ER-2015:3.
- Post- och telestyrelsen 2015. *Tillgången till telefoni och grundläggande internet. PTS uppföljningsrapport 2015*, PTS-ER-2015:25.
- Post- och telestyrelsen 2016. *Uppföljningen av regeringens bredbandsstrategi*. PTS-ER-2016:17.

- Post- och telestyrelsen 2016. *Uppskattning utifrån Bredbandskartan*. Augusti 2016.
- Prop. 2001/02:45. *Sänkt mervärdesskatt på böcker och tidskrifter, m.m.*
- Prop. 2009/10:55. *En politik för det civila samhället*.
- Prop. 2009/10:170. *En enklare plan- och bygglag*.
- Prop. 2015/16:110. *Staten och kapitalet*.
- Prop. 2016/17:1. *Budgetpropositionen för 2017*.
- Prop. 2016/17:21. *Infrastruktur för framtiden – innovativa lösningar för stärkt konkurrenskraft och hållbar utveckling*.
- Regeringen 2009. *Bredbandsstrategi för Sverige*, N2009/8317/ITP.
- Region Halland 2016. *Samarbetsavtal avseende utbyggnad av bredband*. RGS 16 0037-01.
- Riksbanken 2016. *Remissyttrande om Tillgång till betalkonto med grundläggande funktioner. Delrapport 2 från 2015 års betaltjänstutredning (Fi 2015:02)*. Dnr 2016-00062.
- Riksdagens utredningstjänst 2016. *Lanthandlare*. Dnr. 2016:1801.
- Skr. 2015/16:48. *Regeringens exportstrategi*.
- SOU 1998:84. *Flexibel utbildning på distans*.
- SOU 2003:123. *Utvecklingskraft för hållbar välfärd*.
- SOU 2006:101. *Se landsbygden! Myter, sanningar och framtidsstrategier*.
- SOU 2007:10. *Hållbar samhällsorganisation med utvecklingskraft*.
- SOU 2007:75. *Att styra staten – regeringens styrning av sin förvaltning*.
- SOU 2013:84. *Fossilfrihet på väg*.
- SOU 2015:7. *Högre utbildning under tjugo år*.
- SOU 2014:61. *Svensk kontanthantering*.
- SOU 2015:15. *Attraktiv, innovativ och hållbar – strategi för en konkurrenskraftig jordbruks- och trädgårdsnäring*.
- SOU 2015:35. *Service i glesbygd*.
- SOU 2015:99. *Planering och beslut för hållbar utveckling*.
- SOU 2015:101. *Demografins regionala utmaningar*.
- SOU 2015:108. *Strandskyddet i praktiken*.
- SOU 2016:1. *Statens bredbandsinfrastruktur som resurs*.

- SOU 2016:13. *Palett för ett stärkt civilsamhälle.*
- SOU 2016:26. *På väg mot en ny politik för Sveriges landsbygder – landsbygdernas utveckling, möjligheter och utmaningar.*
- SOU 2016:27. *Som ett brev på posten. Postbefordran och pristak i ett digitaliserat samhälle.*
- SOU 2016:38. *Samling för skolan. Nationella målsättningar och utvecklingsområden för kunskap och likvärdighet.*
- SOU 2016:47. *En klimat- och luftvårdsstrategi för Sverige.*
- SOU 2016:48. *Regional indelning – tre nya län.*
- SOU 2016:54. *Till sista utposten. En översyn av postlagstiftningen i ett digitaliserat samhälle.*
- SOU 2016:69. *En inkluderande kulturskola på egen grund.*
- SOU 2016:77. *En gymnasieutbildning för alla – åtgärder för att alla unga ska påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning.*
- SOU 2016:80. *En gränsöverskridande mediepolitik. För upplysning, engagemang och ansvar.*
- SOU 2016:86. *Taxi och samåkning – i dag, i morgon och i övermorgon.*
- Statens kulturråd 2014. *Strategi för Kulturrådets medverkan i det regionala tillväxtarbetet och EU:s sammanhållningspolitik.*
- Statens servicecenter 2016. *Samordning och omlokalisering av myndighetsfunktioner. Delrapport juni 2016.*
- Statisticon 2016. *Scenarier för befolkningsutveckling i landsbygds-kommuner. Underlagsrapport till Parlamentariska landsbygds-kommittén.*
- Statistiska Centralbyrån 2016. *Tätorter 2015 – Befolkning och arealer. Sveriges officiella statistik, Statistiska meddelanden, MI 38 SM 1601.*
- Statskontoret 2012:13. *Service i medborgarnas och företagens tjänst.*
- Statskontoret 2013:7. *En omreglerad apoteksmarknad. Slutrapport.*
- Statskontoret 2014. *Överenskommelser som styrmedel.*
- Statskontoret 2016:5. *Analys av Arbetsförmedlingens interna styrning och utvecklingsarbete.*
- Statskontoret 2016:8. *Statliga myndigheters lokalisering. Ett samlat underlag.*

- Statsrådsberedningen. SB PM 2012:1. *Samrådsformer i Regeringskansliet.*
- Svensk Turism AB 2016. *Nationell strategi för svensk besöksnäring. Så ökar vi tempot och kraftsamlar inför 2020.* Halvtidsanalys.
- Svensson, L. 2008. *Här får du inte vara med om du inte flyttar härifrån. Drivkrafter bakom ungdomars utflyttning från mindre orter.*
- Svensson, L. & Nilsson, B. 2008. *Partnership – As a strategy for social innovation and sustainable change.*
- Sveriges kommuner och landsting 2010. *Framtidens utmaning – välfärdens långsiktiga finansiering.*
- Sveriges kommuner och landsting 2014. *Yttrande över Statskontorets förslag till Uppdaterad indelningsgrund i delmodellen för barn och ungdomar med utländsk bakgrund.*
Dnr Fi2014/02297/K.
- Sveriges Kommuner och Landsting och Arbetsförmedlingen 2015. *Nationell överenskommelse om samverkan mellan Arbetsförmedlingen och Sveriges Kommuner och Landsting.* 2015.06.24.
- Sveriges Kommuner och Landsting 2016. *Ekonomirapporten, april 2016 – om kommunernas och landstingens ekonomi.*
- Sveriges lantbruksuniversitet, Future Agriculture 2011. *Fem framtidsscenarioer för 2050 – förutsättningar för lantbruk och markanvändning.*
- TeliaSonera 2015. *Framtidens nät.*
- TeliaSonera 2016. *Framtidens nät – Kommuner och orter första halvåret 2017.*
- TeliaSonera 2016. *Framtidens nät – Kommuner och orter andra halvåret 2017.*
- Tillväxtanalys 2014:4. *Bättre statistik för en bättre regional- och landsbygdspolitik.*
- Tillväxtanalys 2015. *Tillväxt genom stöd. En bok om statligt stöd till näringslivet.*
- Tillväxtanalys 2015:4. *Tillgänglighet till kommersiell service och offentlig service 2014 – Analys av utvecklingen i landets olika regioner.*
- Tillväxtanalys 2015:20. *Tillgång till grundläggande betaltjänster – slutrapport.*

- Tillväxtanalys 2016. *Den svenska bioekonomins utveckling. Statistik och analys*. Dnr. N2016/04433/FÖF.
- Tillväxtanalys 2016:06. *Sverige – ett attraktivt gruvland i världen? En internationell jämförelse*.
- Tillväxtanalys PM 2016:01. *De regionala företagsstöden – ändamåls-enliga eller otidsenliga?*
- Tillväxtanalys PM 2016:11. *Landsbygdspolitik och landsbygdsäkring – i Finland, Norge, Storbritannien och Kanada*.
- Tillväxtverket 2010. *Regionalpolitiska effekter av sänkta socialavgifter – forskningsöversikt och rekommendationer*.
- Tillväxtverket 2015. *Under ytan – Hur går snacket och vem får pengarna II*.
- Tillväxtverket 2016. *Regionala kompetensplattformar*.
- Tillväxtverket 2016. *Besöksnäringens kompetensbehov och kompetensförsörjning*.
- Tillväxtverket 2016. *Nationell kartläggning av utbildningar kopplade till turism*.
- Tillväxtverket 2016. *Pilotkommuner för serviceutveckling. Slutrapport*. Rapport 0196.
- Trafikanalys 2016:6. *Transportsektorns samhällsekonomiska kostnader*.
- Trafikverket 2015:29. *Inriktningsunderlag för transportinfrastrukturplanering för perioden 2018–2029*.
- Universitetskanslerämbetet 2016:10. *Universitet och högskolor. Årsrapport 2016*.
- Universitets och högskolerådet 2016. *Kan excellens uppnås i homogena studentgrupper? En redovisning av regeringsuppdraget att kartlägga lärosätenas arbete med breddad rekrytering och breddat deltagande*.
- WSP Analys och Strategi 2012. *Reseavdrag och slopad förmånsbeskattning av kollektivtrafikbiljetter – Effektiva styrmedel som ger önskad effekt*.
- 2015 års betaltjänstutredning 2016. *Tillgång till betalkonto med grundläggande funktioner*, delrapport 2.

Kommittédirektiv 2015:73

En sammanhållen politik för Sveriges landsbygder

Beslut vid regeringssammanträde den 25 juni 2015

Sammanfattning

En parlamentariskt sammansatt kommitté ska lämna förslag till inriktning och utformning av en sammanhållen politik för en långsiktigt hållbar utveckling i Sveriges landsbygder.

Politiken ska bidra till att landsbygdens företag är livskraftiga och innovativa, att attraktiva livs- och boendemiljöer kan erbjudas och att naturresurserna används hållbart. Landsbygdens möjligheter ska tas tillvara och en miljömässigt hållbar utveckling ska förenas med ekonomisk tillväxt – en grön tillväxt – som ger förutsättningar för sysselsättning och framtidstro i hela landet. Viktiga utgångspunkter för kommitténs arbete är målsättningen att Sverige ska ha lägst arbetslöshet i EU 2020 och de för landsbygden mest relevanta nationella miljökvalitetsmålen.

Kommittén ska bl.a. belysa utvecklingen och framtida utmaningar och möjligheter för olika typer av landsbygder. Kommittén ska lämna förslag till en politik som skapar förutsättningar för tillväxt, företagande, sysselsättning, attraktivitet och boende på landsbygden. Ett jämställdhetsperspektiv ska anläggas i analysarbetet.

Uppdraget ska redovisas senast den 31 januari 2017. En delredovisning ska lämnas senast den 31 mars 2016.

Behovet av en ny politik för landsbygden

Landsbygdernas förutsättningar har förändrats gradvis under många år och inflyttningen till städer från gles- och landsbygder har pågått under lång tid. En likartad utveckling pågår i hela västvärlden. Sveriges landsbygder och de människor som bor och verkar där är en resurs och tillgång för hela landet. Stad och landsbygd har ett ömsesidigt utbyte och är beroende av varandra. Landsbygderna har många förutsättningar för utveckling men det finns också utmaningar och problem. Det offentliga åtagandet med koppling till landsbygdens utveckling kan behöva tydliggöras. Marknadslösningar som fungerar i tätbebyggda miljöer kan i landsbygdsområden behöva kompletteras med politiska insatser. I dag saknas en sammanhållen nationell politik för landsbygden som på ett tydligt sätt tar avstamp i de utmaningar och möjligheter som landsbygden står inför. En sådan politik är nödvändig för att möjliga synergieffekter av dagens åtgärder riktade till landsbygden ska realiseras.

En förnyad, sammanhållen politik för landsbygden ska utgå från de strukturella frågor, utmaningar och möjligheter som landsbygden möter. Det ska vara en långsiktig politik som skapar incitament för utveckling och förändring av den framtida svenska landsbygden. En politik för landsbygden behöver byggas utifrån ett bredare perspektiv än de areella näringarna. Politiken ska ta avstamp i nuläget med avsikt att möta inte bara nuvarande utan även kommande utmaningar och möjligheter.

Landsbygden i Sverige och i många andra länder genomgår sedan länge en strukturomvandling där tjänstesektorn får en allt större betydelse och där besöksnäring, rekreation, småskalig tillverkning och annan företagsamhet ökar i betydelse för ekonomin och sysselsättningen. Jordbruket och skogsbruket bidrar inte längre i samma utsträckning till landsbygdsbornas försörjning, även om näringarna är fortsatt viktiga för ekonomin. Natur- och kulturresurser på landsbygden får nya och utvecklade användningsområden. Efterfrågan på hållbara turismupplevelser ökar. Utvecklingen av globala värdekedjor bidrar ytterligare till att förändra förutsättningarna för företagen på landsbygden. Kunskapssamhället och utvecklingen av informations- och kommunikationsteknik öppnar nya möjligheter. Klimatförändringar och urbaniseringen i Sverige och omvärlden medför att den svenska landsbygden blir intressant, inte minst för

livsmedels- och energiförsörjningen, även globalt. Det här är förändringar som påverkar de ekonomiska drivkrafterna och möjligheterna att bo och verka på landsbygden.

Den nationella politikens närvaro i landsbygdens frågor och som riktninggivare för den framtida utvecklingen har också stor betydelse för ett Sverige som håller ihop och där alla är delaktiga. En förnyad politik för landsbygden behöver vara inkluderande och tydligare uppmärksamma landsbygdsbornas delaktighet i samhällsutvecklingen. Det lokala engagemang som många gånger är avgörande för utvecklingskraften på landsbygden måste värnas och stärkas. Samtidigt behöver samverkan mellan offentliga aktörer på nationell, regional och kommunal nivå förbättras.

En tredjedel av Sveriges befolkning bor i landsbygdskommuner enligt Statens Jordbruksverks definition. Nästan alla, oavsett bostadsort, har dessutom på något sätt en relation till landsbygden. Det kan vara från uppväxten, via släkten eller genom ett deltids- eller fritidsboende. Av Sveriges företag har 37 procent sin verksamhet i landsbygdskommuner och 30 procent av alla sysselsatta arbetar i verksamheter som finns på landsbygden. Det innebär att många människor och verksamheter berörs och är beroende av utvecklingen på landsbygden. De verktyg och insatser som finns i dag för att främja utvecklingen är samtidigt alltför splittrade och löser inte de problem som finns på grund av de strukturella förändringarna. Möjligheter behöver också tas tillvara i större utsträckning än hittills. Sammantaget innebär detta att det finns ett behov av en utvecklingsinriktad politik för landsbygden, som kan hantera de utmaningar som varken marknaden eller den befintliga politiken klarar.

Uppdraget att lämna förslag på en sammanhållen politik för långsiktigt hållbar utveckling i Sveriges landsbygder

Sverige är, i en europeisk jämförelse, ett "landsbygdsland"; stort till ytan, gles befolkad och med ett fåtal större städer. I landsbygdsbegreppet ingår såväl tätortsnära landsbygd, glesbygd, skärgårdar och andra landsbygder samt mindre tätorter, vilket gör att det är berättigat att tala om olika *landsbygder*. Med landsbygder avses i dessa direktiv alla områden utom stora och medelstora städer med närliggande områden.

Hållbar utveckling innebär att människors ekonomiska och sociala behov tillgodoses utan att miljötillståndet försämras. Förutsättningar för tillväxt, företagande, sysselsättning, attraktivitet och boende i Sveriges landsbygder skapas samtidigt som miljömålen beaktas. Hänsyn tas således till de ekonomiska, sociala och miljömässiga dimensionerna av hållbar utveckling.

Viktiga utgångspunkter för kommitténs arbete är målsättningen att Sverige ska ha lägst arbetslöshet i EU 2020 och de för landsbygden mest relevanta nationella miljö kvalitetsmålen.

Hur har landsbygderna utvecklats de senaste 40–50 åren?

Befolkningsutvecklingen varierar kraftigt över landet, med en växande och yngre befolkning i huvudsak i storstadsregioner och regionala centrum. Stora delar av landsbygderna har en motsatt utveckling, särskilt tydligt är det i Norrlands inland. Kvinnor, och särskilt unga kvinnor, väljer i högre utsträckning än män staden framför landsbygden. Samtidigt har den tätortsnära landsbygden en relativt positiv utveckling, vad gäller befolkningsutveckling, företagande och framtidstro.

I ett modernt samhälle är rörlighet för jobb och utbildning och en viss utflyttning från gles- och landsbygder till städer naturligt. Boendemönster ser annorlunda ut jämfört med tidigare. Många kvinnor och män är mer mobila och har ett fritids- eller delårsboende på landsbygden. I vissa attraktiva områden, i synnerhet längs kusterna, har det ökade fritids- och delårsboendet lett till höjda fastighetspriser. Samtidigt är den demografiska utvecklingen med en åldrande befolkning en stor utmaning för många landsbygder. Utvecklingen leder bl.a. till problem med att klara arbetskraftsförsörjning, kommunal ekonomi och samhällsservice till medborgarna.

För att analysera den framtida utvecklingen som grund för en ny politik behövs en kartläggning av samhällsutvecklingen, utvecklingen på landsbygden och dess orsaker. Viktiga aspekter är t.ex. demografisk utveckling, ekonomisk utveckling, näringslivets utveckling, medborgarnas och företagens villkor, natur- och kulturlandskapets förändring och mark- och vattenanvändningens miljöeffekter.

Kommittén ska därför

- redogöra för de senaste 40–50 årens utveckling, för befolkningen och för företagen, både för landsbygden som helhet och för olika landsbygder,
- identifiera hinder för hållbar utveckling och tillväxt på landsbygden, och
- belysa demografiska utmaningar, t.ex. effekterna av att unga kvinnor i högre grad än unga män lämnar eller inte vill flytta till landsbygden.

Vilka effekter och vilken betydelse har den förda politiken haft för landsbygden?

För att bo och verka på eller besöka landsbygden behövs vissa grundläggande strukturer, som infrastruktur, transporter och samhällsservice. För sådana grundläggande förutsättningar har staten ett övergripande ansvar i hela landet. Glesheten och de långa avstånden på landsbygden gör att marknadslösningar kan behöva kompletteras med offentliga åtgärder och regler kan behöva ändras. Det finns ett statlig åtagande att främja ett gott näringslivsklimat i hela landet och tillgång till offentlig service. Det sker bl.a. genom insatser som bidrar till ökat företagande, stärkt entreprenörskap, utbyggd infrastruktur, forskning av hög kvalitet, fler innovationer och en god kompetensförsörjning. Likaså finns behov av särskilda insatser för vissa geografiska områden och insatser för natur-, kultur- och boendemiljöer som bas för affärsmöjligheter och en god livsmiljö på landsbygden.

Den regionala tillväxtpolitiken och politiken för landsbygdens utveckling är hörnstenar för de strategiska insatser som finns i dag för att främja tillväxt och utveckling på landsbygden. Båda dessa politikområden har ett territoriellt angreppssätt och ett tvärsektoriellt perspektiv, som innebär en sammanhållande funktion i samarbetet mellan politikområden av betydelse för landsbygden. Den regionala tillväxtpolitiken omfattar samtliga geografier, dvs. gles- och landsbygder, små och medelstora städer samt storstäder.

Systemet för kommunalekonomisk utjämning har också indirekt stor betydelse för utvecklingen på landsbygden, liksom generella

åtgärder inom flera olika politikområden som riktas mot företag och medborgare.

Analysen av effekter och betydelse av den förda politiken ska inkludera den regionala tillväxtpolitiken och politiken för landsbygdens utveckling, men också annan nationell politik av betydelse för landsbygden. Viktiga aspekter är hur politikens åtgärder har kompletterat varandra, men också hur de kan ha överlappat eller motverkat varandra.

Kommittén ska

- analysera hur tidigare och nuvarande politik har påverkat landsbygdens utveckling och tillväxt, och
- analysera hur åtgärder inom berörda politikområden har samverkat för att främja livskraftiga och hållbara landsbygder.

Hur ser den framtida utvecklingen ut och hur påverkas landsbygden?

För att möta utvecklingen behöver landsbygden, precis som övriga samhället, anpassa sig till nya förhållanden. Landsbygdens förutsättningar ska beaktas och människors kreativitet ska tas tillvara. En livskraftig landsbygd som bidrar till samhällets tillväxt och utveckling behöver människor som vill leva, vistas, arbeta och driva företag där.

Landsbygden har goda förutsättningar att kunna stärka Sveriges utveckling mot en grön ekonomi genom framväxten av en biobaserad ekonomi och en miljödriven näringslivsutveckling. De höga värden i attraktiva natur- och kulturmiljöer som finns i många landsbygder är en resurs för hela landet. Genom att de bevaras, vårdas och på ett hållbart sätt används och utvecklas bidrar de till landsbygdens utvecklingspotential. Utvecklingen på landsbygden kan också få stor betydelse för att de globala och nationella växthusgasutsläppen ska kunna begränsas i enlighet med klimatmålen.

Aktivitet på landsbygden och en resurseffektiv markanvändning, bl.a. genom ett hållbart brukande av skogs- och odlingslandskapet, är viktigt för Sveriges och landsbygdens attraktionskraft. Jordbruket står för och utgör förutsättning för ett öppet och varierat landskap, vilket är positivt för biologisk mångfald och levande kulturmiljöer. Ansvar för de biologiska produktionsresurserna och markens produktivitet blir allt större i ett globalt perspektiv, sär-

skilt med tanke på klimatförändringarna. I omställningen till ett hållbart samhälle kan förvaltningen och nyttjandet av landsbygdens resurser medföra möjligheter till effektiva lösningar och innovationer samt nya affärsmöjligheter för företag på landsbygden. Samtidigt måste riskerna för ett överutnyttjande och problem som förluster av biologisk mångfald uppmärksammas och hanteras. En helhetssyn på landsbygdernas natur- och kulturresurser där hållbarhetsperspektivet ingår behövs. Den utvecklingspotential för näringsverksamheter som baseras på nyttjande av biologisk mångfald och ekosystemtjänster i bl.a. natur- och kulturmiljöer bör tas till vara samtidigt som natur- och kulturvärdena bevaras.

De gröna näringarna har fått ökad uppmärksamhet för sin betydelse i arbetet för ett hållbart samhälle och en hållbar tillväxt. En biobaserad ekonomi innebär en smartare och grönare tillväxt där bland annat landsbygdens näringar har stora möjligheter att komplettera traditionella produkter genom nya värdekedjor kopplade till jordbruk, skogsbruk, fiske och vattenbruk. Detta medför möjligheter för landsbygden och de gröna näringarna att utvecklas och bidra till Sveriges samlade tillväxt och nya jobb i hela landet.

Brist på arbetskraft med rätt kompetens är ett av de största hindren för företagens tillväxt. Företag och offentlig verksamhet som behöver anställa måste kunna säkra sin kompetensförsörjning genom människor som vill arbeta på orten eller i bygden. Kvinnor och män från andra länder har stor betydelse för kompetensförsörjningen på landsbygden. Ett väl fungerande mottagande av nyanlända innebär en möjlighet för landsbygdens näringsliv och ett Sverige som håller ihop. Det är också viktigt att det finns tillgång till utbildning med hög kvalitet på alla utbildningsnivåer i hela landet.

Landsbygden har en större andel mikro- och småföretag än städerna. Förutsättningarna för små företag behöver analyseras och beaktas särskilt, liksom möjligheter för företag att kunna utvecklas, växa och anställa. För många små och medelstora företag är det i dag svårt att få finansiering för investeringar från banker eller den statliga kapitalförsörjningen. Innovation och ett högt kunskapsinnehåll i produkter och tjänster kan vara avgörande för företagens konkurrenskraft. Behov och förutsättningar för smart specialisering behöver beaktas i högre grad.

En attraktiv boende- och livsmiljö måste kunna erbjuda grundläggande strukturer men också ett utbud av nöjen, kultur och fritidsaktiviteter. En attraktiv och tillgänglig landsbygd skapar också förutsättningar för att människor ska komma på besök för att bo, äta och uppleva och på så sätt bidra till den lokala ekonomin. Det kan vara svårt att kombinera glest boende med tillgänglighet till service och hållbara transportalternativ. Samhällsplanering, andra insatser för fortsatt tillgänglighet och utveckling av hållbara lösningar för transporter, kommunikationer och infrastruktur är därför viktigt för att människor ska kunna bo och verka på eller besöka landsbygden och för att näringslivet ska kunna utvecklas.

En väl utbyggd bredbandsinfrastruktur är viktig för att kunna bo och driva företag på landsbygden. Tillgången till bredband är generellt sett mycket god i Sverige, men tillgången till bredband med högre överföringshastigheter är ojämnt fördelad mellan tätorter och gles- och landsbygder. Nya behov och möjligheter har skapats och fortsätter utvecklas genom digitalisering och annan modern teknik. Digitala lösningar kan bidra till en resurseffektiv ekonomi. Det saknas dock en samlad bild av på vilket sätt samhällets digitalisering kan bidra till en livskraftig landsbygd.

God tillgång till kommersiell och offentlig service, grundläggande betaltjänster, kontanthantering och post är nödvändigt för att attrahera boende, företag och besökare till landsbygden. Ett annat viktigt område är bostadsförsörjning. Det finns en efterfrågan på nya bostäder i mindre tätorter runt om i landet, men det är ofta svårt att finansiera nybyggnation. Särskilt attraktiva boendemiljöer finns i många landsbygder och skulle kunna erbjudas i större utsträckning. Det skulle ge förutsättningar för stärkt attraktivitet och ökad inflyttning och besöksgrad i delar av landet som i dag avfolkas. Det är samtidigt en utmaning att tillvarata äldre byggnadsbestånd samt att bevara och utveckla kulturlandskapets värden.

Det är många faktorer i omvärlden som påverkar den framtida utvecklingen och det krävs en analys av tänkbara utvecklingsvägar för att kunna bedöma hur en politik för långsiktigt hållbar utveckling på landsbygden ska se ut. Bedömningen av framtida utveckling ska baseras på förväntade omvärldsförändringar som demografisk utveckling och boendemönster, migrationsmönster, ett förändrat klimat, arbetsmarknadens dynamik, utveckling av näringslivet med hänsyn till handel och marknad samt globala värdekedjor. Andra

arbeten och processer som innehåller framtidsbedömningar eller scenarioanalyser, t.ex. Långtidsutredningens analyser, ska användas som utgångspunkt. Regionala analyser av landsbygden och dess framtida utveckling ska beaktas i arbetet, liksom att förutsättningarna varierar mellan olika typer av landsbygder. I analysen behöver också den inverkan som landsbygdens utveckling kan ha på målsättningar inom andra politikområden synliggöras.

Kommittén ska

- redovisa en trolig utveckling för svenska landsbygder fram till år 2050,
- analysera hur olika landsbygder, företag och medborgare, kan dra nytta av omvärldsfaktorer som globalisering, digitalisering och urbanisering,
- utreda förutsättningar och möjligheter för att bevara och utveckla långsiktigt hållbara och attraktiva livs-, boende- och verksamhetsmiljöer i olika landsbygder, med beaktande av behovet att bevara värdefulla natur- och kulturmiljöer och allmänhetens tillgång till naturen,
- redogöra för statens ansvar för att bidra till god tillgång till kommersiell och offentlig service, grundläggande betaltjänster, kontanthantering och post på landsbygden,
- analysera hur kompetensförsörjningen fungerar för privata och offentliga verksamheter på landsbygden och vid behov lämna förslag på hur den kan stärkas, och
- belysa landsbygdens möjligheter att bidra till en grön tillväxt och hur den kan påverka landsbygdens hållbara utveckling samtidigt som de för landsbygden mest relevanta miljömålen beaktas.

Hur ska en ny politik för landsbygden se ut?

Det finns sedan lång tid tillbaka olika insatser som har betydelse för landsbygdens utveckling. Det handlar bl.a. om de prioriterade områdena sysselsättning, jämställdhet och miljö. Etablering av en sammanhållen politik för långsiktigt hållbar utveckling på landsbygden skulle innebära att politiken på den nationella nivån tar ett

tydligt och nödvändigt ansvar för de utmaningar som landsbygden står inför. Under åren har strukturer och politik utvecklats för inflytande och genomförande på lokal såväl som regional nivå, exempelvis inom den regionala tillväxtpolitiken och initiativ för lokal utveckling. Men det behövs ett övergripande nationellt ansvar för landsbygden och dess välfärd, villkor och förutsättningar för utveckling och tillväxt. Samhälleliga lösningar som fungerar i täta stadsområden kan behöva utformas på annat sätt för att fungera för den mindre skala och de glesa strukturer som karaktäriserar landsbygderna.

Det finns anledning att närmare analysera på vilket sätt den nuvarande politiken för landsbygden behöver förändras. Ett alternativ till dagens politik kan vara att utforma en politik som tydligare beaktar att landsbygdens förutsättningar ser olika ut i landet. En sådan politik kan t.ex. tydligare hantera utformning av nationella åtgärder för landsbygdsområden som visar på olika typer av varaktiga problem respektive för landsbygdsområden där tillväxtförutsättningarna är goda. Utmaningar kopplade till områden med minskande befolkning och obalanserad åldersstruktur behöver belysas särskilt.

Ett begrepp som ofta används är landsbygdssäkring, vilket innebär att andra politikområden i de frågor då det är relevant på olika sätt ska beakta landsbygdens förutsättningar och hur statliga beslut påverkar landsbygden respektive staden. Det återstår fortfarande mycket arbete innan ett sådant angreppssätt kan sägas vara i kraft. I sammanhanget bör även de statliga myndigheternas närvaro i hela landet uppmärksammas.

Kommittén ska därför, utifrån genomförda analyser och baserat på slutsatser från tidigare faser av arbetet,

- lämna förslag på en sammanhållen nationell politik för långsiktigt hållbar utveckling i Sveriges landsbygder,
- föreslå övergripande mål för en sådan politik, och
- tydliggöra och föreslå hur politikområden som är viktiga för landsbygdens utveckling kan aktiveras i en sammanhållen politik.

Vilka åtgärder behövs för att uppnå målen?

En viktig fråga är hur statens resurser ska disponeras mest effektivt. En analys av vilka åtgärder som är effektiva för att främja tillväxt, företagande och sysselsättning, bidra till att relevanta miljömål nås samt främja attraktivitet och boende i landsbygdsområden behöver göras. Behovet av åtgärder ska baseras på en bedömning av marknadens funktionssätt och det offentliga åtagandet för landsbygden och dess utveckling. Kommittén ska inte utvärdera eller föreslå ändringar av strandskyddslagstiftningen.

Med utgångspunkt i genomförda analyser och de mål för en sammanhållen politik för landsbygden som föreslås ska kommittén

- analysera vilka statliga åtgärder som är effektiva för att förbättra förutsättningarna för utveckling på olika landsbygder,
- lämna förslag på statliga åtgärder som ska inkludera såväl medborgar- som företagsperspektiv på hållbar utveckling och tillväxt på landsbygden, och
- synliggöra både kvinnors och mäns villkor och förutsättningar i de frågeställningar som behandlas.

Konsekvensbeskrivningar

Kommittén ska bedöma samhällsekonomiska och andra konsekvenser av de förslag som lämnas. Om förslagen påverkar kostnaderna eller intäkterna för staten, kommuner, landsting eller företag ska en beräkning av dessa konsekvenser redovisas. Om förslagen leder till ökade kostnader för staten, kommuner eller landsting ska kommittén föreslå hur dessa ska finansieras.

Kommittén ska också redovisa om förslagen leder till konsekvenser för jämställdheten eller miljön och vilka effekter förslagen får för små- och medelstora företag. Om förslagen innebär en inskränkning av den kommunala självstyrelsen, ska kommittén utforma förslagen så att de inte går utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till deras ändamål. EU:s statsstödsregler och annan relevant lagstiftning ska beaktas.

Samråd och redovisning av uppdraget

Kommittén ska följa andra pågående arbeten och processer med koppling till landsbygdens utveckling och hållbara tillväxt samt föra en dialog med berörda myndigheter. Erfarenheter från andra relevanta länder ska studeras och beaktas i arbetet. I uppdraget ingår också att medverka till dialog om landsbygden, dess förutsättningar och framtid med berörda aktörer.

Kommittén ska lämna ett delbetänkande senast den 31 mars 2016. Delbetänkandet ska bl.a. innehålla överväganden och slutsatser som baseras på genomförda analyser och kunskapssammanställningar. Uppdraget ska slutredovisas senast den 31 januari 2017.

(Näringsdepartementet)

Landsbygdskommuner och funktionella analysregioner

I delbetänkandet utgick kommittén huvudsakligen från Tillväxtanalys kommunklassificering i sina analyser. Kommittén kom utifrån analyserna fram till att det behövdes förslag på åtgärder för att förbättra förutsättningarna för de glesa och mycket glesa landsbygderna, eftersom utmaningarna är störst där. Det innebär att vi också, så långt det är möjligt, har haft Tillväxtanalys klassificering som utgångspunkt även i arbetet med slutbetänkandet.

En annan indelning vi använder oss av i slutbetänkandet är funktionella analysregioner (FA-regioner).

I denna bilaga finns en kort beskrivning av Tillväxtanalys kommunklassificering och av FA-regionerna.

Tillväxtanalys kommunklassificering

Tillväxtanalys klassificering utgår från befolkningstäthet och befolkningsstorlek, men man har också tagit hänsyn avstånden till större städer.¹ Tillväxtanalys menar att indelningen i sex kommuntyper bör användas när man vill relatera till mer specifika förutsättningar och potentialer i generella och övergripande beskrivningar av kommuner i ett landsbygdsperspektiv.

- *Mycket glesa landsbygdskommuner* – kommuner med hela befolkningen i rurala områden och med minst 90 minuters genomsnittlig resväg till en tätbebyggelse med minst 50 000 invånare (15 kommuner).

¹ För en mer utförlig och detaljerad beskrivning av Tillväxtanalys sexdelade indelning se Tillväxtanalys 2014:04. *Bättre statistik för en bättre regional- och landsbygdspolitik*, s. 57–73.

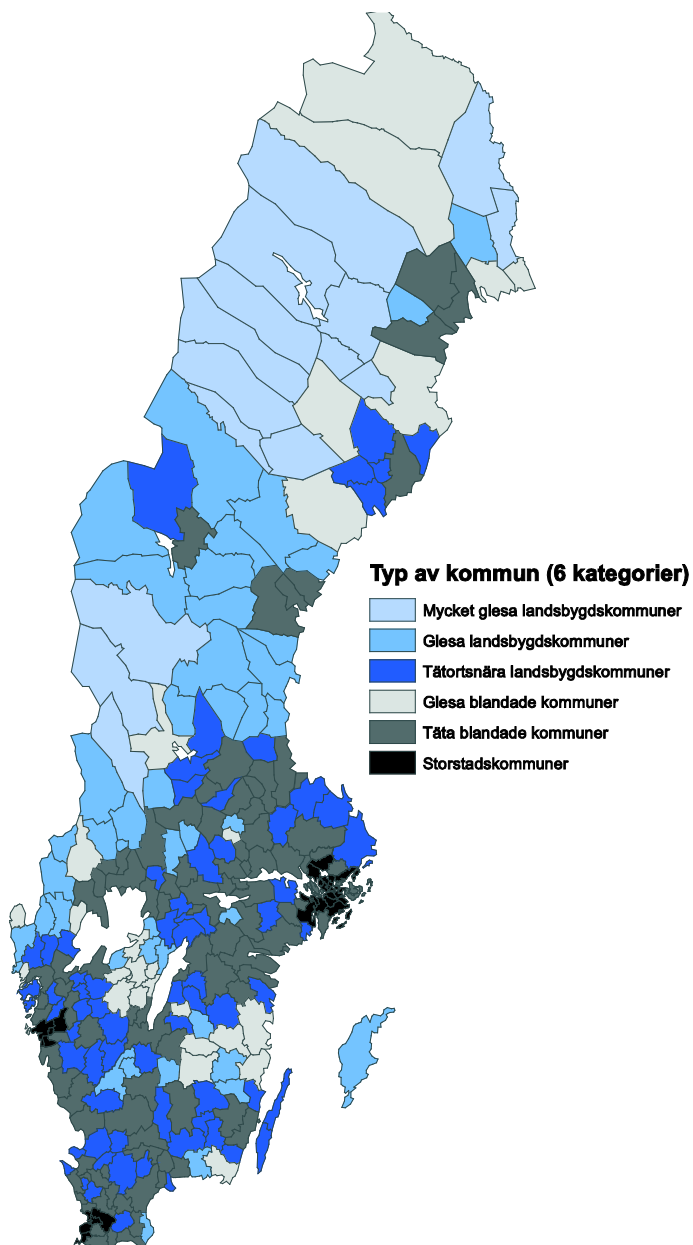
- *Glesa landsbygdskommuner* – kommuner med minst 50 procent av befolkning i rurala områden och mindre än 50 procent av befolkningen med mindre än 45 minuters resväg till en tätbebyggelse med minst 50 000 invånare (45 kommuner).
- *Tätortsnära landsbygdskommuner* – kommuner med minst 50 procent av befolkning i rurala områden och minst 50 procent av befolkningen med mindre än 45 minuters resväg till en tätbebyggelse med minst 50 000 invånare (70 kommuner).
- *Glesa blandade kommuner* – övriga kommuner med mindre än 50 procent av befolkning i rurala områden och mindre än 50 procent av befolkningen med mindre än 45 minuters resväg till en tätbebyggelse med minst 50 000 invånare (28 kommuner).
- *Täta blandade kommuner* – övriga kommuner med mindre än 50 procent av befolkning i rurala områden och minst 50 procent av befolkningen med mindre än 45 minuters resväg till en tätbebyggelse med minst 50 000 invånare (103 kommuner).
- *Storstadskommuner* – kommuner med mindre än 20 procent av befolkning i rurala områden och en med angränsande kommuner samlad folkmängd på minst 500 000 (29 kommuner).

FA-regioner

FA-regioner utgår från framtida reseavstånd och tillgänglighet, för att kunna prognostisera utvecklingen. Indelningen ska fånga en bild av de svenska arbetsmarknadernas geografiska utsträckning över en period om cirka tio år. Tillväxtanalys definierar en funktionell analysregion som en region med ett funktionellt pendlingsavstånd mellan invånares bostad och arbetsplats. I definitionen tar Tillväxtanalys hänsyn till en möjlig framtida arbetspendling och inte bara verklig arbetspendling. Vidare tar modellen hänsyn till annan information som exempelvis infrastrukturinvesteringar och andra mer strukturella förutsättningar. Sedan 2015 finns det 60 stycken funktionella analysregioner (se figur 1 och tabell 1).²

² Tillväxtanalys (2015), *Funktionella analysregioner – revidering 2015*, PM 2015:22.

Figur 1 Sveriges kommuner fördelade enligt Tillväxtanalys indelning i sex olika typer

Källa: Tillväxtanalys.

Tabell 1 **Sveriges landsbygdskommuner enligt Tillväxtanalys indelning, kommunnamn och funktionella analysregioner (FA-regioner)**

Kommuntyp	Kommun	FA-region
Mycket glesa landsbygdskommuner	Malung-Sälen	Malung-Sälen
Mycket glesa landsbygdskommuner	Älvdalen	Mora
Mycket glesa landsbygdskommuner	Härjedalen	Härjedalen
Mycket glesa landsbygdskommuner	Norsjö	Skellefteå
Mycket glesa landsbygdskommuner	Malå	Lycksele
Mycket glesa landsbygdskommuner	Storuman	Storuman
Mycket glesa landsbygdskommuner	Sorsele	Arjeplog
Mycket glesa landsbygdskommuner	Dorotea	Strömsund
Mycket glesa landsbygdskommuner	Vilhelmina	Vilhelmina
Mycket glesa landsbygdskommuner	Åsele	Åsele
Mycket glesa landsbygdskommuner	Arvidsjaur	Arvidsjaur
Mycket glesa landsbygdskommuner	Arjeplog	Arjeplog
Mycket glesa landsbygdskommuner	Jokkmokk	Jokkmokk
Mycket glesa landsbygdskommuner	Övertorneå	Luleå
Mycket glesa landsbygdskommuner	Pajala	Kiruna
Glesa landsbygdskommuner	Vingåker	Eskilstuna
Glesa landsbygdskommuner	Ydre	Jönköping
Glesa landsbygdskommuner	Gnosjö	Värnamo
Glesa landsbygdskommuner	Gislaved	Värnamo
Glesa landsbygdskommuner	Sävsjö	Jönköping
Glesa landsbygdskommuner	Högsby	Oskarshamn
Glesa landsbygdskommuner	Hultsfred	Vimmerby
Glesa landsbygdskommuner	Gotland	Gotland
Glesa landsbygdskommuner	Ronneby	Karlskrona
Glesa landsbygdskommuner	Simrishamn	Malmö-Lund
Glesa landsbygdskommuner	Sotenäs	Trollhättan-Vänersborg
Glesa landsbygdskommuner	Tanum	Västlandet
Glesa landsbygdskommuner	Dals-Ed	Västlandet
Glesa landsbygdskommuner	Karlsborg	Skövde-Skara
Glesa landsbygdskommuner	Gullspång	Skövde-Skara
Glesa landsbygdskommuner	Bengtsfors	Västlandet
Glesa landsbygdskommuner	Götene	Lidköping-Götene
Glesa landsbygdskommuner	Töreboda	Skövde-Skara
Glesa landsbygdskommuner	Eda	Västlandet
Glesa landsbygdskommuner	Torsby	Torsby
Glesa landsbygdskommuner	Munkfors	Karlstad
Glesa landsbygdskommuner	Årjäng	Västlandet

Kommuntyp	Kommun	FA-region
Glesa landsbygdskommuner	Sunne	Karlstad
Glesa landsbygdskommuner	Hagfors	Karlstad
Glesa landsbygdskommuner	Hällefors	Örebro
Glesa landsbygdskommuner	Ljusnarsberg	Örebro
Glesa landsbygdskommuner	Norberg	Västerås
Glesa landsbygdskommuner	Vansbro	Vansbro
Glesa landsbygdskommuner	Orsa	Mora
Glesa landsbygdskommuner	Ovanåker	Bollnäs-Ovanåker
Glesa landsbygdskommuner	Nordanstig	Hudiksvall
Glesa landsbygdskommuner	Ljusdal	Ljusdal
Glesa landsbygdskommuner	Söderhamn	Bollnäs-Ovanåker
Glesa landsbygdskommuner	Bollnäs	Bollnäs-Ovanåker
Glesa landsbygdskommuner	Hudiksvall	Hudiksvall
Glesa landsbygdskommuner	Ånge	Sundsvall
Glesa landsbygdskommuner	Kramfors	Kramfors
Glesa landsbygdskommuner	Sollefteå	Sollefteå
Glesa landsbygdskommuner	Ragunda	Östersund
Glesa landsbygdskommuner	Bräcke	Östersund
Glesa landsbygdskommuner	Strömsund	Strömsund
Glesa landsbygdskommuner	Åre	Östersund
Glesa landsbygdskommuner	Berg	Östersund
Glesa landsbygdskommuner	Överkalix	Överkalix
Glesa landsbygdskommuner	Älvsbyn	Luleå
Glesa blandade landsbygdskommuner	Norrtälje	Stockholm
Glesa blandade landsbygdskommuner	Heby	Stockholm
Glesa blandade landsbygdskommuner	Tierp	Stockholm
Glesa blandade landsbygdskommuner	Östhammar	Stockholm
Glesa blandade landsbygdskommuner	Flen	Stockholm
Glesa blandade landsbygdskommuner	Strängnäs	Stockholm
Glesa blandade landsbygdskommuner	Trosa	Stockholm
Glesa blandade landsbygdskommuner	Ödeshög	Linköping-Norrköping
Glesa blandade landsbygdskommuner	Kinda	Linköping-Norrköping
Glesa blandade landsbygdskommuner	Boxholm	Linköping-Norrköping
Glesa blandade landsbygdskommuner	Valdemarsvik	Linköping-Norrköping
Glesa blandade landsbygdskommuner	Mjölby	Linköping-Norrköping
Glesa blandade landsbygdskommuner	Aneby	Jönköping
Glesa blandade landsbygdskommuner	Vaggeryd	Jönköping
Glesa blandade landsbygdskommuner	Uppvidinge	Växjö
Glesa blandade landsbygdskommuner	Lessebo	Växjö

Kommuntyp	Kommun	FA-region
Glesa blandade landsbygdskommuner	Tingsryd	Växjö
Glesa blandade landsbygdskommuner	Älvesta	Växjö
Glesa blandade landsbygdskommuner	Markaryd	Ljungby
Glesa blandade landsbygdskommuner	Torsås	Kalmar
Glesa blandade landsbygdskommuner	Mörbylånga	Kalmar
Glesa blandade landsbygdskommuner	Mönsterås	Kalmar
Glesa blandade landsbygdskommuner	Emmaboda	Kalmar
Glesa blandade landsbygdskommuner	Borgholm	Kalmar
Glesa blandade landsbygdskommuner	Sölvesborg	Kristianstad-Hässleholm
Glesa blandade landsbygdskommuner	Svalöv	Malmö-Lund
Glesa blandade landsbygdskommuner	Östra Göinge	Kristianstad-Hässleholm
Glesa blandade landsbygdskommuner	Örkelljunga	Malmö-Lund
Glesa blandade landsbygdskommuner	Bjuv	Malmö-Lund
Glesa blandade landsbygdskommuner	Sjöbo	Malmö-Lund
Glesa blandade landsbygdskommuner	Båstad	Malmö-Lund
Glesa blandade landsbygdskommuner	Höganäs	Malmö-Lund
Glesa blandade landsbygdskommuner	Hässleholm	Kristianstad-Hässleholm
Glesa blandade landsbygdskommuner	Hylte	Halmstad
Glesa blandade landsbygdskommuner	Laholm	Halmstad
Glesa blandade landsbygdskommuner	Tjörn	Göteborg
Glesa blandade landsbygdskommuner	Orust	Göteborg
Glesa blandade landsbygdskommuner	Munkedal	Trollhättan-Vänersborg
Glesa blandade landsbygdskommuner	Färgelanda	Trollhättan-Vänersborg
Glesa blandade landsbygdskommuner	Ale	Göteborg
Glesa blandade landsbygdskommuner	Vårgårda	Göteborg
Glesa blandade landsbygdskommuner	Bollebygd	Göteborg
Glesa blandade landsbygdskommuner	Grästorp	Trollhättan-Vänersborg
Glesa blandade landsbygdskommuner	Essunga	Lidköping-Götene
Glesa blandade landsbygdskommuner	Tranemo	Borås
Glesa blandade landsbygdskommuner	Mellerud	Trollhättan-Vänersborg
Glesa blandade landsbygdskommuner	Lilla Edet	Göteborg
Glesa blandade landsbygdskommuner	Mark	Göteborg
Glesa blandade landsbygdskommuner	Svenljunga	Borås
Glesa blandade landsbygdskommuner	Herrljunga	Göteborg
Glesa blandade landsbygdskommuner	Vara	Lidköping-Götene
Glesa blandade landsbygdskommuner	Ulricehamn	Borås
Glesa blandade landsbygdskommuner	Storfors	Karlstad
Glesa blandade landsbygdskommuner	Lekeberg	Örebro
Glesa blandade landsbygdskommuner	Laxå	Örebro

Kommuntyp	Kommun	FA-region
Glesa blandade landsbygdskommuner	Hallsberg	Örebro
Glesa blandade landsbygdskommuner	Askersund	Örebro
Glesa blandade landsbygdskommuner	Lindesberg	Örebro
Glesa blandade landsbygdskommuner	Skinnskatteberg	Västerås
Glesa blandade landsbygdskommuner	Gagnef	Falun-Borlänge
Glesa blandade landsbygdskommuner	Leksand	Falun-Borlänge
Glesa blandade landsbygdskommuner	Rättvik	Falun-Borlänge
Glesa blandade landsbygdskommuner	Säter	Falun-Borlänge
Glesa blandade landsbygdskommuner	Ockelbo	Gävle
Glesa blandade landsbygdskommuner	Krokom	Östersund
Glesa blandade landsbygdskommuner	Nordmaling	Umeå
Glesa blandade landsbygdskommuner	Bjurholm	Umeå
Glesa blandade landsbygdskommuner	Vindeln	Umeå
Glesa blandade landsbygdskommuner	Robertsfors	Umeå
Glesa blandade landsbygdskommuner	Vännäs	Umeå

Kommitténs arbetsformer

Kommittén arrangerade fjorton dialogmöten runt om i landet under våren 2016. Syftet med dessa möten var att få en uppfattning om vad olika regionala och lokala aktörer såg för utmaningar och möjligheter för Sveriges landsbygder. Kommittén ville ta del av regionala och lokala myndigheters och andra aktörers synpunkter om delbetänkandet och om det fortsatta arbetet med att utforma en sammanhållen landsbygdspolitik.

Länsstyrelsen bjöd i samverkan med landsting/region/samverkansorgan in till mötena med utgångspunkt från kommitténs förslag till deltagare. Totalt medverkade ungefär 800 personer, bland andra företrädare för kommuner, Almi Företagspartner AB, lokala kapital- och utvecklingsbolag, mikrobankföreningar, leaderområden, Skogsstyrelsen, andra myndigheter med närvaro i regionen, universitet och högskolor, andra aktörer inom utbildningssystemet, Inkubatorer och teknikparker (SISP), länsbildningsförbund, folkhögskolor, Naturskyddsföreningen, Företagarna, Hushållningssällskapen, Hela Sverige ska leva, Lantbrukarnas Riksförbund, Coompanion, Folkets hus och parker samt andra aktörer från civilsamhället.

Dialogmötena genomfördes i form av interaktiva workshopar. Dessa inleddes med att några av kommitténs ledamöter gemensamt presenterade kommitténs delbetänkandet och kommitténs uppdrag.

Tabell 1 Kommitténs dialogmöten våren 2016

Datum, plats	Medverkande representanter från kommittén
2 maj, Karlskrona	Johan Persson, Emma Carlsson-Löfdahl, Irene Oskarsson, Åsa Coenraads
3 maj, Linköping	Johan Persson, Emma Carlsson-Löfdahl, Irene Oskarsson, Åsa Coenraads
2 maj, Pajala	Anna-Caren Säterberg, Kew Nordqvist, Anders Forsberg, Kristina Yngwe
3 maj, Älvsbyn	Anna-Caren Säterberg, Kew Nordqvist, Anders Forsberg, Kristina Yngwe
2 maj, Karlstad	Håkan Svenneling, Mattias Jonsson, Monica Haider, Ulf Berg
3 maj, Rättvik	Håkan Svenneling, Mattias Jonsson, Monica Haider, Ulf Berg
27 maj, Gotland	Johan Persson, Håkan Svenneling, Irene Oskarsson, Kristina Yngwe, Anna-Caren Säterberg
31 maj Örebro	Håkan Svenneling, Ulf Berg, Irene Oskarsson
1 juni, Svenstavik	Johan Persson, Anna-Caren Säterberg, Ulf Berg, Irene Oskarsson
31 maj, Varberg	Johan Persson, Anders Forsberg, Åsa Coenraads, Kristina Yngwe
2 juni, Vänersborg	Mattias Jonsson, Anders Forsberg,
1 juni, Sollefteå	Monica Haider, Kew Nordqvist, Emma Carlsson-Löfdahl, Åsa Coenraads
2 juni, Vindeln	Kristina Yngwe, Håkan Svenneling, Kew Nordqvist
2 juni Lycksele	Anna-Caren Säterberg

Kommitténs sekretariat har löpande samlat in information och synpunkter från forskare, myndigheter och organisationer. Vi har också låtit ta fram ett antal underlagsrapporter. Dessa finns att hämta på kommitténs webbplats.

Under våren 2016 har kommittén också genomfört ett forskarseminarium om landsbygdernas förutsättningar i kunskapssamhället i samarbete med skogs- och lantbruksakademien (KSLA).¹ Seminariet genomfördes som en rundabordsdiskussion med forskare och andra experter på temat utvecklingen i glesa miljöer. Kommitténs ordförande har även deltagit i andra arrangemang som KSLA anordnat.

Kommittén närvarade också vid Landsbygdsriksdagen som arrangeras av Hela Sverige ska leva i maj 2016.

¹ Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien (KSLA) är en oberoende organisation som arbetar med frågor om jordbruk, trädgårdsbruk, livsmedel, skog och skogsprodukter, fiske och vattenbruk, miljö och naturresurser.

I oktober 2016 höll Tillväxtanalys ett halvdagsseminarium med inbjudna internationella gäster från Kanada, Storbritannien, Finland och Norge. Dessa redogjorde för hur landsbygdspolitik och landsbygdssäkring fungerar i sina respektive länder. Seminariet genomfördes med utgångspunkt från kommitténs uppdrag till Tillväxtanalys om att ta fram en rapport om landsbygdspolitiken i Norge och Finland samt om landsbygdssäkring i Kanada, Storbritannien och Finland.

Statens offentliga utredningar 2017

Kronologisk förteckning

1. För Sveriges landsbygder –
en sammanhållen politik för
arbete, hållbar tillväxt och välfärd. N.

Statens offentliga utredningar 2017

Systematisk förteckning

Näringsdepartementet

För Sveriges landsbygder –
en sammanhållen politik för
arbete, hållbar tillväxt och välfärd. [1]

Näringsdepartementet
Ämnesråd
Carl-Fredrik Lööf
08-4051134
070 5190233

**Slutbetänkande av Parlamentariska landsbygdskommittén, SOU
2017:1 För Sveriges landsbygder – en sammanhållen politik för
arbete, hållbar tillväxt och välfärd**

Remissinstanser

- 1 Riksrevisionen
- 2 Polismyndigheten
- 3 Myndigheten för samhällskydd och beredskap
- 4 Migrationsverket
- 5 Kommerskollegium
- 6 Försäkringskassan
- 7 Läkemedelsverket
- 8 Folkhälsomyndigheten
- 9 Pensionsmyndigheten
- 10 Systembolaget AB
- 11 Riksgäldskontoret
- 12 Tullverket
- 13 Finansinspektionen
- 14 Ekonomistyrningsverket, ESV
- 15 Skatteverket
- 16 Kronofogdemyndigheten
- 17 Arbetsgivarverket
- 18 Länsstyrelsen i Stockholms län
- 19 Länsstyrelsen i Uppsala län
- 20 Länsstyrelsen i Södermanlands län

- 21 Länsstyrelsen i Östergötlands län
- 22 Länsstyrelsen i Jönköpings län
- 23 Länsstyrelsen Kronobergs län
- 24 Länsstyrelsen i Kalmar län
- 25 Länsstyrelsen i Gotlands län
- 26 Länsstyrelsen i Blekinge län
- 27 Länsstyrelsen i Skåne län
- 28 Länsstyrelsen i Hallands län
- 29 Länsstyrelsen i Västra Götalands län
- 30 Länsstyrelsen i Värmlands län
- 31 Länsstyrelsen i Örebro län
- 32 Länsstyrelsen i Västmanlands län
- 33 Länsstyrelsen i Dalarnas län
- 34 Länsstyrelsen i Gävleborgs län
- 35 Länsstyrelsen i Västernorrlands län
- 36 Länsstyrelsen i Jämtlands län
- 37 Länsstyrelsen i Västerbottens län
- 38 Länsstyrelsen i Norrbottens län
- 39 Statskontoret
- 40 Upphandlingsmyndigheten
- 41 Statens fastighetsverk
- 42 Fortifikationsverket
- 43 Konsumentverket
- 44 Statens Skolverk
- 45 Sameskolstyrelsen
- 46 Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, MUCF
- 47 Myndigheten för yrkeshögskolan
- 48 Folkbildningsrådet
- 49 Universitetskanslersämbetet - UKÄ
- 50 Universitets- och högskolerådet
- 51 Uppsala universitet
- 52 Lunds universitet
- 53 Lunds universitet, Agrifood

- 54 Göteborgs universitet
- 55 Stockholms universitet
- 56 Umeå universitet
- 57 Linköpings universitet
- 58 Karolinska institutet
- 59 Kungl. Tekniska högskolan
- 60 Luleå tekniska universitet
- 61 Karlstads universitet
- 62 Linnéuniversitetet
- 63 Örebro universitet
- 64 Mittuniversitetet
- 65 Blekinge tekniska högskola
- 66 Malmö högskola
- 67 Mälardalens högskola
- 68 Försvarshögskolan
- 69 Gymnastik- och idrottshögskolan i Stockholm
- 70 Högskolan i Borås
- 71 Högskolan Dalarna
- 72 Högskolan i Gävle
- 73 Högskolan i Halmstad
- 74 Högskolan Kristianstad
- 75 Högskolan i Skövde
- 76 Högskolan Väst
- 77 Konstfack
- 78 Kungl. Konsthögskolan
- 79 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm
- 80 Stockholms konstnärliga högskola
- 81 Södertörns högskola
- 82 Stiftelsen Chalmers tekniska högskola
- 83 Stiftelsen Högskolan i Jönköping
- 84 Handelshögskolan i Stockholm
- 85 Valideringsdelegationen
- 86 Naturvårdsverket

- 87 Havs- och vattenmyndigheten
- 88 SMHI
- 89 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande, FORMAS
- 90 Affärsverket svenska kraftnät
- 91 Elsäkerhetsverket
- 92 Statens Energimyndighet
- 93 Energimarknadsinspektionen
- 94 Post- och telestyrelsen
- 95 Trafikverket
- 96 Sjöfartsverket
- 97 Trafikanalys
- 98 Konkurrensverket
- 99 Sveriges geologiska undersökning, SGU
- 100 Stiftelsen Norrlandsfonden
- 101 Stiftelsen Industrifonden
- 102 Verket för innovationssystem - Vinnova
- 103 Tillväxtverket
- 104 Regelrådet
- 105 Tillväxtanalys - myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser
- 106 Skogsstyrelsen
- 107 Statens jordbruksverk
- 108 Sveriges lantbruksuniversitet
- 109 Kungliga Skogs- och lantbruksakademien, KSLA
- 110 Boverket
- 111 Lantmäteriet
- 112 Statens Kulturråd
- 113 Myndigheten för kulturanalys
- 114 Riksteatern
- 115 Länsteatrarna i Sverige
- 116 Nämnden för hemslöjdsfrågor, NFH
- 117 Riksantikvarieämbetet, RAÄ

- 118 Sametinget
- 119 Diskrimineringsombudsmannen
- 120 Svenska ESF-rådet
- 121 Arbetsförmedlingen
- 122 Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering
- 123 Aneby kommun
- 124 Arjeplogs kommun
- 125 Arvidsjaurs kommun
- 126 Avesta kommun
- 127 Bergs kommun
- 128 Bräcke kommun
- 129 Dals-Eds kommun
- 130 Degefors kommun
- 131 Dorotea kommun
- 132 Enköpings kommun
- 133 Essunga kommun
- 134 Forshaga kommun
- 135 Gnosjö kommun
- 136 Götene kommun
- 137 Hudiksvalls kommun
- 138 Härjedalens kommun
- 139 Högsby kommun
- 140 Jokkmokks kommun
- 141 Karlsborgs kommun
- 142 Karlshamns kommun
- 143 Klippans kommun
- 144 Kramfors kommun
- 145 Laholms kommun
- 146 Lessebo kommun
- 147 Ljungby kommun
- 148 Lunds kommun
- 149 Lycksele kommun
- 150 Malung-Sälens kommun

- 151 Malå kommun
- 152 Motala kommun
- 153 Norsjö kommun
- 154 Orusts kommun
- 155 Ovanåkers kommun
- 156 Pajala kommun
- 157 Ragunda kommun
- 158 Skinnskattebergs kommun
- 159 Sorsele kommun
- 160 Storumans kommun
- 161 Strömsunds kommun
- 162 Torsby kommun
- 163 Vallentuna kommun
- 164 Vansbro kommun
- 165 Vilhelmina kommun
- 166 Vingåkers kommun
- 167 Västerviks kommun
- 168 Årjängs kommun
- 169 Åsele kommun
- 170 Älvdalens kommun
- 171 Överkalix kommun
- 172 Övertorneå kommun
- 173 Landstinget i Uppsala län
- 174 Samverkansorganet i Södermanlands län
- 175 Östergötlands läns landsting
- 176 Jönköpings läns landsting
- 177 Kronobergs läns landsting
- 178 Samverkansorganet i Kalmar län
- 179 Gotlands kommun
- 180 Samverkansorganet i Blekinge län
- 181 Skåne läns landsting
- 182 Hallands läns landsting
- 183 Västra Götalands läns landsting

- 184 Samverkansorganet i Värmlands län
- 185 Örebro läns landsting
- 186 Landstinget i Västmanland
- 187 Samverkansorganet i Dalarnas län
- 188 Gävleborg läns landsting
- 189 Västernorrlands läns landsting
- 190 Jämtlands läns landsting
- 191 Samverkansorganet i Västerbottens län
- 192 Norrbottens läns landsting
- 193 ABF Arbetarnas bildningsförbund
- 194 Agroväst Livsmedel
- 195 AgroÖst Forskning och Utveckling
- 196 Almi Företagspartner AB
- 197 Alnarps Lantmästarkår
- 198 Arena för tillväxt
- 199 Apoteket AB
- 200 Axfood Närlivs AB
- 201 Biodlingsföretagarna
- 202 BioFuel Region BFR
- 203 Biografcentralen
- 204 Blekinge fiskeområde
- 205 Bredbandsforum
- 206 Byanätsforum
- 207 Bygdegårdarnas Riksförbund, BR
- 208 Byggherrarna i Sverige AB
- 209 Centrala studiestödsnämnden
- 210 Centrum för biologisk mångfald, CBM
- 211 Civilförsvarfsförbundet
- 212 Coompanion Sverige/Föreningen Kooperativ utveckling
- 213 De recirkulerande vattenbrukarna Sverige
- 214 De små kommunernas samverkan, SmåKom
- 215 Doing Rural
- 216 Egnahemsägarnas riksförbund

- 217 Ekoturismföreningen
- 218 Ekobanken medlemsbank
- 219 Ekologiska lantbrukarna
- 220 Ekomatcentrum
- 221 Ekoringen ekonomisk förening /Odl med solen
- 222 EMAB AB
- 223 EnergiEffektiviseringsFöretagen, EEF
- 224 EnergiRådgivarna
- 225 Familjejordbrukarnas riksförbund
- 226 Fastighetsägarna Sverige AB
- 227 Filmpool Nord
- 228 Fiskefrämjandet Stockholms skärgård
- 229 Folkets hus och Parker
- 230 Forum, Idéburna organisationer med social inriktning
- 231 Friskolornas Riksförbund
- 232 Fältbiologerna
- 233 Förbundet Sveriges småbrukare
- 234 Förbundet Vi Unga
- 235 Föreningen Allmogekon
- 236 Föreningen forskare och praktiker för unga i den regionala utvecklingen
- 237 Föreningen Friteatern på turné
- 238 Föreningen för byggemenskap
- 239 Föreningen för samhällsplanering
- 240 Föreningen Norden
- 241 Föreningen Pilgrim i Sverige
- 242 Föreningen Svenskt Näringsliv
- 243 Föreningen Sveriges Fäbodbrukare
- 244 Föreningen Sveriges landsantikvarier
- 245 Föreningen Ung på Landsbygden U-Land
- 246 Företagareförbundet Fria Företagare
- 247 Företagarna
- 248 Gävleborgs Fäbodförening
- 249 Göteborgs Fiskeauktion Ekonomisk Förening

250 Hallandsfiskarnas PO
251 Handelsbanken
252 Handelsrådet
253 Hela Sverige ska leva
254 Holmen skog
255 HSB
256 Hushållningssällskapens förbund
257 Hyresgästföreningen
258 Hästföretagarna
259 Hästnäringens Nationella Stiftelse
260 ICA Sverige AB
261 Ideell kulturallians
262 Insamlings- och sameslöjdsstiftelsen
263 Inlandskommunerna Ekonomisk Förening, IEF
264 Internationella Företagarföreningen i Sverige, IFS
265 IT- och telekomföretagen
266 JAK Medlemsbank
267 Jernhusen AB
268 Jordbrukare Ungdomens Förbund
269 Jordägareförbundet
270 Jägarnas Riksförbund
271 Kommuninvest
272 Konsumentföreningen Stockholm
273 Kooperativa förbundet
274 KRAV ekonomisk förening
275 Kulturungdom
276 Kött- och charkföretagen
277 Landsbygdsmentorererna i Sverige Ekonomisk förening
278 Landsorganisationen i Sverige, LO
279 Lantbrukarnas Riksförbund, LRF
280 Lantbrukarnas Riksförbund, LRF Mjök
281 Lantbrukarnas Riksförbund, LRF Skogsägarna
282 Lantbrukarnas Riksförbund, LRF Ungdom

283 Lantmännen/Lantmännen Energi
284 Leader Bergslagen
285 Leader Hälsingebygd
286 Leader KalmarÖland
287 Leader Sommenbygd
288 Leader Södra Bohuslän
289 Leader Urnära
290 Leader Värmlands Bergslag
291 Livsmedelsföretagen
292 Livsmedelshandlarna, SSLF
293 Lokalekonomerna Sverige Ekonomisk förening
294 Lokal utveckling Sverige
295 LRF Konsult
296 LSU – Sveriges ungdomsorganisationer
297 Mellanskog
298 Menigo Foodservice AB
299 Miljöförbundet Jordens Vänner
300 Motormännen
301 Naturbruksskolornas Förening
302 Naturskyddsföreningen
303 Naturvetarna
304 Nordregio
305 Norra skogsägarna
306 Norrskog
307 NyföretagarCentrum
308 Näringslivets Regelnämnd
309 Näringslivets skattedelegation
310 Närradions riksorganisation
311 Nätverket för kommunala lärcentra, NITUS
312 Nätverket Norden
313 Pensionärernas Riksorganisation, PRO
314 Post Nord AB
315 REGLAB

- 316 Regional musik i Sverige
- 317 Regionteater Väst
- 318 Riksbyggen
- 319 Riksförbundet Enskilda Vägar
- 320 Riksförbundet Sveriges muséer
- 321 Riksföreningen Bo på Lantgård
- 322 Riksidrottsförbundet
- 323 Riksorganisationen Folkets Hus och Parker, FHP
- 324 SBAB
- 325 Svenska Samernas Riksförbund
- 326 Samhall AB
- 327 Sáminuorra
- 328 Saminvest AB
- 329 SIOS - Samarbetsorgan för etniska organisationer i Sverige
- 330 SISP – Swedish Incubators and Science Parks
- 331 Skellefteå Älvdal
- 332 Skogs- och Lantarbetsgivareförbundet
- 333 Skogsentreprenörerna Ekonomisk Förening, SMF
- 334 Skogsindustrierna
- 335 Skogstekniska klustret
- 336 Skånes Trädgårdsfröodlarförening
- 337 Skärgårdarnas Riksförbund, SRF
- 338 Skärgårdsstiftelsen i Stockholms län
- 339 Småågårnas Riksförbund
- 340 Sommenbygd
- 341 Sparbankernas Riksförbund
- 342 Spannmålsodlarna
- 343 SP Food and Bioscience
- 344 Stadsarkitektföreningen
- 345 Stiftelsen Folkets Hubb
- 346 Stiftelsen Lantbruksforskning
- 347 Stiftelsen Norrlandsfonden
- 348 Stoägarföreningen

349 Studieförbunden
350 Sveaskog AB
351 Svebio
352 Svedavia
353 SveMin
354 Svensk bensinhandel
355 Svensk dagligvaruhandel
356 Svensk handel
357 Svensk Galopp
358 Svensk kollektivtrafik
359 Svensk Travsport
360 Svensk Turism AB
361 Svensk Vindenergi
362 Svensk Vindkraftförening
363 Svenska Alpackaföreningen
364 Svenska bankföreningen
365 Svenska Blå Stjärnan
366 Svenska byggnadsvårdsföreningen
367 Svenska Ekoturismföreningen
368 Svenska Fotbollförbundet
369 Svenska fåravelsförbundet
370 Svenska Hästavelsförbundet
371 Svenska Insjöfiskarens Centralförbund - SIC
372 Svenska Jägareförbundet
373 Svenska Kyrkan
374 Svenska Ridsportförbundet
375 Svenska Spel AB
376 Svenska Stadsnätsföreningen
377 Svenska Turistföreningen
378 Svenska Petroleum och Biodrivmedel Institutet (SPBI)
379 Svenska Uppfinnareföreningen
380 Svenska vallföreningen
381 Svenskt Friluftsliv

- 382 Sveriges Allmännyttiga Bostadsföretag, SABO
- 383 Sveriges Biodlares Riksförbund
- 384 Sveriges akademikers centralorganisation, SACO
- 385 Sveriges arkitekter
- 386 Sveriges biografägarförbund
- 387 Sveriges Byggindustrier
- 388 Sveriges Civilförsvarsförbund
- 389 Sveriges Djurbönder ekonomisk förening
- 390 Sveriges Exportråd/Business Sweden
- 391 Sveriges Fiskares Riksförbund
- 392 Sveriges Fisketurismföretagare
- 393 Sveriges Fiskevattenägareförbund
- 394 Sveriges Franchisetagare
- 395 Sveriges grisföretagare
- 396 Sveriges Hembygdsförbund
- 397 Sveriges Jordbruksarrendatorers Förbund
- 398 Sveriges kommuner och landsting, SKL
- 399 Sveriges konsumenter
- 400 Sveriges mjölkbönder
- 401 Sveriges Nötköttproducenter
- 402 Sveriges Pensionärsförbund, SPF
- 403 Sveriges regionala flygplatser AB
- 404 Sveriges spannmålsodlarförening
- 405 Sveriges Sportfiske- och Fiskevårdsförbund (Sportfiskarna)
- 406 Sveriges Tekniska Forskningsinstitut, SP
- 407 Sveriges universitets- och högskoleförbund
- 408 Sveriges åkeriföretag
- 409 Sweden Fishing
- 410 Södra skogsägarna
- 411 Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket, TLV
- 412 Telia Company AB
- 413 Tidningsutgivarna
- 414 Tjänstemännens centralorganisation, TCO

- 415 Transportföretagen
- 416 Trä- och Möbelföretagen
- 417 Ung Företagsamhet i Sverige
- 418 Ung Media Sverige
- 419 URnära ideell förening
- 420 Vattenbrukarna, HS Västernorrlands län
- 421 Vattenbrukscentrum Norr AB
- 422 Vattenbrukscentrum ost (VCO)
- 423 Vattenbrukscentrum väst (SWEMAR)
- 424 Villaägarnas riksförbund
- 425 Viltmästareförbundet
- 426 Västana teater
- 427 Västerbottens länsmuseum
- 428 Winnet Sverige, NRC
- 429 Visita
- 430 Visit Sweden
- 431 Våra Gårdar
- 432 Världsnaturfonden, WWF
- 433 Örebro länsmuseum

Slutbetänkandet från Parlamentariska landsbygdskommittén (SOU 2017:1) remitteras härmed till ovanstående remissinstanser. Regeringen önskar synpunkter på slutbetänkandet, förslagen och dess konsekvenser. Därutöver välkomnas också synpunkter på förslag till finansiering.

Remissvaren ska ha kommit in till Näringsdepartementet senast den 22 mars 2017. Vi ser gärna att Ni skickar ett samlat remissvar per e-post, helst i både Word- och PDF-format, till registrator n.registrator@regeringskansliet.se samt till n.remisser.hl@regeringskansliet.se

Myndigheter under regeringen är skyldiga att svara på remissen. En myndighet avgör dock på eget ansvar om den har några synpunkter att redovisa i ett svar. Om myndigheten inte har några synpunkter, räcker det att svaret ger besked om detta.

För **andra remissinstanser** innebär remissen en inbjudan att lämna synpunkter.

Remissinstanserna kan utan kostnad få ytterligare ett exemplar av betänkandet. Exemplet beställs hos Wolters Kluwers kundservice, 106 47 Stockholm. Telefon 08-598 191 90, fax 08-598 191 91, e-post kundservice@wolterskluwer.se. Ange vid beställning att exemplaret är avsett för remissändamål.

Råd om hur remissyttranden utformas finns i Statsrådsberedningens promemoria Svara på remiss – hur och varför (SB PM 2003:2). Den kan laddas ner från Regeringskansliets webbplats www.regeringen.se. För att underlätta den fortsatta hanteringen av remissvaren välkomnar vi särskilt om promemorians vägledning för disposition av svaren, med en inledande sammanfattning och därefter synpunkter som följer betänkandets disposition, följs.

Stefan Renlund
Departementsråd

Kopia till

Wolters Kluwers kundservice, 106 47 Stockholm

Näringsliv
Maria Kumpula
Tfn: 063146626
E-post: maria.kumpula@regionjh.se

2017-03-18
FÖRSLAG

RUN/57/2017

Dnr: N2017/00222/HL

Förslag till yttrande över slutbetänkandet "För Sveriges landsbygder – En sammanhållen politik för arbete, hållbar tillväxt och välfärd", SOU 2017:1

Sammanfattande synpunkter

Region Jämtland Härjedalen ställer sig bakom förslaget om att det behövs en sammanhållen landsbygdspolitik där de olika förutsättningarna synliggörs och leder till åtgärder och förslag på förbättringar.

Sedan 1 januari 2015 har Region Jämtland Härjedalen haft det regionala utvecklingsansvaret, vilket omfattar hela länet med stad, tätorter samt lands- och glesbygdsområden. Staten har även i lag fastställt att det regionala utvecklingsansvaret ska ligga på det politiska regionala organet. Det är därmed region/landsting som bör vara regeringens ingång och kontakt i territoriella utvecklingsfrågor, inklusive landsbygdspolitiken – så att man får en entydig företrädarroll för det regionala territoriet. Därför anses att själva utgångspunkten i betänkandet är felaktig när man delar upp det territoriella utvecklingsuppdraget i dels landsbygdspolitik, dels regional utvecklingspolitik. Förslagen i betänkandet cementerar landsbygden som ett särintresse istället för en integrerad del av det regionala tillväxtarbetet och skapar därmed parallella regionala agendor inom territoriet. Det skapar otydlighet i ansvar och roller och hämmar det regionala tillväxtarbetet. Såväl utgångspunkten att se landsbygden som en separat geografi samt de förslag som följer är direkt kontraproduktiva mot betänkandets mål om en sammanhållen landsbygdspolitik.

Region Jämtland Härjedalen ställer sig positiva till att fem av kommunerna i regionen har lyfts i rapporten som särskilt viktiga gällande åtgärder och förslag. Det finns dock även andra områden i regionen som har liknande förutsättningar, men som inte har lyfts fram av utredningen. Vilket gör att en uppdelning av åtgärder baserade på kommungränser blir olyckliga. Detta då kommuner på landsbygden kan ha orter som är tillväxtmotorer, men samtidigt ha stora arealer och därmed stora utmaningar gällande deras lands- och

glesbygdsområden. Kommitténs definition av vad som menas med landsbygd i dessa sammanhang leder därmed till förslag och åtgärder som blir olyckligt uppdelade, där hela kommuner antingen pekats ut eller undantas när det gäller vissa åtgärder som ska främja den regionala utvecklingen. Detta är även olyckligt i det hänseendet att de kommunala gränserna förstärks och samverkan över kommungränser i dagens globala värld är avgörande för att skapa hållbar regional utveckling.

Bakgrund

Region Jämtland Härjedalen har fått slutbetänkandet "För Sveriges landsbygder – en sammanhållen politik för arbete, hållbar tillväxt och välfärd", SOU 2017:1, på remiss. Remissvar ska ha kommit in till Näringsdepartementet senast den 22 mars 2017. Dock har Region Jämtland Härjedalen möte med Regionala Utvecklingsnämnden den 4 april 2017 och har därmed fått dispens att lämna in remissvaret i direkt anslutning till det mötet.

Regeringen beslutade den 25 juni 2015 att tillsätta en parlamentarisk kommitté med uppdrag att lämna förslag till en sammanhållen politik för långsiktigt hållbar utveckling i Sveriges landsbygder. Kommittén har antagit namnet Parlamentariska landsbygdskommittén. Arbetet har utgått från tre grundläggande perspektiv:

- ✓ Likvärdiga förutsättningar för medborgarna att arbeta, verka och bo i landsbygderna.
- ✓ Öka landsbygdernas förmåga att ta till vara förutsättningarna för företagande och sysselsättning på ett långsiktigt hållbart sätt.
- ✓ Öka landsbygdernas möjligheter att bidra till en positiv utveckling av samhällsekonomin.

Den 4 januari 2017 överlämnade kommittén sitt slutbetänkande till regeringen som innehöll 75 förslag till ny landsbygdspolitik inom områdena:

- ✓ Näringsliv och företagande
- ✓ Digital kommunikation och transportinfrastruktur
- ✓ Kompetensförsörjning
- ✓ Kommersiell service och välfärdstjänster
- ✓ Samhällsplanering och bostadsbyggande
- ✓ Statens närvaro i landsbygderna
- ✓ Styrning och organisering av landsbygdspolitiken
- ✓ Civilsamhället utvecklar landsbygderna

Synpunkter

Dessa synpunkter är ur Region Jämtland Härjedalens perspektiv men även ett resultat av ett flertal dialoger med samverkanspartner och främst regionens kommuner och deras avdelningar som ansvarar för utvecklingsarbete. Detta för att skapa en djupare förståelse i förslagens betydelse för den regionala utvecklingen som sker på flera nivåer.

Region Jämtland Härjedalen instämmer i att det behövs en sammanhållen landsbygdspolitik där de olika förutsättningarna synliggörs och leder till olika åtgärder och förslag på förbättringar.

Region Jämtland Härjedalen ställer sig positiva till att fem av kommunerna i regionen har lyfts i rapporten som särskilt viktiga gällande åtgärder och förslag. Det finns dock även andra områden i regionen som har liknande förutsättningar, men som inte har lyfts fram av utredningen. Det är därför genomgripande genom alla synpunkter att Region Jämtland Härjedalen anser att förslagen och åtgärderna blir olyckligt indelade på administrativa gränser, det vill säga kommungränser. Att stärka de kommunala gränserna kan även bli olyckligt utifrån att samverkan över kommungränser i dagens globala värld är avgörande för att skapa hållbar regional utveckling. Det finns analysverktyg såsom exempelvis Pupos och GIS som gör att man kan göra en djupare samt bättre fördelning. Det vill säga att det är de mest utsatta geografiska områden som blir berättigade åtgärder, inte vissa kommuner. Ett förslag är att titta på det Särskilda driftstödet som går till butiker i yttersta gles- och landsbygd, där det inte är kommungränser som avgör om åtgärder är berättigade, utan de faktiska förhållandena. Region Jämtland Härjedalen vill därför poängtera att genomförandet måste ske i nära dialog med berörda kommuner och regioner. Utmaningarna ser olika ut i kommunerna, och en alltför generell ansats kan leda till felriktade insatser.

En annan övergripande synpunkt är vikten av normkritik, att det på nationell nivå bör ses över vad som förmedlas i tal och skrift gällande landsbygden. För att förtydliga detta på ett väldigt enkelt sätt så skulle exempelvis landsbygdsstöd/landsbygdsbidrag, istället kunna heta landsbygdsinvesteringar eller finansieringsmöjligheter på landsbygden. Språk är makt och kan också på fel använt sätt skapa normer, som i sin tur påverkar samhällsutvecklingen. Det är viktigt att använda ett jämlikt språk som inte förstärker motsättningar mellan stad och land, när det egentligen är så att båda behövs för en hållbar regional utveckling.

Nedan kommenteras en del av de förslag som landsbygdskommittén lämnat, via en disposition utifrån de rubriker som återfinns i slutbetänkandet.

Näringsliv och företagande

Bra med tydligare uppdrag mot landsbygden för statliga verk och fonder, men samverkan med regionerna behövs för att stärka arbetet än mer. Region Jämtland Härjedalen anser att denna utrednings förslag i högre grad bör samordnas inom regeringskansliet för att överbrygga de felaktiga slutsatser som görs i SOU 2016:72 (Entreprenörskap i det tjugonde århundradet) kring landsbygdsperspektivet. Eftersom den har en mycket kraftig slagsida på urbanisering och fortsatt stöd till utveckling av urbana miljöer framför landsbygden. Bland annat finns ett uttalat fokus på omprioritering av de regionala 1.1-anslaget till storstäderna. Region Jämtland Härjedalen anser de grundläggande entreprenöriella förutsättningarna i de flesta avseenden är mycket bättre på landsbygden än i storstäderna ex. boende, livskvalitet, miljö, attraktivitet, säkerhet och kvalitet på välfärdstjänster. Ur resurseffektivitetssynpunkt är det således mer sannolikt att fler nya jobb, och stärkta företag, skapas på landsbygden framför storstäderna utifrån exempelvis växtvärk på bostadsmarknaden.

Region Jämtland Härjedalen anser att utredningen har ett för starkt fokus på att landsbygdsens problem är just urbanisering. Därför anses att utredningen istället bör lyfta den tydliga trend vi nu ser om att bygga globalt "attraktiva regionala noder" utifrån smart specialisering, digitalisering och lokalt/regionala kärnstyrkor (så kallade komparativa fördelar). Utredningen borde i större utsträckning utgå från ståndpunkten "vad är det som attraherar i en global värld", och inte som nu argumentera mot fortsatt avfolkning och "traditionell" urbanisering till städerna. Tydligast blir bristerna i denna argumentation om bioekonomins möjligheter. Även om det finns potential i bioekonomin, så anser Region Jämtland Härjedalen att denna utredning bör ta till sig angående möjligheterna med den cirkulära ekonomin och delningsekonomin i ett landsbygdsperspektiv. Landsbygden är helt riktigt mycket rik på råvaror och bioresurser, men historien har visat att enbart ett ensidigt fokus på råvaror och råvaruproduktion (gruvor, skogsbruk, mjölkproduktion etc.) inte har gett den förväntade lokala/regionala sysselsättningen och värdeskapandet. Region Jämtland Härjedalen anser att den digitala revolutionen med nya tjänster inom delningsekonomi, resurseffektivisering och starkt kunddriven innovationsutveckling (genom digitalt samskapande/sociala medier) mycket tydligare behöver beskrivas ur ett landsbygdsperspektiv.

Vidare anser Region Jämtland Härjedalen att utredningen har ett alldeles för snävt fokus på landsbygdsutveckling kopplat till den agrara sektorn med jord-, skogs- och vattenbruk. De "gröna näringarna" är viktiga för regionalekonomisk utveckling ur flera olika aspekter, såsom exempelvis det öppna odlingslandskapet med betesdjur som är en förutsättning för regionens besöksnäring men även för att klara flera av de regionala miljömålen. Dock glömmar man i utredningen att landsbygdsföretagande idag är en bred pampflett av företagande inom alla branscher. Ska en specifik bransch lyftas anser Region Jämtland Härjedalen att distansoberoende IT-företagande är särskilt intressant då dessa platsberoende företag styr sin etablering och utveckling utifrån grundläggande entreprenöriella behov så som boende, livskvalitet, miljö, attraktivitet, säkerhet och kvalitet på välfärdstjänster vilket idag i många avseenden är betydligt bättre på landsbygden än i urbana miljöer. Dessa IT-företag har även möjligheten att bilda en "svans" av andra företag som kan inspireras och utvecklas digitalt på nya marknader ex. inom den agrara sektorn, turism, tillverkande industri, delningsekonomi etc.

I förslag 2.3.5 argumenterar utredningen för ökad "regional och landsbygdsekonomisk forskning" med uppbyggnad av en ny myndighet/centrum. Region Jämtland Härjedalen välkomnar denna ansats, men avvisar bestämt förslaget att bygga upp en ny struktur för detta. Förstärk istället de strukturer och institutioner som redan finns kring forskning, analys och statistik.

I förslag 2.3.4 välkomnar Region Jämtland Härjedalen diskussionen om utlokalisering av statliga verk och myndigheter, avskrivning av studielån och sänkta arbetsgivaravgifter enligt norsk modell. Region Jämtland Härjedalen poängterar än en gång bestämt att begränsningarna vid kommungränser ska ses över.

Utifrån de agrara näringarnas perspektiv så är det givetvis mycket positivt att utredningen slår fast de platsbundna näringarnas betydelse för landsbygden. I förslag 2.3.3 föreslår kommittén att offentlig upphandling av livsmedel ska kunna ställa krav på motsvarande

svenska miljö- och djurskyddskrav. Det är viktigt att ta fasta på hållbarhet ur alla aspekter och att begreppet inte blir synonymt med ekologisk produktion. Olika miljöförbättrande åtgärder behöver jämföras med avseende på kostnad och erhållen nytta. Det är inte självklart att satsningar på ekologiskt lantbruk är den mest kostnadseffektiva metoden att utveckla jordbrukets hållbarhet. Även förslag 2.3.6 är en viktig aspekt, det är viktigt att man tillvaratar de slutsatser som Konkurrenskraftsutredningen gav. Om företagens produktivitet skall öka måste konkurrenskraften stärkas genom att minska de snedvridande effekterna av nationella restriktioner och tillståndsprövningar. En servicegaranti kan väsentligt stärka de långsiktiga spelreglerna över mandatperioder vilket är en förutsättning för livskraftigt företagande, inte minst för de platsbundna näringarna. Sist men inte minst lyfter Region Jämtland Härjedalen upp problemet med bristande tillgång till finansiellt kapital som är särskilt problematisk vid ägar- och generationsskiften på lantbruk då avkastningsvärdet ofta är avsevärt lägre än marknadsvärdet. Det finns beprövade metoder för att underlätta generationsskiften, exempelvis i Frankrike där det finns ett system för delägarskap, lägre skatt för nystartare, låneprogram, räntesubventioner och riskförsäkringar för unga. Region Jämtland Härjedalen anser att även Sverige bör undersöka möjligheten till liknande åtgärder.

Region Jämtland Härjedalen ställer sig bakom utredningens förslag 2.3.1 om att ge Saminvest AB ett uttalat regionalt ansvar med särskilt fokus på Sveriges sju nordligaste län. Dessa synpunkter framfördes av Region Jämtland Härjedalen redan år 2015 i sitt yttrande över betänkandet "En fondstruktur för innovation för tillväxt, SOU 2015:64". Dessa synpunkter, där bland annat statens roll som marknadskompletterande aktör lyftes fram, liksom det faktum affärsrelationer till stor del bygger på förståelse av den verklighet och den kultur man finns i och på goda relationer beaktades dessvärre inte den gången. Det är därför glädjande att Landsbygdskommittén nu föreslår en annan inriktning i dessa frågor än vad som nyligen beslutats. Region Jämtland Härjedalen anser också att den kompetens som byggts upp inom Inlandsinnovation måste tas tillvara och att Östersund är den naturliga lokaliseringen för den fortsatta verksamheten.

Digital kommunikation och transportinfrastruktur

Region Jämtland Härjedalen ställer sig bakom förslaget att höja ambitionsnivån när det gäller bredbandsutbyggnaden och införa ett nytt mål som innebär att hela landet ska ha tillgång till digital infrastruktur med minst 100 Mbit/s senast år 2025.

Ett problem när det gäller det offentliga stödet till bredbandsutbyggnaden är det splittrade ansvaret mellan olika offentliga aktörer anser Region Jämtland Härjedalen. En stor del av stödet kanaliseras via Jordbruksverket och Länsstyrelserna. Andra stöd kan i vissa delar av landet lämnas från Tillväxtverket efter prioritering i de så kallade "Strukturfondspartnerskapen". Regionerna har, med finansiering från staten, i de flesta fall anställda "bredbandskoordinatorer" för att både stimulera och samordna bredbandsutbyggnaden i respektive län. Den samlade bilden av utbyggnaden av bredband finns således i dag på Regionerna. Det är därför ologiskt att uppdra till länsstyrelserna att ansvara för fullbordandet av bredbandsutbyggnaden. Region Jämtland Härjedalen vill i detta sammanhang peka på att regelverket för bredbandsstöden inom landsbygdsprogrammet av många upplevts som mycket stelbent med få möjligheter till

anpassning utifrån de regionala/lokala behoven. Region Jämtland Härjedalen vill även peka på behovet av att koordinera de olika stödformerna så att inga områden "faller mellan stolarna".

Den bristande logiken när det gäller ansvaret för den föreslagna upphandlingen av bredbandsnät blir tydlig när kommittén i förslag 3.1.2 vill förtydliga de regionala bredbandskoordinatörernas uppdrag, så att det framgår att dessa utgör kontaktpunkt gentemot aktörerna som ingår en upphandling. Region Jämtland Härjedalen anser att kontaktpersonerna självklart måste tillhöra de upphandlande enheterna.

Kommittén föreslår att Länsstyrelserna ges i uppdrag att redovisa landsbygdernas behov av underhåll och investeringar i transportsystemet. Ansvaret för den regionala infrastrukturen och framtagandet av så kallade länsplaner för transportsystemet åvilar den regionalt utvecklingsansvariga aktören. I detta uppdrag ingår självfallet ett ansvar för den statliga infrastrukturen i hela länet. Region Jämtland Härjedalen anser att en uppdelning av detta ansvar på olika parter inte på något sätt bidrar till vare sig uppfyllelsen av de transportpolitiska målen eller utvecklingen i lands- och glesbygder.

Kompetensförsörjning

Region Jämtland Härjedalen håller med om att tillgången till kompetens är grunden för välfärd och tillväxt, precis som kommittén fastslår. Dagens situation med en allt större obalans mellan efterfrågan och tillgång på arbetskraft gör att kompetensförsörjningen seglat upp som en allt större fråga att hantera för samhället, inte minst för landsbygden och de glest befolkade regionerna i vårt land. Bristen på arbetskraft är i första hand en brist på kompetens. Därför anser Region Jämtland Härjedalen att det är en viktig uppgift att tydliggöra och definiera kompetensbehovet, så att rätt utbildningar och kompetensutveckling kan tas fram i regioner och kommuner. Sverige är uppdelat i arbetsmarknadsregioner och utbildningsmarknaden regionaliseras då kommuner samverkar för att kunna erbjuda brett utbildningsutbud, därför är det viktigt att även analysen sker på regional nivå. De regionala kompetensplattformarna bör därför ges resursmässiga förutsättningar att ta fram de nödvändiga underlagen för en utbildningsplanering som möter de verkliga behoven. Region Jämtland Härjedalen anser att Arbetsförmedlingens roll i detta sammanhang bör stärkas samt belysas tydligare, vilket saknas i utredningen. Vi har idag parallella och helt olika utbildningssystem, där det inom arbetsförmedlingarna finns egna utbildningar samt att det inom kommuner/regioner finns vuxenutbildning, folkhögskolor och yrkeshögskola. Systemen är kommuniserande kärn för de studerande, men styrs av olika regelverk med bland annat olika ersättningar till de studerande.

Lärcentra (utbildningscentra) och Komvux har i Region Jämtland Härjedalen en mycket viktig roll att spela då det gäller yrkesutbildning och kompetensförsörjningen på landsbygden. Yrkesvux och lärlingsutbildning har haft stor betydelse och det har bedrivits flera utvecklingsprojekt inom dessa områden såsom exempelvis Lärlingslotsen. Samordningsfrågorna med arbetsförmedlingen och olika utbildningsanordnare har här dykt upp som viktiga utvecklingsområden.

Utredningens fokus på högskoleutbildningar i landsbygden kan enligt Region Jämtland Härjedalen diskuteras. Förvisso är tillgången till högre utbildning en viktig faktor för en orts utveckling och tillväxt, men man bör också komma ihåg hur arbetsmarknaden ser ut och vilka rekryteringsbehov som finns. Det har gjorts undersökningar om vilka utbildningar som är viktiga att ha i sin närhet och inte, det vill säga om studenterna som söker sig till utbildningen vill flytta eller om de vill kunna bo kvar på sin hemort. Förskollärarytbildningen var en sådan utbildning som var viktig att ha regionalt medan Ekonomiprogrammet drog till sig studenter som gärna ville flytta. Förslaget att se över resursfördelningen är bra men behöver också ta hänsyn till ovanstående. Alla utbildningar kan och bör inte finnas överallt.

Att utveckla möjligheten med högskolestudier i glesbygd har också varit ett prioriterat utvecklingsområde för Lärcentra i regionen och här har det främst varit viktigt att utveckla samarbetet med universiteten och skapa såväl fysiska som virtuella arenor för studierna. Här bör dock huvudansvaret för den utvecklingen ligga på universiteten och inte på kommunerna eller regionen. Region Jämtland Härjedalen anser därför att förslag 4.2 är bra och som det nämnts i tidigare avsnitt, så är det viktigt att universiteten som utbildningsansvariga anordnare ges uppdraget att öka tillgängligheten för högre studier såväl genom att erbjuda fler utbildningar som genom att dessa erbjuds på ett flexibelt sätt (blended learning) för de som inte bor på en campusort. Region Jämtland Härjedalen vill dock belysa att Mittuniversitetet spelar en stor samt viktig roll när det gäller den regionala utvecklingen i Jämtland Härjedalen, därför är det viktigt att Mittuniversitetet ges möjlighet att fortsätta att utvecklas. Region Jämtland Härjedalen är som sagt positiv till att universiteten och högskolorna får ett tydligare uppdrag till att öka tillgängligheten för högre utbildning i hela landet, dock är det viktigt att det görs på ett resurseffektivt med möjligheter till bevarande av hög kompetensnivå som inte påverkar deras konkurrenskraft ur ett nationellt och internationellt perspektiv. Bristande konkurrenskraft hos landets universitet och högskolor medför risk för att det på sikt allvarligt kan skada utvecklingen i stora delar av landet.

Region Jämtland Härjedalen anser att förslag 4.3 är mycket bra. Väl fungerande utbildningscentra i kommunerna ger en god förutsättning för att öka möjligheterna till högre studier för alla. Hur kommunerna väljer att satsa på Lärcentran skiljer sig mycket åt, vilket i praktiken innebär att alla inte har samma närhet och möjlighet till högre studier som det ser ut idag. Det finns därför en stor potential till att kunna utveckla flera av landets Lärcentran till att fungera bättre och dra mer individer till verksamheten. Att lärosätena får ett uppdrag att bidra till den här utvecklingen är mycket positivt och en förutsättning för att många kommuner ska kunna utveckla Lärcentran. Ett sådant resurstillskott från staten behövs för att garantera en likvärdig möjlighet till högre studier oavsett var man bor i landet. Det är också viktigt att intresset/uppdraget för Lärcentra ligger på både kommuner och det regionala lärosätet (om ett sådant finns). Ett exempel från de senaste åren är att flera lärosäten inte tillåter campusstudenter att tentera på ett lärcentra. Det underlättar inte samarbetet och det blir sämre för de studenter som tappar en tidigare möjlighet. I Jämtland Härjedalen som är en besöksnärlig region har många studenter tidigare kunna nyttja den här möjligheten när de är på semester. Det är också viktigt att det i de satsade pengarna finns utrymme för personer som bemannar Lärcentra, jobbar med studie- och yrkesvägledning samt utveckling av Lärcentra. En viktig del är kontakter med det lokala

arbetslivet för att ta reda på behovet av utbildning. Eftersom arbetsmarknaden är större än en enskild kommun, är också samordningen inom regionen viktig för att jobba med samverkan och gemensam utveckling. Här är den regionala Kompetensplattformen en arena som kan användas. Region Jämtland Härjedalen anser att uppföljning av arbetet är viktigt, så att det går att visa på effekterna. Om de är positiva borgar det för att kommunerna och lärosätena själva satsar på verksamheten framgent.

I Jämtland Härjedalen hänger Kompetensplattformen och Lärcentra ihop och det finns en samverkan mellan kommunerna, samt mellan kommunerna och regionen som är otroligt värdefull. Vilket i utredningen tas upp i förslag 4.3.1. När det handlar om kunskapsunderlag är det viktigt enligt Region Jämtland Härjedalen att vara tydlig med vad underlaget ska svara på för frågor. Arbetsförmedlingen tar regelbundet fram underlag som svarar mot delar av behovet, dock inte allt och framförallt inte på kommunnivå. Arbetsförmedlingen och Kompetensplattformarnas uppdrag bör synkroniseras anser Region Jämtland Härjedalen. Det bästa vore om man får ett gemensamt uppdrag så att man tar fram underlaget tillsammans. Underlaget ska kunna användas till att titta på behoven inom samtliga utbildningsformer, det vill säga allt från gymnasial nivå till universitetsnivå. Det innefattar alltså även yrkeshögskola, vuxenutbildning, folkhögskola och arbetsmarknadsutbildningar. Den största vinsten med ett kunskapsunderlag är dock den dialog som sedan kan ske med underlaget som grund. Även dialogen bör alltså finnas med som en del av uppdraget om målet är att ta reda på det regionala utbudet och efterfrågan.

Enligt Region Jämtland Härjedalen är det också viktigt att titta på möjligheten att använda sig av och bygga vidare på redan befintliga strukturer i kommunerna. Den kritiska massan är viktig så det är ett bra förslag att samla flera verksamheter. Till exempel är biblioteken en mötesplats som med fördel kan hänga ihop med Lärcentra för att kunna dra nytta av varandra. Flera kommuner i Region Jämtland Härjedalen har, eller pratar om, att ha gemensamma lokaler med exempelvis integrationsservice och Arbetsförmedlingen.

Kommittén föreslår att regeringen ska utreda möjligheterna att minska studieskulderna för de som bor och är yrkesaktiva i de 23 utpekade kommunerna. Region Jämtland Härjedalen anser att förslaget om att minska studieskulderna för personer som bor och arbetar i särskilt utsatta glesbygdsområden bör prövas. Region Jämtland Härjedalen poängterar dock än en gång bestämt att begränsningarna vid kommungränser ska ses över.

Samhällsplanering och bostadsbyggande

Landsbygderna har hamnat i ett slags "moment 22" i och med att allt inom finansiering baseras på marknadsekonomi. Detta påstående baserar Region Jämtland Härjedalen på dialoger med kommunerna, där det uttryckts att det finns en bostadsbrist på landsbygden och det finns en vilja att flytta till bygder samt till att bygga, men det finns en finansieringsbrist. Därför välkomnar Region Jämtland Härjedalen förslag på hur detta kan lösas.

Kommersiell service, välfärdstjänster och kultur

De tre förslagen inom kommersiell service har varit föremål för dialog vid ett flertal tillfällen med de sakkunniga i kommunerna, slutsatsen är att det är förslag som anses vara viktiga.

För att det ska finnas möjlighet till att leva, bo och verka i hela Jämtland Härjedalen, så behövs en grundläggande och basal service på rimliga avstånd i hela regionen. Det nya Särskilda driftstödet för butiker i särskilt utsatta områden har varit oerhört viktigt. I den uppföljning som Region Jämtland Härjedalen har utfört med kommunerna men även de berörda butikerna år 2016, framkom flera olika argument för hur pengarna har gjort direkt skillnad på verksamheterna, men det som flera av butikerna uttryckte var att det som gett mest effekt är att man äntligen känner sig sedda och uppskattade och det ger både energi och motivation till att skapa utveckling i verksamheten men även i lokalsamhällena.

Serviceplaneringen hos regionens kommuner är viktig utifrån flera olika aspekter. Det ger en tydlighet för hur kommunerna prioriterar, det ger förutsättningar för att bo, verka och leva i hela kommunen. Det skapar möjlighet till att arbeta med samhällsberedskap och till att hitta synergieffekter i planeringen som ger kostnadseffektivitet bland de flertalet servicefunktioner som medborgarna använder sig av. Serviceplanen anger en röd tråd från kommunal, via regional till statlig nivå och ger även en möjlighet för Region Jämtland Härjedalen att stötta det underifrån kommande perspektivet i det Regionala Serviceprogrammet. Detta skapar nyanser i det regionala dokumentet och som i sin tur skapar möjligheter för att stödja utveckling i hela regionen oavsett grundförutsättningar. Men allra främst så blir de kommunala serviceplanerna operativa drivkrafter för genomförande och arbete mot de regionalt utsatta målen. En del av kommunerna ser över möjligheten att koppla serviceplanen till den kommunala översiktsplanen, dock inte alla kommuner.

Region Jämtland Härjedalen delar kommitténs uppfattning att utjämningssystemet är av helt avgörande betydelse för att ge kommuner och landsting möjligheter att erbjuda likvärdiga tjänster inom sina ansvarsområden. Region Jämtland Härjedalen ställer sig också bakom förslaget 6.4.1 att utjämningssystemet bör följas upp löpande.

Region Jämtland Härjedalen ställer sig bakom förslag 6.7.1 i utredningen. Vad gäller statliga stöd för kulturverksamhet så bör Kulturrådet liksom andra statliga myndigheter bidra till att stärka den kulturella infrastrukturen och tillgängliggöra kulturen i Sveriges landsbygder. Detta kan ske genom att ta större hänsyn till befolkning i landsbygderna och genom sin bidragsgivning verka för nationell spridning till hela landet.

Utredningen lyfter framför allt de digitala salongerna som en möjlighet till ökat deltagande. Region Jämtland Härjedalen delar uppfattningen kring att en stärkt digital infrastruktur är en förutsättning för att öka tillgången till professionell kultur, men vill även framhålla att det fortfarande krävs en fysisk infrastruktur för hela landet genom en mångfald scener; bibliotek, samlingslokaler och andra arenor för upplevelser och utövande av konst och kultur, för en levande landsbygd.

Region Jämtland Härjedalen ser positivt på förslaget att ge Myndigheten för kulturanalys, i uppdrag att analysera kulturens tillgänglighet i glesbygder i dialog med kultursektorns aktörer och komma med förslag för att stärka kulturdeltagandet

Statens närvaro i landsbygderna

Detta har varit föremål för dialog vid ett flertal tillfällen mellan regionala aktörer samt kommunala aktörer och det anses vara viktigt att den statliga närvaron stärks.

Region Jämtland Härjedalen ställer sig bakom förslag 7.1.2 som tar upp införandet av maximal insatstid för vissa polisärenden. För att en sådan bestämmelse ska få någon effekt är det nödvändigt att tillräckliga resurser tillförs polismyndigheten.

Landsbygdskommittén rekommenderar att 10 000 tjänster vid statliga myndigheter i Stockholms FA-region omlokaliseras till andra FA-regioner. I samband med försvarsbeslutet år 2004 då flera av regementena i Östersunds lades ner fattade regeringen beslut om omlokalisering av flera statliga myndigheter till Östersund. Dessa omlokaliseringar blev senare genomförda med mycket lyckat resultat. De farhågor som fanns bland vissa när det gällde möjligheten att rekrytera kompetent personal kom på skam. De berörda myndigheterna vittnar om att det gått mycket bra att rekrytera rätt kompetens, i många fall på forskarnivå. Verksamheterna fick en nystart och kunde snabbt utföra sina uppgifter på ett fullgott sätt. De omlokaliserade verksamheterna bidrog också, genom den breddade arbetsmarknaden, till att det blev lättare att hitta kvalificerad arbetskraft till också andra organisationer och privata företag i regionen.

Det finns flera orsaker till att omlokaliseringarna blev lyckade. En var att det fanns en medveten strategi bland såväl länsföreträdare som staten att ”bygga kluster” av olika verksamheter med behov av snarlik kompetens. På så sätt blev det attraktivt att flytta till ett arbete i Östersund. De sökande visste att det fanns möjlighet att utvecklas inom sitt kompetensområde hos olika arbetsgivare. De olika myndigheterna kunde också bygga samarbeten kring närliggande uppdrag och därmed dra nytta av varandras kompetenser. En annan orsak var att Östersund som stad av många anses vara tillräckligt stor för att erbjuda ett rimligt utbud av både kultur och service i olika former. En tredje orsak var de goda kommunikationerna till Stockholm som ofta är nödvändiga för de statliga myndigheternas verksamhet. Dessa erfarenheter visar alltså att en utlokalisering av statlig verksamhet kan vara mycket värdefull för både den regionala utvecklingen i berört län, men också för de verksamheter som utlokaliseras.

Region Jämtland Härjedalen ställer sig därför bakom förslag 7.1.4 gällande omlokalisering av statliga myndigheter från Stockholmsområdet. Region Jämtland Härjedalen är dock tveksam till förslagen om att lokalisera dessa till just kommuner som under en längre tid haft en befolkningsminskning. Däremot kan utlokalisering av statlig verksamhet till vissa större orter i landet ha positiv inverkan på också de omgivande landsbygderna i regionen. Dock bör dessa utlokaliserade myndigheter nyttja den nya digitala tekniken så att de anställda på dessa utlokaliserade kontor ska kunna bo och verka var som helst i regionen och kunna arbeta obundna till plats.

Styrning och organisering av landsbygdspolitiken

Region Jämtland Härjedalen ställer sig bakom förslag 8.1.1 och 8.1.2, där alla statliga utredningar ska innehålla ett landsbygdsperspektiv. Vidare anses att förslaget om

konsekvensbedömning av nationell politikers effekter på landsbygderna är mycket viktigt för landsbygdernas utveckling.

Politiska vägval ska göras av politiska församlingar. Staten har i lag fastställt att det regionala utvecklingsansvaret ska ligga på det politiska regionala organet. Från 2019 kommer det i samtliga län att vara landstinget som har riksdagens uppdrag att leda det regionala utvecklingsarbetet och inom detta utveckla en strategi för regional utveckling på länsnivå. Det är därmed region/landsting som bör vara regeringens ingång och kontakt i territoriella utvecklingsfrågor, inklusive landsbygdspolitiken – så att man får en entydig företrädarroll för det regionala territoriet.

Region Jämtland Härjedalen anser att själva utgångspunkten i betänkandet är felaktig när man delar upp det territoriella utvecklingsuppdraget i dels landsbygdspolitik, dels regional utvecklingspolitik. Förslagen i betänkandet cementerar landsbygden som ett särintresse istället för en integrerad del av det regionala tillväxtarbetet och skapar därmed parallella regionala agendor inom territoriet. Det skapar otydlighet i ansvar och roller och hämmar det regionala tillväxtarbetet. Såväl utgångspunkten att se landsbygden som en separat geografi samt de förslag som följer är direkt kontraproduktiva mot betänkandets mål om en sammanhållen landsbygdspolitik.

Betänkandet efterlyser en sammanhållen landsbygdspolitik med ett samverkansorienterat tvärsektoriellt arbetssätt i genomförandet. Detta är idag en roll som Region Jämtland Härjedalen fyller på regional nivå. Därför är det olyckligt att kommittén förbiser de regionala utvecklingsorganen och dess roll. Risken är stor att politiken blir mer fragmenterad istället för mer sammanhållen. För närvarande finns det oklarheter om roller och ansvar mellan regionalt utvecklingsansvariga och länsstyrelsernas roll inom landsbygdspolitiken i förhållande till den regionala utvecklingspolitiken. Region Jämtland Härjedalen menar att det organ som har det regionala utvecklingsansvaret även inom ramarna för uppdraget ska samordna utvecklingsinsatser på landsbygden. Utvecklingen av landsbygden bör fortsatt vara en ännu tydligare integrerad del av det regionala utvecklingsuppdraget. Detta uppdrag kännetecknas av en bred "bottom-up" process, som engagerar och mobiliserar ett brett spektrum av kommuner, privata aktörer, civilsamhället och sektorsmyndigheter. Inte minst landsbygdens samspel med övriga delar av regionen är en viktig del i ett sammanhållet uppdrag. Region Jämtland Härjedalen föreslår därför att regeringen förtydligar detta ansvar i lagen om regionalt utvecklingsansvar (2010:630 m.fl.).

Länsstyrelsen är, som förvaltningsmyndighet åt den nationella regeringen, mer lämpad att samordna den nationella politiken top-down, och biträda andra myndigheter i dessas uppdrag att anpassa sina strategier till den politiskt beslutade regionala utvecklingspolitiken och landsbygdspolitiken på regional nivå. När det gäller statlig myndighetsutövning och samordning av myndigheter som har sitt fokus på detta är länsstyrelsen en lämplig samordnare på regional nivå. En viktig fråga för staten är att säkerställa rättssäkerheten, men också effektiviteten i myndighetsutövningen. Inte minst den senare är en viktig parameter i det regionala utvecklingsarbetet inklusive landsbygden.

Länsstyrelsen kan med fördel ta en roll som den, som i samråd med regionalt utvecklingsansvarig, koordinerar och gör överenskommelser med andra statliga

myndigheter för att anpassa den nationella politiken till regionens utvecklingsprioriteringar. Region Jämtland Härjedalen anser att det i myndigheternas regleringsbrev ska tydliggöras att de ska bidra till landsbygdens utveckling, och att de ska samordna sitt arbete med regionalt utvecklingsansvariga utefter de regionala utvecklingsstrategier som beslutats.

Inom ramen för det landsbygdspolitiska programmet finns ett stort antal uppgifter som i första hand avser rena ersättningar till olika delar av de "gröna näringarna". I de fall dessa kan ses som rena driftstöd är det lämpligt att en myndighet som länsstyrelsen även fortsättningsvis administrerar dessa. Detta ligger väl i linje med att staten ansvarar för den rena myndighetsutövningen, medan det är de regionalt utvecklingsansvariga som ansvarar för beslut som innebär politiska vägval i olika regionala utvecklingsfrågor, inklusive landsbygdens utveckling.

Av ovanstående följer också att Region Jämtland Härjedalen avvisar kommitténs förslag om att Jordbruksverket ska vara sammanhållande för landsbygdspolitiken på nationell nivå. Den uppgiften bör i stället ligga på Tillväxtverket. Även på nationell nivå är det viktigt att det finns ett samlat ansvar för samordning av regionala utvecklingsfrågor inklusive landsbygdens utveckling i en myndighet.

Civilsamhället utvecklar landsbygderna

Region Jämtland Härjedalen ser positivt på förslag 9.3.2, dock precis som i föregående avsnitt så anser Region Jämtland Härjedalen att den myndighet som har det regionala utvecklingsansvaret också bör ha det övergripande ansvaret för utvecklingen av landsbygderna. Eftersom Region Jämtland Härjedalen avvisar kommitténs förslag om att Jordbruksverket ska vara sammanhållande för landsbygdspolitiken på nationell nivå och anser att uppgiften istället bör ligga på Tillväxtverket. Så efterfrågas även en omfördelning av ansvar i förslag 9.3.2.

REGION JÄMTLAND HÄRJEDALEN

Robert Uitto
Regionala utvecklingsnämndens ordförande

Anders Byström
Förvaltningschef
Regionala utvecklingsförvaltningen

15

Yttrande över Boverkets rapport 2016:32,
En metod för bedömning av
bostadsbyggnadsbehovet
(Regeringskansliets dnr
N2016/08167/PBB)
RUN/48/2017

2017-03-07

Regional utveckling

Jan Molde

Tfn: 063-14 65 80

E-post: jan.molde@regionjh.se

RUN/48/2017

Yttrande över Boverkets rapport 2016:32, En metod för bedömning av bostadsbyggnadsbehovet (Regeringskansliets dnr N2016/08167/PBB)

Ärendebeskrivning

Regeringen har uppdragit åt Boverket att lämna förslag till hur bedömningar av bostadsbyggnadsbehovet ska göras.

Boverket föreslår i rapport 2016:32 bland annat att bedömningar ska göras årligen och att prognoshorisonten bör vara tio år. Vidare föreslås att den regionala indelning som bedömningarna ska göras på är de av Tillväxtanalys definierade FA-regionerna, vilka sedan summeras till nationell nivå.

Region Jämtland Härjedalen har beretts tillfälle att lämna synpunkter på Boverkets rapport. Remissvar ska ha kommit in till Näringsdepartementet senast den 14 april 2017.

Förvaltningschefens förslag

Yttrande över Boverkets rapport 2016:32 lämnas till Näringsdepartementet enligt utarbetat förslag.

I Tjänsten

Anders Byström
Förvaltningschef

Ruth Ericsson
Områdeschef Infrastruktur

Utdrag till

Näringsdepartementet

Jan Molde
Regional Utveckling
Infrastruktur och kommunikationer
Tfn: 063 14 65 80
Jan.molde@regionjh.se

Näringsdepartementet
n.registratoregeringskansliet.se

Regeringskansliets dnr:
N/2016/08167/PBB

Yttrande över boverkets rapport 2016:32, En metod för bedömning av bostadsbyggnadsbehovet

Sammanfattande synpunkter

Region Jämtland Härjedalen anser att de av Tillväxtanalys definierade FA-regionerna inte avspeglar de verkliga arbetsmarknads- och bostadsregionerna i vår del av landet. Att använda FA-regionerna som bas för bedömning av bostadsbyggnadsbehovet leder till otillräcklig kvalitet i bedömningarna. Det leder också till att den regionala nyttan av bedömningarna blir mycket låg.

Bakgrund

Regeringen har uppdragit åt Boverket att lämna förslag till hur bedömningar av bostadsbyggnadsbehovet ska göras. Boverket föreslår i rapport 2016:32 bland annat att bedömningar ska göras årligen och att prognoshorisonten bör vara tio år. Vidare föreslås att den regionala indelning som bedömningarna ska göras på är de av Tillväxtanalys definierade FA-regionerna, vilka sedan summeras till nationell nivå.

Regeringskansliet har skickat rapporten på remiss. Remissvar ska ha kommit in till Näringsdepartementet senast den 14 april 2017.

Synpunkter

Av regeringsuppdraget framgår bland annat att av Boverket ska föreslå ”i vilken geografisk indelning bostadsbyggnadsbehovet ska bedömas så att hänsyn tas till behovet i olika delar av landet; sambandet mellan bostadsmarknad och arbetsmarknad ska ligga till grund för förslaget i denna del,”

I rapporten beskrivs på sidan 16 problemen med att använda administrativa gränser, som till exempel kommungränser, för att avgränsa en bostadsmarknad och att man

istället bör använda en funktionell avgränsning. Vidare anges i rapporten helt riktigt att en arbetsmarknadsregion är en region inom vilka människor kan både bo och arbeta utan att behöva göra alltför tidsödande resor. Vidare antar Boverket med fog att dessa områden kan anses approximera regionala bostadsmarknader.

Från detta resonemang finns ett hopp till förslaget om att de av Tillväxtanalys definierade FA-regionerna ska utgöra den regionala indelningen i bedömningarna av bostadsbyggnadsbehovet. Någon diskussion om i vilken utsträckning FA-regionerna verkligen avspeglar de funktionella arbets- och bostadsmarknaderna förs inte i rapporten.

De föreslagna FA-regionerna utgörs av en eller flera kommuner. De avgränsas således av administrativa gränser. FA-regionerna definieras utifrån pendlingsmönster över kommungränserna. Detta sätt att definiera arbets- och bostadsmarknadsregionen kan möjligen fungera i de delar av Sverige där kommunerna är ytmässigt relativt små. Det fungerar dock inte alls i de delar av landet där kommunerna är ytmässigt mycket stora. Jämtlands län innehåller tre FA-regioner, nämligen Härjedalen, Strömsund och Östersund. Dessa tre FA-regioner avspeglar på inget sätt de verkliga arbets- och bostadsmarknader inom vilka personer arbetar och bor i vårt län.

Att använda FA-regionerna som regional indelning i vår del av landet riskerar att leda till fel slutsatser. Bedömningarna av bostadsbyggnadsbehovet som är framtagna på detta sätt kommer inte heller att vara till nytta på regional nivå.

Länsstyrelserna har idag ett utpekat ansvar att göra så kallade ”Bostadsmarknadsanalyser”. Det regionala utvecklingsansvaret har i de allra flesta län flyttats från Länsstyrelserna till andra regionala organ med regionalt politiskt mandat. Frågor om både befolkningsutveckling och bostadsförsörjning är viktiga delar i de regionala utvecklingsansvaret. Bostadsplaneringskommittén lämnade därför i sitt slutbetänkande SOU 2015:59 förslag om att flytta ansvaret för bostadsmarknadsanalyser och tillhörande bostadsfrågor från Länsstyrelserna till de regionalt utvecklingsansvariga organen. Region Jämtland Härjedalen ställde sig bakom dessa förslag. Förslagen har dock inte lett till några beslut om ändrad ansvarsfördelning.

Hur som helst finns på regional nivå kunskaper om bostadsbyggnadsbehovet som måste tas tillvara i den samlade bedömningen av bostadsbyggnadsbehovet. Den föreslagna teoretiska modellen som utgår från de av Tillväxtanalys definierade FA-regionerna bedöms inte leda till tillräckligt tillförlitliga bedömningar i vår del av landet.

REGIONALA UTVECKLINGSNÄMNDEN

Robert Uitto
Ordförande

Anders Byström
Förvaltningschef

En metod för bedömning av bostadsbygggnadsbehovet

En metod för bedömning av bostadsbyggnadsbehovet

Boverket

Titel: En metod för bedömning av bostadsbyggnadsbehovet

Rapportnummer: 2016:32

Utgivare: Boverket, december, 2016

Upplaga: 1

Tryck: Boverket internt

ISBN tryck: 978-91-7563-427-2

ISBN pdf: 978-91-7563-428-9

Sökord: Bostadsbyggnadsbehov, metod, beräkningar, analyser, bedömningar, begrepp, definitioner

Diarienummer: 3.4.1 1633/2016

Rapporten kan beställas från Boverket.

Webbplats: www.boverket.se/publikationer

E-post: publikationsservice@boverket.se

Telefon: 0455-35 30 00

Postadress: Boverket, Box 534, 371 23 Karlskrona

Rapporten finns i pdf-format på Boverkets webbplats.
Den kan också tas fram i alternativt format på begäran.

Förord

Boverket har fått i uppdrag av regeringen att lämna förslag till hur bedömningar av bostadsbyggnadsbehovet ska göras. Regeringen har uppdragit åt Boverket att i samråd med Statistiska centralbyrån (SCB) och efter hörande av Tillväxtanalys lämna förslag till hur framtagandet av återkommande bedömningar av bostadsbyggnadsbehovet i hela landet ska organiseras, finansieras och regleras.

Denna rapport utgör Boverkets redovisning av detta uppdrag. Rapporten är författad av Bengt J Eriksson, Roger Gustafsson och Hans Jonsson med den förstnämnde som ansvarig projektledare.

Karlskrona december 2016

Susann Bard
tf. generaldirektör

Innehåll

Sammanfattning	5
Inledning	7
Centrala begrepp och definitioner.....	8
Behov	8
Prognos	10
Bostadsbyggande.....	14
Bostadsmarknad	15
Prognoshorisont	16
Bedömning	18
Beräkningar av bostadsbyggnads-behovet – problem och möjligheter	19
Folkmängdens förändringar	19
Befolkningsprognoser och faktiskt utfall.....	21
Regionala befolkningsprognoser.....	25
Vilka möjligheter finns att göra bra bedömningar av det framtida bostadsbyggnadsbehovet?	29
Bedömning av det framtida bostadsbyggnadsbehovet	33
Modellspecifikation	35
Geografisk indelning, periodicitet och tidshorisont.....	45
Statistikbehov	46
En samlad analys	50
Avslutande reflektioner.....	56
Bostadsbyggande och samhällsekonomisk utveckling	57
Organisering, reglering och kostnader.....	59
Organisering och reglering.....	59
Kostnader	59
Referenslista	60
Bilaga 1 Beräkningar av byggbehov i andra länder	63
Bilaga 2 Tillväxtanalys FA-regioner	70
Bilaga 3 Regeringsuppdraget	71

Sammanfattning

Boverket anser att utgångspunkten vid *beräkningar* av det framtida bostadsbyggnadsbehovet ska vara förändringar i antalet hushåll, vilket baseras på demografiska förändringar. I beräkningsmodellen ska även inkluderas variabler som tar hänsyn till: avgångar från nuvarande bostadsbestånd, initialt lediga lägenheter, behovet av en bostadsbuffert samt ett eventuellt initialt underskott på bostäder.

Metoden för att beräkna de framtida hushållsförändringarna bör vara, den av Boverket tidigare använda, hushållskvotsmetoden. Skälet till att Boverket förordar denna metod är dels att befolkningsprognoser är behäftade med osäkerhet och dels att utan en viss reform i åtanke är det inte möjligt att säga att någon typ av metod skulle vara mer lämpad att använda. Utifrån det ser vi inget skäl till att föreslå någon annan metod. Fördelen med den valda metoden är dess enkelhet, transparens och att den kräver relativt lite resurser.

Den enda större förändringen i själva beräkningsförfarandet gentemot Boverkets tidigare analyser är att Boverket föreslår att man explicit tar med i beräkningarna om det föreligger ett underskott på bostäder vid analysens startpunkt.

När bostadsbyggnadsbehovet ska *bedömmas* anser Boverket att det behövs en sammanhållen analys bestående av flera delar men med den långsiktiga *beräkningen* av bostadsbyggnadsbehovet som en central byggsten. Denna analys kan, förutom beräkningen, exempelvis innehålla information om förändringar i behovet över tid och information om behovet för vissa grupper i samhället, till exempel äldre och ungdomar. Ett väsentligt inslag är även att följa den faktiska utvecklingen när det gäller byggande och befolkning och relatera till byggbehovsprognosen och hushållsutvecklingen men också till andra prognoser och indikatorer. Detta för att enkelt, översiktligt och relativt snabbt få en bild över både den aktuella situationen och utvecklingstendenser.

Boverkets förslag är att:

- Bedömningar av det framtida bostadsbyggnadsbehovet ska göras årligen och prognoshorisonten bör vara tio år.
- Den regionala indelning som bedömningen av det framtida bostadsbyggnadsbehovet ska göras på är de av Tillväxtanalys definierade FA-regionerna, för att sedan summeras till nationell nivå.

- Den officiella statistik som behövs som underlag för bedömningarna är Statistiska Centralbyråns, SCB:s, nationella befolkningsprognoser samt det nationella lägenhetsregistret. Dessutom bör SCB:s statistik över lediga lägenheter och rivningar vara underlag till beräkningarna.
- Boverket bör vara ansvarig myndighet för bedömningar av bostadsbyggnadsbehovet.
- Boverket bedömer kostnaderna för framtagandet till mellan 1 och 1,5 miljoner kronor årligen.
- Uppdraget bör regleras genom formulering i Boverkets instruktion, förordning (2012:546).

Inledning

Boverket har gjort långsiktiga regionala byggbehovsprognoser av det framtida byggbehovet mer eller mindre regelbundet sedan 1995, se Boverket (2016a, 2015, 2007, 2004, 2002, 2000, 1996, 1995).

I Boverkets rapport 2015 beskrivs en metod för att beräkna behovet av nya bostäder med utgångspunkt från antaganden om framtida hushållsutveckling. Utifrån den rapporten och det ansträngda läget på bostadsmarknaden har Boverket fått ett uppdrag att lämna förslag till hur bedömningar av bostadsbyggnadsbehovet i hela landet ska göras – se bilaga tre för uppdraget i dess helhet. Sammantaget bedömde regeringen att det fortlöpande kommer att finnas behov av ett underlag i form av kvantitativa analyser av bostadsbyggnadsbehovet i hela landet.

Uppdraget syftar till att Boverket, i samråd med SCB och hörande med Tillväxtanalys, ska lämna förslag angående hur återkommande bedömningar av bostadsbyggnadsbehovet ska göras, organiseras, regleras och vilka kostnader som är förenade med Boverkets förslag.

Rapporten är avgränsad i det att vi inte går in i detalj på beräkningsmodellen eller dess antaganden och utgångspunkter utan hänvisar till Boverkets rapport 2015 där det gjordes en omfattande beskrivning av den modell som Boverket har använt och de antaganden som gjorts. Vi kommer således hänvisa till denna rapport återkommande genom rapporten.

Rapporten är upplagd enligt följande. Rapporten består av sex kapitel varav det nuvarande kapitlet är det första. I kapitel två går vi igenom centrala begrepp och definitioner för att slå fast hur dessa används i innevarande rapport. I kapitel tre beskrivs de faktorer som påverkar befolkningsutvecklingen och de restriktioner som finns utifrån användandet av befolkningsprognoser, men även de möjligheter som finns. I kapitel fyra presenteras Boverkets förslag på hur bedömningar av det framtida bostadsbyggnadsbehovet ska göras. I kapitlet besvaras även frågor i uppdraget rörande periodicitet, geografisk indelning samt vilken statistik som behövs som underlag. I kapitel fem diskuteras möjligheterna att koppla beräkningarna och resultaten till nationalräkenskaperna vilket nämdes i uppdraget som en möjlig framtida konsekvens. Kapitel sex besvarar hur uppdraget ska organiseras, regleras och resursåtgången för att genomföra det. I en bilaga redovisas en genomgång av andra länders insatser när det gäller att bedöma behovet av framtida bostadsbyggande.

Centrala begrepp och definitioner

I detta kapitel ska vi återknyta till formuleringarna i Boverkets uppdrag som redogjordes för i förra kapitlet, liksom det faktum att Boverket gjort byggbehovsprognoser sedan ett par decennier tillbaka och reda ut ett antal centrala begrepp. I regeringsuppdraget framgår att Boverket ska lämna förslag till hur framtagandet av återkommande *bedömningar av bostadsbyggnadsbehovet i hela landet* ska organiseras, finansieras och regleras. Boverket har sedan 1995 gjort analyser av det framtida behovet av bostäder i form av *långsiktiga regionala byggbehovsprognoser*. Dessa begrepp är väldigt centrala samtidigt som de inte är helt intuitiva eller har entydliga och vedertagna allmängiltiga definitioner varför vi i det följande ska diskutera dessa begrepp ett efter ett enligt följande:

- behov
- prognos
- bostadsbyggande
- bostadsmarknad
- prognoshorisont
- bedömning.

Behov

Behov är ett abstrakt begrepp som saknar en allmängiltig definition och som därför är beroende av sitt sammanhang. Alla typer av sociala behov är i grunden normativa, även behovet av bostäder.¹ Utgångspunkten är därför många gånger ett bostadspolitiskt mål som till exempel omfattar definitionen av en kvalitativ nivå på bostäder med lägsta acceptabla standard. De som bor i bostäder som inte uppfyller standarden är således i behov av en bostad (DCLG, 2010a; Ruud m.fl., 2013).

Det väsentliga att konstatera är att det saknas en entydig definition av vad ett bostadsbehov är, men att det är nödvändigt att vara väldigt tydlig med hur ett bostadsbehov är definierat i det sammanhang det används.

¹ Förenta Nationerna definierar bostadsbehov som antalet bostäder som behöver byggas/byggas om för att bostadsstandarden, vid en viss tidpunkt, ska motsvara nationellt fastslagna standarder samt de bostäder som behöver tillkomma för att denna standard be- hålls över en given tidsperiod (Marquez m.fl., 2010).

Boverkets utgångspunkt i sina byggbehovsanalyser² har utgått från antagandet att varje hushåll behöver en bostad och i kapitel fyra i Boverket (2015) redogörs utförligare för denna definition av begreppet bostadsbehov.³ Således har Boverkets prognoser en demografisk utgångspunkt och behovet av bostäder bestäms av flera samverkande faktorer där befolkningsmängd, ålderssammansättning, hushållsstorlek och hushållssammansättning är grundläggande förutsättningar.⁴ Den ekonomiska utvecklingen och hushållens ekonomiska förutsättningar samt hur bostadskonsumtionen värderas i förhållande till annan konsumtion med hänsyn till bostadskostnaderna är viktiga förutsättningar för hur många bostäder som sedan kan efterfrågas av hushållen.⁵ En efterfrågeanalys och en behovsanalys svarar på olika frågor och båda är berättigade men det är viktigt att vara medveten om skillnaden.⁶

De bostäder som behövs kommer inte att uppföras om inte de nya bostäderna också kan efterfrågas till aktuella pris- och hyresnivåer. Finns inte efterfrågan till rådande marknadspriser kommer bostadsbyggandet inte till stånd vilket kan leda till problem för både de individer som drabbas och för samhället i stort. Problemen inbegriper att de makroekonomiska riskerna ökar och den ekonomiska tillväxten hålls tillbaka genom att bostadsbristen medför problem för arbetsmarknaden. Bostadsbrist medför även att unga får problem att etablera sig vilket får konsekvenser som uppskjuten familjebildning och en osäker boendesituation (Cornwall Local Plan, 2013). Utöver ekonomiska problem kan olika typer av sociala problem uppstå som en konsekvens om bostadsbyggandet inte kan svara upp mot de behov som finns. Trångboddheten ökar liksom de sociala och ekonomiska klyftorna mellan ”insiders” och ”outsiders” på bostadsmarknaden (Barker, 2004). Om behoven är större än tillskottet av nya bostäder uppstår således ett underskott av bostäder som får negativa konsekvenser

² Frågeställningen är vilket antal nya bostäder som kommer att behövas i framtiden för att uppfylla det kvantitativa behovet givet vissa utgångspunkter och antaganden.

³ Bengtsson (1992, sid. 51-64) diskuterar utförligt olika definitioner av individuella och samhälleliga behov.

⁴ I litteraturen förekommer andra metoder – se bilaga 1. I en del andra länder använder man hushållsprognoser som baseras exempelvis på arbetsmarknaden och ekonomins utveckling.

⁵ Ekonomiska faktorer beaktas dock indirekt även när det gäller bostadsbehov då inkomster och priser påverkar antagandena både när det gäller befolkningsutveckling och hushållssammansättning.

⁶ Den faktiska bostadsefterfrågan beror av marknadsförutsättningarna och kan både överstiga eller understiga det kvantitativa byggbehovet. Det är exempelvis troligt att det föreligger en bostadsefterfrågan även när antalet hushåll är oförändrat och där inga förändringar i det befintliga bostadsbeståndet sker. Människor kan vilja bo annorlunda än vad de gör idag och än vad det befintliga bostadsbeståndet ger möjlighet till. Omvänt kan till exempel höga bostadspriser medföra en låg eller obefintlig efterfrågan trots att det finns ett kvantitativt behov av fler bostäder. Se avsnitt 4.1 och 7.5 i Boverket (2015).

till följd.⁷ Detta återspeglas i det gällande bostadspolitiska målet: Långsiktigt väl fungerande bostadsmarknader där konsumenternas efterfrågan möter ett utbud av bostäder som svarar mot behoven. Frågan om hur stort det framtida behovet av bostäder är, samt var detta behov är lokaliserat, är således av stor betydelse för samhällsekonomin, även om bostäder på en marknad produceras för efterfrågan och inte i förhållande till behoven. Detta behov bör enligt Boverkets uppfattning beräknas utifrån demografisk utveckling.

Prognos

Ordet prognos härleds från grekiskans *pro* = förut och *gnosis* = kunskap och betecknar ett förutspått framtida händelseförlopp. Den vanliga tolkningen är att en prognos innebär en framtidsbedömning eller förutsägelse om kommande utveckling för en viss variabel. Som allmän statistisk term är prognos eller framskrivning en bestämning av värdet på en statistisk storhet vid någon framtida tidpunkt (Nationalencyklopedin, 2016a). En förutsättning för att prognoser ska vara motiverade är att de kan påverka beslutsfattande. Om inga beslut ska fattas kan prognoser inte motiveras på ekonomiska grunder. Detsamma gäller även om ett beslut redan fattats och inte kan förändras.⁸

Prognoser görs inom många olika områden; till exempel väderleksprognoser, medicinska prognoser angående framtida sjukdomsförlopp, ekonomiska prognoser rörande konjunktorens utveckling eller prisutvecklingen för någon vara eller resurs. Det kan även vara demografiska prognoser över förväntad befolkning inom ett område vid en viss tidpunkt i framtiden. I samtliga dessa fall ligger att prognosen är en förutsägelse om vad som sannolikt kommer att inträffa med den variabel man försöker prognostisera i framtiden (vilket inte behöver vara detsamma som det önskvärda). Det man försöker prognostisera är observerbart och prognosen kan således jämföras med det faktiska utfallet och därigenom kan och bör både prognosen och prognosmetoden utvärderas ex post.

När det gäller ”byggbehovsprognoser” förhåller det sig litet annorlunda. Dels eftersom att behov är ett subjektivt begrepp som vi nyss konstaterat. Det gör att det därigenom är mer abstrakt och svårare att observera och

⁷ Det omvända förhållandet gäller också, dvs. om byggandet överstiger behoven får det också negativa effekter för samhället – se Rönnerberg (2002) angående vad som hände i Sverige under 1990-talet.

⁸ Mer om detta med bakgrund och problemformulering, liksom det mesta som har med prognosarbete att göra, kan läsas i den omfattande forskningssammanställningen ”Principles of Forecasting” (Armstrong (red), 2001). Betydelsen av att prognosarbetet sker med ett syfte framgår också i Fischhoff (2001).

därmed utvärdera. Dels genom att en del av syftet handlar om att förhålla sig till prognosen och vid behov försöka påverka det verkliga utfallet. Byggbehovsprognosen har således likheter med scenarier där det handlar om en beräkning av effekter på något (i detta fall antalet nya bostäder) under vissa givna utgångspunkter och antaganden.

Ett scenario kan beskrivas som en ”story om vad som hände i framtiden”. Den utgörs ofta av en systematisk beskrivning av en möjlig framtida situation och av en tänkbar utveckling från dagens tillstånd till den beskrivna situationen. Scenarier försöker vanligen i förenklad form ge en bild av helheten och av sambanden mellan olika samhällssektorer, ofta med bidrag från många kunskapsområden. För att belysa utvecklingsmöjligheter arbetar man inte sällan med flera alternativa scenarier (Nationalencyklopedin, 2016b).

Till skillnad från prognoser baseras scenarier på ett antal centrala, men samtidigt förenklade, antaganden om framtiden. Dessa antaganden behöver inte nödvändigtvis vara de mest sannolika. Däremot förutsätts att dessa antaganden kan uppfyllas under scenarioperioden trots att så inte nödvändigtvis varit fallet tidigare. I stället är det huvudsakliga syftet med scenariot att utgöra en utgångspunkt för policyanalys baserad på alternativa beräkningar av makroekonomisk eller annan utveckling för en framtida tidsperiod. Eftersom scenariot baseras på transparenta antaganden kan alternativa scenarier beräknas genom att ändra ett eller flera av de antaganden som huvudscenariot baseras på.

En annan skiljelinje förutom den konceptuella handlar om tidsperiodens längd och graden av osäkerhet som är inblandad. Att dra en skiljelinje mellan prognoser och scenarier efter ungefär två år är ett arbetssätt som förekommer exempelvis vid OECD, IMF och EU-kommissionen. Det huvudsakliga skälet till att inte försöka göra prognoser med en längre horisont är att osäkerheten blir för stor – det är till exempel svårt att bedöma hur konjunkturen utvecklas på mer än ett till två års sikt. Här kan också nämnas att Migrationsverket från att tidigare ha benämnt sina bedömningar för prognoser över antalet asylsökande, främst utifrån ett huvudscenario, numera gått över till att poängtera att de har flera scenarier och att det endast är innevarande och påföljande år som kallas prognosperiod medan de efterföljande åren kallas hypotetiska scenarier. Prognosen och de hypotetiska scenarierna tas fram som ett prognosintervall med en lägre och en övre gräns och ett huvudscenario som ligger någonstans inom intervallet. Vart huvudscenariot ligger baseras på bedömd sannolikhet för olika utfall – ett försök att ytterligare betona den osäkerhet som föreligger i att förutse framtida utveckling på området.

Alla prognoser är förenade med osäkerhet – ett faktum som inte nog kan betonas. Befolkningsprognoser handlar om människor vars handlande påverkas av händelser i omvärlden och prognoserna sträcker sig långt fram i tiden vilket medför att estimaten mer ger en indikation om riktning snarare än exakt prediktion. Byggbehovsprognoserna ska ses som scenarier som tagits fram under vissa givna antaganden snarare än förutsägelser om hur det kommer att bli i framtiden.⁹

Syftet är således inte att byggbehovsprognosen ska förutsäga det faktiska utfallet utan att prognosen ska ge en bild – ett scenario – som beslutsfattare och andra aktörer kan förhålla sig till och sedan reagera och agera utifrån. Poängen med prognosen är att den ska beskriva vad som sannolikt inträffar under vissa förutsättningar.

De antaganden och förutsättningar som en byggbehovsprognos bör utgå ifrån gäller framför allt följande områden:

- befolkningens utveckling
- hushållsbildningen
- bostadsbeståndets utveckling
- avgränsningen av en bostadsmarknad.

Baserat på specificerade antaganden på bland annat dessa områden görs sedan en beräkning av det framtida behovet av nya bostäder. Vilka antaganden som Boverket föreslår kommer att behandlas i kapitel fyra, men mer kring utgångspunkter och antaganden i Boverkets tidigare prognoser finns att läsa i kapitel fem i Boverket (2015). Utan att gå in på Boverkets förslag redan här kan det konstateras att om antagandena ändras, till exempel att man antar ett annorlunda hushållsbildningsmönster. Då leder det också till att det beräknade byggbehovet blir ett annat. Om verkligheten visar sig bli en annan än som antagits, till exempel att befolkningsutvecklingen blir större eller mindre än som antagits, då blir också antalet bostäder som faktiskt behövs ett annat än det som prognostiserats vilket återigen pekar på den osäkerhet som råder och den försiktighet som bör

⁹ Dock förtjänar det att påtalas att osäkerheten är större på några års sikt då säkerheten i behovsprognosen för de par-tre närmaste åren får bedömas som förhållandevis hög. Detta beror på att vi vet vad som redan har hänt och har en bra bild över vad som kommer att hända de allra närmaste åren. Det latent bostadsbehovet är ett faktum och den förväntade befolkningsökningen i år och nästa år beror till hög grad av de asylsökande som redan finns i Migrationsverkets inskrivningssystem och som kommer beviljas asyl den närmaste tiden även om det finns viss osäkerhet inblandad även i denna process.

iakttas i tolkningen av resultaten.¹⁰ Betydelsen av att utvecklingen följs ingående och kontinuerligt är också uppenbar.

Det abstrakta begreppet behov medför också att en byggbehovsprognos är svår att i efterhand utvärdera som ”rätt” eller ”fel” då ”behoven” oftast inte är konkret observer- eller summeringsbara.¹¹ Det som kan göras är att

explicit titta på hur befolkningsutvecklingen faktiskt blev och jämföra det faktiska byggandet med den hushållsutveckling som borde ha genererats av den verkliga befolkningsutvecklingen givet de antaganden om hushållsbildning som gjorts. Effekten om byggandet understiger behoven kan om den är stor observeras om än inte i detalj exakt kvantifieras.¹²

Även om en byggbehovsprognos är förenad med osäkerhet, och att resultaten därför ska tolkas med stor försiktighet, är det viktigt att prognoser över det framtida bostadsbyggnadsbehovet ändå görs. Tidigare argumenterades för att behovet är viktigt och det är därför väsentligt att samhället har en bild över det framtida bostadsbyggnadsbehovet, även om bostadsbyggandet reagerar på efterfrågan. Framför allt är det nödvändigt som utgångspunkt i många olika planeringssammanhang. Bostadsproduktion är en tidskrävande process och alla inblandade aktörer måste ha utgångspunkter att basera respektive verksamhets planering på. Byggherrar måste planera sin verksamhet liksom kommuner som också har annan verksamhet som påverkas av bostadsbyggandet och som också måste planeras för. Även staten och andra offentliga aktörer behöver en bild över framtiden för att kunna planera och agera i frågor som både direkt och indirekt sammanhänger med bostadsmarknaden. Även om bostäder produceras på marknadens villkor och är resultatet av utbud och efterfrågan behövs uppskattningar av hur de framtida bostadsbehoven ser ut för att för bostadsbyggandets nödvändiga förutsättningar ska kunna planeras och dimensioneras.¹³ Även i särskilt turbulenta tider när osäkerheten om framtiden är än högre än vanligt är det behövligt med beräkningar av framtida

¹⁰ Det finns även andra osäkerhetsfaktorer än befolkningsutvecklingen framöver som kan komma att påverka behovet av nya bostäder och i kapitel 7 i Boverket (2015) ägnas stort utrymme åt att diskutera ett antal sådana faktorer och till att betona hur en byggbehovsprognos ska bedömas och att stor försiktighet måste iakttas i tolkningen av resultaten.

¹¹ Ett annat skäl till att en utvärdering är vanskelig är att utfallet delvis är påverkbart genom exempelvis politiska insatser som kan påverka det verkliga utfallet i någon önskvärd riktning.

¹² Ökad trångboddhet, svårigheter för ungdomar att flytta hemifrån och en generell tröghet på bostadsmarknaden samt svårigheter att få tag i en bostad är några av de tydligaste signalerna.

¹³ Till exempel planläggning av mark för bostadsbyggande, dimensionering av utbildning av arbetskraft och planering av annan nödvändig infrastruktur såsom vägar, skolor och annan service.

bostadsbyggnadsbehov, men att resultaten ska tolkas med ett ännu större mått av försiktighet.

Utöver underlag för planering av framtida insatser på olika områden tjänar byggbehovsprognoserna funktionen av ett scenario. Detta scenario kan framför allt regionala och lokala aktörer reagera på och agera utifrån ifall man önskar uppnå en annan utveckling än den prognosen indikerar. Till exempel genom att försöka vidta åtgärder för att öka inflyttningen till en region för att motverka prognosticerad befolkningsminskning.

Sammanfattningsvis ska begreppet ”byggbehovsprognos” inte tolkas som en förutsägelse om hur det mest sannolikt kommer att bli utan mer ses som ett scenario som är resultatet av en matematisk beräkning under vissa givna antaganden och utgångspunkter. I rapporten används därför följande beteckningar: begreppen ”beräkning” och ”scenario”, men ibland även ”byggbehovsprognos” och då är det med nyss nämnda innebörd som ”prognos” ska tolkas.

Bostadsbyggande

De byggbehovsprognoser Boverket tidigare gjort har varit prognoser över behovet av bostadsbyggande, det vill säga behov av nya bostäder. Dessa kan tillkomma antingen genom nyproduktion eller som ett resultat av ett nyttillskott av bostäder genom ombyggnation. Anledningen till att begreppet byggbehov eller bostadsbyggnadsbehov har använts i stället för till exempel bostadsbehov är två.

Den första anledningen är att det som prognostiseras är skillnaden i behovet av bostäder mellan två tidpunkter och inte det totala behovet av bostäder i sluttidpunkten vilket blir tolkningen om begreppet bostadsbehov i stället skulle användas. Det är således flödet som är det relevanta – inte stocken.

Den andra anledningen är att med mindre än att det i startpunkten finns lediga bostäder för framtida hushåll att utnyttja, och detta beaktas redan i prognosmodellen, kommer nya bostäder att behöva tillkomma för att svara mot behoven. En av utgångspunkterna i prognosmodellen är att ett hushåll behöver en egen bostad. Skulle nya hushåll lösa sina bostadsbehov genom att flytta in i redan bebodd befintlig bostad (som inneboende) skulle inte antagandet gälla. Av dessa skäl använder Boverket begreppen bostadsbyggnadsbehov eller byggbehov för att signalera att det rör sig om en förändring av behoven och att bostäder behöver byggas för att möta framtida behov.

Bostadsmarknad

För att kunna studera företeelser på en marknad måste en adekvat marknad avgränsas och definieras. Den nationalekonomiska definitionen av en marknad för någon vara eller tjänst är en marknad där konsumenter och producenter på denna marknad ställs inför samma förhållanden, det vill säga samma utbuds- och efterfrågekurvor och därmed står inför samma kostnads- och prisfunktion.¹⁴

Hur en marknad avgränsas beror framför allt på vilken vara eller tjänst det handlar om. I dag har marknaden för många varor, inte minst kapitalvaror, utvidgats kraftigt och även om man inte kan tala om en enda världsmarknad har gränser för många varor som för inte så länge sedan var lokala eller möjligen regionala, nu passerat nationsgränsen till följd av teknologisk utveckling och globalisering. Allra längst har denna utveckling gått när det gäller varor som kan levereras elektroniskt (till exempel mjukvaror) men även fysiska varor som behöver fysiskt transporteras kan i dag beställas från utlandet genom ett knapptryck på datorn. Utbudet är således inte begränsat ens av den inhemska marknaden.

Marknadens utbredning begränsas således bland annat av varans eller tjänstens möjlighet att förflyttas från producent till konsument. Detta leder in på en av varan bostads olika karakteristika – bostadens lägesbeständighet – och det faktum att bostaden i praktiken är i det närmaste omöjlig att flytta. Marknadens avgränsning beror i detta fall inte av möjligheten att skicka varan utan av att konsumera varan relativt övrig konsumtion och aktuell livsstil.

Utöver lägesbeständigheten påverkas bostadsmarknadens avgränsning av konsumenternas preferenser, vilket har med en annan av bostadens inboende karakteristika att göra – heterogeniteten. Definitionen av en bostadsmarknad är individuellt betingad då olika hushåll har sin egen avgränsning av vilken del av bostadsutbudet som är relevant för den enskilde. Ser man det i ett mer övergripande marknadsperspektiv är det ändå klart att den geografiska avgränsningen kan skilja sig väsentligt åt mellan olika områden. I vissa fall kanske det till exempel är rimligt att tala om en enskild kommun som bestående av flera bostadsmarknader. Det fordras särskilda studier för mer exakta definitioner av enskilda bostadsmarknaders avgränsningar.¹⁵

¹⁴ Se exempelvis Parkin m.fl. (2007).

¹⁵ Se DCLG (2010b), Hincks och Wong (2010) eller Haas och Osland (2014). Se även Magnusson (1994, sid. 97) som innehåller en förteckning över ett antal arbeten som behandlar avgränsningen av delbostadsmarknader.

Principiellt bör en bedömning av det framtida bostadsbyggnadsbehovet utgå från en bostadsmarknad som avgränsats på ett för ändamålet relevant sätt. I Boverkets uppdrag framgår att hänsyn ska tas till behovet i olika delar av landet och att sambandet mellan bostadsmarknad och arbetsmarknad ska ligga till grund för Boverkets förslag på geografisk indelning av bostadsbyggnadsbehovet (se bilaga två).

Bostadsmarknadens avgränsning har två implikationer när det gäller byggbehovet. Det första och uppenbara är att det möjliggör att svara upp mot önskemålet att behovet ska kunna fördelas över landet och således redovisas separat för respektive aktuell bostadsmarknad. När det gäller beräkningen av ett nationellt byggbehov är en geografisk avgränsning av bostadsmarknaderna nödvändig då inte samma utbuds- och efterfrågevillkor gäller över hela landet och en analys direkt på nationell nivå skulle således bortse från denna verklighet vilket skulle innebära att behoven underskattas.¹⁶ En vanlig teoretisk utgångspunkt för avgränsning av en bostadsmarknad är att inte låta sig begränsas av en administrativ avgränsning (till exempel en kommungräns) utan i stället använda en funktionell avgränsning även om studier ibland styrs av tillgången på data och använder en administrativ avgränsning.

Avslutningsvis kan konstateras att det är väsentligt för tolkningen av resultatet att bostadsmarknader definieras och avgränsas. Det är viktigt att utgångspunkten är evidensbaserad och inte låter sig styras av först och främst praktiska aspekter såsom tillgång på data. Boverket har valt att tillämpa en funktionell avgränsning av bostadsmarknaderna genom att ta utgångspunkt i arbetsmarknadsregioner. Boverkets uppfattning är att bostadsmarknaders avgränsning bör ta sin utgångspunkt i möjligheten att bo och arbeta i samma region och således att bostadsmarknaden kan approximeras av arbetsmarknadsregioner. En arbetsmarknadsregion är en region inom vilken människor kan både bo och arbeta utan att behöva göra alltför tidsödande resor. Vi antar att dessa områden därmed kan anses approximera regionala bostadsmarknader.¹⁷

Prognoshorisont

Boverkets tidigare byggbehovsprognoser har haft en tidshorisont från ett decennium till uppemot det dubbla även om tidsperioden ibland också de-

¹⁶ Ett underskott av bostäder i en region skulle elimineras av ett överskott i en annan region vilket leder fel då substituerbarheten saknas.

¹⁷ Om man generaliserar kan man sannolikt anta att hushållens ålder spelar roll för hur relevant approximationen arbetsmarknad – bostadsmarknad är. Ungdomar, studenter och äldre kan tänkas ha en snävare definition av bostadsmarknad än övriga hushållskategorier på grund av lägre lokal rörlighet av bland annat ekonomiska skäl.

lats upp i delperioder. Det finns goda skäl till att prognoshorisonten i tidigare analyser varit relativt lång.

Framför allt medför bostäders långa livslängd, deras lägesbeständighet och karaktären av nödvändighetsvara som dessutom är resurskrävande att producera, att långsiktiga analyser är påkallade. Ett annat skäl till att prognosen bör vara långsiktig sammanhänger med produktionsprocessen – bostäder tar relativt lång tid att planera och producera. Allt detta innebär att bostadsmarknadens olika processer, i synnerhet när det handlar om nyproduktion, är att betrakta som tämligen trögrörliga. Detta bidrar till att ett jämviktstillstånd inte alltid kännetecknar just bostadsmarknaden. En viktig poäng med analysens relativt långsiktiga perspektiv är också att det är de långsiktiga nivåerna som är de intressanta och inte enstaka års observationer.

Att bostadsmarknaden präglas av långsiktig ekonomisk hållbarhet är väsentligt för samtliga aktörer på bostadsmarknaden och således av stor vikt vid utformandet av de spelregler som gäller på marknaden och just långsiktigheten betonas också av regeringen i både delmålet för bostadspolitikens liksom i delmålet för byggandet. Om bostadsinvesteringar styrs av kortsiktiga marknadsförhållanden som sedan, i ett längre perspektiv, visar sig felaktiga kan detta ge betydande samhällsekonomiska förluster som följd. Bostäder är långlivade varor och en bostadsproduktion som präglas av flexibilitet och långsiktighet är därför angelägen. Det samhällsekonomiska behovet av en byggbehovsprognos och att denna bör vara långsiktig, torde således vara uppenbar.

Samtidigt som flera faktorer talar för en tämligen lång tidshorisont för byggbehovsprognoser innebär den osäkra verkligheten att det i praktiken handlar om en trade-off – som med många andra prognosområden är prognosavvikelsen i befolkningsprognoser (och därmed också i byggbehovsprognoser) positivt korrelerad med prognoshorisonten. Befolkningsprognoser är säkrare på kort än på lång sikt och prognosavvikelsen är särskilt tilltagande i perioder där befolkningen ökar eller minskar i relativt snabb takt. Vi kommer att återkomma till just detta samband i nästa kapitel och på andra håll i rapporten diskuteras osäkerheten i skenet av rådande situation i Sverige idag när det gäller befolkningsförändringens historiskt höga takt.

Poängen för nu är att tidshorisonten bör vara relativt lång och att punkt-estimat och enstaka års observationer därmed är av relativt ringa intresse när det gäller byggbehovsprognoser. Samtidigt ökar osäkerheten om den framtida utvecklingen med tidshorisonten vilket symboliserar den avvägning som prognosmakare ställs inför.

Bedömning

Uppdraget går ut på att lämna förslag till hur bedömningar av bostadsbyggnadsbehovet i hela landet ska göras. En del av dessa bedömningar föreslås utgöra beräkningar i form av byggbehovsprognoser som bygger på ett antal antaganden. Till detta föreslås ytterligare underlag tillföras, vilket tillsammans med beräkningarna analyseras för att sammantaget utgöra Boverkets samlade bedömning av det framtida bostadsbyggnadsbehovet, nationellt och regionalt.

Boverkets bedömning av bostadsbyggnadsbehovet föreslås omfatta mer än ”bara” regionala byggbehovsprognoser, då beräkningarna bara utgör en del av den totala bedömningen. Avsikten är att öka användbarheten av analyserna och även bättre kunna belysa den osäkerhet om framtiden som råder. Dessutom ligger i denna utvidgade analys också att kontinuerligt utvärdera den tillämpade beräkningsmodellen liksom bedömningsmetoder i övrigt samt att anpassa analyserna till rådande marknadsläge och aktuella policybehov.

Efter denna genomgång av ett antal centrala begrepp ska vi i nästa kapitel titta på hur förutsättningarna för en användbar prognos ser ut när det gäller beräkningsmodellens mest fundamentala utgångspunkt – hur befolkningen kommer att utvecklas i framtiden.

Beräkningar av bostadsbyggnadsbehovet – problem och möjligheter

Som diskuterats i föregående kapitel är det Boverkets uppfattning att en beräkning av det framtida bostadsbyggnadsbehovet ska beräknas med utgångspunkt i demografiska faktorer.¹⁸ Bostadsbyggnadsbehovet bestäms således av en rad samverkande faktorer som befolkningsförändringar och förändringar i befolkningens åldersstruktur, men även av förändringar i hushållsstorlek och hushållssammansättning. För att bedöma bostadsbyggnadsbehovet på mer disaggregerad nivå än riket som helhet behövs även information om befolkningens förväntade flyttmönster. Utgångspunkten för bedömningar av ett framtida bostadsbyggnadsbehov måste därför vara regionala befolkningsprognoser.

Innevarande kapitel inleds med att övergripande beskriva de faktorer som påverkar befolkningsutvecklingen. Därefter diskuteras befolkningsprognoser, framför allt de osäkerheter som finns vad gäller dessa prognoser. Dessa osäkerhetsfaktorer sätter en begränsning för hur långtgående slutsatser man bör dra rörande bedömningar av det framtida bostadsbyggnadsbehovet beräknat med utgångspunkt i dessa prognoser. Kapitlet avslutas med att övergripande beskriva vilka möjligheter som, trots osäkerheten, finns att med befolkningsprognoserna som bas göra bedömningar över det framtida bostadsbyggnadsbehovet.

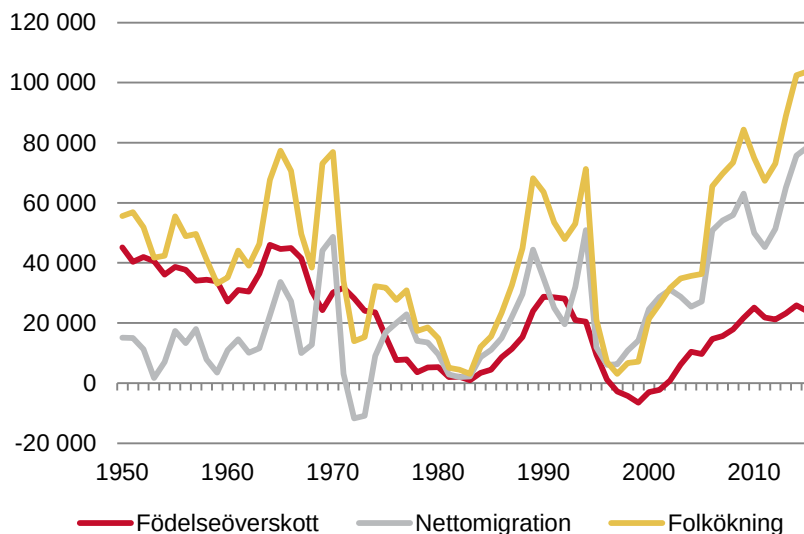
Folkmängdens förändringar

Folkmängdens förändring inom ett visst avgränsat geografiskt område beräknas genom att addera differensen mellan antalet födda och döda (den så kallade naturliga folkökningen eller födelseöverskottet) och differensen mellan invandring och utvandring (nettomigrationen). Detta ger den totala befolkningsförändringen.

I figur 1 illustreras befolkningsförändringarna i Sverige sedan mitten av förra seklet. Redan denna figur – med de tvära och snabba kasten i kurvorna – ger en indikation om att det kan vara svårt att förutse framtida befolkningsförändringar.

¹⁸ Det finns ytterligare faktorer som påverkar det framtida bostadsbyggnadsbehovet såsom framtida förändringar i dagens bostadsbestånd. Vi återkommer till dessa faktorer i nästa kapitel.

Figur 1. Befolkningsförändringar 1950–2015

Källa: SCB

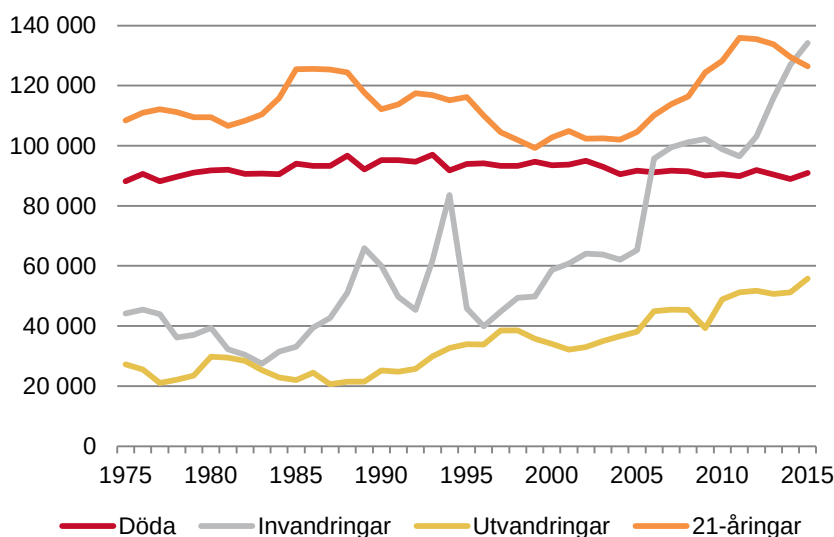
När det kommer till att beräkna ett framtida bostadsbyggnadsbehov är det inte alla komponenter i befolkningsförändringen som är av lika stor betydelse. Åtminstone på kort till medellång sikt påverkar antalet födda inte bostadsbyggnadsbehovet. Antalet döda, invandrade och utvandrade påverkar dock behovet. Ytterligare en variabel måste dock läggas till – antalet unga som är i stånd att skaffa sin första egna bostad.¹⁹ Bostadsbyggnadsbehovet beror således av: (i) antalet döda, (ii) antalet invandrare, (iii) antalet utvandrade, samt (iv) antalet debutanter på bostadsmarknaden. Utvecklingen av dessa variabler illustreras i figur 2.

Det är igen värt att tydliggöra att det är *förändringar* i befolkningen över tid som är viktiga när det gäller att bedöma ett framtida bostadsbyggnadsbehov. Med andra ord påverkas bostadsbyggnadsbehovet av in- och utflödet av människor och hushåll på bostadsmarknaden.

Vilket illustreras tydligt i figur 2 finns det några av dessa variabler som är stabila eller rör sig i längre vågor – dessa variabler är relativt lätta att prognosticera. Men framförallt invandringen – och även i viss mån utvandringen, som, åtminstone delvis, är en funktion av invandringen – rör sig snabbt och till synes oförutsägbart.

¹⁹ Antalet debutanter på bostadsmarknaden approximeras här av antalet 21-åringar i befolkningen – medianåldern för flytt från föräldrahemmet var år 2013 drygt 21 år för kvinnor och 21,8 år för män (SCB, 2015a).

Figur 2. Befolkningsförändringar 1975–2015

Källa: SCB

Befolkningsprognoser och faktiskt utfall

Vilket framgått av föregående avsnitt är det således inte enkelt att prognosticera vissa delar av den framtida befolkningsförändringen. Låt oss börja med att diskutera befolkningsprognoser ur ett riksperspektiv – då behöver vi följaktligen inte ta hänsyn till den inrikes migrationen.

Vi har jämfört SCB:s årliga befolkningsprognoser sedan år 2000, på riksnivå, med det faktiska utfallet. Som redan nämnts är det förändringar i befolkningen som är det intressanta ur byggbehovssynpunkt. Jämförelsen är således gjord utifrån befolkningsförändringen under en viss tidsperiod, inte hur stor avvikelser i den totala folkmängden är vid prognosens slutpunkt. Vilket framgår från tabell 1 blir osäkerheten större ju längre tidshorisont prognosen görs på. På tio års sikt är den genomsnittliga årliga avvikelser mellan prognosen och det faktiska utfallet cirka 30 000 personer per år.²⁰ I procentuella termer var avvikelser närmare 100 procent. En enkel tumregel säger att 30 000 nya invånare genererar ett byggbehov på cirka 18 000 bostäder.

Som synes i tabellen finns avvikelser även på kortare tidshorisonter. På så pass kort prognosperiod som två till tre år uppgår avvikelserna till 20-30 procent. Även om man kan öka precisionen betydligt genom att förkorta prognoshorisonten anser Boverket att en relativt lång prognos-horisont bör användas. En bedömning av bostadsbyggnadsbehovet måste göras på

²⁰ Det kan vara värt att notera att i samtliga sju tioårsprognoser underskattades det faktiska antalet individer.

relativt lång sikt bland annat eftersom planering och byggande av nya bostäder ofta är en lång process.

Tabell 1. Jämförelse mellan faktisk och prognosticerad total befolkningsökning

	Genomsnittlig årlig absolut avvikelse (antal)	Genomsnittlig årlig absolut avvikelse (procent)
Prognos på 10 års sikt (2000-2006)	29 537	99
Prognos på 8 års sikt (2000-2008)	26 735	80
Prognos på 5 års sikt (2000-2011)	18 788	49
Prognos på 3 års sikt (2000-2013)	11 154	29
Prognos på 2 års sikt (2000-2014)	8 769	22
Prognos på 1 års sikt (2000-2015)	7 612	14

Källa: SCB samt egna beräkningar

Not: Årtalen inom parentes är startåret för första och sista prognos ingående i jämförelsen.

Vissa delar av befolkningsförändringarna är dock inte särskilt besvärliga att prognosticera ens på tio års (eller längre) sikt. Som synes från figur 1 varierar antalet döda inte särdeles mycket över tiden. I tabell 2 ser vi att avvikelserna från prognosen är cirka en procent på ett års sikt och runt två procent på tio års sikt. Detta är således inte någon stor källa till avvikelser från prognoserna.

Tabell 2. Jämförelse mellan faktiskt och prognosticerat antal döda

	Genomsnittlig årlig absolut avvikelse (antal)	Genomsnittlig årlig absolut avvikelse (procent)
Prognos på 10 års sikt (2002-2006)	1 678	2
Prognos på 1 års sikt (2002-2015)	1 168	1

Källa: SCB samt egna beräkningar

Not: Årtalen inom parentes är startåret för första och sista prognos ingående i jämförelsen.

Antalet ungdomar är inte heller särskilt problematiskt att prognosticera. Som synes från tabell 3 är avvikelserna på tio års sikt marginella.

Tabell 3. Jämförelse mellan faktiskt och prognosticerat antal 21-åringar

	Genomsnittlig årlig absolut avvikelse (antal)	Genomsnittlig årlig absolut avvikelse (procent)
Prognos på 10 års sikt (2002-2006)	1 484	1
Prognos på 1 års sikt (2002-2015)	203	0

Källa: SCB samt egna beräkningar

Not: Årtalen inom parentes är startåret för första och sista prognos ingående i jämförelsen.

Såväl förändringar i antalet döda som i antalet unga beräknas med hjälp av matematiska modeller, och som synes med stor precision även på relativt lång sikt.

Den största svårigheten då det gäller att prognosticera den framtida befolkningen är migrationen och framförallt då asylinvandringen samt medföljande anhöriginvandring. Migrationen till och från Sverige har under de senaste åren varit högre än vid någon tidigare tidpunkt i historien. Variationer i migrationen är ofta mycket svåra att förutspå och sker förtädesvis hastigt och ofta utan förvarning. Det är även ett faktum att såväl Sveriges som EU:s migrationspolitik i stor utsträckning är avgörande för hur många som invandrar till Sverige. Under de närmaste åren bedömer SCB att invandringen kommer formas av konflikter och den socioekonomiska situationen i omvärlden. Framförallt bedöms det pågående inbördeskriget i Syrien påverka migrationen till Sverige. Hur många som förväntas söka skydd i Sverige i framtiden bedöms dock vara svårt att förutse.²¹

I tabell 4 framgår att prognosavvikelsen i nettomigrationen utgör den absolut största delen av den totala prognosavvikelsen. På lång sikt (åttio år) beror cirka 75 procent på avvikelser i nettomigrationen. På kortare sikt rör det sig om hela 80–90 procent.

²¹ För utförligare diskussioner angående migration se exempelvis SCB (2016a, 2015b) och Migrationsverket (2016).

Tabell 4. Jämförelse mellan faktisk och prognosticerad nettomigration

	Genomsnittlig årlig absolut avvikelse (antal)	Genomsnittlig årlig absolut avvikelse (procent)
Prognos på 10 års sikt (2002-2006)	21 828	78
Prognos på 8 års sikt (2002-2008)	21 188	72
Prognos på 5 års sikt (2002-2011)	15 984	48
Prognos på 3 års sikt (2002-2013)	9 502	26
Prognos på 2 års sikt (2002-2014)	7 139	19
Prognos på 1 års sikt (2002-2015)	7 174	14

Källa: SCB samt egna beräkningar

Not: Årtalen inom parentes är startåret för första och sista prognos ingående i jämförelsen.

Det kan avslutningsvis konstateras att prognosavvikelsen i förhållande till prognosen över den totala folkmängden är relativt liten men prognosavvikelsen i förhållande till befolkningsförändringen är mycket större. I många sammanhang är det en prognos över folkmängden vid en given tidpunkt som är det intressanta men för Boverkets beräkningar över ett framtida bostadsbyggnadsbehov är det, som tidigare nämnts, befolkningsförändringen som är det centrala. En stor prognosavvikelse innebär följaktligen ett stort felprognosticerat framtida byggbehov. Detta medför att beräkningar över ett framtida byggbehov bör tolkas med stor försiktighet.

Frågan är huruvida detta är ett problem som är oöverkomligt – eller går det att göra mer träffsäkra prognoser? Boverket kan inte bedöma detta, men kan konstatera att den akademiska litteraturen ger en viss vägledning. Det kan konstateras att: (i) prognosavvikelsen minskar med storleken på populationen, (ii) populationer som förändras snabbt är svårare att prognosticera än mer stabila befolkningar och (iii) träffsäkerheten minskar när prognoshorisonten ökar.²²

²² Se kapitel 4 och Armstrong (2001).

Vi kan konstatera att bättre träffsäkerhet i prognoserna vore eftersträvarsamt, men verkligheten innebär sannolikt att en framtida osäkerhet alltid kommer att finnas.²³

Regionala befolkningsprognoser

I Boverkets uppdrag ingår att föreslå på vilken geografisk nivå bostadsbyggnadsbehovet ska bedömas. Vilket diskuterades i föregående kapitel finns det två skäl till att behovet ska beräknas på någon mer disaggregerad nivå än hela riket. Det kan finnas intresse av att veta hur stort bostadsbyggnadsbehovet beräknas bli i enskilda regioner och den totala siffran för riket blir inte korrekt om vi inte tar hänsyn till att riket består av regionala bostadsmarknader.²⁴ Då en bedömning sker på en mer disaggregerad nivå tillkommer ytterligare en faktor som måste tas i beaktande – den inrikes migrationen. Hur människor förväntas flytta inom riket kommer att påverka det framtida regionala bostadsbyggnadsbehovet.

Vi ska i detta avsnitt studera de regionala befolkningsprognoser som legat till grund för Boverkets två senaste byggbehovsanalyser.²⁵ Vi jämför befolkningsprognoserna med det faktiska utfallet. Gemensamt för dessa regionala befolkningsprognoser är att SCB:s riksprognos sätter ramarna, det vill säga summan av regionernas befolkningsförändringar ska var lika med förändringen i SCB:s riksprognos. Däremot skiljer sig prognoserna åt när det gäller val av metod. Syftet med denna jämförelse är inte att ställa dessa två prognoser mot varandra utan att belysa svårigheterna med att prognosticera på mer disaggregerad nivå.²⁶

Vi har valt att titta på regionerna med störst befolkning. Anledningen till det är att dessa regioner täcker den största delen av det totala bostadsbyggnadsbehovet. De regioner vi har tittat på täcker ungefär 75 procent av rikets befolkning vid prognosens startpunkt.

Boverket (2007) innehöll en analys för perioden 2003–2020, men där studerades även delperioden 2003–2010 vilket gör det möjligt att i dag jämföra den faktiska befolkningsutvecklingen med prognosen. Prognosen gjordes på lokala arbetsmarknadsregioner (LA-regioner) med 81 regioner.²⁷ Genom att studera de 20 LA-regioner som hade störst befolkning år

²³ Anledningen är att det finns gränser för vad som går att beakta i en prognos – mer finns att läsa i kapitel 7 i Boverket (2015).

²⁴ Se föregående kapitel samt Boverket (2015) för en mer ingående diskussion.

²⁵ Se Boverket (2015, 2007).

²⁶ Det bör noteras att två olika metoder använts för att göra dessa regionala befolkningsprognoser.

²⁷ Befolkningsprognosen Boverket använde gjordes av Inregia, ursprungligen använd till Långtidsutredningen 2003.

2002 täcker vi drygt 74 procent av rikets befolkning vid utgången av 2002.²⁸

Den faktiska befolkningsökningen, på riksnivå, översteg SCB:s prognos med 46,2 procent. En ”korrekt” regional prognos borde således konsekvent underskatta den faktiska utvecklingen på samma sätt som riksprognosen. Som synes från tabell 5 är så inte fallet.

Tabell 5. Jämförelse mellan Inregias regionala prognoser och faktiskt utfall

	Befolkning 2002	Utfall 2003-2010	Prognos 2003-2010	Differens	Procent
Stockholm	1 918 673	209 540	121 569	87 971	72,4
Göteborg	917 505	71 133	67 907	3 226	4,8
Malmö	647 136	70 509	54 183	16 326	30,1
Helsingborg	303 868	21 369	13 247	8 122	61,3
Uppsala	285 546	21 604	18 313	3 291	18,0
Linköping	242 684	10 705	9 569	1 136	11,9
Örebro	219 230	9 540	6 115	3 425	56,0
Trollhättan	202 698	2 202	2 177	25	1,1
Skövde	176 567	1 532	1 481	51	3,4
Västerås	175 758	8 108	10 360	-2 252	-21,7
Norrköping	166 750	5 831	3 912	1 919	49,1
Kristianstad	165 947	6 375	2 781	3 594	129,3
Borås	160 283	5 413	4 258	1 155	27,1
Karlstad	155 898	4 423	3 026	1 397	46,2
Gävle	153 484	3 267	2 836	431	15,2
Luleå	149 773	1 103	5 841	-4 738	-81,1
Falun	149 140	3 192	-226	3 418	*
Jönköping	147 892	10 255	5 078	5 177	102,0
Sundsvall	147 177	1 209	-1 474	2 683	*
Umeå	138 313	7 470	5 011	2 459	49,1

Källa: Inregia samt egna beräkningar

²⁸ Dessa 20 LA-regioner beräknades i prognosen stå för närmare 92 procent av byggbehovet i riket.

Som framgår av tabellen varierar skillnaden mellan faktiskt utfall och prognos kraftigt. Extremvärdena är Luleå LA där det faktiska utfallet blev 81 procent lägre än vad som prognosticerades samt Kristianstad LA där det verkliga utfallet blev 129 procent högre än prognosen. Det är värt att notera att även bland de största regionerna är differenserna stora. Med en tumregel om ett behov på 0,6 nya bostäder per ny invånare underskattades exempelvis bostadsbyggnadsbehovet i Stockholms LA med 53 000 bostäder – motsvarande, i genomsnitt, 6 600 bostäder per år.

Boverket (2015) byggde på SCB:s kommunala befolkningsprognoser som aggregerades till 72 funktionella analysregioner (FA-regioner).²⁹ Genom att studera de 15 FA-regioner som hade störst befolkning täcker vi knappt 76 procent av rikets befolkning vid utgången av 2011.³⁰ Den faktiska befolkningsökningen i riket under perioden 2012–2015 översteg SCB:s prognos med 8,8 procent. En helt ”korrekt” regional prognos borde således konsekvent underskatta den faktiska utvecklingen på samma sätt som riksprognosen. Som synes från tabell 6 är så inte fallet.

²⁹ Prognosperioden i Boverket (2015) var 2012–2025 men då vi hade tillgång till årliga befolkningsprognoser är det möjligt att i dag jämföra prognoserna för 2012–2015 med det faktiska utfallet.

³⁰ Dessa 15 FA-regioner beräknades i prognosen stå för drygt 92 procent av byggbehovet i riket under perioden 2012–2025.

Tabell 6. Jämförelse mellan SCB:s kommunala prognoser, uppräknade till FA-regioner, och faktiskt utfall

	Befolkning 2011	Utfall 2012-2015	Prognos 2012-2015	Differens	Procent
Stockholm	2 475 539	157 600	164 536	-6 936	-4,2
Malmö	1 084 171	46 329	58 966	-12 637	-21,4
Göteborg	1 080 203	47 006	47 180	-174	-0,4
Östergötland	427 409	14 594	11 960	2 634	22,0
Västerås	231 567	9 148	5 807	3 341	57,5
Örebro	230 395	8 831	7 383	1 448	19,6
Karlstad	227 349	4 391	1 747	2 644	151,3
Jönköping	211 413	7 518	6 344	1 174	18,5
Trollhättan	199 593	5 043	3 024	2 019	66,8
Skövde	178 422	4 316	1 966	2 350	119,5
Kristianstad	172 856	4 477	4 620	-143	-3,1
Luleå	167 855	2 125	331	1 794	542,0
Halmstad	167 194	7 416	5 078	2 338	46,0
Gävle	156 997	4 771	2 682	2 089	77,9
Eskilstuna	154 892	6 028	5 689	339	6,0

Källa: SCB samt egna beräkningar

Som framgår av tabellen varierar skillnaden mellan faktiskt utfall och prognos även i detta fall kraftigt. Extremvärdena är Malmö FA där det faktiska utfallet blev 21 procent lägre än prognosen samt Luleå FA där det faktiska utfallet överskred prognosen med hela 542 procent.

Slutsatsen av denna jämförelse är att den försiktighet som gäller i tolkningen av resultaten på riksnivå, gäller i ännu högre grad när prognoser görs på regional nivå. På regional nivå ökar dessutom osäkerheten ytterligare i tider av snabba förändringar och i synnerhet då befolkningsökningen främst handlar om invandring.

I sammanhanget förtjänar det att framhållas – vilket Boverket pekat på i tidigare analyser rörande bostadsbyggnadsbehovet – att det på central myndighetsnivå inte är möjligt att detaljstudera förhållanden på regional och lokal nivå.³¹ Det kan till exempel gälla att bedöma rimligheten i en regional befolkningsprognos. En mer detaljerad kunskap finns alltid att

³¹ Se föregående kapitel och Boverket (2015).

tillgå på regional och lokal nivå och det är också där det finns bäst förutsättningar för att bedöma den regionala och lokala utvecklingen och eventuellt förfina prognosen.³² Att på central myndighetsnivå försöka sig på att förfina de regionala antaganden som görs i en beräkning över det framtida bostadsbyggnadsbehovet är med största säkerhet förenat med alltför stora kostnader för att uppväga nyttan.

Vilka möjligheter finns att göra bra bedömningar av det framtida bostadsbyggnadsbehovet?

Trots resonemangen i föregående avsnitt ser Boverket möjligheter att med befolkningsprognoser som bas göra bedömningar av bostadsbyggnadsbehovet som bör kunna vara relevanta för policybeslut och planering. Att enbart förlita sig på mer eller mindre osäkra befolkningsprognoser anser Boverket dock inte vara tillräckligt. Boverket anser därför att regelbundna långsiktiga *beräkningar* av bostadsbyggnadsbehovet som en central del i en samlad analys kan ge en bra bild av aktuella förhållanden samt ge en användbar *bedömning* av framtida bostadsbyggnadsbehov.

Syftet med detta avsnitt är att ge ett exempel på hur bilden av det framtida behovet av bostäder kan vidgas från den tämligen onyanserade bild som ges av enbart de siffror som är resultatet av den matematiska beräkningen av bostadsbyggnadsbehovet. Framför allt vill vi dock exemplifiera poängen med att kontinuerligt följa utvecklingen och även belysa vilken information som kan fås från de succesivt uppbyggda historiska serierna.³³ Boverkets faktiska förslag till hur bedömningen av bostadsbyggnadsbehovet ska göras presenteras i nästa kapitel.

Låt oss börja med att jämföra de långsiktiga prognoserna med det faktiska bostadsbyggandet. Figur 3 illustrerar prognoser – gjorda 2000–2016 – över det årliga genomsnittliga byggbehovet³⁴ på tio års sikt. Dessutom illustreras det årligt tillkomna bostadsbyggnadsbehovet beräknat utifrån

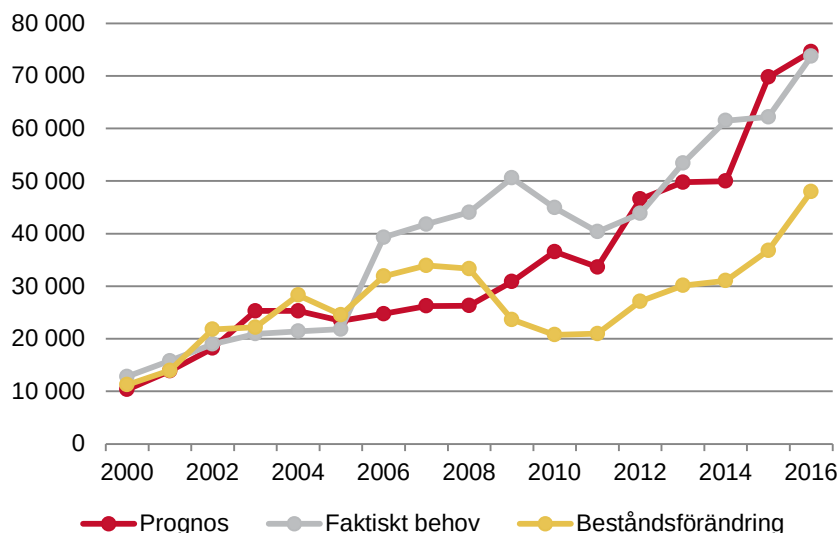
³² Det kan som nämndes gälla regionala befolkningsprognoser men även kunskaper angående framtida hushållsbildning eller skicket på dagens bostadsbestånd. Ett bra exempel på detta finns i Länsstyrelsen i Västra Götalands län (2015). Där har man, via kommunerna, konstaterat att ett antal lediga lägenheter antingen var i sådant skick att det krävts omfattande renoveringar för att de skulle kunna användas eller att de låg så pass långt från kommunal service och kommunikationer att de inte utgjorde en tillgänglig del av bostadsbeståndet. Länsstyrelsen uteslöt därför dessa bostäder från beräkningarna angående det framtida bostadsbyggnadsbehovet.

³³ Det ska noteras att siffrorna i exemplet är grovt beräknade och förenklingar har gjorts i den bemärkelsen att hushållsförändringar är det enda som påverkar byggbehovet. Dessutom är beräkningarna gjorda på riksnivå.

³⁴ Bostadsbyggnadsbehovet är beräknat så att den prognosticerade befolkningsökningen på tio års sikt har gett en årlig befolkningsökning som sedan multiplicerats med 0,6 för att ge byggbehovet för det aktuella året.

faktiska befolkningsförändringar det aktuella året samt årliga förändringar i bostadsbeståndet.³⁵

Figur 3. Genomsnittligt årligt byggbehov på tio års sikt, årligt tillkommet byggbehov samt årlig förändring av bostadsbeståndet

Källa: SCB samt egna beräkningar

Not: Beståndsförändringen 2016 är en prognos. Se Boverket (2016b).

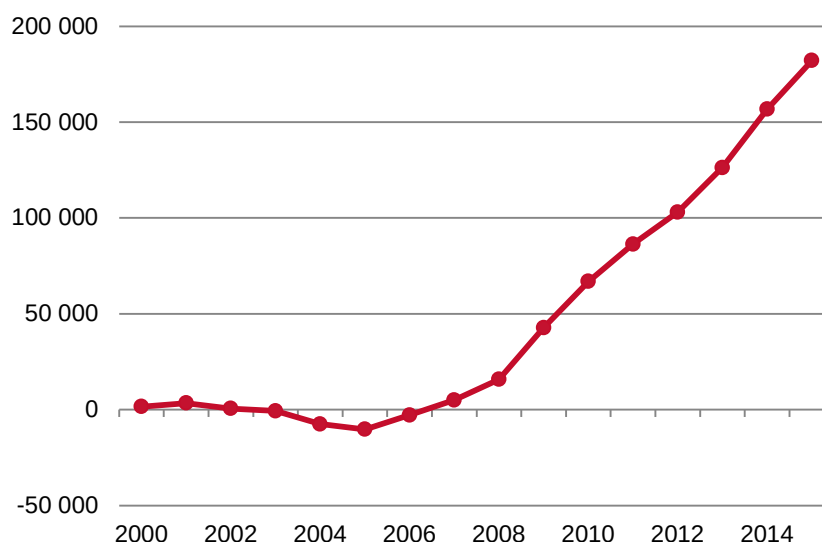
I figur 3 ser vi att från finanskrisen 2008–2009 och framåt syns en klar och varaktig divergens mellan prognoserna och de årliga förändringarna i bostadsbeståndet. Således kan man ungefär från denna tidpunkt – givet att utfallet av befolkningsprognosen överensstämmer med det verkliga utfallet – börja urskilja uppbyggnaden av ett bostadsunderskott. Med utgångspunkt i denna figur är det dock framförallt lätt att konstatera vikten av att prognoser görs med täta regelbundna intervall. Att göra en beräkning exempelvis vart femte eller vart tionde år gör att man sannolikt missar stora förändringar i bostadsbyggnadsbehovet.

Vi har tidigare argumenterat för att byggbehovsprognoserna bör vara långsiktiga då bostadsbyggnadsprocessen tar tid. Huruvida det finns en diskrepans mellan bostadsbyggandet och ett tillkommet behov ett enstaka år är inte särdeles intressant. Men ett bostadsbyggande som konsekvent över- eller understiger behovet får på sikt stora konsekvenser för bostadsmarknaden och för samhället i stort. Det är således viktigt att kontinuerligt följa den faktiska utvecklingen av behovet i relation till de faktiska förändringarna i bostadsbeståndet. Som framgår i figur 3 börjar det

³⁵ Diskrepansen mellan det årligt tillkommande behovet och de bostäder som byggts benämns i den internationella litteraturen ofta "demand-gap". Se vidare bilaga 1.

årligt tillkommande behovet divergera från beståndsförändringen redan 2006. Skillnaden mellan dessa två kurvor kan ses som ett mycket förenklat mått på bostadsunderskottet. I figur 4 illustreras den ackumulerade differensen mellan dessa kurvor – det ackumulerade bostadsunderskottet.

Figur 4. Ackumulerad differens mellan årliga tillkomna behov och beståndsförändring

Källa: SCB samt egna beräkningar

Figur 4 illustrerar även att det initiala läget är viktigt vid beräkningar av framtida behov av bostadsbyggande. Att beräkna ett framtida behov av bostadsbyggande utan att ta hänsyn till hur utvecklingen sett ut fram till analysens startpunkt skulle bli missvisande – framför allt med tanke på dagens situation på den svenska bostadsmarknaden.³⁶

Som nämndes tidigare anser Boverket att dessa långsiktiga beräkningar av bostadsbyggnadsbehovet bör kompletteras med ytterligare analyser. Det kan exempelvis röra sig om analyser och beräkningar på kort sikt, att följa olika grupper i samhället och att använda andra datakällor av intresse. Detta utvecklas i nästkommande kapitel.

För att sammanfatta detta avsnitt är Boverkets slutsatser att:

- En beräkning av bostadsbyggbehovet bör göras på relativt lång sikt och med täta intervall. Om behovet beräknas alltför sällan är risken stor att information om förändringar i behovet missas och om

³⁶ Ett initialt underskott är vad som i den internationella litteraturen ofta benämns som "backlog need". Se vidare i bilaga 1.

prognosperioden är alltför kort förlorar prognosen i värde då planering och byggande av bostäder ofta är långa processer.

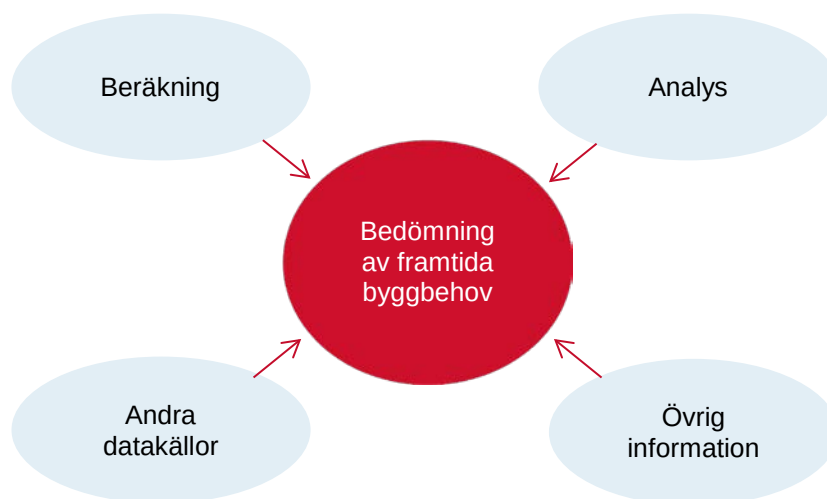
- Det årligen tillkomna behovet – beräknat utifrån faktiska befolkningsförändringar – i relation till förändringar i bostadsbeståndet bör ingå i analysen.
- Det initiala läget bör beaktas. Med andra ord bör man i behovsberäkningarna ta hänsyn till huruvida det finns ett under- eller överskott på bostäder vid prognosperiodens början.
- En bedömning av bostadsbyggnadsbehovet bör innehålla den beräknade långsiktiga prognosen men även en samlad analys innehållande annan väsentlig information.

Bedömning av det framtida bostadsbyggnadsbehovet

Vi har i tidigare kapitel definierat de grundläggande begrepp som förekommer i samband med bedömningar av det framtida bostadsbyggnadsbehovet. Vi har även pekat på de problem och möjligheter som finns när det gäller en grundläggande utgångspunkt vid beräkningar av det framtida byggbehovet, nämligen befolkningsprognoser och hur de förhåller sig till verkligt utfall.

Vi ska i detta kapitel knyta an till ovanstående begrepp, problem och möjligheter för att ge förslag på hur bedömningar av det framtida byggbehovet bör göras. De förslag som ges i detta kapitel rör inte förslag om ansvar och reglering, som kommer i efterföljande kapitel, utan är inriktade på hur beräkning och bedömning av det framtida byggbehovet bör göras. Som vi tidigare pekat på, bör en bedömning av byggbehovet innehålla flera delar. En sådan del är en beräkning av det framtida byggbehovet. Denna del kan sedan kompletteras med övrig information och analys för att sätta beräkningen i en kontext för att kunna ge en bedömning av det framtida byggbehovet, se figur 5 nedan.

Figur 5. Beståndsdelar i en bedömning av det framtida byggbehovet

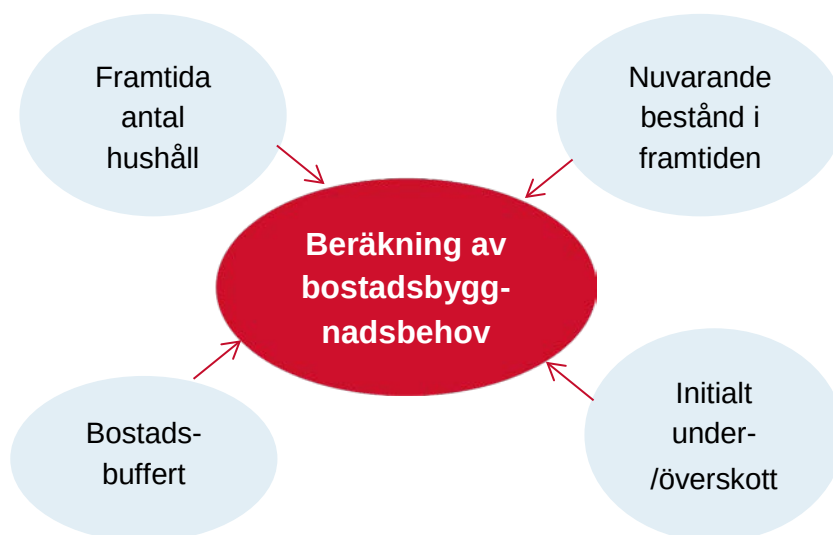

Detta kapitel kommer inledningsvis att gå igenom principerna bakom hur ett framtida byggbehov bör beräknas för att sedan gå in på den föreslagna modellen och dess beståndsdelar. Därefter presenteras modellen för hur det framtida byggbehovet beräknas varefter geografisk indelning, tidsho-

risont och periodicitet behandlas. Sedan kommer den erforderliga statistiken, dess tillförlitlighet samt utvecklingsmöjligheter gås igenom. Efter denna presentation som rör själva beräkningen av det framtida byggbehovet, kommer vi att presentera de delar som bör ingå i bedömningen av det framtida byggbehovet.

Som tidigare diskuterats anser Boverket att utgångspunkten vid beräkningar av ett framtida bostadsbyggnadsbehov ska vara hushållsförändringar. Hushållsförändringar i sin tur är beroende av befolkningsförändringar, åldersstrukturen och förändringar i hushållsbildningen. Behovet är även beroende av förändringar i det nuvarande beståndet vilket är en funktion av ombyggnation och rivningar. Till detta tillkommer bostadsbuffert och initialt läge på bostadsmarknaden.³⁷ Figur 6 nedan visar en översiktlig principskiss över de delar som ingår i beräkningen av bostadsbyggnadsbehovet.

Figur 6. En principskiss över byggbehovsberäkningens beståndsdelar

Det finns stora skillnader mellan hur stor påverkan varje faktor har på det beräknade behovet vid en viss tidpunkt. Exempelvis är effekten av avgångar i dagsläget marginell medan det tidigare haft större effekt. Befolkningsprognosen behandlades i föregående kapitel men vi kommer kort att kommentera var och en av de övriga delarna nedan, för mer information om varje del hänvisar vi till Boverket (2015).

³⁷ En bostadsbuffert innebär att det finns en viss mängd lediga lägenheter på en bostadsmarknad som underlättar flyttningar. Det begrepp Boverket tidigare använt är bostadsreserv och mer finns att läsa i Boverket (2015) liksom i avsnittet längre fram i kapitlet. Initialt läge på bostadsmarknaden innebär att det ska tas hänsyn till om bostadsmarknaden kännetecknas av över-/underskott eller jämvikt. För mer information - se avsnittet rörande modellen eller Boverket (2015).

Modellspecifikation

Den modell Boverket föreslår ska användas är liknande den som användes i Boverket (2015). Modellen utgår från att behovet av bostäder baseras på demografiska förändringar samt förändringar av det befintliga beståndet. Som det framgår i början av kapitlet kan förändringarna bero på flera faktorer vilka det redogörs för nedan. De grundläggande antaganden som görs i modellen är att:

- Bedömningen av det framtida byggbehovet grundas i ett behov av bostäder och inte bostadsefterfrågan.
- Nya bostäder utgörs av nybyggnation och ombyggnation (netto).
- I byggbehovsberäkningen beaktas inte bostäders heterogenitet, det vill säga att det kvantitativa byggbehovet beräknas utan hänsyn till att bostäder skiljer sig åt.
- Ett hushåll behöver en bostad.
- En bostadsmarknad antas överensstämma med en arbetsmarknad.
- Det finns ett behov av en buffert av bostäder.

De ovanstående punkterna har diskuterats tidigare eller kommer att kommenteras i det följande. För en mer utförlig diskussion av dem – se Boverket (2015). Till dessa antaganden tillkommer ett som inte ingått tidigare, nämligen att:

- Modellen beaktar om det finns ett ingående underskott av bostäder.

Vi kommer härnäst att gå igenom modellens olika delar med kortare beskrivningar av dessa och hur de bör beräknas.

Hushållsförändringar

Det finns olika metoder för att prognostisera framtida antalet hushåll.³⁸ Boverket föreslår att hushållskvotsmetoden bör användas och vi kommer nedan att redogöra för detta val. Bevekelsegrunderna till valet av metod härrör från osäkerheten som konstaterats i tidigare befolkningsprognoser och från Boverkets uppdrag.

Den första utgångspunkten för metodvalet är den osäkerhet som funnits i befolkningsprognoserna. I föregående kapitel såg vi att det har funnits osäkerhet i tidigare befolkningsprognoser när det gäller prognos jämfört

³⁸ I bilaga 1 finns en genomgång av metoder som används i andra länder. Se även Boverket (2015) och Almström, Anderstig och Lagnerö (2015).

med utfall. Det gör att det finns problem med hur robust en metod för att beräkna det framtida byggbehovet kan bli, under antagandet om att den osäkerhet som präglar tidigare befolkningsprognoser är regel och inte något undantag.

Den andra utgångspunkten är att det i uppdraget framgår att metoden ska kunna leverera resultat som är robusta som underlag för olika tänkbara reformer. Utan en viss reform i åtanke är det dock inte möjligt att säga att en viss typ av metod skulle vara mer lämpad att använda än någon annan. Detta föranleder därför inte någon revidering av metodvalet.

Utifrån dessa två utgångspunkter ser vi inget skäl till att föreslå någon annan, mer avancerad, metod för att bedöma det framtida antalet hushåll. Fördelen med den valda metoden är dess enkelhet, transparens och att den kräver relativt lite resurser. Dessutom är det inte alls säkert att någon annan metod skulle förbättra skattningar av framtida antal hushåll, och därmed ge bättre underlag till beräkningen av det framtida byggbehovet.³⁹ Beräkningar av byggbehovet är ingen exakt vetenskap och det finns ingen enskild metod som kommer ge ett definitivt svar på hur stort byggbehovet är (DCLG, 2014).

I hushållskvotsmetoden beror förändringen i antalet hushåll över tid på två variabler, befolkning och hushållsbildning. I modellen finns det antaganden om hushållsbildningen och sedan är det befolkningsutvecklingen och dess sammansättning som påverkar det framtida antalet hushåll.

Befolkning

Den första delen som behövs för att beräkna hushållsförändringarna är den framtida befolkningen och dess sammansättning. Boverket anser att regionala befolkningsprognoser ska användas för ändamålet. Regionala befolkningsprognoser kalibreras i regel mot den nationella befolkningsprognosen som görs av SCB. Anledningen till att beräkningen av det framtida byggbehovet ska baseras på regionala befolkningsprognoser är för att byggbehov ska beräknas utifrån bostadsmarknadernas avgränsningar. Vi har tidigare berört detta i kapitel två och kommer gå in mer på detta nedan under den geografiska indelningen där den regionala indelningen fastställs.

³⁹ Exempelvis använder man i England mer avancerade simuleringsmodeller där policyrelevanta händelser kan testas och flera scenarier kan tas med, men Schmuecker (2011) får liknande resultat med en enklare metod.

Hushållskvoter

Den andra delen som behövs för att beräkna hushållsförändringar är hushållskvoter. En hushållskvot definieras som antalet hushåll dividerat med antalet individer inom en viss grupp. Det kan exempelvis vara en viss åldersgrupp i en given region. Hushållskvoter reflekterar hur olika hushåll bor, och de hushållskvoter som används i bedömningen av det framtida byggbehovet ger signaler om hur en framtida bostadsmarknad bör se ut. Det innebär att det görs ett antagande om hur det genomsnittliga tillkommande hushållet i gruppen kommer att bo. Är hushållskvoterna i slutpunkten exempelvis de samma som i utgångspunkten är antagandet att det genomsnittliga tillkommande hushållet i gruppen kommer att bo likadant som hushållen i utgångspunkten. Eftersom hushållskvoterna reflekterar hur olika hushåll bor leder en initial obalans på bostadsmarknaden till att hushållkvoterna inte speglar behovet, vilket i sin tur leder till att man beräknar in en obalans i det framtida byggbehovet.⁴⁰

Boverket har tidigare utgått från SCB:s urvalsundersökning, Hushållens ekonomi (HEK), för att beräkna hushållskvoter.⁴¹ Men den undersökningen är nedlagd sedan 2013 samtidigt som lägenhetsregistret finns tillgängligt sedan 2012. Lägenhetsregistret är en totalundersökning vilket ger bättre estimat jämfört med en urvalsundersökning. Det gör att Boverket anser att lägenhetsregistret ska användas för att beräkna de hushållskvoter som används i beräkningarna av det framtida byggbehovet.

Det finns dock osäkerhet i de register som används för en bedömning av det framtida byggbehovet, vilket tas upp under nedanstående avsnitt rörande vilken statistik som behövs. Det största problemet är att det inte går att koppla hela befolkningen till lägenheter. Det gör att hushållskvoterna blir missvisande om hela populationen används. För att hantera detta bör hushållskvoterna beräknas utifrån den befolkning som är kopplad till lägenheter. Den befolkning som inte kunnat kopplas till någon bostad antas sedan bo som resten av befolkningen när byggbehovet beräknas.

⁴⁰ Ett antagande om hushållskvoterna är att de kan vara konstanta under den tidshorisont som används. I Boverket (2007) undersöktes huruvida hushållskvoterna fluktuerade över tid. Man fann att de var stabila vilket ger stöd åt användandet av hushållskvoter som är desamma vid prognosens startpunkt som i dess slutpunkt, givet att hushållskvoterna beräknats utifrån relevanta indelningar. Det går givetvis att göra ett annat antagande gällande hushållskvoterna i ett alternativt scenario, dock gäller det då att vara klar över vad som ligger bakom dessa förändringar för att beräkningen ska spegla behovet och inte blir ett resultat av läget på bostadsmarknaden, det vill säga att beräkningen ska spegla byggbehov och inte efterfrågan på bostäder. Men om det finns goda skäl till att anta att hushållsbildningsmönstren är under förändring under prognosperioden kan detta alltid beaktas genom att justera hushållskvoterna i sluttidpunkten.

⁴¹ Se Boverket (2015) för mer information om hur beräkningarna gjorts.

Vi nämnde tidigare i avsnittet att aktuella hushållskvoter på en bostadsmarknad i obalans kan leda till att ett befintligt underskott byggs in i beräkningen av det framtida behovet om dessa hushållskvoter används i beräkningen. Med tanke på dagens läge på den svenska bostadsmarknaden är det vad som skulle bli fallet om vi skulle använda den senaste statistiken från 2015 för våra beräkningar. Samtidigt är vi begränsade till valet av ett lämpligt underlag, eftersom lägenhetsregistret endast finns tillgängligt sedan 2012.

Utifrån dessa begränsningar anser Boverket att de hushållskvoter som ska ligga till grund för en bedömning av det framtida bostadsbehovet bör beräknas utifrån 2012 års statistik. Det fanns även 2012 ett underskott av bostäder, men situationen har sannolikt förvärrats sedan dess vilket gör att det är den bästa lösningen, om än inte optimal. Dock är det möjligt att det är mer lämpligt att använda mer aktuella hushållskvoter vid framtida bedömningar av bostadsbehovet då situationen på bostadsmarknaden inte är lika ansträngd som i dagsläget. Boverket anser att hushållskvoterna bör beräknas på ett-årsklasser på regional nivå.⁴²

Beståndets påverkan på behovet

Som nämns i början av kapitlet är det framtida behovet av bostäder även beroende av hur beståndet⁴³ ser ut och avgångar från det i form av rivningar. Hur det påverkar behovet av bostäder beror på hur beståndet utnyttjas vilket framgår av antalet lediga lägenheter och av hushållskvoterna. För mer information om faktorena nedan se Boverket (2015).

Lediga lägenheter

Eventuellt lediga lägenheter vid analysens början påverkar även det framtida behovet. Det som är intressant är de lediga bostäder som finns i regioner som i framtiden bedöms ha ett behov av bostäder. Antalet lediga lägenheter i allmännyttans bestånd per kommun presenteras vartannat år av SCB och lediga lägenheter i det privata hyresbeståndet approximeras då detta endast presenteras uppdelat på Storstockholm, Storgöteborg, kommuner med mer än 75 000 invånare och övriga kommuner.

När det gäller bostadsrätter och äganderätter finns det ingen statistik vilket gör att antagandet är att det inte finns några lediga lägenheter i dessa upplåtelseformer.

⁴² Det går även, att vid behov, använda andra eller mer detaljerade indelningar som exempelvis kön och ursprungsland.

⁴³ Det nuvarande beståndet baseras inte på antalet bostäder utifrån lägenhetsregistret utan utgångspunkten är här antalet lägenheter utifrån hur många hushåll det finns. Anledningen är att det finns en diskrepans mellan dessa på grund av bortfall i registren. För mer information – se avsnittet ”Osäkerhet i register och bestånd”.

Lediga lägenheter initialt sänker det beräknade byggbehovet under perioden förutsatt att de ligger i regioner där det föreligger ett byggbehov, dock är det en engångsjustering som görs. I detta ligger det ett antagande om att de lediga bostäderna skulle kunna nyttjas någon gång under perioden.

Rivningar

Förslitning av det befintliga beståndet leder till att vissa bostäder blir föråldrade eller rivs och därmed lämnar de bostadsstocken och måste ersättas, undantaget de regioner där behovet är vikande. I Boverket (2015) användes ett genomsnitt av de tio senaste åren för att beräkna framtida antalet rivningar. Det finns dock problem med denna metod, vilka diskuteras mer i Boverket (2015), både beroende på antagandet att tidigare rivningar är positivt korrelerat med framtida rivningar samt att antalet realiserade rivningar är relativt lågt jämfört med beståndets storlek i dagsläget. För även om bostäder är beständiga står de inte för evigt. Dock är det inget orimligt antagande i dagsläget, att rivningarna kommer ligga på en relativt låg nivå. Över en längre tidsperiod bör ersättningsbyggandet motsvara lite högre volymer.

Bostadsbuffert

På en bostadsmarknad bör det finnas en viss del lediga lägenheter för att en bostadsmarknad ska kunna ses som välfungerande. Det vill säga att det möjliggör rörlighet på bostadsmarknaden utan för stora kostnader. Det går dock inte att säga hur stor en optimal bostadsbuffert bör vara. I Boverket (2015) användes en bostadsbuffert på en procent av det befintliga beståndet. I England används fem eller 20 procent av det bedömda tillkommande behovet. På bostadsmarknader där det tidigare tillkommit lägenheter som svarar mot behovet använder man fem procent och på bostadsmarknader där det inte tillkommit tillräckligt många bostäder ska bufferten vara 20 procent.⁴⁴ Boverket anser att det bör ingå en bostadsbuffert som andel av det bedömda behovet. Anledningen till att vi avviker från tidigare antagande att bufferten beräknas på beståndet, och att vi i innevarande rapport kallar det för bostadsbuffert i stället för bostadsreserv beror på flera saker.

Användandet av benämningen bostadsbuffert beror på att det bättre reflekterar syftet med att det ska finnas lediga lägenheter. Det ska inte finnas lediga lägenheter som en reserv utan det ska mer ses som att det skapas en marginal mot variationer i det beräknade byggbehovet över tid och än viktigare, att det möjliggör rörlighet på bostadsmarknaden. Denna

⁴⁴ För mer information se bilaga 1.

buffert ska inte läggas på det bedömda behovet utan i stället ska de tillföras genom att tidigare lägga det framtida behovet av bostäder. Det gör även att det inte ska finnas en reserv utöver behovet som inte används, utan att det finns lediga lägenheter som kommer att behövas i framtiden. Att koppla det mot det framtida behovet ger en tydligare koppling till den framtida utvecklingen vilket innebär ett mer effektivt utnyttjande av beståndet. Det vill säga, det ska inte finnas en buffert av bostäder överallt utan bufferten behövs där det beräknas finnas ett framtida byggbehov. Anledningen är således att det är mer framåtblickande att koppla det till byggbehov, jämfört med att koppla det till bostadsbeståndet.

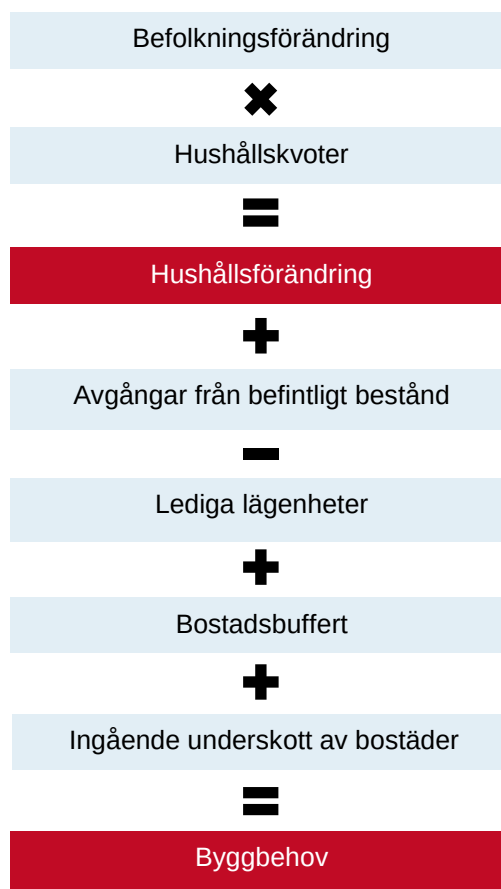
Byggbehovet påverkas av det initiala läget

Över tid påverkar även tillskottet av bostäder och hushållstillväxten hur behovet av bostäder utvecklar sig. Överstiger det årligt tillkomna behovet av bostäder tillkomsten av bostäder ökar underskottet, vilket ytterligare adderar till framtida bedömningar av bostadsbehovet. Dessa delar beräknas utifrån utfallet, det vill säga flödet under året. För att beräkna flödet av hushåll används de hushållskvoter som används i beräkningen av byggbehovet. Ett underskott av byggande under ett år leder således till ett ökat byggbehov i beräkningen som görs av det framtida byggbehovet följande år och vice versa.

Modell

I detta avsnitt sammanfattas modellen först grafiskt och sedan mer formellt. Figur 7 visar en grafisk översikt över hur modellen beräknas.

Figur 7. Byggbehovsberäkningens olika steg

Utgångspunkten är de demografiska förändringarna vilket går in i modellen i form av befolkningsförändringen. Utifrån denna förändring kan antalet hushåll beräknas utifrån hushållskvoterna. Antalet beräknade hushåll måste sedan relateras till avgångar från det befintliga beståndet, lediga lägenheter, bostadsbuffert och ett ingående underskott av bostäder. Det kan således både finnas ett underskott av bostäder samtidigt som det finns lediga bostäder i modellen som en följd av bostadsbufferten. Skulle det råda överskott av bostäder skulle detta reflekteras i lediga lägenheter och det ingående underskottet skulle således sättas till noll för att undvika dubbelräkning.

I tabell 7 visas en mer formell sammanfattning av modellen för att beräkna det framtida behovet av bostäder. Vi listade i början av kapitlet upp de mer grundläggande antagandena som görs i modellen. Men det finns även några ytterligare mer specifika utgångspunkter och antaganden som vi kommer redogöra för nedan. Vi har delvis redogjort för dessa tidigare men sammanfattar kort dessa innan vi går igenom tabell 7 steg för steg.

- Det nuvarande beståndet beräknas utifrån antalet hushåll.
- Antalet hushåll och tillkommande hushåll baseras på hushållskvoterna för 2012.
- Tidshorisonten är τ år.
- Antalet avgångar av bostäder genom rivningar under perioden antas uppgå till ρ .
- Bostadsbufferten utgör φ procent av det bedömda tillkommande behovet.
- Det faktiska utfallet år t baseras på statistik över befolkning, rivningar och tillkommande bostäder som fastställs år $t + 1$. De finns således inte tillgängliga under innevarande år utan dessa kompletteras under följande år.

Det finns även en ingående beräkning som behöver definieras gällande prognostiserat antal hushåll i en region. Dessa definieras enligt:

$$ph_t = \sum_{j=1}^{\text{åk}} pb_t^j \times hhk_t^j$$

Där ph_t visar antalet prognostiserade hushåll i en given region vid tidpunkten t , pb_t^j är prognostiserad befolkning för åldersgrupp j vid samma tidpunkt och hhk_t^j är hushållskvoten för åldersgruppen j vid samma tidpunkt. När dessa ingående värden är satta kan vi gå vidare med att beskriva modellen nedan.

I början av år t finns det b_t bostäder och h_t hushåll, där bostäderna beräknas utifrån bedömt antal hushåll. Den ingående balansen är således $ib_t = b_t - h_t$ där $b_t = h_t$ indikerar balans, $b_t < h_t$ indikerar att det finns ett underskott av bostäder och $b_t > h_t$ indikerar att det finns ett överskott av bostäder. Vid ett överskott av bostäder sätts den ingående balansen till noll eftersom dessa ingår i antalet lediga lägenheter.⁴⁵

Under år t görs det en befolkningsprognos som sträcker sig τ år framåt. Befolkningsprognosen år t används för att beräkna antalet hushåll, ph_t , om τ år med hjälp av de hushållskvoter som används.

⁴⁵ En ingående balans med överskott behöver inte överensstämja med antalet lediga lägenheter, dock ska den ingående balansen begränsas av antalet lediga lägenheter, det vill säga att ingående balansen inte är större än antalet lediga lägenheter.

De hushåll som beräknas finnas om τ år behöver bostäder. Det kan vara bostäder som var befintliga vid t , det vill säga b_t , varav en del har avgått genom rivningar, ρ , men det kan även vara nya bostäder genom ny- och ombyggnation $\sum_{i=1}^{\tau} db_i$. Antalet bostäder av b_t som är kvar vid τ är således $pb_t = b_t - \rho_t$.

Det finns som vi diskuterat även med en buffert av bostäder, m_t , som beräknas som en andel, φ , av det tillkommande behovet av bostäder och ingående balans $m_t = (ph_t - h_t) - \gamma_t + (pb_t - b_t) - ib_t * \varphi = \omega_t \varphi$. ω_t kan inte vara negativ utan sätts då till noll, det vill säga det går inte att ha ett negativt byggbehov.

Utifrån det beräknade antalet hushåll ph_t , nuvarande antalet hushåll h_t , befintliga bostäder som kvarstår pb_t , antalet befintliga bostäder b_t , bufferten m_t , lediga lägenheter γ_t och den ingående balansen ib_t går det att beräkna byggbehovet under perioden τ år genom $bb_t = (ph_t - h_t) - \gamma_t + m_t + (pb_t - b_t) - ib_t = \omega_t + m_t$ vid tidpunkt t . Det går sedan vid behov att periodisera byggbehovet årligen. Det enklaste sättet är en jämn fördelning vilket fås genom att dela behovet bb_t med τ år.

Under år $t + 1$ publiceras statistik över de flöden som uppstått under år t . Det går då att fastställa hur många nya bostäder som tillkommit, db_t . Hur många avgångar från beståndet som skett, dr_t , samt hur befolkningen har förändrats. Befolkningsförändringen beräknas sedan om till hushåll genom att använda hushållskvoterna som användes i prognosen, vilket alltså inte ger faktiskt antal hushåll utan beräknat antal hushåll, dh_t . Med hjälp av dessa går det sedan att beräkna den utgående balansen på bostadsmarknaden, ub_t genom $(dh_t - dr_t - db_t)$ summerat med den ingående balansen ib_t .

I början av år $t + 1$ finns det således ett nytt bostadsbestånd, ett nytt antal hushåll och den ingående balansen på bostadsmarknaden är densamma som den utgående balansen år t , det vill säga $ub_t = ib_{t+1}$ så länge som hushållskvoterna är oförändrade. Beräkningarna följer samma mönster som för år t men det finns nytt underlag som ligger till grund för dem och prognosperiodens slutpunkt är framflyttad ett år.

Tabell 7. Sammanfattning av byggbehovsprognosmodellen

År t		År $t+1$
Nuvarande bestånd	b_t	b_{t+1}
Antal hushåll	h_t	h_{t+1}
Ingående balans	$ib_t = h_t - b_t \leq 0$ om $ib_t > 0 \rightarrow ib_t = 0$	$ib_{t+1} = ub_t$
Prognos		
Antal hushåll om τ år	ph_t	ph_{t+1}
Beräkning		
Befintliga bostäder som beräknas vara kvar om τ år	$pb_t = b_t - \rho_t$	pb_{t+1}
Lediga lägenheter	γ_t	γ_{t+1}
	$m_t = ((ph_t - h_t) - \gamma_t + (pb_t - b_t) - ib_t) * \varphi$ $= \omega_t * \varphi$	
Buffert	om $\omega_t < 0 \rightarrow \omega_t = 0$	m_{t+1}
	$bb_t = \omega_t + m_t$	
Byggbehov	om $\omega_t < 0 \rightarrow \omega_t = 0$	bb_{t+1}
Byggbehov per år	bb_t/τ	bb_{t+1}/τ
Faktiskt och beräknat utfall		
Faktiskt antal tillkommande bostäder	dt_t	dt_{t+1}
Faktiska avgångar från bostadsbeståndet	dr_t	dr_{t+1}
Beräknat antal tillkommande hushåll	dh_t	dh_{t+1}
Utgående balans	$ub_t = (dh_t - dr_t - db_t) + ib_t$	ub_{t+1}

Modellen beräknas på varje enskild region för att sedan summeras upp till riksnivå. Den upprepas sedan rullande år för år vilket gör att det går att följa förändringar i byggbehovet, utfall och över-/underskott som uppstår genom en diskrepans mellan det bedömda behovet och tillkommande bostäder kan följas över tid, en så kallad "backlog" eller eftersatt behov. Det gör att eventuella förändringar och avvikelser snabbt kan uppmärksammas. Se avslutande figurer i föregående kapitel för exempel på hur det kan se ut.

Geografisk indelning, periodicitet och tidshorisont

Geografisk indelning

Principiellt bör en bedömning av det framtida bostadsbyggnadsbehovet utgå från en avgränsad bostadsmarknad som vi tidigare berört i kapitel två. Det finns inga definierade bostadsmarknader utan vi utgår från att funktionella analysregioner⁴⁶ (FA-regioner) approximerar regionala bostadsmarknader. Indelningen av FA-regionerna tas fram av Tillväxtanalys och baseras på en prognos av den framtida pendlingen.⁴⁷ Det innebär att indelningen är framåtblickande och definitionen innebär att regionen är en plats där individer både kan bo och arbeta vilket innebär att det är en lämplig approximation av en bostadsmarknad. En aktuell indelning av FA-regionerna finns i bilaga två.

En anledning till att bedömningar av det framtida byggbehovet ska utgå från FA-regioner är att den regionala fördelningen av bostäder spelar roll. Lediga bostäder kan indikera att det finns ett överskott av bostäder i hela landet, men det är troligare att det finns ett överskott av bostäder i några regioner. Således blir den totala siffran för riket inte korrekt om vi låter regioner som har ett positivt byggbehov och regioner med ett negativt byggbehov ta ut varandra. En annan aspekt är tillkommande bostäder; att det finns ett nationellt byggbehov innebär inte att det nödvändigtvis är fördelat över alla regioner.

Boverket anser att bedömningen av det framtida bostadsbyggnadsbehovet bör göras på FA-region för att sedan summeras till nationell nivå. Det finns dock problem i dagsläget när det gäller hur robusta resultaten blir på regional nivå, utifrån problem med de regionala befolkningsprognoserna som diskuterats i föregående kapitel.

Det finns olika metoder för att göra regionala prognoser över fördelningen av befolkningen i framtiden. Dels gör SCB regionala befolkningsprognoser på beställning och dels finns det Tillväxtanalys regionala informationssystem rAps⁴⁸ (regional Analys- och prognossystem). Båda modellerna kalibreras mot SCB:s riksprognos, men sättet att fördela befolkningen lokalt, och därmed även regionalt, skiljer sig åt. Boverket anser att rAps, i dagsläget, bör användas för de regionala befolkningsprognoserna. Skälen till det är att fördelningen av befolkningen tar hänsyn till fler aspekter förutom historisk befolkningsutveckling, som arbetsmarknad

⁴⁶ För mer information om FA-regioner se Tillväxtanalys (2015).

⁴⁷ Arbetspendling ligger även till grund för fastställandet av bostadsmarknaden i litteraturen, se exempelvis DCLG (2010b).

⁴⁸ För mer information om rAps se Tillväxtanalys hemsida, www.tillvaxtanalys.se.

och regional ekonomi. Resurserna som krävs för det alternativet är modesta och i paritet med SCB:s regionala prognoser. Alternativet möjliggör även större flexibilitet genom att alternativa scenarier kan beräknas i större utsträckning. Tillväxtanalys analysmodell används bland annat av Trafikverket och som underlag till flera Långtidsutredningar.

Periodicitet och tidshorisont

Den osäkerhet som omgärdar utfall i framtiden gör att Boverket anser att det ska göras årligt återkommande bedömningar av det framtida bostadsbyggnadsbehovet.⁴⁹ I föregående kapitel visar vi på den osäkerhet som historiskt funnits i befolkningsprognoserna på lång sikt. Utifrån osäkerheten är det lämpligt att bedömningarna görs årligen för att fånga upp förändringar, avvikelser och diskrepanser mellan behovet och tillkommande bostäder över tid.

Byggandet av bostäder tar tid, och vikten av ett längre perspektiv har betonats tidigare i rapporten.⁵⁰ Därför behöver en bedömning av bostadsbehovet sträcka sig så pass långt fram i tiden att det finns möjlighet att möta ett framtida behov vid signaler i dagsläget. Samtidigt ökar osäkerheten i befolkningsprognosen med tid. Tillsammans gör det att valet av tidshorisont, för bedömningen av det framtida bostadsbyggnadsbehovet, blir en avvägning mellan osäkerhet och att det ska finnas en möjlighet att möta det beräknade behovet, vilket även diskuterades i kapitel två. Det finns inget entydigt svar på vad som utgör en optimal avvägning mellan osäkerheten och behovet av långt perspektiv, men utifrån dessa restriktioner anser Boverket att beräkningen av det framtida bostadsbyggnadsbehovet bör sträcka sig över tio år.

Statistikbehov

Beräkning av det framtida behovet av bostäder baseras dels på en prognos av den framtida befolkningsutvecklingen och dels på historiska eller nutida data. Dessa datakällor rör både förändringar i befolkningen och i bostadsbeståndet.

Den statistik som Boverket anser ska användas för att prognostisera den framtida befolkningen är regionala befolkningsprognoser som görs i rAps. Dessa kalibreras mot SCB:s nationella befolkningsprognos.⁵¹ Den nationella befolkningsprognosen med ingående antaganden revideras

⁴⁹ Vid exceptionella händelser kan det vara lämpligt att göra mer eller mindre frekventa bedömningar.

⁵⁰ En granskning av DN pekar på att det tar tio år från idé till färdig lägenhet i flerbostadshus, se Öhrstadius (2016).

⁵¹ För mer information om befolkningsframskrivningarna – se SCB (2015b).

fullständigt vart tredje år. Vid det tillfället redovisas utöver ett huvudalternativ även alternativa framskrivningar. För mellanliggande år görs uppföljningar och revideringar. (SCB, 2016a)

Den statistik som Boverket anser ska användas för att beräkna hushållskvoter är Lägenhetsregistret kopplat till Registret över totalbefolkningen (RTB). Utifrån dessa register kan hushållskvoter beräknas för att sedan användas för att beräkna det framtida antalet hushåll med befolkningsprognosen som grund. Från RTB hämtas även förändringar i befolkningen för att följa befolkningsutvecklingen.

Det behövs även statistik över hur bostadsbeståndet ser ut och utvecklas. Sådan statistik omfattar antalet historiska rivningar, ombyggnationer, nyproduktion samt lediga lägenheter i startläget. Denna statistik hämtas från registret över Ombyggnad och rivning av flerbostadshus. Nyproduktion finns i registret Nybyggnad av bostäder och vakanser i beståndet finns i registret Outhyrda lägenheter i flerbostadshus. Anledningen till att lediga lägenheter inte skattas med hjälp av lägenhetsregistret som också vore möjligt tas upp nedan. Det finns även fler problem med dessa register som vi går igenom i det följande avsnittet.

Osäkerhet i register och bestånd

Prognosmodellen som SCB använder för sina befolkningsframskrivningar bygger på komponentmetoden. Det innebär att befolkningen efter ålder reduceras under kalenderåret beroende på dödsfall och utvandring samt får tillskott genom födda och invandring.

Eftersom alla dessa bygger på antaganden finns det naturligtvis felkällor. Både små och stora strukturförändringar i samhället som inte kan förutses nu kan påverka den framtida befolkningsutvecklingen. Ett exempel kan vara en förändrad invandringspolitik där all invandring av utomeuropeiska invandrare stoppas. En medicinsk utveckling, till exempel ett vaccin mot cancer, kan helt förändra den framtida dödligheten mot vad vi kan se i dag. (SCB, 2015c)

Lägenhetsregistret innehåller data som avser bostadsbeståndet i form av antal lägenheter i småhus, flerbostadshus, övriga bostäder och specialbostäder sedan 2012. Lägenhetsregistret är ett nationellt register över alla bostadslägenheter i Sverige och innehåller grundläggande information om alla bostäder. Det finns dock ett bortfall i registret som bland annat beror på att Lantmäteriet i samband med uppläggningsen av registret inte fått in uppgifter från samtliga fastighetsägare. En annan orsak till bortfall är brister i ajourföringen av registret hos kommunerna, men storleken på bortfallet är inte fastställt. Fritidsbostäder som inte används som stadigva-

rande bostad ingår inte i bostadsbeståndet även om de finns i registret. (SCB, 2015d)

Det finns även felkällor i RTB som är viktiga vid beräkningen av hushållskvoterna. Det kan uppstå fel i registret på grund av att hushåll inte anmäler flyttningar hos Skatteverket. Det innebär att det finns lägenheter som står tomma i registret men där det kan bo ett hushåll som är skriven på en annan lägenhet, exempelvis en student som flyttat hemifrån, men fortfarande är skriven i den tidigare bostaden. Det kan även vara så att det finns hushåll som utvandrat eller flyttat från en region som inte är registrerade, så kallad övertäckning. Det finns även ett problem med underläggning som exempelvis beror på att individer invandrar men inte folkbokför sig. (SCB, 2016b)

I SCB:s register Ombyggnad och rivning av flerbostadshus undersöks nettoförändringen av lägenhetsantal och bostadsarea i ombyggda flerbostadshus och rivna flerbostadshus. Den största osäkerhetskällan är rapporteringen från kommunerna. Det innebär att rapporteringen av projekten ibland blir försenad både vad avser påbörjande och färdigställande. Kommunerna är i regel beroende av de uppgifter som den bygglovssökande lämnar och ofullständiga eller felaktiga uppgifter kan inte alltid korrigeras av kommunen. Dock anses årsstatistiken ha god tillförlitlighet. (SCB, 2016c)

Antalet bostäder 2015 var enligt lägenhetsregistret 4 716 568, samtidigt fanns det 4 330 401 hushåll enligt SCB. Det pekar på att det 2015 fanns nästan 400 000 lediga bostäder i Sverige. En orsak till den stora diskrepansen är att det fanns ungefär 260 000 personer som inte var folkbokförda på någon lägenhet. Antar man att dessa personer bodde på liknande sätt som de folkbokförda personerna får man antalet hushåll till cirka 4,45 miljoner. Det innebär fortfarande en stor skillnad mellan antalet bostäder och antalet hushåll. Sannolikt rör det sig inte om nästan 300 000 lediga lägenheter utan det finns andra orsaker till skillnaden mellan registren. Exempel på dessa orsaker kan vara att studenter inte skriver sig på en lägenhet. Det kan vara företag som äger lägenheter för eget bruk. Det kan även vara hushåll som har mer än en bostad, en där de huvudsakligen bor och en där de bor när de arbetar.

Sammantaget är det största felet att Skatteverket inte kan koppla folk till lägenhet. Övriga felkällor bedöms vara av mindre omfattning och inte ha någon större påverkan på statistiken. (SCB, 2015e)

Utvecklingsmöjligheter

Vi kommer i följande avsnitt ta upp utvecklingsmöjligheter i form av olika åtgärder som skulle kunna förbättra underlagen till beräkningen av byggbehovet. Boverket föreslår inte nedanstående listade åtgärder som förslag, utan konstaterar att det är potentiella förbättringar. Det är oklart i vilken mån dessa åtgärder skulle kunna förbättra träffsäkerheten i beräkningen. Det råder dessutom osäkerhet kring kostnaderna för eventuella förbättringar. Samtidigt bör syftet med bedömningen av det framtida byggbehovet vägas in huruvida det är samhällsekonomiskt effektivt att lägga resurser på att potentiellt förbättra beräkningar av det framtida byggbehovet.

- Den nuvarande befolkningsprognosen har ett 50-årigt prognosperspektiv medan bedömningen av byggbehovet är på tio års sikt. Det gör att de ingående antagandena i befolkningsframskrivningen inte blir korrekta för ett kortare tidsperspektiv då en långsiktig jämviktsnivå för en femtioårsperiod används som genomsnitt för cirka fem år.⁵² En befolkningsprognos med samma slutpunkt som beräkningen av byggbehovet skulle kunna ge en annan befolkningsutveckling och därmed också ett något annorlunda byggbehov. Men framför allt är syftet med befolkningsprognosen att försöka predicera hur stor befolkningen kommer vara i en framtid och eventuella avvikelser från prognosen relateras därför till totalen och är därför ofta små i relativ bemärkelse. Som vi har sett tidigare är förhållandet annorlunda om avvikelser i stället relateras till det relevanta ur ett byggbehovsperspektiv, det vill säga befolkningsförändringen. Om precisionen skulle öka i befolkningsprognosen skulle således osäkerheten i byggbehovsprognoserna väsentligt minska.
- Bortfall i lägenhetsregistret leder till att hushållskvoterna påverkas. En bättre täckning i registren skulle ge mer rättvisande hushållskvoter vilket skulle förbättra precisionen. Om kunskapen om de bostäder som saknar någon folkbokförd skulle öka, skulle kunskapen om hur många bostäder som faktiskt är lediga och kan bebos öka. Samtidigt skulle kunskapen om hur många hushåll som har mer än en bostad samt om till exempel studerande faktiskt var folkbokförda på den lägenhet de bor i också öka. Således skulle vår kunskap om hur bostadsbeståndet ser ut och hur det ut-

⁵² Den långsiktiga jämviktsnivån varierar i SCB:s långsiktiga befolkningsprognoser men inträffar ofta efter 7-8 år från startpunkten och där de närmast föregående prognosåren antas successivt närma sig den långsiktiga nivån.

nyttjas öka, vilket skulle kunna bidra till bättre bedömningar av det framtida bostadsbyggnadsbehovet.

- Om färdiga hushållsprognoser fanns att tillgå i stället för att gå via befolkningsprognoser med hjälp av beräknade hushållskvoter skulle det eventuellt kunna utgöra ett mer robust underlag för Boverkets beräkningar över framtida bostadsbyggnadsbehov. Ett utökat uppdrag till SCB att ta fram regelbundna hushållsprognoser som komplement till nuvarande befolkningsprognoser kan således även utgöra en framtida utvecklingsmöjlighet för Boverkets bedömningar över det framtida bostadsbyggnadsbehovet. Dock måste en metod för att beräkna framtida antalet hushåll vara oberoende av effekter från bostadsmarknaden eftersom det annars leder till endogenitet i modellen.⁵³

En samlad analys

Som nämnts tidigare i kapitlet anser Boverket att enbart förlita sig på den i föregående avsnitt beskrivna modellen inte är tillräckligt – därtill finns dels för många osäkerheter och dels finns en hel del väsentlig information som går förlorad om byggbehovsbedömningen enbart görs som en mekanisk beräkning. När bostadsbyggnadsbehovet ska *bedömmas* anser Boverket att det behövs en samlad analys bestående av flera delar men, med den långsiktiga byggbehovsberäkningen som en central byggsten. Övriga delar i en sådan analys kan – och ska – variera över tiden. Således kan Boverket i dag inte i detalj föreslå vilka ytterligare beräkningar och analyser som ska ingå, men det finns några aspekter som vi i dagsläget ser som särskilt viktiga. Med utgångspunkt i att förslaget inte enbart innebär en mekanisk beräkning av bostadsbyggnadsbehovet, anser Boverket att myndigheten – i sin roll som förvaltningsmyndighet för frågor bland annat rörande byggande och boende – bör ansvara för dessa bedömningar.

Tidsperspektivet

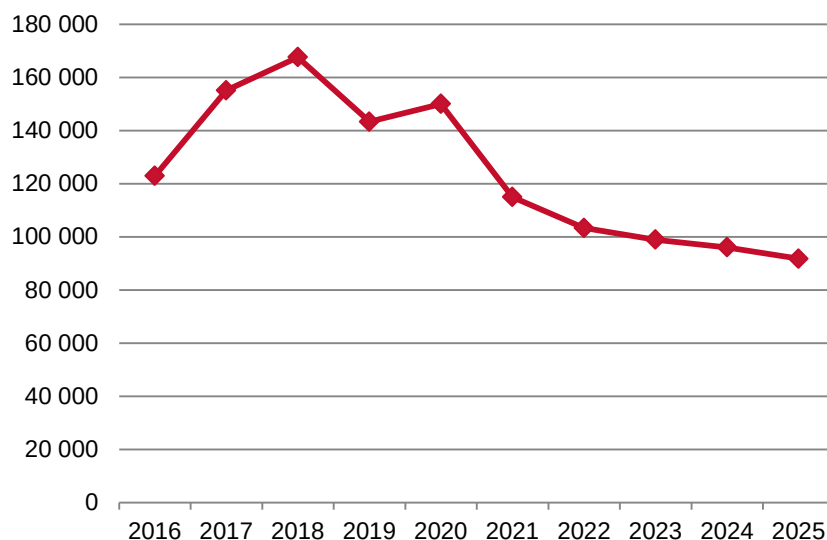
Tidsperspektivet kan ses utifrån två dimensioner. För det första måste man beakta det faktum att bostadsbyggnadsbehovet, framför allt beroende på variationer i befolkningsstillväxten, varierar över tiden. För det andra bör behovet i det korta perspektivet alltid tas med i analysen även om vi anser att byggbehovsberäkningarna ska göras på lång sikt. Det skulle kunna uttryckas som att den långsiktiga prognosen är viktig ur ett plane-

⁵³ Inkluderandet av bostadsmarknaden i modellen skulle leda till en beräkning av det efterfrågade antalet bostäder, inte behovet av dem.

ringsperspektiv medan det korta perspektivet ger information om mer överhängande problem som måste hanteras i närtid.

Låt oss börja med den första dimensionen. Att det behöver byggas ett visst antal bostäder under en längre tidsperiod är viktig information, men den behöver kompletteras med hur behovet fördelas över perioden.

Figur 8. Prognos över befolkningsförändringarna 2016-2025

Källa: SCB

Vilket illustreras i figur 8 beräknas befolkningstillväxten variera relativt mycket över den kommande tioårsperioden. Behovet av bostadsbyggande beror som diskuterats av en rad faktorer men som konstaterats är det i dagsläget demografiska förändringar som är den enskilt viktigaste faktorn. Enligt SCB:s senaste befolkningsprognos väntas Sveriges befolkning 2016–2025 öka med närmare 1,25 miljoner invånare. Av dessa individer beräknas cirka 60 procent tillkomma den första femårsperioden. Detta innebär att bostadsbyggnadsbehovet är högre under prognosperiodens inledande år än under resten av perioden.

Det andra perspektivet är – framför allt i dagens läge – kopplat till snabba skiftningar i invandringen.⁵⁴ I dagens situation då en stor del av byggbehovet uppstår utifrån en stor invandring är det även extra viktigt att studera behoven på en kortare sikt.⁵⁵ Detta kan exempelvis göras genom att göra prognoser enligt modellen i föregående avsnitt, men på ett par års

⁵⁴ Jämför diskussion i föregående kapitel angående vilka delar av befolkningsutvecklingen som är svåra att prognosticera.

⁵⁵ Att bostadsbyggandet präglas av långsiktig hållbarhet kan dock inte bortses ifrån vilket framhållits tidigare i rapporten och som återknyts till i nästa avsnitt i samma kontext.

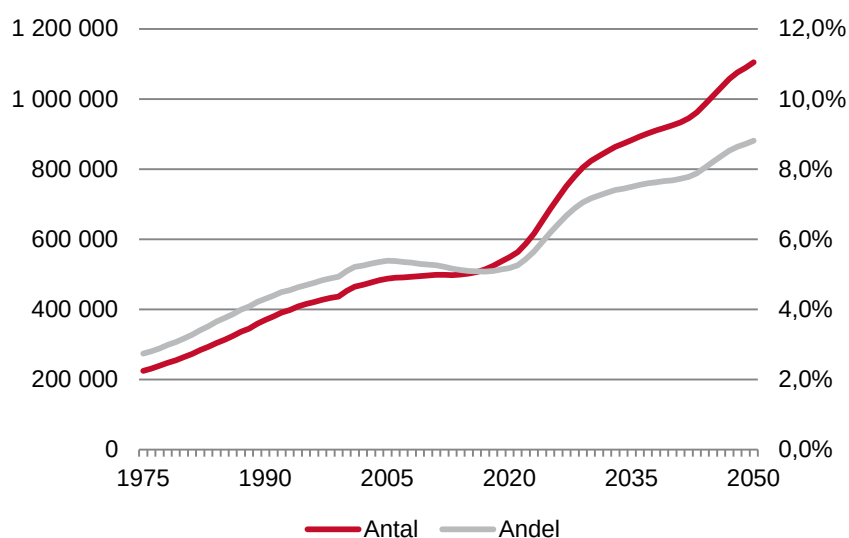
sikt. Dagens situation med lagen om kommunanvisningar gör att det kort-siktiga behovet av bostäder till icke oansenlig del styrs av politiska beslut. Här bör även Migrationsverkets prognoser över invandringen spela en stor roll i analysen.

Olika grupperns behov på bostadsmarknaden

I den tidigare föreslagna modellen tas inte hänsyn till vilka typer av bostäder – exempelvis vad gäller upplåtelseformer eller storlekar – som det behöver byggas i framtiden. En sådan beräkning skulle bygga på fler antaganden som kan antas vara mer diskuterbara. Detta till trots anser Boverket att det finns starka skäl för att inom ramen för en bedömning av framtida bostadsbyggnadsbehov följa vissa angelägna grupper för att på så vis sätta perspektiv på de siffror som modellen genererar och kanske även ge en indikation på vilken typ av bostäder det finns särskilda behov utav.

En grupp som i framtiden kommer bli viktig att följa är gruppen äldre. I figur 9 illustreras utvecklingen av antalet individer som är 80 år och äldre – emellanåt betecknas denna grupp som ”äldre-äldre”. Antalet äldre är intressant ur byggbehovssammanhang av två skäl. För det första påverkar de det kvantitativa byggbehovet särskilt mycket då hushållskvoterna i dessa grupper är höga då andelen singelhushåll av naturliga skäl är särskilt hög i dessa åldersgrupper. För det andra är utvecklingen intressant även ur en kvalitativ dimension av bostadsbyggnadsbehovet då hushållens ålder medför särskilda krav på bostadens belägenhet och beskaffenhet.

Figur 9. Personer som är 80 år och äldre. Antal (vänster skala) och andel (höger skala) av total befolkning

Källa: SCB samt egna beräkningar

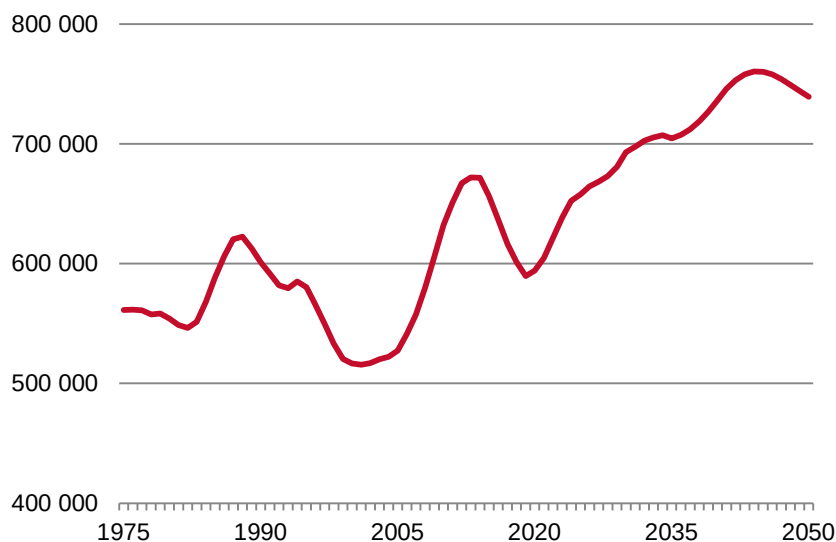
I figur 9 framgår att antalet personer som är 80 år eller äldre kommer öka kraftigt framöver. Mellan 2015 och 2030 beräknas denna grupp öka från drygt 500 000 personer till närmare 825 000 personer. Således en ökning med cirka 65 procent. Även gruppens andel av den totala befolkningen väntas öka kraftigt. Detta kan spela roll för byggbehovet på ett sätt som inte fångas upp i modellen. I många regioner – läs avfolkningsregioner – kommer det sannolikt inte att finnas något kvantitativt byggbehov.⁵⁶ Antalet äldre hushåll förutspås dock öka även i dessa regioner och de bostadsanpassningsbehov som kan uppstå kan medföra inte bara behov av ombyggnad utan kanske även nybyggnad. Dessa regioner kommer att ställas inför särskilda utmaningar och behöver följas noggrant.

En annan grupp som är viktig att följa är ungdomar. Denna grupp har som diskuterats tidigare en mycket direkt påverkan på byggbehovet då de är debutanter på bostadsmarknaden. Även om gruppen ungdomar inte på något sätt är heterogen är det en grupp som ofta har begränsade ekonomiska resurser och på så vis har svårare än många andra att klara sig på bostadsmarknaden. Den senaste tioårs-perioden har en stor del av debatten kring problemen på bostadsmarknaden handlat om just ungdomar och deras problem att etablera sig på bostadsmarknaden.

⁵⁶ I Boverket (2015) beräknas 27 av 72 FA-regioner inte ha något kvantitativt byggbehov. I dessa regioner beräknades dock antalet hushåll 75 år och äldre öka med drygt 25 procent under perioden 2011-2025.

I figur 10 framgår att toppen på den så kallade ungdomspuckeln nu passerats och antalet förväntas minska den kommande femårsperioden. Men redan om drygt tio år beräknas antalet ungdomar överstiga den tidigare toppen för att fortsätta öka fram till 2045.

Figur 10. Antalet 20–24-åringar 1975-2050

Källa: SCB

Vi nämnde tidigare att invandringen är central att följa i ett kortare perspektiv. Invandrare kan även vara viktiga att följa i ett längre perspektiv, i synnerhet asylinvandringen då denna grupp – liksom ungdomar – ofta har begränsade ekonomiska resurser. I dag är nästan 1,7 miljoner eller 17 procent av Sveriges befolkning födda utomlands. Om tio år beräknas denna siffra vara nästan 2,5 miljoner. Det kan således finnas skäl till att göra fördjupade studier angående just invandrades behov av bostäder. En fråga av särskilt stor betydelse för det framtida byggbehovet nationellt, men framför allt regionalt, är hur denna grupps flyttmönster ser ut. Dels handlar det om hur återutvandringen kommer att se ut och dels hur de nyanländas inrikes flyttmönster ser ut. Det sistnämnda är särskilt relevant i de fall nyanlända initialt hamnar i mindre regioner vilket leder till ett ökat byggbehov där, samtidigt som en del kan komma att ganska snart flytta vidare till större tillväxtregioner. Den dokumenterade kunskapen om nyanländas bostättningsmönster i Sverige är begränsad och innebär en stor osäkerhet i bostadsplaneringssammanhang. Även invandrarnas hushållsbildningsmönster kan vara värt att följa då de kan skilja sig åt från riket i övrigt och därigenom påverka framtida hushållskvoter.

Annan statistik och datakällor

Uppskattningar och prognoser över det framtida byggandet bör finnas med i en samlad analys då det ger en indikation om huruvida en aktuell situation är på väg att förvärras eller förbättras. I årets Bostadsmarknadsenkät, BME, räknar kommunerna med att cirka 69 000 bostäder påbörjas under 2016, motsvarande siffra för 2017 är cirka 77 000.⁵⁷

Som nämnts tidigare är den långa sikten viktig för planering av bostäder. Men kortsiktiga bedömningar över byggandet är också viktig information i den händelse akuta problem uppstår och i vilken mån dessa kan hanteras utifrån marknadens byggande eller i vilken mån dessa bostäder kan tillhandahållas genom andra lösningar.

Ur ett planeringsperspektiv vore det önskvärt att kunna följa utvecklingen över antalet bostäder i befintliga detaljplaner. I dagsläget finns inga sådana möjligheter då ett centralt register över dessa saknas. Pågående arbeten med att digitalisera planprocessen skulle kunna bidra till att möjliggöra en nationell databas där denna typ av information finns samlad.⁵⁸

Vidare finns det en lång rad statistik och analyser som kan vara användbara för att göra bedömningar av det framtida bostadsbyggnadsbehovet. Det kan exempelvis gälla statistik och analyser rörande hushållens ekonomi, flyttmönster och migration.

Ytterligare analyser

Utifrån den valda beräkningsmodellen finns det flera möjligheter att utvidga analysen genom att testa olika scenarier utifrån de i modellen ingående variablerna. Exempel på nationell nivå är andra scenarier vad gäller befolkningsprognosen. På regional nivå kan alternativa scenarier göras, till exempel när det gäller ändrad hushållsbildning eller särskilda antaganden om arbetsmarknaden. Utifrån den förordade modellen går det alltså att göra flera olika scenarier med utgångspunkt i eventuella åtgärder som skulle påverka byggbehovet.⁵⁹ Det är även möjligt att göra beräkningar av vilken typ av bostäder som behövs eller fokusera på utvalda grupper genom utvidgning av modellen.

⁵⁷ Det bör i sammanhanget påpekas att kommunernas bedömningar historiskt överskattat det framtida byggandet. Boverkets prognos över antalet påbörjade bostäder är 64 000 för år 2016 och 67 000 för år 2017. I dessa siffror ingår även en mindre del bostäder som tillkommer genom ombyggnad (Boverket, 2016b).

⁵⁸ Se exempelvis Statskontoret (2014) för diskussioner angående en digitaliserad planprocess.

⁵⁹ Utifrån beskrivningen av rAps i Tillväxtanalys (2016) beskrivs policyval som kan göras för att ge olika scenarier.

I andra länder används byggbehovsprognoser som underlag till en rad beslut rörande migration, ekonomi och inte minst bostadsplanering. Behovsprognoser används även för att få information om hur offentliga utgifter bör dimensioneras, användas och utformas för att få den önskade effekten. Det går även att få underlag, utöver kvantiteten av bostäder och dess utveckling, när det gäller typ av bostäder, bostäder till de med lägre inkomster, hyror, transporter, bostadsbidrag, planera lokal service och markanvändning. (DCLG, 2010a, Cambridgeshire county council, 2013, Holmans, 2013, Rathge m.fl., 2012, Ruud m.fl., 2013 och Schmuecker, 2011)

Avslutande reflektioner

Avslutningsvis kan konstateras att det i dagsläget troligen är extra svårt att dra alltför långtgående slutsatser av en långsiktig bedömning av bostadsbyggnadsbehovet. Detta beror till största delen på situationen i vår omvärld. Men givet en stabilare situation i världen omkring oss och möjligen i förening med ökad precision i prognoserna, mer fullständiga register och liknande, kan även detta komma att förändras.

En del i Boverkets uppdrag är att se över om den tidigare använda metoden i något avseende bör revideras för att leverera resultat som är robusta som underlag för olika tänkbara reformer. Boverket har inte funnit skäl att revidera metoden mer än i några mindre detaljer. Detta redogjordes för mer ingående tidigare i detta kapitel. Ett av skälen är att utan en viss reform i åtanke är det inte möjligt att säga att en viss typ av metod skulle vara mer lämpad att använda än någon annan. Men om det skulle vara fallet att effekterna av en specifik reform ska undersökas är det givetvis möjligt att en modifierad modell eller eventuellt en annan modell vore mer lämplig. Se även avsnittet angående varför olika länder gör behovsprognoser i bilaga ett.

Vi vill även påpeka att kontinuerlig utvärdering och utveckling är centralt. Det är inte lämpligt att besluta i detalj hur bedömningar bör göras och sedan hålla fast vid detta utan att kritiskt granska huruvida det är rimligt. Innevarande avsnitt inleddes med ett konstaterande att vad som bör ingå i en analys av framtida bostadsbyggnadsbehov kan – beroende på aktuella problem – variera över tiden. På samma sätt bör såväl antaganden i modellen som metod- och modellvalen i sig också kunna omprövas.

Bostadsbyggande och samhällsekonomisk utveckling

I Boverkets uppdrag ingår att överväga möjligheterna att koppla beräkningarna och resultaten till nationalräkenskaperna för att därigenom skapa en starkare koppling mellan bostadsbyggande, samhällsekonomisk utveckling och statens budget.

Bostadssektorn utgör en central del av svensk ekonomi. Tillsammans med exempelvis arbetsmarknaden och hälso- och sjukvården är bostadsmarknaden ett område som på ett mycket konkret sätt berör alla människor. Bostadsinvesteringarna har ökat de senaste åren och 2015 utgjorde de preliminärt 4,4 procent av BNP och omsatte drygt 187 miljarder svenska kronor. Ökningen fortsätter och enligt preliminära siffror för första halvåret 2016 är bostadsinvesteringarna närmare 107 miljarder motsvarande 4,9 procent av BNP.⁶⁰

Bostädernas långa livslängd och geografiska orörlighet kan få till konsekvens att bostadsinvesteringar som dikterats av kortsiktiga marknadsförhållanden visar sig felaktiga i ett längre perspektiv med betydande samhällsekonomiska förluster som följd. Bostäder är infrastruktur och tillgång på bostäder är nödvändig för att individer ska kunna etablera sig och utveckla sina liv, men också för att arbetsmarknaden ska fungera och att samhällets ekonomiska tillväxt ska fortgå. Frågan om hur stort det framtida behovet av bostäder är, samt var detta behov är lokaliserat, är således av stor betydelse för samhällsekonomin, även om bostäder på en marknad produceras för efterfrågan och inte i förhållande till behoven.

Boverket anser dock att det inte finns några skäl till att på något direkt sätt koppla bostadsbyggnadsbehovsprognoser till nationalräkenskaperna i dagsläget. Det finns framför allt två orsaker till detta. Nationalräkenskaperna är först och främst bakåtblickande medan en prognos har det motsatta tidsperspektivet. Till yttermera visso är detta en prognos över bostadsbyggnadsbehovet och inte en prognos över vad som faktiskt kommer att byggas.⁶¹

⁶⁰ Enligt Konjunkturinstitutets prognos fortsätter ökningen 2017 till drygt fem procent av BNP.

⁶¹ Vad gäller prognoser över det framtida bostadsbyggandet och dess påverkan på BNP görs i dagsläget detta av Konjunkturinstitutet. Dessa prognoser är dock på kort sikt, ett till två år.

Men nationalräkenskaperna ger en bild av strukturen i byggbranschen som man kan utgå från vid andra typer av analyser. Ett exempel på detta är om statsmakten anser att ett beräknat behov bör uppfyllas och att marknaden själv inte mår med detta. Man skulle då kunna koppla behovet av bostadsbyggandet till hur strukturen i branschen ser ut idag och analysera vad som krävs för att produktionen i branschen ska kunna öka till en önskvärd nivå. Vidare skulle kunna studeras vilka insatser och åtgärder som behövs för att målet ska nås. Vilka sektorer är de trånga sektorerna och vad kan göras för att uppnå behovet?

Denna typ av analyser ser dock Boverket inte som att de faller inom ramen för ett arbete med bedömningar över det framtida bostadsbyggnadsbehovet.

Organisering, reglering och kostnader

Organisering och reglering

Såsom framgår i kapitel fyra föreslår Boverket att myndigheten bör vara ansvarig för bedömningar av bostadsbyggnadsbehovet. Av förordningen (2012:546) med instruktion för Boverket framgår bland annat att Boverket har ansvar för frågor som rör byggande och boende (1 §). Vidare framgår att Boverket särskilt ska aktualisera statistik, följa och analysera utvecklingen på bostadsmarknaden, såväl i nationellt perspektiv som på regional nivå (3 § 6). Boverket ska också bistå regeringen med analyser och utredningar inom sitt verksamhetsområde (4 §). Boverket ska även ur ett nordiskt perspektiv aktualisera och följa såväl statistik som analyser med inriktning på bostadsmarknader och byggande (10 §).

Boverket anser det vara lämpligt att aktuellt uppdrag i första hand synliggörs och framgår av Boverkets instruktion. Det är härvid möjligt att uppdraget redan idag kan anses falla inunder instruktionen. Boverket föreslår emellertid att uppdraget särskilt omnämns i instruktionen tillsammans med uppgift om till vem och med vilket intervall uppdraget ska rapporteras. Förslagsvis kan man formulera uppdraget på följande eller liknande vis: ”Boverket ska (även) årligen i en skriftlig rapport redovisa sin bedömning av bostadsbyggnadsbehovet. Rapporten ska lämnas till regeringen.”

Eventuellt kan det finnas skäl att ta ställning till om andra myndigheter behöver åläggas någon form av uppdrag med krav på leverans av uppgifter eller statistik till Boverket så att myndigheten kan fullfölja sitt uppdrag.

Kostnader

Boverket bedömer de årliga kostnaderna för framtagande av bedömningar av bostadsbyggnadsbehovet till mellan 1 och 1,5 miljoner kronor i 2016 års penningvärde. Dessa kostnader består till större delen av Boverkets arbete med beräkningar och analyser. Inköp av statistik beräknas kosta mellan 100 000 och 150 000 kronor.

Eventuellt arbete hos framförallt SCB med förbättringar av register och prognoser är inte inkluderat i ovanstående kostnadsberäkning. Den typ av analyser som diskuteras i kapitel 4 under rubriken ”ytterligare analyser” ingår inte heller i ovanstående kostnadsberäkning.

Referenslista

- Almström, P., Anderstig, C., Lagnerö, M., 2015. Bostadsmarknaden - en komplex väg från teori till praktik (Nr. 1:2015). SLL, Stockholm.
- Armstrong, J.S., 2001. Principles of forecasting: a handbook for researchers and practitioners. Springer Science & Business Media.
- Barker, K., 2004. Review of housing supply: delivering stability : securing our future housing needs : final report : recommendations. H.M.S.O., Norwich.
- Bengtsson, B., 1992. Bostadsbrist-på marknaden och i politiken. Statens institut för byggnadsforskning (IBF), Gävle.
- Boverket, 2016a. Reviderad prognos över behovet av nya bostäder till 2025 (Nr. 2016:18). Karlskrona.
- Boverket, 2016b. Boverkets Indikatorer (Nr. 2). Karlskrona.
- Boverket, 2015. Behov av bostadsbyggande - Teori och metod samt en analys av behovet av bostäder till 2025 (Nr. 2015:18). Boverket, Karlskrona.
- Boverket, 2007. Regional byggbehovsanalys 2003-2020 - en resultatrapport. Karlskrona.
- Boverket, 2004. Efterfrågeanalys för bostäder i Stockholm - Mälardalenregionen, i: Bo Lokalt - Planera Regionalt. Boverket, Karlskrona.
- Boverket, 2002. Bostadsmarknaden i Skåne - behov, strategier och utvecklingsmöjligheter. Karlskrona.
- Boverket, 2000. Bostadsbyggande i tillväxtregionerna - möjligheter och hinder. Karlskrona.
- Boverket, 1996. Efterfrågan på bostäder i landets regioner 1996-2010 (Nr. 1996:3). Karlskrona.
- Boverket, 1995. Regional efterfrågeanalys (Nr. 1995:9). Karlskrona.
- Cambridgeshire county council, 2013. Population, housing and employment forecasts.
- Cigdem, M.R., Wood, G.R., Ong, R., 2015. Australian demographic trends and their implications for 164, 44.
- Cornwall Local Plan, 2013. Housing Backlog and Shortfall.
- DCLG, 2016. Guidance - Housing and economic development needs assessments. Planning Practice Guidance. [<http://planningguidance.communities.gov.uk/blog/guidance/housing-and-economic-development-needs-assessments/>], (2016-10-03).
- DCLG, 2014. Housing and economic development needs assessments - Methodology: assessing housing need. [<http://planningguidance.communities.gov.uk/blog/guidance/housing-and-economic-development-needs-assessments/methodology-assessing-housing-need/>], (2016-10-03).
- DCLG, 2010a. Estimating housing need. Department for Communities and Local Government.
- DCLG, 2010b. Geography of housing market areas. Department for Communities and Local Government.

- Fischhoff, B., 2001. Learning from experience: Coping with hindsight bias and ambiguity, in: *Principles of Forecasting*. Springer, sid. 543–554.
- Haas, A., Osland, L., 2014. Commuting, migration, housing and labour markets: complex interactions. *Urban Studies* 51, sid 463–476.
- Hansen, J.Z., Stephensen, P., Kristensen, J.B., 2013. Modeling household formation and housing demand in Denmark using the dynamic microsimulation model smile. *Danish Rational Economic Agents Model, DREAM*.
- Heath, S., 2014. Housing demand and need (England) (Nr. SN06921), House Commons Library. London.
- Hincks, S., Wong, C., 2010. The spatial interaction of housing and labour markets: commuting flow analysis of North West England. *Urban Studies* 47, sid. 620–649.
- Holmans, A., 2013. New estimates of housing demand and need in England, 2011 to 2031. *Town & Country Planning Tomorrow Series Paper 16*.
- Länsstyrelsen i Västra Götalands län, 2015. Bostadsbehov, planeringsläge och bostadsbyggande i Västra Götalands län (Nr. 2015:53).
- Magnusson, L., 1994. Omflyttning på den svenska bostadsmarknaden: en studie av vakanskedjemodeller. Uppsala Universitet, Kulturgeografiska institutionen.
- Marquez, N., Selda Jr, G., Magtulis, M.A., Castillo, P.G., Ramos, E., 2010. Improved National Framework on Housing Needs and Housing Needs Estimation.
- Migrationsverket, 2016. Verksamhets- och utgiftsprognos - Oktober 2016.
- Nationalencyklopedin, 2016a. prognos.
[<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/prognos>]
- Nationalencyklopedin, 2016b. scenario.
[<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/scenario>]
- Parkin, M., Powell, M., Matthews, K.G.P., 2007. *Economics*. Addison-Wesley.
- PAS, 2013. Ten principles for owning your housing number finding your objectively assessed needs.
- Rathge, R., Danielson, R., Deal, C., Ericksson, K., Lazarus, J., Olson, K., Schwarzwalthner, K., Wiertzema, A., 2012. 2012 North Dakota Statewide Housing Needs Assessment: Housing Forecast. Center for Social Research, North Dakota State University, Fargo.
- Rönnerberg, M., 2002. Staten fick Svarte Petter: en ESO-rapport om bostadsfinansieringen 1985-1993: rapport till Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi. Fritzes offentliga publikationer.
- Ruud, M.E., Barlindhaug, R., Nørve, S., 2013. Fremtidige boligbehov.
- SCB, 2016a. Sveriges framtida befolkning 2016-2060 (Nr. BE18SM1601), Demografiska rapporter. SCB.
- SCB, 2016b. Preliminär Befolkningsstatistik 2016 (Nr. BE0101). SCB.
- SCB, 2016c. Ombyggnad och rivning av flerbostadshus 2016 (Nr. BO0102). SCB.
- SCB, 2015a. På egna ben - En beskrivning av ungas flytt från föräldrahemmet (Nr. 2015:3).

- SCB, 2015b. Sveriges framtida befolkning 2015-2060 (Nr. 2015:2), Demografiska rapporter. SCB.
- SCB, 2015c. Befolkningsframskrivningar 2015-2060 (Nr. BE0401). SCB.
- SCB, 2015d. Bostadsbestånd 2015 (Nr. BO0104). SCB.
- SCB, 2015e. Hushållens boende 2015 (Nr. HE0111). SCB.
- Schmuecker, K., 2011. The good, the bad and the ugly. Housing demand 2025.
- Socialministeriet, 2006. Den almene boligsektors fremtid.
- Statskontoret, 2014. Från analog till digital - Insatser för att främja en digital planprocess (Nr. 2014:3). Stockholm.
- Tillväxtanalys, 2016. Modellbeskrivning - Version 5.01 (Nr. 2013/015).
- Tillväxtanalys, 2015. Funktionella analysregioner - revidering 2015 (Nr. 2015:22).
- Welsh Assembly Government, 2011. Household projections across the UK - Technical Report.
- Yates, J., Hendig, H., Phillips, B., Milligan, V., Tanton, R., 2008. Sustaining fair shares: the Australian housing system and intergenerational sustainability. AHURI.
- Örstadius, K., 2016. Därför tar det tio år att bygga lägenheter. Dagens Nyheter. Publicerad 2016-07-31.

Bilaga 1 Beräkningar av byggbehov i andra länder

Den här bilagan kommer att översiktligt gå igenom hur och varför några andra länder gör byggbehovsprognoser. Vi kommer inte gå in närmare på de specifika modellerna utan fokuserar mer på frågor som vad de används till och hur de har hanterat vissa frågor som uppstår när en byggbehovsprognos ska göras, exempelvis rörande antaganden som görs i modellerna. För mer ingående beskrivning och tekniska detaljer hänvisas till de referenser som finns angivna.

Varför gör andra länder byggbehovsprognoser?

En anledning till att många länder gör byggbehovsprognoser är att obalanser på bostadsmarknaden innebär samhällsekonomiska kostnader. Samtidigt är bostäder en mänsklig rättighet som är fundamentalt knuten till den ekonomiska och sociala hållbarheten. (Barker, 2004)

Det är viktigt att göra bedömningar av det framtida byggbehovet eftersom ett för lågt utbud av bostäder:

- Bidrar till större makroekonomiska risker och hindrar arbetskraftens flexibilitet. Det gör att den ekonomiska tillväxten hämmas,
- leder till större sociala och ekonomiska klyftor mellan de som kan få en bostad och de som inte kan, (Barker, 2004)
- leder till att familjebildande skjuts upp, arbetslivet påverkas och att boendesituationen präglas av osäkerhet. (Cornwall Local Plan, 2013)

För att möta olika bostadsbehov planerar därför flera länder det framtida bostadsbyggandet utifrån en beräkning av det framtida behovet av bostäder. I exempelvis England fordrar NPPF (National Planning Policy Framework) att de lokala myndigheterna ska möta ett objektivet bedömt behov av bostäder. Detta behov delas dels in i bostadsbehov för särskilda grupper (social/affordable housing) samt det som kan efterfrågas på den ordinarie marknaden. För att kunna uppfylla detta används bostadsbehovsprognoser som underlag i de lokala myndigheternas planering. (PAS, 2013) Tidigare beräknades behovet av bostäder på nationell och regional nivå. Den regionala myndigheten fördelade sedan ut behovet på kommunerna i regionen. Varje kommun skulle sedan planera för det förväntade

behovet. Den regionala planeringen togs senare bort men kommuner måste fortfarande planera för objektivet förväntat behov. Metoden för detta är inte fastställd men det finns en standardmetod som rekommenderas. Kommunerna får alltså välja själva vilken metod de vill använda, men det anges att metoden ska vara baserad på evidens och att kommunen kan motivera varför de avviker från den rekommenderade metoden. (DCLG, 2016 och Heath, 2014)

Andra länder där beräkningar av det framtida byggbehovet görs är exempelvis Danmark, Norge, Finland, England, USA, Canada, Australien och Tyskland. Vi anger nedan några exempel på vad bedömningarna av bostadsbehovet används till för policyrelevanta frågeställningar.

Den huvudsakliga tanken med bostadsbehovsprognoser i England och Skottland är att prognosen ska ingå som en del i en helhetsbedömning av framtida behov och efterfrågan på bostäder, även på regional nivå. I Nordirland och Wales används prognoserna som den huvudsakliga källan till information om framtida bostadsbehov. (Welsh Assembly Government, 2011)

Anledningen till att byggprognosen för det mesta ingår som en del i en helhetsbedömning är att bostadsbehovsprognoser inte är en exakt vetenskap och punktestimat inte är att förvänta sig. Det finns således ingen enskild metod som kommer att ge ett definitivt svar på hur många bostäder som behöver byggas. (DCLG, 2014)

Beslutsfattare kan behöva bedömningar av både det nuvarande och framtida behovet av bostäder av flera olika skäl. Behovsbedömningarna kan användas för att få en uppfattning om hur bostadsmarknaden liksom arbetsmarknaden fungerar. Behovsprognoser kan även ge information om hur offentliga utgifter bör dimensioneras, användas och utformas för att få den önskade effekten. Syftet med byggbehovsberäkningarna är att ge underlag till de bästa policyåtgärderna. Det huvudsakliga skälet ses ofta som att ge underlag när det gäller kvantiteten av bostäder och dess utveckling, dock kan även modeller ge underlag när det gäller typ av bostäder, regional fördelning, bostäder till de med lägre inkomster, hyror, transporter, bostadsbidrag samt även för att kunna planera lokal service, den lokala myndighetens ekonomi och markanvändning. (DCLG, 2010a, Cambridgeshire county council, 2013, Holmans, 2013, Rathge m.fl., 2012, Ruud m.fl., 2013 och Schmuecker, 2011)

I Australien finns det två exempel där det framtida bostadsbehovet har prognostiserats. Utgångspunkten i dessa bedömningar är stöd till bostadsmarknaden och hur det påverkar inter-generationell hållbarhet. I Ya-

tes med flera (2008) används prognosen som underlag för hur bostadspolitiken ska kunna göra det möjligt att ge framtida generationer samma möjligheter på bostadsmarknaden som de nuvarande generationerna. Cigdem med flera (2015) undersöker hur den åldrande befolkningen kommer att påverka kostnaderna för stöd till bostadsmarknaden och riskerna för det nuvarande pensionssystemet.

Tidshorisont

Enligt principerna om befolkningsprognoser ökar prognosavvikelsen med tiden. Det beror på att det kan finnas felaktiga antaganden angående framtida fertilitet, mortalitet och migration. Dessa fel förstärks över tid. (Armstrong, 2001 och Cigdem m.fl., 2015) Runt 25 år är en vanlig tidshorisont för bedömningar av det framtida bostadsbehovet. I England finns det verktyg där kommunerna själva kan göra byggbehovsberäkningar där de själva bestämmer tidsramen vilket gör att tidshorisonten varierar mellan kommuner. De byggbehovsprognoser vi sett har pekat på en tidshorisont på mellan 15-40 år. I Norge är det flera aktörer som gör prognoser, ofta rör det sig om kommuner som gör egna prognoser med varierande tidshorisont.

Tabell B1 Tidshorisont för byggbehovsprognoser i andra länder

Prognosperiod (år)	15	20	25	40
Storbritannien			X	
Nordirland	X			
Skottland			X	
Wales			X	
Australien		X		X
Norge		X	X	X

Hur hanteras en initial brist?

Behovet av bostäder delas ofta in i två delar, det behov som uppkommer och det som redan uppkommit, alltså en bostadsbrist redan i utgångsläget (benämnt "backlog need"). (DCLG, 2010a; Holmans, 2013)

Det finns två olika sätt att se på det uppdämda behovet. Det första sättet är att hushållsprognoser tar hänsyn till det uppdämda behovet och därför behöver ingen hänsyn tas till den nuvarande bristen, det vill säga att nya hushållsprognoser automatiskt tar hänsyn till det uppdämda behovet genom att den senaste statistiken används. Det är således ingen idé att ta hänsyn till ett uppdämt behov. Det andra sättet att se på det är att bristen lett till att familjebildningar inte har genomförts som förväntat om det

funnits bostäder tillgängliga. Därför behöver en byggbehovsprognos ta hänsyn till uppdämt behov eftersom det annars föranleder att hushållsprognosen bygger på data som inte reflekterar det verkliga behovet. Den nuvarande bristen bör således inkluderas i en prognos av framtida bostadsbehov. (PAS, 2013)

Det finns olika metoder för att bedöma det uppdämda behovet av bostäder. En metod är att anta att det råder jämvikt på bostadsmarknaden vid en viss tidpunkt, och att det uppdämda bostadsbehovet kan fastställas genom att ställa befolkningstillväxten mot det faktiska byggandet. Resultatet är alltså avhängigt av att det råder jämvikt på marknaden och att den jämvikten är önskvärd framgent.

En annan metod är att dela upp bostadsmarknaden i två delar. En där hushåll själva kan tillgodose sitt bostadsbehov, och en där hushållen behöver någon form av stöd eftersom deras bostadssituation inte är tillfredsställande utifrån givna normer. Utifrån dessa givna villkor kan sedan bostadsbehovet beräknas för båda grupperna. Den nuvarande bristen för den gruppen som förväntas klara sig utan stöd är noll medan den nuvarande bristen för de som inte klarar sig utan stöd är antalet hushåll som bor under förhållanden som inte möter upp till normen.

Exempel på förhållanden som leder till att hushållet behöver hjälp för att klara av sin boendesituation är trångboddhet, osanitära boendeförhållanden, osäkra boendeförhållanden, sociala behov, inneboende, orimlig boendeutgift, etcetera. (DCLG, 2010a och Holmans, 2013)

Efter att det uppdämda behovet har beräknats läggs det till det prognostiserade byggbehovet. Även här finns det olika sätt att behandla det uppdämda behovet. Residualmetoden ("Liverpool") fördelar ut det uppdämda behovet jämnt över hela prognosperioden medan en annan metod ("Sedgefield") gör behovsprognosen framtung genom att fördela ut det uppdämda behovet på de första fem åren. (PAS, 2013)

Buffert av bostäder

NPPF fordrar att de lokala myndigheterna planerar för och tillhandahåller en buffert motsvarande fem procent av bostadsbehovet. Detta för att förbättra valmöjligheten, öka konkurrensen om mark och att det ska finnas en ordentlig marginal för att utbudet ska vara adekvat. Dessa fem procent ska inte ses som något som ligger som ett tillägg till byggbehovet. Det är i stället en del av produktionen som är tidigarelagd från ett framtida behov. Detta gör att det även finns en marginal i att det framtida byggandet inte behöver följa prognosen exakt. I regioner som historiskt sett produce-

rat för få bostäder ligger bufferten i stället på 20 procent. (Heath, 2014 och PAS, 2013)

Regional nivå

Byggbehovsprognoser i andra länder bryts ned på regionnivå. Ofta är det regionala nivåer som motsvarar de svenska kommunerna. Dock bör det påpekas att även om det är motsvarande de svenska kommunerna rent administrativt är det inte säkert att de regionala avgränsningarna har samma förhållande till arbets- och bostadsmarknader som det är i Sverige.

I Norge använder man två modeller (PANDA och KOMPAS) för att beräkna byggbehovet. PANDA är en fylkeskommunal modell, motsvarande länsnivå, som kan brytas ned på kommunnivå. KOMPAS är en kommunmodell som kan brytas ned på delområden i kommunen. (Ruud m.fl., 2013)

I England finns det flera modeller. Modellerna tas fram ner till kommunnivå (local authority). (DCLG, 2010a, Schmuecker, 2011 och Welsh Assembly Government, 2011)

Även i Danmark finns det flera modeller. De utgår från större geografiska indelningar (amt) som kan bestå av flera kommuner (Socialministeriet, 2006). Medan en annan (Hansen m.fl., 2013) använder sig av större regioner som motsvarar Sveriges län (landsdele).

Periodicitet

Det mest förekommande är att byggbehovsprognoser görs vartannat år. Motiven till att de görs med detta intervall är för att byggbehovsprognosen ska stämmas av mot eventuella förändringar i befolkningsprognosen. I England pekar man även på vikten av att regelbundet övervaka byggbehovsprognoserna för att utvärdera utfallet och hålla den aktuell för att ta hänsyn till eventuella förändringar i indata. (PAS, 2013 och Welsh Assembly Government, 2011) Det förekommer även mer sporadiska byggbehovsprognoser i Kanada och Australien. I Norge är det som sagt flera aktörer som gör prognoser vilket gör att frekvensen varierar.

Resurser

Ett av de länder som satsar mycket på bostadsbehovsprognoser är England där prognoser gjorts över längre tid. Den metod som används där utvecklades i en forskningsrapport som beställdes 2008 av departementet

som handhar boendefrågor.⁶² Målet med utvecklingen av modellen var en modell som kunde göra bedömningar av bostadsbehov nationellt och på regional nivå. Modellen skulle ge skattningar i nutid och prognoser för längre tidsperioder. Modellen skulle bygga på toppmoderna modelleringsmetoder och vara flexibel för att olika policyscenarier ska kunna bedömmas. (DCLG, 2010a)

Modeller

Tidigare modeller har enligt DCLG (2010a) kunnat delas in i fyra olika metodinriktningar.

1. Den första metoden är en demografisk modell som bygger på att det är antalet och sammansättningen av den framtida befolkningen som bestämmer behovet av bostäder.
2. Den andra metoden utvecklades av Cambridge University's Department of Applied Economics (DAE). Den är mer utvecklad och inkluderar både huspriser och hushållsbildning.
3. Den tredje metoden kan ses som en prisrimliga-bostäders-behovsansats. Metoden är inriktad på det tillkommande behovet av subventionerade bostäder.
4. Den fjärde metoden använder delar av de tidigare metoderna men som inte inkluderar beteendemässiga förändringar med hänsyn till migration, huspriser, et cetera.

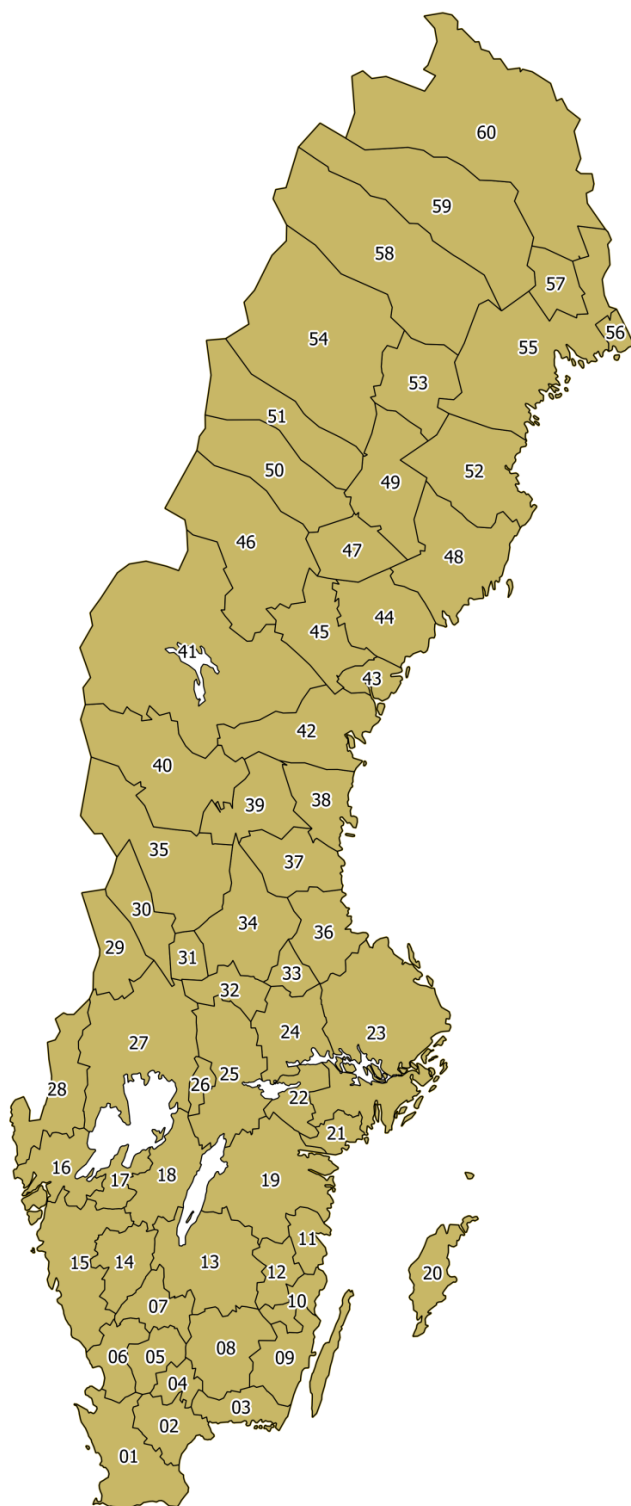
Utifrån detta utvecklade DCLG i England en ny metod som skulle utveckla de tidigare metoderna för hur behovet av bostäder ser ut och hur det påverkas av en rad faktorer på regional nivå. Samtidigt skulle modellen vara relativt enkel att använda. Resultatet blev en simuleringsmodell där man modellerade in olika beteenden och olika policyrelevanta ingångsvärden som kunde ändras för att testa olika utfall. (DCLG, 2010a) England använde tidigare en annan officiell modell som fortfarande används, i lite olika varianter, i Wales, Skottland, och Nordirland. Modellen har även använts i England även efter tillkomsten av den nya. Modellen bygger på två steg varav det första är det som primärt används i bedömningarna av bostadsbehovet. I det första beräknas det framtida behovet av bostäder för att i nästa steg göra bedömningar av vilka typer av bostäder som behövs. (Schmuecker, 2011 och Welsh Assembly Government, 2011)

⁶² Department for Communities and Local Government.

Även Australien och Danmark har använt simuleringsmodeller för att bedöma framtida behov av bostäder. I Australien har det främst varit inriktat mot behovet av prisrimliga bostäder. (Cigdem m.fl., 2015 och Yates m.fl., 2008). I Danmark har man använt två olika modeller. I Socialministeriet (2006) användes i princip en modell enligt den första metoden ovan medan Hansen m.fl. (2013) använder sig av en mikrosimuleringsmodell för att beräkna det framtida behovet av bostäder.

I Norge finns det, som tidigare nämnts, två modeller för att beräkna det framtida byggbehovet. Båda modellerna baseras på befolkningsutveckling och hushållskvoter på region- och kommunnivå. Utifrån detta beräknas behovet av bostäder per kommun och typ av bostad. (Ruud med flera., 2013)

Bilaga 2 Tillväxtanalys FA-regioner

Nummer	FA-region
1	Malmö-Lund
2	Kristianstad-Hässleholm
3	Karlskrona
4	Älmhult-Osby
5	Ljungby
6	Halmstad
7	Värnamo
8	Växjö
9	Kalmar
10	Oskarshamn
11	Västervik
12	Vimmerby
13	Jönköping
14	Borås
15	Göteborg
16	Trollhättan-Vänersborg
17	Lidköping-Götene
18	Skövde-Skara
19	Linköping-Norrköping
20	Gotland
21	Nyköping-Oxelösund
22	Eskilstuna
23	Stockholm
24	Västerås
25	Örebro
26	Karlskoga
27	Karlstad
28	Västlandet
29	Torsby
30	Malung-Sälén
31	Vansbro
32	Ludvika
33	Avesta-Hedemora
34	Falun-Borlänge
35	Mora
36	Gävle
37	Bollnäs-Ovanåker
38	Hudiksvall
39	Ljusdal
40	Härjedalen
41	Östersund
42	Sundsvall
43	Kramfors
44	Örnsköldsvik
45	Sollefteå
46	Strömsund
47	Åsele
48	Umeå
49	Lycksele
50	Vilhelmina
51	Storuman
52	Skellefteå
53	Arvidsjaur
54	Arjeplog
55	Luleå
56	Haparanda
57	Övertorneå
58	Jokkmokk
59	Gällivare
60	Kiruna

Bilaga 3 Regeringsuppdraget

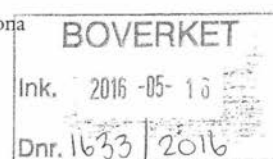
Näringsdepartementet

Regeringsbeslut

V 7

2016-05-04

N2016/03324/PUB

Boverket
Box 534
371 23 Karlskrona

Uppdrag att lämna förslag till hur bedömningar av bostadsbyggnadsbehovet ska göras

Regeringens beslut

Regeringen uppdrar åt Boverket att i samråd med Statistiska centralbyrån (SCB) och efter hörande av Tillväxtanalys lämna förslag till hur framtagandet av återkommande bedömningar av bostadsbyggnadsbehovet i hela landet ska organiseras, finansieras och regleras.

Av förslaget ska framgå:

- med vilken periodicitet bedömningar av bostadsbyggnadsbehovet ska göras,
- i vilken geografisk indelning bostadsbyggnadsbehovet ska bedömas så att hänsyn tas till behovet i olika delar av landet; sambandet mellan bostadsmarknad och arbetsmarknad ska ligga till grund för förslaget i denna del,
- vilken offentlig statistik som behövs som underlag för bedömningarna, och eventuella behov av förändringar i insamlingen av offentlig statistik,
- vilken eller vilka myndigheter som bör ansvara för beräkningar av bostadsbyggnadsbehovet,
- kostnaderna för framtagandet och hur dessa kostnader bör finansieras, och
- hur uppdraget till den eller de ansvariga myndigheterna bör regleras.

Boverket får för uppdraget använda 250 000 kronor under 2016. Kostnaderna ska belasta utgiftsområde 18, anslaget 1:1 Bostadspolitik utveckling, anslagsposten 1 Bostadspol. utv. - del till KamK. Medlen utbetalas engångsvis efter rekvisition ställd till Kammarkollegiet senast den 1 december 2016. Redovisning av förbrukade medel och återbetalning av medel som eventuellt inte förbrukas ska ske till Kammar-

Postadress
103 33 Stockholm
Besöksadress
Mäster Samuelsgatan 70

Telefonväxel
08-406 10 00
Telefax
08-411 36 16

E-post: n.registrator@regeringskansliet.se

2

kollegiet senast den 15 mars 2017. Rekvisition och redovisning ska hänvisa till det diarienummer som detta beslut har.

Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) senast den 23 december 2016.

Skälen för regeringens beslut

Boverket publicerade i februari 2015 rapporten Behov av bostadsbyggande (rapport 2015:18). I rapporten beskrivs en metod för att beräkna behovet av nya bostäder med utgångspunkt från antaganden om framtida hushållsutveckling. I oktober 2015 publicerade Boverket en beräkning av bostadsbyggnadsbehovet fram till 2025 baserad på metoden.

Boverket har som underlag för sina beräkningar använt befolkningsprognoser från SCB som brutits ned på kommunnivå. För antaganden om hushållsbildning används data från urvalsundersökningen Hushållens ekonomi som utförs av SCB. Även uppgifter om bostadsbyggande, rivningar och lediga lägenheter hämtas från SCB. Resultaten redovisas på funktionella analysregioner (FA-regioner) som Tillväxtanalys definierar via analyser av pendlingsmönster. Kvaliteten på Boverkets beräkningar är beroende av kvaliteten på de data som ingår i beräkningarna. För att kunna göra återkommande och jämförbara bedömningar av bostadsbyggnadsbehovet krävs, oavsett metod, att det finns tillgång till data av känd kvalitet och aktualitet.

Det finns anledning att överväga om Boverkets metod i något avseende bör revideras för att leverera resultat som är robusta som underlag för olika tänkbara reformer. Det finns också anledning att överväga möjligheterna att koppla beräkningarna och resultaten till nationalräkenskaperna för att därigenom skapa en starkare koppling mellan bostadsbyggande, samhällsekonomisk utveckling och statens budget. Med en sådan ansats kan fler myndigheter än Boverket behöva delta i arbetet med analys och beräkningar.

Sammanfattningsvis bedömer regeringen att det fortlöpande kommer att finnas behov av ett underlag i form av kvantitativa analyser av bostadsbyggnadsbehovet i hela landet. Boverket bör därför få i uppdrag att lämna förslag till hur ett sådant underlag ska tas fram.

3

Underlaget ska vara av sådan kvalitet att det kan ligga till grund för beslut från riksdag och regering, och bör därför vara förankrat i vetenskaplig metodik och officiell statistik.

På regeringens vägnar

Per Bolund

Lars Arell

Kopia till

Statsrådsberedningen/SAM
Finansdepartementet/BA, SFÖ och K
Miljö- och energidepartementet/MM
Näringsdepartementet/FF, HL, SUBT och RTS
Kammarkollegiet
Statistiska centralbyrån
Tillväxtanalys

Box 534, 371 23 Karlskrona
Telefon: 0455-35 30 00
Webbplats: www.boverket.se

Näringsdepartementet

Avdelningen för bostäder och transporter, Enheten
för plan-, bygg- och bostadsfrågor
Lars Arell
08-4055199

**Remiss av Boverkets rapport 2016:32 En metod för bedömning
av bostadsbyggnadsbehovet**

Remissinstanser

- 1 Statistiska centralbyrån
- 2 Statskontoret
- 3 Tillväxtanalys
- 4 Tillväxtverket
- 5 Trafikverket
- 6 Länsstyrelsen i Blekinge län
- 7 Länsstyrelsen i Dalarnas län
- 8 Länsstyrelsen i Gotlands län
- 9 Länsstyrelsen i Gävleborgs län
- 10 Länsstyrelsen i Hallands län
- 11 Länsstyrelsen i Jämtlands län
- 12 Länsstyrelsen i Jönköpings län
- 13 Länsstyrelsen i Kalmar län
- 14 Länsstyrelsen i Kronobergs län
- 15 Länsstyrelsen i Norrbottens län
- 16 Länsstyrelsen i Skåne län
- 17 Länsstyrelsen i Stockholms län
- 18 Länsstyrelsen i Södermanlands län
- 19 Länsstyrelsen i Uppsala län

- 20 Länsstyrelsen i Värmlands län
- 21 Länsstyrelsen i Västerbottens län
- 22 Länsstyrelsen i Västernorrlands län
- 23 Länsstyrelsen i Västmanlands län
- 24 Länsstyrelsen i Västra Götalands län
- 25 Länsstyrelsen i Örebro län
- 26 Länsstyrelsen i Östergötlands län
- 27 Gotlands kommun
- 28 Skåne läns landsting
- 29 Gävleborg läns landsting
- 30 Hallands läns landsting
- 31 Västra Götalands läns landsting
- 32 Kronobergs läns landsting
- 33 Jönköpings läns landsting
- 34 Östergötlands läns landsting
- 35 Örebro läns landsting
- 36 Västernorrlands läns landsting
- 37 Jämtlands läns landsting
- 38 Norrbottens läns landsting
- 39 Landstinget i Västmanland
- 40 Landstinget i Uppsala län
- 41 Samverkansorganet i Södermanlands län
- 42 Samverkansorganet i Värmlands län
- 43 Samverkansorganet i Dalarnas län
- 44 Samverkansorganet i Västerbottens län
- 45 Samverkansorganet i Kalmar län
- 46 Samverkansorganet i Blekinge län
- 47 Stockholms läns landsting (Tillväxt- och regionplanenämnden)
- 48 Sveriges Kommuner och Landsting
- 49 Sweco

Remissvaren ska ha kommit in till Näringsdepartementet **senast den 14 april 2017**. Remissvaren önskas i elektronisk form via e-post till n.registrator@regeringskansliet.se med kopia till elvira.shakirova@regeringskansliet.se i både Word- och pdf-format. Vi uppskattar om filnamnet är Regeringskansliets diarienummer utan snedstreck, N2016-08167-PBB följt av remissinstansens namn. Remissvarens disposition bör om möjligt ansluta sig till dispositionen i rapporten. I remissvaret anges Regeringskansliets diarienummer N2016/08167/PBB.

I remissen ligger att regeringen vill ha synpunkter på förslagen eller materialet i betänkandet.

Myndigheter under regeringen är skyldiga att svara på remissen. En myndighet avgör dock på eget ansvar om den har några synpunkter att redovisa i ett svar. Om myndigheten inte har några synpunkter, räcker det att svaret ger besked om detta.

För **andra remissinstanser** innebär remissen en inbjudan att lämna synpunkter.

Boverkets rapport finns tillgänglig för nedladdning på [Boverkets hemsida](#).

Frågor under remisstiden kan ställas till Lars Arell (e-postadress: lars.arell@regeringskansliet.se med telefonnummer 08-405 51 99

Råd om hur remissyttranden utformas finns i Statsrådsberedningens promemoria *Svara på remiss – hur och varför* (SB PM 2003:2). Den kan laddas ner från Regeringskansliets webbplats www.regeringen.se.

Anders Lönnberg

Departementsråd

16

Slutlig fördelning av statsbidrag till
Regionala kulturverksamheter 2017

RUN/507/2016

2017-03-13

Kultur
Ingrid Printz
Tfn: 063147600
E-post: ingrid.printz@regionjh.se

RUN/507/2016

SLUTLIG FÖRDELNING AV STATS BIDRAG TILL REGIONALA KULTURVERKSAMHETER 2017

Ärendebeskrivning

Region Jämtland Härjedalen har ansvaret att fördela vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet enligt förordningen (2010:2012). Kulturplan för Region Jämtland Härjedalen 2015-2018 är styrande för utformningen av verksamheten. Region Jämtland Härjedalen är mottagare av statsbidraget och ansvarar för att bidragsgivningen främjar en god tillgång för länets invånare till professionell teater-, dans- och musikverksamhet, museiverksamhet, biblioteksverksamhet och läs- och litteraturfrämjande verksamhet, konst- och kulturfrämjande verksamhet, regional enskild arkivverksamhet, filmkulturell verksamhet och främjande av hemslöjd.

Regionens bidrag till sju kulturområden inom kultursamverkansmodellen uppgår 2017 till 49 286 tkr. Kulturrådets beslut januari 2017 om statsbidrag till regionen inom samverkansmodellen uppgår till 29 040 tkr. Beslutet innebär en ökning av bidraget med 1 020 tkr, där 700 tkr är en förstärkning utöver pris och löneomräkning.

Ett förslag till beslut om slutlig fördelning av de statliga verksamhetsmedlen har upprättats och utgår från prioriteringar i ansökan. I samråd med övriga norrlandslän prioriteras påbörjade interregionala samarbeten med 500 tkr bl.a. inom musik och teater. Museiverksamheten erhåller förstärkning för utveckling av Nationalmuseum Norr samt kulturarvspedagogik genom NCK. Regionens slutliga fördelning av medlen ska redovisas för Kulturrådet senast den 31 mars. Inom område scenkonst ska särskilt redovisas hur de 759 300 kr i kvalitetsförstärkande medel fördelats. Senast den 18 maj ska en kvantitativ och kvalitativ redovisning ske i enlighet med Kulturrådets riktlinjer.

Förvaltningschefens förslag

Arbetsutskottet föreslår regionala utvecklingsnämnden

Fördelning av de statliga verksamhetsmedlen till de statsbidragsberättigade kulturverksamheterna för 2017 fastställs enligt förslag.

Paragrafen förklaras omedelbart justerad

I tjänsten

Anders Byström
Förvaltningschef

Ingrid Printz
Områdeschef Kultur

Utdrag till

Stiftelsen Jamtli, Föreningsarkivet i Jämtlands län, Riksteatern Jämtland Härjedalen

Ärende

Fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet för år 2017 inom ramen för kultursamverkansmodellen

Sökande

Region Jämtland Härjedalen, org.nr.232100–0214, Box 654, 831 83 Östersund

Kulturrådets beslut

Kulturrådet beviljar *Region Jämtland Härjedalen* bidrag med 29 040 000 kronor att fördelas i enlighet med förordningen (2010:2012) om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet. Bidraget är förenat med vissa villkor, *se bilaga 1*.

För 759 300 kronor av de beviljade medlen gäller särskilda villkor som också framgår av *bilaga 1*.

Ansökan

Region Jämtland Härjedalen inkom den 27 oktober 2016 med en ansökan om statligt anslag till regional kulturverksamhet inom kultursamverkansmodellen för 2017. I sin ansökan beskriver regionen bland annat prioriteringar av statsbidraget och regionala prioriteringar. Inför 2017 läggs fokus vid ett demokratiskt och tillgängligt kulturutbud där jämlikhet, ett normkritiskt förhållningssätt, integration och mångfald ska beaktas.

Regionen lyfter fram ett antal utvecklingsområden och äskar statlig förstärkning om sammanlagt 3 140 000 kronor. Regionens pris- och löneomräkning är beräknad till 2,4 procent för Estrad Norr och Jamtli, övriga verksamheters pris- och löneomräkning motsvarar mellan 1–3 procent. Regionala förstärkningar för prioriteringar inom kultursamverkansmodellen uppgår till 3 140 000 kronor.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom Kulturrådet och med det samverkansråd som finns inom myndigheten med uppgift att samordna de nationella kulturpolitiska intressena inom ramen för kultursamverkansmodellen. Samverkansrådet består av Konstnärsnämnden, Kungliga biblioteket, Länsstyrelserna (representerade av Länsstyrelsen i Hallands län), Nämnden för hemslöjdsfrågor, Riksantikvarieämbetet, Riksarkivet, Riksteatern, Svenska Filminstitutet och Kulturrådet.

Skäl för beslutet

Aktuella bestämmelser

Kulturrådet beslutar om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet till *Region Jämtland Härjedalen* med stöd av förordningen (2010:2012) om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet (nedan kallad förordningen) under anslag 1:6 ap.1 i Kulturrådets regleringsbrev för budgetåret

2017. Ändamålet med bidraget är att bidra till att de nationella kulturpolitiska målen uppnås samt att ge ökade möjligheter till regionala prioriteringar och variationer.

En regional kulturplan ska beskriva de prioriteringar som landstinget vill göra i fråga om regional kulturverksamhet som avses få statligt stöd, prioriteringarnas förhållande till de nationella kulturpolitiska målen samt uppgifter om planerad statlig, kommunal och annan finansiering av verksamheterna (5 § förordningen).

Ett landsting får fördela vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet om en kulturplan har upprättats av landstinget och kulturplanen överensstämmer med förordningen (6§ förordningen).

Den regionala kulturplanen ska utarbetas i samverkans med länets kommuner och efter samråd med länets professionella kulturliv och det civila samhället (7 § förordningen).

Bidragsgivningen ska främja en god tillgång för länets invånare till:

1. professionell teater-, dans- och musikverksamhet,
2. museiverksamhet,
3. biblioteksverksamhet och läs- och litteraturfrämjande verksamhet,
4. konst- och kulturfrämjande verksamhet,
5. regional enskild arkivverksamhet,
6. filmkulturell verksamhet, samt
7. främjande av hemslöjd.

Detta framgår av 8 § förordningen.

Kulturrådet beslutade den 21 september 2016 (Sty 2016:6, Dnr Adm 2016/3) att följande fördelningsprinciper ska gälla för beslut om medel för 2017. Som huvudregel gäller att, under förutsättning att huvudmannens ekonomiska medfinansiering ökar i förhållande till föregående års nivå, räknas bidraget upp med 1,14 procent. Om huvudmannens insats ligger på samma nivå som föregående år förblir även det statliga bidraget oförändrat. Vid en sänkning av huvudmannens ekonomiska insats åtföljs denna av en sänkning av det statliga bidraget med motsvarande andel. Kulturrådet har informerat berörda landsting och regioner om detta.

Vidare beslutade Kulturrådet om att följande prioriteringar ska ligga till grund vid fördelning av bidrag 2017. Prioriteringarna har gjorts med de nationella kulturpolitiska målen som grund. Kulturrådet har informerat berörda landsting och regioner även om dessa prioriteringar. En regional kulturverksamhet ska prioriteras som ökar tillgängligheten och skapar förutsättningar för ökad kvalitet och förnyelse genom att:

- ta tillvara digitaliseringens och teknikens möjligheter
- utveckla den regionala kulturella infrastrukturen, använda nya arbetssätt och samverka

- ge utrymme till konst- och kulturområden med en svag regional struktur

Kulturrådet beslutade vidare att viktiga förutsättningar för utveckling är att de regionala kulturverksamheterna ger goda förutsättningar för kulturskapare och att de samverkar med fria aktörer.

Kulturrådet ska integrera ett jämställdhets-, mångfalds- och barn- och ungdomsperspektiv i sin verksamhet. Kulturrådet har ett sektorsansvar för funktionshindersfrågor med anknytning till myndighetens verksamhetsområde och även ett samlat ansvar för att inom sitt verksamhetsområde främja lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet och könsuttryck. Dessa uppdrag framgår av förordningen (2012:515) med instruktion för Statens kulturråd.

Av Kulturrådets regleringsbrev för 2017 framgår att Kulturrådet särskilt ska uppmärksamma landstingens arbete för att främja de nationella minoriteternas och i synnerhet romers kultur och kulturarv i sin bedömning och uppföljning av regionala kulturplaner. Kulturrådet har även fått i uppdrag att tillsammans med Statens musikverk, och i dialog med berörda aktörer på lokal, regional och nationell nivå, främja en mer jämställd repertoar bland orkestrar som tilldelas statligt stöd.

Bedömning

Kulturrådet bedömer att *Region Jämtland Härjedalens* regionala kulturplan uppfyller kraven på vad en sådan plan ska innehålla.

Kulturrådet konstaterar vidare att kulturplanen har tagits fram i samverkan med kommunerna i länet och efter samråd med länets professionella kulturliv och det civila samhället. Verksamheterna som finns angivna i 8 § förordningen finns också beskrivna i kulturplanen och Kulturrådet anser att regionens bidragsgivning kommer att främja en god tillgång för länets invånare av dessa verksamheter.

Region Jämtland Härjedalen lägger fokus på bland annat tillgängligt kulturutbud i sin ansökan om statligt anslag. Regionen har etablerat samarbete med övriga norrlandslän: Norrbotten, Västerbotten och Västernorrland inom flera verksamhetsområden. Den breda interregionala samverkan svarar väl mot styrelsens prioritering om att öka tillgängligheten och skapa förutsättningar för ökad kvalitet och förnyelse genom att utveckla den regionala kulturella infrastrukturen. Kulturrådet bedömer därmed att *Region Jämtland Härjedalen*, utöver pris- och löneomräkning, bör beviljas en ökning av anslaget om 700 000 kronor.

Mot bakgrund av tillgängliga medel, och med hänsyn tagen till ändamålet med bidraget samt de prioriteringar som har redovisats ovan bedömer Kulturrådet att *Region Jämtland Härjedalen* bör beviljas bidrag med 29 040 000 kronor, som *Region Jämtland Härjedalen* enligt förordningen ska fördela till verksamheter som får bidrag från landsting, kommun eller annan huvudman. För 759 300 kronor av de beviljade medlen gäller särskilda villkor, se *bilaga 1*.

Region Jämtland Härjedalen ska ansvara för att statsbidrag endast fördelas till verksamheter som uppfyller delmålen i arbetet med förverkligandet av funktionshinderspolitikens mål, se *bilaga 1*.

Handläggningen av ärendet

Detta beslut har fattats av Kulturrådets styrelse genom ordförande Ulrika Stuart Hamilton och ledamöterna Kjell Englund, Aris Fioretos, Bo Netz, Ann-Sofie Köping Olsson, Anna Sparrman, Måns Wrangé och generaldirektören Staffan Forssell. I den slutliga handläggningen av ärendet har även handläggaren Jelena Jesic och koordinatören Erik Åström deltagit. Ärendet föredrogs för styrelsen av koordinatören Lisa Poska.

På Kulturrådets vägnar

Ulrika Stuart Hamilton

Lisa Poska

Villkor för bidraget

Generella villkor

- Verksamheten ska genomföras enligt vad som framkommer i den regionala kulturplanen och i detta beslut.
- Väsentliga ändringar i verksamheten jämfört med punkten ovan ska snarast meddelas Kulturrådet. Sådana ändringar kan innebära att bidraget eller en del av bidraget måste återbetalas.

Särskilda villkor

- För 759 300 kronor av de beviljade medlen gäller följande. Dessa medel ska användas för kvalitetsförstärkande insatser inom scenkonstområdet. Medlen ska i första hand fördelas till de institutioner som t.o.m. den 31 december 2014 var förtecknade i bilaga A till förordningen (2003:56) om tjänstepension och tjänstegrupplivförsäkring för vissa arbetstagare med icke-statlig anställning.
- När bidragsmottagaren har fattat beslut om preliminär fördelning av de statliga verksamhetsmedlen ska beslutet snarast, dock senast den 31 mars 2017, skickas in till Kulturrådet. Av beslutet ska framgå hur medel beviljade för kvalitetsförstärkande insatser inom scenkonstområdet har fördelats.
- Bidragsmottagaren ansvarar för att statsbidrag endast fördelas till verksamheter som uppfyller delmålen i arbetet med förverkligandet av funktionshinderpolitikens mål (se kriterier för tillgänglighet nedan).
- Bidragsmottagaren ska senast den 18 maj 2018 redovisa till Kulturrådet hur det statliga stödet använts samt på förfrågan delta i en separat uppgiftsinsamling i enlighet med Kulturrådets riktlinjer för uppföljning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet (S 2017:22).
- Bokslut, årsredovisning och verksamhetsberättelser för verksamheter som mottagit statsbidrag 2017 ska bifogas redovisningen. För verksamheter som mottagit medel för kvalitetsförstärkande insatser inom scenkonstområdet ska det av verksamhetsberättelse framgå hur medlen har använts.

Bidragsmottagaren ska

- på begäran lämna de redovisningshandlingar som Kulturrådet vill ta del av
- på begäran lämna revisorsintyg eller revisionsrapport som visar hur bidraget förbrukats,
- inneha ett plus- eller bankgirokonto, samt
- meddela Kulturrådet om man ändrar uppgifter om namn, organisationsnummer, adress och plus- eller bankgiro.

Kriterier för tillgänglighet

Organisationer som arrangerar publik verksamhet

Samtliga organisationer som arrangerar publik verksamhet med bidrag via kultursamverkansmodellen ska ha information om tillgängligheten till sin publika verksamhet eller sitt arrangemang på sin webbplats, de sociala medier eller fristående evenemangskalendrar som används.

Organisationer med egen lokal för publik verksamhet

Samtliga organisationer som har verksamhetsbidrag via kultursamverkansmodellen, och har egen lokal för publik verksamhet ska åtgärda så kallade enkelt avhjälpna hinder i sina publika lokaler.

Kulturinstitutioner

Kulturinstitutioner med statligt bidrag via kultursamverkansmodellen ska vidta åtgärder inom fyra områden:

- Handlingsplaner för tillgänglighet
- Tillgängliga webbsidor, inklusive applikationer så långt som möjligt, och e-tjänster
- Information om tillgängligheten till publik verksamhet
- Enkelt avhjälpna hinder

Information om att Kulturrådet har beviljat bidrag för projektet

I tidskrifter eller i relevant informationsmaterial, till exempel affischer och programblad bör det framgå att Kulturrådet har beviljat bidrag för projektet. Kulturrådets logotyp kan laddas ned från Kulturrådets webbplats. Kulturrådet ska aldrig anges som medarrangör.

Finansiering av regional kulturverksamhet

2017

Område Samverkansmodellen	<i>Regional finans. 2016</i>	Regional finans. 2017	<i>Statlig finans. 2016</i>	Statlig förstärkn. Reg. samverkan 2017	Övr. statlig förstärkn. 2017	Tot. Statlig finans. 2017	Totalt 2017	Verksamhet	Särskild statlig förstärkn. musik 2017
Professionell teater-, dans- och musikverksamhet	<i>11 560</i>	11 837	<i>15 877</i>	340	30	16 247	28 084	Estrad Norr (uppdrag)	1 331
Museiverksamhet	<i>27 551</i>	28 211	<i>8 574</i>	40	350	8 964	37 175	Stiftelsen Jamtli (avtal)	
Biblioteksverksamhet och läs- och litteraturfrämjande verksamhet	<i>2 931</i>	2 898	<i>1 162</i>	40	10	1 212	4 110	Regional biblioteksverksamhet (uppdrag)	
Konst- och kulturfrämjande verksamhet	<i>886 613</i>	1 773 628	<i>345 352</i>	40	40 10	425 362	2 198 990	Bildkonsten (uppdrag) Riksteatern J/H (avtal)	
Regional enskild arkivverksamhet	<i>1 408</i>	1 518	<i>302</i>		10	312	1 830	Föreningsarkivet i Jämtlands län (avtal)	
Filmkulturell verksamhet	<i>1 428</i>	1 459	<i>782</i>	40	40	862	2 321	Filmpool (uppdrag)	
Främjande av hemslöjd	<i>939</i>	962	<i>626</i>		30	656	1 618	Hemslöjdskonsulenter (uppdrag)	
Summa	<i>47 316</i>	49 286	<i>28 020</i>	500	520	29 040	78 326		
Design	<i>1 162</i>	1 219	<i>1 219</i>				1 219	Designcentrum	

Finansiering av regional kulturverksamhet 2017

- Regional uppräkning 2,4%
- Jamtli: Regional finans. = kommun 10 062 tkr och region 18 149 tkr.
- Bildkonsten: Regional finans. inkl konsthandläggare samt konstpedagog.
- Filmpool: Regional finans. inkl projekt Mid Nordic Film 150 tkr.
- Arkivet: Regional finans. inkl projekt Demokrati och delaktighet 75 tkr.
- Statlig uppräkning 1.14% + 500 tkr för samverkan i norr + 200 tkr övrig förstärkning + (1 331 tkr statlig förstärkning musik)
- Särskilda prioriteringar
 - Teater mer till fler, Musik i Norr, Danssamverkan
 - Nationalmuseum Norr, NCK
 - Konsttidskriften Volym, Bok- och biblioteksdagarna
 - Museisamverkan, konsulentsamverkan

17

Regionala utvecklingsnämndens
internkontrollplan 2017

RUN/144/2017

2017-03-13

Sekretariatet
Daniel Nilsson
Tfn: 063-14 75 71
E-post: daniel.l.nilsson@regionjh.se

RUN/144/2017

Regionala utvecklingsnämndens internkontrollplan 2017

Ärendebeskrivning

För ett landsting/kommun finns lagkrav på intern kontroll (Kommunallagen). Enligt kommunallagen ska styrelsen och nämnderna se till att den interna kontrollen är tillräcklig. Ytterst handlar det om att säkerställa att verksamheten uppfyller de mål och de krav som ställs. En systematisk riskhantering är ett viktigt instrument för att säkerställa uppfyllandet av mål och förväntningar.

Enligt gällande reglemente för intern kontroll vid Region Jämtland Härjedalen ska nämnden årligen besluta om en plan för intern kontroll.

Förvaltningschefens förslag

Arbetsutskottet föreslår regionala utvecklingsnämnden

Regionala utvecklingsnämndens internkontrollplan 2017 antas.

I tjänsten

Anders Byström
Förvaltningschef

Arne Nilsson
Förvaltningscontroller

Utdrag till

Områdeschefer regional utveckling

Internkontrollplan 2017 Regionala utvecklingsnämnden

Risk	Konsekvens	Åtgärd	Riskbedömning (kopplat till riskkarta)	Ansvarig	Rapportering
Grundfinansiering för uppdrag vilka startar som projekt och som får en viktig roll i den regionala utvecklingen.	Kontinuiteten och långsiktigheten kan hotas om finansieringen ej går att lösa.	Lösa grundfinansiering till nyckelområden/kompetenser. Hittills har vi kunnat lösa temporärt genom den "pott" vi har efter Regionförbundet.	(K3, S3 = 9) Stor, allvarlig	Förvaltningschef Regional utveckling	Regionala utvecklingsnämnden i dec
Grundfinansiering basverksamhet. En nedskärning av regionbidraget inom statsbidragsberättigad verksamhet inom ex. kultursamverkansmodellen, leder till motsvarande nedskärning av statsbidraget	Verksamheternas kontinuitet och långsiktighet hotas. Försämrar på sikt länets attraktionskraft	Medvetandegöra beslutsfattare	(K4, S4 = 16) Mycket stor, mycket allvarlig	Regionala utvecklingsnämnden	Regionala utvecklingsnämnden
Samarbetet om regional utveckling med kommunerna och det förtroende de gett Region Jämtland Härjedalen genom de uppdrag som samarbetsavtalet anger.	Otroligt viktigt med ett bra samarbete och en bra relation med kommunerna. Risker om vi inte klarar uppdraget är att kommunerna kan vilja säga upp avtalet.	Värna om och tillse att resurser för att klara uppdragen enligt avtalet tillgodoses. Regelbundna kommundialoger.	(K4, S4 = 16) Mycket stor, mycket allvarlig	Förvaltningschef Regional utveckling.	Regionala utvecklingsnämnden i dec
Eventuellt förändrade direktiv från regeringen när det gäller	Eventuella förändringar med minskad tilldelning av medel	Påverkans- och lobbyarbete.	(K4, S4 = 16) Mycket stor, mycket allvarlig	Regionala utvecklingsnämnden	Regionala utvecklingsnämnden

Internkontrollplan 2017 Regionala utvecklingsnämnden

Risk	Konsekvens	Åtgärd	Riskbedömning (kopplat till riskkarta)	Ansvarig	Rapportering
statliga anslag och fördelningen av tillväxtmedel.	skulle kunna få förödande konsekvenser för vårt län. Medlen är viktiga för utvecklingen och ger våra små och medelstora företag möjligheter att klara utveckling och konkurrens.				
Länstrafikens och Norrtågs kostnader. 1) Minskad statlig medfinansiering (Norrtåg) 2) Förändrade taxor och produkter Länstrafiken	1) Minskad statlig medfinansiering kan medföra ökade kostnader (ägarbidrag). 2) Risk för lägre intäkter.	1) Politiskt påverkansarbete i förhandlingarna mellan Trafikverk och departement. 2) Justering av taxor.	(K3, S3 = 9) Stor, allvarig	Regionala utvecklingsnämnden	Regionala utvecklingsnämnden
Elektrifieringen av Meråkerbanan	Ev förseningar/utdragna beslutsprocesser (i Norge) hindrar infrastruktur-utvecklingen	Påverkansarbete i Norgesamarbetet.	(K2, S2 = 4) Liten, mindre allvarig	Förvaltningschef Regional utveckling	Regionala utvecklingsnämnden
Uteblivna resultat funktionella Mittstråket (förbättrad infrastruktur E14 och Mittbanan)	Vid ev förseningar och utdragna processer kan förseningar uppstå. Åtgärder utgår.	Styrgrupp och arbetsgrupp måste arbeta för att planer och beslut håller tidsramar.	(K3, S4 = 12) Mycket stor, allvarig	Förvaltningschef Regional utveckling	Styrgruppen

Internkontrollplan 2017 Regionala utvecklingsnämnden

Risk	Konsekvens	Åtgärd	Riskbedömning (kopplat till riskkarta)	Ansvarig	Rapportering

Internkontrollplan 2017 Regionala utvecklingsnämnden

Risk	Konsekvens	Åtgärd	Riskbedömning (kopplat till riskkarta)	Ansvarig	Rapportering
Våld eller hot om våld i samband med publika arrangemang	Våra anställda befinner sig ofta i olika sammanhang där risk finns för möte med instabila personer eller personer med tex politisk eller religiös agenda.	- Utbildning i konflikthantering - Riskbedömning inför varje evenemang	(K3, S4 = 12) Stor, mycket allvarlig	Förvaltningschef Regional utveckling	Regionala utvecklingsnämnden
Arrangemang i andras lokaler	- nödutgångar - instabila personer i publiken etc	- Checklistor - Säkerhetsutbildning	(K3, S3 = 9) Stor, allvarlig	Förvaltningschef Regional utveckling	Kulturens ledningsgrupp
Påverkan, påtryckningar och viljor när det gäller tillväxtmedlen.	Kan uppstå svårigheter om personalen utsätts för olika påtryckningar och viljor.	Strikta regelverk (finns) och handlingsplaner för hur medlen ska användas. Regelbundna genomgångar, utbildning och stöd till personalen. Uppföljning och kontroll.	(K3, S3 = 9) Stor, allvarlig	Förvaltningschef Regional utveckling	Regionala utvecklingsnämnden

Internkontrollplan 2017 Regionala utvecklingsnämnden

Risk	Konsekvens	Åtgärd	Riskbedömning (kopplat till riskkarta)	Ansvarig	Rapportering
Eventuellt förändrad sammanhållningspolitik.	Eventuell förändring med minskade strukturfonds-medel skulle kunna få stora konsekvenser för regionen. Medlen är viktiga för att bl.a. stötta forskning och utveckling, små och medelstora företag och kompetensutveckling.	Påverkans- och lobbyarbete.	(K4, S3 = 12) Mycket allvarlig, stor	Regionala utvecklingsnämnden	Regionala utvecklingsnämnden
Bristfälliga digitala verktyg innebär ineffektivt arbete T ex projektverktyg	Slöserier	Modernisera digitala verktyg	K3, S4 12, allvarlig, mycket stor	Förvaltningschef regional utveckling	Ledningsgruppen

18

Ombudsinstruktion inför årsmöte
Jämtland Härjedalen Turism ekonomisk
förening, JHT
RUN/176/2017

2017-03-09

Regional utveckling – område Näringsliv
Sven Winemark
E-post: sven.winemark@regionjh.se
Tfn: 070 -315 81 50

RUN/176/2017

Ombudsinstruktion för årsmöte Jämtland Härjedalen Turism ekonomisk förening, JHT

Ärendebeskrivning

Jämtland Härjedalen Turism har kallat till årsstämma den 30 mars 2017, kl. 10.15, plats är Café Slalom på Jamtli. Ombudet för Region Jämtland Härjedalen ska ta ställning till stämmans punkter, där bland annat fastställande av resultat och balansräkning samt disposition av föreningens vinst eller förlust enligt fastställd balansräkning, punkterna 10 och 11 i dagordningen, ingår.

Ombud för Region Jämtland Härjedalen är Ove Isaksson () och David Bell (MP). Ombudersättare är Mattias Vernberg (C) och Anton Hammar (S).

Förvaltningschefens förslag

Arbetsutskottet föreslår Regionala utvecklingsnämnden

1. Region Jämtland Härjedalen ger regionens ombud i uppdrag att vid årsstämman
 - a) Rösta för att tillstyrka framlagda resultat och balansräkning (punkt 10).
 - b) Rösta för att tillstyrka förslag till hur föreningens vinst (56 411 kr) balanseras i ny räkning (punkt 11).
 - c) Rösta för att tillstyrka ansvarsfrihet för styrelse och verkställande direktör (punkt 12).
 - d) För punkt 13 - Fastställande av medlems- & service-avgift för nästkommande år, föreslå att beslut om kommande års serviceavgift ska tas årligen och inte med en automatisk uppräknings med 2,5 % årligen med påbörjan 2018 som styrelsen har föreslagit.

I tjänsten

Anders Byström
Förvaltningschef

Martina Lundholm
Områdeschef Näringsliv

Utdrag till

Områdeschef Näringsliv, Ombuden

2017-02-27

Välkomna till JHTs årsstämma torsdag 30e mars 2017

I samband med stämman får vi höra lite om Jämtlis arbete med Nationalmuseum Norr, vi berättar om hur vi arbetar med den "Digitala transformationen", vi delar ut vårt stipendium för andra gången och efter lunch genomförs en JHT Academy på temat "Framtidens destination".

Plats: Jämtli, Café Slalom, Östersund.
Tid: 9.00 - 11.30 Föreningsstämma JHT inkl programpunkter.
Lunch för dem som önskar på egen bekostnad, på Jämtli eller på stan.
12.30 - 15.00 JHT Academy: Tema Framtidens destination

Meddela vilka/hur många av er som deltar i Stämman respektive JHT Academy senast 24e mars 2017 till anne.adsten@jht.se

PROGRAM FM

- 09.00 **Nationalmuseum Norr och fika**
Till kaffet berättar Christina Wistman från Jämtli om arbetet.
- 09.30 **Den digitala transformationen**
Vi berättar om hur vi arbetar med att utveckla vår gemensamma marknadskommunikation inom satsningen Turism 2030 med bl a den nya plattformen www.adventuresweden.com, en ny app, hur vi ser på olika kanaler och visar exempel från några destinationer.
- 10.15 **Årsstämma**
Se dagordning sid 3 och förslag avseende serviceavgift sid 5.
- 10.45 **Stipendieutdelning**
Tack vare generösa donationer i samband med JHTs 20-årsjubileum kan vi nu dela ut en uppmuntran till förtjänstfulla initiativ inom besöksnäringen i Jämtland Härjedalen för andra året i rad.
- 11.00 **Konstituerande styrelsemöte för nya styrelsen** (Lunchpaus för övriga)
- 11.30 **Lunch**, på egen bekostnad.

Forts.

Redan i fjol vår påbörjades efter beslut i JHT:s styrelse en utvecklingsprocess avseende roller, ansvar och arbetsfördelning i huvudsak i förhållandet JHT och destinationerna. En bakgrund till processen är att destinationsstrukturen idag ser annorlunda ut än för bara några år sedan. En annan är att destinationsbolagen (eller motsvarande) bedöms ha så stor betydelse för besöksnäringens utveckling att det är angeläget att diskutera hur vi kan skapa bästa möjliga förutsättningar för bolagen att lösa sina uppdrag, inkl en långsiktigt hållbar finansieringslösning, och hur stöttekulturen runt bolagen bör se ut. Här inkluderas såväl JHT som andra aktörer.

Frågan är inte ny men inom förstudien inför Turism 2030 växte den fram till att bli högt prioriterad och i och med att finansieringen kunde lösas via Region Jämtland Härjedalen, EU-medel via Tillväxtverket och Tillväxtverkets nationella medel så kunde arbetet starta i december 2016. Till vår hjälp har vi anlitat Anders Landgren och Erik Hedblad från YouTurn som har lång erfarenhet av liknande arbeten, inte minst inom besöksnäringen.

Framtidens destination utgör en väsentlig del i utvecklingsprocessen som för övrigt har innehållit eller innehåller delar som en översyn av den gemensamma marknadskommunikationen (inom Turism 2030), en revidering av den regionala besöksnäringstrategin, en ägarundersökning som redan legat till grund för ett antal scenarios för JHT:s framtida inriktning och en översyn av JHT:s basfinansiering. Med tanke på besöksnäringens stora betydelse i regionen så ser vi arbetet som både en besöksnäring- och en samhällsutvecklingsfråga.

- Under eftermiddagen ska vi som en del i arbetet med "Framtidens Destination" tillsammans utforska och skapa prototyper för framtida affärsmodeller för destinationsbolag. Vi kommer att skapa en designverkstad där vi utgår från frågor som:
- -Vilka är destinationsbolagets kunder? Företagen? Gästen? Medborgaren? Kommunen?
- -Vilket problem löser vi för kunden? Vilket värde tillför vi?
- -På vilket sätt sker betalning för kundens upplevda värde?

Vi vet att några av länets destinationer just nu arbetar med frågor om affärsmodell, medan andra inte har frågan aktiv just nu. "Framtidens Destination" har ett huvudsyfte att bredda samtalet för destinationerna, men även ett bredare syfte att inspirera på regional och nationell nivå, där Tillväxtverket ser projektet som en innovationssatsning. Så oavsett var er destination är i processen – välkommen med din kunskap och energi!

REGION
JÄMTLAND
HÄRJEDELEN

I SAMARBETE MED
tillväxt
verket

DAGORDNING

Jämtland Härjedalen Turisms Föreningsstämma 2017

- § 1. Föreningsstämman öppnas
- § 2. Fastställande av röstlängd
- § 3. Fråga om stämman är stadgeenligt kallad
- § 4. Fastställande av dagordning
- § 5. Val av ordförande för stämman
- § 6. Val av sekreterare för stämman
- § 7. Val av två justeringsmän för stämman
- § 8. Framläggande av årsredovisning, resultat och balansräkning (Bilaga)
- § 9. Framläggande av revisionsberättelse
- § 10. Fastställande av resultat- och balansräkning
- § 11. Disposition av föreningens vinst eller förlust enligt fastställd balansräkning
- § 12. Fråga om styrelsens och verkställande direktörens ansvarsfrihet
- § 13. Fastställande av medlems- & serviceavgifter för nästkommande räkenskapsår
- § 14. Fastställande av styrelsearvoden
- § 15. Val av ordförande
- § 16. Val av styrelseledamöter, jämte suppleanter
- § 17. Val av revisorer, jämte suppleanter
- § 18. Val av valberedning
- § 19. Behandling av inkomna motioner och propositioner samt andra till stämman hänskjutna frågor
- § 20. Stämman avslutas

DAGORDNING

Jämtland Härjedalen Turisms konstituerande styrelsemöte 2017

- § 1. Mötet öppnas
- § 2. Val av sekreterare
- § 3. Val av justerare
- § 4. Val av vice ordförande
- § 5. Firmatecknare
- § 6. Styrelsens arvoden
- § 7. Kommande styrelsemöten
- § 8. Övriga frågor
- § 9. Mötet avslutas

Arbetsordning för styrelsen samt VD-instruktion tas upp vid kommande styrelsemöte i maj.

Borttaget: Justerad a

Borttaget: justerad

Förslag till Jämtland Härjedalen Turism föreningsstämma 30e mars 2017

Med anledning av ökade kostnader för Jämtland Härjedalen Turisms drift och att ingen höjning skett sedan 2014 av nuvarande serviceavgifter till föreningen, föreslår sittande styrelse en höjning om 5% för år 2017. Styrelsen föreslår vidare en årlig uppräknig av serviceavgiften med 2,5% årligen med början 2018.

/ Styrelsen JHT

ÅRSREDOVISNING

för

Jämtland-Härjedalen Turism JHT EK för

Org.nr. 769600-7686

Jämtland Härjedalen Turism

- ledande inspiratör och samordnare inom destinationsutveckling

Styrelsen och verkställande direktören får härmed avlämna årsredovisning för räkenskapsåret
2016-01-01 - 2016-12-31

Innehåll	Sida
förvaltningsberättelse	2
resultaträkning	10
balansräkning	11
underskrifter	15

FÖRVALTNINGSBERÄTTELSE

Årsredovisningen är upprättad i svenska kronor, SEK.
Företagets säte är Östersund

1. Den regionala strategin för besöksnäringen

I Jämtland Härjedalen är besöksnäringen en basnäring med större betydelse för sysselsättning och tillväxt än i de flesta andra regioner. Större investeringar och stora aktörer har tillsammans med en tradition av småföretagande och entreprenörskap och ett starkt samarbete med offentliga aktörer har bidragit till att stärka näringens attraktionskraft.

Därför är det angeläget att regionens utvecklingsstrategi (RUS) stödjer den regionala besöksnäringstrategin då besöksnäring, upplevelser och evenemang är starka tillväxtområden. Möjligheterna till fortsatt utveckling är stora tack vare regionens unika natur-, miljö- och kulturvärden i kombination med ett innovativt och strategiskt utvecklingsarbete, fortsatta investeringar och ökad tillgänglighet.

Till grund för det arbete som bedrivs inom regionens besöksnäring ligger strategin för besöksnäringen i Jämtland Härjedalen, jamtland.se/strategi (senaste versionen antagen av JHTs styrelse maj 2016), med visionen "Jämtland Härjedalen - ledande på naturbaserade upplevelser" och med "Ansvar" som värdegrund. I strategin finns ett antal mätbara mål med den övergripande målsättningen att utvecklingen ska vara i nivå med den nationella och att Jämtland Härjedalen år 2030 ska vara en av tre regioner med starkast utveckling.

- *År 2030 ska antalet gästnätter i kommersiella bäddar vara 3,55 miljoner, varav 30 % internationella. År 2015 var antalet gästnätter 2,96 miljoner.*
- *Antalet evenemang av nationell och internationell karaktär ska 2030 ha ökat till att omfatta tio årligt återkommande. Regionen ska dessutom stå som värd för minst ett megaevenemang, av VM- eller motsvarande karaktär, vart tredje år.*
- *Andelen nöjda eller mycket nöjda gäster ska år 2030 vara 95 %.*
- *År 2030 ska omsättningen inom besöksnäringen i löpande priser ha ökat till 7,1 miljarder kr. 2015 var omsättningen 4,7 miljarder kr.*
- *År 2030 ska antalet direkta årsarbeten inom besöksnäringen vara 5 800. 2015 var sysselsättningseffekten 4 300 årsarbeten. Utöver den direkta sysselsättningseffekten har näringen en stor betydelse för omsättning och sysselsättning i en rad andra branscher.*

Prioriterade insatsområden för att nå strategins vision och mål är;

- *Hållbara destinationer*
- *Reseanledningar*
- *Infrastruktur och tillgänglighet*
- *Marknadskommunikation*
- *Kompetensutveckling*

2. Jämtland Härjedalen Turism

Jämtland Härjedalen Turism ekonomisk förening (JHT) bildades 1995 och är samverkansplattformen för utveckling av besöksnäringen i Jämtland Härjedalen. JHT företräder regionens besöksnäring i nationella och internationella sammanhang och samverkar med regionens destinationer och turistföretag, med offentlig sektor, intresseorganisationer med flera.

Visionen för JHT som organisation är att vara *"Ledande inspiratör och samordnare inom destinationsutveckling"* och organisationens värdegrund bygger på *"Ansvar, hållbarhet och kvalitet, en välkomnande och inspirerande attityd och ett drivande arbetssätt"*. Tillsammans utgör de grunden till JHTs affärsidé *"Att genom samverkan, kompetens och innovation utveckla ledande destinationer och upplevelser"*.

2.1 Föreningens styrelse

I föreningens styrelse finns företrädare för besöksnäringen i Jämtland Härjedalen, kommunerna och Region Jämtland Härjedalen. Från och med årsstämman i mars 2016 har styrelsen bestått av ordförande Magnus Nilsson Norrköping, vice ordförande Stefan Mörtberg Funäsdalen, Martin Sahlberg Destination Östersund, Jonas Kojan Destination Funäsfjällen, Björn Broström SkiStar, Marcus Ståhl Destination Vemdalen, Robert Pettersson Mittuniversitetet samt Anna-Caren Säterberg och Mats Gärd Region Jämtland Härjedalen.

Suppleanter har varit Therese Sjölund Åre Destination, Anna Gillgren Strömsund Turism, Anneli Åman Turistkompaniet, Jerker Bexelius Gaaltje, Hanna Falkeström Advexa (Destination Östersund), GunMarie Persson Ragundadalen Turism samt Karin Österberg och Saila Quicklund Region Jämtland Härjedalen. Hedersordförande i JHT är Arne Hafstad Åre.

2.2 Personal

JHT har under 2016 haft i medeltal 5 kvinnor och 3 män anställda motsvarande ca 8 årsarbeten, fördelat på totalt 15 personer. Lönesumman (inklusive arbetsgivaravgifter tjänstepensioner, utbildning och traktamenten samt bilersättning) för dessa, tillsammans med arvode till styrelsens ordförande, uppgick till 5 709 028 kr.

Mats Forslund, VD, 100%.

Johan Hansson, Webmaster, 75%.

Anne Adsten, Turismutvecklare, 100%.

Ingrid Hedlund, Turismutvecklare. Tjänstledig 100%.

Fanny Bergman, Kommunikatör, 100%.

Ann-Margret Emilsson, Ekonomiansvarig, 90%.

Karin Gydemo Grahn Löf, Projektchef & biträdande VD, 100%.

Mårten Wikner, Turismutvecklare 70%.

Linda Wasell, Kommunikationsstrateg 80 %

Ulf Olofsson, Turism 2030, 18/2-18/4.

Ulf Karlsson, Turism 2030, timanställd.

Lina Lif, EULSTIB, timanställd.

Andrew Sutherland, Översättare, timanställd.

3. Verksamhet

Med utgångspunkt i strategin för besöksnäringen i Jämtland Härjedalen och JHTs affärsidé driver JHT en verksamhet som är uppdelad i delarna Bas, Egen budget & uppdrag samt Projekt. Basverksamheten finansieras av medlemmarna, tillika ägarna, som i huvudsak utgörs av regionens destinationsorganisationer, kommuner och Region Jämtland Härjedalen. Egen budget & uppdrag finansieras genom ersättning för de tjänster JHT levererar. Inom projektverksamheten, där JHT fungerar som projektorganisation för gemensamma insatser, bedrivs ett antal utvecklingsprojekt med finansiering från parter som destinationer och företag, Region Jämtland Härjedalen, EU, Länsstyrelsen och Tillväxtverket.

3.1 Basverksamhet

Basverksamheten inklusive drift av jamtland.se och Jämtland Härjedalen Databas (JHDB) samt medel för strategisk marknadsföring finansieras med 3,9 mkr av Region Jämtland Härjedalen och kommunerna i Jämtland Härjedalen, med ca 800 tkr från JHTs medlemmar, det vill säga i huvudsak regionens besöksnäring. I verksamheten ingår administration, lönekostnader för del av personalen, lokaler, medlemsverksamhet, mediebearbetning, IT, webbutveckling, statistik- och analysverksamhet. Exempel på frågor som drivs inom basverksamheten är sådana som är strategiskt viktiga för näringen som PR och lobbying, finansiering och investeringsfrämjande, projektinitiativ, infrastruktur och kommunikationer, kompetensutveckling samt medverkan i olika sammanhang där regionen marknadsförs. Inom delen strategisk marknadsföring är synliggörandet av regionens större evenemang en viktig del då dessa i sig är viktiga i kommunikationen av Jämtland Härjedalen.

Medlemsverksamhet

Under 2016 har styrelsen samlats vid fyra tillfällen samt vid JHT:s årsstämma som genomfördes den 31 mars 2016 i Östersund, med Mittuniversitetet som värd. JHT Academy där medlemmar bjuds in för kompetensutveckling har arrangerats vid tre tillfällen. Utöver det har ett flertal mer eller mindre formella möten samt kompetensstödande insatser i anslutning till främst projektet Turism 2030 genomförts. Bland annat en omfattande utbildning om fem dagar i digital marknadsföring.

JHT äger 8 900 aktier (12 %) i Svensk Turism AB genom vilket besöksnäringen äger hälften av VisitSweden AB. I valberedningen för Svensk Turism ingår JHTs vice ordförande Stefan Mörtberg. VD har representerat JHT i styrelsen för både Svensk Turism och VisitSweden samt i det Regionala nätverket för turism, i Samordningsgruppen för internationella idrottsevenemang och i referensgruppen för Etour. JHT:s medarbetare Anne Adsten ingår i det nationella Destinationsrådet knutet till Visita och Karin Grahnöf ingår i EU-kommissionens exportråd för seniorturism. Under året har JHT varit medlem i Ekoturismföreningen, Marknadsföreningen i Jämtland Härjedalen, Visita samt i det internationella nätverket Adventure Travel Trade Association.

Utvecklingsprocess JHT och destinationerna

Under 2016 har en process för att se över roller, ansvar och arbetsfördelning inom JHT och destinationerna påbörjats. Anledningen är främst att det är nödvändigt att utveckla och förändra i takt med förändrade behov som i det här fallet beror delvis på den digitala transformationen och även på hur strukturen inom besöksnäringen i regionen utvecklats. Idag finns det fler tydliga destinationsbolag med annan kompetens och uppdrag än för några år sedan, en utveckling som JHT i hög grad medverkat till men också påverkas av. Dessutom ställs ofta stora krav på vad destinationsbolagen ska leverera vilket också måste hanteras. I processen som planeras vara avslutad i september 2017 ingår fem delar varav några är avslutade:

- Att inom projektet Turism 2030 tydliggöra roller, ansvar och arbetsfördelning främst inom arbetet med den gemensamma marknadskommunikationen samt att stärka denna för att genom smart, kostnadseffektiv och digital kommunikation göra större avtryck på både den nationella och internationella arenan.
- Att från hösten 2016 och ca åtta månader framåt genomföra förstudien "Framtidens destination" som syftar till att mot bakgrund av destinationsbolagens uppdrag och ägarnas förväntningar se på bolagens förutsättningar att fullgöra uppdraget, även ekonomiskt.
- Efter remiss av den regionala besöksnäringstrategin som utgör ett viktigt styrdokument för både JHT och näringen i stort antogs en ny strategiversion av JHT:s styrelse i maj 2016.
- En ägarundersökning med utgångspunkt från JHT:s ägardirektiv genomfördes under hösten.

Jämtland-Härjedalen Turism JHT EK för

Org.nr. 769600-7686

-I samråd med kommunerna och Region Jämtland Härjedalen ska förslag till ny modell för JHT:s basfinansiering utarbetas. Preliminärt slutdatum för detta är maj 2017.

Infrastruktur & tillgänglighet

Frågorna drivs till stor del gemensamt med andra näringar och aktörer i Region Jämtland Härjedalens transportutvecklingsråd men JHT har dessutom egen löpande kontakt med aktörer som Trafikverket, Swedavia och olika transportörer som t ex SJ för att öka tillgängligheten till regionens destinationer. JHT har varit fortsatt engagerade i frågan om nattågens framtid och drivande i processen bakom avtalet med easyJet om direkttrafik London - Åre Östersund som startat i december 2016. Tillsammans med Svensk Turism och Visit Sweden agerar JHT även nationellt i tillgänglighetsfrågan.

Kompetens- och arbetsmarknadsfrågor

För att driva frågor inom kompetens- och arbetsmarknadsfrågor har JHT fortsatt samverka inom "Swetourgruppen" där bland annat Arbetsförmedlingen, Campus Åre, Mittuniversitetet, Visita och Region Jämtland Härjedalen ingår. Under året har JHT tillsammans med Visita också samverkat med Arbetsförmedlingen i samband med deras tillsättning av en branschstrateg för näringen.

PR & kommunikation

I samband med den utveckling av kommunikationsarbetet som genomförs inom satsningen Turism 2030 har ett förslag till ny kommunikationsstrategi utarbetats där samtliga delar analyserats och utvärderats för att tydliggöra hur JHT ska arbeta för att stärka image och attraktion. En alltmer digitaliserad omvärld med förändrade resebeteenden ställer nya krav på kommunikationen och av den anledningen har JHT i dialog med främst destinationerna tydliggjort sin roll i Jämtland Härjedalens kommunikativa ekosystem. Dels för att arbeta i framkant, dels för att vara snabbrikliga och flexibla inför den fortsatta utvecklingen. Den digitala transformationen kräver en kontinuerlig omvärldsanalys och omställning av kommunikationsarbetet och sättet företag och organisationer rustar för att hantera de nya förutsättningarna. JHT kommer av den anledningen att alltmer inrikta sina resurser mot ett digitalt arbetssätt. I arbetet har både analoga och digitala kanaler genomlysts, vilket resulterat i att vissa kanaler utgått medan andra har tillkommit. Kommunikationsstrategin som ska ge tydliga ramar och riktlinjer för hur kommunikationsarbetet ska bedrivas ligger nu på remiss för styrelsebeslut.

Arbetet har bland annat resulterat i www.adventuresweden.com, en plattform där JHT tar en tydligt imageskapande roll och ansvar för att inspirera och synliggöra många av regionens icke-ägda äventyr och reseanledningar. Plattformen blir JHT:s huvudsakliga kanal för det nya digitala arbetssättet i kommunikationen mot gäst. En annan nyhet är applikationen Jämtland Härjedalen Sweden där gästen får tillgång till hela databasen JHDB direkt i mobilen. Se vidare nedan under Turism 2030.

De kanaler som JHT främst kommunicerat via i basverksamheten är webbplatsen jamtland.se, JHTs nyhetsbrev som utvecklats avseende branschinformation, sociala medier samt JHT Academy. Media har bearbetats genom online-verktyget Mynewsdesk som kompletterats med en internationell del samt via debattartiklar och personliga kontakter. Lobbying för påverkan inom exempelvis infrastrukturfrågor och regionindelningsfrågan har pågått löpande under året och information och bilder ämnat för media har kontinuerligt lagts upp till förfogande. Pressresor, mässor och andra evenemang har genomförts inom olika projektsatsningar.

Besöksservice i Jämtland Härjedalen-

Under året har JHT fortsatt deltagit i den nationella dialogen om framtidens besöksservice under ledning av Visitas nationella destinationsråd. Besöksservicen är en viktig del i marknadskommunikationen och tack vare ett positivt besked före jul 2016 om medel från Landsbygdsprogrammet och Länsstyrelsen så kan ett planerat

Jämtland-Härjedalen Turism JHT EK för

Org.nr. 769600-7686

utvecklingsarbete starta under 2017 för att ytterligare utveckla regionens Turistinformationer och Turistcenter. Se vidare nedan under Projektverksamhet.

Analys & statistik

Gästnattsutvecklingen följs löpande genom analys av tillgänglig statistik och JHTs sammanställning "Fakta om turismen i Jämtland Härjedalen" som 2016 fick ett nytt format. JHT medverkar i samverkan med andra regioner och via svensk Turism i arbetet för en förbättrad statistikverksamhet för Sverige. Analys och statistik samt övrig medlemsinformation kommer 2017 att få en tydligare plats på jamtland.se för att ytterligare öka medlemsnyttan.

Årets turismföretagare

Vid 2016 års Guldgala utsåg JHT tillsammans med Visita och Etour Peter Ekholm Snötåget/Inlandsbanan till Årets Turismföretagare. Pristagaren är därmed också Jämtland Härjedalens nominerade till Stora turismpriset 2017.

3.2 Egen budget & uppdrag

Egen budget och uppdrag avser verksamheter och uppdrag som helt finansieras genom intäkter från samarbetspartners, uppdragsgivare och deltagaravgifter eller genom ersättning för andra uppdrag, deltagande i mässor och event, genomförande av egna seminarier samt marknadsföring i form av annonsfinansierad produktion.

Reseguiden Jämtland Härjedalen

Reseguiden Jämtland Härjedalen 2016 har tryckts på svenska, tyska och engelska i 65 000 exemplar. Guiden distribueras främst i Sverige, men också till prioriterade utlandsmarknader och på förfrågan till privatpersoner. Reseguiden finns tillgänglig online via jamtland.se samt via samarbetspartners hemsidor. Som en del i arbetet med utvecklingen av den gemensamma marknadskommunikationen har beslut fattats om att även utvärdera Reseguiden vilket kommer att ske i enkätform i början av 2017.

Uppdrag EU-kommissionen

Sedan 2015 har Karin Grahnlof som enda representant för besöksnäringen i Skandinavien deltagit i EU-kommissionens råd (EULSTIB) för hur man bör arbeta för ökad året runt-turism. I samband med uppdragets avslutande önskades en utvärdering och efter upphandling gick genomförandet av denna till JHT som förstärkt med Lina Lif JHT, Robert Pettersson Etour, Per-Anders Nybond Klyo genomförde arbetet. I processen intervjuades deltagare och aktörer samt representanter från kommissionens direktorat med avsikt att utarbeta ett referensdokument för EU-kommissionens framtida arbete med liknande frågor. Rapporten presenterades i Bryssel i september varefter den publicerats av kommissionen och EULSTIB:s arbete avslutats. Intresset för rapporten har bland annat resulterat i föreläsningssupplett i Polen under 2017.

Hållbar skoterturism

Med målsättningen en hållbar skoterturism med bakgrund i överenskommelsen vid skoterkonferensen i Funäsdalen har JHT med ekonomiskt stöd från Naturvårdsverket genomfört en förstudie i syfte att bilda en branschorganisation för skoterturismföretagare. Målsättningen är att i början av 2017 lämna in en komplett ansökan.

VM-forum

I samband med WC-premiären i skidskytte i december 2016 genomfördes ett VM-forum med 40-talet deltagare. Temat var hållbarhet och näringslivssamverkan med inspel från forskarhåll och med erfarenheter från skidskytte-VM i Oslo.

3.3 Projektverksamhet

Projekt utgör en stor del av JHTs verksamhet och innefattar aktiviteter som helt eller delvis finansieras med externa medel och som har en tydlig inriktning. Under 2016 har fem projekt bedrivits.

Turism 2030

Arbetet i samverkansprojektet Turism 2030 har under 2016 intensifierats och ligger i fas med satt tidsplan. På grund av organisationsförändringar hos medverkande destinationer blev det inledningsvis nödvändigt att invänta nya projektledare och ny ledning för att ge möjlighet till att lokalt forma innehållet. Vid halvhalt av projektet ses redan mycket positiva effekter, ett starkt engagemang och mätbara resultat.

Med fokus på digital kommunikation har ett omfattande strategiarbete med såväl kompetensutvecklingsinsatser som affärsutvecklande aktiviteter genomförts. Gemensamma, smarta och inspirerande webbplatser och verktyg har arbetats fram, se vidare ovan under rubriken PR & kommunikation. Ett gediget arbete inom PR har dessutom genomförts, bland annat på den brittiska marknaden i samband med etableringen av direktflyglinjen med easyJet från London.

Vemdalen har tagit fram en ny plattform och avancerat starkt med tydliga positiva resultat i sitt arbete med sociala medier. I Funäsfjällen har ett antal nätverk, bland annat inom cykel arbetat för gemensam affärsutveckling och styrelsen har utvecklat destinationens koncept "Tillsammans". Åre fokuserar på att ta arbetet vidare från den tidigare satsningen HDU, Hållbar destinationsutveckling, inom värdskap och evenemang men också genom att samla intressenter i fokusgrupper, "Share", för att gemensamt arbeta med valda frågor. Östersund har målsättningen att bli årets stadskärna 2018 och arbetar därför med både affärsutveckling inom handeln och platsvarumärket. Ragunda har efter förändringar i den lokala organisationen försenningar i sin del i projektet men blev i slutet av 2016 klara för att starta upp sitt arbete.

Under året har de två internationellt erkända kompetensutvecklingsprogrammen ATTA EDU och IHM Digit framgångsrikt genomförts med 10 företagare respektive 23 deltagare. Ett förstudiearbete inom cykel och hållbar skoterturism har genomförts och fortsatt i andra processer. Dessutom har samtliga medverkande deltagit i Kurbits Processledarutbildning.

Export 3.0 - Fler internationella gäster till Jämtland Härjedalen

Syftet med projektet som pågår under perioden maj 2016 - maj 2017 är att i samarbete med easyJet etablera och genomföra direktflyg från London Gatwick till Åre Östersund Airport vintersäsongen 2016-17. I samarbetet som avser marknadskommunikation på den engelska marknaden medverkar även Region Jämtland Härjedalen, Swedavia, SkiStar och Visit Sweden. Redan i december 2016 genomfördes en första uppföljning i syfte att skapa förutsättningar för att samarbetet ska fortgå under tre år för att därefter övergå i löpande verksamhet utan behov av särskilda insatser. Arbetet har till stor del samordnats genom att nyttja resurser i det övergripande kommunikationsarbete som pågår i Turism 2030.

Creative Region of Gastronomy, CRG

CRG är en gemensam satsning på mat, kultur och upplevelser som tillväxtmotor för hållbar regional utveckling. Bakom satsningen står Torsta AB, Jämtland Härjedalen Turism, LRF Jämtland, Region Jämtland Härjedalen och Östersunds kommun med Torsta som projektägare. Projektet finansieras av EUs regionala utvecklingsfond samt deltagande parter. Jämtland Härjedalen Turisms del i projektet är att ta fram en digital

plattform för b2b-samverkan och kunskapsöverföring mellan och inom deltagande branscher, i syfte att skapa mer affärsverksamhet.

Framtidens destination

Projektet påbörjades i december 2016 och ska vara avslutat i maj 2017. Framtidens destination är en förstudie och ingår i den för JHT och destinationerna gemensamma utvecklingsprocessen, se även under 3.1 Basverksamhet. Syftet är att mot bakgrund av destinationsbolagens uppdrag och ägarnas förväntningar se på bolagens förutsättningar att fullgöra uppdraget, även ekonomiskt. Projektet genomförs med externt konsultstöd.

SPRIT, Spridningseffekter i turismnäringen

Projektet har genomförts under hösten 2016 och ska slutredovisas i februari 2017. Syftet är att i två avgränsade destinationer, Funäsfjällen och Vemdalen, kartlägga det lokala näringslivets verksamhet med fokus på kopplingen till destinationens turistiska verksamhet. I arbetet som genomförs med externt konsultstöd ingår både nyttjande av registeruppgifter och genomförande av undersökningar i kontakt med ett urval av de lokala företagen.

Framtidens besöksservice i Jämtland Härjedalen

Efter beslut i december 2016 kommer projektet att påbörjas i början av 2017 i syfte att stödja de lokala Turistinformationerna och Turistcentren i utvecklingsarbetet. Projektet kommer att samordnas med arbetet inom Turism 2030 för att ligga i linje med den övriga marknadskommunikationen samt med erfarenheter från det utvecklingsarbete som pågår på nationell nivå inom Visitas nationella destinationsråd där JHT ingår.

4. Ekonomi

Under 2016 omsatte JHT 11,5 mkr och årets resultat uppgår till 56tkr.

Flerårsöversikt

	2016	2015	2014	2013
Omsättning	11 542 724	12 254 399	16 664 705	17 862 699
Resultat efter finansiella poster	73 106	157 519	503 009	431 303
Soliditet (%)	48,03	52,17	36,86	24,95

Definitioner av nyckeltal, se noter

Förändringar i eget kapital

	Medlems- insatser	Förlags- insatser	Uppskrivn.- fond	Reserv- fond	Fritt eget kapital
Belopp vid årets ingång	204 000	0	0	100 529	2 289 442
Årets resultat					56 411
Belopp vid årets utgång	204 000	0	0	100 529	2 345 853

Resultatdisposition

Medel att disponera:	
Balanserat resultat	2 289 442
Årets resultat	56 411
	2 345 853
Förslag till disposition:	
Balanseras i ny räkning	2 345 853
	2 345 853

Beträffande föreningens resultat och ställning i övrigt hänvisas till efterföljande resultat- och balansräkningar med tillhörande noter.

9

RESULTATRÄKNING

		2016-01-01	2015-01-01
	Not	2016-12-31	2015-12-31
Rörelseintäkter, lagerförändringar m.m.			
Nettoomsättning	2	2 202 003	2 994 898
Övriga rörelseintäkter	3	9 340 721	9 259 501
Summa rörelseintäkter, lagerförändringar m.m.		11 542 724	12 254 399
Rörelsekostnader			
Övriga externa kostnader		-5 740 598	-6 973 708
Personalkostnader	4	-5 709 028	-5 095 325
Summa rörelsekostnader		-11 449 626	-12 069 033
Rörelseresultat		93 098	185 366
Finansiella poster			
Resultat från andelar i koncernföretag		-6 113	0
Ränteintäkter		1 424	0
Räntekostnader		-15 303	-27 847
Summa finansiella poster		-19 992	-27 847
Resultat efter finansiella poster		73 106	157 519
Resultat före skatt		73 106	157 519
Skatter			
Skatt på årets resultat		-16 695	-39 492
Årets resultat		56 411	118 027

10

Org.nr. 769600-7686

TILGÅNGAR

Finansiella anläggningstillgångar

Summa anläggningstillgångar	1 000	0

Kortfristiga fordringar

Kortfristiga placeringar		
Övriga kortfristiga placeringar	0	16 000
Summa kortfristiga placeringar	0	16 000

Summa omsättningstillgångar	5 517 127	4 992 885

SUMMA TILLGÅNGAR	5 518 127	4 992 885

EGET KAPITAL OCH SKULDER

Eget kapital

Bundet eget kapital		
Medlemsinsatser	204 000	204 000
Reservfond	100 529	100 529
Summa bundet eget kapital	304 529	304 529
Fritt eget kapital		
Balanserat resultat	2 289 442	2 171 415
Årets resultat	56 411	118 027
Summa fritt eget kapital	2 345 853	2 289 442
Summa eget kapital	2 650 382	2 593 971

Kortfristiga skulder

Förskott från kunder	250 000	250 000
Leverantörsskulder	1 165 519	911 720
Övriga skulder	231 605	256 691
Upplupna kostnader och förutbetalda intäkter	8 1 220 621	980 503
Summa kortfristiga skulder	2 867 745	2 398 914

SUMMA EGET KAPITAL OCH SKULDER	5 518 127	4 992 885

Jämtland-Härjedalen Turism JHT EK för

Org.nr. 769600-7686

NOTER

Not 1 Redovisningsprinciper

Årsredovisningen är upprättad i enlighet med årsredovisningslagen och Bokföringsnämndens allmänna råd (BFNAR 2016:10) om årsredovisning i mindre företag.

Noter till resultaträkningen

Not 2 Nettoomsättning	2016	2015
Medlems- och serviceavgifter	717 120	727 760
Försäljningsintäkter/Privat projektfinansiering	1 484 883	2 267 138
	<u>2 202 003</u>	<u>2 994 898</u>

Not 3 Övriga rörelseintäkter	2016	2015
Övriga rörelseintäkter		
EU	2 452 430	739 196
Medfinansiering Region Jämtland Härjedalen	2 611 810	3 520 435
Basfinansiering länets kommuner och Region Jämtland Härjedalen	3 927 276	3 875 560
Övrigt	349 205	1 124 310
	<u>9 340 721</u>	<u>9 259 501</u>
Summa Total	9 340 721	9 259 501

Not 4 Personal	2016	2015
Medelantal anställda		
Medelantal anställda män	3,00	2,00
Medelantal anställda kvinnor	5,00	5,00
	<u>8,00</u>	<u>7,00</u>
Löner, ersättningar m.m.		
Löner, ersättningar, sociala kostnader och pensionskostnader har utgått med följande belopp:		
Löner och ersättningar	3 736 327	3 208 737
Pensionskostnader	612 995	613 534
Sociala kostnader	1 218 283	1 105 460
Summa	<u>5 567 605</u>	<u>4 927 731</u>

Noter till balansräkningen

Not 5 Andra långfristiga värdepappersinnehav	2016-12-31	2015-12-31
Ingående anskaffningsvärden	0	
Försäljningar	-15 000	
Omklassificeringar	16 000	
Utgående anskaffningsvärden	1 000	
Redovisat värde	1 000	0

Not 6 Förutbetalda kostnader och upplupna intäkter	2016-12-31	2015-12-31
Förutbetalda hyror	45 803	45 083
Upplupna projektbidrag	4 156 473	3 840 561
Övriga förutbetalda kostnader	105 727	172 518
	4 308 003	4 058 162

Not 7 Checkräkningskredit	2016-12-31	2015-12-31
Beviljad checkräkningskredit uppgår till:	1 250 000	1 250 000

Not 8 Upplupna kostnader och förutbetalda kostnader	2016-12-31	2015-12-31
Fakturerings Upplev	642 682	646 968
Övrigt	577 939	333 535
	1 220 621	980 503

Övriga noter

Not 9 Ställda säkerheter

Företagsinteckningar

2016-12-31

1 500 000

2015-12-31

1 500 000

Not 10 Definition av nyckeltal

Soliditet

Justerat eget kapital i procent av balansomslutning

Östersund 2017-

Magnus Nilsson

Björn Broström

Jonas Kojan

Mats Gärd

Stefan Mörtberg

Martin Sahlberg

Marcus Ståhl

Mats Forslund

Verkställande direktör

Robert Pettersson

Anna-Caren Säterberg

15

Vår revisionsberättelse har lämnats den

2017

Torbjörn Nordin
Auktoriserad revisor

Maria Johansson
Förtroendevald revisor

19

Ombudsinstruktion inför Norrtåg
ekonomisk förening 2017 årsstämma

RUN/139/2017

2017-03-07

Infrastruktur och kommunikationer
Ruth Eriksson
Tfn: 063-146561
E-post: ruth.eriksson@regionjh.se

RUN/139/2017

Ombudsinstruktion inför Norrtåg ekonomisk förening 2017 årsstämma

Ärendebeskrivning

Instruktioner till ombud vid Intresseföreningen Norrtåg ek för årsmöte den 22 mars 2017. Intresseföreningen Norrtåg ek för arbetar för att utveckla persontågtrafiken i den fem norrländska länen (Gävleborg, Jämtland, Västernorrland, Västerbotten och Norrbotten).

Robert Uitto utsågs vid Regionala utvecklingsnämndens sammanträde den 16 december 2015 till ombud för Region Jämtland Härjedalen i Intresseföreningen Norrtågs ek för årsmöte. Eva Hellstrand utsågs vid regionala utvecklingsnämndens sammanträde den 4 oktober 2016 till ombudersättare.

Förvaltningschefens förslag

Arbetsutskottet föreslår regionala utvecklingsnämnden

Region Jämtland Härjedalens ombud vid årsstämma för Intresseföreningen Norrtåg ek för den 22 mars 2017 bemyndigas att rösta för att styrelsen i bolaget beviljas ansvarsfrihet samt för på årsstämma i övrigt framlagda förslag.

I tjänsten

Anders Byström
Förvaltningschef

Ruth Eriksson
Områdeschef Infrastruktur och kommunikationer

Utdrag till

Robert Uitto (S) och Eva Hellstrand (C)

Intresseföreningen Norrtåg, kallelse och dagordning **Årsstämma 2017 – Intresseföreningen Norrtåg ek för**

TID

22 mars 2017 klockan 11.30 – 16.15

PLATS

Arlanda, Arlanda conference center, **Skycity**

Webb: <https://meet.lync.com/ifnorrtag/joakimberg/6EMUDD0N>

DAGORDNING ÅRSMÖTE

§ 1 Fråga om stämman utlysts på riktigt sätt

§ 2 Fastställande av röstlängd

§ 3 Val av mötesfunktionärer

Mötet ska välja ordförande, sekreterare och två justerare

§ 4 Fastställande av styrelsens verksamhetsberättelse

§ 5 Behandling av styrelsens årsredovisning och revisionsberättelsen

§ 6 Beslut om

- a. fastställande av resultaträkning och balansräkning samt
- b. om hur vinsten eller förlusten enligt den fastställda balansräkningen ska disponeras

§ 7 Beviljande av ansvarsfrihet för styrelsen

§ 8 Fastställande av årsavgiften

Gällande medlemsavgift är SEK 500/år plus en serviceavgift till SEK 7 500 för kommuner <30 000 invånare och till SEK 500/år plus SEK 14 500/år för övriga.

§ 9 Val av föreningens ordförande

Till ordförande för föreningen är sittande ordförande Elvy Söderström (s) nominerad för en period på ett år.

§ 10 Val av övriga styrelseledamöter jämte ersättare

Två ledamöter och en ersättare per län ska utses. De nominerade är:

Gävleborg

Sven-Åke Thoresen (S)
Tommy Ljung (M)
Björn Brink (C) ersättare

Västernorrland

Erik Lövgren (S)
Bertil Böhlin (C)
Sten-Ove Danielsson (S) ersättare

Jämtland

Martine Eng (S)
Carin Asplund (C)
Thomas Gutke (M) ersättare

Västerbotten

Marita Fransson (S)
Andreas Westerberg (L)
Johan Söderling (S) ersättare

Norrbottnen

Annika Eriksson (MP)
Peter Roslund (S)
Anders Josefsson (M) ersättare

Till adjungerade i styrelsen ska årsmötet enligt tidigare beslut om att erbjuda den största kommunen i respektive län (Gävle, Sundsvall, Östersund, Umeå och Luleå) utse en adjungerad ledamot om dessa städer inte finns representerade genom ordinarie nominering. De nominerade är:

Adjungerade

Margareta Rönngren (Umeå)
Ann-Sofie Andersson (Östersund)
Hans Forsberg (Sundsvall)

§ 11 Val av två revisorer jämte ersättare

Mötet ska välja två lekmannarevisorer jämte två ersättare. Sittande är Elisabeth Sinclair och Hans Dunder och dessa är fortsatt nominerade.

§ 12 Fastställande av verksamhetsplan**§ 13 Fastställande av Intresseföreningens stadgar**

Styrelsens förslag är oförändrade stadgar i enlighet med bilaga tre (3). Detta innebär att den tidigare ändringen gällande paragraf 15 efter denna årsstämma anses bekräftad (för att ändring av stadgar ska gälla ska dessa antas av samtliga medlemmar alternativt på två av varandra följande årsstämmor).

Intresseföreningen Norrtåg

Twitter: @JVFNorrr

info@janrvagsforumnorr.se / facebook.com/janrvagsforumnorr

+46(0)70-239 54 60

§ 13 Arvoden

Arbetsutskottets förslag är oförändrade arvoden. Arvode utgår idag om 800 kronor till ledamot som inte är heltidsarvoderad per fysiskt arbetsutskottssammanträde samt styrkt förlorad arbetsförtjänst, max 1500 kronor.

§ 14 Övriga frågor

Välkommen till årsstämma och samtal om framtidens järnväg!

TID

22 mars 2017 klockan 11.30 – 16.15

PLATS

Arlanda, Arlanda conference center, **Skycity**

ALTERNATIVT deltagande via telefon eller videokonferens

PROGRAM

- 11.30 Välkomna till årsstämma för Intresseföreningen Norrtåg**
- 11.40 En bättre sits – Mälardalens infrastruktursamarbete, roll i Sveriges transportsystem och prioriteringar**
Bertil Kinnunen (S), Trafiklandstingsråd Region Uppsala län och vice ordförande En Bättre sits. enbattresits.se
- 12.30 LUNCH**
- 13.30 Prioritering av underhåll och klassificering av banor – Samtal med Trafikverket**
Prioriteringar och viktiga avvägningar i nästa Nationella plan – ett samtal om den kommande nationella planen
- 14.30 Strategi Nationell plan och prioritering underhåll – Hur kan vi norr arbeta tillsammans för en bättre järnväg i norr?**
Samtal om vilka forum vi har och vilken roll Intresseföreningen, Botniska korridoren, Järnvägsforum Norr med flera kan spela för infrastrukturprioriteringar och underhållsdiskussioner framöver.
- 15.30 Årsstämma Intresseföreningen Norrtåg**
- 16.10 Reflektioner från dagen och avslut**

DELTAGANDE

Anmäl gärna om ni avser delta till joakim.berglund@norrtag.se.

Ange i anmälan ev. specialkost och om ni kommer fler från en medlem, ange gärna även vem som är ombud på årsstämman.

NOMINERINGAR OCH FÖRSLAG

Intresseföreningen utgår från att nuvarande nomineringar kvarstår (se lista på sida två). Om förändringar skett/ska ske, vänligen meddela detta till joakim.berglund@norrtag.se så snart som möjligt. Om medlem vill lyfta förslag att behandla på Intresseföreningens möte ska detta vara Intresseföreningen tillhanda senast 8 mars.

VARMT VÄLKOMNA!

Intresseföreningen Norrtåg

Twitter: @JVFNorr

info@janrvagsforumnorr.se / facebook.com/janrvagsforumnorr

+46(0)70-239 54 60

NUVARANDE STYRELSE OCH NU GÄLLANDE NOMINERINGAR

- Ordförande
 - Elvy Söderström (S) Kommunförbundet Västernorrland
- Gävleborg
 - Sven-Åke Thoresen (S) Region Gävleborg
 - Tommy Ljung (M) Region Gävleborg
 - Björn Brink (C) ersättare Region Gävleborg
- Västernorrland
 - Bertil Böhlén (C) Kommunförbundet Västernorrland
 - Erik Lövgren (S) Landstinget Västernorrland
 - Sten-Ove Danielsson (S) ersättare Kommunförbundet Västernorrland
- Jämtland
 - Martine Eng (S) Region Jämtland
 - Carin Asplund (C) Region Jämtland
 - Thomas Gutke (M) ersättare Region Jämtland
- Västerbotten
 - Marita Fransson (S) Region Västerbotten
 - Andreas Westerberg (L) Region Västerbotten
 - Johan Söderling (S) ersättare Region Västerbotten
- Norrbotten
 - Annika Eriksson (MP) Norrbottens läns landsting
 - Peter Roslund (S) Kommunförbundet Norrbotten
 - Anders Josefsson (M) ersättare Norrbottens läns landsting

Intresseföreningen Norrtåg

Twitter: @JVFNorr

info@janrvagsforumnorr.se / facebook.com/janrvagsforumnorr

+46(0)70-239 54 60

20

Ombudsinstruktion inför AB Transitios
årsmöte 2017
RUN/534/2016

2017-03-10

Infrastruktur och kommunikationer
Ruth Eriksson
Tfn: 063-146561
E-post: ruth.eriksson@regionjh.sese

RUN/534/2016

AB Transitio årsstämma 2017

Ärendebeskrivning

Instruktioner till ombud vid AB Transitios årsstämma 15 juni 2017.

AB Transitio anskaffar, hyr ut och förvaltar tåg till regionaltågtrafik i landet.

Ann-Marie Johansson (S) utsågs vid Regionfullmäktiges sammanträde den 26 november 2015 till ombud för Region Jämtland Härjedalen i AB Transitios årsstämma. Eva Hellstrand (C) utsågs vid Regionfullmäktige 26 november 2016 till ombudsersättare.

Förvaltningschefens förslag

Arbetsutskottet föreslår regionala utvecklingsnämnden

Region Jämtland Härjedalens ombud vid årsstämman för AB Transitio bemyndigas att rösta för att styrelsen i bolaget beviljas ansvarsfrihet samt för på årsstämman i övrigt framlagda förslag.

I tjänsten

Anders Byström
Förvaltningschef

Ruth Eriksson
Områdeschef Infrastruktur och kommunikationer

Utdrag till

Ombud och ersättare

21

Ombudsinstruktion inför årsmöte
Vattenbrukscentrum Norr AB
RUN/197/2017

2017-03-17

Regional utveckling – område Näringsliv
Sven Winemark
E-post: sven.winemark@regionjh.se
Tfn: 070 -315 81 50

RUN/197/2017

Ombudsinstruktion inför årsmöte Vattenbrukscentrum Norr AB

Ärendebeskrivning

Vattenbrukscentrum Norr AB har kallat till årsstämma den 4 april 2017. Ombudet för Region Jämtland Härjedalen ska ta ställning till stämmans punkter, där bland annat fastställande av resultat och balansräkning samt disposition av föreningens vinst eller förlust enligt fastställd balansräkning, § 8 a och b samt ansvarsfrihet åt styrelsens ledamöter och verkställande direktör, § 8 c finns med på dagordningen.

Region Jämtland Härjedalens ombud för Vattenbrukscentrum Norr AB är Catarina Espmark (M) och ombudersättare är Mireya Melander (L).

Ännu har ingen formell kallelse inför årsstämman inkommit annat än preliminär resultat- och balansrapport samt en verksamhetsrapport.

Regiondirektörens förslag

Arbetsutskottet föreslår Regionala utvecklingsnämnden

1. Region Jämtland Härjedalen ger regionens ombud i uppdrag att vid årsstämman
 - a) Rösta för att tillstyrka framlagda resultat och balansräkning (§ 8 a).
 - b) Rösta för att tillstyrka förslag till hur föreningens vinst (95 095 kr) balanseras i ny räkning (§ 8 b).
 - c) Rösta för att tillstyrka ansvarsfrihet för styrelse och verkställande direktör under förutsättning att revisorerna så rekommenderar i sin revisionsrapport (§ 8 c).
2. Besluts punkt 1 gäller under förutsättning att preliminära underlag överensstämmer med de som skickas i formell kallelse.

I tjänsten

Anders Byström
Förvaltningschef

Martina Lundholm

Områdeschef

Utdrag till

Ombuden, Vattenbrukscentrum Norr AB

Resultatrapport

Preliminär

		Perioden	Akkumulerat	Ack fg år
Rörelsens intäkter mm				
Nettoomsättning				
3041	Avelsprogram	3 100 000,00	3 100 000,00	3 483 257,00
3042	Försäljning slaktavgifter	466 384,00	466 384,00	472 320,00
3051	Försäljning fisk	1 492 312,25	1 492 312,25	1 277 522,49
3055	Försäljn varor utanför EU momsfri	28 500,00	28 500,00	0,00
3600	Övriga intäkter	642 836,54	642 836,54	636 707,34
3740	Öres- och kronutjämnning	-2,10	-2,10	9,50
S:a Nettoomsättning		5 730 030,69	5 730 030,69	5 869 816,33
Övriga rörelseintäkter				
3973	Vinst avyttr maskiner/inv	0,00	0,00	70 000,00
3989	Övriga erhållna bidrag	43 623,00	43 623,00	0,00
3990	Övr ersättn och intäker	10 745,00	10 745,00	0,00
S:a Övriga rörelseintäkter		54 368,00	54 368,00	70 000,00
S:a Rörelseintäkter mm		5 784 398,69	5 784 398,69	5 939 816,33
Rörelsens kostnader				
Råvaror och förnödenheter mm				
4010	Fiskfoder	-558 483,46	-558 483,46	-516 555,74
4020	Övriga direkta rörelsekostnader	-562 048,09	-562 048,09	-60 014,94
4600	Legoarbeten, underentrepr	-201 262,67	-201 262,67	-345 685,62
4990	Lagerförändring	240 000,00	240 000,00	-17 480,00
S:a Råvaror och förnödenheter mm		-1 081 794,22	-1 081 794,22	-939 736,30
Bruttovinst				
		4 702 604,47	4 702 604,47	5 000 080,03
Övriga externa kostnader				
5130	Värme/El	-528 284,17	-528 284,17	-514 246,65
5131	Värme/Olja	0,00	0,00	-34 356,06
5170	Rep och underhåll fastighet	-117 942,79	-117 942,79	-120 075,00
5190	Övriga fastighetskostnader	-61 294,22	-61 294,22	-16 190,42
5200	Hyra industripaket	-8 928,00	-8 928,00	-1 024,13
5410	Förbrukningsinventarier	-164 939,14	-164 939,14	-65 030,84
5460	Förbrukningsmaterial	-12 678,50	-12 678,50	-13 618,72
5480	Arbetskläder o skyddsmtrl	-17 935,20	-17 935,20	-10 674,12
5500	Reparation och underhåll	-143 253,75	-143 253,75	-105 520,10
5611	Kostnader personbil/traktor	-12 834,72	-12 834,72	-23 434,60
5710	Frakt och transport	0,00	0,00	-201,00
5800	Resekostnader	-16 113,98	-16 113,98	-28 952,31
5910	Reklam & PR	-35 305,00	-35 305,00	-11 985,00
6071	Repr avdr.gill	-8 718,64	-8 718,64	-5 891,70
6072	Repr ej avdr.gill	-5 363,16	-5 363,16	-3 212,29
6110	Kontorsmaterial	-1 642,94	-1 642,94	0,00
6200	Tele och post	-30 644,68	-30 644,68	-45 089,08
6310	Företagsförsäkringar	-104 268,00	-104 268,00	-102 588,00
6410	Styrelsearvode	-25 053,00	-25 053,00	-26 587,21
6420	Ersättning till revisor	-19 050,50	-19 050,50	-18 700,00
6490	Övr förvaltningskostnader	-1,50	-1,50	0,00
6530	Redovisningstjänster	-53 182,00	-53 182,00	-48 535,54
6540	IT-tjänster	-40 598,00	-40 598,00	-39 322,78
6550	Konsultarvoden	-1 341 782,50	-1 341 782,50	-1 115 553,56
6570	Bankkostnader	-2 701,00	-2 701,00	-2 660,00
6590	Övriga främmande tjänster	-13 672,50	-13 672,50	-44 370,80
6900	Övriga externa kostnader	-37 712,41	-37 712,41	-28 240,01
6981	Föreningsavg avdr gill	0,00	0,00	-100,00
6991	Övr avdr gill kostn	-187,00	-187,00	0,00
6992	Övr ej avdr gill kostn	-7 097,00	-7 097,00	-890,00
S:a Övriga externa kostnader		-2 811 184,30	-2 811 184,30	-2 427 049,92
Personalkostnader				
7210	Lön tjänstemän	-1 075 998,35	-1 075 998,35	-1 008 207,53
7281	Sjuklön tjänstemän	-886,16	-886,16	0,00
7285	Semesterlön tjänstemän	-105 629,68	-105 629,68	-136 274,11
7290	Förändr sem löneskuld	-114 771,52	-114 771,52	-80 494,66

Resultatrapport

Preliminär

		Perioden	Akkumulerat	Ack fg år
7331	Skattefri bilersättning	-2 730,62	-2 730,62	-1 702,00
7332	Skattepl bilersättning	-23,00	-23,00	0,00
7411	Kollektiv pensionsförsäkr	-55 735,00	-55 735,00	-49 655,00
7510	Arbetsgivaravgifter	-286 352,69	-286 352,69	-274 771,97
7519	Soc.avgifter semesterlön	-34 315,38	-34 315,38	-25 292,36
7521	Arbgsivaravg löner ers (nya pensionssyst)	-515,34	-515,34	-714,72
7531	Löneskatt	-13 302,00	-13 302,00	-13 120,00
7570	AMF enl avtal	-3 925,00	-3 925,00	-4 720,00
7631	Personalrepresentation, avdragsgill	0,00	0,00	-444,00
7632	Personalrepresentation, ej avdragsgill	0,00	0,00	-2 572,00
7690	Övr personalkostnader	-3 853,04	-3 853,04	-17 815,85
S:a Personalkostnader		-1 698 037,78	-1 698 037,78	-1 615 784,20
S:a Rörelsens kostnader inkl råvaror mm		-5 591 016,30	-5 591 016,30	-4 982 570,42
Rörelseresultat före avskrivningar		193 382,39	193 382,39	957 245,91
Avskrivningar				
7820	Avskrivningar byggnader/mark	-1 541,00	-1 541,00	-1 541,00
7832	Avskrivn inventarier	-564 293,00	-564 293,00	-850 879,00
S:a Avskrivningar		-565 834,00	-565 834,00	-852 420,00
Rörelseresultat efter avskrivningar		-372 451,61	-372 451,61	104 825,91
Rörelseresultat före finansiella intäkter och kostnader		-372 451,61	-372 451,61	104 825,91
Resultat från finansiella investeringar				
Övriga ränteintäkter och liknande resultatposter				
8314	Ränta skattekonto	163,00	163,00	640,00
8331	Valutakursvinster	11,56	11,56	293,82
8336	Valutakursförluster	0,00	0,00	-1 232,25
8350	Resultat vid försäljning av kortfr placeringar	0,00	0,00	19 423,55
S:a Övriga ränteintäkter och liknande resultatposter		174,56	174,56	19 125,12
Räntekostnader och liknande resultatposter				
8400	Räntekostnader	-166,13	-166,13	0,00
8423	Ränta skattekonto	-47,00	-47,00	0,00
8436	Valutakursförlust skulder	-35,25	-35,25	0,00
8490	Övr finansiella kostnader	-50,00	-50,00	-53,00
S:a Räntekostnader och liknande resultatposter		-298,38	-298,38	-53,00
S:a Resultat från finansiella investeringar		-123,82	-123,82	19 072,12
Resultat efter finansiella intäkter och kostnader		-372 575,43	-372 575,43	123 898,03
Resultat före bokslutsdispositioner och skatt		-372 575,43	-372 575,43	123 898,03
Bokslutsdispositioner				
8811	Avsättning per fond	550 000,00	550 000,00	0,00
8819	Återföring av per fond	0,00	0,00	94 000,00
8850	Avskrivn över/under plan	-50 000,00	-50 000,00	0,00
S:a Bokslutsdispositioner		500 000,00	500 000,00	94 000,00
Resultat före skatt		127 424,57	127 424,57	217 898,03
Skatt				
8910	Årets skattekostnad	-32 329,00	-32 329,00	-51 582,00
S:a Skatt		-32 329,00	-32 329,00	-51 582,00
Beräknat resultat		95 095,57	95 095,57	166 316,03
8999	Redovisat resultat	-95 095,57	-95 095,57	-166 316,03

Balansrapport

Preliminär

		Ing balans	Period	Utg balans
TILLGÅNGAR				
Anläggningstillgångar				
Materiella anläggningstillgångar				
1110	Byggnader	1 030 825,00	0,00	1 030 825,00
1112	Bidrag fastighet	-1 000 000,00	0,00	-1 000 000,00
1119	Ack avskrivn byggnader	-9 317,00	-1 541,00	-10 858,00
1220	Inventarier och verktyg	2 504 881,00	72 693,00	2 577 574,00
1221	Bidrag Reningsanläggning	-480 666,00	0,00	-480 666,00
1229	Ack avskrivn inv/verktyg	-967 600,00	-370 463,00	-1 338 063,00
1230	Vattenledning (markinventarier)	3 777 156,00	0,00	3 777 156,00
1231	Bidrag vattenledning	-1 518 702,00	0,00	-1 518 702,00
1232	Kulvert	618 043,00	0,00	618 043,00
1238	Ack avskrivningar Kulvert	-43 263,00	-43 263,00	-86 526,00
1239	Ack avskrivn vattenledning	-2 107 887,00	-150 567,00	-2 258 454,00
S:a Materiella anläggningstillgångar		1 803 470,00	-493 141,00	1 310 329,00
Finansiella anläggningstillgångar				
1354	Obligationer, värdepapper	0,00	2 519 423,55	2 519 423,55
S:a Finansiella anläggningstillgångar		0,00	2 519 423,55	2 519 423,55
S:a Anläggningstillgångar		1 803 470,00	2 026 282,55	3 829 752,55
Omsättningstillgångar				
Varulager mm				
1400	Lager	269 943,00	240 000,00	509 943,00
S:a Varulager mm		269 943,00	240 000,00	509 943,00
Fordringar				
1510	Kundfordringar	344 963,00	-149 347,00	195 616,00
1630	Avräkn skatter och avgifter	82 092,00	-71 259,00	10 833,00
1684	Fordring hos leverantör	264,00	-264,00	0,00
1790	Övr interimfordringar	139 883,00	136 717,00	276 600,00
S:a Fordringar		567 202,00	-84 153,00	483 049,00
Kortfristiga placeringar				
1820	Värdepapper fonder	1 519 423,55	-1 519 423,55	0,00
S:a Kortfristiga placeringar		1 519 423,55	-1 519 423,55	0,00
Kassa och bank				
1930	Bank, checkräkningskonto	3 774 628,97	-720 079,69	3 054 549,28
1940	Bank, Övriga bankkonto	21 444,00	0,00	21 444,00
S:a Kassa och bank		3 796 072,97	-720 079,69	3 075 993,28
S:a Omsättningstillgångar		6 152 641,52	-2 083 656,24	4 068 985,28
S:A TILLGÅNGAR		7 956 111,52	-57 373,69	7 898 737,83
EGET KAPITAL, AVSÄTTNINGAR OCH SKULDER				
Eget kapital				
2081	Aktiekapital	-600 000,00	0,00	-600 000,00
2091	Balanserad vinst/förlust	-3 874 930,84	-166 316,03	-4 041 246,87
2099	Redovisat resultat	-166 316,03	71 220,46	-95 095,57
S:a Eget kapital		-4 641 246,87	-95 095,57	-4 736 342,44
Obeskattade reserver				
2111	Periodiseringsfond besk.år 2010	-550 000,00	550 000,00	0,00
2112	Periodiseringsfond besk.år 2011	-345 000,00	0,00	-345 000,00
2113	Periodiseringsfond besk.år 2012	-287 000,00	0,00	-287 000,00
2114	Periodiseringsfond besk.år 2013	-86 000,00	0,00	-86 000,00
2124	Periodiseringsfond besk.år 2014	-260 000,00	0,00	-260 000,00
2150	Ack överavskrivningar	-275 224,00	-50 000,00	-325 224,00
S:a Obeskattade reserver		-1 803 224,00	500 000,00	-1 303 224,00

Balansrapport

Preliminär

Räkenskapsår: 16-01-01 - 16-12-31

Resultatenhet: Hela företaget

Period: 16-01-01 - 16-12-31

		Ing balans	Period	Utg balans
Kortfristiga skulder				
2440	Leverantörsskulder	-395 861,65	-662 015,74	-1 057 877,39
2510	Skatteskulder	-39 147,00	-2 219,00	-41 366,00
2650	Moms redovisningskonto	-491 891,00	467 744,00	-24 147,00
2710	Personalens källskatt	-22 995,00	-9 822,00	-32 817,00
2731	Avräkn sociala avgifter	-19 862,00	-11 447,00	-31 309,00
2750	Utmätning i lön mm	-7 047,00	7 047,00	0,00
2920	Upplupna semlöner	-184 941,00	-113 443,00	-298 384,00
2941	Beräkn upplupna sociala avgifter	-58 109,00	-35 644,00	-93 753,00
2990	Övr interimsskulder	-291 787,00	12 269,00	-279 518,00
S:a Kortfristiga skulder		-1 511 640,65	-347 530,74	-1 859 171,39
S:A EGET KAPITAL, AVSÄTTNINGAR OCH SKULDER		-7 956 111,52	57 373,69	-7 898 737,83
BERÄKNAT RESULTAT***		0,00	0,00	0,00

Summering 2016 och prognos för 2017

Vattenbrukscentrum Norr AB är ett ekonomiskt stabilt bolag och den dagliga verksamheten i Kälarne är mycket väl fungerande.

Avelsprogrammen

Det finns en stor efterfrågan från näringen på ett aktivt avelsarbete på **regnbåge**. Idag är det vetenskapliga avelsarbetet under uppbyggnad, men osäkerheten kring finansieringen skapar just osäkerhet och försvårar långsiktighet och ger oss alla praktiska problem. De senaste åren har SLU via regleringsbrev, som offentliggörs kring jul, fått de medel tilldelade som de kan köpa tjänster av oss för. I år uteblev medel för regnbåge och vi försattes alla i en mycket problematisk situation. När vi senare mötte departementet framkom att medel för avelsprogrammet för regnbåge kommer ingå i de medel som är avsatta inom ramen för den nationella livsmedelsstrategin. Strategin har offentliggjorts men propositionen som innehåller fördelning och budget är ännu inte beslutad av riksdagen. Vi förväntar oss ett besked i mars. En försiktig prognos för 2017 är ett något högre anslag till SLU vilket ger oss och SLU bättre möjligheter att fortsätta avelsarbetet på regnbåge.

Vi ser fortsatt positivt på avelsprogrammet för **röding**. Produktion av överskottsfisk beräknas vara ganska lika föregående år, men vi har idag en betydligt större efterfrågan på överskottsfisk.

Efterfrågan på rom stiger och vi har för avsikt att öka avelsbesättningarna för att kunna tillgodose efterfrågan. Tyvärr har vi haft en betydligt sämre överlevnad på den rom som kramades i november 2016, förhoppningsvis är denna kramning avvikande från det mer normala. All årets överskottsrom och även den som vi avser ta fram i mer kommersiellt syfte är uppbokad av kunder. Vi ser positivt på utvecklingen av rödingodling i Sverige men även på det samarbete vi har med en norsk odlare.

Avsatta medel till SLU för 2017 är även detta år 3mSEK

Anläggningen

Anläggningen är fortsatt i behov av förhållandevis stort underhåll. Dess storlek och komplexitet gör att det är svårt att prognostisera innevarande års kostnader för underhåll och reparationer. Men att förbättra anläggningen och arbetsmiljön sker kontinuerligt. Under året kommer vi att vidta åtgärder för att minska extern smittorisk. Det föreligger ingen konkret hot utan vi gör det förebyggande.

Konsultverksamheten

Vi beräknar att konsultverksamheten kommer öka något under 2017. Vi fortsätter ansvara för den operativa driften av branschorganisationen Matfiskodlarna men förväntar oss mindre uppdrag som kan komma av att den nationella handlingsplanen nu fått finansiering ur de medel som avsatts i livsmedelsstrategin.

Ekonomi

Resultatet för 2016 bedömdes i höstas som bättre än budgeterat varför vi tidigare hade en del investeringar och planerat underhåll. Som en positiv konsekvens kan vi därför möta tidigare ackumulerat positivt resultat. När vi lägger budget har vi ännu inte vetskap om vilken finansiering SLU har vilket naturligtvis försvårar arbetet. Trots det, är vi trygga i att detta liksom alla föregående år kommer Vattenbrukscentrum vara ekonomiskt stabilt.

Sammanfattningsvis är vi positiva till de utmaningar och möjligheter vår verksamhet står inför.

26

Synpunkter & klagomål från BP2, Birka
Folkhögskola
RUN/132/2017

27

Program

Sekretariatet
Sandra Hedman
Tfn: 063 14 75 09
E-post: anna.backlund@regionjh.se

2017-03-14

43637

Program Arbetsutskottet 20 mars 2017

Tid: måndag 20 mars 2017, kl. 08.00 – ca 12.00

Plats: Kl. 08.00-08.45 Konferensrum 2, Sjukhuset (videoinformation)

Kl. 09.00 Lilla konferensrummet, hus 3, plan 3, Regionens hus Östersund

ÄRENDEFÖRTECKNING

Kl. 08.00– 08.45

Nr	Ärende	Föredragande	Tid
1.	Information om projektansökningar och beslut för nämnden per telefonmöte	Martina Lundholm	8.00 – 8.45

Kl. 9.00 – ca 12.00

Nr	Ärende	Föredragande	Tid
2.	Val av justerare och tid för justering		
3.	Fastställande av föredragningslista		
Beslutsärenden som delegerats från nämnden			
4.	Ansökan om medfinansiering till projekt "0,1/0,7 till 1,0" - öka graden av företagens investeringar i forskning, innovation och utveckling	Martina Lundholm/ Maria Jonasson/ Juliana Wettersten	Kl. 9.00 – 10.30 (ärende 4 – 13)
5.	Ansökan om medfinansiering till projekt Bekämpning av skogsskador - Mellannorrland, BESK	Martina Lundholm/ Maria Jonasson/ Juliana Wettersten	Se ovan

Övriga beslutsärenden			
6.	Ansökan om medfinansiering till projekt "Östersunds skidstadion och Arenaby"	Martina Lundholm/ Sven Winemark	<i>Se ovan</i>
7.	Ansökan om medfinansiering till projekt Benchmark Adventure Sweden – Jämtland Härjedalen	Martina Lundholm/ Sven Winemark	<i>Se ovan</i>
8.	Ansökan om projektmedel för projektet wereicomefrom	Martina Lundholm/ Sven Winemark	<i>Se ovan</i>
9	Ansökan om företagsstöd - Björnrike Torg AB	Martina Lundholm/ Berit Fält	<i>Se ovan</i>
10.	Ansökan om företagsstöd - Klockarfjället Fritids och Rekreation AB	Martina Lundholm/ Jan Eriksson	<i>Se ovan</i>
11.	Ansökan om företagsstöd – Stockholms Plåtmästare AB (Org. nr. 556913-2797)	Martina Lundholm/ Jan Eriksson	<i>Se ovan</i>
12.	Ansökan om företagsstöd – MHu/BoJ Fastighets AB	Martina Lundholm/ Jan Eriksson	<i>Se ovan</i>
13.	Svar på remiss av den Parlamentariska landsbygdskommittén slutbetänkande 2017:1	Martina Lundholm/ Maria Kumpula	<i>Se ovan</i>
14.	Yttrande över Boverkets rapport 2016:32 En metod för bedömning av bostadsbyggnadsbehovet	Jan Molde	10.30 – 11.00 (ärende 14 - 17)
15.	Slutlig fördelning av statsbidrag till regional kulturverksamhet	Ingrid Printz	<i>Se ovan</i>
16	Internkontrollplan 2017	Arne Nilsson	<i>Se ovan</i>
17.	Ombudsinstruktioner inför årsmöten	Sven Winemark/ Ruth Eriksson	<i>Se ovan</i>
Informationsärenden			
18.	Easy-jet Lägesrapport	Karin Granlöv	Kl. 11.00
19.	Förvaltningschefens rapport	Anders Byström	Kl. 11.20 – 12.00 (ärende 19 -2 2)
20.	Regionalt skogsprogram	Anders Byström	<i>Se ovan</i>
21.	Samråd om smart specialisering	Erik-Widar Andersson	<i>Se ovan</i>

22.	Skrivelse från Birka Folkhögskola	Ordförande	<i>Se ovan</i>

Ärenden från Utskottet för infrastruktur – för kännedom i arbetsutskottet:

Inga ärenden denna gång

Sekretariatet
Sandra Hedman
Tfn: 063-147509063 14 75 09
E-post: sandra.hedman@regionjh.se

2017-03-19

43637

Reviderat program Arbetsutskottet 20 mars 2017

Tid: måndag 20 mars 2017, kl. 08.00 – ca 12.00

Plats: Kl. 08.00-08.45 Konferensrum 2, Sjukhuset (grupprum utanför hörsalen)

Kl. 09.00 Lilla konferensrummet, hus 3, plan 3, Regionens hus Östersund

ÄRENDEFÖRTECKNING

Kl. 08.00– 08.45

Nr	Ärende	Föredragande	Tid
1.	Information från Länstrafiken	Elisabet Sjöström	kl 8.00 – 8.20
2.	Information om projektansökningar och beslut för nämnden per telefonmöte	Martina Lundholm	8.20 – 8.45

Kl. 9.00 – ca 12.00

Nr	Ärende	Föredragande	Tid
3.	Val av justerare och tid för justering		
4.	Fastställande av föredragningslista		
Beslutsärenden som delegerats från nämnden			
5.	Ansökan om medfinansiering till projekt "0,1/0,7 till 1,0" - öka graden av företagens investeringar i forskning, innovation och	Martina Lundholm/ Maria Jonasson/ Juliana Wettersten	<i>Se ovan</i>

	utveckling		
6.	Ansökan om medfinansiering till projekt Bekämpning av skogsskador - Mellannorrland, BESK	Martina Lundholm/ Maria Jonasson/ Juliana Wettersten	<i>Se ovan</i>
Övriga beslutsärenden			
7.	Ansökan om medfinansiering till projekt "Östersunds skidstadion och Arenaby"	Martina Lundholm/ Sven Winemark	<i>Se ovan</i>
8.	Ansökan om medfinansiering till projekt Benchmark Adventure Sweden – Jämtland Härjedalen	Martina Lundholm/ Sven Winemark	<i>Se ovan</i>
9.	Ansökan om projektmedel för projektet wereicomefrom	Martina Lundholm/ Sven Winemark	<i>Se ovan</i>
10.	Ansökan om företagsstöd - Björnrike Torg AB	Martina Lundholm/ Berit Fält	<i>Se ovan</i>
11.	Ansökan om företagsstöd - Klockarfjället Fritids och Rekreation AB	Martina Lundholm/ Jan Eriksson	<i>Se ovan</i>
12.	Ansökan om företagsstöd – Stockholms Plåtmästare AB (Org. nr. 556913-2797)	Martina Lundholm/ Jan Eriksson	<i>Se ovan</i>
13.	Ansökan om företagsstöd – MHu/BoJ Fastighets AB	Martina Lundholm/ Jan Eriksson	<i>Se ovan</i>
14.	Svar på remiss av den Parlamentariska landsbygdskommittén slutbetänkande 2017:1	Martina Lundholm/ Maria Kumpula	<i>Se ovan</i>
15.	Yttrande över Boverkets rapport 2016:32 En metod för bedömning av bostadsbyggnadsbehovet	Jan Molde	10.30 – 11.00 (ärende 14 - 17)
16.	Slutlig fördelning av statsbidrag till regional kulturverksamhet	Ingrid Printz	<i>Se ovan</i>
17.	Internkontrollplan 2017	Arne Nilsson	<i>Obs kl 9.00</i>
18.	Ombudsinstruktioner inför årsmöten	Sven Winemark/ Ruth Eriksson	<i>Se ovan</i>
Informationsärenden			
19.	Easy-jet Lägesrapport	Karin Granlöv	Kl. 11.00
20.	Förvaltningschefens rapport	Anders Byström	Kl. 11.20 – 12.00 (ärende 19 -2 2)
21.	Regionalt skogsprogram	Anders Byström	<i>Se ovan</i>

22.	Samråd om smart specialisering	Erik-Widar Andersson	<i>Se ovan</i>
23.	Skrivelse från Birka Folkhögskola	Ordförande	<i>Se ovan</i>
24.	Planering inför nämndsammanträde 4 april	Anders Byström	<i>Se ovan</i>

Ärenden från Utskottet för infrastruktur – för kännedom: Inga ärenden denna gång